RADU TUDORAN

Dunărea revărsată

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

RADU TUDORAN

DUNĂREA REVĂRSATĂ

ROMAN

Editura pentru Literatură – Bucureşti, 1967

Versiunea digitală 1.0 - noiembrie 2021

PARTEA ÎNTÎI

Miltiade venise în oraşul acesta de la Dunăre în anul cînd în Apus avea să izbucnească al doilea război mondial, devenit curînd mult mai mondial decît cel numit aşa prima dată.

Unii îşi mai amintesc, poate, că în timpul cînd politica hitleristă încercuia ţările balcanice, intenţionînd pentru început să-şi facă o bază, de unde să atace regatul rămas din vechea Eladă, ca să vină în ajutorul lui Mussolini, al cărui război stîrnea nu numai revolta, ci şi rîsul lumii, un maior neamţ fu împuşcat la Bucureşti, în faţa hotelului Ambasador, ziua-n amiaza mare. Făptaşul era grec, şi gestul lui putea să însemne un protest împotriva agresiunii prevăzute de toată lumea.

Îndată ziarele începură să urle, aţîţînd ura şi aruncînd ameninţări asupra grecilor din ţară; cei mai înţelepţi sau mai fricoşi dintre aceştia se temură că vor avea de împărţit soarta evreilor şi căutară să-şi pună la adăpost, dacă nu pielea, cel puţin averile.

Datorită acestei împrejurări venise în oraş Miltiade, adus de bătrînul Iacob Vanvacas, proprietarul ţesătoriilor de pe vadul Pietrii — aici, vaduri se numesc toate străzile care coboară la Dunăre.

Noul venit, desigur cunoştinţă mai veche a proprietarului, nu era singur: avea doi însoţitori, un inginer textilist, Stan Damian, şi un fost gazetar, pare-se, Stătescu, pe care peste cîteva zile nu-i mai văzu nimeni. Toţi trei deveniră stăpînii fabricii fără să scoată din buzunar o lescaie; Vanvacas le plătise trenul, le plătea mîncarea la restaurant, cafeaua şi băutura, plăti şi taxele de vînzare, şi avocatul — în sfîrşit, pe el îl priviră toate cheltuielile. În schimb, primi o scrisoare prin care cei trei asociaţi îşi luau obligaţia să-i restituie fabrica la cerere, iar pînă atunci să-i verse patruzeci la sută din beneficii, semnatarilor, pentru osteneala lor, rămînîndu-le cîte douăzeci la sută fiecăruia.

Oamenii erau abia la începutul carierei; curînd mai dobîndiră, cam în acelaşi fel, două ţesătorii la Bucureşti, apoi o mare fabrică de postav la Timişoara, şi pe toate la un loc le numiră „Ţesătoriile Române Unite“, firmă care inspira destulă încredere. În vreme ce unul din asociaţi se stabilea la Timişoara, iar al doilea în Capitală, la sediul central al întreprinderii, Miltiade rămase aici, asumîndu-şi conducerea fabricii.

De unde venea el nu se află niciodată bine — şi nici Vanvacas, dacă ştia mai multe, nu se grăbi să sature curiozitatea lumii. Unii spuneau că avusese o societate de navigaţie în Argentina şi că fusese expulzat,

fiind amestecat într-un complot împotriva preşedintelui, dar că îşi salvase averea, avînd-o la Londra, în lire. După alţii, venea din Congo belgian, unde cîştigase bani cu nu ştiu ce concesiune...

Adevărul este că fusese şi în Congo, şi în Argentina, şi-n alte părţi ale lumii, ceea ce nu-l împiedica să aibă familie în România. Aceste călătorii cu scopuri neclare nu-i aduseseră altceva decît un trofeu de tenis la Cannes, în 1936, iar în 1937 un campionat de schi la Garmischpartenkirchen. Era, pare-se, un sportiv, dar din sport nu putuse să facă parale; avea de gînd să le facă abia acuma.

Puţin grec şi el, după unul din bunici (ceea ce atrăsese îndată simpatia lui Vanvacas şi reprezenta, de fapt, pentru acesta, singura garanţie), puţin italian, după o străbunică, puţin austriac, după mamă, puţin francez, după nevastă (dacă se admite) — Miltiade mai era şi român, cît rămîne. Şi rămînea destul, dat fiind că avea cetăţenia română.

El readucea, aici, în portul unde de zece ani prea rar mai ancorau vapoare străine, acea vrajă a omului care a colindat lumea. Avea patruzeci de ani la venire, nici un fir de păr alb în părul negru, des şi aspru, fără nici un început de pleşuvie, se ţinea drept, deşi era înalt de statură, şi se mişca sprinten, cu o agerime care lipseşte adesea unora mult mai tineri.

Singurele semne mai aspre pe care i le lăsaseră anii erau cutele de pe frunte, fioroase, ca urma unor repetate încercări de scalpare, şi două cute „amare“ în colţurile gurii; nu părea însă un om sensibil la amărăciune — socotea dulce şi viaţa, şi lumea, iar trăsăturile dure îi dădeau o expresie straşnic de vie.

Avînd o mare pricepere şi îngrijire în alegerea costumului, a cravatei şi gulerului, o perfectă ştiinţă a purtării în societate, vorbind cu dezinvoltură cîteva limbi străine, puţind să răspundă (sumar şi aproximativ) la orice întrebare, din orice domeniu, ştiind să zîmbească, să rîdă şi să se încrunte la nevoie, iar pe deasupra nelipsindu-i darul să placă femeilor, se înţelege îndată ce uşor îi era drumul în lume.

Ţesătoria lui Iacob Vanvacas mersese greu în ultima vreme; de altfel, oraşul nu avea specificul potrivit industriilor textile. În aparenţă, asociaţii nu făcuseră o afacere bună. Prin meritul lui Miltiade, fabrica în curînd deveni foarte prosperă. Anumite relaţii cu un general de la Ministerul Înzestrării Armatei îi aduseră importante comenzi militare.

Prin acelaşi minister, veniră din Germania noi maşini şi războaie, din Italia celofibră cu sutele de tone — şi comenzile se înmulţiră...

Nu ştia nimeni, la sfîrşitul războiului, cît agonisise Miltiade şi în ce băgase banii, dar e sigur că făcuse avere. Spre mirarea tuturora, îndată după Eliberare, îl pofti pe Iacob Vanvacas să-şi ia fabrica în primire. Se miră chiar şi proprietarul mai mult decît restul lumii.

Abia după patru ani, cînd se făcu naţionalizarea, îşi dădură seama unii, cîţi îl mai ţineau minte, că socotelile lui fuseseră mai iscusite decît ale celor care aşteptaseră neştiutori să le fugă pămîntul de sub picioare: decît o fabrică, mai bine bijuterii, pietre şi cocoşei de aur. Totuşi, deşi despovărat de primejdioasa industrie, Miltiade nu părăsi oraşul decît în 1947, după stabilizare, şi pînă atunci duse o viaţă cunoscută de prea puţini oameni, îmbrăcînd haina tăcerii şi a modestiei.

Se anunţau vremuri din ce în ce mai grele, se schimbau vechile stări de lucruri, armatorii, negustorii mari se împuţinau la număr, şi cei rămaşi stăteau cu urechile ciulite, ca iepurii pe marginea pădurii. Dar lui Miltiade îi priiau pesemne împrejurările; era obişnuit cu furtuna.

— Mai dau o lovitură şi-o ştergem! îi spunea Anei Odeta, ciupind-o vesel şi cam brutal de bărbie.

O găsise la birou, practicantă, moştenire de la Vanvacas şi, plăcîndu-i peste măsură, o pîndise multă vreme, optsprezece luni însemnate pe calendar, pînă să-i pice în mînă, fiindcă fata n-avea cincisprezece ani şi era sălbatică la timpul cînd luase el fabrica în primire.

Ea îl urmă la Bucureşti, fără gînduri, într-o clipă cînd nu-şi mai găsea nici un rost pe lume şi-o înnebuneau stăruinţele mătuşii Didona, cea care îi purta de grijă de cînd fata, abia copilă, rămăsese orfană:

— Du-te, mamă; ăsta-i norocul tău! Nu-i da cu piciorul!

Ce lovituri dăduse între timp Miltiade şi care fusese ultima din ele, ea n-avea cum să ştie, chiar dacă ar fi interesat-o: omul nu făcea confidenţe, nici ei, nici altcuiva.

O dată ajuns în Capitală, se pusese pe treabă, discret şi în tăcere, întocmai ca în anii din urmă, deşi importantele agoniseli i-ar fi îngăduit să trăiască fără griji, dacă nu toată viaţa, măcar multă vreme...

Un bar, lîngă Piaţa Romană, cu doar zece mese, unde veneau noaptea femeile frumoase ale Capitalei, în tovărăşia domnilor şi

tinerilor cu cele mai răsunătoare nume, şi unde el nu punea niciodată piciorul, îi aducea regulat trei sute de mii de lei noi la sfîrşitul săptămînii. O cofetărie de rendez-vous, aproape de Scala, o cîrciumă cu fripturi extraordinare şi cu vinuri scumpe, de podgorie, pe calea Dorobanţilor, alta în Filantropia, în Cotroceni încă una, un tripou clandestin în strada Polonă — iată cîteva din locurile unde Miltiade făcea să se adune „lumea bună“, care îşi scutura buzunarele fără să ştie prea bine cine-i patronul şi îşi negocia obiectele preţioase fără să ştie cine-i cumpărătorul.

Îşi trimisese nevasta în Franţa, ţara ei natală, şi desigur nu aştepta decît momentul potrivit ca să plece şi el acolo. Între timp, continua să-şi înmulţească bunurile şi să le comprime, convertindu-le în „pietre“, volum mic şi valoare internaţională, avere s-o porţi oriunde, briliante cu renume, cunoscute de toţi bijutierii lumii, podoabele burgheziei scăpătate şi ale marilor familii...

Înspre amiaza zilei de 11 iunie, Miltiade se întoarse din oraş puţin cam palid. Un timp medită, cu capul în palme, în penumbra voleurilor: trebuia să înceapă îndată lichidarea micilor localuri; cercul se strîngea — nu putea să mai piardă vremea. Puse mîna pe telefon şi îşi convocă oamenii, pe rînd, la diferite ore... Pe Ana Odeta o trezi glasul lui sumbru — se ivi somnoroasă în uşa dormitorului. El îşi tria „pietrele“ cîntărind săculeţii în palme. O privi lung, cîntărind-o şi pe ea, din ochi, ca pe o bijuterie. Pe urmă îi spuse, cu o hotărîre calmă:

— Nu pot să te las aici! Ai să pleci cu mine!

Ea clipi; încă o stăpînea somnul.

— Unde să plecăm?

— Departe, şi pentru totdeauna! (El urmă, cu răceală, arătînd săculeţii înşiraţi pe marginea biroului:) Dacă mor, jumătate din astea au să fie ale tale! (O cîntări încă o dată cu privirea:) Şi mai valorezi şi tu, cel puţin cît un sfert din ele!

— Să plecăm... din ţară?

— Da!... Probabil cam peste cincisprezece zile. Nu spune un cuvînt, la nimeni!

Pe chipul ei se citea o adîncă mirare. „Şi n-am să mai văd niciodată Dunărea?“ Era singurul ei gînd în clipa aceea... Celelalte gînduri veniră pe urmă — inexplicabile pentru cine nu-i cunoştea firea — ca o undă de nebunie.

Ieşi în oraş, după obiceiul din toate zilele, intră după cumpărături prin magazine, îşi făcu părul şi pedichiura la „Ionică“, ieşi la ora trei, şi

în loc să intre alături, la Athenee Palace, unde Miltiade o aştepta cu dejunul, se urcă într-un taximetru şi se duse la gară.

În oraşul copilăriei, unde se întorcea astăzi, pe neaşteptate şi în condiţiuni bizare, fusese socotită fata cea mai frumoasă — şi încă, în ceea ce o privea, deşi oraşul era vestit prin fetele lui frumoase, superlativul nu înfăţişa adevărul în întregime. Orgoliul lui Miltiade adăugase frumuseţii ei izbitoare ajutorul fascinant al gătelii şi podoabelor scumpe, greu de găsit în timpul războiului şi-n primii ani după aceea.

Acestei făpturi, acasă i se spunea Ana, fără nici o alintare, ignorîndu-se că o chema şi Odeta, nume nepotrivit pentru o fată sărmană. Copilăria ei, petrecută cu şlepul, pe Dunăre, avusese mult farmec, dar nu cunoscuse huzurul. Picioarele ei, învelite în ciorapi nylon astăzi, fuseseră pline de colb, sau de cărbune, şi ea le spăla seara nu în baie, ci cu apă de Dunăre trasă pe punte cu ghiordelul. Tălpile ei fuseseră odată arse şi îngroşate de tabla punţii încinse de soare. Părul îi atîrnase odată pe umeri, în toate culorile pe care le pot da vîntul, apa şi soarele. Mîinile fuseseră aspre, şi bătătorite, de la pompă, de la vinci, de la vîsle, iar de pe timpul cînd se coc nucile pînă în preajma iernii nimic nu le mai putea scoate negreala din piele.

Într-un loc al vieţii, destinul ei sărman, curat şi sălbatic se schimbase — şi nimeni n-ar fi putut crede că în atît de scurtă vreme făptura aceasta se va potrivi fără greşeală noilor deprinderi şi noilor veşminte. Iar dacă farmecul ei ameţea pe cei mai tociţi preţuitori ai frumuseţii feminine, pricina era şi acea sălbăticie moştenită, pe care o purta fără s-o vadă nimeni.

Fiindcă trupul ei, îmbrăcat în mătăsuri necunoscute de ea înainte, îşi păstra libertatea moştenită de la natură; ea îşi ignora gătelile străine şi se cunoştea în vechea ei alcătuire, ceea ce-i îngăduia să se mişte între oameni cum ar fi înotat în Dunăre, să le vorbească întocmai cum ar fi vorbit sălciilor, vîntului, soarelui...

După ce îi pusese asemenea aripi şi o învăţase să zboare, lui Miltiade i se întîmplase uneori s-o scape din mînă, în aventuri ciudate, niciodată duse pînă la capăt şi totdeauna fără urmare. Descendentă a cine ştie cărei triste Kire Kiraline, Anei Odeta îi plăceau podoabele, dacă le avea la îndemînă, îi plăcea viaţa uşoară, dar la fel îi plăcea

omul chipeş şi tînăr, dacă avea gestul ales şi mînuia vorba de dragoste cu destulă îndemînare.

Se înţelege, aşadar, că fata nu păstrase protectorului ei credinţă după toate canoanele. Bărbatul nu ştia însă, şi nu ştia nimeni, că înclinarea ei incertă spre aventură n-avea ca punct de pornire decît dorinţa de evadare; ea suferea perpetuu de acea tristeţe a femeii care are nenorocul să nu datoreze credinţă nimănuia; o tulbura nu cine ar fi încercat să-i înfioare carnea rece şi strînsă în sine, ci acei care, fără ştirea lor, cu un gest, cu o vorbă, îi trezeau nostalgiile.

Cît despre recunoştinţă, ea nu avea simţămîntul acesta pentru Miltiade, şi pentru nimeni, fiindcă nu ştia preţul podoabelor şi gătelii, ci credea, cu un orgoliu ascuns şi melancolic, numai în podoabele primite de la natură.

Dacă după scurtele şi nevinovatele ei încercări de evadare se lăsa adusă înapoi, în casa îmbelşugată a protectorului, îndemnul nu era nevoia de bogăţie, ci obişnuinţa, golul din suflet şi teama de răzbunare. Căci, pe lîngă celelalte mijloace, Miltiade folosea, ca s-o stăpînească, puterea pumnului — şi ea, întocmai ca acea Kiră Kiralină din legendă, fantomatica străbună, credea, lipsindu-i altă credinţă, în dreptul bărbatului de a struni femeia cu pumnul...

Dar azi, întoarsă în oraşul copilăriei, cum stătea singură pe peron în gară, avea intuiţia că de data aceasta lui Miltiade îi va lipsi îndrăzneala să se arate aici ca să-i ia urma.

Sosise cu trenul de şapte seara, proaspăt coafată, într-un taior de şantung havan, cu un fular de voal alb, aproape imaterial, ca o pală de fum, alunecînd de pe grumaz în despicătura decolteului, fără alte podoabe decît un inel subţire, cu piatră albastră, pe degetul arătător de la mîna stîngă, cu două clipsuri mici în urechi, nu briliante, ci ştrasuri, care sclipeau ca nişte firişoare de rouă pe o petală trandafirie şi nu păreau vulgare, oricît ar fi fost de nepotrivite călătoriei cu trenul. În poşetă, avea un flacon nedeschis cu Chanel 5, o cutie de pudră Elisabeth Arden, două rujuri Max Factor, un baton mare de ciocolată şi un pachet de ţigări State Express — nu fuma: le luase ca să dea o întrebuinţare banilor de cheltuială.

Acesta era tot avutul ei, şi în strada Plevnei, unde se întorcea cu mîinile goale, n-o aşteptau vorbe bune. Ar fi putut spune că acolo era casa părintească, dar nu avea părinţi, ci doar un unchi, Pol, şi pe acea mătuşă Didona, soră a mamei, care o luaseră la dînşii după ce fata rămăsese orfană...

Pe drum, Ana Odeta se gîndise să meargă întîi la Costea, singurul om întreg din familie, dar acum îi pierise curajul. Dezorientarea şi nehotărîrea o făcură să întîrzie cîteva clipe lîngă o bancă din capul peronului. Sub braţ avea, făcute sul, două reviste de modă, pe care le răsfoise în timpul călătoriei — altceva nimic, nici un bagaj, şi totuşi, în mod ciudat, nu-şi simţea sărăcia... În casa lui Miltiade, la Bucureşti, îşi lăsase tot: rufăria, pardesiele, paltonul, blana, parfumurile, bijuteriile.

Ana Odeta lăsă, cu un gest distrat, revistele pe bancă şi porni spre ieşire. În piaţa gării, se opri după ghereta tramvaiului, apoi îşi şterse rujul de pe gură cu un gest mecanic, cu gîndul alergînd pe o sută de fire, dar fără să urmărească vreunul; buzele rămaseră roşii, cărnoase, tinere, în alt fel (mai crud) ispititoare decît sub luciul vopselii. Se uită la pantofi, şovăi — era încălţată prea elegant pentru mahalaua oraşului, dar nu putea să se descalţe acuma...

Ajunse acasă, pe jos, la ora amurgului, cînd vecinii stropeau trotuarul; o văzură toţi şi o recunoscură, dar fiecare se trase în curte, ferindu-se să-i vorbească. Numai maiorul Guzgunis, de la Cercul de recrutare, pensionar de o lună, aşezat pe un scăunel de bucătărie, la poartă, îi strigă de pe trotuarul celălalt, făcînd semne cu bastonul:

— Bine-ai venit, duduie Odeta!

Nu ştia ce afaceri învîrtea Miltiade la Bucureşti, dar bănuind că o dată cu naţionalizarea îşi pierduse şi el rosturile bune, deducea că fata se întorsese acasă de nevoie şi se bucura diavoleşte, cu un ochi sclipind sub monoclul care acoperea duşmănia. Ochiul celălalt părea plin de mizericordie şi compătimire.

Ana Odeta nu întoarse capul, călcă într-un ochi de apă, udîndu-se pînă la gleznă — şi astfel, cînd deschise poarta, avu senzaţia că se întoarce acasă în picioarele goale, cum umblase pe vremuri.

★

Seara, la masă, capul familiei zise cu o mare asprime:

— Mîine dimineaţă iei trenul şi te întorci la el!. Altfel îţi rup picioarele!

Îl chema Pol (Apostolescu), îi era unchi Anei Odeta şi socotea că el o crescuse, fapt pentru care îi cerea recunoştinţă, deşi nu practica recunoştinţa şi nici nu credea în ea, ţel important în viaţă avînd doar băutura. Băutura însă îi mînca zilele.

Venise beat şi astă-seară, pe jumătate, desăvîrşirea urmînd să se facă după cină; întoarcerea fetei îl trezise, şi nu-l despăgubea nimeni!

La vorbele lui poruncitoare, Ana Odeta zîmbi fără voie; simţea, nelămurit, o mulţumire duşmănoasă văzînd panica în care intrase familia.

— Nu rîde ca proasta! o mustră mătuşa Didona.

Altădată nu i-ar fi vorbit aşa. Fata fugară îşi dădu seama că în ochii lor decăzuse, şi faptul îi mări mulţumirea.

— Numai dacă te-o mai primi! continuă capul familiei.

Mătuşa exclamă ofensată:

— Cum să n-o primească? Unde mai găseşte el una aşa de cuminte şi de frumoasă?!

Cinau sub umbrar, în curte, şi la lumina din casă, care se strecura printre frunze, frumuseţea Anei Odeta era izbitoare.

Capul familiei se uită la ea prin monoclu. În tot oraşul purtau monoclu el şi maiorul Guzgunis, fără să se ştie care-l pusese primul; de-aici, fiecare socotindu-l imitator pe celălalt, între ei plutea, nedeclarată făţiş, o ură veche şi puerilă.

Privind-o, păru el însuşi tulburat de farmecul fetei; pe urmă înghiţi un nod, îşi scoase monoclul, întoarse capul repede, cum s-ar fi apărat de ispită, şi rămase pe gînduri, cu privirea în farfurie.

Un timp tăcură ca morţii; vii erau numai ochii Anei Odeta şi zîmbetul de pe buzele ei pline, care parcă pîlpîiau sub bolta umbrarului. În sfîrşit, mătuşa zise, exprimîndu-şi gîndirea abilă:

— Ba să nu se ducă ea! Lasă-l să fiarbă puţin, să vină el s-o caute!

Bărbatul îşi scutură un fior din spinare, ridică privirea şi se uită lung la nevastă, fără să-şi mai înfigă monoclul în orbita învineţită. Se uită lung — şi cu ciudă, şi cu batjocură, şi cu tristeţe. Pe urmă spuse numai o vorbă:

— Proasto!

Tonul era mai insultător chiar decît cuvîntul, dar nevasta îl îndură fără să se simtă jignită, cum îndură acoperişul casei ploile şi ninsorile. Nu din supunere — nu-i fusese niciodată supusă —, ci fiindcă nu punea nici un preţ pe cuvinte. Avea cincizeci şi doi de ani vara asta, dar se mai cunoştea şi astăzi că fusese femeie falnică şi frumoasă...

În 1916, cînd armatele noastre erau în Moldova, duşmanul o condamnase la moarte, fiindcă ţinuse ascuns un ofiţer român rătăcit la retragere. (Îl ajutase nu din simţire patriotică; neamţ să fi fost, dar la fel de arătos, l-ar fi ascuns cu aceeaşi patimă.) Şi-ar fi împuşcat-o,

dacă nu venea s-o scape un paşă, colonel în armata turcească, aliat cu Makensen şi cu ceilalţi...

— Cum crezi tu c-ar îndrăzni să vină?! pufni capul familiei, după o pauză.

Ana Odeta se uită la el; gîndea la fel — simţi o satisfacţie ascunsă şi iar zîmbi, zîmbet incert şi enigmatic.

— Adică de ce n-ar îndrăzni? stărui mătuşa.

— Fiindcă e fierbere în oraş! Nu-i prost să vină aici, ca lupul, pe unde a mîncat oaia!

Nevasta îl privi, îşi privi nepoata, care continua să zîmbească (îi venea să-i ardă o palmă), pe urmă făcu un gest cu capul, se scutură şi răspunse, ca unei glume proaste:

— Ia mai lasă-mă-n pace! Nu-i el, Miltiade, omul care să se sperie fiindcă fierbe oraşul!

— Apoi n-am ce să-ţi mai spun, dacă eşti proastă!... Iar dumneata, domnişoară, mîine dimineaţă ai să mergi cu mine la gară, să iei trenul de şase!

Cu acestea, capul familiei socoti discuţia închisă deocamdată şi porni spre cîrciumă, în turneul de noapte.

Mătuşa Didona rămase faţă în faţă cu Ana, pe care, acum aproape douăzeci şi trei de ani, într-o zi de ianuarie geroasă, cînd şlepul familiei ierna la Turnu-Severin, un alsacian voios şi roşu la faţă, domnul Weber, magazioner la Societatea Franţuzească de Navigaţie, fiindu-i naş, o mai botezase şi Odeta, nume necunoscut pe Dunăre, adus aici de departe.

★

După ce bărbatul ieşi pe poartă, mătuşa Didona se aplecă peste masă:

— Haide, mamă, mie poţi să-mi spui. De ce-ai fugit de la el? Te bate?

Fata scutură din cap.

— Atunci ce naiba te-a apucat?! Că doar nu şi-o fi găsit alta!

— Vrea să plec cu el din ţară, răspunse Ana Odeta, după o pauză.

Mătuşa păli, speriată. Avea două fete, amîndouă plecate, şi nu primea de la ele nici măcar felicitări de ziua naşterii.

— Cum aşa, să te ia cu el?... Nouă ce ne lasă?... A, păi nu, mamă, să nu te duci pînă n-o vorbi unchi-tu cu el şi n-om hotărî condiţiunile exacte!

Nepoata se stăpîni, nu auzea prima oară asemenea vorbe — de ce s-ar fi arătat indignată? Dar în răspunsul ei, hotărîrea se citea clară şi nezdruncinată:

— Nu plec! Şi dacă nu mă lăsaţi în pace, mă duc să dorm în port, lua-v-ar dracu!

Mătuşa Didona înţelese că orice stăruinţă ar fi fost zadarnică, aşa că n-o mai întărîtă — de ce să-şi mărească necazul? Şi dacă fata îl lăsa pe Miltiade nu însemna că s-au terminat bărbaţii! Avea să se găsească el altul, fie şi mai sărac, numai să-l ştie aproape!

— Bine, mamă, nu pleca! Dar să vedem cum îl convingem pe unchi-tu! Dacă nu te supui, e-n stare să ne fărîme capul la amîndouă, descreieratul!

Ana Odeta nu mai răspunse; era istovită şi deocamdată nu dorea decît un adăpost pentru noapte. A doua zi trebuia să-şi ia inima în dinţi şi să se ducă la Costea, dis-de-dimineaţă.

După o tăcere înţeleaptă, mătuşa Didona socoti trebuitor să înceapă un dialog practic:

— Şi dacă el pleacă, barem casa îţi rămîne ţie, mamă?

— Care casă?

— De la Bucureşti.

— Cum o să-mi rămînă?! E luată cu chirie!

Mătuşa păru consternată — nici n-ar fi bănuit, pe vremea ei, cînd un bărbat iubea cu adevărat o fată, făcea lucrurile altfel. Oftă, era prea tîrziu să îndrepte ceva astăzi. Apoi izbucni, furioasă:

— Barem s-o fi cumpărat pe numele tău! Bani avea, cu grămada!

— Uite că n-a cumpărat-o!

— Fiindcă ai fost o proastă! (De la furie, mătuşa trecu la tristeţe şi începu să-şi plîngă paguba): Şi-am fost proastă şi eu, că nu ţi-am deschis ochii la vreme! Da ce, m-ai fi ascultat?! Te credeai deşteaptă! (Suspină, tăcu un timp.) Dar lucrurile cînd le iei?

— Care lucruri?

— Care le ai acolo, rochiile, bijuteriile, blănurile...

— Am doar o blană.

— Dacă ai fost proastă!... Ei, astea, cîte sînt, cînd te duci să le iei?

— Nu înţelegi că n-am să mai dau ochii cu el niciodată?

Nu, într-adevăr, mătuşa nu putea să înţeleagă. Se înroşi pînă la rădăcina părului şi bătu cu pumnul în masă:

— Adică aşa crezi tu că merge? Vine, te ia, face cu tine ce-i place şi p-ormă îl laşi să plece pe gratis?!

Dinspre centru se auzea muzică de fanfară, chiuituri, strigăte, ca la serbările populare. Apoi, deasupra castanilor cerul se lumină, în culorile curcubeului; zburau artificii — puţine pentru mărimea cerului şi numărul stelelor. Noul stăpîn era încă sărac, dar îşi serba ziua...

— Astea-s briliante, mamă? întrebă mătuşa Didona, calmîndu-se repede, printr-un incontestabil simţ practic.

— Nu, ştrasuri.

Mătuşa Didona se scutură, cu scîrbă.

— Ptiu!... Nu m-ai ascultat, acum îndură! Inelul barem e de aur?

— De aur.

— Şi piatra?

— Lapislazuli.

— Ce-i aia?

— O piatră.

— Scumpă?

— Nu ştiu.

— N-o fi şi asta vreo imitaţie?

— Nu cred.

— Să dea Domnul!

Fuseseră şi ceva bani, o hîrtie de o mie de lei, nouă, îndoită cochet în patru, trei de cinci sute, cu chipul lui Tudor Vladimirescu — cu tot cu mărunţiş: trei mii patru sute cincizeci şi şase. Mătuşa îi numărase, netezise hîrtiile, le orînduise cum fac casierii, le pusese sub faţa de masă şi-acum ţinea mîna deasupra, ca dulăii care îşi păzesc ciolanul.

— Pe-asta cît ai dat?

— Nu mai ştiu.

Mătuşa cerceta batonul de ciocolată — probabil costase multe parale, nu se găsea în prăvălii, doar la speculanţi, pe sub mînă. Dar oricare ar fi fost preţul, nu putu să lupte mult cu ispita, rupse un colţ, îl băgă în gură, îl molfăi, apoi zise, şi cu necaz, şi cu mulţumire:

— E bună!

Restul batonului îl puse în poală; păcat! — o dată început nu-l mai putea vinde nimănuia.

— Ce-i aici, ţigări?

— Da.

— Miros frumos. Sînt americane?

— Nu, englezeşti.

Ţigările nu aveau căutare, aduceau multe marinarii.

— Uite pe ce arunci banii! Ia dă chibritul ăla la mine!

Nu se dădea în vînt după ţigările străine, dar deschise pachetul, luă una, o aprinse, să nu piardă chilipirul — şi începu să tragă din ea, sclifosindu-se.

— Aici e pudră? Ce scrie pe ea? Nu văd bine.

— Elisabeth Arden.

— Oho! Asta avem cui s-o vindem. Mă duc chiar mîine.

Cunoştea muşterii şi pentru parfum şi pentru rujuri, mai putea să ciupească pe ele trei-patru mii de lei, erau lucruri bune şi, gîndea ea, „nu calicise toată negustorimea — cînd e nevoie, găsesc ele bani, femeile!“

— Da aşa, ce-ai să faci, mamă? întrebă, după ce sfîrşi inventarul. Vezi-te cum ai venit, fără nimic pe tine!

— Am să-mi caut o slujbă!

— Na-ţi-o bună!

Era şi neîncredere şi indignare.

În clipa aceea, la capul străzii se auziră cîinii stîrniţi, lătrînd cu furie. Mătuşa Didona trase cu urechea. Dinspre centru răzbeau ecourile unei cîntări, glasuri amestecate, femei, bărbaţi, într-o armonie neclară: *...voi, oropsiţi ai vieţii... condamnaţi la foame, sus!...*

Se întorcea bărbatul, îl cunoştea, el întărîta cîinii, lovind în garduri cu bastonul. Îşi adună repede lucrurile în poală, banii îi luă de sub faţa de masă şi-i ascunse în sîn.

— Hai, fuga, să nu ne găsească aici! Poate-a uitat de tine!

Vecinul de peste drum, maiorul Guzgunis, şedea încă pe scăunel, la poartă; aşa întîrzia în fiecare seară, pîndind trecătorii şi stelele.

Strada era largă, ca un bulevard, avea chiar şi peluză la mijloc, neîngrijită, dar vara o împodobeau castanii.

— Bună seara, vecine! strigă maiorul.

Vecinul se opri speriat; o gheară îi sugrumă inima. Se rezemă de gard, cu mîna pe piept, aproape fără respiraţie... Dar îşi reveni

repede, nu vroia să-şi arate slăbiciunile, şi îşi puse monoclul, cu un gest bătăios, cum ar fi tras o spadă din teacă.

— Ce vrei? N-are cine-ţi trage cizmele?

Cizmele, se ştie, le trage ordonanţa, şi maiorul nu mai avea ordonanţă — dar e drept că nici cizmele nu le mai încălţa de multă vreme. Răutatea, fără obiect, era cu atît mai duşmănoasă — asemenea răutăţi nu săvîrşesc decît copiii cîteodată.

— Eşti cu chef, coane Pol! zise victima, cu acreală, căutînd în gînd o vorbă necruţătoare. Vii de la biserică?

— Nu, de la bodegă!...

— Dar cu duduia Odeta ce e? continuă maiorul, fericit că, în fine, găsise mijlocul să i-o plătească. Am auzit că s-a întors acasă.

Unchiul fetei recunoscu, ascunzîndu-şi mînia:

— S-a întors! Ce, n-avea voie? Că nu-i naţionalizată.

Şi intră în curte, trîntind poarta.

Nu se vedea lumină la nici o fereastră. Stăpînul casei bătu cu bastonul în uşă şi începu să răcnească:

— Tu, aia mică, vezi cînd te scoli! Să fii gata pentru trenul de şase!

Familia avea o istorie ciudată, tragică şi tumultoasă. La treisprezece ani, Didona intra servitoare în casa lui Titel Mihailide-Trinidad, cel mai mare avocat al oraşului. Fata se trăgea dintr-un neam de oameni frumoşi, toţi erau chipeşi, pînă la spiţele cele mai îndepărtate: bărbaţii înalţi, voinici, cu ochi negri, cu plete bogate, cu mustăţi groase, cu grumazuri vînjoase, vrednici la muncă, iuţi la harţă, mînuind cuţitul la nevoie, cam fără judecată, credincioşi prietenilor, dar nu soaţelor, aprigi în dragoste. Femeile, mai multe la număr decît bărbaţii, se înfăţişau înalte şi planturoase, potrivite veacului, cu părul mai bălai, mai albe la faţă.

Erau oameni de la Dunăre, rosturile lor se legau de apă, pescari, barcagii, hamali, muncitori în porturi — nici unul nu ajunsese mai departe — şi spiţa li se întindea pe mai multe judeţe învecinate, de la Giurgiu la Galaţi, cum îi dusese viaţa...

Numai un an aşteptă avocatul să mai crească fata, şi-apoi se duse în camera ei, noaptea. Copila nu se împotrivi, era speriată, şi-apoi îşi cunoştea soarta. Putea vreuna de seama ei să-şi aleagă alt drum, ca să scape? La fel se întîmpla pretutindeni cu fetele în casă, dacă erau tinere şi frumoase; că pe cele slute nu le primea în slujbă nici dracul! Iar ca să se întoarcă la maică-sa...

Tatăl fusese macagiu în port şi-l călcase o locomotivă, cînd schimba acul; bătea viscol, n-auzeai nimic, să fi tras cu tunul asupra oraşului, nu-ţi vedeai nasul, dar Calea Ferată dovedi că omul era beat, încît despăgubirea hotărîtă de tribunal fu neînsemnată.

Acasă creşteau alte două fete, mai mici, Stela şi Fana; cea din urmă avea să fie mama Anei Odeta de astăzi.

Mama le creştea, muncind cu ziua — nu putea să le otrăvească.

La paisprezece ani, Stela fugi de acasă, noaptea, şi ajunse tocmai la Constantinopole, cu comandantul unui bastiment francez care ne vizita apele. Acolo, marinarul o prezentă şefului escadrei, a cărui barbă impozantă plăcu foarte mult fugarei.

Cît timp avu ea de a face cu escadra nu ştiu nimeni, acasă nu se mai întoarse, nu trimise nici măcar cărţi poştale ilustrate. Din timp în timp, marinarii care veneau în ţară mai aduceau veşti despre dînsa, o întîlneau cînd într-un loc, cînd în altul, prin porturile Levantului. La Pireu fu artistă într-un local de petrecere; pe străzi, afişe mari îi arătau chipul — frumuseţe românească, şi ea se numea Stela Romana, desigur în amintirea ţării de unde plecase.

Ultima oară cînd se mai ştiu ceva de urma ei, prin anul 1933 sau ’34, spăla paharele într-un bar, la Malta; îşi irosise fulgerător viaţa, avea părul cărunt, îşi pierduse un ochi, un marinar beat îi zdrobise orbita cu o carafă — şi era hidoasă...

Doar cea mai mică dintre fete, Fana, rămase curată. La optsprezece ani, se mărită cu un cîrmaci de şlep, Zaharia Gheorghi, trăiră pe apă şi fură mulţumiţi amîndoi. Deşi încheiată tragic, viaţa ei nu cunoscu umilinţa, nici pata, urmînd ca birul acesta să-l plătească mai tîrziu Ana Odeta, fata ei.

Viaţa Didonei, în schimb, cea mai mare şi poate cea mai frumoasă dintre surori, fu numai zvăpăiată, nu tristă, cum se vestise la început. Nopţile în care stăpînul venea s-o viziteze în odaia de lîngă bucătărie nu-i lăsară un gust rău. Bărbatul era încă tînăr, bine clădit, elegant, după moda de atunci, şi, pare-se, făcu o adevărată patimă pentru dînsa, ascunzînd-o numai atît ca să nu iasă scandal în casă şi-n tîrg.

La începutul primului război mondial, o mărită, înzestrînd-o, cu un tînăr, Pavel Apostolescu, azi unchiul Anei Odeta, care îşi zicea Paul, mai orăşăneşte, şi căruia prietenii, ca să-i facă plăcere, îi ziceau Pol.

Pe atunci, Pol Apostolescu era un fel de secretar, de trepăduş, mai potrivit spus, al lui Titel Mihailide-Trinidad, slujindu-l în toate chipurile, şi acasă şi la tribunal. Împlinise majoratul de curînd, iar cu învăţătura se oprise la cele patru clase ale gimnaziului, care puteau să asigure o situaţie pe atunci. Era înalt, avea mustăţi subţiri, răsucite în sus, mişcări iuţi, de spadasin, faţa prelungă, uşor suptă sub pomeţi, ochii căprui, poate şireţi, purta părul pe spate şi semăna cu Edmond Rostand, poetul Franţei, care vrăjise Europa, chiar şi Balcanii, tocmai în acel timp.

Măritîndu-şi iubita cu omul său de casă, Titel Mihailide nu se gîndea doar să-i asigure acesteia un viitor şi un rang în societate, ci mai cu seamă să prevină clevetirile, într-un moment cînd se aştepta să fie chemat în fruntea unui minister. Luă deci, pe numele Didonei, casa din strada Plevnei, nici în centru, dar nici chiar la mahala, casă gospodărească, alcătuită din două odăi mari, antreu, marchiză, bucătărie şi atenanse, cu magazie de lemne, cu coteţe şi curte de păsări, în fund, cu grădiniţă de flori, în faţă.

În afară de această mică gospodărie, care cuprindea tot ce era trebuitor tinerei perechi, de la pat pînă la albia de spălat rufe, naşul le mai dădu, de nuntă, cinci mii de lei, iar mirelui îi făgădui că va veghea asupra lui.

Curînd, aşa cum se şi aşteptase, fu chemat în guvern şi se mută cu toată familia la Bucureşti. Pe protejatul său, care căpătase oarecum deprinderea legilor şi-a pricinilor judecătoreşti, îl împuternici apărător la tribunal. În lipsa unei legi a avocaţilor, asemenea apărători fără titluri au existat într-un timp — şi chiar mai pe urmă, la apariţia legii, drepturile lor au fost recunoscute, încît unii din ei au mai trăit pe lîngă judecătorii pînă tîrziu.

Pol Apostolescu avea de ce să fie recunoscător naşului, care însurîndu-l îi dăduse şi zestre frumoasă, îi asigurase şi un rang în societate. Naşul, deşi acum ministru (al Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor), le vizita casa destul de des, de trei ori pe săptămînă uneori; pleca seara la şase din Bucureşti, chiar dacă mai avea cîte ceva de făcut la minister sau la club, şi în patru ore sosea, cu cel mai rapid tren din ţară, înfiinţat anume pentru pasiunea sa şi cunoscut în istoria Căilor Ferate sub propriul său nume, expresul Trinidad. A doua zi, la cinci dimineaţa, acelaşi tren, de care e drept că se bucura şi negustorimea oraşului, îl ducea înapoi, în Capitală, şi astfel departamentul mergea.

În acele nopţi, soţul Didonei întîrzia prin cîrciumi pînă la închidere, cînd venea să se culce în odaia din fund, intrînd pe la bucătărie, destul de beat ca să nu simtă cele ce se petreceau în faţă, dar nu atît încît să-şi uite interesul şi să facă scandal.

Care era zestrea lui sufletească în clipa însurătorii nu se întrebase nimeni: fusese născut pentru această viaţă sau se adaptase? Cazul lui nefiind unic în oraş, lumea nu-l privea cu mai multă stăruinţă decît pe alţi încornoraţi.

Războiul îl tîrî în marea aventură a retragerii în Moldova — şi oamenii aproape că uitară de existenţa sa.

Viaţa Didonei, dincoace de front, nu fu supusă la încercări mai mici decît ale unui soldat. În graba evacuării, ministrul nu mai avu timp să facă un ocol ca s-o ia şi s-o ducă la Iaşi. Rămasă în faţa inamicului, alcătuit din naţii amestecate — nemţi, unguri, bulgari şi turci, fu datoare să se poarte brav — şi le fu vrăjmaşă tuturora şi de toţi fu înfrîntă, fiindcă nu era decît o biată femeie cu inima slabă.

În 1918, la întoarcerea bărbatului, pe care lumea îl uitase, Didona născuse primul copil, o fată. Dacă biologic ar fi fost cu putinţă, copila era fructul unei colaborări tumultoase. Fu botezată Angela, ca un simbol invers al chipului cum căpătase viaţă.

Doi ani mai tîrziu, se născu al doilea copil, tot fată, din tată aproape la fel de necunoscut, deşi soţul acum era acasă. Ea capătă un nume şi mai serafic: Celesta, din dorinţa mamei, care, ai fi zis, visa cu atît mai mult la cer, cu cît se zvîrcolea mai pămînteşte sub bolta lui.

Urmă apoi o boală de care suferiră mădularele zămislirii — şi Didona rămase stearpă pe toată viaţa.

Astăzi fetele nu mai erau în casă — numai fotografiile lor, înrămate; norocul le dusese departe.

Angela se mărită, cînd nu avea decît şaptesprezece ani şi, în ciuda vorbelor deocheate pe care le auzea în casă, nu ştia nimic despre dragoste. Era frumoasă, ca întreg neamul maică-si, atît că dovedise o încetineală de minte proverbială în tot oraşul. Era ascultătoare, cuminte şi supusă; unde o puneai, acolo o găseai şi peste trei ceasuri. Asemenea temperament n-avea nici o explicaţie, şi cuminţenia ei în loc să atragă simpatia, respectul, admiraţia, nu făcea decît să-i ducă şi mai departe numele de proastă.

Cînd apăru pretendentul, cunoscuţii o pizmuiră; ginerele, venit de la Bucureşti, era om cu vază, şi, pare-se, foarte bogat. În orice caz, veni cu automobil propriu, cu şofer în livrea şi cheltui foarte mulţi bani. Îndată se află că era director general la Societatea de Petrol Româno-Americană, că era plătit în dolari, că miniştrii făceau la el anticameră şi că regele îl poftea la palat. Altfel, ca înfăţişare... Pretendentul purta cămăşi de mătase naturală, papion cu buline, se pieptăna lins, cu cărare la mijloc, era cam slăbănog, cam gălbejit la faţă, dar putea fi socotit un bărbat „bine“ prin purtarea elegantă şi situaţia sa.

Angela se duse cu el şi nu se mai întoarse niciodată în oraş. La Bucureşti frumuseţea ei uimi pe mulţi; curînd fu cunoscută în cercurile mondene, fotografia îi apăru pe prima pagină din *Realitatea ilustrată*, despre ea se scria şi-n *Le Moment* — şi, cum avea o singură deşteptăciune, să nu deschidă gura niciodată decît pentru cîte o exclamaţie, societatea o socoti enigmatică, nimeni nu-i descoperi golul dulce din cap.

Pe seama ei nu se cunoscu nici o aventură, decît o încercare a prefectului poliţiei de a o ademeni la palatul regal, dar nu prin faţă, ci prin strada Luterană. Prefectul însuşi recunoscu eşecul, supărarea regelui, indignarea curţii şi primejdia în care se aflase, de a fi debarcat. Rezistenţa Angelei, inexplicabilă, închise chiar şi cele mai rele guri din Capitală — i se recunoscu virtutea unora din mamele

romane; de-aici înainte nici un răuvoitor, oricît de diabolic, n-ar mai fi putut-o dezonora.

În 1946, soţul, care nu era chiar director general, dar deţinea un post important la Societatea Româno-Americană, fu implicat într-o manevră necurată şi căpătă patru ani de închisoare. Abia atunci Angela cunoscu aventura, păru chiar îndrăgostită de un aviator american. Din partea lui, aviatorul fu vrăjit de această frumuseţe, nebănuită dincoace de ocean. Ea nu ştia să-i spună decît un singur cuvînt, *darling*, învăţat la cinematograf. Aviatorul o ceru de soţie şi-o duse pe pămîntul american, lăsînd grija divorţului în seama unor avocaţi...

Celesta, a doua fată, cu ochii azurii, plini de-o mirare curată, poate şi mai frumoasă decît Angela, croită după dimensiunile vedetelor de cinematograf (se măsura şi făcea comparaţii, cu revistele ilustrate în faţă), se mărită la optsprezece ani...

Se duse şi ea la Bucureşti, după un soţ cu situaţie şi mai strălucită decît ginerele celălalt. Deoarece primise scrisori anonime, jignitoare pentru mireasă, după o săptămînă soţul trimise aceste rînduri, să fie inserate, cu plată, în ziarul local:

„Subsemnatul Étienne Vasilescu, administratorul general al domeniilor şi întreprinderilor Mavrocordat, veştejesc vehement şi cu indignare zvonurile puse în circulaţie de răuvoitori şi invidioşi pe seama actualei mele soţii, născută domnişoara Celesta Apostolescu, fiica distinsului avocat. Afirm în faţa lumii că mireasa a adus în patul conjugal tot atîta curăţenie cît mielul pascal, fiind demnă de floarea de lămîiţă cu care a păşit la altar. Pentru care îmi exprim public mulţumirea, respectul şi recunoştinţa datorate celor ce au crescut-o atît de ales şi curat.“

Înainte de a fi un document al onoarei, această scrisoare era o nemaipomenită declaraţie de dragoste. Cu siguranţă, nici unul din îndrăgostiţii legendari nu-şi mărturisise iubirea în public atît de categoric şi de brutal. Intimii soţului ştiau că el avea principii şi mai profunde — şi dacă unii din ei ar mai fi putut să se îndoiască de neprihăneala nevestei, de dînsul erau siguri, fapt verificat, că, deşi în vîrstă matură, intrase virgin în patul nupţial.

Pentru public, însă, scrisoarea avea numai menirea să apere onoarea miresei, apărînd totodată onoarea mirelui, precum şi pe a prinţilor pe care acesta îi administra.

Peste cîteva luni, prinţii îl trimiseră la închisoare, deoarece avură dovezi că, de ani de zile, administratorul îi fura.

Celesta rămase cu onoarea personală neştirbită, dar dezonorată de bărbat. În schimb, se alese cu un bloc în Bucureşti, cu o fermă la Mogoşoaia, cu un vraf de bijuterii, plus trei milioane de lei, depuşi la bancă pe numele ei, şi despre care ea nici măcar nu ştia. Prevăzător, administratorul prinţilor îşi pusese agoniseala la adăpost de orice rapt. Faptul ieşi la iveală abia în timpul instrucţiei, la tribunal: abia atunci află Celesta ce bogată era.

Avocaţii păgubaşilor se străduiră din răsputeri să smulgă înapoi aceşti bani; legile însă nu-i ajutau — socrul însuşi le cunoştea, puse şi el avocaţi mari.

Pîrîtul luă cinci ani de închisoare, prinţii rămaseră mofluzi, iar Celesta se pomeni singură şi plină de bani.

În anul următor, cu cîteva luni înainte de izbucnirea celui de al doilea război mondial, o ceru de nevastă un conte italian, venit cu o delegaţie. Tînăra doamnă divorţă şi îl urmă în pripă; bărbatul era scund, brun şi înfocat.

Nici una din fete nu scrise un rînd acasă, nu trimise un dar.

Dezamăgiţi de ele, părinţii hotărîră să-şi facă un sprijin din nepoată, şi din 1940, cînd Ana Odeta rămase orfană, n-o mai scăpară din mîini. La început, modesta leafă de practicantă, a fetei, mai tîrziu darurile tinerilor care o curtau fuseseră singurele venituri ale casei, fiindcă bărbatul de mult nu mai aducea un ban.

Ivirea lui Miltiade însemnase o bună afacere; Pol şi Didona îşi cîrpiră necazurile, mulţumind cerului, care, dacă îi pedepsise cu două fete ingrate, îi miluise în schimb cu o nepoată aşa de supusă şi înţeleaptă...

Iată familia în sînul căreia se întorsese Ana Odeta, la fel de săracă astăzi, cum venise, orfană, prima dată.

Dar mătuşa, deşi dezamăgită de această întoarcere, se bucura s-o ştie aproape — îşi punea noi nădejdi în viitorul nepoatei. Îndată îi făcu patul, pe divan, în sufragerie, scoase pernă moale, să-i stea bine capul, cearşafuri curate, iar dînsa se culcă pe canapeluţa din partea cealaltă a mesei, să fie cît mai în preajmă, ca şi cînd s-ar fi temut să nu-i fugă sprijinul peste noapte. De altfel, nu dormea prima oară în sufragerie; de mult îşi despărţise somnul de al bărbatului, care gîfîia ca astmaticii, iar uneori se trezea horcăind, cu ochii holbaţi la fereastră, aşteptînd parcă să vadă intrînd moartea.

Ana Odeta adormi îndată; fiinţa ei se apăra instinctiv de realitate, se grăbea să se izoleze, cu somnul, de casa aceasta unde nu avea ce găsi decît adăpost pentru o noapte.

Se trezi o dată cu zorile, în răcnete disperate. Uşile la antreu erau deschise, ca şi cele următoare, care dădeau în camera de la faţă — uşi mari, în două canaturi.

Într-un capot soios, sub care se vedea cămaşa de noapte, mătuşa Didona, nepieptănată, buhăită, mare ca statuia din piaţă, răcnea gros la fereastră:

— Săriţi, a murit, e ţeapăn!

Vecinii începeau să se îmbulzească la poartă.

Stăpînul casei murise peste noapte, curînd după întoarcere; nici nu apucase să se dezbrace. Şedea la birou, între cele două ferestre de la stradă, cu picioarele chircite sub scaun, cu amîndouă mîinile pe masă, ţinînd tocul cu dreapta, cu ochelarii pe nas, cu capul dat puţin pe spate. Nu se zvîrcolise, nu strigase, părea liniştit, gata să-şi continue scrisul pe hîrtia din faţă.

Dar nu mai avea ce scrie, ideea era încheiată, mai trebuia să-şi termine iscălitura şi să pună data. Pe hîrtie se vedeau doar patru rînduri, cu litere mari, groase, schiloade şi tremurate, arătînd, ca pe o cardiogramă, spasmurile inimii de multă vreme bolnavă: „Iubite domnule Miltiade, ţi-o trimit la fel de neprihănită ca şi prima dată; nu ne uita şi păzeşte-o mai bine de data asta...“

Aici, scrisul marca o pauză, poate după o primă alarmă a inimii, o zvîcnire dureroasă, mai gravă. Fiindcă după aceea era reluat de la capăt, foarte crispat, dovedind panică, în alt spirit, fără nici o legătură cu cele dinainte — şi parcă adresîndu-se altcuiva, ca o mărturisire tardivă pentru posteritate: „Sînt un porc, am convieţuit cu o scroafă. Scuip pe viaţa mea şi pe toate “.

Urma iscălitura, neterminată.

Din gura mortului se scurgeau bale reci pe bărbia îngheţată, ca şi cînd, în ultima clipă, omul ar fi încercat să-şi concretizeze ideea lăsată cu limbă de moarte.

★

După amiază, mătuşa Didona, în doliu, dar liniştită, dreasă la chip, cu roşu pe buze, pudrată, zise, în timp ce-şi bea cafeaua şi trăgea cu amar din ţigara aromată:

— Iată-ne singure, mamă dragă!

Îşi şterse cu dosul mîinii ochii din care nu curgea nici o lacrimă.

Mortul, grijit după datina creştinească, era întins între lumînări, în odaia din faţă. Lumea intra slobodă, să-l vadă.

— Acum, zise mătuşa mai departe, privindu-şi stăruitor nepoata, cine-o să aibă grijă de casă şi de noi, sărmanele? Vai de viaţa noastră!

Întoarse ceaşca şi o puse pe un şerveţel de hîrtie, să se zvînte, ca să-şi ghicească. Pe urmă vorbi iar — planuri de viaţă:

— Va să zică, nu te duci, mamă?

— Nu!

— Păcat de lucrurile alea! (Mătuşa oftă, făcu o pauză, după care urmă uşor înviorată:) Atunci am să-ţi aranjez ţie odaia de la faţă; e mai frumoasă... Să fii singură, să-ţi tihnească... Poate mai primeşti şi tu o vizită, pe unul, pe altul...

Seara veni un mesager de la Miltiade, un om pe care Ana Odeta îl vedea prima dată. Ciocăni la poartă, după ce se întunecase; aducea o scrisoare, concepută imperativ şi telegrafic: „Eşti nebună? Întoarce-te!“

Nu-i dădu nici un răspuns. Mătuşa se frămînta, neştiind cum s-o sfătuiască. Îi părea rău că-l pierde pe Miltiade, dar dacă o trimetea după el, îşi pierdea şi nepoata.

— Măcar să-i ceri lucrurile tale, mamă!...

A doua zi, Ana Odeta lipsi toată dimineaţa; se întoarse tîrziu, pe la patru, obosită, plină de praf, trasă la faţă. Avea arătătorul mîinii drepte murdar de cerneală, ca al copiilor în primii ani de şcoală cînd umblă cu tocul neîndemînateci.

Fusese tocmai în partea cealaltă a oraşului, departe, dincolo de barieră, socotind că acolo nu vor fi oameni care s-o recunoască, îşi pusese o fustă veche, uitată de mult acasă, o bluză, sandale fără toc, în picioarele goale, îşi strînsese părul într-o buclă grea, pe ceafă; n-avea nici o podoabă, nici roşu pe buze, dar la ora dimineţii obrazul tînăr, fără sulimanuri, îşi spunea frumuseţea oricui vroia să o vadă.

Mai mult ca sigur oamenii la care intrase n-o cunoşteau, nu ştiau de unde vine, dar toţi parcă se temeau s-o privească. Fusese la Fabrica de cherestea, la Industria sîrmei, la toate întreprinderile din sudul oraşului, destule pentru orele unei zile. Peste tot era fierbere — timp

nepotrivit să se ocupe cineva de o solicitantă; în unele locuri, portarii nici nu-i dădură voie să intre.

— Vino săptămîna ailaltă, domnişoară; azi, nu vezi? nu poţi să stai de vorbă cu nimeni.

La Uzina de apă, instituţie comunală, netulburată deci de efervescenţa naţionalizării, izbuti să ajungă într-un birou, şi-acolo o întrebară: ce pricepere are, unde-a mai lucrat pînă acuma... Ştia să scrie la maşină, fusese în serviciu, dar mai demult, la începutul războiului. Aha, şi pe urmă?

Dintr-un colţ, o funcţionară, sluţită de rujuri brînzite, o privea cu gura strînsă, atît de scîrbită, de parcă înghiţise unt de ricină.

În spatele ei, doi tineri care lucrau faţă în faţă, la un birou plin de tabele, îşi făceau cu ochiul şi se loveau pe sub masă cu piciorul.

— Vino luna viitoare, în ziua de două! îi spuseră la urmă.

Izbuti să mai ajungă şi la alte cîteva întreprinderi, dar slujbaşii care angajau personalul nu cunoşteau încă intenţiile direcţiunii, îşi făceau datoria să-i întindă o hîrtie:

— Fă o cerere, tovarăşă; uite colo toc şi cerneală.

Scria, le simţea privirea, furişă, poate îşi aminteau s-o fi văzut altădată, îmbrăcată altfel, altfel pieptănată şi cu roşu pe gură... Abia trecuse anul de cînd umbla, în văzul oraşului, ghemuită pe pernele de piele roşie ale maşinii — era un Opel Amiral, şoferul lăsa capota jos, iar ea se arăta lumii ca într-o vitrină.

— Ai pus şi adresa, tovarăşă? Bine! O să-ţi răspundem acasă, într-o săptămînă!

Nu, n-aveau să-i răspundă niciodată — simţea limpede, păcat de hîrtie!

Dar ziua următoare porni din nou — era replica ei grăbită şi speriată la asalturile lui Miltiade, care îi trimitea, într-o panică necunoscută de el pînă acuma, avize telefonice, telegrame, din oră în oră, şi mesageri, la fiecare tren cîte unul.

Aşteptă în soare, pe la porţile fabricilor, şantierelor, scrise cereri, pătîndu-şi neîndemînatică degetele cu cerneală. Sosi tîrziu, o dată cu dricul care venea să ia mortul, să-l ducă la cimitirul Sfîntul Vasile.

Mătuşa Didona avea rochie neagră, de doliu, şi un voal care-i ascundea chipul de privirile lumii: de ce să-şi arate lacrimile tuturora?

Ana Odeta îşi puse doar o panglicuţă neagră la cheutoarea bluzei şi merse în urma convoiului. Nu era lume multă, şi cei care erau nu ştiai

cine-s. Pe drum, convoiul se îngroşă, se adunau babele şi milogii mahalalelor, să fie de faţă la împărţirea colivei.

Merse şi maiorul Guzgunis, vecinul, dar nu pe jos, trimise servitoarea să-i aducă trăsură. La cimitir, trăsura trase pe alee şi se opri la groapă, alături cu mulţimea. Caii stătură liniştiţi o vreme, pe urmă începură să se hîrjonească, smucindu-se în hamuri, încercînd să se muşte, în timp ce popa şi dascălul cîntau veşnica pomenire.

Maiorul Guzgunis stătea cu bărbia căzută în piept, cu ochii închişi, toropit de cîntare. Dar cînd buşiră primii bulgări pe capacul sicriului, sări deodată în picioare, îşi înfipse sub sprinceană monoclul care căzuse şi atîrna de capul şnurului — şi hohoti disperat, speriind lumea:

— Cui mă laşi, coane Pol!

Apoi se prăbuşi pe perna trăsurii.

— Dii, Istrate, dii Mariţa! striga birjarul, îndemnîndu-şi caii .

Era în amurg, după o zi în care soarele făcuse să fiarbă apa în Dunăre. În ajun, la înmormîntare, fusese vreme blîndă, mai răcoroasă, altfel s-ar fi topit luminările. Dar asemenea schimbări, care zăpăcesc termometrul şi năucesc oamenii, se întîmplă des vara, în marginea Bărăganului.

Ana Odeta mergea pe o stradă gloduroasă, ca o uliţă de ţară, dincolo de mahalale, unde începea să se vadă cîmpia. Pornise de trei ori în două zile; se întorsese, fără curaj, de la jumătatea drumului. Şi acum s-ar fi întors, dacă n-ar fi avut în suflet o tulburare nouă, neaşteptată, un amestec de spaimă, bucurie şi nedumerire, care învingea sfiala, ruşinea şi teama că va fi judecată cu asprime...

În centru, mai adineauri, doi oameni aşteptau tramvaiul de gară — îi vedea din spate pe amîndoi, dar privirea ei se oprise, mirată şi surprinsă, numai la unul, sub o ciudată chemare a presimţirii. Părea tînăr, era subţire, cu un pantalon de dril în culoarea nisipului, cu o cămaşă albă, îmbrăcîndu-i umerii largi şi pierzîndu-se strîns sub centură; mînecile scurte îi dezveleau braţele brune; avea o haină uşoară şi-o servietă în mînă — şi-n îmbrăcămintea lui aşa de simplă, se citea o anumită intenţie de eleganţă şi îngrijire.

Stătuse locului lîngă şine, fără să mai bage în seamă pe nimeni. Venea tramvaiul, cei doi bărbaţi îşi strînseseră mîna. Pe al doilea nici nu-l văzuse, dar îi auzise glasul, la despărţire:

— Drum bun, Matei! Telefonează cînd vii, să te aştept la gară!

Celălalt se întorsese, trecuse pe lîngă dînsa, cu paşi mari, uşori ca ai alergătorilor — ea îi văzuse chipul după ce-i auzise numele şi deodată simţise, dureros, cum îi stă inima. Se simţise îngheţînd, un val rece scăldîndu-i trupul, cu toată căldura încă vie a soarelui... O clipă, ochii li se întîlniseră, printr-ai lui trecuse o undă de mirare, o tresărire, apoi el sărise uşor pe scara vagonului, şi pe urmă nu-i mai aruncase nici o privire.

Nu o recunoscuse, nu! — fusese mirat s-o vadă, aşa, bătută de vînt în mijlocul caldarîmului... În vara asta se împlineau nouă ani de cînd îl văzuse ultima oară, dar era la fel, asprit puţin la figură, şi-i ştia mersul, mersul lui nu-l avea nimeni. El însă n-o mai ştia, ea se schimbase, era azi femeie; pe-atunci abia îşi sfîrşea anii copilăriei...

Acum, cu această amară tulburare în inimă, picioarele o duceau înainte, îngheţate, mişcîndu-se de la sine. Nu mai fusese pe aici din 1941, dar recunoştea locul, nu trebuia să întrebe pe nimeni; văzu

gardul de scîndură văruită, ca al tuturor vecinilor, banca de la poartă, apoi în curte gutuiul.

Şovăi — de sub pomi se ivi un om, cu ochii pe sus, preocupat, căutînd poate vreun cuib de omizi păgubitoare. Îl ştia, acum avea trupul legat, obrajii rumeni; un pic de barbă blondă şi cîrlionţată îi îmbrăca bărbia. Dar era Constantin, Costea, îl recunoscu nu cu privirea, ci cu un alt simţ, ascuns, al amintirilor, al familiei. Da, se schimbase, îi mergea bine, avea o haină marinărească, nouă, ţeapănă la umeri, cu patru trese aurii pe mîneca netedă ca burlanul.

Ana Odeta se opri la poartă; îi era văr, dar nu ştia cum să-i spună. Spuse:

— Bună seara!

El se apropie, nedumerit — n-o recunoştea, speriată şi atît de palidă.

— Eu sînt, Ana.

Pe chipul, bărbatului trecu întîi o umbră, pe urmă el zîmbi, cu un fel de mirare, de mulţumire şi-i luă amîndouă mîinile.

— Ana!... Cînd ai venit?

— De trei zile.

— Dar ce ai, nu te simţi bine?

— Sînt puţin obosită de căldură.

— Acum o să-ţi treacă: se lasă răcoare. Vino!

O duse de mînă, pe o cărare pietruită, pe sub ramurile pomilor, care-i sileau să se aplece, pînă la o căsuţă curată, albă, ascunsă în fundul grădinii. Sub geam era masa pregătită pentru cină. În uşă, o femeie tînără, negricioasă, cu obrazul cam tăbăcit, cu cercei mari de aur, ştergea sticla de lampă, răsucind înăuntrul ei o cîrpă cenuşie. Era îmbrăcată pretenţios, avea pantofi maro, cu tocuri înalte, fustă neagră, cu pliuri, bluză albă, cu o broşă pusă fără rost, în stînga, deasupra sînului. Pe buzele subţiri, cam aspre, un ruj prost crăpase şi se cojea, sluţindu-i gura; altminteri ar fi fost frumuşică, mai ales că din mişcări se bănuia destul de zglobie. Avusese musafiri, pînă mai adineauri, de-aceea era gătită ca de sărbătoare, dar musafirii plecaseră şi nu se aştepta să mai vină unul.

— Măicuţo, lasă lampa! strigă bărbatul, arătîndu-şi cam stînjenit voia bună. Uite-o pe vara mea, o ştii din fotografie.

În casă era un album cu fotografiile familiei, dar Ana Odeta nu putea să aibă acolo decît una din copilărie, după care n-ar mai fi recunoscut-o nimeni.

Femeia nu se mişcă; îşi strînse gura aproape cu duşmănie.

— Care vară?

— Ana... Fata lui Zaharia.

În familie, băieţii, de la vîrsta cînd luau ceva din povara casei pe umeri, le spuneau pe nume părinţilor, unchilor şi celorlalte neamuri, semn recunoscut al trecerii lor între oameni.

— A, aia! făcu femeia, nesilindu-se să-şi ascundă dispreţul şi duşmănia.

Costea îi aruncă o privire încruntată, care însă nu o făcu mai blajină.

— Bine-ai venit, domnişoară! Ţi-ai adus aminte şi de noi acuma!

Nu se apropie, nu-i întinse mîna.

Ana Odeta stătea împietrită în mijlocul bătăturii. Nu o cunoştea; Costea nu era însurat cînd ea intrase în casa lui ultima oară. Dar el îi era văr bun, tatăl ei şi tatăl lui fuseseră fraţi, din aceeaşi părinţi — şi credea că la o nevoie, ca astăzi, putea veni să-i ceară un sfat, un sprijin, sau măcar o vorbă bună. Era nedreaptă nevasta zicînd că îşi adusese aminte de ei acuma — de el îşi amintise toţi anii din urmă, l-ar fi căutat, dacă nu i-ar fi fost teamă c-o s-o alunge cu asprime; o oprise sfiala şi ruşinea. Azi venise, gata să-i înfrunte asprimea şi ocările, fiindcă avea mai multă minte şi mai mult curaj decît altădată — şi trebuia să facă orice, ca să nu rămînă pradă stăruinţelor lui Miltiade şi mătuşii Didona.

— Uite ce e, măicuţo, zise Costea de data aceasta cu hotărîre, mai bine vezi tu de masă şi lasă-mă pe mine cu Ana!

Fata se gîndi că un bărbat care îi spune nevestei „măicuţo“ nu poate fi ascultat totdeauna. Totuşi, nevasta se supuse, plecă spre bucătărie, după ce avu grijă să arunce încă o jignire:

— Te rog să n-o opreşti la masă! Domnişoarei n-o să-i placă mîncarea noastră!

Costea fusese marinar pe vaporul de pasageri Anghel Saligny; acum era director adjunct la Agenţia fluvială, lucra într-un birou cu ferestre largi, la etaj, de unde se vedea toată Dunărea, avea telefon pe masă, lampă cu abajur, scrumiere...

Cît fusese îmbarcat, nu se bărbierea decît o dată la trei-patru zile, purta haine potrivite cu meseria, avea mîinile crăpate de ger, negre, cu bătături de la cabluri şi de la parîme.

Astăzi era dator să se prezinte la birou cu altă înfăţişare, stătea de vorbă cu lume străină, reprezenta o instituţie, nu o putea face de

ruşine. Îi şi plăcea uniforma cu trese aurite, seara şi-o punea pe spătarul scaunului, dimineaţa îi scutura scamele, după ce o îmbrăca se uita în oglindă, se bărbierea măcar o dată la două zile, adică umbla îngrijit, încolo rămăsese cum îl ştiau marinarii şi lumea.

Mai mare schimbare se făcuse cu nevasta, Marieta, femeie cumsecade altminteri şi la locul ei, modestă şi muncitoare, că singură dusese tot greul casei în anii din urmă; ea văruia, ea freca duşumelele, tăia lemne, gătea, spăla rufele, săpa grădina — bărbatul în acel timp lipsea toată ziua, muncea şi la sindicatul marinarilor, avea şedinţe care ţineau de la opt seara pînă noaptea la douăsprezece, venea doar să se spele, să îmbuce ceva şi să doarmă trei-patru ore — nu-l mai puteai înhăma şi la gospodărie.

Însă de anul trecut, cînd Costea primise noul post la Agenţie, nevasta se schimbase, lună de lună. Mai întîi începu să nu mai sufere casa şi cartierul. Cartierul era mărginaş, îl îneca vara praful, primăvara şi toamna noroiul — n-avea lumină electrică, nici canalizare. Casa, noroc c-o ascundeau pomii, altfel i se părea o dărăpănătură — era veche, ce-i drept, în ea se născuse Costea, aici trăise, îi rămăsese lui la moartea bătrînului. N-avea apă înăuntru — de unde? Puţ în curte, ca la ţară — nu se potrivea cu un director de agenţie.

El nu băgase de seamă nepotrivirea, nu le lipsea nimic, lumină electrică avea să fie, chiar anul acesta, la anul avea să se facă şi canalizare — şi-apoi pomii înfloreau pe rînd primăvara şi îţi luminau zilele, pe urmă ţi le îndulceau cînd veneau roadele — cireşile, vişinile, caisele, merele, perele, piersicile, toamna nucile şi gutuile...

Nevasta vroia să se mute „la centru“, să meargă la restaurant seara, să... Vroia multe, visa chiar maşină, dar nu apuca să-şi înşire dorinţele; bărbatul o oprea, cu o glumă, cam aspră, o vorbă de duh a poporului — şi atunci pe ea o apucau isteriile:

— Va să zică, mă faci scroafă! Să-ţi fie ruşine!

— Măicuţo, iartă-mă, nu-i vorba de tine! Românul are o vorbă. Ce-ar zice vecinii... şi tovarăşii? S-a urcat scroafa-n copac, asta e o zicală, nu-i vorba de tine!

Dar mai chinuitor decît toate, în schimbarea femeii apărea gelozia. La birou erau funcţionare, nişte fete la locul lor şi nu frumuseţile lumii. Din pricina acestora, Marieta îi mînca bărbatului zilele:

— Sigur, ele se coafează, îşi fac unghiile, îşi dau cu parfum, nu miros a bucătărie!

Cînd venea de la birou, în loc să-l întîmpine veselă, ca pe vremuri, cu masa pusă, cu o floare în păr, cu o drăgălăşenie, îşi strîngea buzele ca un dos de găină şi zicea, ca pentru sine:

— Mă rog, dumneavoastră, a venit sultanul!

În timp ce mîncau, în loc să-l întrebe de una, de alta, ce se mai întîmplă în oraş, în lume, cum întreabă femeia, nu găsea cu cale decît să-l zgîndăre:

— Şi, dacă nu-i cu supărare, ce mai fac dumnealor, cadînele?

De obicei, Costea nu-i răspundea, n-ar fi putut să răspundă decît cu o glumă — şi ştia că gluma ar fi scos-o din fire. Tăcea cu nasul în farfurie.

— Iar te-ai bărbierit astăzi!

El îşi pipăia obrazul, nici nu mai ţinea minte, da, se bărbierise de dimineaţă, şi doar se bărbierise în faţa ei, nu pe furiş, fiindcă nu era de ruşine.

— Nu spui nimic, sultanule?!

— Măicuţo!

— Măicuţă să le spui lor. Mie să-mi spui Marieta!

O chema Maria, ca pe sfînta fecioară — îşi zicea Marieta doar de la o vreme.

Alteori, geloziei se alătura încă o nemulţumire, un cui care îi rîcîia inima:

— Mă rog, harem v-aţi făcut, dar maşină de ce nu cereţi?

— N-avem de unde.

— Altora le-a dat!

— Aveau mai multă nevoie; noi nu ne deplasăm nicăieri, specificul muncii noastre...

— Treaba ta! N-ai decît să umbli cu tramvaiul! (Apoi după ce un timp părea calmă, izbucnea din senin, ridicîndu-se de la masă:) Că n-oi pune eu odată foc, să-ţi ardă haremul!

Costea răbda deocamdată hachiţele femeii, încercînd să fie senin, să glumească, să rîdă, în suflet însă se încrunta adesea, hotărît să pună într-o zi capăt zîzaniei. Nu putea să-i înfigă o mînă în ceafă, s-o arunce în mijlocul drumului; femeia îi era dragă, şi-n anii grei îi fusese tovarăşă bună. Dar iarăşi, nici aşa, să rabde într-una...

Era comunist dinainte de război, şi-ntr-o vreme pătimise destule. Cunoscuse şi carcera, şi vîna de bou pe spinare, era un om încercat, îl preţuiau şi-l cinsteau toţi din preajmă-i, nu făcuse niciodată ceva de care să-i fie ruşine. Iar acum începea să îndure ruşinea din partea

fiinţei care îi fusese, şi-i era, şi nădăjduia să-i rămînă cea mai dragă pe lume.

— Stai aici şi spune! o pofti pe Ana Odeta, luînd două scaune şi ducîndu-le ceva mai departe, sub nucul din grădină, ca să poată vorbi netulburaţi de nimeni.

N-o întrebă nimic; ştia că dacă venise o îndemna nevoia, şi se bucura să-i poată întinde o mînă măcar acuma, dacă nu izbutise la vreme. Căzuse amurgul, sub nuc nu li se mai desluşeau figurile, altfel ar fi văzut că era palidă şi împietrită, incapabilă să deschidă gura.

— Caut un servici, spuse ea, după o tăcere grea, cînd izbuti să-şi învingă muţenia.

Căuta un servici, orice, oriunde, dar azi, mîine, nu peste o săptămînă, ştia că n-o să reziste multă vreme; dacă nu lua o hotărîre acuma, era prea tîrziu, învingeau Miltiade şi mătuşa Didona.

În suflet i se trezise iar spaima şi ruşinea de la prima vînzare, cînd ai ei o sîcîiseră seară de seară, pînă la nebunie, îndemnînd-o să primească bunăvoinţa admiratorului.

Nu se născuse pentru a merge la mînăstire, să trăiască îngenuncheată sub icoane, îşi simţea trupul tînăr şi-ar fi vrut să întîlnească un băiat, s-o ţină de mînă, s-o ducă pe Dunăre. Şi într-o zi, odată, mai tîrziu, cînd i-ar fi venit vremea, băiatul să lege barca în baltă, de o salcie bătrînă... Îşi aştepta astfel viitorul, să aibă un rost pe lume, şi-apoi să iubească, să plîngă, să-şi muşte pumnii — şi toată această fericire şi durere să fie a ei, să n-o ştie nimeni.

Şi-o împinseseră Pol şi Didona pe cuvertura de damasc a admiratorului, cum se împing vitele la tăiere, şi ea nu mai avusese puterea împotrivirii — şi nu plînsese, nu-şi muşcase pumnii — şi pierduse dreptul de-a mai aştepta un băiat care s-o ia cu barca pe Dunăre.

Iar dacă pierderea aceasta îi fusese indiferentă într-o vreme, cînd o îmbătase huzurul, astă-seară o simţise sfîşiindu-i inima. Fiindcă omul întîlnit în staţia tramvaiului fusese în gîndul ei, odată, pe cînd era copilă, cel care trebuia să se apropie într-o zi şi s-o apuce de mînă.

Dar el plecase, i se pierduse urma, se dusese în lume — şi-l regăsea astăzi, şi-n durerea lăuntrică pe care i-o stîrnise întîlnirea, Ana Odeta avea o singură mîngîiere: că n-o recunoscuse, trecuse pe alături, ca pe lîngă o străină. Şi dacă astăzi nu se întorsese încă o dată de la jumătatea drumului, şi dacă în clipa aceasta se mai afla încă aici, unde stăpîna casei o primise cu duşmănie, puterea i-o dădea gîndul că

trebuie să-şi regăsească viaţa, cu orice preţ, cu orice strădanie, măcar de dragul amintirilor care îi chinuiau inima.

— Un servici? (Costea stătea aplecat, cu un cot pe genunchi, chinuindu-şi barba cu mîna.) Un servici, da... Pe Pepa de cînd n-ai mai văzut-o?

Pepa era soră cu tatăl lui şi cu al Anei Odeta, mătuşă, dar din altă plămadă decît a mătuşii Didona, cu care de altfel nu se înrudea în nici o măsură. N-o mai văzuse de mult, şi întrebarea i se părea o mustrare. Răspunse:

— Din timpul războiului.

El clătină din cap; ea nu-i vedea ochii, nu-şi dădea seama ce simţăminte îi purta el acuma: dispreţ sau compătimire?

— Şlepul lor a fost aici anul trecut, a iernat în docuri, urmă Costea, cu glasul alb, fără nici o inflexiune.

Ea răspunse, în şoaptă:

— N-am ştiut!

Îşi primea pedeapsa şi-o îndura, socotind că i se cuvine.

Pepa, acest nume ciudat şi comic, era doar o prescurtare a unuia prea lung, din mitologie, Penelopa, întîlnit des în familiile din partea de jos a Dunării. Pe Ana Odeta, cînd era mică, Pepa o iubise şi-o răsfăţase, revărsînd asupră-i tot ceea ce inima ei tandră şi bună nu putuse să dea altei făpturi de o seamă, fiindcă avusese nenorocul să nu aducă nici un copil pe lume. Şi-apoi fata n-o mai văzuse.

— Unde e acuma? întrebă, gîtuită.

— Pe la Corabia, dar nu mai am ştiri de la ei de multă vreme. E cam bolnavă.

— Şi unchiul Mihalis?

— Cu bătrîneţea.

Unchiul Mihalis era soţul acelei femei bune, cîrmaci de şlep, cum fusese şi tatăl Anei Odeta, şi tatăl lui Costea — deprindere de familie.

Tăcură un timp, lăsînd să-i apropie puţin amintirile, apoi Costea îşi îndreptă spinarea şi luă alt glas, nu aspru, ci mai bărbătesc, glasul hotărîrilor:

— Vrei un servici? Unde?

— Nu ştiu.

— Da... Nu-i nevoie să te descos, nu-ţi cer autobiografia. Dar o să fie greu, alţii au să ţi-o ceară...

Ana Odeta simţi sîngele inundîndu-i obrajii. Se stăpîni şi spuse cu amărăciune:

— N-am omorît pe nimeni!

— Da, da, sigur. (O simţea că tremură; i se făcu milă.) Sigur, sigur... (Căuta o vorbă mai blîndă, o mîngîiere, iar îşi frămînta barba în mînă — şi nu găsea nici una.) Şi de ce vrei să intri în slujbă?

Nu o vedea, dar mirarea ei ajunse la el, prin întuneric, purtată parcă de nişte unde, şi-atunci urmă repede, ca şi cum ar fi vrut să şteargă întrebarea fără rost de mai înainte:

— De ce te-ai întors?

Ea răspunse încet, după o tăcere:

— Am fugit...

Ar fi înţeles oare Costea şi ar fi crezut-o dacă i-ar fi spus adevărul, inadmisibil pentru cine nu-i cunoştea întinderile şi adîncimea? Avea în ea de mult gîndul să fugă, poate din primele zile, dar îi lipsise puterea, îi era groază de întoarcerea la familie — şi în altă parte nu se putea duce, oricît de mare ar fi fost lumea. În schimb, în ziua cînd Miltiade îi anunţase plecarea, groaza trezită în ea o depăşise pe cealaltă; abia atunci simţise că n-ar putea să trăiască departe de Dunăre şi de locurile copilăriei — şi dorinţa ei veche, neclară, de a se întoarce şi a-şi răscumpăra viaţa vîndută de alţii, izbucnise deodată, nostalgică, trufaşă şi chinuitoare.

Costea îşi frămînta barba în mînă.

— Înţeleg, da, înţeleg, sigur...

Urmă o pauză lungă: Ana Odeta suferea, dar ştia că o aşteaptă şi alte suferinţe de azi încolo. Pînă mai deunăzi îşi trăia viaţa, inconştientă şi nepăsătoare. Şi deodată se ridicase ceva din lăuntrul ei şi o scuturase de umeri — şi se trezise — dar scuturătura continua încă, o scutura vărul ei acuma, cu tăceri mai greu de suportat decît orice întrebare.

Se simţi umilită şi îngrozitor de singură; o clipă se duse cu gîndul în urmă, regretă casa de unde fugise, regretă bunurile pierdute acolo, şi chiar bărbatul care, dacă o înjosise, în schimb îi făcuse viaţa uşoară, dantelată şi blîndă ca anestezia.

Da, fusese amanta, întreţinuta, păpuşa lui Miltiade, şi oricîtă vină ar fi avut alţii, vina ei rămînea cea mai mare: nu se spînzurase, nu se aruncase în Dunăre, primise zahărul dulce al îmblînzitorului, ca sălbăticiunile care ajung să trăiască în cuşcă şi să lingă mîna stăpînilor. Da, se lăsase în voia lui, dar bărbatul, stăpînul, o apărase; nu o batjocorise în acel timp nimeni... Şi dacă mîine ar fi luat trenul şi

s-ar fi întors la el, supusă şi ascultătoare? Ce pierdea? N-ar fi fost o umilinţă nouă!

— Da, înţeleg! zise Costea. N-ai luat nimic de acolo?

Se uită la el îngrozită. Apoi se stăpîni — era îndreptăţit să-i pună orice întrebare — şi ea răspunse, cu o trufie de care nu-şi dădea seama:

— Nimic.

— Mai bine!

Cu aceste cuvinte el păru mai senin, parcă îşi învinsese îndoielile, clătină din cap, cum şi-ar fi făcut lui însuşi un semn de hotărîre. Da, sigur, chiar dacă i-ar fi fost străină, fata asta nu trebuia lăsată pe drumuri. Hotărîrea lui venea tocmai în clipa cînd Ana Odeta, înfrîntă, nu mai aştepta ajutor de la nimeni. Costea se bătu cu palma pe genunchi:

— Ai vrea să te duci la agenţia noastră din Giurgiu?

Căzuse întunericul de-a binelea. Femeia aprinsese lampa pe masă şi făcea zgomot, dinadins, cu tacîmurile.

Ana Odeta tremura, pierdută, pe scaun. Cunoştea portul la Giurgiu — şlepul lor zăbovise şi-acolo, cu lunile, şi-ar fi fost un loc bun unde să-şi înceapă viaţa ei nouă. Dar o cuprinse deodată groaza să plece de-aici, fără să ştie ce-o îndemna să rămînă, fiindcă omul întîlnit astăzi nu era decît o amintire; nu aştepta de la el nici să-i vorbească, nici să-i întindă mîna. O uitase, nu băgase de seamă pe-atunci că din ea se va naşte curînd o femeie; îi făcuse jucării, privind-o ca pe o copilă...

Dar poate acesta era norocul ei astăzi — n-o recunoscuse, n-avea s-o recunoască nici mîine — totul rămînea taina ei numai. Simţi mai aprig ca pînă acuma nevoia să redevină demnă, printre oamenii care, cîştigîndu-şi cinstit şi din greu pîinea, poartă în ei onoarea universală a muncitorului. Şi simţi, timidă şi temătoare — şi în acelaşi timp sugrumîndu-i dureros inima — dorinţa să fie în preajma celui de odinioară.

Îl urmări cu gîndul — mai era poate în gară, aşteptînd trenul, îl vedea străbătînd peroanele cu paşii lui ca ai nimănui, şi i se părea că nu-i singură-n lume. Aproape că-i veni să se ridice şi să fugă, să ajungă acolo, poate întîrzia trenul, să-l privească din umbră, să se încredinţeze încă o dată că el era omul acela, ca şi cum, dacă ar fi înşelat-o ochii, puteau s-o înşele şi urechile cînd îi auzise numele. Da, nu putea fi decît el, îl chema Matei, cum i se adresase însoţitorul — deşi pe vapor îi spuneau Mat, Meit, pronunţat englezeşte. Englezi erau

numai căpitanul şi ofiţerul al doilea, restul, naţii felurite; dar vorbeau toţi limba pavilionului, şi vaporului, în loc de „Neptun“ îi ziceau „Niptn“. Ea nu putuse niciodată să le imite vorba întocmai, nici dacă îşi băga o pietricică lată în gură, cum o învăţau marinarii...

Se făcuse tîrziu, desigur trenul plecase — cum nu-şi dădea seama de oră? Omul celălalt, de care el se despărţise în staţia tramvaiului, avea să-l aştepte la gară, auzise bine, dar cînd? — mîine, sau peste o lună? L-ar fi aşteptat şi ea, tăcută, în fiecare zi şi la toate trenurile...

— De, ştiu eu? urmă Costea, parcă simţind zbuciumul ei şi îndoiala. Să pleci, aşa, singură, într-un oraş unde nu cunoşti pe nimeni!... Serile sînt triste... Poate aici ar fi mai bine.

Ea înclină din cap, strîngînd cu mîinile marginea scaunului.

— Da, ar fi mai bine!

Se făcuse îngrozitor de frig după căldura toridă a zilei.

— Ştiu unde! zise Costea, după alt timp de gîndire. La Şantierul naval Năsturaş — acum îi spune Victoria. Am un prieten acolo... Da, da, sigur, am să vorbesc cu Donos! (Aruncă o privire spre casă; nevasta se dusese iar la bucătărie.) Cîţi bani ai? întrebă, aplecîndu-se înainte şi scăzînd glasul, deşi nu putea să-l audă nimeni.

Fata ridică încurcată din umeri.

— Am avut ceva, dar i-am dat mătuşii Didona.

El n-o întrebă nimic de familie, deşi era peste putinţă să nu ştie că Pol murise şi fusese dus la groapă ieri, cu dricul primăriei. Băgă mîna în buzunar, scoase portofelul şi-i dibui, pe întuneric, despărţiturile.

— Uite o mie de lei; ţine-i pentru nevoile tale.

Îi luă fără sfială; îi trebuia o pereche de sandale şi o bluză, şi n-avea de la cine să ceară.

— Am să ţi-i dau înapoi la prima leafă.

— Nu, la a doua... Şi mută-te cît mai curînd de acolo; ia-ţi o odaie undeva, cu chirie. Te-aş chema la noi, dar...

— Ştiu, Costea. Îţi mulţumesc. Acum plec, e tîrziu mi se pare.

— Te duc pînă la poartă, Ana. Nu te opresc la masă, nu-i o zi bună.

— Dar mi-ai spus un cuvînt bun; asta ţine de foame. Ştii, nu mai mănînc aşa mult. Cînd eram mică vă speriaţi de mine.

Pe stradă nu se vedea nici o lumină. Primele felinare sclipeau departe — şi întunericul pînă la ele părea o mare pustie.

— N-o să-ţi fie frică?

— Nu; am umblat şi alteori singură.

Iar în gînd, Ana Odeta îşi zise: „Nu valorez prea mult deocamdată ca să fiu păzită!“... Un sfert din grămada aceea de pietre rare! Dacă le-ar fi aruncat cineva pe gîrlă, nu păgubea nimic lumea!

El îi strînse mîna.

— Vino poimîine, dar mai bine nu aici; la Agenţie. Pînă atunci cred că am să fac ceva. Da, am să vorbesc cu Donos chiar mîine.

Ana Odeta străbătu oraşul pe jos; nu se duse acasă; cu siguranţă o aştepta un mesager al lui Miltiade, şi mătuşa Didona se tînguia în faţa momelilor, neştiind cum ar fi mai bun viitorul. Ocoli străzile din centru, unde forfotea lumea de seară, şi ajunse la Dunăre, aproape de docuri; nu se vedeau oameni, ardeau lumini rare, de-a lungul cheiului. Căută un loc, mai la întuneric, se aşeză pe un şcondru şi rămase aşa, cu bărbia sprijinită în palme, uitîndu-se fix peste apă, spre balta acoperită de ceţuri; aşa o găsi miezul nopţii, tristă şi fără nădejdi clare.

Clară era numai durerea din inimă, pe care o stîrnise întîlnirea cu omul acela, prietenul din altă vreme, regăsit astăzi — şi părerea de rău că pierduse dreptul de a-i ţine calea, ca să-l privească în ochi măcar o singură clipă, nu ceasuri întregi, ca odinioară.

Patru zile mai tîrziu, luni, la începutul săptămînii următoare, Ana Odeta şedea pe un scaun fără spetează, la o masă de lemn, acoperită cu prespan cafeniu, plin de pete şi însemnări — şi scria într-un tabel, cu indigo dedesubt, trei exemplare: ventile 3/4 ţoli, 49 bucăţi; ventile 1 ţol, 3l bucăţi; ventile 1 ţol şi 1/2, 17 bucăţi...

Tovarăşul Uică o pusese la treabă, din prima oră cînd îşi luase slujba în primire; era funcţionară la Şantierul naval Victoria, cu 6 000 de lei pe lună. Se făcea inventarul magaziei: trei oameni — nu-i văzuse bine — luau rafturile pe rînd, măsurau, cîntăreau, numărau; Uică, magazionerul, striga, prin uşa deschisă, noii sale subalterne, aflată dincolo, în biroul de scînduri al şandramalei:

— Vane fontă 3 ţoii, 9 bucăţi; coturi oţel 3 ţoli, 84 bucăţi...

Magazionerul purta un halat cenuşiu, avea un şubler şi un metru metalic în buzunarul de la piept, un creion după ureche — şi făcea multă gălăgie, îi dădea cu gura, să-l ştie lumea. Era înalt, slăbănog, roşu în obraz, cu mustăţi lungi, orizontale, stînd parcă pe sîrmă, cu o privire piezişă, care ţi-ar fi stîrnit temeri să-l fi întîlnit undeva, departe de oameni, la ceasul înserării.

În birou era lumină puţină, iar de dincolo venea un aer închis, cald şi acid, cu miros de metal şi vopsele. La două sute de metri devale, era Dunărea, iar dincolo balta, cu sălciile bătrîne, întinzîndu-se pînă la colinele verzi din zare...

Ana Odeta rămase aşa, înţepenită, la masa de lucru, apăsînd tare cu creionul chimic, ca să se imprime indigoul, pînă ce sirena fabricii de ciment sună ora prînzului. O durea spinarea, îi frigeau degetele nedeprinse cu creionul, iar magazionerul n-o lăsa o clipă să respire:

— Cuie de aramă 4 milimetri grosime, 125 kilograme 450 grame.

Din cînd în cînd avea grijă să strige, grozăvindu-se în faţa oamenilor care răscoleau magazia:

— Ai grijă, tovărăşico, să nu greşeşti, că nu-i averea mea, e a poporului!

Doi oameni îndeplineai treaba, al treilea stătea deoparte, urmărindu-i — era, pesemne, un fel de supraveghetor din partea direcţiei — desigur, pentru el făcea magazionerul atîta gălăgie.

Cînd sună sirena, ieşiră toţi patru afară, în lumina soarelui.

— La masă, tovărăşico! zise Uică, ştergîndu-se pe mîini cu un ghemotoc de cîlţi. Pe urmă o luăm iar de coadă. Poftă bună, tovarăşi!

Încuie magazia cu două lacăte, cheia unuia o luă el, pe cealaltă o dădu supraveghetorului, şi se îndreptară amîndoi spre birouri.

Manipulatorii se duseră să se spele la cişmea, alături, în faţa cantinei; apa curgea pe pămînt, stropindu-i cu noroi pînă la genunchi. Ceva mai încolo, într-o băltoacă verzuie, măcăiau nişte raţe. Din spatele cantinei venea miros de cocină, se auzea un porc grohăind. Pe linia de garaj, sub un vagon cu tablă, în curs de descărcare, cîţiva salahori se aşezaseră la umbră şi îşi dumicau mîncarea adusă cu dînşii, în foaie boţită de ziar. Grupuri răzleţe de muncitori se îndreptau spre poartă; cei mai mulţi locuiau aproape şi se duceau să mănînce acasă. Prea puţini intrau la cantină, unde se ştia că mîncarea e proastă; sau poate unora le venea greu să dea zece lei pe o fiertură de cartofi sau de varză, cînd trebuia să mai facă o fiertură şi nevasta, pentru gurile celelalte.

Ana Odeta rămase în uşa magaziei, parcă beată. Curtea şantierului i se părea întristătoare, ca un maidan cu copiii alungaţi de la joacă. Nu mai înţelegea nimic din ceea ce se întîmplase cu ea zilele acestea, nu mai ştia ce-o îndemnase să se prezinte la şantier dis-de-dimineaţă; totul îi apărea acum atît de hîd şi de groaznic, încît n-avea nici măcar putinţa să ia o hotărîre, să se îndrepte încotrova — şi stătea aşa, ţeapănă, paralizată.

Din uşa cantinei venea un miros greţos, de ciorbă leşinată. Oare directorul nou ştia ce mănîncă oamenii astăzi? Nu, n-avea de unde să ştie, era plecat la Bucureşti, aşa se spunea în magazie.

Fata socoti că nu mai avea ce face aici şi se gîndi să plece acasă — trebuia să-şi caute altă soartă, dar picioarele n-o ascultară; n-avea destulă putere să le poruncească. Poate îi era ruşine de oamenii răspîndiţi prin curte, se temea să nu-i spună vreo vorbă obraznică, nu se aştepta la respectul lor, fiindcă era singură, sfioasă şi neapărată.

Rămase lipită de uşă, sub streaşina mare a barăcii, şi cum stătea acolo, în umbră, nimeni n-ar fi putut să o vadă decît dacă ar fi căutat-o.

Uică se întoarse de la masă înaintea celorlalţi, cînd încă nu se împlinise ceasul de repaus — părea foarte vrednic astăzi. Zărindu-şi funcţionara, avu o tresărire, se uită repede în jur cu privirea lui piezişă, bănuitoare şi şireată, să vadă dacă nu-s oameni pe aproape, apoi veni lîngă ea, cu mişcări ferite, ca şi cum i-ar fi legat o taină.

— Lasă, duduie Odeta, îi spuse în şoaptă, n-au să facă mulţi pureci aici, n-au să ne îngroape ei pe noi! Fii bărbată!

Aceste vorbe şi numele ei de acasă erau o dovadă că o cunoştea mai demult, dar ea nu-şi amintea să-l fi văzut vreodată. Se simţi

cuprinsă de silă, de panică, şi încercă să se tragă într-o parte; Uică nu-i dădu pace.

— Bietul domnu’ Miltiade, ce om de ispravă! urmă el, după ce aruncă iar o privire repede într-o parte şi în alta. L-am cunoscut bine, am fost şi la dumneavoastră acasă. Dar fii pe pace, toate au să se întoarcă!

Zicînd aşa, îi făcu cu ochiul şi o strînse de braţ, într-un chip care vroia să dovedească fetei bunăvoinţa lui şi complicitatea.

Ea îl privi fără să înţeleagă dintr-o dată; numai mîna lui ciolănoasă, pe braţul ei, o făcu să tresară, cu tot sîngele în obraz, arcuită şi crispată, pregătindu-se parcă să-l cîrpească. În clipa aceea, magazionerul îşi luă repede o mutră aspră.

— Sst! şuieră, făcînd semn cu capul.

Se apropiau ceilalţi; trecînd clipa, Ana Odeta îşi dădu seama că, fără voia ei, îi acceptase complicitatea. Acum nu mai avea nici putere, nu mai era nici timpul să-l repeadă.

Intrară în magazie şi reluară treaba, care nu se opri la ora patru, cum era programul, ci ţinu pînă seara, la opt şi jumătate. Uică avu grijă să le spună celor doi manipulanţi că li se vor plăti ore suplimentare; ei mormăiră: nu prea aveau încredere în orele suplimentare, fuseseră de multe ori păcăliţi la socoteală.

— Acum e altceva, mă frate! îi linişti magazionerul, cu emfază. Nu mai muncim pentru patron, muncim pentru noi, nu-i aşa, tovarăşe?

Ultimele vorbe erau adresate supraveghetorului — naiba ştia cum îl cheamă; acesta nu răspunse, părea zgîrcit la vorbă, abia dacă deschisese gura o dată sau de două ori, de cînd făceau inventarul. Uică îl cerceta pe furiş, căutînd să-i dibuiască firea: era încet la minte, îi era gîndul aiurea, sau făcea pe notîntolul? Deocamdată n-avea de unde să-l apuce, iar de întrebat despre dînsul, pe cine să întrebe? Nu-l cunoştea nimeni îndeaproape...

La opt şi jumătate lăsară treaba; afară abia cădea întunericul — ziua de vară era lungă — şi Ana Odeta se simţea răpusă de oboseală.

— Mîine dimineaţă la şapte fără zece, tovărăşico! îi aminti magazionerul.

În curte se aprinseseră lumini rare pe stîlpi, pătînd, murdărind cu galbenul lor nesigur magnificul crepuscul. Nu se vedea nimeni, decît un paznic plimbîndu-se printre magazii.

În drum spre tramvai, Uică îşi ajunse din urmă noua subalternă şi, cum nu era nimeni pe toată şoseaua, îşi potrivi pasul cu-al ei — merseră astfel un timp împreună.

— Ţi-au cerut autobiografia? o întrebă tainic, după ce se uită într-o parte şi-n alta.

— Da, trebuie s-o aduc mîine.

— Mai amîn-o!

Cu acest sfat, Uică iar îşi roti ochii în jur.

Ea nu înţelegea la ce-ar folosi amînarea, după cum nu înţelegea purtarea magazionerului. Fiindcă mergeau împreună, găsi prilej să-l întrebe:

— Cine-i tovarăşul Donos?

Ştia că acestui om îi vorbise Costea, dar el nu-i dăduse altă lămurire. Sîmbătă îl căutase la Agenţie, cum fusese înţelegerea; era ocupat cu fel de fel de lume, ieşise în uşa biroului şi-i spusese în fugă, punîndu-i uşor, cu o tandreţe ascunsă, mîna pe umăr:

— Am vorbit cu Donos. Luni dimineaţă, la şapte, să fii la şantier, să întrebi de tovarăşul Matache, de la serviciul personalului. Du-te, Ana, şi fă treabă bună. Am să mă interesez de tine!

Ultimele vorbe puneau parcă între ei o barieră, erau parcă un sfat, un îndemn, să nu-l mai caute din propria ei pornire. „Sîntem rude — ar fi putut el să-i spună, în cuvinte clare — iată, te-am ajutat la nevoie, acum vezi-ţi de drumul tău; ne despart multe, nu facem parte din aceeaşi lume...“

Nu o îndurerau aceste vorbe închipuite, fiindcă erau drepte şi se aştepta la ele încă de atunci, seara; făceau parte din loviturile care o aşteptau acuma; le îndurase cum îndurase să stea toată ziua înţepenită pe scaun, în întunericul magaziei, silindu-se să uite că numai la două sute de metri mai jos era Dunărea.

Cînd venise de dimineaţă la serviciul personalului, Matache îi ştia rostul, nu-i pusese nici o întrebare, îi trecuse pe o hîrtie numele, vîrsta, adresa, atît — şi-i ceruse, pentru a doua zi, autobiografia: era o regulă cunoscută de toată lumea; apoi o trimisese la magazie, sa-şi ia postul în primire.

Se aşteptase la o judecată lungă şi umilitoare şi era gata s-o îndure, socotind că făcea parte şi ea din acel şir firesc al loviturilor. Dar probabil o judecase cineva înainte de venire, şi-ar fi vrut să ştie cine era Donos, fiindcă, neîndoios, el fusese judecătorul.

La întrebarea ei, Uică se poticni, ca şi cum ar fi nimerit într-un

bolovan ascuns de întuneric în mijlocul şoselei.

— Donos?!... Să te fereşti de el. El e tartorul şantierului!

Şi se uită iar în jur, să vadă dacă nu-i nimeni. Nu se vedea nimic pe toată şoseaua, decît farurile unui automobil care se apropia din urmă.

— Te las, duduie Odeta. Ţin-te bine! Mă duc, să nu ne vadă cineva împreună!

Îi strînse iar braţul, deasupra cotului, cu mîna-i grea, ciolănoasă, apoi mări pasul, tot aruncînd priviri furişe spre automobilul din urmă.

Fata rămase singură şi merse aşa pînă la barieră, de unde luă tramvaiul. Dar tramvaiul o zgîlţîia rău, scîrţîia din încheieturi, părea gata să se destrame. După cîteva staţii coborî şi pomi pe jos; nu se grăbea, acasă n-o aştepta nimic, decît probabil o telegramă de la Miltiade, sau o scrisoare, sau vreunul din oamenii lui de încredere; şi nici în altă parte nu o aştepta cineva, în tot oraşul, în toată lumea.

Se întunecase de-a binelea, dar pe stradă nu se aprinseseră încă luminile. Doar la dughene şi cîrciumi ardea cîte un bec prăpădit deasupra intrării. Huruiau camioane pe caldarîmul prost, cu piatră mare, de rîu, sughiţau în gropi ca oamenii beţi. Prin curţi lătrau cîinii, gospodinele stăteau de vorbă, pe la porţi, totul într-o beznă fără nădejdi, pe care o străpungea din cînd în cînd un far de automobil.

În centru, de bine, de rău, ardeau lumini, galbene, obosite, forfotea lume, se auzea un megafon urlînd răguşit.

Dinspre port urca o birjă cu un singur cal, care se opintea în ham, mai dezolant decît totul din jur. Pe-aici urcaseră alţi cai, odată, ai chirigiilor, la fel de ghiftuiţi ca stăpînii lor, cu hîrtii de cîte o mie de lei legate ca podoabe pe fruntare şi la urechi.

Dar fusese demult. Ana Odeta abia se năştea atunci. Pe urmă, în cei zece ani dinaintea războiului, soarta oraşului se schimbase treptat. Nu se mai îngrămădeau vapoare în port, ancorate pe trei şi pe patru şiruri, pînă în mijlocul Dunării; dispăruseră cabaretele, unde marinarii străini risipeau lire sterline; oglinzile din restaurante şi cafenele îşi pierdeau luciul, canapelele de pluş năpîrleau, în candelabre, din cincizeci de becuri se mai aprindeau două, lungind jalnic umbrele muşteriilor pe pereţi; magaziile din port se părăgineau, şobolanii alergau printre şine, flămînzi, chiţcăind noaptea îngrozitor, chirigiii se risipiseră, iar hîrtiile de o mie de lei legate la urechile cailor rămăseseră amintiri; Ana Odeta le ştia din spusele altora, prietenii lui Miltiade, care evocau, cu mîndrie şi cu o duioasă tristeţe, acest trecut glorios.

Apoi venise războiul care însufleţise iar portul şi făcuse să curgă iar bani pentru unii, în timp ce alţii, cei mulţi, răbdau, cu singura nădejde că o să vină şi ziua lor, şi iată că într-adevăr trecuse şi cumplitul canon; e drept că pe Dunărea răscolită de încleştarea lumilor mai plutiseră un timp lăzi de bani; vechii pescuitori în ape tulburi mai huzuriseră o dată, dansînd, ca în agonie, pe molozul huzurului din trecut. Dansase şi Ana Odeta, în braţele lor, frumoasă şi inconştientă — şi fără nici un crez.

Ţinuse încă destul acest sabat, deasupra căruia flutura neliniştea, înecată în muzică şi în vin. Fuseseră ani de foamete, seceta uscase ogoarele doi ani la rînd, prin gară treceau trenuri cu oameni din Moldova, ducîndu-se dincolo de Olt, de unde se întorceau, căţăraţi pe vagoane, cu o desagă de porumb sau de grîu.

Ana Odeta îi văzuse uneori, i se spusese chiar că sînt oameni flămînzi, dar nu înţelesese exodul lor; ea avea pîine şi magiun şi unt... Derbedeii oraşului se urcau pe vagoane, îşi găseau loc printre acei nefericiţi, iar cînd trenul ieşea din gară, le smulgeau desăgile, le aruncau jos, şi apoi, dîndu-şi drumul pe scară, săreau din mers.

Brutăriile din oraş erau de multă vreme închise, dar în piaţă se vindea pîine: douăzeci de mii de lei o pituşcă, s-o mîntui din trei înghiţituri. Erau şi franzeluţe, tot atît de mici: treizeci de mii. Precupeţe cu obrajii cărnoşi şi roşii, înfofolite în şaluri, şedeau pe scăunele, ca nişte cloşti sub penele cărora gesta o pasăre hrăpăreaţă şi înveninată — şi, cu sacii de pîine în faţă, primeau defilarea orăşenilor flămînzi.

Din cînd în cînd, venea poliţia să pună mîna pe speculanţi; două zile piaţa rămînea goală, a treia zi cloştile sinistre apăreau din nou, şi preţul pituştilor creştea cu zece mii de lei.

Uneori franzeluţa era albă numai pe deasupra, scăldată în făină curată înainte de a fi băgată la cuptor; înăuntru găseai o amestecătură ticăloasă de grîu mucegăit cu tărîţe şi orz...

Azi se dădea pîine cu socoteală, să aibă fiecare; stabilizarea curmase jocul demenţial al milioanelor...

În ziua cînd se adusese mălai şi se împărţise populaţiei lipsită mult timp, un muncitor din port, abia ştiutor de carte, se înfăţişa la ziarul local cu versuri care începeau aşa:

Cu şase boi la car ne pleacă moartea,
Iară ceaunul o salută majestuos...

Spaima foametei trecuse, viaţa, atît timp cenuşie, începea să prindă alte culori, dar Ana Odeta vedea modestia oraşului abia acum. O descoperea treptat, de patru zile, de cînd străbătea străzile pe jos, fără masca de carnaval de mătase roz care o ascundea de oameni, iar ei îi ascunsese lumea atîta timp.

Şi-n seara aceasta, cînd se vedea singură, la sfîrşitul balului, se simţea curată şi tristă, nepîngărită de nici un dansator. Avea douăzeci şi trei de ani, vîrsta primelor împliniri, dar cînd îi trăise şi cum? — fiindcă pînă deunăzi nu fusese decît un copil!

Pe strada Plevnei era întuneric, totuşi maiorul Guzgunis, aşezat pe scăunel, la poartă, o zări în lumina de la colţ şi-i urmări umbra pînă în dreptul casei.

— Duduie Odeta!

Ea se opri.

— Vezi că te aşteaptă cineva; de la prînz patrulează pe-aici.

Ana Odeta zări abia atunci o umbră apropiindu-se repede pe sub castani. Inima încetă să-i bată; îi fu o teamă îngrozitoare că era Miltiade, venit pe ascuns, s-o convingă sau s-o răpească. Şi oricît de mici îi erau speranţele şi oricît de grea viaţa, îşi dădu seama, în clipa aceasta, că nu l-ar mai putea urma niciodată.

Umbra veni aproape. O recunoscu, se linişti, era ultimul ei trubadur, rătăcirea unei nopţi jalnice, îl chema, ridicol, Rinaldo, ca în romanţe! Fusese secund pe un cargobot care se scufundase, torpilat, la Salonic, în primul an de război; azi avea o slujbă, nestrălucită, în port. Îl cunoscuse acum două ierni, în februarie, la balul armatorilor, unde se întîlniseră, ultima oară, cei patruzeci de bogătaşi ai oraşului — treizeci din ei purtau încă frac.

Dansase un vals vechi cu el înspre ziuă — era obosită, băuse un pahar de şampanie, poate ameţise puţin — îşi lăsase poate capul pe pieptul lui, poate îi apăsase umărul cu un braţ pe care nici măcar nu şi-l simţea ca al ei... Şi de-atunci partenerul acelui singur vals, care pentru ea putea fi ca un marş funebru, îi ţinuse drumurile ani în şir — zadarnic: ea uitase de el, iar Miltiade n-o scăpa din ochi...

Iar acum iată-l ieşind din umbră — şi-l amintea, în sfîrşit, dar nu ştia de ce şi-l amintea atît de tîrziu şi tocmai acum.

El aflase, desigur, de întoarcerea ei, o ştia singură şi socotea că i-a venit timpul de mult sperat... O apucă de braţ, aproape autoritar.

— Lasă-mă! şuieră fata.

Era înspăimîntător — începu să tremure: o ţinea de braţ din acelaşi loc de unde o apucase Uică pe drum. Era înspăimîntător, înspăimîntător ce limitate puteau fi gesturile bărbaţilor!...

O luă la fugă spre casă, ajunse fără respiraţie, trînti poarta, se repezi spre fundul curţii şi intră pe la bucătărie; nu se mutase încă în faţă.

— Ce-i cu tine? o întrebă mătuşa Didona, văzînd-o atît de tulburată.

Ea se aşeză pe marginea patului, gata s-o podidească lacrimile şi aşa rămase, frămîntată rău în suflet, dar străduindu-se să nu izbucnească. Tîrziu se linişti, se ridică, îşi şterse instinctiv ochii în care nu se ivise o lacrimă, şi atunci îşi simţi dureroase degetele de la mîna dreaptă, care strînseseră creionul, ore lungi, astăzi. Era neagră amintirea magaziei şi-a lui Uică, şi-a acelei curţi răvăşite, cu grohăitul porcului, cu raţele care se scăldau în băltoacă, dar durerea degetelor însemna o senzaţie nouă, o mira puţin, o nedumerea, i se părea aproape voluptoasă.

Şi deodată înţelese; mai avusese, demult, aceeaşi senzaţie, cînd era practicantă de birou la Iacob Vanvacas şi muncea ca să-şi cîştige singură viaţa; şi astăzi, ca atunci, încerca aceleaşi simţăminte, aceleaşi senzaţii: durerea degetelor, un pic de mîndrie, un pic de spaimă şi-o molcomă voluptate. O clipă i se păru că viaţa ei se oprise atunci şi reîncepea abia astăzi. Şi mîine, poate avea să-l vadă pe omul acela în staţia tramvaiului — Meit de altădată... O umbră îi trecu pe faţă, o alungă, se lumină iarăşi. Şi ridicîndu-se de pe marginea parului, o luă la fugă spre bucătărie — cum de uitase? — puse căzănelul să încălzească apă. Trebuia să-şi spele bluza — mîine, la tramvai, să fie curată.

Atmosfera în şantier era apăsătoare, nu doar pentru Ana Odeta; rar întîlnea ea chipuri neîncruntate. Printr-o dispoziţie dată de noul director a doua zi după numire, urma ca deocamdată, în toate atelierele să continue lucrul pornit dinainte, cu cît mai multă însufleţire.

Dar ce să lucrezi? Se îndoiau coaste la cazangerie, se pregăteau table, parcă alene — lipsea încrederea: ce să faci cu ele dacă nu se monta nimic pe cală? Cala nu era bună pentru o industrie temeinică: putea să-şi dea seama oricine. Pămînt depus de ape într-o vreme, apele mîncau din el acuma, cîte puţin în fiecare primăvara, supunîndu-l soartei nesigure a aluviunilor — într-un număr de ani putea să dispară...

Umbla zvonul că şantierul va fi desfiinţat, sau, în cel mai bun caz, strămutat într-un loc mai prielnic pe Dunăre. De unde dară să iei însufleţire, cînd nimeni nu ştia ce va aduce ziua de mîine?

La mitingul din ziua naţionalizării li se vorbise oamenilor în cuvinte chibzuite bine, şi limpezi, să le înţeleagă într-un singur fel toată lumea. Un flăcău de la cazangerie, pe care-l chema Babacu, în ciuda vîrstei lui tinere, răspunsese cu vorbe frumoase de mulţumire; după el luase cuvîntul tot un cazangiu, Arici Vasile, apoi un tîmplar tînăr, Firicel, iar la urmă maistrul Golgota, preşedintele comitetului de întreprindere. Fiecare în felul lui îşi îndemnase tovarăşii, în încheiere, să muncească mai mult şi mai bine, fiindcă munceau pentru ei — şi mitingul se sfîrşise în uralele adunării.

Însă după ce trecuse ziua de sărbătoare, cu toată înflăcărarea multora, cu toată dispoziţia direcţiunii, treaba îşi reluase ritmul vechi, adică lîncezea în aşteptarea unei noi dispoziţii, care nu venea de nicăierea. Apoi lipseau şi materialele, la cazangerie n-aveau păcură, curentul electric se oprea multe ore pe zi şi nu puteau să meargă maşinile. Mîncarea la cantină rămînea neatinsă în castroane, oamenii plecau flămînzi. În schimb se îngrăşa porcul cantinierului...

În această atmosferă, o echipă de topometri măsura curtea, punea pe hîrtie locul şi întinderea atelierelor, a remizelor, şoproanelor, crescute alandala. Era prima măsură luată de director, el ceruse această lucrare; nimeni nu ştia la ce-ar folosi tocmai acuma. În zilele următoare mai apăru o echipă, din partea ministerului, şi începu să facă sondaje misterioase pe cală...

Maistrul Golgota, preşedintele comitetului de întreprindere, umbla prin şantier cu o nuieluşă în mînă şi, fără să spună un cuvînt cuiva,

toţi îi vedeau nemulţumirea: noul director nu făcea treabă bună, îşi pierdea timpul cînd la Bucureşti pe culoarele ministerului, cînd în birou, cu consfătuirile.

Nemulţumirea lui, uşor de văzut, se adăuga nemulţumirii altora, din ce în ce mai mulţi la număr. Erau nemulţumiri întemeiate, desigur; peste jumătate din oameni nu aveau de lucru, nu ştiau ce se va alege de ei, cu toate cuvintele frumoase spuse la început, şi toţi se întrebau ce păzea directorul ridicat dintre muncitori; pentru asta fusese pus aici, ca să prezideze înmormîntarea lor? Iar maistrul Golgota, care totdeauna dăduse soluţii în împrejurări grele, nu găsea acum altă soluţie decît să ridice din umeri. N-avea încredere în directorul nou, simplu cazangiu. Şi încă nici cazangiu nu era de mult; în şantier venise ca vopsitor, în 1945; se recalificase abia de doi ani. Ce experienţă de constructor poate să capete cineva într-un timp aşa scurt?

De aceea era acru maistrul Golgota şi ridica din umeri cînd oamenii veneau să se plîngă, să-l întrebe ce-i de făcut. Ce poţi să faci dacă înainte de toate nu este directorul bun? Oare nu i s-ar fi cuvenit lui acest post? Ştia ce înseamnă să construieşti un vas, cunoştea şantierul, îi cunoştea şi pe muncitori, îl iubeau toţi — pe vremea lui Năsturaş, fostul patron, se luptase pentru drepturile lor...

Fostul patron era mai mult un simbol, fiindcă, deşi exista ca om, prea puţini îl văzuseră la chip, şi numai la început, cînd se înfiinţase şantierul, în 1943; pe urmă avuseseră de-a face cu inginerul Baciu, directorul pus de el, cu puterile depline ale unui stăpîn.

Şantierul naval luase fiinţă pe cînd armatele hitleriste erau alungate din Uniunea Sovietică şi se retrăgeau ca un val sălbatic. În graba lor de a salva cît mai multă pradă şi material de război, nemţii foloseau atunci toate mijloacele de transport, prin văzduh, pe uscat şi pe apă — şi dac-ar fi putut ar fi mers şi pe sub pămînt.

De această împrejurare era legată venirea lui Năsturaş aici. Blond, scund, gras, jovial, prietenos, îmbrăcat alandala, cu pantaloni reiaţi, de la un fost costum de ceremonie, cu cămaşă colorată, cu guler detaşabil, cum nu mai purta nimeni de multă vreme, cu cravată tricotată, după o modă rămasă cu douăzeci de ani în urma, cu panglica pălăriei slinoasă, cu o servietă mare în mînă, el apăru în oraş avînd în buzunar comanda nemţilor către şantierul naval „Năsturaş S.A.R.“, să construiască pînă în februarie următor cincizeci de cabotiere de lemn, de cîte trei sute de tone.

Şantierul nu exista sub nici o formă la data aceea. Totuşi, comanda era reală şi întărită cu două sute cincizeci de milioane de lei vărsaţi la Banca „Generala“.

După cum arătau planurile şi normele de construcţie, navele se făceau la iuţeală, în întregime de brad: chilă, coaste, traverse, bordaj, punte — avînd menirea să întreprindă o singură călătorie pe lîngă coastă, la Odesa sau în Crimeia, iar de acolo, întorcîndu-se la Dunăre, să meargă în sus, pînă la Viena.

Năsturaş veni însoţit de inginerul Baciu, cumnată-su, însurat cu o soră a sa, om din familie. O săptămînă mai tîrziu, şantierul era în funcţiune...

Probabil, în clipa sosirii, Năsturaş avea o anumită documentare, nu părea chiar picat din lună. Ştia că, înainte de toate, îi trebuie un teren pe malul Dunării. Al doilea, o masă şi două scaune...

Terenul îl găsi în partea de sud a oraşului; latura lui dinspre fluviu, întinsă pe şapte sute de metri, dădea putinţa să se amenajeze o cală spaţioasă, mai ales că în acea parte plaja era largă şi părea stabilă. Apele rupeau din ea doi-trei metri pe an, e drept, dar aceasta nu putea fi un neajuns pentru o mică întreprindere improvizată şi trecătoare.

În partea cealaltă a domeniului, înspre şosea, stătea încă în picioare o veche construcţie, lăsată în părăsire, o fostă fabrică de rahat şi zaharicale. Năsturaş socoti că fără prea mari cheltuieli clădirea putea fi amenajată pentru birouri. Deocamdată îşi puse masa şi cele două scaune absolut trebuitoare afară, sub un cort care crea locului invadat îndată de oameni o atmosferă colonială.

În sfîrşit, chilipirul cel mare era existenţa unei linii de garaj; o mică societate dispărută vroise să construiască aici o fabrică de uleiuri, şi cum unul din acţionari era director la regionala Căilor Ferate, începuseră prin a construi linia, fiindcă se putea face cu parale puţine.

În jurul terenului, Năsturaş trase gard de sîrmă ghimpată, făcu poartă de fier în dreptul viitoarelor birouri, iar deasupra puse firmă de şapte metri lungime: „Şantierul naval Năsturaş — Societate Anonimă Română“. În ziua aceea începeau să vină şi vagoanele cu materiale. Din moment ce erau scînduri, se ridică pe faleză un şopron lung de 50 metri, lat de 15, cu podea de lemn bine dată la rindea şi bine încheiată — prima construcţie care începea să justifice firma. Mai tîrziu, se făcură şi pereţi de scîndură, cu ferestre imense înspre Dunăre. Aici era sala de trasaj, pe a cărei imensă duşumea-planşetă

începură să se tragă liniile viitoarelor cabotiere, în timp ce de-a lungul gardului se descărca repede cheresteaua.

Pe urmă, fură instalate sub cerul liber şase bandzeiguri, ferăstraie mecanice, se puseră stîlpi, se trase curent de forţă, se aduseră bormaşini electrice, ferăstraie de mînă, tesle, topoare — şi şantierul intră în funcţiune. Lucrau marangozi adunaţi de pretutindeni, şi nu doar marangozi, ci oameni de tot felul, care ştiau să ţină un topor sau un ciocan în mînă.

Cabotierele, vase pentru o singură călătorie, de o simplitate extremă, se lucrau la iuţeală şi fără rigoare.

Între timp, veniră strunguri, rabateze, maşini de frezat; se instalară afară, în nădejdea că n-o să plouă, şi începură să se lucreze organele mecanice, cîrmele, axele elicelor, transmisiunile.

Se aduseră aparate de sudură şi se confecţionară accesoriile de fier ale punţii.

În august, cînd primul cabotier fu dat da apă, se rupse în două îndată ce părăsi sania de lansare. Nemţii cercetară paguba, cercetară planurile, nu găsiră şantierului nici o vină, cerură să se adauge în viitor o centură de fier, întărită, deasupra liniei de plutire, şi mai impuseră supliment la deviz două milioane de lei.

Lemnul e lemn, şi fierul e fier — nu poate fi tăiat cu bandzeigul. Îndată sosiră din Germania două maşini ghilotină, de cîte cinci tone, foarfeci uriaşe, mecanice, putînd să despice, ca pe o foaie de hîrtie, tabla de cincisprezece milimetri grosime. Se mai aduse o poansoneză perfecţionată, maşină de dat găuri prin presare, şi numeroase bormaşini, de toate mărimile.

Pe negîndite, se măreau atelierele, întinzîndu-se pe teren alandala, fără nici un adăpost decît al cerului. Abia spre toamnă se făcură deasupra lor copertine de scînduri, cu carton asfaltat împotriva ploii, şi numai cînd veni gerul se ridicară şi pereţi de lemn, fiindcă materialul se afla la îndemînă şi nu costa nimic, reprezentînd prisosuri de la construcţia cabotierelor.

Între timp, vechea hală a fabricii de zaharicale fusese amenajată pentru birouri, se împărţise spaţiul cu ziduri, se pusese acoperiş nou, peste pardoseala de beton se montară duşumele; clădirea, tencuită proaspăt, cu tîmplăria vopsită în verde, îngloba acum şaisprezece încăperi spaţioase, în care lucrau cincizeci de funcţionari, de o parte ai serviciului administrativ, de cealaltă parte ai celui tehnic, dar, cu toată

cheltuiala, pe-afară rămînea tot hîdă, fiindcă îşi păstrase vechea croială.

Năsturaş plecase de multă vreme, în schimb numele lui rămăsese pe firmă şi în gurile oamenilor. Inginerul Baciu, care era director şi avea puteri depline, nu făcea nici un pas fără să-l consulte cu telefonul...

Marele patron nu veni nici cînd se întîmplă nenorocirea cu vasul rupt la lansare. Atunci telefonul zbîrnîi neîntrerupt toată ziua, inginerul Baciu era palid, îi tremurau mîinile, se temea chiar să nu fie băgat la închisoare, sub învinuirea de sabotaj, teribilă în timpul războiului, dar Năsturaş, deşi absent, apăra de departe şantierul — şi toate se sfîrşiră cu bine.

Al doilea cabotier, întărit cum se ceruse, rezistă la brutalitatea lansării, începu să se legene semeţ pe valuri, în uralele oficialităţilor şi musafirilor poftiţi la serbare, dar se înecă în faţa şantierului, în mai puţin de o oră, fiindcă apa gîlgîia prin bordaj ca prin ciur, şi pompele nu putură fi puse la timp în funcţiune.

Iar zbîrnîiră telefoanele, iar tremură cuprins de spaimă inginerul Baciu, două zile, pînă ce se stabili că nici de data aceasta nu era vina şantierului. Normele de construcţie se modificară încă o dată, cerîndu-se mai multă îngrijire, numărul orelor de lucru la fiecare cabotier se mări cu cinci sute, şi Banca „Generala“ primi dispoziţie să mai verse cinci milioane de lei în contul lucrării, deşi, dacă ar fi fost să se pună la socoteală costul acelor ore, ele nu atingeau sfertul milionului. Însă un şantier naval are regie mare, legal inclusă în orice comandă — Năsturaş, pe de altă parte, avea argumente de toate naturile, şi nemţii nu puteau să piardă multă vreme.

Istoria acelor vase fu şi mai departe precară. Pînă în primăvara anului 1944, din cincizeci de cabotiere părăsiseră şantierul doar nouăsprezece; nici unul nu mai porni spre Sulina, nu mai aveau ce să caute în Crimeia, fură încărcate şi trimise în susul Dunării. Acum se dădea zor mare să se termine ultimele treizeci şi unu: toate fură înşirate pe cală, claie peste grămadă, încît marangozii abia aveau loc printre ele.

Puţin înainte de 23 august, în timpul unui bombardament, ziua la douăsprezece, o bombă incendiară căzu în mijlocul calei şi toate cabotierele arseră, pînă la unu, lăsînd mormane de cenuşă şi cîteva vagoane de bulonerie, strîmbată, topită, fără nici un folos de acum încolo.

Nemţii plecaseră, fără cabotiere, în schimb rămăsese şantierul, această improvizaţie unde totuşi erau angajaţi patru sute de oameni. Şi-apoi, chiar dacă toate atelierele funcţionau în barăci de scînduri, şubrede, utilajul destul de complet nu putea fi aruncat pe Dunăre. Năsturaş îşi concentră toată atenţia asupra şantierului care îi purta numele, cu gîndul să stoarcă din el cît mai mult, pînă mai era vreme. Societatea Franceză de Navigaţie îşi pierduse în bombardamente cel mai important şantier de reparaţii de pe Dunăre. Năsturaş se angajă să-i repare şlepurile şi remorcherele — şi această comandă, deşi nespectaculoasă, îi aduse cîştiguri însemnate, fiindcă la începutul anului următor îşi mări şantierul, construind o hală de scînduri, un mare atelier de cazangerie, unde făcu noi instalaţii pentru prelucrarea fierului.

În acelaşi an, demonstrînd cu abilitate că dispunea de utilajul şi de oamenii necesari, obţinu de la minister o comandă nechibzuită, şaisprezece pescadoare de lemn şi patru şlepuri de cîte o mie de tone. Un asemenea şlep cere prelucrarea a două sute cincizeci de tone de fier, ceea ce înseamnă o sută cincizeci de mii de ore de lucru...

Improvizaţia lui Năsturaş intra măcar teoretic în rîndul adevăratelor şantiere.

Pescadoarele se lucrară, majoritatea fură predate, din şaisprezece, azi se mai aflau numai cinci pe cală, şi în două luni, probabil, aveau să fie gata de lansare. În schimb, şlepurile, comanda cea mare se împotmoliseră de multă vreme; aproape un an trecuse cu pregătirea lucrării, în anul următor se chinuise materialul în cazangerie, cu rebuturi îngrozitoare, ceea ce prilejuise dese anchete din partea ministerului...

Abia în toamna anului 1947 începură să se înşire tablele şlepurilor pe cală, toate patru deodată, deşi nu erau echipe destule, graba neavînd alt scop decît să adoarmă nelinştea şi nemulţumirea beneficiarului. Dar cum aconturile uriaşe luate asupra lucrării se irosiseră, pe la mijlocul iernii şantierul nu mai avu cu ce plăti muncitorii. Ultima manevră a lui Năsturaş, în faţa acestei situaţii grele, cînd comisiile de anchetă descopereau nereguli în mînuirea banilor, fu să ia două comenzi noi pentru primăvară, şi cu avansul umplu la iuţeală golurile. Era vorba întîi de reparaţii importante la şapte şlepuri şi cinci ceamuri ale lui Anatol Petrini, mare armator, cunoscut pe toată Dunărea. Apoi de o construcţie nouă, nespus de temerară, dacă ţineai seama că şantierul n-avea nici o experienţă şi

nici o tradiţie în acest domeniu: o motonavă de nouă sute de tone, pentru vestitul exportator de cereale, Chiriazzi, care vroia să-şi investească avutul în acest vas şi să-l scoată din ţară. Motorul exista, un Diesel nou Sulzer, de şase sute de cai, cumpărat de la un armator constănţean; acesta îl importase din Elveţia înaintea războiului şi nu mai apucase să-i dea întrebuinţare. Fu adus cu trenul şi depozitat, sub acoperiş de carton, în curtea şantierului. Inginerul Dutchievici, solicitat să întocmească proiectul, refuză, fără motiv — era un om închis în sine şi cu oarecare ciudăţenii. Sarcina şi-o luă un inginer tînăr, Marchidan, care apăruse în şantier la sfîrşitul războiului; o dată anteproiectul terminat, fu trimis la Bucureşti, ca Năsturaş să obţină viza de construcţie.

Năsturaş însă nu se grăbea să îndeplinească această formalitate, după cum nu se grăbea să înceapă reparaţia la şlepurile lui Petrini, care zăceau de multă vreme la ancoră, în faţa şantierului. Dacă scăpase de încurcătură, nu-i mai păsa de ele; avea să le vină rîndul la reparaţie, dar nu curînd, mai încolo — zadarnic îl soma armatorul.

Astăzi, şlepurile fuseseră şi ele naţionalizate; pentru noua conducere a şantierului repararea lor însemna o obligaţie contractuală şi-o datorie de onoare...

Aceasta era, deci, situaţia întreprinderii la naţionalizare. Că inginerul Baciu îşi dăduse demisia şi dispăruse la iuţeală, că azi, după cîte se auzea, era arestat împreună cu Năsturaş şi cu sfetnicul său financiar, şeful contabilităţii, urmînd să dea socoteală de mînuirea banilor — iată fapte care nu micşorau încurcăturile noului director. El se afla în faţa unei moşteniri primejduite şi deficitare — şi de o săptămînă se străduia să găsească un drum în acest haos, să despartă pămîntul de ape, ca la începutul creaţiunii...

Oamenii aflaseră că la direcţiune se discută reorganizarea şantierului, dar faptul nu le aducea deocamdată nici o căldură; ce să reorganizezi, cînd se răspîndea tot mai mult zvonul desfiinţării? Maistrul Golgota, care nu lipsea de la nici o consfătuire, nu le spunea nimic muncitorilor, însă pe chipul lui ei vedeau nemulţumirea. Nu, maistrul n-avea încredere în noul director; aşa cum arăta acesta, întors de la Bucureşti, sau gata să plece iarăşi, cu ochii pe ceas, să nu piardă trenul, cu părul răvăşit, cu obrazul ţepos, supt de nesomn, ai fi zis că treaba la care se înhămase îi depăşea puterile.

La sfîrşitul săptămînii, tulburarea oamenilor crescînd într-una, maistrul Golgota fu nevoit să le dea un răspuns — era împuternicitul

lor, nu putea să-şi lepede îndatoririle — şi îi vesti că joia viitoare totul va fi gata, se vor comunica hotărîrile — să-şi vadă toată lumea de lucru, cu însufleţire.

Muncitorii se hotărîră să aştepte, pînă joi mai erau patru zile, dar n-aveau nici o încredere că atunci va veni vreo uşurare din partea unui om care timp de o săptămînă nu făcuse decît să stea închis în birou, sau să bată drumurile.

Îl cunoşteau aproape toţi, şi destul de bine, mai cu seamă cazangiii; pînă mai deunăzi lucrase cot la cot cu ei în echipa lui Arici Vasile. Însă în ziua cînd fusese pus în fruntea lor, se arătase ultima oară mulţimii; după miting umblase prin curtea şantierului şi pe cală, examinase atent toate ungherele, deşi îi erau cunoscute pe dinafară, privise, cercetase, măsurase clădirile cu privirea, intrase prin ateliere, dăduse mîna cu oamenii. Pe urmă dispăruse; numai paznicii îl mai zăriseră în două seri, după lăsarea lucrului, cu cîţiva inşi după dînsul, inginerul-şef Dutchievici, inginerul Marchidan, maistrul Balotă, Donos, sudorul, dînd tîrcoale barăcilor, studiind cala de sus, de pe faleză, arătînd cu mîna încoace, încolo, ca şi cum ar fi făcut planuri. Mai erau şi alţii, cîţiva, care dăduseră ochi cu el, maistrul Golgota bunăoară, însă aceştia nu spuneau nimic despre sfaturile care se ţineau în birou, cînd cu minutele, cînd cu orele, parcă în taină.

În sfîrşit, joi dimineaţa, la poartă se putea citi un anunţ prin care tot personalul şantierului era convocat de director, la ora patru după-amiază, în hala cazangeriei. Ceva mai tîrziu, anunţul, scris la maşină, suferi o modificare: cineva îl îndreptă cu creionul, lăsînd să se vadă lămurit că adunarea era convocată nu de director, ci de comitetul de întreprindere...

Acel cineva fusese chiar maistrul Golgota, dar îndreptarea lui, făcută prea tîrziu, n-o văzu decît portarul.

În cursul dimineţii, la birou se ţinu iar o consfătuire, lungă, de la unsprezece pînă la patru fără zece; fură chemaţi şi oameni din ateliere, fără să se ştie cine-i alesese pe nume şi ce se punea la cale acolo. Cînd ieşiră, nu mai era timp să-i iscodească nimeni — lumea se îndrepta către hală. Cu toată neîncrederea care plutea asupra mulţimii, fiecare era curios să-şi afle viitorul, aşa că veniră toţi — patru sute de muncitori şi vreo şaizeci de funcţionari şi tehnicieni — întreg personalul.

Mai întîi văzură că se ridicase tribuna obişnuită în fundul halei, dar nu se aduseseră, ca la alte adunări, băncile de la cantină. Era

dispoziţia directorului, şi maistrul Golgota nu mai avu timp să facă nici o rectificare. „Va să zică —gîndea el — lumea să stea în picioare, poate chiar drepţi, ca la militărie!“ Treaba începea rău, erau nemulţumiţi şi oamenii, cei mai clonţoşi îşi dădeau coate, spuneau printre dinţi vorbe de ocară.

La ora patru fără un minut, după ceas, nici nu se sfîrşise tălăzuirea mulţimii, directorul se ivi, ca din pămînt — nu-l văzuse nimeni coborînd de la birouri. Doar o fiinţă din cîte se aflau acolo îl simţi, cu o clipă mai devreme; era subalterna magazionerului...

Ana Odeta se oprise lîngă un stîlp, în uşa halei, în timp ce şeful ei, Uică, îşi făcea loc cu coatele să ajungă în faţă, cît mai aproape de personalul superior al şantierului. Stătea acolo, stingherită şi speriată, neştiind cum să se ascundă în sine, ca să nu atragă privirile, cînd un tînăr în salopetă, cu o şapcă pe care se vedea urma unei vechi insigne de şcoală, se apropie de ea şi-o salută, după ce o privise cîteva clipe dintr-o parte, lipsit de îndrăzneală.

— Bună ziua... (Ezită, gîndindu-se dacă să-i spună tovarăşă sau domnişoară.) Eu sînt Kreis, nu ştiu dacă-ţi mai aduci aminte de mine.

Îl recunoscu abia după ce-i află numele. Urma cursul seral pe vremea aceea, la şcoala industrială. Lucrase şi el, puţin timp, la Iacob Vanvacas, făcea desen tehnic, birourile lor se aflau în aceeaşi sală. Se schimbase, erau de-atunci aproape şapte ani de zile, crescuse înalt şi slab, cam deşirat, avea obrazul ciupit de vărsat, şi între micile cratere acum îi creşteau fire de păr, răzleţe, ca smocurile de pir în nisipul dunelor.

Îi întinse mîna.

— Kreis Vasile?

— Vasile. Credeam că nu mai ţii minte!

— Ba da, numai că te-ai schimbat.

— Dumneata eşti la fel...

O, Doamne, cum vorbesc oamenii!... Primise un mărţişor de la el, dar cine mai ştia unde-i?

— Lucrezi aici? o întrebă băiatul.

Înclină din cap; numai de n-ar mai întreba-o ce făcuse pînă acuma! Era obosită şi nu vroia să-şi povestească de zece ori viaţa; şi-aşa trebuia s-o pună pe hîrtie — iar i se ceruse autobiografia.

— Nu te-am văzut pînă acuma, urmă el.
— Am venit numai de cîteva zile.
— Şi unde lucrezi?
— La magazie.
El făcu un gest de silă:
— Cu mustăciosul?
— Da. Dumneata unde lucrezi?
— La sala de trasaj.
Nu ştia unde-i sala de trasaj, nu cunoştea şantierul. Şi cu asta terminase cam tot ce-ar fi putut vorbi împreună. Totuşi, fuseseră primele cuvinte pe care le schimba aici cu un om, în afară de Uică, şi-i părea bine că-şi găsise o amintire. Numai de n-ar începe s-o iscodească!... Dar poate că el îi cunoştea viaţa şi nu mai era nevoie de nici o întrebare...
Îl privi cu coada ochiului — nu părea că s-ar fi pregătit s-o descoasă.
— Aveai o soră.
— Da, răspunse el, s-a măritat astă-iarnă.
În clipa aceea, Ana Odeta tresări, poate auzise paşii, dar ei i se păru că întîi simţise pe altă cale, deşi nu avea nici un indiciu şi nici o bănuială care să-i vestească prezenţa lui aici — şi apropierea.
De-a lungul halei veneau repede cîţiva oameni, şi el era între dînşii — îşi netezea părul. Cînd fu aproape, ochii li se întîlniră iarăşi, ca în staţia tramvaiului: ea văzu din nou în ochii lui un semn de mirare, de nedumerire, dar pe urmă el se pierdu printre oameni, împreună cu însoţitorii; numai capul unuia dintre aceştia rămase deasupra, tălăzuindu-se prin mulţime.
În minutul următor, la patru fix, exact în clipa cînd suna sirena la fabrica de ciment, vecină, directorul sărea pe estrada din fundul halei. Era o tribună de scînduri, înaltă de un metru, în faţa avea o masă învelită în pînză roşie, ca pretutindeni, iar în spate o scăriţă ca la coteţul de porumbei. Doi oameni urcară scăriţa, cu mişcări domoale; directorul nu-i urmă — îşi făcu vînt, puse o mînă în marginea estradei, şi dintr-un salt, ca la stadion, fu sus, în văzul lumii.
— E sprinten! observă Kreis, zîmbind cu admiraţie şi simpatie.
Ana Odeta nu răspunse, era încă ameţită — ar fi crezut că visează, dacă nu auzea, clar, glasul vecinului... Da, era sprinten, ţinea minte cum sărea peste parapetul vaporului.

Observaseră şi alţii această mişcare neprotocolară şi încercau să zîmbească...

Adesea, mulţimile pot fi cîştigate cu o singură vorbă, cu un singur gest, dar nu — nu era cazul acum.

Adunarea se undui, oamenii veniră mai în faţă, fără îndemnul nimănuia. Îndată ce se făcu linişte, se auzi un glas de la tribună:

— V-am adunat aici pentru a vă face comunicări importante.

Tovarăşul director Matei Mironescu va expune pe scurt planul de reorganizare şi planul de lucru al şantierului...

— Maistrul Golgota, un om straşnic! şopti Kreis.

Ana Odeta îşi aruncă privirea rătăcită asupra celui care vorbea de la tribună. Era un om de o înălţime neobişnuită; nimeni din cei aflaţi acolo nu se putea asemui cu el la statură. Dar nu era mare numai în înălţime; toată croiala lui depăşea măsura. Avea capul uriaş, cu fălcile ieşite în afară, ceea ce-i dădea un aer de îndîrjire şi energie, gîtul gros, pieptul lat, parcă îmbrăcat în armură, braţul cît trei ale unui om de forţă mijlocie. Mici îi erau numai ochii, sau păreau mici pe această figură, pierzîndu-se sub sprîncenele diferit colorate printr-o ciudăţenie a firii, una neagră, alta roşcată, făcîndu-i pe cei care îl vedeau prima oară să creadă că a doua e murdară de rugină.

Cu toată căldura, maistrul purta pantaloni bufanţi, o pereche de cizme cît toate zilele, un fel de veston cu nasturi galbeni, veche uniformă a marinei, şi o şapcă de muncitor, cu cozorocul în sus, lăsîndu-i liberă fruntea lăţită de pleşuvie.

— Tovarăşul director are cuvîntul! încheie vorbitorul, după o pauză inutilă.

Apoi se trase în lături, îşi ridică bărbia şi rămase aşa, ţeapăn, frămîntînd doar mîna în care ţinea capul unei nuieluşe ascunse în mîneca vestonului.

Directorul îi luă locul, şi din buzunarul de la piept scoase un petecuţ de hîrtie. Era un om înalt, dar pe lîngă acea matahală părea scund şi firav, aproape să-ţi facă milă. Spre norocul lui, vecinul din stînga avea înălţimea mijlocie a omului şi prezenţa lui refăcea echilibrul staturilor.

— E Donos! şopti iar Kreis.

Vecina lui tresări şi îl cercetă pe cel de sus cu privirea; îl vedea prima oară, lipsise şi el din şantier multe zile, alerga ca şi directorul, împărţindu-şi demersurile şi drumurile. Deci acesta îi era sprijinitorul! Nu putea să-i definească fizionomia, era prea tulburată, îşi aminti doar că Uică îl numea „tartorul şantierului“.

— Ce-i el aici? îl întrebă încet pe Kreis.

— Secretarul de partid!

Tînărul tăcu; glasul directorului se auzi în hală:

— Am multe să vă spun şi nu vreau să pierdem vremea...

Începutul era ca al tuturora; toţi care le vorbiseră pînă acum muncitorilor aveau multe de spus şi nici unul nu vroia să piardă vremea. Oamenii aşteptau, unii îşi făceau semne, alţii schimbau priviri, cu ironie şi neîncredere, pregătindu-se să izbucnească la urmă, fiindcă nu aşteptau veşti bune.

Directorul continuă repede, fără să le lase mai mult timp de gîndire:

— De aceea am şi cerut să nu se aducă bănci în hală; n-o să ne întindem la taifas pînă mîine. Ceea ce am să vă spun cere o jumătate de oră.

Vorbea curgător, limpede, cu o neaşteptată înlesnire, ca şi cînd ar fi făcut şcoală de oratorie, şi era în glasul lui o asemenea voie bună, încît te aşteptai să se pornească pe glume; dar el nici măcar nu zîmbea, dimpotrivă, părea foarte serios, cu fruntea uşor încreţită, poate îngîndurat, în timp ce îşi scotea cam nervos ceasornicul de la mînă.

— Veţi fi miraţi şi nemulţumiţi că astăzi şantierul se află în aceeaşi stare de acum zece zile, zise, punînd ceasornicul pe masă, ca să-l aibă la vedere.

— Mai rău! bombăni un om de lîngă uşile halei.

Fusese o vorbă pentru cei din jur, dar nimerindu-se să pice într-o clipă de linişte se propagă atît de limpede sub acoperişul de scînduri, sonor ca un fund uriaş de vioară, încît toată lumea o auzi bine.

— Vorbeşte tare, Oreste! răspunse directorul, recunoscînd glasul şi identificînd omul, ceea ce dovedea, dacă nu mai mult, cel puţin o ureche neobişnuit de fină. Însă mai sănătos ar fi să ai răbdare pînă la urmă... În săptămîna care a trecut, m-am sfătuit cu oamenii potriviţi, am chibzuit împreună, am luat hotărîri şi-am obţinut aprobarea să le aducem la îndeplinire.

Aici se opri doar o clipă, îşi aruncă ochii pe petecul de hîrtie, şi continuă cu un debit aproape anormal, deşi fiecare cuvînt se auzea desluşit:

— Ştiu că o duceţi greu şi nu vă făgăduiesc că o s-o duceţi bine de lunea viitoare. Am moştenit o gospodărie şubredă şi părăginită; sîntem datori s-o ridicăm de la pămînt şi-i în puterea noastră s-o facem strălucitoare. Nu vreau să vă spun nici un cuvînt de pomană;

eu aşa o văd — puneţi umărul lîngă al meu şi aşa va fi! Iar acum să trecem la fapte... Tovarăşe Conţu, vino, te rog, aici!

Oamenii răsuflară; va să zică nici un semn să-i mute, nici vorbă de desfiinţare!... Dintre ei se desprinse un ins de vreo patruzeci şi cinci de ani, nici înalt, nici scund, bine legat, cu obrajii plini, coloraţi, domol în mişcări, fără să fie greoi. Era bărbierit proaspăt, întreaga lui înfăţişare dovedea bună-cuviinţă şi îngrijire. În faţa estradei, omul se opri sfios, dar nu fîstîcit. Numai cînd directorul îl pofti să vină sus, se înroşi, ca un copil; nu se simţea destul de sprinten să imite gestul lui de la început — ocoli tribuna şi se urcă pe scăriţă, aproape umilit.

— Îl cunoaşteţi? întrebă directorul.

Ilie Conţu era maistru tîmplar. Îl cunoşteau, lucra în şantier din 1945.

— Cîte kilograme ai, nene Conţule?

În sală fu o clipă de rumoare — directorul făgăduise să nu lungească vorba şi-acum părea pus pe glume. Oricum, oamenii rîseră ceva mai descătuşaţi şi aşteptară curioşi urmarea.

— Nu ştiu, n-am cîntar acasă.

Întrebarea părîndu-i-se glumeaţă, Ilie Conţu încerca şi el să pară glumeţ, cît îl ţineau puterile, iar lumea rîse iarăşi. Numai directorul rămase serios, ca şi cînd nu el stîrnise gluma. După ce-l măsură din cap pînă în picioare, cu o privire repede, zise îndreptîndu-şi ochii asupra halei:

— Cred că are vreo optzeci şi cinci. Să te cîntăreşti la magazie!... Cîtă carte ştii?

Ilie Conţu îl privi nedumerit. Nu-i era ruşine că îl descosea aici, în faţa a cinci sute de oameni, dar întrebarea asta i-o mai pusese şi de dimineaţă, înaintea consfătuirii din birou — îl întrebase şi altele, ce mai vroia acum? Răspunse, ca să-şi facă datoria:

— Nu prea multă, v-am mai spus...

— Da... Ilie Conţu e un gospodar de ispravă: duceţi-vă să-i vedeţi casa, să vedeţi cum trăieşte, şi-o să vă daţi seama. Tot ce are acolo e făcut de mîna şi cu munca lui — ştie toată lumea. Pentru aceste motive, şi pentru altele, am hotărît să-i încredinţăm gospodăria noastră, deşi e vorba de o răspundere foarte mare. Începind de astăzi, Ilie Conţu se numeşte şeful serviciului administrativ al şantierului.

Se lăsă o tăcere aşa de adîncă, încît îl auziră toţi pe maistrul Golgota pocnind din măsele, ca şi cum şi-ar fi dat în acest fel ciudat aprobarea. Pe urmă, îl auziră pe Conţu gîfîind... La fel gîfîise de

dimineaţă, cînd i se făcuse această propunere; se împotrivise, cu spaimă, cu modestie:

— Nu pot!

— De ce?

— Nu ştiu carte destulă, nu mă pricep, nu cunosc regulile, nu vreau să intru în puşcărie.

— Nu intri dumneata; intru eu şi Mititelu!

Mititelu era numit de minister contabil-şef şi, alături de director şi de inginerul-şef Dutchievici, făcea parte din conducerea şantierului. Mai înainte se ocupase cu statele de salarii, aşa că Ilie Conţu îl cunoştea, cum îl cunoşteau şi ceilalţi oameni, dar asta nu însemna o garanţie, astfel că arătase aceeaşi împotrivire în continuare:

— Ce mai încoa şi-ncolo, nu se poate; aşa ceva nu s-a mai pomenit!

— Uite ce e, noi facem revoluţie, şi-n revoluţie se pot face şi lucruri care nu s-au mai pomenit. Fă din şantier ce-ai făcut din gospodăria dumitale; e acelaşi lucru, doar că-i mai mare.

Primise, dar mai era ameţit şi acuma, cînd directorul îl prezenta oamenilor; prin urmare nu fusese o glumă!

Matei îl bătu pe umăr, rîzînd:

— Ai grijă ca în cea mai scurtă vreme toţi oamenii să fie la fel de graşi ca dumneata.

Se auziră rîsete şi glasuri din mulţime:

— Măcar pe jumătate! Să nu ne pui la îngrăşat, nea Ilie, că pe-ormă trebuie să ne faci alte haine!

Ilie Conţu îşi strînse burta, jignit, şi se uită mustrător la oameni, în timp ce directorul îi strîngea mîna.

— Mîine predai atelierul şi te prezinţi la birou. Dacă vrei (zîmbi) poţi să-ţi pui şi cravată. Maşină nu-ţi dau (zîmbi din nou) n-avem, e în reparaţie.

Pînă ce oamenii să se dezmeticească, directorul îşi aruncă iar ochii pe hîrtie şi continuă, înainte ca Ilie Conţu să fi coborît scara:

— Am socotit de cea mai mare însemnătate ca gospodăria şantierului, de care depinde şi bunul trai al fiecăruia, şi producţia noastră, s-o încredinţăm unui om cinstit, inimos şi harnic, pe care-l cunoaşteţi şi care vă cunoaşte. Vă simt uimiţi, dar au să vă mai uimească şi altele. Pînă atunci vă rog să aveţi încredere în Ilie Conţu şi să nu-i puneţi beţe în roate. El va fi ajutorul meu direct în ceea ce priveşte administraţia; sînt sigur că o s-o scoată la capăt. Conducerea

tehnică, după cum ştiţi, îi revine inginerului-şef Dutchievici, pe care îl cunoaşteţi.

Se auziră aplauze, destul de numeroase.

Directorul se uită în hîrtie — şovăi puţin, aplauzele parcă nu-i fuseseră pe plac, îl dezorientaseră — şi zise, mai departe:

— Inginerul-şef Dutchievici va avea ca ajutor pe inginerul Marchidan, cu care va colabora îndeaproape.

În timp ce se stîrnea mişcare în personalul superior, aflat în faţă, cineva zise, în şoaptă:

— Îl flanchează!

Scopul acestei numiri era limpede, aşa că rumoarea se întinse discretă, şi mai departe; nimeni nu avea nevoie să-şi spună gîndul pe faţă. Directorul simţi tulburarea pe care o provocase şi urmă, făcîndu-se că o înţelege altfel:

— Ştiu ce mi s-ar putea obiecta: că inginerul Marchidan e prea tînăr. Cîţi ani ai?

Întrebatul răspunse, dintre rînduri — era un om scund, pierdut printre ceilalţi:

— Douăzeci şi nouă.

— Douăzeci şi nouă! Vedeţi că nu-i chiar copil. Dacă eu am treizeci şi cinci, cred că se îngăduie unuia din ajutoarele mele să aibă şase ani mai puţin. Vino, te rog, aici, nu eşti prea înalt, să te vadă toată lumea la faţă!

În timp ce tînărul inginer se urca pe estradă, un glas din primele rînduri interveni cu autoritate:

— Domnule director, vă rog să-mi îngăduiţi numai o observaţie!

Era inginerul Dutchievici, un bărbat înalt, cam uscat, uşor adus de umeri, cu obrazul prelung, palid, cu trăsături bine desenate, cu părul viguros şi de o culoare ciudată, un amestec de oţel şi platină, care-i dădea un aer de energie, ceva din fermitatea celor două metale aliate, şi-i ascundeau, cu o largă generozitate, vîrsta înaintată.

Deşi adus în şantier de Năsturaş, se ştia că fusese aproape permanent în conflict cu cumnatul acestuia, inginerul Baciu, şi numai priceperea lui recunoscută îl făcuse pe fostul director să-l suporte, fiindcă nu se putea bizui pe altul.

Intervenţia lui îl nemulţumi vădit pe directorul de astăzi, mai ales felul cum i se adresase. De aceea îi răspunse, destul de aspru:

— V-aş ruga, înainte de toate, să ţineţi seama că, indiferent ce gînduri ar fi în capul dumneavoastră, atîta timp cît sînteţi aici şi

lucrăm împreună, ne numim tovarăşi! Şi acum poftiţi, dar vă atrag atenţia că întreruperea aceasta o adaug la jumătatea de ceas pe care mi-am acordat-o.

Obrazul palid al inginerului se coloră uşor, o clipă fizionomia lui fu explozivă — desigur se simţea jignit, dar strînse pumnii şi vorbi apăsat, abia stăpînindu-şi enervarea, ca să nu-i tremure glasul:

— Dacă dumneavoastră v-aţi rezervat o jumătate de oră, îmi veţi îngădui să-mi rezerv şi eu măcar un minut.

Acum oamenii simţiră mai bine că era ceva încordat în aer; se făcu tăcere, o tăcere parcă ostilă, fără să poţi spune care din cei doi era dezaprobat. Adevărul este că inginerul Dutchievici — tehnician priceput, harnic, bun sfătuitor, bun tovarăş de lucru — se bucura de simpatia celor mai mulţi, deşi nu umblase s-o cîştige pe-a nimănuia. Firea îi semăna cu înfăţişarea: era un om demn şi hotărît, cam ţeapăn, dar prevenitor cu toată lumea din jur.

Acum n-ar fi intervenit, era un om reţinut, dacă numirea lui Marchidan nu l-ar fi surprins. La consfătuirile dinainte nu se discutase acest caz, nici măcar azi — era o hotărîre luată în ultimul minut.

— Am toată stima pentru tînărul meu coleg, începu el, în tăcerea încordată din hală. Am lucrat împreună şi... (Ezită, apoi spuse, convenţional, neconvins, cuvîntul obişnuit, fără ca alţii să observe rezerva lui:) ...şi îl preţuiesc. După mine, faptul că-i tînăr nu reprezintă un neajuns. Tinereţea, pe care regret că n-o mai am, e o calitate, nu o lipsă!

Iar ezită; desigur vroise să citeze un faimos vers, dar renunţă; ar fi fost preţios şi neghiob. Treceau secundele, ceasornicul le număra, riguros, şi el nu găsea un temei plauzibil de împotrivire, fiindcă nu vroia să mărturisească adevăratul temei, în ce consta îndoiala lui. În fine, continuă:

— Dar, fiindcă nu mi-e indiferent cu cine urmează să colaborez, vă atrag atenţia că tînărul meu coleg e inginer electromecanic, nu navalist, şi mi se pare bizar că un şantier naval... (Nu-şi încheie fraza; se uită la ceas.) Asta e tot ce-am vrut să vă spun. Vă datorez treizeci şi cinci de secunde.

După încordarea dinainte, oamenii rîseră, socotind că inginerul Dutchievici vroia să răspundă cu o glumă asprimei arătate de director. Dar el nu glumea, rămase nemişcat, cu buzele strînse, cu chipul redevenit palid, în acea culoare de platină şi oţel ca a părului, cu care aproape se confunda.

Directorul nu păru tulburat.

— Treizeci de secunde nu-i mult, zise. Le trec în contul meu. Dar veţi vedea că am fi putut să le cîştigăm. Iată ce am notat aici: inginer Marchidan, douăzeci şi nouă de ani, nenavalist — poftim, e subliniat, deci ştiam.

Inginerul se înclină:

— Sînteţi foarte prevăzător! Îmi cer iertare: pe viitor n-am să vă mai întrerup!

Spuse ultimile cuvinte sacadat, pe un ton care rămînea în ureche — ca o prevestire, ca o ameninţare? Nimeni nu băgă de seamă; numai directorul schimbă o privire fugară cu omul din stînga lui, Donos, care stătea nemişcat, frecîndu-se doar, din cînd în cînd, la un ochi — şi reîncepînd să vorbească, îşi zise în sine: „Am greşit ceva!“ însă nici glasul, nici atitudinea lui nu arătau că era contrariat:

— Inginerul Marchidan nu e navalist, în schimb are o pasiune: vapoarele. De altfel, chiar locuieşte pe strada Vapoarelor. (Era o glumă, nu un argument, deci oamenii rîseră şi atmosfera se însenină.) Aseară am stat două ore la dînsul, mi-a cîntat la vioară. Cîntă foarte frumos, nu ştiaţi... Am văzut că are cărţi de construcţii navale, care în biblioteca şantierului nu se găsesc. Sînt sigur că alţii nu le au. (Dacă era o aluzie la Dutchievici, greşea iarăşi, dar n-avea de unde să ştie.) Cîteva din ele, greu de găsit, sînt copiate de mîna lui, cu desene cu tot, de la început pînă la sfîrşit. Asta nu înseamnă manie, ci pasiune. Tovarăşe Marchidan, de ce n-ai urmat ingineria navală?

Tînărul inginer ridică din umeri:

— În anul cînd m-am înscris la Şcoala Politehnică nu exista secţia navală.

— Aşa?! Dar atunci dumneavoastră, tovarăşe Dutchievici, cum de sînteţi navalist...

— Da, ştiu ce vreţi să mă întrebaţi, răspunse inginerul-şef, calm de data aceasta. Eu nu mi-am făcut studiile în ţară.

— În Germania?

— Da.

— Şi-n Italia?

— Da.

— La Roma!

— Exact.

— Dumneata de ce nu te-ai dus să studiezi la Roma? se adresă directorul lui Marchidan?

— Nu-i catolic! strigă cineva.

Marchidan ridică din umeri, încurcat.

— Bănuiesc că n-ai avut posibilităţi, conchise directorul. Te-am trimite noi acum, dac-ar fi nevoie, dar ai dovedit că eşti destul de specializat. În rest, nădăjduiesc că inginerul-şef Dutchievici te va ajuta.

Acesta se înclină, rece şi grav.

— Tovarăşe Dutchievici, ne bizuim foarte mult pe dumneavoastră. Dîndu-vă un colaborator tînăr, intenţia mea a fost să-i revină lui partea care cere eforturi fizice mai mari. Nu v-aş putea cere dumneavoastră, la cincizeci de ani...

— Cincizeci şi şapte! rectifică inginerul, la fel de rece şi grav.

— Nu-i arătaţi!... Dar, oricum, peste cîţiva ani probabil veţi ieşi la pensie. Or, eu vreau să organizăm şantierul pentru un timp mai îndelungat... În concluzie, sper că-l veţi sprijini pe inginerul Marchidan!

— Da!

— Mulţumesc!... Nu cîntaţi cumva la pian?

— Nu.

— Îmi pare rău! Mi-ar fi plăcut să v-ascult împreună... (Se uită la ceas — se făcuse ora patru şi douăsprezece minute — timpul trecea.) Iată, în linii mari, noua organizare a şantierului...

Citi, pe bucăţica de hîrtie — te şi mirai cîte puteau să încapă pe ea — alcătuirea serviciilor, ceea ce îi interesa mai puţin pe muncitori — altceva aşteptau. Maistrul Golgota pocni din măsele: era numit şef al calei, post de mare răspundere, dar nu cel vizat.

— Iar acum, continuă directorul, să trecem la ceea ce este mai important. Vă făgăduiesc de la început că veţi avea fiecare de lucru, şi chiar mai mult decît aşteptaţi. De altfel vom angaja imediat încă două sute de muncitori, la 1 septembrie alţii, încît pînă la 1 decembrie numărul de astăzi se va dubla.

Fu un moment de tăcere în hală, parcă o stupoare, o clipă de neîncredere, de teamă, după care izbucniră deodată aplauze. Vestea aceasta, neaşteptată, pica aşa cum ar pica în casa flămîndului o pîine mare, pufoasă şi caldă...

Maistrul Golgota ridică o mînă (faceţi linişte!) şi aplauzele încetară. Dar mulţimea era stîrnită, oamenii se priveau unii pe alţii — fusese vorba de desfiinţare şi cînd colo li se făgăduia tuturor de lucru, ba încă şantierul se mărea. Pe nesimţite, fiecare înaintă un pas, cei din

margini alunecară pe lîngă pereţi şi într-o clipă înconjurară tribuna cu pieptul lipit de ea.

— Mi-au plăcut aplauzele, continuă directorul, dar aflaţi că ne aşteaptă o muncă uriaşă. Vom construi vase, fiindcă asta-i menirea noastră, dar în acelaşi timp vom construi şi şantierul (rîse), să nu-l mai recunoască Năsturaş... cînd s-o întoarce. Magaziile, remizele şi atelierele se vor dărîma treptat, pe măsură ce vom ridica altele, de zid, cu ferestre mari şi cu calorifer — am îndurat şi eu iernile aici, ştiu cit sînt de aspre. Se fac proiectele în clipa asta; cînd vor fi gata o să le cunoaşteţi. Din ce-am găsit aici, în trei ani nu va mai rămîne decît utilajul; ducă-se dracului barăcile, şi-aşa aveau să putrezească!... (Se uită iar la ceas şi zîmbi.) N-am ticuri! Ceasornicul îmi este un vechi duşman, aşa că e mai bine să-l ţin în faţă... Înainte de toate, ne vom îngriji să aveţi ce mînca. Pentru început, Ilie Conţu va merge în judeţ să vadă de unde ne putem aproviziona. Cantinierul a fost concediat azi; mîine va sosi noul responsabil al cantinei; îl cunosc de şaisprezece ani. Daţi-i timp cîteva zile... Magazionerul este aici?

Uică îşi făcu loc în faţă şi pocni din călcîie.

— Aici, să trăiţi!

— Pe loc repaos, fîrtate!

Comanda dată ca la armată era plata cuvenită salutului slugarnic; oamenii rîseră, şi magazionerul rămase dezumflat.

— Ce-i cu inventarul?

— Sîmbătă e gata... Să vedeţi, am lucrat pînă noaptea, dar...

— Cîtă pînză albă ai?

— Pînză albă? Şapte sute optzeci şi trei de metri, patruzeci de santime.

— Lasă santimele, că nu sîntem stămbari! Vei da din ea la cantină cît e nevoie pentru feţe de masă...

— Pînza e pentru cearceafuri, protestă de jos şeful contabil. Face parte din inventarul vaselor.

— Cine ţi-a spus? Năsturaş, sau inginerul Baciu? Am să semnez eu bonul, dacă nu vrei dumneata. (Se reîntoarse la magazioner.) Ştii cîtă pînză de doc ai?

— O mie opt sute cincizeci...

Directorul făcu repede o socoteală în minte.

— N-ajunge!... Aş fi vrut să vă dau la fiecare cîte cinci metri, pentru o salopetă... Ei iată, e vară, e cald, veţi primi cîte trei metri; daţi-le

nevestelor, să vă lucreze acasă... Vă veţi face o bluză şi un pantalon scurt.

— Că doar n-om fi copii de şcoală. Sîntem oameni bătrîni, ce naiba!

— Nu-i nimic, moş Niculae, o să întineriţi!... Ne vom îngriji ca pentru iarnă toată lumea să aibă lemne, grăsime, cartofi...

Erau făgăduieli mici, şi nu prea numeroase, dar atingeau nevoile mari ale oamenilor. Totuşi, acum nu mai aplaudă nimeni; se auziră murmure care nu ştiai ce înseamnă.

— Da să vedem cu ce-o să plătim! zise unul, adresîndu-se celor de pe-aproape. Că n-o să ni le dea pe gratis!

Inginerul Dutchievici, care asculta neclintit, simţi cotul vecinului apăsîndu-l cu un anumit înţeles. Era un coleg vechi, şeful biroului tehnic.

— Demagogie! îi şopti acesta.

Dar el nu răspunse, se trase doar o jumătate de pas în lături.

Directorul continuă, după ce se uită pe furiş la ceas; îşi dădea seama că mişcarea aceasta putea să devină ridicolă sau enervantă.

— Vom face şi altele, încă în cursul acestei luni; nu vi le mai spun acum, nu vreau să pierdem nici timp, şi-apoi mi-e teamă că unii au început să se uite la mine cam lung. Mai bine să vedem şi-apoi să vorbim. Dar, dacă vă făgăduiesc mîncare, îmbrăcăminte şi căldură, va trebui în schimb să munciţi.

Acum da, iarăşi se învioră adunarea, se tălăzui, tulburată.

— Asta şi vrem! se auziră glasuri. Numai că n-avem ce!...

Maistrul Golgota ridică mîna, să-i liniştească, iar directorul vorbi în continuare:

— Cît priveşte lucrul, nu va rămîne nimeni neîntrebuinţat; dimpotrivă, mai angajăm alţi muncitori, tehnologi şi chiar ingineri. Întîi vreau să terminăm pescadoarele, ca să eliberăm cala, lua-o-ar dracu! Tovarăşul inginer Dutchievici mi-a dat termen două luni pentru asta; eu cred că s-ar putea mai repede. Vorbesc cu marangozii: ce spuneţi, oameni buni?

Marangozii erau strînşi în mijlocul şi în stînga halei, alcătuind grupul cel mai numeros — vreo două sute cincizeci de inşi. Îndată între ei se stîrni fierbere, se auziră glasuri ca un fel de ceartă. La pescadoare lucrau azi cinci echipe de cîte treizeci de oameni; ceilalţi aşteptau alt lucru — îşi mîncaseră partea.

— Ei, hai, ce spuneţi?

Din partea marangozilor nu veni nici un răspuns; discutau, se certau în continuare, de parcă ar fi fost singuri în toată hala.

Donos, care pînă atunci nu avusese prilejul să spună o vorbă, ci stătea nemişcat pe estradă, se uită la maistrul Golgota, ca şi cînd i-ar fi cerut cuvîntul, apoi se adresă marangozilor — aceştia păreau gata de încăierare:

— Vă dau o idee: întăriţi echipele cu cîte zece oameni, tot sînt o sută care stau de pomană!

Izbucniră glasuri:

— Asta e! Şi noi tot aşa spunem!

Dar alţii se împotriveau, aveau pîinea în mînă şi nu vroiau să dea altora nici o bucată:

— Nu se poate, e munca noastră! Partea lor şi-au terminat-o, şi-au luat banii!

Maistrul Golgota îşi trase nuieluşa din mîneca vestonului şi începu să se lovească uşurel în cizmă, cu un fel de enervare.

— Nu-i munca voastră! zise Donos, fără să ridice glasul. (Avea un piept mic, dacă ar fi vrut să strige pesemne n-ar fi fost în stare.) E munca noastră, a şantierului. Dacă am dat o idee, judecaţi-o ca oamenii! Grija noastră e să terminăm cît mai repede pescadoarele!

— Şi p-ormă?

— Aţi auzit: o să fie de lucru pentru toţi, altfel n-am mai angaja oameni. Ei, şi-acum hotărîţi-vă! Munciţi cu toţii, daţi-i zor, să fie gata într-o lună!

Iar se frămîntă masa marangozilor, iar se certară, pe urmă maistrul Vintilescu ridică glasul:

— Hai, lăsaţi gura!... (Şi întorcîndu-se spre tribună răspunse, în numele tuturora:) Se face!

— Într-o lună?

— Într-o lună!

— Bagă de seamă, asta se cheamă angajament!

— Ştiu!

Donos stărui:

— Aţi auzit toţi? E de acord toată lumea?

Marangozii aprobară.

— Atunci, după şedinţă, şefii de echipă să meargă la maistrul Golgota, să facă angajament scris — bună socoteală.

Maistrul Golgota pocni din măsele, iar Donos se trase înapoi un pas, pasul pe care-l făcuse în înfierbîntare, vorbind cu oamenii.

— Vă mulţumesc că m-aţi scăpat de pescadoare, reluă directorul. Ele vor fi ultima lucrare în lemn a şantierului.

O clipă fu linişte, altă clipă rumoare, apoi marangozii, parcă loviţi cu măciucile între umeri, izbucniră în strigăte:

— Şi noi ce facem?... Unde-s făgăduielile?... Asta nu-i cinstit, e păcăleală!

Cu greu se potoliră, ca să audă urmarea.

— Poate v-am păcălit puţin, vorbi directorul, cu un zîmbet copilăresc în colţul gurii, dar o să fiţi mulţumiţi de păcăleală. Vă e teamă că rămîneţi fără lucru? Vă spun a treia oară, va fi de lucru pentru toată lumea!... Numai că o sută cincizeci de marangozi vor trebui să treacă la sudură şi la cazangerie!

Nu fură strigăte, ci stupoare; oamenii păreau obosiţi sau surprinşi. Cei mai mulţi tăceau, nedumeriţi; cîţiva protestară; unii socoteau că vor trebui să-şi caute de lucru în altă parte — aici se sfîrşise pîinea.

— Apoi dacă-i aşa, ziceau, scrîşnind din măsele, mîine nu ne mai vede aici: să se spele pe cap cu pescadoarele!

Alţii tăceau, blînzi ca mieii, nădăjduind că vor fi printre cei păstraţi în vechea lor meserie. Fură şi cîţiva care se împotriviră cu glas tare:

— Cum aşa? Sîntem oameni bătrîni, să ne lăsăm meseria? Ce putem face noi la sudură, sau la cazangerie?

— N-au să treacă decît cei tineri! răspunse directorul, păstrîndu-şi calmul.

Unii puteau crede că-i nepăsare, dar pe el situaţia marangozilor îl preocupase multe zile, o discutase şi cu Golgota, şi cu Donos, şi cu tehnicienii; nu luase singur hotărîrea.

— O să vedeţi curînd că fierul se lucrează mai uşor şi mai cu spor decît lemnul. N-are nici crăpături, nici noduri; unde l-ai pus, acolo rămîne. Dacă vă temeţi de lipsa banilor, aflaţi că pe timpul recalificării, care poate să dureze o lună, sau două, după sîrguinţa fiecăruia, veţi primi un salariu egal cu cîştigul mediu din ultimile şase luni de zile. Mi se pare că aţi cîştigat mai mult decît cazangiii. Ei bine, de acum încolo au să cîştige mai mult cei care lucrează fierul.

Marangozii amuţiră, iar directorul urmă, fără oprire:

— Şi acum, iată ce va construi şantierul...

Era partea cea mai importantă a expunerii, şi totuşi nu dură decît cinci minute. Trecu peste oameni ca răpăitul unei ploi de vară, bogată şi tumultuoasă, vărsîndu-se de sus cu o violenţă fertilă care zgîlţîie bolta cerului şi năuceşte puţin natura. Cu toate nedumeririle stîrnite,

cu toată uimirea, nu întrerupse nimeni. Oamenii aflară că în primul rînd se va construi cala, pe pămîntul sănătos de sus; da, se va tăia malul — să nu se sperie nimeni, e pămînt, nu cremene.

— Am obţinut de la minister două comenzi mari! spunea directorul la tribună. Pe lîngă cele patru şlepuri care lîncezesc de doi ani pe cală, vom construi încă şase, numai pînă la 1 august 1949; dacă inundaţiile n-au să ne ţină în loc prea mult, bineînţeles vor fi gata mai devreme.

De data asta se simţi alt freamăt, mişcarea omului pe care îl loveşte în ochi o lumină prea vie; zece şlepuri într-un an, pentru un şantier care în doi ani abia izbutise să înceapă patru, înşirînd tablele de fund şi montînd cîte o varangă, o carlingă ici-colo?! Directorul nu le dădu timp oamenilor să-şi mistuie uimirea:

— În acelaşi timp, vom pregăti materialul, în serie, pentru alte zece şlepuri; montajul lor va începe la primăvară, pe cala nouă...

Douăzeci de şlepuri — o adevărată flotă fluvială! Şi încă nu era tot; cele spuse depăşeau puterea de înţelegere a oamenilor:

— Pînă la 1 septembrie 1949 vom mai construi o motonavă de nouă sute de tone; va fi pentru noi certificatul de naştere al şantierului. Ştiţi că un asemenea vas urma să se construiască înainte de naţionalizare; dacă l-aţi întreba pe Năsturaş v-ar spune că fusese o glumă; de fapt era o escrocherie. Noi vom face vasul, dar ca să izbutim trebuie să punem în el nu doar puterea braţelor şi ştiinţa creierului, ci şi bătăile inimii; să ne facem din el o mîndrie!

Cuvintele, spuse cu o emoţie vizibilă, nu trezeau însă în oameni simţăminte pe aceeaşi măsură. Se înfierbîntaseră, confundaseră cîtva timp realitatea cu reveria şi-acum se trezeau cu un fel de durere în tîmple, ca după beţie.

Toţi cei aflaţi acolo ştiau ce reprezintă un şlep de o mie de tone, şi mai cu seamă o motonavă, construcţie nouă pentru ei, îndrăzneaţă şi nespus de dificilă. Ştiau cîte vagoane de tablă înseamnă fiecare, cîte tone de cornier, cîte mii, zeci de mii de nituri, bătute migălos, unul cîte unul.

Directorul, spre deosebire de ei, îşi păstra vechea temperatură, ca şi cînd ar fi ignorat datele elementare ale meseriei.

— Concepţia acestui vas aparţine şantierului. Anteproiectul a fost întocmit de inginerul Marchidan şi se află acum la Bucureşti, pentru aprobare. Vă anunţ că dacă probele vasului vor fi mulţumitoare, la anul vom construi încă patru, în serie. Iar anul următor, vom trece la o motonavă mai mare, de două mii, sau două mii cinci sute de tone. Nu

vreau să mă duc cu gîndul prea departe, dar cred că peste zece ani vom construi vase de patru şi de cinci mii de tone...

Din mijlocul mulţimii amuţite, se ridică un glas întrebînd, cu o nedumerire enervată, în care se simţea şi persiflare, ascunsă fără nici o dibăcie:

— Ce-o fi la anul om mai vedea, tovarăşe director, nu vă fie cu supărare! Dar pînă una-alta, dacă punem încă şase şlepuri, adică în total zece, pe cala asta veche cum îi spui dumneata, că deocamdată n-o vedem pe cea nouă, nu mai încape pe ea nici un ac, vorba românului. Ori ai uitat că avem în faţa şantierului şapte şlepuri şi cinci ceamuri care trebuie reparate pînă la toamnă? Cred că asta trebuie să fie pentru noi o grijă mai mare decît nu ştiu ce motonave de patru mii de tone, cum nu s-au mai construit în ţară. Şi-apoi, vorba românului: ce-i în mînă nu-i minciună! Motonavele or fi, pe hîrtie, dar şlepurile sînt colea, ne-aşteaptă şi ele, aşteptăm şi noi să punem ciocanul! De ce să dăm vrabia din mînă pe cioara din par, vorba...

Directorul, care ascultase pînă aici cu capul în jos, cu o aparentă nepăsare, găsind poate în întreruperea aceasta intempestivă un prilej să-şi tragă răsuflarea, ridică ochii de pe ceasornic.

— Ajunge, tovarăşe Ispir, am înţeles! E de ajuns o măciucă la un car de oale, vorba românului. Ştiu ce te doare: dumneata aveai un acord cu vechea direcţiune, pentru repararea şlepurilor foste ale lui Petrini... Socoteşte-l anulat, şi dacă nu-ţi convine, judecă-te cu Năsturaş; noi vom lucra după alte norme. Şi ca să-ţi răspund la întrebare: dumneata îţi închipui că, dacă eu aş fi uituc, din douăzeci de oameni care m-au ajutat să întocmesc planul de lucru al şantierului, nu şi-a adus aminte nimeni de şlepurile acelea? Da, nu avem loc pentru ele pe cală, dar le vom duce pe malul celălalt şi le vom repara acolo.

Această idee stîrni mai multă uimire decît programul uluitor enunţat adineauri. Pe malul celălalt nu era nimic, decît pămînt gol, iar mai departe balta, cu năvoadele pescarilor.

— Materialele le vom transporta cu bacul, tablele gata găurite; nu-i nici o greutate, nu vă uitaţi aşa la mine! Alezarea găurilor s-ar putea face la nevoie şi cu bormaşina de mînă, niturile s-ar putea bate cu ciocanul, aţi mai lucrat aşa pînă acuma. Dar va fi foarte uşor să transportăm dincolo grupul electrogen...

Şantierul avea un grup electrogen, care se punea în funcţiune cînd se oprea lumina de la uzină, deşi forţa lui nu era îndestulătoare pentru toate atelierele; în asemenea împrejurări, se lucra numai acolo unde

se cerea urgenţă mai mare. Pentru anexa de pe malul celălalt — ciudata născocire — grupul electrogen ar fi fost tocmai bun, dar cum rămînea şantierul?

— Pentru producţia noastră viitoare, în nici un caz nu ne putem bizui pe uzina oraşului, care nu are putere să satisfacă toate industriile — şi cu atît mai puţin pe un grup electrogen de 18 kilovaţi — asta-i o jucărie! În clipa de faţă se construieşte o linie de înaltă tensiune, o ramificaţie, de la Găgiuleşti, din linia principală care alimentează Capitala. Într-o lună vom avea curentul asigurat în curtea şantierului...

După această lămurire, directorul se opri, îşi şterse cu batista năduşeala de pe frunte — era cald în cazangerie, băga de seamă abia la urmă — luă ceasornicul de pe masă şi îl puse la mînă.

— Cu asta s-a terminat, tovarăşi... Scopul adunării a fost să vă arăt, în linii mari, ce avem de făcut de azi încolo. Un asemenea plan nu poate fi discutat înainte de a i se şti detaliile. Ne vom aduna din nou şi vom vorbi, la momentul potrivit — şi de cîte ori va fi nevoie. Pînă atunci, cine are ceva de observat, de propus, de cerut, de criticat, să scrie în cîteva rînduri pe hîrtie — desluşesc uşor toate scrisurile — iar hîrtia s-o aducă la birou; le voi citi personal, pe toate — nu am secretară.

Făcu o pauză scurtă după care urmă, mai încet, aproape timid, schimbînd complet tonul:

— Nu a fost lucru uşor să ni se dea comenzi aşa de mari şi să ni se aprobe planul de refacere a şantierului. Cineva m-a întrebat atunci dacă mă bizui pe oameni; cunoşteam bine numai pe unii şi gîndindu-mă la ei am răspuns că mă bizui pe toată lumea. Vă întreb acum, poate cam tîrziu: am greşit oare?

Se auzi vîntul măturînd acoperişul de carton al halei. Întrebarea fusese şi timidă şi neclară. Maistrul Golgota îşi lovea uşurel carîmbul cizmei cu nuiaua. Aşteptarea se prelungi penibilă şi în clipele următoare, pînă cînd un glas gros şi răguşit rupse tăcerea. Vorbea Panait Gheorghe, nituitorul, şi glasul lui, deşi vătămat de tutun şi de fumul cărbunelui, nu era lipsit de putere, nici de căldură umană:

— Dacă am înţeles eu bine întrebarea, dumneata, ca director, vrei să ştii cam ce oameni om fi noi ăştia, care ne-am adunat acilea. Apoi să ştii că sîntem de toate felurile. Spui că pe unii din noi îi cunoşti bine şi la ei te-ai gîndit cînd ne-ai luat pe noi toţi ăştilanţi pe garanţie. Iacă, nu ştiu cine or fi oamenii aceia, cum arată la chip, ce meserie au;

numai că, rogu-te, pune-mă şi pe mine alături de dînşii. Cum mă cheamă ştii, ce lucrez m-ai văzut — şi mai sînt şi alţii la fel, mulţi, crede-mă pe mine!

Izbucniră aplauze ici, colo, apoi se întinseră, cu sobrietate, dar convingătoare, în întreaga hală. Ele continuară, pînă ce directorul, cu o privire la ceas, ridică mîna.

— După cîte înţeleg, înseamnă că ne putem bizui pe toată lumea; vă mulţumesc! E ora patru şi jumătate... Bună ziua!

Maistrul Golgota dădu să deschidă gura, ca să anunţe închiderea şedinţei, conform obiceiului, dar aplauzele izbucniră din nou, silindu-l să pocnească, o ultimă oară, nervos, din măsele. De altfel, directorul nu mai era alături; o dată cu ultimul cuvînt, sărise de la tribună şi se pierduse între oameni, deschizîndu-şi drum spre ieşire.

Vecinul inginerului Dutchievici se uită la ceas; arăta într-adevăr patru şi jumătate — şi treizeci de secunde. Făcu o strîmbătură şi zise, prin colţul gurii:

— Sforar!

Dar Dutchievici nu-i răspunse, ci porni, netulburat, spre uşile halei.

Ana Odeta rămase printre cei din urmă. În clipa cînd directorul spusese: „nu am secretară“, ea se înroşise foarte tare. I se păruse că aceste vorbe însemnau o mărturisire, vroiau să arate că e singur, nu are nici o femeie în preajmă...

Săptămînă care trecuse, Ana Odeta lucrase cu Uică la inventar. Erau mii de articole: robinete, rodanţe, întinzătoare de sart, tacheţi, babale, hublouri, trombe de aerisire, capete de cängi, pompe, mii de piese, de oţel, de fier, de fontă, de aluminiu, de bronz, fiecare în felurite mărimi, şi fiecare se înregistra, pe categorii, chiar dacă într-o categorie nu găseai decît două sau trei bucăţi.

După magazie, luară la rînd remizele: tablă, colţar, fier lat, fier rotund, materiale dezasortate, aruncate vraişte, răscolite de cazangii.

Ana Odeta stătea de dimineaţa pînă seara tîrziu în picioare, urmîndu-l pe magazioner, cu foile de inventar pe o bucată de placaj; nu era placaj gros, dar după o oră începea să atîrne greu. O durea braţul, în umăr şi-n cot, iar degetele de la mîna dreaptă, între care ţinea creionul, făcuseră bătături. Venea îmbrăcată cînd cu o bluză şi o fustă, cînd cu o rochie veche de doc cafeniu, decolorată de soare, cu părul strîns pe ceafă, cu buzele nevopsite — dar, cu toată cuminţenia acestei înfăţişări, feminitatea ei, atît de exersată, izbucnea din fiecare mişcare, ascunsă sub rochie, din fiecare bucăţică de piele rămasă liberă: gîtul, braţele, picioarele de la genunchi în jos.

Curînd se obişnuiră cu toţii s-o vadă prin curte, urmîndu-l pe Uică, mică pe lîngă el, iar acesta răsucindu-şi mustaţa din mers, dînd parcă să se înţeleagă multe despre drepturile lui.

Acasă, Ana Odeta nu spunea un cuvînt despre viaţa în şantier, despre intenţiile ei de viitor; rămînea mută la întrebări, la îndemnuri şi lamentări.

— Mamă, m-ai lăsat pe drumuri! Din ce-o să trăim? Din şase mii pe lună, cît îţi dau ei?

De la Miltiade venise un apel ultimativ: „Ai să-ţi muşti pumnii mai tîrziu! Te aştept pînă la 5 iulie; sper că ţi-a mai rămas atîta minte ca să te hotărăşti cît mai e timp!“ Mătuşii Didona îi lipsea curajul s-o îndemne la drum — era păţită; decît s-o ştie bogată, dar departe, mai bine săracă aici, că doar o fată ca ea nu putea să rămînă singură şi fără sprijin bărbătesc.

— Scrie-i, mamă, să ne trimită ceva, dacă te iubeşte! Că altfel e galanton, ce să spun!... P-ormă om mai vedea noi ce-o fi!

N-avea deocamdată propuneri concrete, dar nu făcea decît să umble toată ziua, să iscodească, să se frămînte în căutarea unui bărbat bun.

Fata adormea curînd, după ce mînca te miri ce, o salată de roşii, cu untdelemn puţin, o farfurie de cartofi prăjiţi. Stăruinţele mătuşii o

urmăreau şi-n somn. Aceasta stătea la căpătîiul ei pînă tîrziu, cu lumina care venea de-alături, nu ca s-o supravegheze, ci ca să-şi continue cearta sau îndemnurile, de parcă n-o vedea dormind.

Uneori, în somnul ei greu, Ana Odeta se dezvelea de căldură, lăsîndu-şi trupul pe jumătate gol. Mătuşa o cerceta, cu admiraţie, pînă îi veneau lacrimi în ochi.

— Uite ce gleznişoară, mamă, şi ce genunchi, ptiu, să nu te deochi! Şi ce mijlocel, şi ce ţîţe, of, de ce nu le am eu!

Se întîmpla cîteodată ca la stăruinţele ei, cînd glasul se ridica peste murmurul obişnuit, fata să deschidă ochii, buimacă de somn:

— Ce este? Ce faci aici?

— Jelesc, fata mamii, cînd văd cum te ofileşti!

— Nu mă ofilesc, ce-ţi veni!?

— Ba te ofileşti, că femeia fără bărbat e ca răsadul neudat la timp!

— Şi ce vrei să fac?

— Caută-l, maică, pînă nu-i tîrziu!

Nu mai de mult decît noaptea trecută, repetîndu-se aceste stăruinţi, fata izbucnise în plîns. N-o jigneau vorbele mătuşii, nici năravul, i le ştia de mult, dar simţise şi ea, deodată, nevoia unei mîngîieri, a unui braţ care să-i cuprindă mijlocul, s-o, frîngă puţin. Dimineaţa, la cinci, se trezise cu sufletul limpede, cu trupul odihnit, de parcă n-ar fi fost atît de zdrobită în ajun şi pornise înviorată spre şantier; mai lipsea să-şi pună o floare în păr, ca fetele pe care le întîlnea în poartă, aşteptînd să le vină rîndul la ceasul de pontaj, înconjurate de băieţi guralivi.

Nu mai ştia limpede ce-ar fi vrut, ce-ar fi fost cu putinţă din ceea ce aştepta, nemărturisit. Şi iată că astăzi întîlnise pe neaşteptate, unde ar fi bănuit mai puţin, pe omul acela de demult. O jumătate de oră nu făcuse decît să se uite la el, cu o nedumerire care o mai stăpînea şi acum. Cînd el sărise sus, cu palma sprijinită în estradă, i se păruse că palma se sprijinea de umărul ei — îi simţise greutatea elastică, în trup.

Era îmbrăcat cum îl revăzuse la tramvai, atunci, cu o cămaşă albă şi un pantalon de dril — şi parcă se mai subţiase între timp. O izbise slăbiciunea lui; l-ai fi crezut bolnav, dacă n-ar fi avut mişcările atît de sigure şi ochii atît de vii. Nu mai semăna de loc cu flăcăul de acum nouă ani; în unele clipe se întreba dacă nu o minţea amintirea, dacă nu-şi făcea închipuiri. Timpul îl răvăşise, îi pusese o paloare profundă pe chip, o lumină grea în ochii aceia aşa de verzi cum nu mai văzuse alţii de-atunci. Dar era el, cînd rîdea îl recunoştea pe deplin; orice

altceva ar fi înşelat-o, rîsul şi glasul erau ale lui, nu se schimbaseră între timp... Ar mai fi trebuit să fluture o păpuşă în mîini, aplecat peste parapet, biată jucărie pătată de uleiuri şi de cărbuni, şi să spună: „O capătă cine stă un minut la fund!“...

Oare ce se întîmplase cu el în anii care trecuseră de atunci? Unde plecase, de unde venea acum?

Iar anii ei... Dacă ar fi putut să şi-i smulgă din inimă şi din trup, să-i lege într-un sac, cu o greutate la fund, să-i arunce în Dunărea aceasta care ascundea atîtea în adîncurile ei de mîl, şi să se ducă la el, rîzînd, cu ochii ei de copil, de demult: „Marinarule, eu sînt Odeta, Surioara, mai ştii? Mergeam pe punte în mîini, mă dădeam la fund, iar tu îmi făceai jucării!...“

Oamenii plecaseră din hală, grupîndu-se pe prietenii, discutînd, exclamînd, stîrniţi, iar ea rămase lipită de stîlp, pînă ce-l auzi pe Uică, strigînd-o pe afară, autoritar şi grăbit. Atunci îşi luă bucata de placaj pusă alături şi alergă după el; mai aveau de inventariat buştenii de stejar şi cheresteaua stivuită pe sute de metri, lîngă gardul de sîrmă dinspre sud.

Rămase iarăşi pînă seara tîrziu, scriind: dulapi de brad 5 pe 20, şase metri lung, 579 bucăţi; dulapi de brad 6 pe 25, cinci metri lung, 803 bucăţi... Şi scînduri, şi grinzi.

— Le iei acasă, tovărăşico, şi mîine vii cu cubajul făcut!

Cei doi manipulatori se spălau pe mîini şi pe gît, la cişmeaua care făcea noroi în jur.

Ana Odeta intră în biroul magaziei să-şi lase bucata de placaj — hîrtiile le făcu sul. Îi era ruşine să spună că nu ştie să cubeze; avea să se ducă în vecini, era o fată care lucra la fabrica de cherestea...

Uică o urmă şi-o întrebă, şoptit:

— Ce zici, duduiţă?

Ea nu răspunse. El stărui:

— Ţi-a plăcut?

Nu-i răspunse nici acum; îşi luă hîrtiile şi ieşi... Dar aceste întrebări se puseseră în multe părţi de la ora patru şi jumătate pînă acum — se puneau încă, în fel şi chip — n-aveau să înceteze curînd.

★

Inginerul Dutchievici şedea pe o canapea năpîrlită, în fundul cafenelei Elite, cu un pahar mare de coniac în faţă, avînd băutura pe

fund, un tabiet vechi şi singurul care i se cunoştea. Nu era însurat, nu avea copii, nu-l vizitase nimeni acasă de cinci ani de cînd venise în oraş, îşi ţinea uşa închisă, trăia acolo ca urşii în bîrlog, şi ca urşii se arăta de ursuz în faţa celor ce-ar fi vrut să ştie mai multe despre viaţa lui.

În schimb, seara, de la opt pînă la zece, putea fi văzut la cafenea, bîndu-şi coniacul cu înghiţituri mici, meditînd sau toropind, cu chipul împietrit, cu ochii pe jumătate închişi. Cuiva ar fi putut să-i pară enigmatic, dar, în oraşul acesta, lumea de la cafenea nu credea în existenţa complicaţiilor sufleteşti; era o lume de foşti bogătaşi — filozofia lor se rezuma la atît: „Ai, eşti fericit; n-ai, te ia naiba — restul nu contează nici cît un sac rupt!“

Să nu fi fost îmbrăcămintea lui atît de îngrijită, cravata înnodată cu meşteşug, gulerul apretat şi acea înfăţişare care-l făcea să se distingă între mulţi, nimeni nu i-ar fi dat bună ziua acestui om singuratic şi ursuz. Un coniac la cafenea, între armatori şi exportatori scăpătaţi, între negustori speriaţi şi misiţi întreprinzători, nu era de ajuns ca unul venit din altă parte să fie încetăţenit; inginerul rămînea un străin. Ştiindu-i-se obiceiul, cunoscuţii îl salutau de la distanţă; nimeni nu venea să se aşeze la masa lui.

În seara aceasta însă cineva veni, e drept, nu prea aproape, ci la masa vecină, aşezîndu-se pe aceeaşi canapea cu el.

— Bună seara, cucoane!

În lumea cafenelei Elite cuvîntul „domn“ se adresa doar ca semn de rezervă oamenilor suspecţi sau necunoscuţi. „Cucoane“, în schimb, dovedea şi intimitate, şi afecţiune, şi respect în acelaşi timp.

Inginerul ridică ochii, impasibil, după o scurtă tresărire care arăta că fusese neplăcut surprins.

— Bună seara, domnule Topologu.

Noul venit, care purta în loc de nume o poreclă, era casierul şantierului: blond, scund, cu ochii cîrpiţi, cu o chelie rotundă, acoperită în parte, foarte iscusit, cu părul adus de la ceafă pînă pe fruntea brăzdată de mici încreţituri.

Ceru o cafea, aprinse o ţigară şi, slobozind fumul, se trase cu cîteva palme mai lîngă vecin.

— Ce zici?

Inginerul nu zise nimic; întoarse doar capul spre el, singura politeţe pe care o putea face, fiind totuşi un om bine crescut.

— S-a urcat scroafa-n copac! urmă noul venit.

Neparticiparea celuilalt la o conversaţie începută aşa de abrupt nu-l împiedică să continue, monologînd, sub stăpînirea unei enervări pe care şi-o arăta trăgînd din ţigară des şi scurt:

— Adică să vină un nespălat, care pînă mai ieri se ploconea în faţa mea, cu patru clase primare, de Ilie Conţu vorbesc... Păi de ce să fie el mai sus ca mine, care am studii superioare, mă rog, şi experienţă şi, cum să spun, am făcut ceva în acest şantier, mă stimează lumea, am un nume, nu? Tîmplarul Conţu, şeful serviciului administrativ! Îmi plesneşte obrazul de ruşine numai cînd mă gîndesc!...

Făcu o pauză în care ochii cîrpiţi, sub perdeaua fumului de tutun, încercară să citească o aprobare pe chipul vecinului aşa de impasibil şi de tăcut. Neputînd să citească nimic, se trase încă o palmă spre el şi continuă, rîzînd strîmb:

— Să vezi haz cînd s-o încurca în hîrtii! Păcat de Mititelu că nu-şi ţine demnitatea şi se... de contabilul-şef vorbesc. E un fricos, tremură să nu-l dea afară, altfel, eh, parcă nu-l ştiu eu! Dar de dat afară tot au să-l dea, după ce-au să stoarcă untul din el şi-au să găsească altul, de-ai lor; ai să vezi, cum mă vezi pe mine acum!

Dutchievici nu-l vedea, întorsese capul şi se uita drept în faţă, încălzind paharul cu coniac în mîini.

— Şi cum, cucoane, nu zici nimic?

— Despre ce?

— Despre noul şef al serviciului administrativ!

— Cred că-i un gospodar harnic şi priceput!

— Ei poftim!...

Casierul pufni de cîteva ori în şir, cu pauze lungi, supărat nu doar pe soartă, ci şi pe vecin, care nu participa la indignarea lui, pînă ce în ochi i se aprinse o licărire nouă de şiretenie şi venin.

— Dar de Marchidan ce zici? întrebă apropiindu-se încă o dată, de data asta mai mult, pînă ce Dutchievici îi simţi umărul lîngă al său.

Neprimind răspuns, continuă, apăsînd pe fiecare cuvînt:

— Păi cum, cucoane, să ţi-l pună în coastă dumitale, om în vîrstă, fin, respectabil, cu studii în străinătate?... E-o tactică! (Făcu o pauză indignată.) N-ar fi fost normal să te numească director?!... Au pus un ciocănar! L-ai văzut cum se exprimă?... Parc-ar veni de la universitate! De unde dracu ştiu ăştia să vorbească? Fac şcoală cu ei noaptea, îi freacă, îi învaţă de toate!

Inginerul sorbi ultima picătură de coniac.

— Ia spune, continuă vecinul, aplecîndu-se spre el mai stăruitor, îţi dai demisia?

— Dar dumneata?

În clipa aceea făcură o mişcare amîndoi deodată; Dutchievici, care pusese din timp o hîrtie de o sută de lei pe masă, sub paharul golit, se ridică să plece. Fără să vadă mişcarea lui, casierul se smuci de lîngă el şi alunecă pe canapea pînă la vechiul loc, unde, prefăcîndu-se nepăsător şi distrat, începu să bată darabana cu degetele în masă.

Pe uşă intrase un client nou, funcţionar venit de curînd la şantier, Matache, şef la serviciul personalului. Avea obrazul ţepos, albăstrui, spinarea adusă şi ochi de miop, imenşi sub lentilele ochelarilor cu multe dioptrii. Omul se îndreptă spre galantarul cu prăjituri de lîngă vitrină, trăgînd după el o fetiţă palidă şi firavă; îi semăna într-un fel, era desigur fata lui, purta şi ea ochelari de mioapă. Probabil ieşeau de la cinematograf, fiindcă strada tocmai se animase.

Casierul se speriase degeaba; bietul om nu putea să vadă pînă în fund, mai ales prin atîta fum, dar oricum... După şedinţa de azi, Dutchievici, de... Mai bine nu-l cunosc şi nu-l ştiu, treaba lui!

★

Nu există un instrument care să măsoare tulburarea sufletului omenesc, în grade, în atmosfere sau în alt chip; mai degrabă trebuie s-o bănuieşti, s-o presupui. În seara aceea era de presupus că tulburarea lui Ilie Conţu şi-alor lui, de acasă, nu se clasifica printre cele mai mici.

Noul şef al serviciului administrativ locuia în afara oraşului, într-o mahala nouă, zisă a demobilizaţilor, aproape de şantier, unde moştenise o bucată de loc, de la taică-su, care fusese împroprietărit în 1918, cînd venise de la război.

Aici îşi făcuse Ilie Conţu casa, după însurătoarea lui cam tîrzie — trecuseră şapte ani de atunci; începuse s-o ridice în timpul cînd prin alte părţi bombele dărîmau ziduri şi-ţi trebuia mare tărie de suflet ca să crezi într-un sfîrşit bun. Pe urmă căzuseră bombe şi asupra oraşului, căutînd mai cu seamă fabricile — şi-n jurul lui Ilie Conţu erau numai fabrici; dar nu-i atinseseră casa, nu pierdu nici un ochi de geam.

Aşa cum o vedeai astăzi, ai fi dat pe ea multe parale, deşi el o făcuse mai din nimic, cu trudă şi cu răbdare, şi cu un netăgăduit simţ

pentru frumos. Zidurile erau de chirpici; o vară întreagă frămîntase nevasta pămîntul, cu picioarele — el era la lucru, în docuri, n-o ajuta decît seara şi duminicile, cînd ar fi avut dreptul să se odihnească puţin. Două odăi mari, sală, bucătărie, cămară, magazie... Deasupra, carton asfaltat, tabla era scumpă, ţigla cerea şarpantă mai grea, material mult. Dar pe cartonul negru, întinzînd smoală iar deasupra presărînd praf verzui de piatră, aruncat de mozaicari ca fără folos, vopsind roşu şipcile care leagă cartonul, acoperişul părea al unui „cottage“ pentru vilegiaturişti — şi costase, cu totul şi cu totul, fără muncă, lei una mie două sute, în 1942.

Tîmplăria făcută din scînduri de ambalaj, luate din port pe preţ mic, fusese lucrată numai de mîna lui — era în meşteşug. La fel duşumeaua şi chiar mobila, paturi, mese, scaune, dulapuri, numai brad, dar frumos lustruit, pe alocuri cu înflorituri. Făcuse şi baie, mai tîrziu, despărţind antreul cu un zid spre fund — cu scurgerea afară, cu ciment pe jos, doar că avea cadă de scînduri, iar apa venea vara dintr-un butoi, care se încălzea singur la dogoarea din pod. Iarna, cazanul pe maşina de gătit — şi foc dedesubt. Ilie Conţu nu făcuse asemenea lux pentru a stîrni pizmă printre vecini — curăţenia sufletului însemna pentru el să fii mai întîi spălat şi curat la trup.

Nevasta şi-o găsise într-o familie de oameni necăjiţi, dar fără cusur — munciseră amîndoi alături, la fel de curaţi în suflete şi în gînd. Iar rodul acestei pure uniuni fuseseră doi copii, amîndoi băieţi — de cinci ani primul, mezinul de patru — încă plăpînzi.

Apoi, în 1945, deschizîndu-i cineva capul, Ilie Conţu se înscrisese la comunişti. Făcuse acest pas nu ca să spulbere nedreptăţi — nu le vedea limpede, se născuse cu ele, i se păreau orînduiri fireşti. Se înscrisese dintr-o pornire blajină, să capete de la partid acel ajutor, negăsit pînă acum, ca să facă puţină regulă împrejur, că prea era murdară şi nechivernisită mahalaua lui, prea trăiau rău oamenii aici. În alte vremuri, poate s-ar fi străduit să ajungă la bătrîneţe primar, pentru binele obştesc, nu spre a se fuduli. Comuniştii îl ajutau să-şi înfăptuiască gîndurile neaşteptat de curînd.

Şi îndată tîmplarul se puse pe lucru, făcînd ceea ce îl îndemna firea lui: se apucă de gospodărit.

Oficial se chema că-i delegat de cartier, ceea ce şi era scris în hîrtii. În această calitate sîcîi multă lume, pe prefect, pe primar, pe directorul uzinei, cel care dădea apă şi lumină în oraş, pe directorul cadastrului, al drumurilor şi-al salubrităţii, sîcîi şi pe vecini, scoţîndu-i

la muncă voluntară — că pînă nu pui şi tu mîna, mă frate, nu iese nimic! Şi în doi ani, mahalaua devenise de nerecunoscut — se chema cartier acum... Trase apă pe străzi, iar la colţuri făcu cişmele, să scape lumea de puţ, mai ales că în puţuri apa nu era bună; avea şi gust sălciu, purta şi molima febrei tifoide, bolnăvind pe mulţi. O parte din gospodari îşi făcură cişmea chiar în curte, ba unii, bunăoară Uică, traseră ţeava pînă în bucătărie, să deschizi robinetul — şi-atît. Dar pe Uică, ţeava şi robinetul, şi altele, nu-l costau nimic, mai dăduse şi la vecini; lui Ilie Conţu, nu.

O dată cu apa, se puseră stîlpi pe străzi şi se aduse lumină electrică în case, sfîrşindu-se cu coada la pompa de gaz.

Apoi se cără piatră, cu camioane, luate împrumut de la fabricile din jur, şi cu braţele gospodarilor, deşi aceştia, destul de trudiţi cu muncile lor cam bombăneau şi-l înjurau pe Ilie Conţu în gînd. Curînd însă oamenii văzură binefacerea acestei strădanii: se pavară străzile, nu cu piatră cubică, ci doar cu bolovani de rîu, iar trotuarele cu lespezi de calcar, aduse cu şlepul, din sus. (Nici şlepurile, nici remorcherele nu costaseră nimic. Îl costaseră doar pe Ilie Conţu zile de alergătură şi oboseală la gură, pe la armatori, pe la societăţi.) Cînd ploua, nu se mai făcea glod, pe secetă nu se mai ridica praf. Acum gospodarii puteau să meargă cu încălţămintea neînnoroiată pînă în şosea sau pînă la tramvai; nu mai umblau cu surceluşa în buzunar, să se cureţe cînd ajungeau la locul curat.

Azi lumea îi era recunoscătoare lui Ilie Conţu şi-l respectau chiar cei mai afurisiţi, de unde la început îl priviseră cu toţii ursuz. Doar unii îl numeau în batjocură „tovarăşul domn primar“, dar nici aceştia nu puteau spune despre el că făcuse ceva în folosul lui, mai ales că era între cei doi sau trei gospodari care nu îşi trăseseră lumină în casă, deşi avea stîlpul la doi paşi de acoperiş; o fi fost greu de crezut, dar cînd ai numai o leafă, doi copii şi o nevastă care să îngrijească de ei, nu poţi să scoţi dintr-o dată nouă mii de lei pentru instalaţie şi pentru branşament.

Aceasta era situaţia lui Ilie Conţu în casa lui şi în cartier, în ziua cînd se auzi că fusese numit şeful serviciului administrativ la şantier.

Se întoarse acasă abia pe la ora şapte — mai stătuse de vorbă cu unii, mai chibzuise la cele ce avea de făcut, zăbovise prin curtea şantierului, cercetase grămezile de fiare, stivele de cherestea, maldărele de cărbuni, unde pînă acum nu fusese treaba lui şi,

socotind că prima datorie era să pună ordine în acest balamuc, îşi şi întocmise un plan de lucru pentru a doua zi.

Veni, aşadar, în preajma înserării, cu vreo zece inşi după el, unii să-i dea sfaturi, alţii să-l linguşească: nu-i puţin lucru să fii şeful serviciului administrativ!

Nevasta aflase de la alţii; îl primi la poartă, cu ochii înlăcrimaţi, şi bucuroasă, şi speriată. Copilul cel mare era la răspîntie, înălţa un turcaleţ, dînd porunci cu mîinile la spate, cu burta înainte, de parcă el ar fi fost şef, nu taică-su; cel mic se ţinea de fusta maică-si, privindu-şi părintele cu o precoce admiraţie.

— Ile (aşa îi spunea lui Ilie Conţu nevasta), e adevărat?

— E adevărat, uite, se-ntîmplă şi minuni!

Pe vremea cînd mergeau la biserică, în viaţa lor nu fusese nici o minune, decît cei doi copii, dar aceştia veneau la oricine, şi la oamenii cu credinţă şi la păcătoşi!

— Ile, şi-au făcut rîs de tine! (Nevasta se închină.)

— Hei, fetică! (aşa îi zicea el nevestei şi astăzi, ca la început, cînd o luase de la părinţi). Rîsul ăsta înseamnă optsprezece mii pe lună! Auzi tu? Am scăpat de griji!

Atîta aflase că va fi salariul lui: Topologu, casierul, venise după el la sfîrşitul şedinţei şi-l informase numaidecît.

În clipa care urmă, Ilie Conţu, ruşinat de trufia lui, schimbă vorba repede:

— Ia, fetică, mai bine pune mîna pe cinci sticle şi du-te la colţ de adă nişte vin să ne omenim.

Vroia să-i cinstească pe ceilalţi, suita lui, că el unul, din deprinderea veche a sărăciei, nu prea punea gura pe vin.

Femeia se uită speriată la el.

— Şi...

— Du-te şi-i ia, că n-o să ne închinăm la ei!

Aveau şase sute de lei în casă, bani mici la acel timp, puşi bine pentru unele nevoi — şi sticla de vin, molan roşu, acriu, costa o sută, deci zburau cinci.

— Păi mîine...

— Hai, du-te, dacă îţi spun!

Femeia se duse după vin, zăbovi, lăsă sticlele la cîrciumă, se abătu pe la casa de rugăciuni, că în cartier nu era biserică, se lăsă în genunchi şi ceru sprijinul lui Dumnezeu, cu fruntea de duşumea, speriată de mărire în smerenia ei...

Apoi veni cu vinul, puse un ştergar lung pe masa de sub umbrar; erau numai flori în jur, cîrciumărese cărnoase, ochiul boului, languros şi mut, petunii albe, albăstrii, roşii, proaspăt udate, regina nopţii începea să se deschidă, împrăştiindu-şi mireasma. Aduse femeia şi scăunele din casă, băncile de pe cele trei laturi ale mesei nu erau de ajuns, aduse pahare şi murături — n-aveau alt mizilic — şi oamenii începură să ciocnească:

— Să trăieşti, nea Ilie!

— Să fie într-un ceas bun!

Ilie Conţu ciocnea cu fiecare, dar punea paharul la loc. Nimeni nu-l îndemna, îi ştiau obiceiul — şi-apoi toţi urmăreau să-i fie în voie, de ce să-l sîcîie tocmai acum?

După urări, vorbiră de şantier, fiecare avînd grijă să-şi spună păsul lui:

— Măi Ilie, eu aş zice să...

— Lasă asta; în primul rînd şi mai întîi...

— Stăi, mă, că omul n-are zece urechi... Mă nea Ilie, vezi dumneata...

Ilie Conţu nu-i asculta, prea se înghesuiau mulţi, şi-apoi gîndise el destul azi, ştia ce are de făcut, nu după toanele cutăruia, sau cutăruia... Era doar nemulţumit că oamenii nu-i spun „tovarăşe şef administrativ“; prieteni, mă rog, şi vecini, înţelegea orice, la un pahar de vin, dar dacă vroiau să vorbească de şantier, nu era ăsta gradul lui?

Asupra acestei nemulţumiri, la poartă se ivi şi Uică, venind de la şantier. Ilie Conţu nu-l avea la inimă, se posomorî, dar îndată totul în el se schimbă.

Magazionerul veni pînă în faţa mesei şi pocni din călcîie:

— Să trăiţi, tovarăşe şef!

Nu, nici vorbă, nu vroia să-şi bată joc, avea alte cusururi, puteau să-l socotească cei de faţă, bunăoară slugarnic şi linguşitor, nici Ilie Conţu nu-l credea altfel, dar semnul de respect al magazionerului, chit că prefăcut, venea tocmai la timp să-i înveţe ceva şi pe cei din jur.

— Să trăieşti, naşule! zise, mulţumit. Ia vino colea şi şezi!

— Lasă, tovarăşe şef!

— Hai mă, ei haide, că doar nu sîntem la servici. De unde vii? Uică îşi umflă pieptul, ca un curcan, dar în glas fu sfios şi modest, ca şi cum ar fi greşit:

— De la şantier!

— Cu inventarul?

Ilie Conţu vroia să arate că ştie treburile, întreba ca şef, nu ca vecin.

— Cu inventarul! oftă Uică. M-a deşălat!

Şi îşi luă un aer de om tare trudit. Adevărul este că muncise, nu puteai să negi, era ora aproape nouă şi ştiau toţi că-i dăduse zor ultimele zile ca şi cînd ar fi inventariat averea nevesti-si.

Femeia aduse lampa aprinsă din casă. În clipa asta, Ilie Conţu se dezmetici şi se uită stăruitor la magazionerul trudit. Muncea omul, neîndoios, dar oare ce avea în gînd? — că n-o făcea de dragul nimănuia, nu era firea lui!

Sfîrşindu-se vinul şi fiind tîrziu, oaspeţii plecară pe rînd. Rămase doar Uică — abia venise — şi-apoi ar fi vrut să-i spună ceva finului, atît că nu ştia de unde porni. Pînă la urmă, cînd nu mai fu nimeni în jur, se trase mai lîngă el şi începu:

— Tovarăşe...

Ce naiba, prea era de tot s-o ţină cu titlurile într-una, mai ales că plecaseră toţi!

— Finule, că nu ştiu cum să-ţi mai spun, aici doar nu sîntem la servici, acolo, se-nţelege, respectul, cuviinţa — un cuvînt şi punct! Ai, bre, să-ţi aduc ceva tub şi sîrmă, să-ţi tragă curent, că-i mai mare ruşinea să stai cu lampă de gaz — şeful serviciului administrativ!

Ilie Conţu îl privi uimit; s-ar fi aşteptat la orice, dar la asta nu.

Îl ştiuse pe Uică şi hoţ, şi hain — şi mai rău de-atît, dar nu-l crezuse prost. Adică îşi închipuia el, care încercase zadarnic să-l spurce de atîtea ori, c-o să izbutească tocmai acum?

— Ai tu sîrmă şi tub?

— Am, nu am, ştii că-s destule, ce să mai vorbim!

— Şi unde-s?

— Parcă dumneata nu ştii! Măi finule, asta nu se cheamă furt, că altfel n-aş fi venit să-ţi spun, doar te ştiu.

— Dar asta cum se cheamă? scrîşni deodată Ilie Conţu, smulgîndu-i o piatră de polizor din buzunarul stîng.

Cînd magazionerul se trăsese spre dînsul, simţise în buzunarul lui ceva greu şi de-atunci nu făcuse decît să dibuiască încetişor corpul delict, cu mîna lui de meşteşugar fin, pe care Uică nici măcar n-o simţi.

— Ce să fie! răspunse musafirul, vrînd cu tot dinadinsul să pară senin. Ia, o piatră de polizor...

— Şi astea ce sînt? întrebă Conţu întinzînd mîna pe la spatele lui şi băgînd-o în buzunarul drept, fără nici un ocoliş.

Erau trei pile late, doar atît, cîteva sute de lei, uşor de vîndut pe la meseriaşi, că aşa bune nu se mai găseau prin prăvălii.

— Mă Uică, vorbi Ilie Conţu, blajin, la puşcărie n-am să te bag, fiindcă nu vreau să-mi încep treaba cu un lucru urît. Numai că ascultă ce-ţi spun: să duci astea înapoi de unde le-ai luat; eu mă fac mut. Dar dacă se mai întîmplă o dată să te prind, te sluţesc! M-ai auzit? Iar acum du-te, şi la mine în casă nu mai veni curînd. O să te chem eu, cînd oi socoti că te-ai pocăit!

Cele spuse se petrecuseră între ei, nevasta era în casă, îi culca pe copii, nu simţi nimic, nu băgă de seamă că fusese ceva nici după plecarea musafirului, cînd îi dădu bărbatului să mănînce; chipul lui părea liniştit. Dar după masă, Ilie Conţu intră în casă, luă un plaivaz tîmplăresc, o bucată de hîrtie dintr-un registru vechi şi porni spre poartă, împotriva oricărui obicei, căci seara, după masă, nu se mai ducea nicăieri.

— Unde-ai plecat?

— Pînă ici; să nu stingi lampa că viu curînd.

Nu se duse departe, doar la Uică, şapte case mai sus. În curtea acestuia ardea bec mare, pe stîlp. Familia sfîrşea cina, afară, lîngă bucătăria din fund. Aveau cîine rău, dar nu-i dăduseră încă drumul din lanţ; şi-apoi pe oaspetele neaşteptat îl cunoştea, se gudură scheunînd.

— Ce-i, finule? întrebă magazionerul, ridicîndu-se repede şi păşind în întîmpinarea lui, cu mustăţile unse de grăsimi. Cu ce nevoie venişi?

— Pentru inventar! răspunse Ilie Conţu scurt, printre dinţi.

— Care inventar?

— Ai să vezi tu! E cam tîrziu, dar zic să-ţi trimeţi nevasta cu copiii în vecini, doar puţin. Avem de vorbit.

Rămaşi singuri, oaspetele intră în casă, fără să fie poftit şi aprinse luminile, peste tot, ca şi cînd el ar fi fost stăpînul aici.

— Ce faci, finule?! Intră ţînţarii şi nu mai putem dormi!

— Apăi, naşule, de dormit ai să dormi numai dacă eşti nesimţit!

Ilie Conţu luă toate din casă la rînd, scriind pe hîrtie ceea ce socotea potrivit; se uită prin dulapuri, pe sub paturi, deschise sertarele, merse şi la magazie şi avu destule de scris: Holz-şurupuri de aramă 3 pe 50, 7 cutii a 50 bucăţi; idem, 4 pe 60, 5 cutii a cîte 50

bucăţi; bare de bronz brut, 30 bucăţi; un cod internaţional de semnale, din pînză de astar, complet, 43 de pavilioane...

— Astea cui le vindeai, măi? Ori poate vroiai să-ţi faci cu ele pijama în dungi?

Cercetarea se prelungi. Uică ştia ce-i aia inventar, îl treceau năduşelile, gîfîia, nu putea decît să-şi urmeze călăul, bîiguind din cînd în cînd:

— Măi, finule, las-o naibii, bre, de ce eşti nu ştiu cum?

La un timp, se auzi poarta scîrţîind; nevasta îşi pierduse răbdarea, copiii scînceau că le e somn. Uică se repezi în întîmpinarea lor şi-i goni.

— Dar ce faceţi aici, omule?

— Hai, du-te, dacă-ţi spun!

După ce sfîrşi totul, Ilie Conţu se opri în sala dintre odăi şi se uită încă o dată în jur.

— Duşumelele degeaba să le trec! vorbi ca pentru sine, meditînd. Sîrmele din pereţi, iarăşi... Vopseaua, ce mai poţi să-i faci, ai dat-o, s-a dus! Ai ceva bani, naşule?

Uică se învioră, sări numaidecît:

— Am ceva, finule; spune-mi cît vrei?

— Cît vreau eu? Păi de ce? N-am nevoie! Dar uite ce să faci tu mîine: te învoiesc o oră, că doar ai vrut să-mi fii naş, să te duci în tîrg şi să cumperi... (Numără uşile în gînd, le ţinea minte pe toate, tîmplăria era meseria lui.) ...să cumperi opt broaşte Wertheim, cu drucăre de bronz nichelat, ca să nu le mai scoţi p-astea de-aici. Dar să nu uiţi, că eu le scriu!...

Stăpînul casei nu mai înţelegea nimic.

— Iacă inventarul! zise Ilie Conţu, arătînd hîrtia cu scrisul cam strîmb. Toate astea, naşule, cîte le-am trecut aici, să le duci înapoi, dar nu de-a dreptul în magazie; să vii întîi la control, pe la mine.

— Măi finule!...

— Nu zic să iei căruţă, ca să te vadă toată lumea şi să te faci de rîs. Du-le cum le-ai adus, ştii tu! Atît că pînă poimîine seară, să nu mai rămînă nimic, altfel e bucluc!

— Măi finule, stai bre, că dacă-i aşa, astea nici nu le-am luat acuma.

— Dar cînd?

— Păi le-am luat mai demult... (Uică se lumină deodată, ca hoţul cinstit.) Le-am luat de la Năsturaş, era şantierul lui, nu-s ale poporului, am... am lovit în burjui!

— Şi piatra de polizor, şi pilele cu care te-am prins? întrebă Ilie Conţu, descumpănit de argumentaţia lui.

— Alea le duc, finule, uite, chiar mîine le duc!

Urmă o tăcere; Ilie Conţu se uita la el puţin cam năuc, era şi tîrziu, se simţea obosit, prea multe într-o zi; şi-apoi nu era nici jurist, să-nţeleagă treaba de la primul cuvînt. Şovăi... Poate avea şi Uică o dreptate a lui. Apoi se înfurie din senin; ei, asta-i, pe cine vrei să prosteşti tu? Şi, stăpînindu-se, vorbi cu acelaşi glas liniştit:

— Apăi, mă naşule, nu-i aşa cum zici! Mai întîi că, de la unul sau de la altul, furtul rămîne furt. Al doilea, cînd am luat şantierul lui Năsturaş, l-am luat cu totul, şi cu ce-avea să încaseze, şi cu ce-avea de plătit... Va să zică se cheamă că ne eşti dator nouă, nu dumnealui... Fă bine şi plăteşte-te, că altfel te jupuim!

Apoi se duse acasă şi încă un timp se gîndi: oare nu fusese prea aspru?... A, cît despre asta, hotărît nu! Atunci fusese prea blînd? Ei, pe naiba! Îşi începea noua slujbă abia mîine dimineaţă, ce să se frămînte atît!

★

La ora aceea, Marchidan sosise de curînd acasă; şedea pe un scaun, privind în gol, cu vioara în mîna stîngă sprijinită pe genunchi, cu arcuşul în dreapta... Nu putea să cînte — părea chinuit. Tulburarea lui nu semăna cu a nimănuia, era ciudată şi inexplicabilă.

Nu plecase de la şantier o dată cu toată lumea... Rămăsese acolo pînă la opt şi jumătate; întîrzia şi alteori, triindu-şi hîrtiile, pregătindu-şi lucrul de a doua zi; era un tînăr harnic. Acum nu făcea nimic, pîndea cu servieta în mînă la una din ferestrele largi ale sălii de trasaj, de unde se vedea toată cala, şi dincolo, de Dunăre, balta, în amurg, coborî la debarcader — venea o barcă; era Donos, îl ştia că plecase pe la ora şase. Îi ţinu calea, nehotărît, gata să facă stînga-mprejur şi să se întoarcă, dar nu mai avea cum; sudorul venea spre el, întins:

— Unde-ai dispărut? Vroiam să te felicit!

Marchidan bîigui:

— Am— am fost pe-aici. (Apoi adăugă, cu capul în jos, şovăind:) Vroiam... să vă spun ceva.

Vorbea deferent şi timid, într-un fel care lui Donos nu-i plăcu; dar nu era potrivit să-l îndrepte acum.

— Spune, te ascult!

Inginerul şovăi iarăşi, cu capul în jos, doar o clipă, după aceea ridică privirile din pămînt:

— Vreau să vă spun cinstit; mi s-a dat o funcţie importantă... Nu cred că sînt bun!

Donos nu-i întîlni privirea; tocmai atunci îşi duse mîna la ochi şi se frecă, înciudat, gest pe care îl repeta mai demult. Clipa cînd fizionomia tînărului inginer i-ar fi putut da de gîndit, trecu. Zise, pornind:

— Eşti cam timid! Dar nu-ţi fie teamă: o să te sprijinim!

Se întunecase cînd Marchidan ieşi pe poartă, foarte confuz. La barieră, îndreptîndu-se spre staţia de tramvai, îl zări pe Golgota sub şopronul cîrciumii; maistrul şedea la un pahar de vin cu cîţiva inşi, muncitori din şantier — nu se dădea în lături să bea cu ei şi să mai schimbe cîte un cuvînt, de-aceea şi era atît de iubit. Acum oamenii tocmai vorbeau despre directorul nou:

— Aţi văzut ce zăcea în el? Cine-ar fi zis?

— Să vedem mai tîrziu!

— Ce să mai vezi?! Omul isteţ se cunoaşte după cuvînt! Inginer să fi fost, n-ar fi vorbit mai frumos şi mai lămurit!

Era aceeaşi constatare pe care o exprima şi casierul, cam în acelaşi timp, dar cu alt gînd. Înaintea altei însuşiri, îndemînarea directorului la vorbă sărea în ochii oricui.

— Şi cum, nene Atanasie, ăsta n-a fost înainte nimic? Dumneata trebuie să ştii!

Maistrul Golgota, chemat pe numele mic, prietenos şi intim, ridică din umeri. Răspunse altcineva în locul lui:

— Ce să fie? Cazangiu!... Ba stai, că la început era vopsitor.

— Dar mai înainte, pîn-a venit aici?

— A fost mecanic pe vapor; nu-i nimic de ascuns!

Moş Niculae Aristotel, cel mai bătrîn dintre comeseni şi din şantier, lăcătuş, îşi şterse cu o îngîmfare nevinovată mustaţa udă de vin şi zise clipind:

— Da pe mine cum de mă ştie pe nume, că n-am vorbit niciodată cu el?!

— Îi cunoaşte pe toţi, n-aţi văzut!?

— Aiurea, pe toţi!...

— Oricum, pe mulţi! Cine ştie de cînd e cu ochii pe noi!

Maistrul Golgota se ridică brusc şi strigă în drum:

— Frate Iani!

Marchidan vru s-o ia pe partea cealaltă a străzii, să se urce în tramvai la staţia următoare, dar era prea tîrziu.

— Vino să bei cu noi un pahar de vin!

Oamenii îi făcură loc, îl socoteau de-ai lor, muncea alături de ei, chit că era cam închis. Se aşeză, stînjenit.

— La mai mare, domnule inginer! S-ar cuveni să faceţi cinste cu un chil!

Noul venit tresări.

— Fac eu cinste! interveni maistrul Golgota. Fănică, mai adu două sticle şi spune-i lui Temis să treacă la mine tot ce s-a băut!

Ciocniră în sănătatea maistrului şi pentru avansarea lui Marchidan. Acesta înghiţi greu un pahar de vin; îi tremura mîna, dar nu se văzu. Pe urmă se ridică grăbit şi confuz:

— Vă mulţumesc! Trebuie să mă duc!

— Stai că merg şi eu! zise maistrul Golgota ridicîndu-se o dată cu el. Ne vedem mîine, măi tovarăşi! Vinul e plătit.

Îl conduse pe inginer pînă aproape de casă, fără să-i spună un cuvînt. Doar la despărţire, strîngîndu-i mîna şi reţinîndu-i-o mai mult, îi vorbi cu oarecare tîlc:

— Să ştii că eu te-am susţinut!

Simţi mîna lui Marchidan chircindu-se, dar nu i-o slăbi şi adăugă, schimbînd glasul, dîndu-i un fel de autoritate:

— Acum să te vedem la treabă, tovarăşe Iani!

Inginerul ajunse acasă urmărit de glasul lui. Nevasta şedea într-un fotoliu, în odaia de la faţă. Era o fiinţă suavă, blondă, cu ochii mari, albaştri, cu faţa colorată gingaş, în tonuri calde şi pastelate, deşi nu cunoştea fardul — imagine uimitoare în casa aceasta veche, scundă, cu pereţii cam strîmbi, pe alocuri dărăpănată. Îşi duse mîna la piept, cu o mişcare de teamă, şi gestul firav se potrivea întocmai înfăţişării ei, fragile şi speriate.

— Ce-i cu tine, Iani? Eşti bolnav? Ai necazuri?

Marchidan avea totdeauna pielea obrazului palidă şi cam puhavă, ca a merelor care se trec înainte de a fi coapte, dar acum era năpădită de altă paloare, încă mai nefirească. Nu răspunse; îşi trînti servieta pe un scaun, şi mergînd la scrinul dintre ferestre, pe care

odihnea cutia viorii, neagră, rămase nemişcat, pînă ce făptura fragilă se auzi iarăşi, în şoaptă:

— Iani!

— Ce e?

— A fost pe-aici naşul Panait.

— Ce vrea?

— Nu ştiu; ceva cu barcazul.

— Bine!... Şi-acum lasă-mă în pace!

— Eşti bolnav?

— Taci odată!

— Ai necazuri?

Cutia viorii trosni, sub o izbitură de pumn enervată.

— Pleacă!

Femeia se ridică, supusă, deşi fără să înţeleagă izbucnirea aceasta, şi porni spre odaia de alături, unde se vedea masa, pregătită pentru cina bărbatului. Mergea greu, aplecată puţin din umeri într-o parte. Abia cînd ajunse în lumina care îmbrăca pragul se dezvălui infirmitatea: avea un picior mai scurt decît celălalt, încălţat cu pantof ortopedic, cu talpa de o palmă, negru, greu, monstruos pe o alcătuire aşa de fragilă şi graţioasă.

Mai tîrziu, soţul scoase vioara şi, aşezîndu-se pe scaun, îi încercă distrat coardele; dar parcă nu le auzi — îi era străină muzica în seara aceasta — rămase pe gînduri, nemişcat, muşcîndu-şi din cînd în cînd buzele ca iasca, privind în golul nopţii de la fereastră.

★

Ana Odeta întîrziase mult în seara aceea; Uică îi dăduse drumul abia după ce se întunecase. Trecînd pe la birouri, în drum spre ieşire, văzu lumină la o fereastră şi se opri cîteva clipe. Fără să cunoască topografia clădirii, bănuia unde putea să ardă acea lumină unică, simţea cine-i omul aflat acolo de veghe, dar nu era în drept să-l vegheze la rîndu-i, aşa că îşi continuă drumul...

În clipa cînd Ana Odeta ieşea pe poartă, Donos ciocănea la uşa omului presupus de ea, căruia i se spusese Meit odată.

— Intră, Donos!

Cu aceste cuvinte, omul căruia nu-i mai spunea nimeni Meit astăzi îşi îndreptă spinarea şi îşi trecu apăsat mîinile pe faţă. Pe obrazul supt, barba îi crescuse în cîteva ceasuri punîndu-i umbre albăstrii sub

pomeţi, dîndu-i altă fizionomie decît cea de după-amiază; chiar şi mişcările lui nu mai erau ale celui care sărise cu atîta uşurinţă pe estradă.

Ciocănitura în uşă se repetă, mai tare de data aceasta.

— Intră!

Abia acum îşi auzi glasul.

Uşa se deschise, oaspetele întîrziat intră vesel, deşi în clipa dinainte avusese faţa îngîndurată, veni drept la el şi în loc de salut îi răvăşi părul, cu un gest afectuos, ca şi cum, văzîndu-l cam rătăcit, ar fi vrut să-l dezmeticească. Purtarea lui dovedea o prietenie mai veche, dusă pînă la intimitate.

Cel căruia i se zicea Matei astăzi încercă să zîmbească, dar nu izbuti decît pe jumătate.

— Şezi, Donos! De ce-ai venit aşa de tîrziu?

— Te-am lăsat să lucrezi. Dar ce ai, te doare capul?

— Mă doare al dracului!

— Ia un hap. Uite...

Noul venit era un ins de vreo treizeci de ani, negricios, slab, cu faţa prelungă, cu fruntea încreţită, cu fălcile desenate prea puternic, ca şi cum ar fi fost mereu încleştate, ca într-o permanentă grimasă. Dacă ar fi fost ceva mai înalt de statură, ar fi semănat într-un fel cu omul din faţă, nu o asemănare evidentă şi concretă, ci una neclară, greu să ştii de unde porneşte, acea asemănare dobîndită de unii după un trai mai lung împreună, cînd îi mai leagă şi asemănări sufleteşti, ascunse, dar trainice. Era în capul gol, se vedea că aşa umblase pe-afară, vîntul îi răvăşise părul, şi parcă îi rămăsese între şuviţele aspre. Peste cămaşa cadrilată, purta o vestă de piele neagră, lucioasă, care-i dădea chiar un fel de eleganţă.

Matei arătă o cutiuţă pe masă.

— Nu mai iau; de la prînz pînă acum am înghiţit patru.

— Prea multe doctorii! zise Donos, punînd pilula la loc în buzunarul de unde o scosese şi aşezîndu-se pe unul din fotoliile aflate în faţa biroului. Am luat şi eu două, mai adineauri.

— Dar tu ce ai?

— La mine-i altceva, cred că o răceală, m-a tras un curent în baltă.

— Ai fost la pescuit?

— La pescuit, numai că am uitat să-mi iau undiţa.

— Şi ce-ai pescuit fără undiţă?

— N-am pescuit nimic; m-am plimbat cu barca.

— Singur?

Donos păru că nu auzise; rămase o clipă pe gînduri, apoi tresări deodată:

— Ce-ai spus?

Abia acum observă Matei că avea un ochi înroşit.

— Ce-ai păţit la ochi?

— Mi-a sărit ieri o scînteie de la polizor; nu m-a supărat la început.

— Să te duci la doctor; cu ochii nu-i de glumit. De ce lucrezi la polizor fără ochelari?

Cînd lucrezi la polizor nu pui ochelari şi greu şi poate întîmpla să-ţi sară o scînteie în ochi, dar dacă se întîmplă o dată s-o păţeşti, oricine te poate învinui că nu te-ai păzit.

— Pe mulţi ai văzut tu să-şi pună ochelari cînd umblă la polizor? întrebă Donos, ducîndu-şi mecanic mîna la ochiul înroşit.

Păreau amîndoi cam iritaţi, din senin, şi totuşi felul cum se priveau, cum se purtau, dovedea, ca şi gestul lui Donos de la început, aceeaşi legătură veche dintre ei, o prietenie trainică, încercată pesemne din greu şi îndelung. Cînd Donos ciocănise în uşă, Matei ştiuse că este el, nu fiindcă îl aştepta — ar fi putut să vină şi altul înaintea lui. Dar ciocănitul, cu toate că nu era un semnal, cu toate că n-avea nimic dinainte stabilit, aparţinea unui singur om, i-l recunoştea cu un simţ ascuns.

Urmă o tăcere, după care Matei întrebă:

— Cum era în baltă?

Cei care îl cunoscuseră azi s-ar fi mirat să-l vadă acum aşa, ezitînd, fiindcă era limpede, altceva ar fi vrut să vorbească, nu-l interesa plimbarea lui Donos pe apă.

Acesta îl privi lung.

— Lasă! zise. Mai bine să vorbim mîine; eşti obosit.

— Nu; spune acum!

Donos nu vorbi numaidecît.

— L-am repezit puţin pe Dutchievici, continuă Matei, simţind ezitarea lui.

— Chiar prea mult! Dar nu era vorba de el. Ce-ţi veni să le spui oamenilor de pantaloni scurţi?

— Trebuia să te consult?

— Nu neapărat pe mine; pe orice fierar sau cazangiu, dacă tu ţi-ai uitat meseria aşa de curînd!

— Ai dreptate... Cred că nu m-am gîndit. Aş fi vrut să-i împac pe toţi şi nu era doc de ajuns. Cînd încerci să împărţi două ouă la trei oameni îţi pierzi bunul simţ. Cum o să lucrezi la foc cu pantaloni scurţi?... Şi-acum, ce crezi că-i de făcut?

— De făgăduit le-ai făgăduit, nu-ţi poţi lua cuvîntul înapoi.. Bate-ţi capul şi înădeşte-le pantalonii cum ştii!

— Trebuie să mai găsesc o mie de metri de doc.

— Găseşte-i!... Iar cu Dutchievici să ştii că te-ai purtat prea aspru. Şi inutil!

— Ştiu!

— Era de aşteptat ca numirea lui Marchidan să-l nemulţumească, fiindcă n-ai avut grijă să-i explici scopul. A înţeles-o greşit, probabil ca şi alţii.

— O să se lămurească!

— Şi-apoi, faţă de răceala pe care i-ai arătat-o, prea l-ai ridicat în slavă pe Marchidan!

— Nu merită?

— Ba da; e un băiat harnic şi a dat dovadă de devotament nu o singură dată. Pe tine însă te-a cîştigat, fiindcă nu te contrazice, cum face Dutchievici. N-apuci să termini o idee, că el o şi socoteşte grozavă!

— Şi ce e rău în asta?

— Cam ce-ar fi şi în vinul care te îmbată.

— Drept să-ţi spun, uneori îmi place vinul al naibii!

— Numai că după ce bei se poate întîmpla să te doară capul!

— Ia mai lasă-mă în pace!

— Te las; mai am ceva treabă.

Donos dădu să se ridice, dar renunţă, ca şi cînd n-ar fi avut energia să-şi ducă mişcarea pînă la capăt. Rămase o clipă gînditor, pe urmă se frecă la ochi cu dosul mîinii, partea pe care o socotea mai curată.

— De ce pui mîna la ochi? N-ai batistă?

— Dă-o dracului de batistă!... Da, e un băiat bun şi harnic.

— De cine vorbeşti?

— De Marchidan. L-am întîlnit mai adineauri şi... (După o tăcere, Donos scutură din cap cu un fel de oboseală.) Lasă că-ţi spun altădată!

Se ridică şi se uită pe geam; în lumina slabă a becurilor de afară se vedea curtea şantierului, pînă la sala de trasaj, unde se plimba un paznic. Matei îl privi din spate.

— Ascultă, Donos, e aici o fată...
— Ai văzut-o!
— Una cu bluză albă...
— Nu-mi da amănunte; o ştiu.
— Cum de ştii care?
— Fiindcă nu poate fi alta.
— Stătea azi în uşa halei?
— N-am băgat de seamă, dar dacă spui tu...
— Una frumuşică.
— Frumuşică?! exclamă Donos. Pesemne nu te-ai uitat bine la ea. Cred că dracu nu putea face una mai frumoasă!
Matei îl privi stăruitor, dar zadarnic; nu-i vedea faţa. Pe urmă îi auzi glasul:
— Îţi place?
— Ei asta-i! Cui nu i-ar place!
Donos ciocănea cu unghia în geam, uitîndu-se pe fereastră. Pe urmă auzi acelaşi zgomot uşor, în spate: prietenul său ciocănea cu creionul în cristalul de pe masă.
— Ce face în şantier? întrebă Matei, după o pauză.
— Lucrează!
— Unde?
— Într-un birou. Şi acum mă duc; am treabă.
— Ia mîna de la ochi! Parc-ai fi copil, ce naiba!
— Mă ustură!
— Pune acid boric şi mîine dimineaţă du-te negreşit la doctor!
— De unde să iau acid boric la ora asta?
— Spală-te măcar cu apă curată.
— Da, mă duc să mă oblojesc cum oi putea. Noapte bună; nu mai sta mult, păstrează ceva şi pe mîine!
— Nu ştii vorba: nu lăsa pe mîine ce poţi face astăzi?
— N-am spus de treabă; treaba fă-o, pentru mîine păstrează-te pe tine.
De la capătul coridorului, Donos se întoarse:
— Ascultă, Matei, n-am vorbit despre adunarea de astăzi.
Rămăsese în prag, cu mîna pe clanţă. Matei se uită la el pe sub abajurul lămpii de pe masă.
— Păi n-am vorbit?
— Nu tocmai... Cred că nu trebuia să te grăbeşti cu tot dinadinsul; oamenii sînt obişnuiţi cu şedinţele; la sindicat îi ţine cîte patru ceasuri.

— S-o fi lungit fiindcă aşa obişnuiesc alţii?
— Nu, dar cineva ar putea să creadă că faci teatru.
— Ştii bine că nu fac!
— Ei, puţin, aşa...
Matei se ridică aproape indignat:
— Donos, ce crezi tu despre mine?
— Că eşti un om priceput, inventiv, cinstit, plin de energie, dar, cam năprasnic!... Mă duc, mă doare ochiul al dracului... Eu unul aş fi fost mai... precaut; n-aş fi expus cu atîta iuţeală un program aşa de vast. Oamenii n-au avut timp să înţeleagă, în schimb i-ai vrăjit, şi te-au crezut.
— Trebuia să nu mă creadă?
Donos închise uşa, veni în mijlocul biroului şi răspunse aprins:
— Ba da! Numai că era bine să ştie ce greutăţi avem de învins, să nu-şi închipuie că eşti făcător de minuni, şi mai tîrziu să fie dezamăgiţi. Aşa, dacă nu îndeplinim ceea ce ai spus... Tot ce-ai spus...
Îşi duse mîna la ochi şi tăcu.
— Ei, atunci?
Urmă o tăcere stînjenitoare.
— Las că-ţi spun altădată!
Acum, Matei îşi pierdu firea, era obosit, încordat — ieşi de după birou şi oprindu-se în faţa lui, aproape răcni:
— Să-mi spui numaidecît! Nu mă mai otrăvi!
— Atunci... o să cazi la pămînt!
Matei se simţi deodată fără puteri; nu mai era enervat, doar istovit; îşi lăsă umerii în jos şi zise încet, aproape nu se auzi:
— Şi ce, ţi-era greu să vorbeşti deschis de la început?
Îşi privi prietenul în ochi, lung, apoi se întoarse la vechiul lui loc şi se aşeză.
Donos zise atunci:
— Şi nu eşti numai tu în joc, dacă vrei să-ţi vorbesc deschis!
— Ştiu!
După un timp de tăcere, Matei se uită iar la el, pe sub abajur, apoi spuse, cu alt glas, necunoscut pînă atunci, poate glasul lui nepămîntesc, din vis, cu inflexiuni micrometrice, ca şi cum ar fi fost emis de o maşină de vorbit, dar nu pe baza unei înregistrări, ci a unei sinteze realizate precis: atît din creier, atît din suflet — nici un rezid. Şi nu spuse multe cuvinte:
— Donos, o să izbutim!

Atunci prietenul se apropie de el, îi răvăşi iar părul, cu acelaşi gest afectuos, de la început.

— Cred! răspunse rîzînd. Şi să ştii că nu m-a vrăjit nimeni pînă acum!

După care ieşi repede, păşind uşor, aproape tiptil, cu mîna la ochiul înroşit.

Vineri dimineaţa, se înfăţişă la şantier un personaj necunoscut. Sosi într-o birjă, puţin înainte de ora cînd începea lucrul, şi fiindcă avea cu dînsul oarecare bagaj, se cunoştea că venea direct de la gară, sau poate din port.

Înainte de a-l fi cercetat bine, de la prima aruncătură de ochi noul venit se înfăţişa ca un om hazliu, unul din aceia care te fac să rîzi, fără să-ţi dai seama de ce, nu fiindcă ar fi fost caraghios, sau îmbrăcat ca paiaţele de la circ; rîsul îl stîrnea pesemne ceva pornit dinlăuntrul lui.

Îndată ce birja opri, el coborî, mai degrabă se rostogoli ca un butoiaş, şi merse aşa, parcă tot de-a rostogolul, pînă la portarul mustăcios, căruia îi strînse mîna spunîndu-şi numele, scurt, cu un timbru gros şi profund:

— Cocoş!

Iar cum mai mulţi muncitori care aşteptau să ponteze se adunară în jur, curioşi de venirea şi de glasul lui, omul se roti şi strînse mîinile tuturor, spunîndu-şi de fiecare dată numele, Cocoş, ca şi cînd numele lui trebuia să fie cunoscut fiecăruia, mai de mult.

Sfîrşind acest protocol, şi fără să scoată alt cuvînt, se întoarse la trăsură, plăti şi îşi luă bagajul, un sac marinăresc umflat burduf, ale cărui baiere le trecu pe braţul stîng, apoi o lădiţă de lemn, ca a recruţilor, apucînd-o cu dreapta.

Abia atunci curioşii văzură că în mîna stîngă purta mănuşă de piele neagră, şi că sub degetul mare ţinea mănuşa cealaltă, ca domnişorii care se plimbă cu ifos pe stradă. Mănuşile nu puteau să pară decît o ciudăţenie la un om altminteri îmbrăcat cu modestie, într-un costum de dril cenuşiu, destul de boţit, fără cravată, cu o beretă verde, rămasă, mică, stîndu-i hazliu în vîrful capului.

Dacă nu i-ar fi aşteptat ceasul de pontaj, muncitorii ar mai fi zăbovit în preajma lui, fiindcă această apariţie, din cele mai neobişnuite, era peste putinţă să nu stîrnească pe loc curiozitatea oricui.

Ana Odeta venea şi ea tocmai atunci, cu sulul de hîrtii sub braţ, grăbită — întîrziase fără să ştie cum — era ceasul şapte fără un minut. Trecînd repede, nu văzu bagajul din poartă, îl auzi însă pe cel sosit atunci vorbindu-i portarului — şi glasul lui o făcu să se oprească în loc, tresărind. Era un glas pe care dacă îl auzeai o dată, nu mai puteai nici să-l uiţi, nici să-l confunzi.

— La tovarăşul director! zise fără multe ocoluri omul, potrivindu-şi hainele într-un anumit fel, aplecîndu-şi capul cînd pe o parte cînd pe

alta, ca şi cînd ar fi avut în faţă o oglindă în care îşi vedea întregul trup.

— Cine sînteţi dumneavoastră?

— Cocoş!

— Şi ce treabă aveţi cu dumnealui?

În clipa aceea se ivi Donos, parcă adus de glasul profund. Ana Odeta se strecură pe alături şi intră în curte, dar el n-o văzu, ci merse întins la noul venit.

— Cocean!...

Cel ce îşi spusese Cocoş, iar acum era strigat Cocean, făcu ochii mari.

— Petrache! exclamă, la rîndul lui, rostogolindu-se spre Donos, cu braţele pe sus.

Că pe Donos îl chema Petre ştiau toţi; ca pe unul Cocoş să-l mai cheme şi Cocean, nu era firesc. Cocoş părea a fi numele de familie — nu se prezintă nimeni cu numele de botez. Dar atunci care mamă fusese în stare să-i spună fiului ei Cocean, cînd în calendar se găsesc atîtea nume de sfinţi? Iar Ana Odeta, auzindu-le pe amîndouă, se miră şi mai mult. Cînd el se întoarse, ea îl văzu limpede la chip şi-l recunoscu, oricît se schimbase de mult. Poate că dacă n-ar fi fost glasul, rămas ca atunci, s-ar mai fi îndoit. Dar nu, era el, flăcăul de demult, devenit bărbat cu totul matur, ca şi cînd într-un an ar fi crescut cît în trei, asemenea feciorului de împărat din poveşti. Numai că nu auzise pe nimeni să-i spună Cocean, nici Cocoş; îl chema Timonè, nume cu totul necunoscut, avînd cine ştie ce tîlc. Făcea de toate pe vapor, tot ce n-aveau ceilalţi chef sau timp: îl ajuta pe cambuzier, căra saci cu varză şi hălci de carne, cîte un sfert de bou, căra cărbuni, spăla puntea, lustruia ghetele comandantului, îi peria hainele, secundului îi aducea jăratec pe farfuriuţă, de la bucătărie pînă sus, să-şi aprindă luleaua — adică era ajutorul oricui, şi-avea cel mult douăzeci de ani pe atunci; să fi avut azi numai treizeci? Părea mult mai tocit. Şi ce căuta aici?

Vroia oare soarta s-o încercuiască în amintiri?

— Hai să te duc la Matei! zise Donos, în sfîrşit.

— A şi venit?

— A dormit în birou; tocmai trebuie să plece la Bucureşti. Bine că l-ai mai prins.

— E, mă descurcam eu şi fără el, nu aştept instrucţiuni: mi-a scris, am înţeles ce am de făcut, i-am răspuns că vin şi uite-mă fix! Astea unde să le duc?

— Adă-le la mine, pînă ţi-om găsi un culcuş. Stau la doi paşi de-aici.

Donos se aplecă, luă sacul, celălalt îşi luă lădiţa în mîna dreaptă, stînga înmănuşată o băgă în buzunarul hainei — şi trecură şoseaua. Dar înainte de a porni, Cocoş zise o vorbă fără noimă, ca şi cum ar fi îndemnat la drum o a treia fiinţă, prezentă pentru el şi invizibilă altora:

— Hai, Margareta!

Chiar şi Donos, care îi cunoştea mai de mult, se uită surprins în jur; nevăzînd pe nimeni, se mulţumi să zîmbească şi nu zise nimic. Îl ştia, aşa i se năzărea cîteodată, se lega de o vorbă şi-o tot spunea, pînă îi înnebunea pe toţi din jur.

— Tu ce învîrteşti aici? îl întrebă Cocoş pe drum.

— Muncesc.

— Şi altceva, ce mai faci?

— Cu organizaţia de partid.

— Secretar?

— Da. Iar tu?

— Eu? Am păzit porcii lui taică-miu, pînă acum.

— Are mulţi?

— Crezi că am stat să-i număr? Or fi doi, o fi unu — cam pe-aici...

Ajunseră curînd; Donos avea o odăiţă în curtea unui gospodar, la gardul din fund, destul de aproape de Ilie Conţu, care locuia la cîteva case mai sus. Era o încăpere mică, dar albă, însorită, cu fereastra la sud, cu un nuc bătrîn în spate, despletit peste acoperiş, înăuntru se vedea un pat îngust, un dulap de brad băiţuit, o masă, un scaun — şi-atît. De spălat, se spăla afară, la cişmea — nu-l ţinea nimeni de rău că stropea în jur.

— Dacă-mi dai nişte paie, să le pun pe jos, altceva nu-ţi mai cer nimic! zise oaspetele, intrînd.

— Ba am să-ţi aduc un pat, să dormi ca oamenii, pînă ţi-om găsi o odaie, prin vecini.

— Mi-ajung şi paiele, sînt obişnuit... În dulapul ăla ai multe hîrtii?

— De unde ştii tu ce am în dulap?

— Asta-i acum! Unde s-a văzut secretar fără hîrţoage! Nu zău, mă Petrache, n-aş fi crezut să ajungi tu vreodată aşa de chivernisit! Eu nu mi te închipui decît tot ascuns prin păduri.

Cocoş oftă din adînc; făptura lui hazlie păru învăluită în nostalgii. Pe urmă se scutură, îşi potrivi încă o dată hainele pe trup, şi cu o mişcare dibace îşi trase mănuşa pe mîna dreaptă, fără să se folosească de stînga, ca un prestidigitator, ai fi zis.

Ana Odeta, care îl cunoştea mai de mult, nu greşea: avea treizeci de ani împliniţi, dar chipul lui de pergament trandafiriu, cu o pînză deasă de încreţituri, se fixase pe o vîrstă mai mare, unde poate avea să aştepte scurgerea timpului, fără să se mai schimbe prea mult. Sînt asemenea oameni care îmbătrînesc în trepte şi par rătăciţi în leatul lor, ca puii de cuc în cuibul străin.

Sub bascul din creştet i se vedea părul bălai, bălaie îi erau şi sprîncenele, şi genele subţiri, şi, cum nu i se desluşea nici o urmă de păr pe obraz, ar fi părut un chip şters, dacă n-ar fi avut ochii ca ai copiilor zugrăviţi de Tonitza, mari, negri, vii şi uluitor de expresivi.

— Ei, mergem? întrebă el, după ce se dichisi puţin.

— Mergem!

— Hai, Margareta!

La direcţie nu zăboviră cît s-ar fi cuvenit — trei prieteni care se revăd după multă vreme au destule să-şi spună, dar nu era timp; Matei se pregătea de drum.

— Mă întorc duminică seara, cel mai tîrziu; vezi ce faci pînă atunci!

— Apăi pînă atunci o să fie totul făcut!

— Bine! După ce termini cu cantina, te aşteaptă alte misiuni. Dar bagă de seamă, dacă ai nevoie de ceva, te adresezi tovarăşului Conţu, şeful serviciului administrativ. Vezi că aici nu eşti pe cîmp! Să nu pui mîna pe nimic, pînă nu ceri.

Cocoş se amărî:

— Cu hîrtie şi iscălituri?

Şi fără să mai aştepte vreo lămurire, porni singur, cu mîna stîngă în buzunar, în cercetarea şantierului necunoscut. Primul drum îl făcu la cantină — resortul lui. Intră în baraca năpădită de muşte, unde o fată stătea de planton, moţăind pe un scaun strîmb, merse drept la ea, îi strînse mîna, făcînd-o să sară speriată în sus, şi se prezentă, cu glasul ştiut:

— Cocoş!

N-o întrebă nimic, se uită doar la pereţi, la tavan, la mesele murdare, cu picioarele bătute în pămînt — nu era duşumea pe jos; de-aici intră în bucătărie, cercetă cazanele, maşina de gătit, oalele, cratiţele de pe poliţe, vesela pusă în rafturi şi numai după aceea vorbi:

— Ce faci dumneata aici, domnişoară?

— Tovarăşul Conţu mi-a spus să stau, c-o să vină cineva, un bucătar nou...

Cocoş o privi chiorîş:

— Şi... bucătarul vechi unde-i?

— L-a luat tovarăşul Conţu; le-a luat şi pe fete, că dacă nu gătim nimic...

— Aşa?! Să te duci matale, domnişoară, la tovarăşul cum îl cheamă, să-i spui că într-un sfert de ceas tot personalul cantinei să fie aici. Ordin de la responsabil. Eu sînt... Hai, Margareta!

Ieşind din cantină, Cocoş luă curtea şantierului în lung. Era multă mişcare în jur: Ilie Conţu scosese afară pe toţi care n-aveau de lucru în ateliere şi-i pusese la treabă. Aşa hotărîse pentru început, cum ar face orice gospodar la casa lui: să aşeze fiecare lucru la locul potrivit.

Unii cărau şine de fier, alţii adunau cărbunii risipiţi pretutindeni, cum fuseseră aruncaţi din vagon, şi-i duceau cu roabele, să-i facă grămadă lîngă forjerie; cîteva fete măturau în urma lor, nişte ucenici adunau fiarele mărunte risipite peste tot — iată ce puteai să vezi la prima aruncătură de ochi.

Responsabilul cantinei trecu printre ei, oprindu-se cînd unul îi era mai în drum, strîngîndu-i mîna şi prezentîndu-se scurt:

— Cocoş!

Nu peste mult timp dădu chiar peste Ilie Conţu care, cu doi oameni după el, întindea o ruletă pe pămînt şi bătea ţăruşi. Vroia să deschidă o alee, de la birouri pînă pe mal, deasupra calei, să înfrumuseţeze puţin, măcar cu atît la început, locul părăginit. Văzînd un străin care se plimba prin curtea şantierului ca la el acasă, neînsoţit de nimeni, se simţi atins în autoritatea lui.

— Cine eşti dumneata? Ce cauţi aici?

Drept răspuns, străinul hazliu se apropie de el şi-i strînse mîna voios, prezentîndu-se, cum făcuse cu toţi:

— Cocoş!

Apoi vru să treacă mai departe, dar Ilie Conţu îi ţinu piept:

— Fără supărare, pe unde ai intrat dumneata în şantier şi la cine mergi?

Cocoş se grăbi să-i dea răspuns, dar cam în doi peri, după un fel care era numai al lui:

— Iaca, am picat tocmai acuş, tovarăşe nu ştiu cum; de intrat am intrat pe poartă, de căutat caut ziua de mîine. (Îndată după aceea se

socoti dator să fie mai lămurit:) Ziua de mîine, adică viitorul nostru mai luminos şi mai bun!

Aici Ilie Conţu nu se mai stăpîni:

— Omule, n-am timp de pierdut. Binevoieşte şi răspunde-mi serios, altfel chem poliţia şi te-nchid!

Asupra acestor vorbe spuse cu furie, se apropie un muncitor, cu o hîrtie în mînă; fierar, desigur, fiindcă era mînjit de funingine şi de cărbuni, ca toţi fierarii — şi hîrtia părea nefiresc de albă în mîna lui.

— Tovarăşe Conţu, iscăleşte colea un bon!

Foarte repede făcuse Ilie Conţu ordine în administraţie. La şapte de dimineaţă, Uică, naşul, primise dispoziţie să nu mai elibereze nici un cui din magazie, fără contrasemnătura lui.

— Acum, fiindcă mă găsişi aici, dă încoa să-ţi iscălesc! Dar de aci încolo, spune şi altora, să se ştie, veniţi la birou, la şapte şi jumătate!

Era abia prima zi, oamenii nu aflaseră încă dispoziţiile. Şi nici Ilie Conţu nu avea încă un birou; pusese stăpînire deocamdată pe o masă, în sala dintre celelalte birouri, iar deasupra bătuse un carton: „Şeful Serviciului Administrativ“, scris mare, cu tuş.

— Uite bonul, Vasile, şi daţi-i bătaie! îi mai zise Ilie Conţu fierarului, după ce iscăli şi băgă la loc, în buzunar, plaivazul gros, de tîmplărie.

Dîndu-şi seama cu cine intrase în conflict, Cocoş îşi scoase repede mănuşa din mîna dreaptă, cu aceeaşi îndemînare cu care şi-o pusese mai adineauri, şi schimbă tonul dintr-o dată.

— Iertaţi-mă, tovarăşe şef administrativ, tocmai pe domnia-voastră vă căutam!

— Ce vrei cu mine? Cine te-a trimis aici?

— Eu sînt Cocoş... Cu cantina, ştiţi...

— Păi de ce nu spui aşa? Tovarăşul Cocean?

— Mă cheamă Cocoş, Cocean îmi ziceau unii, mai demult.

— Ei, fii binevenit şi să te pui pe treabă numaidecît, că de luni... Tovarăşul Matei ţi-a spus... O să sosească zece porci pînă la prînz; mîine mai vin cinci; îi iei în primire şi faci cu ei ce ştii. Ceri o căruţă tovarăşului Potop, şi te duci în oraş, după cumpărături. Tovarăşul Topologu, casierul, o să-ţi dea bani, aduci chitanţă şi-o păstrezi; să-ţi faci un sertar, să ai registru şi bonier. După-masă te duci la maistrul Golgota, şeful calei, să-ţi dea două bărci, treci în baltă şi aduci zarzavat...

— Am înţeles, tovarăşe... nu ştiu cum să vă spun, e prea lung. Tovarăşul Matei mă cunoaşte de mult, eu sînt ca şi dînsul, aşa, operativ. Am fost la cantină...

— Cînd?

— Chiar acuş. Mesele-s tare murdare, ştiţi...

— Da, ai să te duci la magazioner, Uică îl cheamă, să-ţi dea pînză pentru feţe de masă; iscăleşti şi răspunzi.

— Nu s-ar putea să-mi dea magazionerul cum îl cheamă şi ceva scînduri? Văd că aveţi.

— Pentru ce?

— Să aşternem la iuţeală duşumele pe jos; le băgăm îndată la maşină şi, cu patru dulgheri, pînă mîine seară le-am pus. Mă pricep şi eu un pic.

Ilie Conţu ridicase mîna, să-l oprească, dar Cocoş era pornit:

— Nu se poate cu pămînt pe jos, tovarăşe... cum să vă spun? E cantină, nu grajd, se ridică praful în farfurii, cînd plouă se face noroi. Aprobaţi? N-aveţi nici o grijă, mă ocup eu, pînă mîine seară s-a mîntuit. Văruim şi pereţii, să mai piară muştele, punem plasă la geamuri, cît îi vară. Iacă, mă duc!

Şeful serviciului administrativ nu putea să rămînă cu totul nepăsător în faţa acestei însufleţiri. Duşumele!... E momentul cel mai plăcut cînd se pun duşumelele la o bina, scînduri drepte, albe, lucrate cu nut şi feder... Auzea maşina de frezat hîrşîind, lucrase multe duşumele în viaţa lui. Dar se stăpîni.

— Nu se aprobă! zise, hotărît.

Îi plăcea noul responsabil al cantinei, îi plăceau oamenii iuţi, care nu stau cu mîinile în sîn; numai de n-ar fi fost un şmecher, unul cu gura mare şi cu paşii mici. Însă nu se împotrivi pentru acest motiv, motivul era altul — şi fiindcă nu vroia să se arate nici el mai puţin operativ, i-l destăinui:

— Ar fi să stricăm materialele de pomană, tovarăşe...

— Mă cheamă Cocoş! Dar dacă vreţi, spuneţi-mi oricum.

— Tovarăşe Cocoş, pînă la toamnă o să avem altă cantină, mare, de zid, cu sală de club...

— Şi pivniţă?

— Ce pivniţă?! Punem frigider!

— Ei nu!

— Daa, un frigider mare, de patru metri cubi. Tovarăşul inginer Apostol face proiectul tocmai acum; a lucrat la frigidere, se pricepe, îl

construim aici, ne costă puţin. Măi băieţi, întindeţi voi sfoara, dar s-o întindeţi drept, că altfel... Eu mă duc puţin cu dumnealui. Vino, tovarăşe... Cocoş, să vezi unde clădim!

Ilie Conţu porni înainte, ocoli grămezile de pietriş şi, în stînga biroului, cam în acelaşi rînd, arătă un şopron, pe care cîţiva oameni îl doborau la pămînt.

— Uite, acolo o să fie, dar nu în linie cu biroul: în unghi. Jos, sala de mese, bucătăria, spălătorul, cămările. Sus, sală de club.

Aşa cum stăteau alături, semănau într-un fel, aveau cam aceeaşi statură, părul tot bălai, faţa trandafirie, numai ochii lui Ilie Conţu erau albaştri, nu negri ca ai lui Cocoş, şi înfăţişarea lui, în totul, părea a unui om mai aşezat şi mai serios, deşi nu-şi găsea astîmpăr, ci alerga de colo pînă colo, de parcă ar fi avut jar în bocanci.

— Cînd o începe construcţia cantinei, zise Cocoş, să mi-o daţi mie în grijă; mă pricep puţin şi la zidărie, am turnat şi beton, am mai lucrat la binale.

Ilie Conţu începu să-l cerceteze mai cu luare-aminte; îi plăcea grăsunul. Nu înţelegea însă de ce purta mănuşă, în mijlocul verii, ca domnişorii, şi de ce stînga o ţinea în buzunar, ca boierii?...

Pe scurt, responsabilul cantinei obţinu aproape tot ce dori, cum nu se putea mai operativ. Numai cînd spuse c-ar vrea să cumpere şi farfurii, Ilie Conţu se împotrivi:

— Farfurii?! Eu acasă la mine mănînc în strachină, dacă vrei să ştii!

Cocoş îşi zicea în gînd: „Lasă c-ai să-ţi iei tu repede şi farfurii!“

— O să cumpărăm pentru cantina nouă, nu acum!

— Da ce, se tocesc? Mă rog, dacă socotiţi aşa, şi străchinile sînt bune, numai că noi n-avem străchini, ci castroane de fier, găurite şi cu smalţul sărit. Curge ciorba pe feţele de masă care aţi avut bunăvoinţa să le aprobaţi...

— Hm! Fie şi farfurii!

Cam asta se hotărî pentru început... Cînd intrase pe poartă, responsabilul cantinei văzuse un zugrav stropind cu var pavilionul mic, anexa administraţiei — putea s-o dichisească şi mai tîrziu. Merse drept la el, îi strînse mîna şi se prezentă, după obiceiul lui:

— Cocoş!... Ordin de la tovarăşul şef al...

Un sfert de oră mai tîrziu, zugravul văruia pereţii cantinei, fetele dădeau pietriş la ciur, să-l pună pe jos, măcar atît, dacă de duşumea nu era rost, iar Cocoş, aşezat la umbră, lîngă bucătărie, îl descosea pe bucătar:

— Ce-ai gătit ieri?
— Ieri a fost cantina închisă.
— Aha! Alaltăieri?
— Varză.
— Varză nouă?
— Nouă, pe dracu! De la butoi!
Butoaiele miroseau undeva, se simţea pînă aici, dar punînd toate aceste întrebări, Cocoş vroia să-l cîntărească pe bucătar, să afle ce naţie de om e.
— Care va să zică varză... Numai un fel?
— Unu. Aşa a fost mereu.
— Ţi-ar fi lene să faci două?
Bucătarul se scărpină la subsuoară.
— Lene?... Care lene?... Numai să fie cu ce, şi să-mi mai dea pe cineva, de ajutor.
— De cînd n-ai făcut baie? îl întrebă Cocoş, văzîndu-l că se tot scărpina.
— Baie? Unde să faci baie?! Ne mai scăldăm în Dunăre...
— Asta aşa, de năduf, fără săpun!
— Fără.
— Apoi am să te rog pe matale, dragă tovarăşe, ca în repausul de la prînz, să te duci jos la apă şi să te răzuieşti puţin. E săpun la magazie?
— O fi.
— Am să-ţi dau bon. Iar pe la patru după prînz, am să te controlez. Halate ai?
— Am unu.
— Curat?
— Ei, curat...
— Fetele au?
— Or fi avînd, dar nu prea le pun.
— Hei, domnişoarelor, fuga aici! Ia aduceţi-mi halatele la control!
Erau şapte fete, din ele n-aveau halate decît cinci, ponosite şi nespălate de mult.
Cocoş îşi notă într-un carneţel: halate, săpun. Şedea pe un şcondru, cu bucătarul tolănit în faţa lui, ţinea carneţelul pe genunchi şi scria cu mănuşile în mîini, de parcă ar fi fost chirurg, numai că avea mănuşi de piele, nu subţiri, de cauciuc. Cineva ar fi putut crede că se temea de microbi, ori că îi era scîrbă de toate cîte se aflau în jur.

După ce notă în carneţel, continuă interogatoriul: dar lunea trecută cam ce se gătise? Şi marţi?

— Iahnie de cartofi? Mă rog matale, iahnia de cartofi e o mîncare bună, cînd n-ai curcan fript. Dar ia spune, fîrtate, cam cum o găteşti?

În cîteva minute, Cocoş era lămurit: bucătarul se pricepea la bucate, cît se pricepea el la spălat morţii, fiindcă afară de asta, le cam făcuse pe toate, şi nu în chip prost. De altfel, luat din scurt, omul chiar mărturisi că de meserie fusese hingher.

— Uite ce este, neică, de spălat, să te speli, oricum, dar cu bucătăria, rămîi în suspensie, pînă la noi dispoziţiuni.

Era ceasul nouă şi jumătate, şi de aici pînă seara tîrziu, responsabilul cantinei nu stătu un pic. Merse la Topologu, se prezentă în felul ştiut, ceru bani, casierul nu vru...

Se duse iarăşi la şeful serviciului administrativ:

— Dacă binevoiţi...

În sfîrşit, la ora 10 şi un sfert, porni. La poartă aştepta o căruţă, cu paie pe fund, poruncită din timp. Merse cu căruţa în oraş, coborî, luă prăvăliile la rînd, cercetă, se tocmi, cumpără farfurii, ajunse pînă la obor, tîrgui douăzeci de oale de pămînt, capitol neprevăzut — n-avea să-l certe nimeni pentru atît. Cu oalele astea avea el un gînd... De-aici trimise căruţa la şantier, şi porni după anumite informaţiuni. Mai întîi se apropie de un poliţist, îl salută, îi strînse mîna, prezentîndu-se scurt:

— Cocoş!... Nu cunoşti dumneata un bucătar bun?

Poliţistul nu cunoştea bucătari — îl privi urît. Cocoş plecă repede, o nimerise prost, dacă mai zăbovea putea să-l întrebe de buletin şi el buletinul îl pierduse de mult.

Interogă multă lume întîlnită în drum, dar nimeni nu-i răspunse, socotindu-l ori hîtru, ori nebun, pînă ce dădu peste un grec bătrîn şi cam surd.

— Bucatar? zise acesta, după ce-şi băgă urechea stafidită în gura lui. Hei, bucatar ca Fanica!...

— Unde-i Fănică de care spui?

— Fanica? E fiu-miu!

Cu greu află Cocoş că Fănică era bucătar la restaurantul Verdun, tocmai lîngă gară — alt drum. Dar se duse, se aşeză la o masă, ceru de prînzit şi un sfert de vin. Vin bun, gălbui, îl gustă, plescăi, se şterse la gură, mulţumit. Cu bucatele stătea treaba mai prost, jupînul se plînse:

— Nu merge, domnule, ne-au strîns în chingi, carne n-ai voie să ţii, mezeluri nu, brînză, ouă nu găseşti nicăieri, le adună pentru economate, colonialele la fel, de ulei să nu mai vorbim! Doar zarzavaturi, dar cu zarzavaturi nu-ţi bea nimeni vin, degeaba mă mai ostenesc să-l aduc.

Într-adevăr, jupînul avea de ce fi necăjit; în prăvălie nu se vedeau muşterii. Cocoş îşi tot sucea capul spre bucătărie, să-l vadă pe Fănică — în ce fel o fi arătînd.

— Ce-aş putea să mănînc?

— Imanbaialdî. Să v-aduc?

Îi aduse mîncarea — Cocoş gustă, se lumină la chip, straşnic imanbaialdî, unt! Nu mîncase asemenea bunătate nici la turci, nici la greci, bucătari vestiţi în imanbaialdî. Degeaba se plîngea jupînul că n-avea untdelemn, bucătarul turnase din plin!

Iacă, tocmai atunci pică inspectorul de la fisc şi negustorul, după ce luă de pe tejghea o jumătate de vin, merse cu el în odaia din fund. Cocoş trecu la bucătărie.

— Iasso, Fănică!

— Iasso! Dar cine eşti dumneata?

Bucătarul fu poftit în prăvălie, la un pahar de vin. Acolo Cocoş îi mărturisi că în viaţa lui nu mîncase asemenea imanbaialdî.

— Degeaba, domnule! Dacă nu ai carne, poţi să închizi prăvălia, s-a mîntuit!

— Eu am carne de porc!

— Nu mă bag. Vorbeşte cu jupînul.

— Nu aşa, bre, ascultă aici...

Pînă să iasă negustorul de dincolo, Fănică era gata convins:

— Ce să-ţi pierzi dumneata vremea cu mîncăruri de post, să trăieşti cu frica în sîn! Mîine îi închide prăvălia jupînului şi rămîi mofluz. La noi e altceva, ai un loc bun, nu doar pentru o zi, nu trebuie să cerşeşti nimic, totul pe masă, la gram şi minut, pe calorii. Leafa — leafă, contract colectiv, ai şi dumneata un respect, eşti în cîmpul muncii, cinstit, nu slugă, la cheremul oricui. Pe urmă, ia gîndeşte-te... Cîţi ani ai? Să fi împlinit patruzeci?

— Patruzeci şi opt! răspunse bucătarul, măgulit.

— Ei uite, vezi! Mîine, poimîine noi îţi dăm pensie, să ai cu ce trăi cînd n-oi mai putea munci. Nu mai spun că în caz de boală, doctorul e doctor, spitalul spital, doctoriile nu te costă nimic... Dar să vezi ce-bucătărie!... Laborator clasa întîi, faianţă, mozaic, frigider...

— Frigider?

— De patru metri cubi...

— Să mă mai gîndesc pînă mîine.

— Ce să te mai gîndeşti! Hai cu mine acu!

Pînă la ora trei, Fănică era la şantier, angajat fără discuţii, dar cînd merseră la cantină, bucătarul văzu că lucrurile nu stăteau ca în visele lui.

— Unde-i faianţa, bre?

— A, în localul nou, se lucrează la el. Las că-l vezi mai tîrziu.

— Şi frigiderul?

Ce mai întreba de frigider, cînd toate erau aşa de răpănoase în jur?

— Şi eu ce fac? întrebă bucătarul vechi, hingherul, atins în demnităţile lui.

— Ai să tai ceapă şi să cureţi cartofi, dar nu azi, luni: pînă atunci, pune mîna şi freacă oalele, să le faci lună! Auzi?

Munciră pînă seara, tîrziu; spoitul se terminase, unele fete cărau pietriş, cu roaba, altele îl stropeau, iar Cocoş cu Fănică, devenit salahor, îl băteau cu maiul, năduşind...

A doua zi, fetele se apucară să şteargă varul de pe mese, de pe bănci, să le frece cu leşie, să cureţe uşile, giurgiuvelele, în timp ce Fănică tăia pînză şi croia feţe de masă; mai urma să le dea la tivit.

Toate merseră bine, numai cu maistrul Golgota se ciocni Cocoş un pic. Îl întîlni pe faleză, la sud, unde o echipă de oameni întindeau linii de vagonet; alţii măsurau locul cu ruleta şi băteau ţăruşi — pregătiri pentru tăierea malului, care începea de luni. Se duse la el şi se prezentă, dar maistrul, în loc să-i răspundă, îl luă din scurt:

— Ce cauţi dumneata aici?

— Vreau să vorbesc cu oamenii, tovarăşe nu ştiu cum, să-i întreb ce-ar dori să mănînce luni.

— Eşti noul cantinier?

— Sînt responsabilul cantinei, asta nu-i totuna, tovarăşe nu ştiu cum.

— Dar ce, dumneata eşti boier de umbli cu mănuşi pe mîini? Leapădă mănuşile numaidecît!

— Tovarăşe nu ştiu cum...

— Şi scoate mîna din buzunar!

Cocoş îi întoarse spatele şi îşi văzu de alte nevoi. Nu se plînse nimănui, nici lui Ilie Conţu, nici lui Donos, îşi păstră necazul ascuns; pe

urmă află că tovarăşul nu ştiu cum era preşedintele comitetului de întreprindere; trebuia să-l îmbuneze cît mai curînd.

După-masă se duse cu bărcile în baltă... Duminică dimineaţa, Fănică şi bucătarul vechi tăiară un porc, nu prea mare, ca după anotimp, dar gras, bun. Ca să n-audă guiţînd, Cocoş plecă din şantier, se ascunse în odăiţa lui Donos şi-n timp ce aceasta dormea butuc, fiind obosit, cercetă puţin socotelile fostului cantinier, ca să vadă la ce putea să se aştepte în socotelile lui... Vechiul cantinier furase foarte mult, şi nici măcar iscusit. După cum reieşea din acte, oamenii ar fi trebuit să se îmbolnăvească de ghiftuiţi. Iar cel ce-i controlase socotelile, semnînd la sfîrşitul fiecărei săptămîni, nu deschisese ochii prea mult.

Cocoş îi dădu un ghiont lui Donos, al cărui pat era lipit de masă — spaţiu îngust.

— Mă Petrache!

Cel chemat vroia să doarmă şi el o dată, măcar duminica, după pofta inimii lui.

— Ce vrei? mormăi, cu ochii închişi.

— Ce fel de om e ăsta, Golgota, că parcă are nume de sfînt?!

— Lasă-mă să dorm; sînt obosit!

O dată socotelile terminate, Cocoş îl lăsă pe Donos dormind şi se duse să-i inspecteze pe bucătari, dacă au mîntuit...

După-amiază Donos plecă la meci; el se odihni, pe urmă merse în oraş, să vadă lumea, să se plimbe puţin. Cînd se întoarse, venise şi tovarăşul său, răguşit; nu poţi să te duci la fotbal şi să nu răguşeşti.

— Cocean, ce m-ai întrebat tu înainte de prînz?

— Nu mai ştiu.

— Parcă de Golgota.

— A, da. Ăsta ce fel de om e?

— Bun!... Adică, o mai fi avînd el şi slăbiciuni, e cam îngîmfat, cam repezit, dar altfel ştie să se poate cu muncitorii, îl iubesc toţi foarte mult.

Deşi nu era prea convins, Cocoş nu stărui, iar Donos nu mai spuse nimic; şi-aşa îl frigea gîtul de parcă mîncase jăratec cu pîine...

Matei nu veni duminică, după cum făgăduise; la minister îl mai ţinură pînă luni dimineaţa, pentru nişte hîrtii. Dar la ora unsprezece, în sfîrşit, le avu, la timp să prindă avionul; cu trenul sosea prea tîrziu. Cînd suna sirena la fabrica de ciment, vestind repausul de prînz, era şi

el aici. De la geamul biroului, văzu oamenii intrînd la cantină pe sub perdeaua de tifon pusă la uşă ca să nu lase înăuntru muştele, gîngăniile care spurcă farfuria şi nu-ţi dau pace să mănînci... Zîmbi şi se duse să vadă ce năzdrăvănie făcuse Cocean în lipsa lui. Ajuns, Matei îşi făcu loc pe sub perdeaua albă de tifon, ca de tul — şi dincolo de prag se opri, uimit. Pereţii barăcii, daţi proaspăt cu var, luceau în lumina soarelui care intra pe ferestre, jucînd. Ceva aici amintea veselia limpede a sărbătorilor uitate de mult. Albul pereţilor, feţele de masă, soarele, halatul fetelor?... Nu; florile. Directorul şantierului şi prietenul responsabilului simţi o duioşie caldă scăldîndu-i inima. Bravul, bunul, dulcele Cocoş — Cocean, Timonè de altădată! După o viaţă cum greu întîlneşti una mai aspră, nu uitase florile. Erau flori de cîmp, albastre, albe, galbene, sălbatice şi gingaşe, puse în oale de pămînt, cîte una pe fiecare masă...

Îşi plimbă ochii de la un capăt la altul al barăcii: văzu pietrişul pe jos, netezit ca de presă, văzu farfurii în locul castroanelor răpănoase, farfurii nu de porţelan ci ieftine, de faianţă, dar albe — şi cînd asupra lor florile îşi despleteau luminile graţioase, cine mai putea să ia seama la lingurile de tablă, la cuţitele cam schiloade, la furculiţele strîmbate?

În faţa uşii, pe peretele fără nici o pată, era un carton, scris de mînă, cu litere ca de tipar „Bucatele de astăzi: 1) Ciorbă de purcel, cu orez şi zarzavaturi; 2) Varză călită cu şorici proaspăt. Total calorii 1200. Poftă bună, tovarăşi!“

Perdeaua se dădu la o parte şi pe urma directorului năvăliră şeful contabil, Ilie Conţu, Matache de la personal — şi alţii.

— Ce faci aici, Cocean? strigă Matei, fără să-şi arate mulţumirea pe faţă.

Cocoş se apropie, luă o poziţie solemnă şi raportă, plin de demnitate, luptîndu-se să-şi domine fiinţa hazoasă:

— Construiesc socialismul, tovarăşe director!

Suita rîse, rîseră şi oamenii de la mese, care erau mai pe aproape. Dar văzînd că directorul tace, se potoliră şi-i aruncară lui Cocoş priviri mustrătoare: nu se glumeşte cu lozincile, frate!

Pe urmă nu mai ştiură ce să creadă: directorul înaintă şi puse prietenos mîna pe umărul responsabilului. Acum zîmbea cu toată faţa.

Şi de ce nu? Poate că nu era glumă, tovarăşe!

Duminică, Ana Odeta rămase în casă. De dimineaţă îşi spălă rochia de doc şi bluzele, să le aibă curate; toată după-amiaza şi-o petrecu meditînd, cu hîrtia în faţă: trebuia să-şi povestească viaţa şi nu ştia ce anume din viaţa ei îi interesa pe alţii.

Scrise: „M-am născut la 3 decembrie 1925, la Turnu-Severin; în anul acela a fost o iarnă geroasă... “

Şterse ultimele cuvinte, n-aveau importanţă; nu izbutea să-şi aleagă dintre amintiri pe acelea trebuitoare tovarăşului Matache. Reciti fraza: la Turnu-Severin — fiindcă aşa scria în actul de naştere — dar se născuse pe drum, între Giurgiu şi Corabia.

„Pe tatăl meu îl chema Zaharia şi era cîrmaci pe şlepul S F N D, numărul 317. Pe mama mea o chema Fana şi avea livret de marinar, îl ajuta pe tata, dar primea numai jumătate de leafă...“

Lăsă tocul jos, descurajată; hîrtia albă din faţă trezea în ea o crispare, o spaimă; nu avea îndemînarea scrisului, gîndurile îngheţau pe peniţă cum îngheaţă apa la streaşină. Dar dacă închidea ochii şi nu se mai gîndea la cei care aveau să le afle, gîndurile se încălzeau dintr-o dată şi porneau razna, slobode, năvalnice pe deasupra hîrtiei — gînduri, nu fraze, căci hîrtia rămînea albă...

...Am trăit pe apă, nu aveam casă pe uscat, nici avere, ca oamenii. Iarna ne opream unde ne prindeau sloiurile, cînd într-un loc, cînd în altul, de la Sulina la Bratislava.

...Cînd eram mai mare, mi-a spus o ţigancă, la Calafat, că n-am să am casa mea niciodată şi nici un rost, ca oamenii, şi n-am să fiu fericită, fiindcă, dacă m-am născut pe apă, ursita mea are să fie schimbătoare ca apa. Mama a ocărît-o pe ţigancă.

...Mama mea a fost o femeie frumoasă; spuneau celelalte femei despre ea că n-a avut noroc, că îşi duce viaţa pe Dunăre şi naşte ca nomazii.

...înaintea mea, mama a mai avut doi copii, care au murit curînd după naştere, doi băieţi, Constantin şi Dumitru. După mine a avut o fetiţa, Ştefana, dar a murit şi ea, nu o ţin minte. Numai eu am trăit, eram voinică. Tatăl meu zicea că sînt voinică fiindcă m-a frecat cu zăpadă, la naştere.

...Ningea cînd m-am născut, era zăpadă pe punte, şi convoiul mergea pe un şir, fiindcă întîlnea sloiuri. N-a putut să vină nimeni la noi, de pe şlepurile celelalte, şi mama a fost singură. Tata trebuia să stea la cîrmă, şi mama n-a avut putere să meargă la bucătărie; bătea viscolul şi mătura tot de pe punte, şi-atunci s-a tîrît pînă la uşă şi a

luat un lighean de zăpadă şi m-a frecat cu zăpadă pînă m-am făcut roşie; pe urmă m-a învelit în scutece.

...Pînă în anul 1940, am trăit numai pe şlepul nostru. Şlepul avea două cabine mici, lîngă cîrmă, şi o bucătărie, afară. Mai aveam alături un coteţ pentru porc şi unul pentru păsări. Cînd am început să umblu şi nu era frig, stăteam numai pe punte, dar mă legau cu o sfoară, de uşa cabinei, ca să nu cad în apă. Mai tîrziu, pe la patru ani, mi-au dat drumul şi m-au lăsat singură. Mamei tot îi era frică, dar tata rîdea: Unde ai mai văzut fată de cîrmaci să cadă în Dunăre?

...Adevărat, n-am auzit niciodată pe celelalte şlepuri să se întîmple asemenea nenorocire; copiii învăţau de mici să umble cu grijă pe punte. Am învăţat şi eu, şi pe urmă, cînd mergeam în convoi de mai multe şiruri, am început să trec pe celelalte şlepuri şi să mă joc cu copiii. De la ei am învăţat multe vorbe urîte, cum spun marinarii şi oamenii mari, prin porturi, şi le spuneam şi eu, dar cînd am crescut mare mi-a fost ruşine de ele.

...Cît ţin minte, am călătorit tot timpul pe Dunăre, în afara verii din 1939, cînd am stat în docuri, fiindcă se apropia războiul şi nu mai erau grîne de cărat la Sulina, unde le încărcau pe vapoare. Iarna ne opream, cînd îngheţa Dunărea. Dacă se întîmpla să iernăm în docuri, atunci era foarte bine. Tot bazinul docurilor se umplea de şlepuri, unul lîngă altul, se făcea o ogradă mare şi trăiam acolo laolaltă toate familiile şi era bine. Eu umblam îmbrăcată ca băieţii, cu pantaloni de flanelă. Eram voinică, aveam obrajii rumeni şi am învăţat să dau cu pumnii şi să spun vorbe urîte; băieţii îmi ştiau de frică. La Crăciun tăiam porcul, şi atunci ne bucuram foarte tare; nu-i tăiau toţi oamenii o dată, şi ne bucuram multe zile, fiindcă ne duceam pe rînd, la fiecare.

...Porcul îl tăiau în cală, cala era goală iarna, şi mi-era milă cînd îl înjunghiau, că mă jucam cu el vara şi-i dădeam coceni de porumb şi coajă de pepene; aveam totdeauna pepeni mulţi, erau multe bostănării pe Dunăre. Dar după ce-l înjunghiau, ne adunam copiii şi coboram în cală, să vedem cum îl răzuie de păr şi îl pîrleşte cu paie. Pe urmă îl spintecau, maţele abureau în cală, nouă ne dădeau şorici, îl rodeam în măsele şi era foarte bine.

...Tata punea şuncile să se afume, într-un butoi, dedesubt ardeau coceni de porumb, strînşi de cu toamnă, ieşea fumul pe bocaporţi, ici, colo; tot bazinul docului mirosea a fum şi-a costiţă, şi nu mai puteam de poftă, toată ziua.

...Mama năduşea la bucătărie şi nu-i mai intram în voie, decît dacă stăteam să învîrtesc maşina de tocat carne; aveam putere. Ea făcea caltaboşi şi trandafiri, cu mirodenii, pe urmă făcea piftii şi sarmale, şi de Crăciun mîncam aşa de mult, că ne îmbolnăveam toţi, ne era greaţă două zile.

...Dacă se termina cu porcul, începea joaca; nu trecea greu ziua. Ne jucam de-a v-aţi ascunselea în cală sau ne dădeam pe gheaţă, cît e Dunărea. Eu la opt ani am învăţat să merg cu patinele, mi-a luat tata patine. La şcoală nu mă duceam, ca alţi copii, n-aveam unde dacă eram mereu pe drumuri, dar am învăţat abecedarul cu mama şi pe urmă tata mi-a luat carte de citire şi citeam şi alte cărţi, seara. Tata m-a învăţat socotelile şi tabla înmulţirii şi în 1933, fiind la Zimnicea, am dat examen de clasa întîia primară...

...Îmi plăcea să citesc seara, la căldură, în cabină; Pepa îmi dădea cărţi, poveşti şi istorisiri de toate felurile.

...Pepa era soră cu tatăl meu şi trăia tot pe şlep, avea de bărbat un cîrmaci, căpitanul Mihalis, grec din Chefalonia, dar trăit la noi, de multă vreme. Pepa mă iubea mult de tot, ca mama, fiindcă n-avea copii, şi cînd se potrivea să mergem împreună, cu convoiul, era foarte bine. Odată am şi iernat alături, la Galaţi; au tăiat şi ei porcul, am mîncat foarte mult, m-am îngrăşat şi era foarte bine.

...Am iernat în multe părţi, pe Dunăre, şi la Bratislava, şi lîngă Viena, cînd ne-a prins gerul acolo.

...Cînd iernam în docuri era foarte bine. Dar cîteodată nu aveam loc în docuri şi iernam afară; acolo nu se mai strîngeau şlepurile alături, se înşirau de-a lungul malului, şi locurile erau pustii, şi-atunci trecea iarna greu, nu era bine.

...Primăvara, cînd se rupea gheaţa, veneau sloiuri, şi oamenii se luptau cu cangile, cu prăjinile, să nu lovească în şlepuri că le spărgeau şi ei îşi pierdeau pîinea.

...Pînă la zece ani am învăţat carte, acasă, învăţam bine şi am dat examen de toate clasele primare.

...Vara, cînd stăteam în porturi, mă duceam cu barca şi dacă era Dunărea revărsată, ajungeam departe, peste bălţi, mă întorceam seara. Mergeau şi băieţii şi unii spuneau vorbe urîte; atunci îi băteam cu pumnii; pe unul l-am aruncat în apă, dar ştia să înoate, ca toţi copiii; de la şapte ani am început să înot în Dunăre.

...Iarna mergeam cu patinele, aveam patine de fier, mai aveau şi alţii; cei care n-aveau îşi legau scîndurele, nu alunecau aşa bine.

Seara îmi plăcea să mănînc covrigi cu susan, cu ceai, la căldură, dar covrigi nu aveam totdeauna, numai cînd se ducea tata la brutărie, după pîine.

...Tata era aspru, mă bătea cînd veneam tîrziu de pe Dunăre, dar mă iubea, altfel nu mi-ar fi cumpărat patine.

...Mama nu m-a bătut niciodată, mă iubea foarte tare. Şi Pepa mă iubea, şi unchiul Mihalis.

...Tata a avut un frate, Leonida, tot cîrmaci de şlep, dar nu la Societatea Franceză, ci la un grec Hagicirstodulos. Era mai mare, pe urmă s-a îmbolnăvit de reumatism, n-a mai putut să stea pe apă, a intrat la docuri; dintre toţi ai noştri, el singur şi-a făcut casă, ca oamenii. Pe nevasta lui o chema Eleonora, şi-au avut doi copii, dar dintre ei trăieşte azi doar cel mai mare, Costea, care a fost marinar şi este acum director adjunct la Agenţia fluvială, tovarăşul Constantin Gheorghi, însurat cu o femeie rea, pe care o cheamă Marieta.

...În iarna din 1936, a murit mama; eram cu şlepul la vale de Hîrşova, aveam unsprezece ani, crescusem repede peste vară şi slăbisem, mă făcusem subţire, şi oamenii se uitau la mine cu milă, mă întrebau dacă nu tuşesc, credeau că sînt bolnavă de piept, ca multă lume...

...Aveam un curcan mare, şi tata vroia să-l taie înaintea Crăciunului. Eu citisem o carte, nu ştiu de cine, cu un băiat sărac care tremură de frig, într-o casă urîtă, la Londra, şi visează să aibă curcan de Crăciun. Cineva îi aduce un curcan şi el se bucură foarte tare.

...Într-o seară, tata era plecat la oraş, departe, cu alţii, de pe şlepurile vecine, să cumpere zahăr şi ce mai trebuia, fiindcă se apropiau sărbătorile. Mama cosea, în cabină, gătise mîncarea. Eu m-am dus să văd ce face curcanul şi am găsit uşa coteţului deschisă. Am venit fuga, şi-am spus: Mămico, a scăpat curcanul!

...Şi m-am trîntit pe pat cu faţa în jos, şi-am început să plîng, eram mai nenorocită decît băiatul acela din povestire. Şi spuneam: N-o să avem curcan de Crăciun, mămico!

...Ea mi-a spus: Fii cuminte!

...Şi s-a dus fuga afară, am auzit-o pe punte, gheaţa era ninsă şi-a văzut urmele curcanului. S-a întors în cabină, şi-a luat o broboadă în cap, a luat un felinar şi mi-a spus: Nu mai plînge că îl găsesc, n-a putut să fugă departe, n-are unde.

...Dar nu s-a mai întors, au găsit doar felinarul. Cînd a venit tata era noapte, eu tremuram de frică în cabină. El a luat oameni şi felinare şi

s-a dus, după urme. Şi-au găsit, aproape de mal, dincolo, copca în care căzuse mama.

...Erau multe copci, cum fac pescarii, dar prinseseră gheaţă deasupra, pe urmă se aşternuse zăpada, nu puteai să ştii că nu ţine. Pe curcan l-a ţinut, mama s-a dus după urmele lui, a căzut sub gheaţă şi-a luat-o Dunărea. Numai felinarul a rămas, l-a scăpat din mînă...

...Pe urmă a venit iar viscol, şi pe curcan l-au găsit după trei zile, îngheţat, într-o salcie; era alb tot, numai creasta o avea vînătă. Am plîns după curcan de mi s-a rupt inima; de mama n-am crezut, am aşteptat-o să vină, multe zile. Pe urmă am înţeles că nu mai vine. Sărbătorile au fost foarte triste, şi tata de-atunci s-a schimbat la fire. Şi eu m-am schimbat. Primăvara nu m-au mai cunoscut copiii.

Pepa a vrut să mă ia la dînşii, dar tata nu m-a lăsat, am rămas cu el, şi-am început să fac mîncare, să spăl rufele, să le cîrpesc, ca mama. Crescusem mare.

...Aşa am trăit pe şlep, făceam gospodărie, ca o femeie, nu mă mai jucam cu copiii; noaptea, cînd nu mă vedea nimeni, plîngeam după mama. Făceam multă treabă, pompam apa din santină, îl ajutam pe tatăl meu în toate nevoile, numai că n-am stat la cîrmă, n-aveam putere să învîrtesc timona, era mare.

...Cînd nu aveam treabă, mă duceam cu barca, fără nimeni. Îmi plăcea să fiu singură, mă duceam departe, unde nu erau oameni şi stăteam la soare. Atunci am prins dragoste de Dunăre. Cînd mergeam cu convoiul, stăteam mult şi priveam apa, malurile. Altă-dată mă întindeam pe bocaporţi şi mă uitam la cer, pe sub fumul remorcherului; noaptea priveam stelele şi încetul cu încetul se schimba ceva în mine.

...Băieţii de pe celelalte şlepuri spuneau că sînt urîcioasă. Dacă mă vedeau la umbra cabinei îmi puneau oglinda în faţă, să mă orbească soarele. Cîte unul mă striga: Fă, ochioaso, ia uite-ncoa la mine!

...Eu mă făceam roşie de ciudă şi fugeam în cabină. Pe urmă am văzut că aveam ochi frumoşi, aşa de mari că mă şi prindea mirarea, cu gene lungi, aproape atingeau sprîncenele şi se încurcau între ele. Şi m-am gîndit că băieţii nu vroiau să rîdă de mine. Numai culoarea ochilor nu-mi plăcea, aş fi vrut să fie negri, şi erau verzi, cu ineluşe aurii, foarte caraghioasă culoare, cum n-am văzut la nimeni. La soare, verdele pierea, rămîneau aurii şi nu înţelegeam de ce nu mi-a dat Dumnezeu o culoare de ochi ca a tuturor oamenilor.

...Acum nu mă mai aruncam goală, de faţă cu băieţii, în Dunăre; rămîneam cu cămăşuţa pe mine. Băieţii strigau: Ia te uită la ea ce se fasoleşte! Scoate, fă, aia de pe tine, să-ţi vedem ruşinea!

...Eu îi ocăram: Buboşilor, chelboşilor, leşinaţilor, lovi-v-ar boala copiilor, crăpa-v-ar ochii în şaisprezece, usca-vi-s-ar maţele-n burtă, rîioşilor, nemîncaţilor, ieşi-v-ar bube negre pe inimă!

...Sau alte cuvinte care îmi veneau în gură.

...Aşa am trăit pînă în anul 1939, care a fost cel mai frumos din cîţi am avut pînă acuma.

...În acel an, prin august, zăceam în docuri de multă vreme. Nu încurcam pe nimeni, nu făceam nici noi treabă, nici alţii; amorţise mişcarea pe Dunăre. Într-o zi a tras lîngă noi un vapor englezesc; cunoşteam toate pavilioanele. A stat mult acolo, avea nu ştiu ce la elice, o stricăciune. Tocmai în septembrie a venit elicea nouă, s-au băgat scafandrii şi-au pus-o, s-au chinuit multe zile. Vaporul se chema Neptun şi era vechi, mîncat de rugină. Marinarii vopseau toată ziua şi vorbeau englezeşte, dar odată, cînd întindeam rufele, am auzit pe unul că mă strigă, era român, nu mă mira, mulţi marinari români se îmbarcau pe vapoare străine: „Ce faci acolo, arăpoaico?“

...Eram în picioarele goale, cu o fustă neagră şi cu părul legat într-o basma roşie, de la mama. Toată vara mă ardea soarele, mă făcea ca aurul şi mi-a fost ciudă că îmi zice arăpoaică, — n-avea pricină, nu eram tuciurie.

...M-am întors la el, gata să-i răspund cum trebuie, ocări ştiam destule, dar mi-au amuţit în gură. Sus, la parapet, erau doi marinari, băieţi tineri, unul mărunt, rotund la obraz şi bălai, cam hazos şi cu privirea blajină; celălalt, înalt, cu mijlocul subţire, negricios, stătea rezemat de parapet şi rîdea la mine. I-am văzut dinţii, frumoşi ca ai mamei. Mama avea dinţi ca nici o femeie. M-am uitat la el şi n-am ştiut ce se întîmplă cu mine. Era negru la faţă, îl arsese şi pe el soarele, aşa sînt marinarii, dar faţa lui părea numai lumină. Şi-atunci am văzut că are ochi cum nu mi-a dat Dumnezeu mie. Erau verzi ca nuca necoaptă şi, cînd te uitai la ei, vedeai parcă altă lume, ca din poveşti, cum trebuie să fie în fundul mărilor.

Marinarul celălalt, bălaiul, a zis: „Ia te uită la ea ce gură are!“

...Eu mi-am muşcat buzele şi-am fugit în cabină. Îmi venea să plîng de necaz şi de ruşine. Îmi muşcam mereu buzele. Atunci am simţit că buzele erau moi şi aveau o dulceaţă ca de căpşună. Şi îmi ardea gura. M-am uitat în oglindă şi la început nu m-am văzut pe mine. Mă uitam

cu mirare, ca la o alta, străină. Am văzut că aveam ochi frumoşi, cu toate că mie nu-mi plăcuse culoarea lor aurie, şi buzele nu erau urîte, ci pline, răsfrînte, roşii şi umede, ca de femeie. Şi am ştiut că unui bărbat i-ar fi plăcut să le sărute, şi mi-ar fi plăcut şi mie, dar nu oricare bărbat, ci numai acela. Şi-am mai văzut atunci, întîia oară, că dinţii mei erau frumoşi ca ai mamei şi ca ai marinarului. Şi-atunci s-a făcut deodată altă schimbare în mine, şi-am ieşit pe punte fără să-mi fie ruşine. Dar mai întîi mi-am potrivit basmaua şi am văzut că îmi stătea bine, roşu, cu ochii aurii şi cu obrazul ars de soare. Mi-am potrivit fusta şi-am strîns-o pe mine, că stătea lălîie. Atunci am văzut că numai mijlocul îmi rămăsese subţire, restul trupului se împlinea, crescusem repede peste vară — şi am simţit în mine o bucurie mare, dar şi spaimă. Era rău, dar mai mult era bine.

...Cînd am ieşit pe punte, i-am găsit pe marinari tot acolo. Cel bălai fuma din ţigară. Celălalt îşi curăţa unghiile. Nu mai văzusem marinar să-şi curăţe unghiile şi mi-a venit să rîd, şi nu ştiu de ce simţeam o mare bucurie. Cel mic s-a legat iar de mine: „Ia uite la ea ce gură!“ Dar acum am înţeles că nu zice aşa, în batjocură, şi m-am uitat în sus, să mă vadă mai bine. Cel înalt s-a aplecat peste parapet şi m-a întrebat: „Cum te cheamă pe tine?“

...Îi auzeam glasul prima oară. Cînd l-am auzit, mi s-a strîns ceva în inimă. Am simţit o căldură, în tot trupul, de sus pînă jos, în picioare. Bălaiul a zis: „E mută pesemne!“

...Eu am scuturat din cap şi am răspuns, uitîndu-mă la celălalt, fiindcă el mă întrebase adineauri: „Nu sînt mută! Mă cheamă Odeta!“

...Odeta nu-mi spunea nimeni, îmi spuneau Anuţa, dar Odeta nu mai chema pe nimeni, cît e Dunărea, şi voiam să ştie marinarul că nu am un nume ca oricine.

...Pînă să mai spună unul ceva, am auzit paşii tatei, pe schelă. Venea din oraş, avea şi-o sticlă în mînă. Eu n-am ştiut unde să mă ascund; parcă făcusem ceva care nu se cuvine dacă stătusem de vorbă cu marinarii. Dar aceştia, mai învăţaţi cu lumea, au încălecat parapetul şi-au sărit pe punte la noi, lîngă cabină. Mi-au amorţit mîinile.

...Dacă a auzit că sînt români, tata s-a luminat la faţă şi i-a primit cu voie bună: „Noroc, flăcăilor! Dar cine sînteţi voi şi ce vînt vă poartă prin lume?“

Pe cel mic îl chema Timonè, nu mai auzisem nume ca al lui niciodată. Cred că era o poreclă, dintr-o altă limbă, marinarii au uneori

porecle pe care nu le înţelege nimeni. Acum aflu că îl cheamă Cocoş, dar numele lui adevărat poate să fie altul. Ieri a venit la magazie să ia pînză pentru feţele de masă, era grăbit, nici măcar nu s-a uitat la mine; nu m-a recunoscut, m-am schimbat mult, n-o să mă recunoască niciodată: mai bine!

...Pe celălalt îl chema Matei, era mecanic, pe vapor îi spuneau Meit, aşa spun englejii, dar tot Matei înseamnă.

...Tata i-a chemat la umbră, lîngă bucătărie, le-a dat ţuică, măsline şi p-ormă slănină. Eu stăteam în uşa cabinei şi mă uitam la Meit, mă lovea soarele drept în faţă, îmi venea ameţeală.

...Cel mic, Timone, purta mănuşi de piele. Cît timp a stat acolo nu l-am văzut cu mîinile goale. La prînz şi la cină îmbrăca o bluză albă, servea masa căpitanului, era steward, meserie uşoară, dar făcea şi corvoadă. Cînd servea la masă îşi punea mănuşi albe, de aţă, şi era foarte îndemînatec; l-am văzut, ducea cîte patru farfurii într-o mînă.

...Ne-am împrietenit cu ei, cînd nu aveau treabă veneau la noi, stăteau de vorbă cu tata; dacă el lipsea, se jucau cu mine, ne fugăream pe punte, de parcă ar fi fost şi ei copii, nu oameni. Dar eu n-am mai fost copil din vara aceea, împlineam paisprezece ani şi s-au limpezit toate în mine; îmi părea rău că marinarul nu ştie.

...îi spuneam Meit, şi cînd mă auzeam chemîndu-l mi se părea că am glasul cel mai frumos din lume. El îmi spunea în toate felurile, numai Odeta nu, parcă nu-i venea să creadă că ăsta mi-e numele. Timonè, prietenul lui, care era mai tînăr, nici nu-i creştea barba ca lumea, se uita altfel la mine şi zicea într-una: „Uite mă, la ea ce gură are!“

...Eu mă uitam la Meit şi el parcă nu-mi vedea gura. Îmi făcea păpuşi şi muream de ciudă că mă crede copilă.

...Uneori nu-i vedeam toată ziua, aveau de făcut ceva la maşini, sau de vopsit în cală. Atunci eram tristă şi nu ştiam de ce-am mai venit pe lume.

...Odată m-am dus cu Timonè în baltă, cu barca. Meit avea treabă. Cînd treceam Dunărea înapoi, seara, Timone s-a uitat la mine mirat, şi mi-a spus, să mor de ruşine: „Cînd ţi-au crescut sînii, că parcă nu-i aveai aşa pînă acuma?“

...Sînii îmi creşteau repede, de o săptămînă, îmi plesnea bluza. Cînd îi vedeam cum cresc, parcă eram ameţită şi nebună. M-am înroşit foarte tare, dar Timonè nu mi-a dat pace, se uita la mine, uitase să

tragă la rame. Şi-a oftat deodată: „Ah, măi Puişor de Iepure, de ce n-ai tu vreo patru ani mai mult acuma?“

...Nu ştiu cum, în loc să mă ruşinez mai tare, mi-a pierit toată sfiala şi l-am întrebat: „De ce, Timonè?“

...El a început să tragă la rame: „Asta nu trebuie să ştie copiii!“

...Dar eu ştiam, şi aveam un gînd, pe care l-aş fi spus lui Meit, dacă ar fi fost el aici, şi dacă nu mi-ar fi lipsit îndrăzneala: „Meit, dacă aş avea patru ani mai mult, aş vrea să dorm într-un pat cu tine, cum au dormit tata şi mama ca să vin eu pe lume!“

...Fiindcă îl iubeam, acum ştiam bine, îl iubeam noaptea şi ziua. Cînd rămînea la întuneric, în cală, aş fi vrut să mă duc la el, să-i ţin lampa, pensulele şi cutia cu vopsele, fără să-mi pese că afară e lumină şi soare. Dar nu puteam să mă duc pe vapor, nu mă lăsa căpitanul... Treceam cu barca pe malul celălalt şi stăteam tristă toată ziua şi scriam în nisip numele lui; îl ştergea vîntul, să nu-l afle nimeni. Şi spuneam sălciilor, fiindcă n-aveam prietene: îl iubesc pe Meit, dar el nu ştie! Îl iubesc şi-mi arde gura! Îl iubesc şi mă doare inima!

...Şi repetam numele lui, în neştire.

...Aşa am fost eu, nu ştiu a cui e vina. Poate fiindcă am trăit de mică altă viaţă decît toţi oamenii, fiindcă n-am avut acoperiş la casă; acoperişul meu a fost cerul, n-am avut gard, să mă despartă de lume, ograda mea a fost balta şi Dunărea.

...Dar Meit îmi făcea păpuşi, nu ştia ce sa întîmplă cu mine. Într-o zi i-am spus, plimbîndu-mă prin faţa lui, cum se plimbă domnişoarele pe bulevard, cu pieptul scos înainte, să mi se vadă sînii: „Meit, dumneata ştii cîţi ani am eu acuma?“

...Aşa citisem prin cărţi că vorbesc domnişoarele. El vopsea un şirag de alune, să mi le pun la gît, şi-mi era necaz, fiindcă asemenea mărgele nu poartă decît fetiţele, nu domnişoarele. Şi m-a întrebat: „Ei, cîţi ani ai?“

...Nu se uita la mine, umbla cu pensula prin vopsele. Am răspuns: „Am cincisprezece ani. Dumneata cît crezuseşi?“ El s-a mirat: „Cincisprezece ani? Nu mai spune!“

...Nu credea, îşi bătea joc de mine. Şi nu ştiam ce să mai fac, ca să-i atrag privirile. Noaptea mă trezeam, bătea luna în coşul vaporului: dedesubt dormea el, avea patul în sala maşinilor, şi eram fericită că dormea lîngă mine.

...Pe urmă, cînd a venit luna septembrie, nu i-am văzut pe nici unul, două zile. Lipseau şi alteori, plecau şi în oraş, după treburi, dar se

întorceau, şi, oricît ar fi fost de tîrziu, mă strigau să-mi spună bună seara: „Te-ai culcat, Surioară?“

...Aşa îmi spunea Meit. Timonè îmi spunea: „Noapte bună, Pui de Iepure!“

...Eu scoteam capul pe fereastra cabinei şi fluturam mîna: „Somn uşor, Meit! Vino mîine şi mă scoală!“

...Două zile am umblat pe punte tot aşteptînd să văd la parapet măcar capul unuia. Nu îndrăzneam să întreb pe nimeni, şi nici nu ştiam limba marinarilor. A doua seară m-am gîndit deodată că or fi bolnavi şi-a îngheţat sîngele în mine. M-am hotărît ca a doua zi să mă duc pe vapor, să vorbesc cu căpitanul. Sau, dacă nu m-oi înţelege cu el, să-l rog pe tata să meargă el, nu puteau să-l alunge, era şi el căpitan, mai mic, dar om în toată firea.

...Am plîns mult în noaptea aceea, şi am chemat-o pe mama, şi i-am spus, printre suspine: „Mămico, dacă Meit e bolnav, cum să-l fac bine?“

...Am adormit tîrziu şi cînd m-am trezit fluiera vaporul. M-am uitat pe geam, am văzut la catarg pavilionul de plecare: vaporul era dezlegat, îl trăgea remorcherul, se îndepărta, şi golul dintre noi se mărea într-una. M-am repezit afară, în cămaşă de noapte şi-am început să strig tare: „Meit! Meit!“

...Dar nu mă auzea nimeni. Glasul meu era mai slab decît huietul remorcherului. Vaporul scotea fum negru pe coş, se umbrise bazinul.

...Alergam pe punte, şi strigam: „Meit, unde eşti? Meit răspunde-mi!“

Nu mă auzea nimeni; fluiera vaporul, huuu-huuu, lung „acum vin la stînga“, cunoşteam semnalele. Şi glasul meu se amesteca, fără putere, cu fluierul.

...Tata nu era, plecase devreme, aşa pleca totdeauna, umbla prin cîrciumi de la moartea mamei. M-am repezit în cabină, mi-am pus bluza, fusta. Vaporul fluiera afară: huuu-huuu-huuu, „acum vin înapoi!“

...Ieşea cu pupa din bazin, n-avea loc să întoarcă. Am dezlegat barca, am sărit de sus, pe panouri, şi am început să trag tare la rame. Am ajuns alături, sub nările ancorelor şi-am strigat iarăşi: „Meit, Meit!... Răspunde-mi!“

...Cine să m-audă? Pornise maşina. A mai fluierat o dată vaporul, „vin la dreapta“ şi-a luat-o la vale. A trecut pe lîngă mine, înalt, nu mă vedea nimeni. Pe urmă apa vînturată de elice a început să mă zgîlţîie

şi-am înţeles că se duce, că nu mai are oprire. Şi-am început să trag la rame, fără să judec cu mintea, m-am dus pe urma vaporului, dar el m-a lăsat repede în urmă. Simţeam în gură gustul fumului de cărbune. Şi cînd am văzut că se pierde, am lăsat ramele din mînă şi-am început să plîng, singură, în mijlocul Dunării...

...Nu-l mai strigam pe Meit, îmi muşcam pumnii şi îi spuneam încet numele. N-am ştiut ce se întîmplă cu mine, am uitat de tata şi de lume. Curentul ducea barca la vale. Am plutit multe ore, pînă la gura unui rîu mare, unde s-a lăţit Dunărea. Acolo m-am uitat o dată după vapor; pierise; doar fumul se mai vedea, în zare.

...Asta a fost viaţa mea; cine are nevoie s-o ştie?

...Dar m-am întors acasă, m-am legat de nişte plute pe care le trăgea în sus remorcherul şi am ajuns către seară. Un plutaş s-a apropiat de mine, îl mira să mă vadă singură, cu barca pe Dunăre. M-a întrebat: „Ce-i cu tine, fetico?“

...Avea vorba bună. I-am răspuns: „Nu ştiu, nene“... Atunci el s-a dus în faţă, unde erau ceilalţi, a căutat în desagă şi mi-a adus să mănînc, o felie de slănină şi o bucată de pîine. Am mîncat, am băut apă din Dunăre.

...Asta a fost viaţa mea. Cum s-o scriu pe hîrtie?

★

Aşa îşi petrecu Ana Odeta după-amiaza aceea, faţă în faţă cu amintirile, alegînd dintre ele numai ceea ce credea că trebuie să afle oamenii, restul rămînînd gînduri pentru sine.

„În anul 1940, a murit tatăl meu şi am rămas singură pe lume.“

Şterse încă o dată cuvintele inutile ... singură pe lume!

Erau în docuri, iarna, cînd se îmbolnăvi tatăl ei şi fu dus la spital. Ea rămase singură numai o săptămînă, tremurînd noaptea de frig şi de frică în cabină, pînă ce veni s-o ia mătuşa Didona.

În iarna aceea, Pepa se afla departe, în susul Dunării; nu apucă să-i trimită nici o ştire. Iar primăvara, cînd veni s-o ceară, mătuşa Didona nu i-o dădu, sub cuvînt că unei fete la vîrsta ei nu i se poate face educaţie pe Dunăre.

Mătuşa Didona o luă din docuri cu sania, şi drumul pînă acasă, în clinchetul clopoţeilor, sub ninsoarea deasă care estompa toată mizeria decorului, semăna puţin cu un început de feerie...

În februarie, tatăl muri la spital, de o boală căreia nu i se află numele. Ninse încă o dată în ziua înmormîntării — şi cimitirul alb fu ultima imagine pură.

Pe urmă, unchiul Pol izbuti s-o bage practicantă în birourile lui Vanvacas, deşi fata avea încă vîrsta şcolii. Dar nu erau bani în casă, trebuia să aducă şi ea ceva, să-şi plătească mîncarea şi căldura. Se ocupară şi de învăţătura ei; tot unchiul Pol se strădui să fie primită la şcoala profesională, în mijlocul anului, ceea ce era o favoare şi dovedea trecerea de care se bucura el în societatea intelectuală.

Doi ani, Ana Odeta îşi împărţi ziua între birou şi şcoală, nerămînîndu-i decît puţin timp să viseze la Dunăre. Duminica se ducea în port şi privea vapoarele, rătăcind ore în şir de-a lungul cheiului. Nu îndrăznea să întrebe pe marinari despre un cargobot englezesc care se numea Neptun, dacă ştiau ceva despre el, dacă îl văzuseră în vreo parte a lumii. De altfel, prea rar mai veneau vapoare străine; începuse războiul. Ana Odeta privea melancolică pavilioanele, fără să găsească vreunul care să semene cu acela...

Înfăţişarea ei, care se schimba într-o deplină neştiinţă de sine, fiindcă ea nu mai avea nici un îndemn să-şi urmărească prefacerea în femeie, începuse să atragă, din ce în ce mai stăruitoare şi mai uimite, privirile lumii. Umbla îmbrăcată cu modestie, dar sub cîrpa ieftină se desluşea de pe acum desăvîrşirea ei viitoare.

Departe de a fi înaltă şi planturoasă, ca femeile din familia maică-si, frumuseţi preţuite la începutul veacului, avea tocmai acea statură care cere sprijinul şi protecţia bărbaţilor. Chiar mai tîrziu, cînd avusese altă viaţă, a răsfăţului şi a lenei, cînd mînca mult şi cu poftă sălbatică din toate, parcă înspăimîntată de o zi viitoare a foametei, cînd dormea adînc ceasuri îndelungate, şi alte ceasuri trîndăvea în cearceafuri, nu fu niciodată în primejdie să se îngreuneze, să se îngraşe, anatomia ei fiind pusă parcă în tipare din care nu era cu putinţă să iasă.

Acest trup alcătuit din rotunjimi molatice era în acelaşi timp elansat, suplu, gata să zvîcnească şi să se înalţe. Ai fi zis că prin ea, natura arăta cît poate fi de plastică, făcînd din această făptură, astăzi, ceea ce femeile familiei, potrivit altor gusturi, fuseseră altădată.

Frumuseţea ei era, din clipa cînd se arătase, o primejdie de care nu putea să scape. La venirea lui Miltiade, îi şi dădeau tîrcoale cîţiva din fabrică, şi tineri şi vîrstnici, cum e obiceiul bărbaţilor. Ea se lăsa însoţită de unii pînă acasă, mergea şi la cinematograf cîteodată, şi la cofetărie, care nu era un loc tainic ci rămînea în văzul oraşului. Între

timp, mătuşa Didona veghea cu un ochi neostenit asupra curtezanilor, se interesa de ei, lua informaţii, şi-apoi îi spunea nepoatei:

— Ăsta nu-i de tine, mamă. Să te lase în pace!

Slujbaşi la fabrică! Nici unul nu avea cine ştie ce situaţie. Mătuşa aştepta; nepoata trebuia să mai crească, s-o cunoască oraşul.

Dar între timp veni Miltiade; nici nu-ţi puteai dori altul! Pe Ana Odeta o văzu din prima zi, cînd trecu prin birouri; ar fi fost şi imposibil să n-o remarce. Îndată, curtezanii, şi tineri şi bătrîni, dispărură din preajma ei, speriaţi, cum se sperie orătăniile la ivirea hultanului.

Care era temperamentul şi metoda noului stăpîn, ca s-o cucerească, s-ar fi putut vedea din chitanţele de plată cu care fata îşi lua leafa. Optsprezece luni, un an şi jumătate, cifrele avură fluctuaţiile cele mai neaşteptate.

La început, fără să-i fi spus vreun cuvînt, privind-o numai de departe, Miltiade dădu poruncă să i se mărească salariul de la trei mii de lei, la unsprezece, adică atît cît avea contabilul. Nimeni nu cîrti, era stăpîn şi putea să facă tot ce-i place. Dar chiar şi numai această întîmplare ajungea ca s-o compromită pe fată. Îndată în fabrică se ştiu că Ana Odeta era amanta lui Miltiade; abia împlinise cincisprezece ani la acea dată, dar n-are a face, unele încep de la paisprezece...

Spre marea uimire a tuturor două luni mai tîrziu salariul practicantei scăzu la două mii cinci sute de lei; a doua zi, Arta Odeta veni la slujbă cu vînătăi pe faţă; mătuşa Didona o bătuse sălbatic.

Era în aprilie 1941. În iunie, salariul fu iar unsprezece mii, în august cincisprezece, în septembrie trei, ca la început. Lumea nu mai ştia ce să creadă, iar acasă blestemele nu conteneau de seara, pînă tîrziu, noaptea, ca să înceapă în zori, cînd fata se pregătea, tăcută, să plece la treabă.

Aşa varie salariul ei, înscriind ca pe o fişă curba temperamentală, nădejdile şi furiile lui Miltiade. De Crăciun, cînd nevoile într-o gospodărie sînt mai mari ca niciodată, Anei Odeta i se aplică o amendă neumană, şi ea veni doar cu o mie cinci sute de lei acasă. Stăpînul fabricii o văzuse la cinematograf cu un băiat, elev de liceu, copilandru. În schimb, după această răzbunare, de Anul nou, mătuşa Didona se pomeni cu şoferul lui Miltiade la poartă; îi aducea un balot de mătase artificială şi două lăzi de portocale, cum de la începutul războiului nu mai văzuse oraşul.

În februarie, salariul fu iar mare, treisprezece mii, apoi imediat scăzu la trei — şi aşa rămase.

Viaţa cu mătuşa Didona nu mai putea fi suportată... Dar venise primăvara, şi Ana Odeta, între slujbă şi şcoală, nu mai dădea pe acasă; se ducea în port, bătea cheiul şi se întorcea tîrziu, seara. Dunărea era revărsată, ar fi vrut să se plimbe cu barca, în baltă. Şedea ceasuri întregi pe o bintă şi privea malul celălalt, cu sălciile înecate în apă.

Într-o duminică, se duse la ştrand, singură, nu vorbi cu nimeni toată ziua, ca o sălbatică, dar la primul salariu fu iar amendată, şi mătuşa Didona o bătu iarăşi...

Apoi veni acea întîmplare, pentru oricine neînsemnată, care ei însă îi frînse viaţa.

Era obiceiul, în prima duminică din iulie, să se facă o petrecere, o kermeză, în parcul oraşului. Ana Odeta nu fusese niciodată la dans, şi acum dorea sa meargă, cu o pornire care învingea foamea, lipsurile şi necazurile. E în omul tînăr această nevoie de exuberanţă, pe care cei mari, părinţii, o uită adesea, îi pun cătuşe sau o ironizează.

De luni de zile strîngea bani fata, leu cu leu, atît cît izbutea să scape din mîna rapacei, ca să-şi facă o pereche de pantofi albi; nu dorea mai mult decît asta. Şi îi făcuse, primii pantofi de domnişoară, cu tocuri înalte. Îi puse în picioare sîmbătă, înaintea balului, şi merse cu ei la fabrică, poate ca să se deprindă cu tocurile, poate ca să se mîndrească.

La patru după masă, cînd să plece, se porni o ploaie vijelioasă. Funcţionarii zăboveau în uşă, fiecăruia îi era milă de haine, nici unul nu-şi putea face uşor altele, dar trebuiră să plece, îi aşteptau acasă; plecară pe rînd, cu jurnale în cap, ferindu-se pe lîngă ziduri, sărind peste băltoace... Ea rămase cea din urmă, sub ştreaşină. Şi cînd nu mai fu nimeni s-o vadă, îşi scoase pantofii, îi băgă în sîn — n-avea în ce să-i învelească — îi adăposti bine, sub cămaşă, pe pielea caldă şi proaspătă, să nu-i ajungă apa, şi porni spre poartă...

După doi paşi se opri înspăimîntată.

Miltiade era în uşa direcţiei, în impermeabil, cu pălăria de fetru verde dată pe ceafă, cu pipa în colţul gurii, cu mîinile înfundate în buzunare pînă la coate şi-o privea, cu un zîmbet amuzat, cum se luptă cu ploaia. Zîmbetul lui i se păru batjocoritor, se simţi despuiată în faţa unui om care pînă azi nu-i văzuse decît obrazul, oricît se străduise s-o îmblînzească. Îşi aminti într-o clipă casa lui, unde mătuşa Didona o dusese în vizită o dată, prin şiretlicuri, gîndind ca apoi s-o lase singură, cu bărbatul:

— Fii cuminte, mamă, mă întorc îndată!

Era un divan mare, cu o cuvertură de damasc albastru...

Dar cînd mătuşa Didona ieşea pe uşă, condusă de gazda galantă, ea sărea, evadînd, pe fereastră...

Îşi aminti drumurile la şcoală, în port, acasă, cînd automobilul lui Miltiade se ţinea pe urma ei, şi el fuma din pipă, răsturnat pe perne, urmărind-o necontenit, la tot pasul... Îşi aminti de emisarii lui, puşi să-i deschidă capul, cu făgăduieli care puteau s-o înnebunească. Erau mulţi, mobilizaţi de o imaginaţie drăcească, începînd cu ţiganca pe care o întîlnea adesea la poartă:

— Hai să-ţi gîcesc norocul, frumoaso!

Venea apoi băcanul, care deodată nu mai vroia să dea pe datorie nici o litră de zahăr, agentul uzinei, care tăia curentul, pentru neplată, şeful biroului, la fabrică, directoarea şcolii, care o certa că umblă cu tocurile scîlciate... Toţi erau, într-un fel sau altul, agenţii lui Miltiade...

— Dar eşti proastă, mamă, lua-te-ar dracu!

Concluzia tuturora, exprimată prin gura mătuşii. Iar mai presus de toate erau tăcerile unchiului Pol, buzele strînse cu ură, obrazul rău, privirea ameninţătoare şi aspră; fără să spună o vorbă, el rămînea agentul cel mai tenace...

Acum, omul care o încercuia cu arme atît de primejdioase, hăituind-o cum se hăituieşte vînatul, o privea batjocoritor — şi ea stătea înlemnită, cu picioarele goale în apă; ploua cum poate să ploua vara într-o după-amiază înăbuşitor de caldă.

Atunci se nărui în ea visul kermezei, şi în loc izbucni o trufie sălbatică. Îşi scoase pantofii din sîn, se încălţă şi, fără să se mai uite unde calcă, trecu mîndră şi deznădăjduită prin faţa lui Miltiade. Aşa merse pînă acasă, fără să-şi caute drum pe sub streşini, fără să ocolească băltoacele. Simţea automobilul în spate, între răpăielile ploii auzea ştergătoarele de parbriz scîrţîind pe sticla curată...

Din pantofi nu se mai alese nimic, lucru ieftin — două ghemotoace informe de meşină albă.

E un episod mic o pereche de pantofi în viaţa unui om, aşa vastă, cu atîtea implicaţii sublime, eroice, tonice, sau triste, zbuciumate şi dramatice; în viaţa Anei Odeta fură zarurile care trebuiau să-i schimbe soarta. Nu plînse, dar îşi dădu seama că nu mai are putere să se împotrivească şi ştiu ce o aşteaptă. Hotărîrea ei era luată.

A doua zi, duminică, cerul strălucea cum nu poate străluci decît după o ploaie năvalnică. Ea se sculă în zori, îşi puse cămaşa cea mai

frumoasă, bluza cea mai curată şi se duse cîteva case mai în sus, unde stătea un tînăr, nici nu ştia cum îl cheamă, student venit în vacanţă. O saluta, ca vecină, dar nu îndrăznea să-i vorbească. La Paşte, într-o dimineaţă, îi aruncase liliac în curte, îl văzuse, ea era în fund, la cişmea, să ia apă.

Îl găsi la geam, săpunindu-şi obrazul.

— Bună dimineaţa!

Binecuvîntată dimineaţă, să te salute cînd nu te aştepţi o astfel de fată! Ea îi vorbi, gravă, cu inima îngheţată şi cu o francheţe care putea să te zăpăcească:

— Nu ştiu cum te cheamă.

— Paul...

Ca pe unchiul Pol; treacă!

— Paul, vrei să mergi cu mine în baltă?

— Nu am barcă...

— Nu-i nimic; caută.

— Da, are un prieten...

— Atunci cere-i-o, şi peste o oră te aştept la dana a zecea. Sînt punctuală!

Se duse în piaţă şi, cu suta de lei pentru kermeză, cumpără de mîncare: pîine, brînză, castraveţi verzi, ardei graşi, pătlăgele roşii, caise; avea o basma la gît, o scoase şi puse cumpărăturile în ea, ca ţărăncile.

La ora opt, băiatul o aştepta la scara de piatră. Ea îl privi de sus, de pe chei. Era cam slăbuţ, dar frumuşel, cu obrazul bărbierit proaspăt. Coborî la el şi-i întinse mîna.

— Pe mine mă cheamă Odeta.

El se zăpăci puţin, era destul de dezgheţat, dar o asemenea întîmplare ar fi zăpăcit pe oricare altul...

Rămase cu el în baltă, toată ziua, navigînd pe canale; spre prînz, se opriră pe un grind, departe; Ana Odeta sări jos, îşi desfăcu basmaua cu ale gurii şi mîncară...

Şi-acolo, fără alţi pereţi decît bălăriile, fără alt acoperiş decît cerul, dori ea să fie femeie, pe iarba încinsă de soare, îngrozită de cuvertura de damasc albastru, căreia îi era sortită după aceea.

Stătea întinsă pe spate, cu ochii închişi, în mirosul de ismă al bălăriilor. Spuse, cu gravitatea puţin dementă şi generoasă a omului care şi-a pierdut toate speranţele:

— Paul, mă iubeşti puţin oare?

Ea îl simţi şovăind, şi prima oară în ziua aceea i se destinse puţin obrazul — ezitarea lui dovedea cinste şi puritate — şi fiindcă n-avea să le mai cunoască de aici încolo, le primea ca pe o mîngîiere.

— Dar mă placi foarte tare!

Rămase cu ochii închişi; îşi descheie bluza.

— Paul, ce ochi ai?

— Negri.

Îşi desprinse cordonul, apoi întinse un braţ în aer, căutînd, ca orbii.

El şovăi, fiindcă nimic în gesturile ei, pe chipul ei, nu arăta desfrînarea.

— ...mîine plec; am primit ordin de recrutare.

Mai era şi războiul! Ea întredeschise ochii şi-l privi, în lumina încinsă a soarelui. Nu-i spuse ce avea în minte, ar fi fost o cruzime, dar se gîndi, simţind deodată pentru el multă duioşie: „Cu atît mai bine! Ai să mă uiţi peste o săptămînă... Şi dacă n-ai să mă poţi uita, are să vină un glonţ şi ai să mă uiţi pentru totdeauna!...“

Şi îl iubi, poate, în orele-acelea, îl dezmierdă cu o căldură care ar fi vrut să plece din inimă şi nu pornea decît din hăul disperării, îi mîngîie părul, ochii, obrazul, umerii, îl iubi fără să-i spună o vorbă de iubire. Şi, dăruindu-se lui, avu simţămîntul că se dăruia pămîntului ars de soare, apei năpădite de nuferi, printre care se împleteau şerpii, ca în primele zile din istoria omenirii...

Seara, cînd se întoarse acasă, nu fu nevoie să spună nici un cuvînt; mătuşa Didona simţi totul, de la prima privire, şi-i încinse obrazul în palme.

— Ce-ai făcut, nenorocito? Ţi-ai stricat viitorul!

Ea îndură loviturile cu nepăsare, îndură nepăsătoare interogatoriul: cine, cînd, cum, unde?... Nu scoase un cuvînt, rămase credincioasă tainei. Apoi veni stăpînul casei de la cîrciumă, doar să mănînce şi să plece iarăşi, cum îi era obiceiul. Ascultă pîra, fără să înceteze mestecatul, cu o strîmbătură de dispreţ în colţul gurii — veche, nu de acuma.

Ana Odeta şedea pe scaun, sub candelă, în colţul sufrageriei. Era rece, nepăsătoare, străină, numai că prea avea buzele pîrguite, prea cărnoase, prea stăruia pe ele gustul iubirii, mirosul păcatului şi-al nelegiuirii, ca să nu stîrnească patima oricui ar fi privit-o, chiar şi-a sfinţilor de pe icoană.

— Ia scoală-te! zise capul familiei, după ce sfîrşi cina.

Fata se ridică molatică; în trupul ei stăruia amintirea fierbinte a ierbii încinse de soare. Bluza şi fusta care miroseau încă a căldură şi-a Dunăre păreau gata să se destrame; era în trupul ei un freamăt, o unduire, ca şi cum ar fi vrut să se descătuşeze pentru totdeauna...

Capul familiei se ridică şi el, dădu scaunul la o parte, îşi înfipse monoclul sub sprînceană şi păşi spre dînsa, împleticindu-se uşor de băutură. Era înalt, ciolănos, rău îl arătau trăsăturile, dar vinovatei nu-i mai era frică, îşi aflase de astăzi noua putere: îl înfruntă cu ochii mari, cu buzele umede, fluturîndu-şi genele, ca pe un bărbat, nu ca pe o rudă şi un tutore — şi simţea că în el trebuia să fie aceeaşi tulburare a bărbatului, pe care o cunoştea acuma...

— Ia vino încoace!

Unchiul Pol o prinse de mînă, o trase sub lampă şi o privi multă vreme, cînd dintr-o parte, cînd din alta, dîndu-i tîrcoale ca geambaşii cînd tocmesc caii. Pe urmă rămase puţin pe gînduri, frecîndu-şi bărbia, şi zise, în sfîrşit, curmînd suspinele mătuşii Didona:

— Cel mai cuminte, fără gălăgie... Din punct de vedere medico-legal, eventualul lezat nu poate face dovada faptului, adică nu poate dovedi pierderea fecioriei înaintea termenului de opt zile.

Întoarse capul spre nevastă-sa, care îl asculta fără să înţeleagă prea bine, şi-i explică, în cuvinte profane:

— Adică pînă nu se cicatrizează... (căută cuvîntul, erau multe, îl alese pe cel din medicină) pînă nu se cicatrizează leziunea. Opt zile! Dar cu cît mai curînd, cu atît mai bine!

Şi sfîrşindu-şi expunerea, porni spre cîrciumă, de data asta spălîndu-se pe mîini, ca personajul faimos din Scriptură.

— Ai auzit, mamă? zise atunci mătuşa Didona. Trebuie să te duci la el chiar mîine. Să fii deşteaptă, să nu bage de seamă!

Aşteptă neliniştită răspunsul, care întîrzia să vină. Atunci ridică pumnul şi izbucni, învineţită de furie:

— M-auzi tu? Că de nu, te omor cu mîna mea, tîrîtură!

— Fii liniştită, răspunse fata. Mă duc astă-seară!

Şi porni spre uşă, fără să mai arunce o privire în urmă.

— Fata mamei (alt glas acuma), stai să schimbi alea de pe tine!

Nu se opri, se duse cu bluza care mirosea a iarbă, cu pielea care purta încă urmele apei din baltă, apă limpede, tristă şi lină.

Mătuşa Didona îşi puse o broboadă în cap, să n-o recunoască vecinii, şi fugi după ea, de teamă să n-o ia razna, să nu se arunce în

Dunăre; aşa o urmări, de departe, pînă ce o văzu că intră în casa mirelui.

Pe cer, locul soarelui îl luase luna, enormă, rece, pustie. Din parc se auzea muzică; dansau fetele acolo, cu pantofi albi de meşină.

Miltiade venise atunci de la club — era furios, i se raportase că fata lipsise toată ziua, fusese în baltă cu un tînăr.

Ea deschise uşa, fără să ciocănească, se opri în prag şi zise, privind cuvertura:

— Am venit.

Miltiade se însenină dintr-o dată, se repezi la ea şi-i cuprinse mîinile.

— Fii binevenită! Te aştept de multă vreme.

Vorbea cald, nu era un om necioplit, ştia să se poarte cu femeile, cunoscuse multe, nu una.

Abia acum întoarse ea capul spre el şi-i arătă ochii, imenşi, aurii — şi mai reci decît luna.

— Să ştii, nu mai sînt fată!

El rîse — i se părea bizară, nu putea s-o creadă, privirea ei rece arăta prea multă nevinovăţie. Spuse, în glumă:

— De cînd?

— De astăzi.

Îi cuprinse umerii — avea îndemînare în mînă, şi-n glas o tandreţe pe care n-ar fi bănuit-o nimeni.

— Prostuţo! Căprioară fricoasă, de ce vrei să sperii tu lupul din pădure?!

Acestea fură cuvintele lui de dragoste; ar fi plăcut multora; ea nu le auzi: privea cuvertura...

PARTEA A DOUA

Din omul de acum nouă ani, pe care amintirea Anei Odeta îl evoca astăzi cu o durere reînviată, rămăseseră neschimbaţi numai ochii, verzi şi limpezi, cum nu-i nevoie şi nu-i drept să aibă bărbaţii. Ei îi îmbrăcau într-o lumină fantastică faţa prea timpuriu aspră.

De unde venea el atunci, în vara cînd vasele lor fuseseră aproape? De pe mări, desigur, şi pe mări plecase. Ana Odeta nu ştia că în dimineaţa cînd cargobotul englezesc Neptun ridica ancora, Meit era la gară, debarcat în ascuns, împreună cu stewardul şi luau drumuri tainice. Şi toate drumurile lor după aceea rămăseseră neştiute de alţii, pînă în anul cînd se făcea pacea.

În iarna lui 1944, Matei apăru, necunoscut, la Şantierul Naval Năsturaş, ca să muncească. Erau mulţi „vaporeni“, cum le zicea lumea uscatului, rămaşi fără vapoare şi îndrumaţi de sindicatul marinarilor spre alte îndeletniciri care să le dea un rost nou în viaţă.

Din decembrie pînă în martie, Matei lucră în şantier ca vopsitor, pe apucate — nu prea avea ce vopsi, cîştiga puţin, iarna era grea şi viaţa parcă pe măsura iernii. Uneori se uita de pe mal la Dunărea încremenită sub gheţuri şi îi venea s-o ia razna. Nişte şandramale de scînduri, hîde, în spate; un gard de sîrmă în dreapta, spre grădinănii; în stînga, spre fabrica de ciment, altul; în faţă, sălciile de baltă, scheletice, bătrîne, speriate — altceva aşteptase.

Făcea parte din tabăra care luptase împotriva războiului, şi-acum, cînd războiul era aproape sfîrşit, aştepta să aducă altceva pacea. Orizontul strîmtat îi zdrobea firea răzvrătită şi într-una năvalnică, dar se supunea, scrîşnind din dinţi, unei discipline mai demult acceptată; „asta mi s-a dat să fac, asta voi face!“ în schimb, sub lumina ochilor răspîndită pe faţă, aproape ca un miracol, toate în el se crispau, sufletul ca şi obrazul.

Era o iarnă grea, fără lemne în sobă şi fără pîine pe masa săracului, dar unii în oraş continuau să petreacă. Muncitorii degerau pe cală şi prin ateliere; în banii de pe atunci, care aveau să-şi piardă valoarea lună de lună, cîştigau o mie de lei pe zi, iar kilogramul de mălai costa două mii, în piaţă...

Inginerul Baciu, directorul şantierului, venea de la Bucureşti cu maşina, înfofolit în blănuri şi, cu puşca pe umăr, se ducea la vînătoare în baltă. Matei îl urmărea cu privirea; în silueta lui, care se pierdea

peste gheaţă, îngloba, simbolic, toate siluetele celor de-o seamă. „Pentru ei am luptat, pentru ei s-a zvîrcolit şi a sîngerat lumea?“

Nu aşteptase să-i aducă nici o mărire sfîrşitul războiului, dar îl revolta şi îl umplea de amărăciune decăderea nedreaptă. Dormea în frig, mînca pîine cu tărîţe amare, nu avea o haină cuviincioasă.

Comuniştii, şapte sau opt la început, cărora li se alăturaseră vreo optzeci în lunile următoare, se adunau seara într-o odaie dărăpănată de lîngă sculărie, şi dacă nu fiecare înţelegea prea limpede în ce fel trebuie schimbată lumea, toţi vedeau în silueta patronului acelaşi simbol anacronic; pe unii îi frămînta nerăbdarea, făcîndu-i să întrebe cu glas tare ceea ce se întreba şi Matei, cîteodată, în sine:

— De ce nu-i alungăm? Şantierul, fabricile, uzinele să fie ale muncitorilor!

Dar cei mai mulţi aveau o altfel de înţelegere a împrejurărilor:

— Omenirea încă mai sîngerează, războiul nu s-a terminat, şi noi trebuie să-l susţinem! Şantierul va fi al muncitorilor cînd va veni vremea. Pînă atunci, grija noastră rămîne producţia, pe care nu îngăduim s-o răstoarne nimeni!

Maistrul Golgota încuviinţa, bătîndu-se în pieptul ca o armură:

— Aşa e, tovarăşi! Să respectăm disciplina! Lăsaţi-i în pace pe patroni, că odată au să dea ei socoteală!

Zîmbea cu o discretă infatuare: se ştia că fusese primul după 23 August care susţinuse interesele muncitorilor, în faţa inginerului Baciu. Împrejurarea era memorabilă şi făcuse din el un fel de erou al şantierului. La cîteva zile după Eliberare, maistrul Golgota se prezentă la birou cu un număr de revendicări, în fruntea unei delegaţii de zece oameni. Directorul îl primi înfundat în scaun, cu un zîmbet acru şi arogant pe figură. Ştia că o clipă de slăbiciune astăzi putea să însemne pentru el multe înfrîngeri şi umilinţe viitoare.

— Ce doriţi, domnilor?

Muncitorii, oameni de toate felurile, cam timizi unii, rămăseseră în picioare, aliniaţi în faţa biroului.

— Mai întîi dorim să stăm jos! izbucni maistrul Golgota. Hai, tovarăşi, fără sfială!

Doi se aşezară în fotolii, pentru ceilalţi se aduseră scaune din anticameră, dar nu erau de ajuns, lipsea unul. Atunci, după o clipă de căutare, maistrul Golgota păşi înainte şi, cît era de masiv, se aşeză pe birou, în nasul inginerului.

— Acum ascultă de ce-am venit, domnule!

Directorul se făcu palid... Iar cei de faţă, privindu-l cu o admiraţie speriată pe maistru, avură simţămîntul naiv, dar aşa de explicabil, că dobîndiseră asupra patronului victoria visată de generaţii.

Întîmplarea, amplificată, făcu ocolul uzinelor şi fabricilor, umplînd multe inimi de satisfacţie. Cîteva luni mai. tîrziu, cînd se organiză sindicatul, maistrul Golgota fu ales în comitetul de întreprindere, cu o majoritate triumfală, iar comitetul, la rîndul lui, îl alese preşedinte în unanimitate...

Fu aspră, pentru trupuri şi pentru inimi, iarna anului 1944. Chircit la gura cuptorului din cazangerie, Matei aştepta să se mai monteze două-trei table afară, la şlepurile Societăţii Franceze de Navigaţie, ca să le vopsească. Muncă măruntă, fără continuitate, fără spor şi fără speranţe...

Donos, cu care venise în şantier la aceeaşi dată, era angajat ca electrician, dar nu avea nici el de lucru decît întîmplător, reparaţii. Fusese laborant radiolog şi îşi începuse ucenicia pe vremea cînd nu se dădea prea multă importanţă primejdiei iradiaţiilor; pe atunci, aparatele nu erau blindate, iar protecţia se aplica, sau nu se aplica, fiecare făcînd după cum îl tăia capul. La douăzeci şi doi de ani, organismul lui dezvălui deodată penuria globulelor roşii şi albe. O resimţea încă şi astăzi. Şi astăzi, dacă se ridica brusc din pat, avea ameţeli, ducînd pînă la pierderea echilibrului cîteodată... Deoarece trebuia să muncească, deveni instalator de electricitate, meserie într-un fel apropiată celui care a lucrat cu aparatele Roentgen, mai ales cînd a avut curiozitatea tehnică să le cerceteze alcătuirea îndeaproape.

Matei îl cunoştea de cinci ani, din care ultimii doi fuseseră tot timpul împreună, fugiţi din închisoare, ascunşi prin munţi, prin păduri neumblate. Dacă anii de război se socotesc dublu în viaţă, în prietenie pregnanţa lor devine şi mai accentuată. Astfel, nu întîmplarea îi adusese pe amîndoi în acest şantier unde munceau astăzi, ci o veche legătură sufletească, statornică şi cu atît mai emoţionantă, cu cît, la suprafaţă, firile lor se ciocneau zilnic şi nu o singură dată.

Era grea atmosfera în şantier în acea iarnă cu care începea anul 1945, încărcată de amintirile lui 1944. Răuvoitorii, flecarii, duşmanii răspîndeau zvonuri alarmante şi se găseau muncitori ici, colo, care se uitau nedumeriţi unii la alţii. Unii cereau îmbunătăţirea grabnică a condiţiunilor de viaţă — „celelalte pe urmă, tovarăşi!...“ Da, viaţa muncitorilor era aspră.

Negru la chip, cu ochii în fundul orbitelor, cu obrajii supţi, chinuit de dureri de cap, Donos mergea de la un om la altul:

— Nu vă lăsaţi amăgiţi; sînt unii care s-ar bucura de neînţelegerile noastre!...

Cu patentul în buzunar şi cu şurubelniţa în mînă, pierzi vremea prin curtea şantierului, nu te ia nimeni în seamă, mulţi îţi întorc spatele.

— Da dumneata ce eşti aici? Luftinspector? Lasă-ne-n pace, că arzi gazul degeaba!

Fireşte, printre cei aproape cinci sute de salariaţi ai şantierului, erau şi din aceia care l-ar fi regretat pe Năsturaş sau pe inginerul Baciu — oameni de casă! Şi asmuţeau şi pe alţii — minţi slabe!

— Ia şterge-o mai încolo cu agitaţia ta, mă electricarule!

Donos îşi arunca uneltele inutile şi trecu la sudură, muncă de prestigiu, care lăsa ceva temeinic în urmă. Ar fi mers la cazangerie, unde erau braţele cele mai tari ale şantierului, dar nu-l ajutau puterile. Comitetul de întreprindere îi sprijini cererea, îndemînatec era, ambiţia îl împingea din urmă... Peste o lună, lucra cot la cot cu cei vechi în meserie. Acum avea alt nume: va să zică făcea treabă laolaltă cu muncitorii, nu venise între ei doar ca să-i bată la cap cu teoria! Cîte unul, privindu-l cum sta aplecat asupra fierului, cu masca în mîna stîngă, cu cleştele de electrozi în dreapta, învăluit în scîntei şi în lumini violacee, îl mai încerca uneori cu întrebările, poate ca să-l necăjească, poate ca să-şi limpezească o nedumerire:

— Da dumneata, care spui aşa şi pe dincolo, tovarăşe Donos, nu te speteşti tot pentru Năsturaş? Munceşti, iar el ia gologanii!

— Nu muncesc pentru Năsturaş, ci pentru ţară! Ce construim, al nostru are să fie!

— Cînd, e întrebarea?

— La timpul potrivit! Aveţi răbdare şi are să vină şi pentru noi zilele bune!

Poate! Dar pînă atunci, zilele erau grele. Necazurile muncitorilor le mai alina maistrul Golgota, stînd cu mîna tot în gîtul directorului. Intra la el, fără să ciocănească, şi se aşeza în fotoliu; oamenii care treceau prin faţa ferestrei şi îl vedeau, parcă simţeau în şalele lor istovite moliciunea mîngîietoare a pernelor. Şi, de voie, de nevoie, directorul le satisfăcea revendicările: să se facă economat, să se plătească orele suplimentare şi concediile, să se acorde spor de periclitate în unele ateliere... Inimos om maistrul Golgota! — îşi dădea seama şi Donos.

— Să mergem umăr la umăr, maistre!

— Mergem, bădie!

Numai că umerii lor nu veneau la aceeaşi înălţime, şi atunci, pe chipul maistrului Golgota se ivea un zîmbet protector, amestecat cu destulă simpatie.

Simpatia se mai şterse cînd Donos fu ales secretarul celulei; sudorii erau alături de el, nu însemnau voturi puţine, mai îl susţineau mulţi alţi comunişti, din alte ateliere. În schimb, maistrul Golgota rămînea eroul şi părintele şantierului — n-avea motiv să pizmuiască pe nimeni, aşa că merseră împreună, şi în anul 1948, uniţi îi găsi ziua de 11 iunie.

La mitingul ţinut cu prilejul naţionalizării, Donos era la tribună, în capul gol, cum umbla toată vremea, cu chipul crispat parcă de o suferinţă continuă; numai că faţa lui împietrită şi sumbră iradia acum o bucurie ţinută în frîu. Cu toată bucuria zilei de sărbătoare, îi rămîneau griji grele pentru ziua de mîine: şantierul, trecut în stăpînirea poporului, nu avea temelii bune!...

Cînd venise aici, să muncească, Matei nu ştia nici măcar cît va rămîne; avea treizeci şi cinci de ani, umbla într-o pufoaică veche, pătată de uleiuri, ducînd după el pensula şi găleata cu minium de plumb, culoarea coralului care, sub cerul greu de zăpadă, evoca neconvingător insule îndepărtate, din mările tropicale. Se străduia, împreună cu alţii, să-i alăture pe muncitori cauzei lor adevărate şi comune, credea în ea cu toată puterea inimii, avea vorba clară şi convingătoare, vibrînd de căldură, oamenii îl ascultau cu precădere, dar era altă fire decît Donos. Mai nestăpînit, cu sînge mai năvalnic în vine, visa uneori ca schimbările să se facă într-o lună, într-o zi, într-o oră, pe loc, cum se schimbă mersul maşinii dinapoi înainte, manevrînd o manivelă, şi, dacă n-ar fi avut în el o veche disciplină, ar fi alunecat poate cîteodată alăturea cu drumul, dînd apă la moară mînuitorilor de zîzanie. Uneori, în sufletul lui izbucneau dorinţe năvalnice. Pentru ce luptase? Ca să se tîrască printre şlepuri cu o găleată de minium în mînă? Nu dorea răsplată, ci un vapor pe care să-şi poată face vechea lui meserie.

Dar nu erau vapoare, lovise şi-n ele războiul; aveau să se construiască altele, de acum încolo. Aici, în şantierul acesta de la Dunăre, bătut haotic de viscolul iernii, se cîrpeau şlepurile şi remorcherele unei societăţi de navigaţie străine, în aşteptarea

primăverii şi-a zilelor bune. Iată însă că muncitorii ştiau să bată cu ciocanul şi să îndoaie fierul, puteau şi ei să construiască vapoare. Matei urmărise toată iarna lucrul la cazangerie; în primăvară, lepădă pensulele şi vopseaua şi ceru să i se încredinţeze ciocanul: firea lui aprinsă nu putea să îndure mai mult jumătăţile de măsură.

Doi ani mai tîrziu, cînd se făcu naţionalizarea, cunoştea situaţia din jur mai bine decît inginerul Baciu, pe care îl pasiona vînătoarea, cunoştea munca şi oamenii altfel decît din fotoliu şi din căldura biroului, se simţea în stare să construiască vapoarele, dar mai întîi trebuia construit şantierul.

În săptămînă următoare numirii, el se prezentă la minister cu un plan de investiţii de ordinul milioanelor, care dovedea un temperament cu atît mai primejdios, cu cît purtătorul lui nu avea garanţia unei experienţe de conducător în domeniul construcţiilor navale! Exact în acelaşi timp, experţii puneau în dreptul şantierului, numit de la naţionalizare Victoria, semne de întrebare; lipsind cala potrivită unei viitoare dezvoltări, se discuta problema mutării lui, sau a comasării, sau chiar a desfiinţării. Ce victorie?!

După ce tot timpul războiului îl chinuise nostalgia navigaţiei, Matei simţi deodată, acolo, într-un birou de la minister, nostalgia şantierului. Îi veni în minte hala cazangeriei, unde-şi petrecuse ultima vreme bătînd cu ciocanul, îşi aminti vuietul injectorului, scrîşnetul fierului în ghilotină, jocul feeric al scînteilor deasupra platoului, gîfîitul muncitorilor, strigătele, chemările, înjurăturile. Nu-i mai erau străini aceşti oameni — Arici Vasile, care-i pusese ciocanul în mînă, şi Rogoz, Topor, Bandă Victor, Gică Spirea, Ionete Gavrilă, cîteva nume din cîteva sute, tatuaţi de scîntei pe braţe, pe umeri. Nu erau numai tovarăşi de muncă: le ştia inimile, speranţele, suferinţele, dorurile. Intrau împreună pe poartă, împreună îşi îmbrăcau hainele de muncă în fundul şandramalei, la sfîrşit se spălau laolaltă de funingine, cu apă din Dunăre, rîzînd, glumind, stropindu-se, ca la vîrsta copilăriei... Uneori întîrziau pe mal pînă răsărea luna, plănuind, visînd, dezvăluindu-şi necazurile, îndoielile, neliniştile, năzuinţele şi bucuriile... Şi plecau împreună, şi cu ei îşi bea, sîmbătă seara, de regulă, iar peste regulă în zilele de chenzină, kilogramul de vin acru la cîrciuma lui Tamistocle, din barieră... Şi-n casele lor mergea duminicile, la prînzul familiei, strîngîndu-se în jurul aceleiaşi mese cu nevestele, cu soacrele, cu nurorile, cu copiii, fiindcă nu avea altă

familie... Şi cum de-şi găsea luni dimineaţa salopeta curată, săptămînă de săptămînă?

— Ţi-am luat-o eu, măi tăticule, să ţi-o spele femeia, că unde-s cinci, merge şi a şasea!

Moş Bostan, mecanicul ghilotinei! Şi nu c-ar fi umblat cu vreun interes, să şi-l apropie bunăoară ca ginere, fiindcă n-avea fete, ci numai flăcăi — patru salopete! — toţi lucrau, unul în şantier, ceilalţi la Industria sîrmei.

Şi cozonacul la Crăciun, şi ouăle roşii la Paşti — obiceiuri creştine. „Ciocneşte, mă neică, nu necăji omul!“ — „Ciocnesc bucuros, nea Vasile!...“

Şi nu erau numai cazangii, cu care lucra umăr la umăr. Dibuise firea multora, legase prietenii prin toate atelierele, din aceeaşi pornire neastîmpărată de a cunoaşte şi de a-şi simţi aproape inima omului... Iar acum, cînd se afla departe de ei, aşteptînd la minister hotărîrile, îşi dădea seama deodată că inima lui era robită acestor oameni şi casei lor, şantierul.

— Nu se poate, tovarăşe! Aveam cinci sute de muncitori! Trebuie să construim vapoare!

— În orice caz, veţi termina pescadoarele.

— Şi restul?

— Aşteptaţi. Probabil cele patru şlepuri vor fi demontate şi duse în altă parte...

Desfăcute, tablă cu tablă, după ce fiecare bucată de fier cunoscuse munca omului: a inginerilor, a trasatorilor, cazangiilor, nituitorilor — o, Doamne! — şi chiar a vopsitorilor.

— Mă angajez să le terminăm! Sîntem în stare! E păcat de munca oamenilor! Nu se poate să desfiinţaţi şantierul!

— Nu aveţi cală!

— Vom face! Iată, am aici o schiţă de proiect şi calculele tehnicienilor!

— Nu merită atîta cheltuială, pentru că restul construcţiilor sînt sumare.

— Vom clădi altele. Iată, am aici...

— Şi cu ce bani, omule? Ministerul nu are cum să satisfacă un plan de investiţii ca al dumitale. Şi nu poate nici să-l aprobe. Du-te şi grăbeşte terminarea pescadoarelor; pentru rest vei primi dispoziţii în cîteva zile!

Acestea se întîmplau în săptămîna cînd la şantier muncitorii începuseră să-şi piardă răbdarea, văzînd că noul director nu făcuse încă nici o minune.

Matei se urcă în tren să vină acasă, cu creierul în mîini: nu-i mai putea ţine greutatea în cap, nici greutatea capului pe umeri. Dar patru ore cît dură drumul, avu puterea să se suspende, dormi într-un colţ al compartimentului, deprindere fericită din vremurile grele. Dormise şi în picioare cîteodată, rezemat de un copac, sau de o glugă de coceni, cînd ţîrîia de sus ploaia şi nu putea să se întindă în jilăveală.

Sosi seara, la zece şi jumătate — nu-l aştepta nimeni, nu avea nici automobil, nici trăsură; intră într-o farmacie, vorbi la telefon cu portarul şantierului, ceru să-l cheme pe Donos; cînd acesta veni, după un sfert de oră, îl rugă să-l caute numaidecît pe inginerul Dutchievici, sau pe Marchidan în lipsa primului, şi să vină împreună cu unul din ei la o consfătuire urgentă, acasă la contabilul-şef, care stătea aproape de gară.

El le-o luă înainte şi la acea oră tîrzie îi bătu în geam lui Mititelu.

Contabilul-şef era o făptură măruntă şi firavă, în deplină potrivire cu numele, poate nu doar printr-o întîmplare; poate numele fusese o veche poreclă a străbunilor, care dăduseră descendenţi mici de statură. Negricios, slab la faţă, tare îngust în umeri, cu burta suptă, ceea ce nu-i chiar un privilegiu pentru oamenii ajunşi la o anumită vîrstă, adică teoretic la vîrsta declinului, contabilul nu atrăgea atenţia nici prin ochii închişi la culoare, care dovedeau deopotrivă inteligenţă, vioiciune şi temere, nici prin fruntea boltită cu oarecare nobleţe, nici prin mîinile ca de femeie, nici prin picioarele croite aproape nebărbăteşte (purta pantofi 37 şi tocuri de patru degete, disimulate sub pantalonul croit larg şi cu prisos de lungime). Nu atrăgea atenţia nici chiar prin mersul lui iute, care la un om mai înalt n-ar fi trecut nebăgat în seamă. Ceea ce sărea în ochii tuturora şi-i definea fizionomia era gura, cu totul şi cu totul de aur, toţi dinţii fiindu-i „îmbrăcaţi“ fără zgîrcenie şi lucind de departe, ca o pafta soldăţească în zilele de paradă.

Cînd directorul îi ciocăni în geam, la acea oră tîrzie, Mititelu se pregătea de culcare; era în cămaşă de noapte, cu rîuri, sub care făptura-i puţină părea şi mai pirpirie. Vizita neaşteptată îi trezi spaima; îi era teamă într-una să nu fi săvîrşit vreo greşeală, şi neliniştea, în loc să-l doboare, îl făcea mai ager; creierul îşi adîncea circonvoluţiunile, sub impulsul instinctului nativ de conservare.

— Ce s-a întîmplat, tovarăşe director?

Directorul nu venise să-i ceară nici o socoteală; îi trebuia un sfat, o consultaţie financiară.

Îl cunoştea pe Mititelu, ştia despre el că îşi stăpîneşte perfect meseria. Fusese şeful contabilităţii la început, cînd se înfiinţase şantierul. Năsturaş îl luase de la Administraţia financiară; avea nevoie de un om care să mînuiască bine cifrele, dar să cunoască şi năravurile fiscale. Contabilul îl servise trei ani cu pricepere şi credinţă. De fapt, sub aspectul administrativ el condusese şantierul şi, bineînţeles, fusese răsplătit larg, peste salariu, din acele fonduri neînregistrate totdeauna, pe care la asemenea întreprinderi le cunoaşte numai şeful contabilităţii şi patronul. Nu făcuse însă avere, nu fusese destul timpul faţă de numărul golurilor; cu banii cîştigaţi îşi îndulcise viaţa şi îşi ţinuse patru copii la studii superioare.

În 1946 însă, intervenise un conflict între el şi inginerul Baciu. Năsturaş se solidarizase, firesc, cu familia, şi Mititelu fusese retrogradat, trecut într-un post mai mic, la casierie. Nu-l concediaseră, spre a evita un proces cu cereri de despăgubire, dar se aşteptaseră ca slujbaşul căzut în dizgraţie să demisioneze. Împotriva aşteptării tuturora, fostul şef al contabilităţii îşi primise noua slujbă, cu modestie...

Astăzi lăsa să se înţeleagă, foarte ocolit, fiindcă nu-i lipsea isteţimea, că neînţelegerea lui cu patronul fusese de o anumită natură, mă-nţelegeţi, că nu socotea demn să continue o colaborare aşa de strînsă cu exploatatorii muncitorilor, el, care nu era decît tot un muncitor, cu maşina de calculat şi creionul.

La 11 iunie fusese reînscăunat, dar nu ca o fostă victimă, cum puteau crede unii, ci fiindcă i se cunoştea priceperea în meserie.

Mititelu era destul de deştept să înţeleagă că în împrejurările de astăzi nu are de ales alt drum decît al cinstei şi supunerii. Situaţia pentru mintea lui era limpede: Năsturaş şi inginerul Baciu plecaseră, numai proştii îşi închipuiau că se vor mai întoarce vreodată, ei sau moştenitorii lor, să-şi ia înapoi şantierul. Nu-i rămînea decît să accepte orînduirea nouă, ştiind că îi va fi cu atît mai bine şi îşi va împăca sufletul cu atît mai repede, cu cît îşi va apropia mai temeinic concepţiile celor care răsturnaseră vechea orînduire. În consecinţă, citi cărţi de ideologie, studie noile teorii ale economiei, noua tehnică a contabilizării, îşi schimbă vocabularul în părţile necesare — şi cum

pricepea totul repede, în curînd ajunse să-şi poată face treaba cu competenţă deplină...

„Uite aşa, şi aşa, şi aşa, tovarăşe Mititelu!“ îi spuse Matei, după ce intră în casă şi fură singuri, la masa din mijlocul antreului.

Contabilul îşi pusese un pardesiu peste cămaşa de noapte, iar soţia îşi îmbrăcase capotul şi se dusese să fiarbă cafele.

Nu era de mirare că ministerul refuza cererea! Mititelu avu un zîmbet lăuntric: spusese doar lămurit, înaintea plecării, că nu există sorţi de izbîndă; cunoştea şi legile, şi obiceiurile.

— Care obiceiuri? îl întrebase atunci Matei, privindu-l cu asprime.

Dîndu-şi seama că îl luase gura pe dinainte, contabilul se hotărîse să fie mai prudent altădată, să nu se mai lege la cap fără să-l doară.

— Acum ce aveţi de gînd? întrebă, după ce află răspunsul ministerului.

Dacă venise să-i ceară un sfat, ce putea să-i recomande decît cuminţenia?

— Nu renunţ la nimic! răspunse Matei, cu o încăpăţînare care prevedea urmări grele.

Mititelu îşi simţi pardesiul rece pe umeri.

— Tovarăşe Mititelu, am venit să mă sfătuiesc cu dumneata; trebuie să facem o şmecherie.

Omului firav începu să-i ticăie inima şi să i se unduiască, neliniştite, circonvoluţiunile. Toate gîndurile lui de prudenţă şi cuminţenie stăteau la pîndă, să-i apere pielea şi somnul. Înţelegea să dea tot din el, ca să meargă treaba bine, şi cinstea, şi priceperea, şi ore suplimentare, asta se cheamă devotament, spună oricine! Şi iată că venea cineva acum, cine? — stăpînul — să-l îndemne la rele, şmecherie! — călcarea legilor, ştia bine urmările.

Matei începu să-i expună planul.

„Uite aşa, şi aşa, şi aşa, tovarăşe Mititelu...“

Contabilul-şef luă ceşcuţa cu cafea de pe masă, dar o puse înapoi: nu putea s-o ţină, îi tremura mîna.

Ce vroia directorul nu era doar o şmecherie, era nebunie curată...

— Ţi-e frig, tovarăşe Mititelu?

Tremura uşor, dar fără stăpînire. Nu putea să-şi bea cafeaua, imposibil să ţină ceaşca în mînă; pe frunte i se iviseră broboane de năduşeală.

Spre liniştea contabilului, tocmai atunci sosiră şi ceilalţi chemaţi la consfătuirea nocturnă. Donos îl găsise pe Dutchievici, era totdeauna acasă după ora zece seara, dar din prudenţă, mai înainte îl luase pe Marchidan, care stătea aproape de şantier, a cincea stradă de la barieră.

Noii veniţi fură repede puşi în curent cu discuţia de pînă acuma. Chipul inginerului Dutchievici rămase impasibil, poate doar era mai palid decît ziua. Donos se aşeză de la început mai într-o parte, în umbră, fără să i se desluşească figura; nu scoase un cuvînt, nu se mişcă pînă la urmă. Marchidan şedea în faţa lui Matei, sfios, şi la fiecare încheiere a acestuia se sălta uşor de pe scaun, în semn de încuviinţare, dar ai fi crezut că are un furuncul şi-l supără pantalonul.

Matei îşi continuă expunerea: neputînd obţine deocamdată fonduri de investiţii, avea de gînd să ia comenzi în sumă de...

Dutchievici, cu toată impasibilitatea lui, nu-şi putu stăpîni o tresărire; îl întrerupse, cu vocea rece şi îndepărtată, parcă venită din altă cameră:

— Nu puteţi cere o comandă aşa de mare!

— De ce?

— Fiindcă depăşeşte de cinci ori capacitatea de lucru a şantierului.

— Capacitatea de azi, nu pe cea viitoare... Văd că nu înţelegeţi, tovarăşe Dutchievici!

Îi vorbea altfel decît celorlalţi, cu o deferenţă care poate nu era semn de răceală, ci i-o impunea vîrsta inginerului. Acesta înclină din cap, cu un uşor aer de îndoială, şi se abţinu să aducă o nouă obiecţiune.

Marchidan se săltă de pe scaun; nu părea nici uşuratec, nici slugarnic, ci mai degrabă speriat de importanţa acestei consfătuiri, unde, probabil, se hotăra soarta şantierului. Altfel, nu avea una din acele înfăţişări care se impun de la întîia privire. Era un tînăr pe cale de a atinge vîrsta bărbăţiei, scund, îngreunat de o grăsime prematură, cu picioarele scurte şi grele, cu mîinile plinuţe, ca de episcop, dar foarte dibace la trasul liniilor cu creionul, şi se vădise mai înzestrat decît l-ai fi putut judeca după fizionomie. Într-adevăr, chipul lui plinuţ ca şi trupul, fără cute pe frunte din cauza unui uşor strat de grăsime, cu nasul pe jumătate ascuns între pomeţii rotunzi, dar fără culoare, ca nişte mere crescute la umbră, cu gura mică şi inexpresivă, făcută parcă pentru nimic, nici măcar pentru îngurgitarea obligatorie, cu părul lins, decolorat şi uşor pleşuv înainte de vreme, cu ochii

nenuanţaţi, ca aerul sau ca apa de ploaie, nu dezvăluia observatorului străin prea mari însuşiri interioare.

Dar Matei, fiindcă îl văzuse adesea în şantier, urmărind stăruitor şi sîrguincios lucrările, descoperise în el mai de mult pasiunea pentru construcţiile navale, de aceea îl privea atent şi cu simpatie; nu-i puteau rămîne indiferenţi oamenii care iubeau vapoarele! Prezenţa lui aici astă-seară îi mărea încrederea în sine — avea în el un aliat cu mintea şi cu inima, în vreme ce pe Dutchievici şi pe Mititelu îi simţea ostili prin scepticism şi rutină.

Şi privindu-l pe Marchidan în ochii ca apa fiartă, continuă, cu mai multă hotărîre:

— Comenzile am să le obţin! Jumătate din acontul legal o investim în mărirea şantierului.

— Tovarăşe director, legea nu îngăduie! îl avertiză Mititelu.

— Bine!... Mărind şantierul, mărim capacitatea de lucru şi realizarea comenzii nu va mai fi o problemă.

Contabilul-şef clătină din cap, privind la fiecare pe rînd, ca şi cum le-ar fi cerut ajutorul:

— Poate nu va mai fi o problemă de timp, dar va fi una de bani. De unde punem înapoi banii?

— Aş putea spune că asta-i treaba dumitale!

Inginerul Dutchievici interveni — nu apucase să-şi exprime obiecţiunea îndată după replica lui Mititelu:

— Îngăduiţi-mi să vă atrag atenţia că înainte de a fi o chestiune de bani, e o chestiune de timp şi mai cu seamă de posibilităţi tehnice.

Matei îl privi, nu-l vedea prea bine, se simţea puţin enervat de toate obiecţiunile.

— Tovarăşe Dutchievici, îmi dau seama că tot nu mă înţelegeţi, şi mă miră. Dar o să fiţi lămurit pînă la urmă.

Marchidan se săltă de pe scaun, şi Matei continuă, cu ochii la el, deşi se adresa contabilului, care continua să tremure încetişor cu pardesiul pe umeri:

— Uite de unde o să punem înapoi banii: o parte îi realizăm micşorînd preţul de cost al vaselor. Dacă lucrăm pînă la vara viitoare zece şlepuri, iar anul următor încă zece, în serie...

Dutchievici clătină din cap fără voie. Ideea de a se mări şantierul, de a se face altă cală, îi aprinsese puţin închipuirea, îi dăduse cîteva nopţi de insomnie, visase cu ochii deschişi, mari, fixaţi în structura desuetă a plafonului; dar o socotea romantică şi irealizabilă; pierduse

de mult încrederea în faptele mari, în puterea omului de a se depăşi pe sine. Deunăzi, cînd fusese chemat la prima consfătuire, i se păruse că se pune la cale o aventură, o călătorie în ţinuturi virgine. Să se taie malul, să se facă o cală nouă, sus, la şase metri peste nivelul Dunării — grădinile Semiramidei! Şi rampa de lansare? Cincizeci de metri lungime!... Şi beton? Cîteva sute de vagoane!... E drept, i se încălzise închipuirea, schiţase un profil, din cîteva linii, făcuse o socoteală în minte: „Da, ar fi posibil, dar cu o muncă titanică!“ — „Titanii noştri de abia aşteaptă să le dăm drumul!...“ Vorbe sonore, să le declami în fîlfîitul steagurilor, de la tribună! Cine era omul acesta care sfida statornicirile, ca şi cînd ar fi avut puteri nemăsurate asupra naturii şi lumii? Lucrase la cazangerie, avea mîinile bătătorite, arse de scîntei, murdare de rugină... Şi iată-l acum, ieşind din fumul cărbunelui, în cămaşă albă, neverosimil, ca o vedenie şi luînd glas nu doar să arate drumul celor cinci sute de muncitori, ci şi să poruncească pămîntului, neclintit de nimeni!...

Crezuse pînă astă-seară că din înflăcărarea primei zile nu va rămîne decît un mic proiect, pe hîrtie. Era mai firesc să se desfiinţeze sau să se comaseze şantierul, îl socotise de la început o improvizaţie, o scamatorie a lui Năsturaş, sortită să se destrame într-o zi, ca toate scamatoriile...

— Aveţi de spus ceva, tovarăşe Dutchievici?

— Da, o întrebare. După cîte am înţeles, dumneavoastră înţelegeţi să construim în acelaşi timp şi vasele, şi şantierul.

— Întocmai!

— Şi unde se vor monta primele zece şlepuri, de vreme ce cala nouă nu va fi gata decît...

— Parţial va fi gata la toamnă.

Inginerul ridică ochii în tavan, ca şi cum ar fi căutat cerul, spaţiul — să viseze sau să se îndestuleze cu aer. Începea iar călătoria imaginară...

— Dar pentru prima serie de şlepuri, continuă Matei, vom folosi cala veche; ştiu că au să ne împiedice inundaţiile, ca în toţi anii; va fi ultima oară.

Dutchievici simţi în glasul lui o hotărîre care i se părea maladivă şi îngrozitor de obositoare. Zise, cu ochii în tavanul fără stucatură — casă modestă, în cartierul de lîngă gară:

— Dacă ar fi să hotărăsc eu, n-aş mai pune un singur vas pe cala actuală. Cele patru şlepuri ar trebui demontate; nu mi-aş lua

răspunderea să continuăm lucrul la ele. Acesta a fost de la început punctul meu de vedere.

Matei simţi o pornire de furie; ce vroia această fantomă cenuşie, rămasă din altă lume? Să se desfiinţeze şantierul? Lucrase aici, cunoştea muncitorii — în sufletul lui nu era nici un pic de căldură?

— Comisia de geologi a dat aviz favorabil! zise, căutîndu-i privirea. Deocamdată cala nu-i ameninţată de nici o primejdie.

— Ce înseamnă „deocamdată“?

— Pentru mine înseamnă să ţină pînă la vara viitoare!

— Credeţi că într-un an vom putea termina zece şlepuri?

— Cred! Şi dumneavoastră va trebui să concretizaţi credinţa mea, pe hîrtie, de aceea v-am chemat aşa de grabnic la această consfătuire. Gîndiţi-vă toată noaptea, mîine consultaţi-vă, şi pînă seara, la nevoie pînă poimîine la şase dimineaţa, cînd plec din nou la Bucureşti, vreau să am un raport detaliat. Notează dumneata, tovarăşe Marchidan!

Tînărul inginer scoase din buzunarul de la piept un stilou beteag, lipit cu leucoplast. În mîna lui, cu unghiile cam murdare, acest obiect lepros te făcea să-l urmăreşti mai îndeaproape şi să-ţi dai seama că şi îmbrăcămintea lui era la fel de cîrpită şi de mizeră. Purta o cămaşă gri, scămoşată la guler, cu o cravată maro înnodată prost, atîrnînd într-o parte, numai ca să fie; şi-o pusese pentru împrejurarea aceasta; la şantier venea fără cravată, poate din grabă, din economie, sau ca să-şi arate modestia. Haina, strîmtă în umeri, cu mînecile scurte, era dintr-o stofă bleumarin, străveche, aproape violetă acuma.

Privindu-l, Matei avu o uşoară repulsie, dar şi-o învinse, socotind că deocamdată nu trebuie să-l intereseze haina, ci omul.

— Notează! Cîte ore de lucru se pot reduce la un şlep de o mie de tone dacă lucrăm douăzeci în serie...

Marchidan scria, săltat puţin de pe scaun. Inginerul Dutchievici începu iar să viseze, cu ochii în tavan — sceptic, blazat, palid de melancolie. Nu credea, dar se gîndea, cu o voluptate bizară, să-şi facă datoria, chiar dacă strădania lui şi-a celorlalţi ar fi inutilă. Avea să mediteze la noapte, mîine, cum să se reorganizeze lucrul, cum să se reducă orele — nu-i displăcea această gimnastică a creierului, simţea de pe acum un început de durere în inimă — putea să fie un reflex sentimental, putea să fie o alarmă organică... Băgă mîna pe furiş în buzunar şi luă o pastilă de trinitrină.

Discuţia dură mult, nu se uita nimeni la ceasornic — trebuiau fixate toate detaliile la care să răspundă raportul serviciului tehnic. Marchidan scria, umpluse trei foi de hîrtie şi şedea aşa fel de parcă n-avea atingere cu scaunul.

Apoi veni din nou rîndul lui Mititelu; după un timp, inginerul Dutchievici îşi luă ochii din tavan şi îi îndreptă asupra lui Matei, cu o privire mirată, nedumerită, în care se puteau citi în acelaşi timp, amestecate, admiraţie, neîncredere şi stupoare. Aşadar, tot ce urma să se înfăptuiască pînă la anul, cala, o hală nouă pentru cazangerie, cantina, baie, infirmerie, urma sa se realizeze, în lipsa altor fonduri, cu mijloacele şantierului!

Mititelu începu iar să tremure sub pardesiul care îi acoperea cămaşa de noapte; n-avea temperamentul lui Dutchievici, nu putea să stea cu ochii în tavan şi să viseze — era contabil.

— Îndată ce va fi gata raportul tehnic, spunea directorul, o să putem calcula cîţi bani reprezintă economia de timp realizabilă.

„Cu orele faceţi ce ştiţi — se gîndea contabilul — dar banii eu nu pot să-i investesc în nimic pînă nu-i am în buzunar! Voi puteţi să visaţi, să faceţi planuri, şi poezii, dacă vă place; eu n-am voie să mă joc cu fondurile statului!“

Fără să-i dea prea mult răgaz, Matei continuă, cu seninătate:

— Deci, o parte din sumele pe care le vom investi o să le acoperim prin economii; restul, din comenzile viitoare şi din...

Nu, cu toată bunăvoinţa lui, cu toată abnegaţia, cu tot devotamentul, contabilul-şef îşi dădea seama că n-avea cu cine să lucreze; i se pusese pe cap un director care nu se pricepea nici la administraţie, nici la tehnică; avea să ducă şantierul de rîpă, iar pe el să-l bage la închisoare. Îşi lăsă capul în piept; se simţea destrămat.

— Tovarăşe director, mai avu putere să spună, să nu contaţi pe douăzeci de şlepuri!

— De ce?

Obiecţia lui era de altă natură decît a lui Dutchievici.

— Fiindcă ministerul n-o să ne încredinţeze o comandă aşa de mare, fără nici o garanţie.

— Cinci sute de muncitori nu sînt o garanţie?

Vorbe de spus la tribună! Argumente sentimentale! Un contabil nu le poate băga în nici o formulă...

— Să pornim mai încet, tovarăşe director; mai cu măsură!

— Fiecare are măsura lui! Economiile pe care trebuie să le realizăm nu se pot obţine decît dacă lucrăm un număr mare de vase. Cîte anume, zece, douăzeci, treizeci sau o sută, o să ştim numai după ce o să avem raportul tehnic în faţă. Si acum, notează te rog mai departe: la cît poate fi evaluat motorul Sultzer, de şase sute de cai...

Contabilul-şef îl întrerupse:

— De ce?

— Fiindcă vreau să-l transformăm în bani!... Scrie: cît valorează tabla şi cornierul aflat în şantier şi afectat motonavei fantomă a ăluia... cum îl cheamă?

— Chiriazzi... De ce? întrebă contabilul-şef, din ce în ce mai alarmat.

— Fiindcă vreau să le transformăm în bani!

— Să le vindem?

— Da!

— Cui?

— Statului.

— Nu înţeleg; iertaţi-mă! Cum să vindem statului motorul şi tabla?

— Sub forma unei motonave.

Mititelu rămase cu gura căscată; Marchidan se săltă de pe scaun, inginerul Dutchievici, care visa din nou cu ochii în tavan, îşi coborî privirea şi o fixă asupra lui Matei, inexpresivă, trimisă ca de departe. Şi glasul lui porni parcă de la aceeaşi distanţă:

— Vă gîndiţi să...

— Da! O să construim şi motonava!

Obrazul inginerului, totdeauna palid, se coloră uşor, dar nimeni nu avu timp să vadă. Marchidan făcu ochii mari.

— După cîte ştiu, dumneata ai întocmit un proiect pentru această motonavă, i se adresă Matei. Îl mai ai?

— Anteproiectul... Da, am copia întregului dosar. Originalul l-am predat de mult dom... lui Năsturaş.

— Bine. Să mi-l aduci mîine; am să-l iau la Bucureşti, ca să cer comanda... Şlepurile sînt şlepuri, dar dorinţa mea e să construim vapoare. Eu, poate ştiţi, am fost marinar... Tovarăşe Mititelu, cred că ai înţeles ce vreau: motorul şi materialele stocate de Năsturaş pentru motonavă devin automat economia noastră.

— Nu chiar, tovarăşe director, nu chiar! O dată cu naţionalizarea aceste bunuri au intrat în patrimoniul statului.

— Şi ce, şantierul îl facem pentru noi?

— Nu... Dar vedeţi, trebuie să procedăm după lege.

— Păi d-aia am şi venit la dumneata! Ca să faci totul legal!

— Asta nu se poate!

— O cale trebuie să existe! Frămîntă-ţi capul şi caut-o!

Urmă o clipă de linişte grea; în odaia de alături se auzi limpede o răsuflare speriată, apoi paşi — nevasta contabilului, care stătuse lîngă uşă, să tragă cu urechea, căzuse speriată pe marginea patului. Telurile scîrţîiră, sau scîrţîiau pereţii, sau inima lui Mititelu, sau creierul lui în cap...

Mititelu se gîndi: poate nu era cu totul ilegal. Motorul şi materialele aparţineau şantierului, dintr-o comandă neexecutată de Năsturaş, deci direcţia ar fi putut dispune de ele cum socotea.

— Poate că da, tovarăşe director. Dacă luaţi comanda motonavei, folosim motorul şi materialele existente, iar suma corespunzătoare din deviz o investim în altceva. Da, am să caut, am să văd, cred că...

Rămase puţin pe gînduri, apoi se lumină şi rîse, arătîndu-şi dinţii de aur. Dacă tot pornise, de ce să nu meargă pînă la cap? Unui astfel de om, cum se arăta directorul, decît potrivnic, e mai bine să-i fii aliat!

— Păi dacă-i aşa, putem să facem la fel cu toate materialele aflate în şantier; să le prefacem în bani!

— Aha!... Atunci scrie: cît valorează materialele intrate în şantier înaintea naţionalizării. Dar nu cele afectate comenzilor de la stat!

— Fireşte! încuviinţă Mititelu. Ar însemna să ne furăm singuri căciula!

— Aşa, încheie Matei, cred că vom fi destul de bogaţi. Sînt două capitole pe care vă rog să le studiaţi detaliat şi exact: primul, economii prin reducerea preţului de cost, şi al doilea, fonduri realizate din folosirea, la comenzile viitoare, a materialului existent.

— Pentru acestea din urmă, interveni contabilul, în orice caz luaţi o aprobare de la minister.

— Vom vedea... Dar mi-e teamă că dacă le pomenesc de ele au să le şteargă din deviz, şi atunci ce-am mai cîştigat?

— Altfel nu se poate!

— De ce? Avem în şantier anumite bunuri: tablă, fier, nu ştiu exact cîte vagoane, lemn de stejar, cherestea de brad, caută-le în inventar. Să spunem că în locul lor am fi găsit ziduri, acoperişuri, adică ateliere; strunguri, ghilotine, poansoneze, bormaşini şi altele, adică utilaj. Aveam dreptul să le folosim? Ei bine, o să transformăm materialele în ateliere şi în utilaj.

— Nu-i legal.
— Bine, dumneata fă-mi socotelile, restul mă priveşte pe mine!
— O să iasă rău!
— Ba au să ne felicite!
— Poate pe dumneavoastră! Pe mine au să mă bage la închisoare.
— Dac-o fi aşa, îţi făgăduiesc că merg şi eu cu dumneata!
Contabilul zîmbi strîmb.
— Nu-i o mîngîiere!
— În schimb, e o garanţie!
Matei se ridică, puţin cam curbat; se ridicară şi ceilalţi. Inginerul Dutchievici se luptă o clipă cu el însuşi; se simţea obosit, în colţul gurii i se desenase, abia vizibilă, o grimasă amară. Nu credea în nimic din ce se plănuise aici, îl apăsau ca niciodată anii şi îl chinuia lipsa curajului de a-şi spune gîndul deschis, sau sentimentul că orice ar spune ar fi inutil.
— În orice caz, zise, după ce şovăi, calculele cerute de dumneavoastră nu se pot face într-o singură zi!
— O zi, plus două nopţi!
Oare directorul nu-şi dădea seama că are în faţă un om aproape bătrîn? Două nopţi şi o zi!
Marchidan aruncă o privire albă, de jur împrejur, ca şi cum ar fi vrut să numere cîţi îl aud, şi se oferi, convins:
— Îmi iau angajamentul să le fac eu pînă mîine la prînz! Vă rog să-mi iscăliţi un bon pentru poartă; mă duc la şantier chiar acum!
— Bine! îţi mulţumesc şi te felicit!
Marchidan ieşi primul şi dispăru în mare grabă — merse pe jos, nu mai circulau tramvaiele, se abătu pe acasă, trebuia să-i spună nevesti-si un cuvînt. Pe la jumătatea străzii Vapoarelor se opri surprins: maistrul Golgota venea din faţă, pe lîngă garduri, vrînd parcă să nu fie văzut. Era sigur că venea de la el, îl căutase acasă, atît de tîrziu, noaptea. Făcu un pas în lături, încercînd să se ferească; zadarnic — strada era goală şi luminată.
— De unde vii, tovarăşe Iani?
— De la tovarăşul Mititelu...
— Ce-ai căutat la el?
— Am fost chemat la o consfătuire...
Maistrul Golgota pocni din măsele.
— Va să zică e adevărat!... Şi cine mai era acolo?
Marchidan îl informă, bîiguind, neînţelegînd rostul interogatoriului.

— Aha! făcu maistrul, fără să-şi ascundă nemulţumirea. Înseamnă că de mine n-au avut nevoie!

Îl apucă pe inginer de braţ, cu un amestec de autoritate şi prietenie.

— Şi ia spune, ce-aţi discutat, ce-aţi pus la cale, tovarăşe Iani?

După plecarea lui Marchidan, ieşiră şi ceilalţi. La lumina felinarului din poartă, Dutchievici avea faţa foarte albă. I se adresă lui Matei, înainte de despărţire:

— Am de făcut cîteva sugestii la proiectele dumneavoastră. Dacă sînteţi de părere că v-ar fi necesare, pînă mîine dimineaţă pot să le pun pe hîrtie. S-ar mai putea obţine economii imediate şi prin îmbunătăţirea procedeelor tehnice la unele operaţii. Bunăoară... (Se opri, parcă surprins de propriul lui glas.) Dar prefer să le sistematizez pe hîrtie... (Şovăi iarăşi, apoi adăugă, stînjenit, ca o scuză pe care nu o aştepta nimeni:) Sufăr uneori de insomnii.

— Mulţumesc, tovarăşe Dutchievici! Nu mergem împreună?

— Nu, am alt drum! Bună seara!...

— Vrea s-o dreagă! ricană Matei, după ce rămase singur cu Donos.

— Ce să dreagă?

— Tu n-ai fost de faţă? Nu l-ai auzit?

— Ba da. Ce poziţie ai fi vrut să ia în faţa unui plan pe care nu-l cunoaşte în amănunt? Şi mai ales, cînd nu ştie pe ce ne bizuim noi! Şi la ce ţintim!

— Dar Marchidan?

— E mai tînăr, are curaj mai mult... Sau, poate, mai puţine dezamăgiri.

— Ia te uită! Tu îl aperi acum pe burjui?

— Te apăr pe tine! Neîncrederea lui, spusă făţiş, nu-i o greşeală. Vezi să nu greşeşti tu!

— Dar de ce n-a mers cu noi? Îi e ruşine? Şade spre centru; de ce-a luat drumul opus?

— Fiecare om are ciudăţeniile lui. Dacă aş şti, m-aş face ghicitor la bîlci!

Matei îl bătu pe umăr şi rîse, mai îmblînzit:

— N-ai lăsa tu şantierul, degeaba vorbeşti!... Şi-acum haide, spune-mi ce ai de spus!

— Eu n-am de spus nimic; nu sînt nici contabil, nici inginer.

— Atunci ce-ai făcut aici? Ai dormit?

— Nu; m-am uitat la voi; la tine mai mult.

— Şi ce-ai văzut?
— Şantierul! Cum va fi...
— Deci, ai încredere! Eşti convins!
— Încă nu.
Răspunsul îl făcu pe Matei să se oprească, surprins.
— Ce vrei să spui?
— Că trebuie să ne mai gîndim. Şi să vorbeşti cu tovarăşul Stoian, negreşit!
— Bineînţeles! Fără el nici nu putem porni! Trebuie să meargă la Bucureşti, să stăruie la minister; de mine se sperie toţi şi fug. Am să-l caut chiar mîine; dacă-i plecat, mă duc după el în judeţ, nu mă las pînă nu-l prind!
— Nu te grăbi! Ce să-i spui?... Amînă-ţi plecarea cu o zi, şi du-te poimîine, cu raportul întocmit, ca să ştie pe ce drum vrei să apuci. Avem timp pînă atunci să chibzuim, să discutăm, tu să te înfurii, Mititelu să dîrdîie, Dutchievici să măsoare tavanul, Marchidan să facă bătături la buci...
Numai cînd vru să zîmbească, îşi simţi Matei crisparea obrazului; era la capătul încordării, cu toţi nervii întinşi. Totuşi se înveseli:
— La asta ai stat tu să te uiţi?
— Am văzut mai multe, dar nu-ţi spun acum. Hai la culcare, s-a făcut tîrziu!
La obor, unde orizontul se lărgi deodată, aproape ca în cîmp, se văzu constelaţia Orion, ridicîndu-se peste casele scunde, la răsărit.
— Aseară m-ai luat cam repede, reîncepu Donos după ce tăcuse un timp. Am uitat de Golgota; trebuia să-l fi chemat şi pe el aici.
— Ca să pocnească din măsele? Am avut de-a face la Bucureşti cu destui oameni ursuzi; sînt sătul! Ăsta, la urma urmelor, ce vrea, ce l-a nemulţumit?
— Nu l-a nemulţumit nimic, atît că de la naţionalizare nu mai are cu cine se hărţui, răspunse Donos, rîzînd. Ce vrei?! Asta a fost meseria lui; trei ani l-a ţinut pe Baciu în chingi.
— Numai de nu ne-ar hărţui şi pe noi acum! Mie nu poate să-mi pună nici o chingă; sînt nărăvaş!
— Haide, nu te înfuria din senin! N-o să-ţi pună nimeni chingi... Dar poate că un frîu nu ţi-ar strica, din cînd în cînd!... Să ştii că de Golgota nu ne putem lipsi... mai ales acum. Că, vezi tu, din cîţi am fost astă-seară aici, fiecare poartă o grijă; şi tu, şi Dutchievici, şi Mititelu şi Marchidan. Ori, poate crezi că eu sînt scutit? Care-i grija mea ştii?

— Ştiu!

— Cinci sute de oameni, şi cu alte sute cîte or mai fi, nu gîndesc toţi la fel, nu sînt făcuţi după un tipar; le spui un cuvînt, fiecare îl înţelege după capul lui. E nevoie să-i lămurim, să-i ţinem uniţi. În privinţa asta, Golgota... Trebuie să-l chem mîine neapărat, să ne sfătuim.

— Mîine, adică azi! Se luminează curînd!...

Orion, constelaţia insomniilor, se rotea domol către sud.

★

Matei avu grijă să se vestească din timp, dar cu primul secretar, Stoian, nu dădu ochii decît a treia zi, seara tîrziu. Fusese plecat în judeţ, venise de cîteva ceasuri şi cei care îl aşteptaseră erau mulţi.

— Ce-i, Matei? Spune repede, sînt obosit. Cum merge treaba la voi?

— Cum să meargă? Nici n-am început!... Donos n-a putut să vină şi mi-ar fi fost de folos!

— Azi i-am dat altceva de făcut; o să ţi-l mai fur din cînd în cînd. Ia spune, ce-ai obţinut de la minister?

— Nimic! Să terminăm pescadoarele, şi pe urmă... Unii tot se mai gîndesc să ne desfiinţeze, sau să ne mute de-aici.

— Asta nu se poate!

— Hotărît nu!

Spunînd aceste cuvinte, Matei era aşa de revoltat, de burzuluit şi totdeodată aşa de convins, încît fizionomia lui păru copilărească — şi, cu toată osteneala, celălalt zîmbi. Era un om de vreo cincizeci şi cinci de ani — primul secretar al comitetului judeţean de partid. Adîncit în fotoliul de după birou, părea scund, avea umerii largi, greoi, capul mare şi rotund, cu maxilarele ascunse într-o cută groasă care atîrna puţin în jos, cu nasul scurt, cu părul tuns numărul zero, pesemne cărunt, fiindcă sprîncenele stufoase erau cenuşii. Vorbea puţin, nu ţinea cuvîntări, poate se exprima greu, era, aparent, un timid. În schimb, se dovedea un ascultător bun; pe cel ce-i vorbea îl stăpînea sentimentul că se adresează unui aparat foarte receptiv; avea un fel de a înclina din cap, care liniştea pe cel mai neîndrăzneţ solicitant. Părea că ascultă nu doar nu urechile, ci şi cu ochii, deşi în ei nu se citea nimic deosebit, cum nu se poate citi nimic în cel mai clar obiectiv fotografic. Hotărîrile nu le lua uşor, uneori le amîna pe a doua zi, a doua zi mai cerea lămuri, asculta din nou totul, pînă la sfîrşit — şi pe urmă spunea un cuvînt: da sau nu. Însă refuzurile lui nu însemnau

o sentinţă fără apel. Mai totdeauna, şi îndeosebi cînd era vorba de o hotărîre cu urmări mai adînci, adăuga:

— Am să mă mai gîndesc; mîine (sau poimîine, sau peste o săptămînă) vino să vedem dacă n-am greşit.

În acest fel, se întîmpla adesea ca omul nesatisfăcut în cererile lui să constate că putea merge şi pe alt drum şi, întorcîndu-se, să recunoască, pocăit:

— Aţi avut dreptate!

Secretarul zîmbea, într-un chip ciudat, îi strîngea mîna şi nu mai spunea nimic. Doar unora, mai apropiaţi şi pe care-i ştia că nu sînt guralivi, le mărturisea, cînd era bine dispus:

— N-am avut dreptate; cum vroia el, i-ar fi fost mai uşor, dar lasă-l să-şi bată capul puţin. Altădată o să se descurce fără ajutorul meu.

— Şi dacă nu izbutea?

— Păi eu de ce i-am spus să vină înapoi? Dacă nu izbutea, îi mai slăbeam priponul puţin!

Însă astă-seară, cu directorul şantierului naval, nu putea să procedeze în acelaşi chip; nu era timp.

Ascultă totul, uită că e obosit — şi trebui să asculte mult. Cu ochii pe ceas, eliminînd orice cuvînt de prisos, Matei vorbi treizeci şi cinci de minute, explicînd, argumentînd, rece, precis, scurt. La un moment dat, în liniştea biroului, cum secretarul stătea răsturnat în fotoliu, cu capul în umbra abajurului, i se păru că adormise şi se opri, contrariat şi nedumerit.

Îndată, secretarul tuşi, vestindu-şi prezenţa, fără cuvînt. Şi în acea clipă, Matei vorbea tocmai despre ceea ce, cu trei seri înainte, îl făcuse pe Mititelu să sară de pe scaun, ca fript.

La sfîrşit, secretarul se ridică din fotoliu, nu ceru nici o lămurire, nu dădu nici un răspuns. Îşi întinse spinarea, ocoli biroul, făcu doi-trei paşi în jur — era amorţit.

— Cum stai cu oamenii? întrebă, mai tîrziu.

— Bine.

— Cîţi membri de partid?

— O sută douăzeci şi cinci.

— Cum te împaci cu Donos?

— De parcă i-aş fi şi tată, şi fiu.

Urmă altă tăcere, în care timp secretarul se mişcă pe covorul din mijlocul biroului, cu paşi mici. Matei se răsucea în fotoliu, neliniştit, urmărind mişcările lui. Îl văzu oprindu-se încă o dată, îndoindu-şi

spinarea, pe urmă se aşeză pe fotoliul din faţa lui şi-i puse o mînă grea pe genunchi.

— Măi Matei, să-ţi spun ceva. Înainte, cînd un negustor vroia să-şi mărească prăvălia, cum vrei tu acum, se ducea la bancă, iar banca îi cerea un girant, unul care să iscălească poliţa. Ştiai?

— Nu; n-am fost negustor.

— Nu face pe prostul! Nici eu n-am fost negustor şi uite că ştiu! Girantul, la rîndul lui, vroia să fie sigur că n-o să rămînă păcălit, se interesa cît de serios este negustorul, o să folosească bine banii, n-o să-i arunce în vînt, ca p-ormă să n-aibă din ce-l despăgubi?

Îşi mişcă fălcile, nemulţumit că luase o cale care îl silea să vorbească prea mult; dar n-avea încotro, trebuia să meargă cu aceeaşi pildă pînă la capăt:

— Girantul acum sînt eu, d-aia ai venit la mine, nu? Uite, eu vreau să-ţi semnez poliţa, dar dă-mi voie să te întreb: ai tu cu cine să lucrezi? Pe tine te cunosc, iar banii să zicem că i-om găsi. Dar pe urmă? Te bizui că oamenii au să vină după tine? Nu-i lucru uşor ce ţi-ai pus tu în gînd. Altul, care nu te-ar cunoaşte, ar putea spune că eşti nebun. Ei, ce-mi răspunzi?

— Tovarăşe Stoian, vedeţi...

— Nu, răspunde-mi numai atît: te bizui pe oameni?

Matei se ridică în picioare; simţea că se înăbuşă, ca un om strîns de gît. Nu era o întrebare, era un laţ, din care nu putea să iasă nici pe jumătate viu, nici pe jumătate mort, ci sau viu pe de-a-ntregul, sau mort pe deplin. Vroise să răspundă: „Mă bizui pe mine!“ Se opri la timp. Ar fi pierdut — îl cunoştea pe omul din faţă — ar fi fost mort pe deplin! Simţi vinele de pe frunte pocnind, năduşeala curgîndu-i pe gît. Se gîndi la convorbirea cu Donos, acum trei nopţi, la Golgota, îi trecură prin faţă, ca în vis, chipurile muncitorilor cunoscuţi, Topor, Gică Spirea, Arici, Firicel, Ilie Conţu — mulţi. Şi spuse:

— Mă bizui!

Secretarul se ridică şi el: părea mai destins. Îi apucă mîna, i-o scutură scurt.

— Bine, am iscălit!... Tot aveam treabă la Bucureşti; mîine dimineaţă să fii la tren. Crezi că ministerul are comenzi?

— Are.

— Atunci o să le luăm! Numai că trebuie să ne grăbim. Hai, şi-acum du-te! Sînt obosit!

Cînd Matei ajunse la uşă, îl opri. De data aceasta stătea în lumină, putea fi văzut bine la chip şi, cu toată oboseala, în colţul gurii îi tremura un fel de zîmbet puţin cam şoltic.

— Ia mai stai o clipă, Matei! Am uitat să te întreb ceva: cum naiba te-ai băgat tu în treaba asta? Ce-ţi veni să fii director de şantier?

— Dumneavoastră m-aţi pus.

— Aşa e, uitasem; Donos a stăruit. Am să-l trag la răspundere pe el. Păi te pricepi tu la vapoare?

— Mă pricep. Pe vapoare am fost de la treisprezece ani. Ştiu tot ce-i în burta lor; am frecat rugina în cală pînă am crezut că ruginesc eu.

— Nu-i totuna să le construieşti!

— Dar la cazangerie ce-am făcut? Ia uitaţi-vă la mîinile mele, că n-am altele de schimb.

— Nu-i totuna, nu-i totuna! Oi fi îndoit tu coaste, dar de construit n-ai construit nimic!

— Ba da, o barcă, mai demult, cînd eram mic.

Zîmbetul de pe buzele secretarului se întinse pe tot chipul, şi el izbucni în rîs.

— Ce vorbeşti!? exclamă, foarte bine dispus. Şi-a mers pe apă?

— Am fost cu ea şi la pescuit!

— Aşa? Atunci nu mai am nici o grijă! Să fii mîine la tren. Şi-acum fugi!

În repaosul de la ora unu, după ce prînzeau, oamenii îl găseau uneori pe Cocoş în uşa cantinei, pe un scăunel cu trei picioare, ca al cizmarilor.

Aici muncitorii nu pierdeau vremea ca la alte cantine; cum intrau, fetele în şorţuri albe se şi înfăţişau în şir, cu castroanele. Rămînîndu-le destul timp pînă la ora două, unii se mai opreau după masă în uşă, să fumeze o ţigară şi să stea de vorbă cu omul care, ce mai încoa, încolo, le făcuse o mare înlesnire. De la o vreme, acest colocviu deveni obicei pentru mai toată lumea. Fetele scoteau băncile afară, oamenii se aşezau în voie, se ştergeau la gură, fumătorii îşi aprindeau ţigările şi începea vorbăria.

Băgaseră cu toţii de seamă că responsabilul cantinei umbla tot timpul înmănuşat, în plin miez al verii, cînd fiecare om caută să aibă pe el îmbrăcăminte cît mai puţină. La el deprinderea se arăta aşa de veche şi de deplină, încît parcă nici nu mai ştia de ele, simţind pielea mănuşilor ca pe propria lui piele. Pe cea din dreapta încai o mai scotea cîteodată, cînd avea de scris, sau cînd dădea mîna cu oamenii; curioşii se uitau atunci, dar nu descopereau nici o ciudăţenie, nici semne de lepră, nici vreun tatuaj cu imagini de ruşine, cum au uneori marinarii.

— Bre, nene Cocoş, îl întrebă într-o zi unul, nu ţi-e cald cu mănuşile alea?

— Cum să-mi fie cald? Mie încă mi-e teamă să nu-mi degere mîna.

Era tare mucalit responsabilul cantinei, şi cîştigase repede dragostea oamenilor. Veneau din ce în ce mai mulţi să-i asculte trăsnăile. Îl întrebau despre toate, numai despre viaţa lui nu îndrăznise nimeni să aducă vorba; nu te iei aşa, din senin, de un om să-ţi arate ce are în inimă.

Abia mai tîrziu după vreo săptămînă de prietenie, zise unul, curios să afle dezlegarea ciudăţeniei:

— Măi frate, dar mai la urmă cum te cheamă pe dumneatale? Dacă te cheamă Cocoş, de ce-ţi mai zice şi Cocean?

— Cine-mi zice-aşa?

— Directorul.

— Şi Donos.

Prin această constatare era limpede că se făcea o legătură între tustrei — legătură cunoscută altminteri de toată lumea; dar de unde pornea ea anume?

— Cum mă cheamă pe mine? Hei, măi băieţi, poate că nici Dumnezeu nu mai ştie. Asta-i poveste lungă, să v-o spun nu mi-ar ajunge o lună...

Şi îndată, închizîndu-se în sine, Cocoş nu mai adăugă nimic în ziua aceea.

Ana Odeta ar fi vrut să mănînce şi ea la cantină; oamenii erau mulţumiţi, spuneau că mîncarea e bună, dar se sfia să se ducă între atîta lume. Rămînea în birou, uneori uitînd chiar să desfacă pacheţelul cu mîncare de acasă — îl lua fără nici o tragere de inimă. Se sfîrşise cu inventarierea materialelor aflate afară, nu mai avea des prilejul să se plimbe prin curtea şantierului. Cîteodată, în ora de repaos, ieşea pînă la malul Dunării, şi de-acolo privea cu ochii împietriţi apele tulburi, sălciile, balta — peisagiul copilăriei. Ar fi vrut să întindă braţele, ca pe nişte aripi, să planeze asupra lui şi-apoi să se scufunde în el, ca într-o apă a tuturor alinărilor. Se petrecea în fiinţa ei o răscoală, în ce chip nu-şi dădea seama; ura viaţa de ieri, de azi şi de mîine; ar fi vrut să adoarmă, sau să moară, fără spasm şi durere. Şi totuşi, inima ei avea uneori cîte o tresărire, fără să ştie din ce se stîrnea anume; dintr-o speranţă nedefinită, dintr-o aşteptare?

Seara, o dată cu căderea întunericului simţea în ea disperarea calmă şi fără leac a deşertăciunii. Nu avea nici un rost în lume, nu folosea nimănuia. Nu mai primea veşti de la Miltiade — plecase pesemne, trecuse ziua fixată de el în scrisoare — şi abia acum, cînd ştia că n-o să-l mai vadă cît e lumea, se trezea în ea ura împotriva acestui om care-i nimicise dreptul la fericire.

Cîteodată, mergînd spre casă, în serile calde din mijlocul verii, îşi simţea, aproape cu spaimă şi cu ruşine, alcătuirea ei de femeie şi neîmplinirile. În asemenea clipe, dacă i-ar fi ieşit un bărbat în faţă, avînd doar atîta putere încît s-o cuprindă în braţe, poate i-ar fi topit spaima, i-ar fi alungat ruşinea, şi ea ar fi căzut la picioarele lui, aşteptînd o izbăvire.

Dar cine şi unde era bărbatul acela?!

Ajunsă acasă o cuprindea oboseala şi adormea, cum dorm toţi trudiţii, fără să simtă afară, pe cer, stele. Iar a doua zi înaintea zorilor, sărea din aşternut cu simţămîntul ciudat că se năştea astăzi a doua oară, cu anii împliniţi, dar cu toate drepturile şi speranţele puse în faţa copilului. Era ceva nou această deşteptare şi grija de-a ajunge undeva, la oră, unde o aştepta o îndatorire, cum ar fi aşteptat-o un bărbat, oferindu-i iubirea.

Apoi începeau să vină oamenii în biroul întunecos al magaziei, şi timpul cît avea de lucru cu dînşii îşi uita fiinţa renegată, se vedea altfel, ca şi cum într-adevăr s-ar fi născut din nou în dimineaţa aceasta, cu o menire clară — să împartă piese şi unelte din magazie, fiind şi ea de un folos, cuprinsă în hora măsurată şi gravă a tuturora.

Îl vedea pe acel om cîteodată — nu mai îndrăznea să-i spună Meit nici în amintire, şi Matei, numele pe care i-l dădea toată lumea, i se părea străin, aspru, cu toată muzicalitatea celor trei vocale. Avea clipe de îndoială că el ar fi marinarul, mecanicul de pe Neptun, de a cărui prietenie se bucurase o vară...

El ieşea de la birou în unele ore şi străbătea repede şantierul, intrînd pretutindeni, pe la toate atelierele, apoi cobora la Dunăre, unde rămînea multă vreme. De acolo, se întorcea urmat totdeauna de cinci-şase oameni, intra iar prin ateliere — numai la magazie nu venea niciodată. În mijlocul acestei vieţi alcătuite din zale care se legau între ele încercuind şantierul, magazia era o za moartă.

Din partea ei, Ana Odeta se ferise să-i iasă în cale, ca şi cînd întîlnirea cu el, noua confruntare, ar fi trebuit să aibă alte urmări decît primele, datorite numai întîmplării. Dar era mulţumită să-i fie în preajmă, la fel cum în copilărie o bucura gîndul că el doarme aproape de patul ei, la cîţiva paşi, sub coşul vaporului.

În afară de prietenia lui, rămasă în amintire, îşi găsise la şantier o prietenie nouă, băiatul de la trasaj, Kreis, întîlnit aici în primele zile.

Cu toată tinereţea lui, Kreis Vasile avea de pe acum o faimă şi-un nume. Inginerul Dutchievici, care nu arăta simpatie făţişă nimănuia, îl socotea cel mai bun trasator, punîndu-l înaintea altora, rutinaţi, mai vîrstnici şi mai vechi în meserie. Pe lîngă învăţătură, băiatul avea o pasiune vădită pentru geometria aceasta practicată în dimensiuni uriaşe; aşa se explica rîvna pusă de el în orice lucrare.

Dar pe lîngă pricepere, pe lîngă rîvnă şi pasiune, Kreis mai avea şi-un simţ al proporţiilor, al liniilor, atît de trebuitor meseriei, şi fără care însuşirile celelalte nu şi-ar fi putut da niciodată întreaga măsură. Ochiul lui cîntărea curbele cu precizia unui instrument neaflat încă în nici o sală de trasaj din lume, o linie stabilită de el nu se rectifica niciodată, erorile rămîneau altora — era stăpînul imensei planşete şi-al spaţiului în care vasele desenate îşi dezvăluiau închipuirii a treia dimensiune...

Venea la magazie după creioane, după pensule, după vopsele şi îşi făcuse aproape un obicei să caute ora cînd găsea aici mai puţină

lume. Ana Odeta îl privea cu simpatie, fiindcă vorbindu-i despre sala de trasaj, o ducea parcă în altă lume...

Nu-i plăcea lucrul la magazie, înţepenită pe scaun, strivită de pereţi şi de rafturile cu piese sau scule; nu-i plăcea Uică, asprimea lui cînd erau oameni, blîndeţea linguşitoare cînd rămîneau singuri, nu-i plăceau mustăţile lui ascuţite şi ochii cu viclenia lor, şi felul tainic cum şoptea cu cîte unii prin colţuri, nesfiindu-se de dînsa, ca şi cînd i-ar fi fost complice la intrigă şi potlogărie, sau ca şi cînd nu ar fi luat-o în seamă mai mult decît masa unde stătea ea să scrie.

Ar fi vrut să plece de-acolo, dar n-o ispiteau nici celelalte birouri — aceiaşi pereţi, furîndu-i aerul şi lumina zilei, ţăcănitul maşinii de scris, fumul de ţigară, scrumierele pline, scuipătorile din colţuri, coşurile de hîrtie, şi iarăşi dosare, şi indigo, şi creionul chimic. Mai degrabă s-ar fi dus la strung, sau la cazangerie dac-ar fi ajutat-o puterile.

Sala de trasaj, îi explicase Kreis, era inima şantierului; nici o bucată de fier, nici o tablă nu intra în cazangerie, pînă nu i se dădeau de aici, pe şabloane, forma, dimensiunile, locul fiecărei găuri, punctate milimetric, una cîte una, zecile, sutele de găuri. Iar cînd ieşea din ghilotină, din poansoneză (maşinile cu care cazangiii executau comanda şablonului) şi se ducea pe cală, fiecare latură trebuia să cadă acolo unde îi era locul, fiecare gaură din sutele de găuri trebuia să se potrivească întocmai şi întocmai pe tabla vecină, trasată altădată poate de altă mînă.

În ora de repaos, între unu şi două, Ana Odeta se ducea uneori acolo, la îndemnul lui Kreis. El venea curînd după dînsa, cu mîncarea în gît, cu o bucată de pîine în mînă, şi-o plimba pe planşeta verzuie, arătîndu-i încîlcita urzeală de linii negre, albe, roşii, care-i împăienjeneau privirea.

— Asta-i prova şlepului de o mie de tone...

Privea liniile cu un fel de neîncredere, cu un fel de uimire — forma abstractă a vasului pe care se născuse, pe care îl cunoscuse, concret, din copilărie, cu care umblase de la Turnu-Severin la Sulina, în călătorii care ţineau săptămîni de zile şi nu se sfîrşeau decît ca să înceapă altele, pînă îngheţa Dunărea. Mergeau în convoaie, cîte patru, şase, opt, zece, pe un şir, pe două, pe trei, alcătuind o lume plutitoare, cîte şlepuri atîtea familii, cu coteţe de păsări, cu porci rozînd coajă de pepene, cu cîini zbenguindu-se pe punte, sau lătrînd la cîinii convoaielor întîlnite în cale, cu rufe întinse pe frînghie, ca nişte pavilioane multicolore...

Hala aceasta unde şlepurile zăceau pe planşetă, în starea lor germinală, i se părea o sală de bal — îndată avea să se audă muzica — şi uriaşii întinşi pe podele, ridicîndu-se, să înceapă un fantastic dans al vapoarelor, prinzînd-o între ele, învîrtind-o pînă la ameţeală şi învăluind-o cu plasa de linii roşii şi albe, să crezi că sînt serpentine.

Acest colţ al şantierului însemna pentru ea o ispită din ce în ce mai mare. Cînd intrase prima oară aici, descoperise că jos se vedea Dunărea; n-o despărţea de apă decît un rînd lung de geamuri — măcar unul din cei patru pereţi îi dădeau libertatea privirii. Şi chiar din clipa aceea visase să se mute la trasaj, să scape de Uică şi de magazie. Dar pe ce să-şi întemeieze cererea de mutare, cînd, în afara Dunării, care se vedea de la geamuri, restul îi era străin în această sală?

Multe zile îşi păstră gîndul în taină, neîndrăznind să-l mărturisească nici măcar lui Kreis şi nemărturisindu-şi-l nici ei în întregime. Fiindcă în dorinţa ascunsă de a deveni trasatoare, se ascundea credinţa că o îndeletnicire mai grea, mai utilă, putea s-o ridice pe altă treaptă în ochii ei şi în ochii tuturor judecătorilor, după vechiul dicton care spune că nimic decît munca nu înnobilează mai mult omul, adevăr pe care acum îl simţea, cu sete, cu durere, pînă în fundul inimii. Şi-acolo avea putinţa, în sfîrşit, să întîlnească uneori un om pe care n-avea cum îl întîlni la magazie; oricîtă spaimă i-ar fi trezit omul acela, în ea se năştea, din ce în ce mai chinuitoare, nevoia de a i se afla măcar cîte o clipă în preajmă, dar demnă, prin strădania ei şi prin recunoaşterea celor din preajmă.

Cu aceste gînduri neclare, continua să vină la sala de trasaj în orele de repaos, să-i ceară explicaţii lui Kreis, să privească uneltele de pe planşetă, să-şi însuşească alfabetul trasatorilor, pe care nu-l învăţase la şcoală.

Şi-apoi într-o zi, simţi că toate acestea încep să-i aparţină; privi în jur cu uimire; nu ascundeau o taină prea mare. Luă o şipcă, o şuviţă de lemn, dreaptă, tăiată pe fibră, de zece metri lungime, o arcui, i se păru că sună ca un fund de vioară — unealta cea mai preţioasă a trasatorului: din arcuirea ei se naşte forma vapoarelor. Ridică o greutate de fontă, avea douăzeci de kilograme, cu ea se fixa şipca pe podele — putea s-o ducă, nu îi frîngea şalele; şi-apoi mai lucrau şi alte fete acolo, n-or fi fost ele din altă sămînţă decît a femeilor.

Dar tot n-ar fi îndrăznit să-şi mărturisească dorinţa, dacă n-o îndemna chiar Kreis. Într-o zi, el îi aduse o carte de geometrie pe care

învăţase în şcoală. Învăţase şi ea, ştia cîte unele, ce-i un unghi drept, două paralele, două triunghiuri asemenea, îşi mai amintea chiar şi teorema lui Pitagora, căreia şcolarii îi spun „puntea măgarului“.

Nu luă cartea acasă, n-ar fi avut nici timp, nici liniştea s-o străbată, dar la birou, printre picături, începu să-i cerceteze cu timiditate filele, şi văzu că totul îi apărea mai limpede acum, decît în puţinii ani ai şcolii; poate atunci nu-i era gîndul la o învăţătură fără folos fetelor; ştia croitoreasa destulă geometrie ca să le croiască rochiile, pe umeri, pe talie, pe şolduri, pînă deasupra rotulei.

Acum, cartea îi făgăduia un folos practic, şi gîndul că ar putea deveni trasatoare o făcea să desprindă de la prima citire înţelesul unei explicaţii, cu care îşi bătuse alteori capul ore şi ore.

Unele ştiinţe, şi printre ele geometria, nu se înfăţişează, spre deosebire de altele, ca un şir lung de uşi pe care trebuie să le descui cu migală cucerind trudnic spaţiul dintre ele. Geometria îţi pune în faţă o singură uşă, şi aceasta se deschide asupra unei hale, ca o uriaşă cupolă de sticlă, unde, dac-ai pătruns, dezlegînd secretul încuietorii, se dezleagă toate secretele, dintr-unul în altul, ele apărîndu-ţi limpezi şi fireşti ca lumina zilei.

Ana Odeta, care la anii şcoalei avusese griji mai mari decît învăţătura, nu simţise niciodată prea multă tragere de inimă pentru manuale; dar în fundul sufletului, le pizmuia pe fetele de la liceu, unde ea nu putuse să ajungă — şi mai cu seamă pe cele studioase, premiate în toţi anii, care, cu ghiozdanul la subsuoară, vorbeau pe stradă, ca nişte profesoare, despre algebră, fizică şi latină. Acum vedea că ştiinţa, cît începea ea s-o pătrundă, nu-i o consolare pentru făpturile clădite rău de natură; o minte mai cuprinzătoare nu-i dată ca să compenseze defectul arhitecturii. Şi, mulţumită pînă azi de ceea ce putea să poarte fără sfială în văzul oricăruia, constata, cu o mîndrie nebănuită, că avea însuşiri la care nici măcar nu rîvnise — puterea de a înţelege abstracţiunea, de a construi cu mintea eşafodaje, altfel ascunse simţurilor directe, de nevăzut cu ochii, de neatins cu mîinile.

Dar sala de trasaj rămînea încă departe, ca într-o altă lume, unde nu i se părea îngăduit să ajungă decît cu închipuirea. Uneori se întreba dacă nu-i sortită să rămînă toată viaţa la magazie, în mirosul de metal şi vopsele, fără aer, fără lumină, şi-atunci săptămînile, şi lunile, şi anii, şi răsuflarea ei, şi bătăile inimii i se păreau inutile.

Aşa gîndea, aşa simţea în ziua cînd o întîmplare neaşteptată îi aduse în suflet un binefăcător val de căldură.

Se dusese la prînz, în ora de repaos, pe malul de deasupra calei să privească Dunărea, cu briza pe obraz, cu soarele în spate, într-un amestec voluptuos de senzaţii. La sud se făceau lucrări mari — nu le înţelegea rostul — se săpa malul, movile uriaşe de pămînt se transportau cu vagonetele şi erau aruncate în fluviu, care le înghiţea fără să lase urme. Nu lucrau maşini, numai oameni, puzderie, şi sub cazmalele lor, care fărîmiţau faleza, ca pe o barieră inutilă, parcă se schimba întreg peisajul Dunării.

Pretutindeni se vedeau ţăruşi, reperele transformării, şi cine avea ochiul deprins să citească semnele vedea de pe acum, panoramic, cala nouă întinzîndu-se pînă sus, la ateliere.

Sus se turnau temelii, deasupra lor aveau să se ridice ziduri de cărămidă şi să se facă acoperiş susţinut de ferme metalice, îmbrăcat tot numai în sticlă; era noua hală a cazangeriei, prima din cele trei plănuite, toate pe măsura viitoarei cale. Jos, pe cala veche, la Dunăre, se vedeau în linie ultimile pescadoare, la umbra cărora stăteau întinşi marangozii la odihnă. Se lucra acum pe punte, la terminarea suprastructurilor; unele vase aveau montate elicea şi cîrma, altora li se vopsea bordajul, sau li se îmbrăca în tablă de aramă carena. Grinzi groase de lemn, înşirate spre apă, arătau că se pregătesc săniile de lansare. Totuşi ceva neobişnuit se întîmplase acolo. Ana Odeta nu-şi dădea seama ce, dar trecuse luna, şi pescadoarele nu erau gata, cum făgăduiseră marangozii la prima adunare a şantierului...

La nord, unde era cazangeria veche, afumată ca o potcovărie, lucrul părea lăsat în părăsire. Şiruri de table pătate de rugină alcătuiau fundurile neterminate ale celor patru şlepuri începute cu aproape trei ani în urmă. Soarta lor nenorocoasă părea că se menţine; nu se vedea nici un semn de urnire, nu era nici o forjă în preajmă, nu se mai bătuse un nit, nu se mai pusese o tablă nouă.

Mai multă viaţă era pe malul de dincolo, în jurul barăcii de scînduri care se ridicase repede, în cîteva zile; şlepurile în reparaţie se vedeau pe uscat, urcate pe scaleuri.

Era aproape de necrezut cu ce repeziciune luase naştere această anexă a şantierului, pe pămîntul sterp, umbrit de rare sălcii bătrîne — pînă acum numai loc de odihnă pentru păsările cerului.

Ana Odeta, care cunoştea Dunărea şi locurile acestea, fiindcă ele îi fuseseră ograda neîngrădită a copilăriei, privea cu o uimire naivă transformările. Să fi fost ele reprezentarea concretă a ceea ce la şedinţe şi în ziare se numea viaţa nouă? Era ceva nou, fără îndoială,

dar ei i se părea că totul porneşte numai din mintea, din voinţa şi din inima unui singur om, cel care rupsese inerţia — şi se gîndea la el cu o tristă mîndrie...

Cum stătea aşa pe faleză, privind valurile, ochii i se opriră distraţi pe un grup de şlepuri, ancorate lîngă malul celălalt, la vreo două sute de metri mai în josul Dunării. Ieri la prînz, nu fuseseră acolo, veniseră după aceea, cine ştie de unde şi în ce timp al zilei?! Erau trei, toate ale Societăţii Franceze de Navigaţie Dunăreană — le recunoştea culorile pictate pe parapetul din prova. De altfel, cu toată depărtarea, ochii ei exersaţi în largul peisaj al Dunării desluşeau chiar şi iniţialele, de o jumătate de metru înălţime — SFND — iar alături, numerele.

Şi deodată, ochii i se măriră, respiraţia i se opri, cu o tresărire. Dar nu se înşela, vedea bine fiecare cifră, 1001, un număr care se ţine uşor minte, şlepul unchiului Mihalis!

Prima ei pornire fu să se repeadă jos, să caute o barcă şi să ajungă acolo. N-o mai văzuse pe Pepa din 1943, o ocolise şi-apoi îi pierduse urma. Iar acum venise, adusă de Dunăre, cînd nu se aştepta s-o vadă şi cînd avea nevoie de ea ca de nimeni altcineva pe lume...

Se înfrînă, se făcea curînd ora două, nu putea să lipsească de la magazie. Trecuseră atîţia ani, puteau să mai treacă patru ore. Avea să se ducă seara, la şase, cînd se lăsa lucrul în tot şantierul. Fiindcă, începînd de săptămînă trecută, la programul zilei se adăugaseră două ore suplimentare, excepţie făcînd doar unele birouri. Oamenii se bucurau că lucrează, să cîştige mai mult, toamna nu era departe şi creşteau nevoile; destul pierduseră vremea...

La ora şase, coborî pe cală şi se duse la pontonul nou făcut, unde acosta bacul care transporta dincolo materialele şi oamenii. Acum bacul tocmai venea, aducînd primul grup de muncitori, şi-ndată ce-i debarca, pornea înapoi după ceilalţi. Dar Ana Odeta nu avu nevoie nici de această mică aşteptare: două bărci se pregăteau să plece în baltă, cu responsabilul cantinei.

Cocoş îşi făcea aprovizionările abia după ce lăsau lucrul zidarii, care construiau noul local, clubul şi cantina. Nu avea inimă să părăsească binaua, ardea de nerăbdare să vadă cum cresc zidurile, de parcă şi-ar fi făcut lui casă de mire; şi-apoi se ştie că la grădină e bine să mergi seara, pe răcoare.

Acum Cocoş tocmai cobora malul, în salopetă albastră, stropit de mortar ca salahorii.

— Pofteşte cu noi, domnişoară! se adresă fetei, înţelegînd că ea aşteaptă bacul să treacă Dunărea. Dacă doreşti, te aducem şi înapoi, peste o oră.

Îndată trecu în barcă, şterse cu batista bancă destinată musafirei, îşi scoase mănuşa dreaptă şi-i întinse mîna, cum fac cavalerii, ajutîndu-i să treacă peste copastie; n-avea de unde şti că pentru ea barca fusese leagănul copilăriei.

Da, era el, Timonè, cu faţa îmbătrînită înainte de vreme; purta şi acum tot timpul mănuşile pe mînă şi n-o trecea prima oară peste Dunăre. Se schimbase ea oare într-atît ca să n-o recunoască nici unul?

Ana Odeta se uită la el pe sub gene; îi era frică să nu-i întîlnească privirea. „Timonè, Timonè, e cu putinţă să nu-ţi aduci aminte de mine?!“

Spre liniştea ei, nici Cocoş n-o privea decît cu aceeaşi fereală; o mai văzuse de cîteva ori, prin preajma magaziei, însă imaginea ei i se întipărise numai fugar pe retină: n-avusese niciodată răgazul s-o developeze în primejdioasa desăvîrşire în care-i apăruse lîngă ponton astă-seară.

Acum erau faţă în faţă, avea prilejul cel mai bun s-o privească bine — şi-abia dacă îndrăznea să-şi ridice pe furiş cîte un sfert de ochi din panouri.

— V-aş ruga să mă lăsaţi la şlepul de colo, 1001! zise Ana Odeta, adresîndu-se sau lui, sau barcagiului.

Abia cînd ajunseră la şlep şi ea puse piciorul pe scară îndrăzni Cocoş să-şi ridice privirea. Fata, apucată cu mîinile de parîme, se răsuci din talie şi întoarse capul să-i mulţumească, să-i spună bună seara. El nu putu decît să bîlbîie:

— Venim să te luăm, domnişoară?

Îşi închipuia că ea n-o să doarmă pe şlep, în mijlocul Dunării.

— Nu, mulţumesc! răspunse dînsa, zîmbindu-i din inimă.

O asemenea făptură, surprinsă în mişcarea de acuma, cu braţele întinse după parîmele scării, cu un picior îndoit din genunchi pe treaptă, cu altul întins, părăsind copastia, cu mijlocul subţire arcuindu-se, vestind parcă o aruncare în gol, un zbor, nu o prăbuşire, îi amintea o plăsmuire rămasă mult timp în ochi, un înger la o mînăstire din Moldova, pictat sus pe bolta cupolei... Numai că îmbrăcămintea făpturii de astăzi era pămîntească, şi-n mişcarea ei, bluza ieşise din fustă, lăsînd să se vadă pielea.

Ana Odeta ajunse sus fără să ştie ce tulburare provocase în urmă. Era un şlep mare, de peste o mie de tone, cu puntea ruginită şi goală. La început i se păru părăsit — nu se simţea nicăieri nici o mişcare; apoi, peste acoperişul cabinei văzu ridicîndu-se fum pe coş, la bucătărie. Era un fuior albăstrui, subţire, topindu-se pe cerul roz-violet al înserării. Şi imaginea aceasta, în liniştea bălţii, în pustiul din jur, paşnic şi toropit, strînse inima fetei ca un cleşte mic, dulce, dureros şi blînd. Purta cu sine, neştearsă şi de neuitat, amintirea acestor înserări tihnite, cînd nu mişcă nimic în jur, ci doar apele fluviului clipocesc, iar fumul, la bucătărie, vesteşte ora cinei, masa care se va pune lîngă peretele cabinei, felinarul care se va legăna deasupra, luminînd chipurile oamenilor dragi, astăzi pierduţi.

Rămase pe loc, ţinîndu-se cu amîndouă mîinile de balustradă; cablul întins pe bastoane de fier era împrejmuirea simbolică a acestei ogrăzi, despărţind-o de străini, şi ei i se părea că, în sfîrşit, a ajuns acasă, după un drum greu şi lung.

Apoi, în spatele cabinei se auziră paşi bocănind pe tablă — saboţi de lemn, şi de după perete se ivi o femeie, scundă, cu părul alb, orbită puţin de fumul care-i dăduse în ochi. O recunoscu, era Pepa, îmbătrînise mult, se îngrăşase, umbla greoi, cu braţele îndepărtate de trup.

Pepa n-o văzu de la început. Ana Odeta înaintă spre ea, căutîndu-i ochii în lumina de asfinţit. Aceeaşi bunătate calmă şi statornică, ştiută de mult, se citea pe chipul bătrîn. Şi cînd fu aproape, văzu că pe chipul înecat în grăsimi, care ştergeau vechile trăsături, ochii rămăseseră aceiaşi: lăcrimau puţin de fum. Dar erau ca altădată, de albastrul cel mai limpede care se poate închipui, ei singuri păstrîndu-şi tinereţea şi lumina, prin ei citindu-se blîndeţea şi bunătatea acestei făpturi.

La doi paşi, Ana Odeta se opri; dacă Pepa nu întindea braţele s-o cuprindă, simţea că va cădea în genunchi.

Bătrîna avea ceaţă în ochi, apoi ceaţa se risipi, şi ochii se măriră, calzi şi uimiţi.

— Anuţa! Să fii tu?...

Braţele îi atîrnau greu, departe de trup, ca şi cînd la subsuoară ar fi avut nişte săculeţi cărora dacă le dădea drumul, cădeau la pămînt. Cînd fata se lipi de pieptul ei, se simţi ocrotită, regăsi, fără gesturi şi fără cuvinte, dragostea pe care Pepa i-o purtase de mic copil.

Mătuşa ridică braţele, greu, ca şi cînd ar fi fost ruginite la încheieturi, îi cuprinse obrazul în palme şi începu s-o dezmierde, cu mîinile tremurînd. Mirosea a bucătărie, a ceapă prăjită, a untdelemn încins, dar ce alinare însemna mîngîierea ei!

— Pepa, cînd aţi venit?

— Aseară, numai că, uite, ne-au ancorat departe de tîrg!

— Şi unchiul Mihalis?

— Nu-l ştii? A plecat cu barca mai adineauri, după rachiul lui. Ar fi fost mai bine să ne ancoreze la vadul Chelarului; aşa avea cîrciuma peste drum.

— Tot voinic?

— Voinic; sămînţă uscată de kefalonit!

Şi Pepa copilărise pe apă, aşa fusese sortit neamul. Zaharia, fratele ei mai mare, tatăl Anei Odeta, o ţinuse la el pe şlep, pînă în iarna cînd, nimerindu-se în docuri alături cu şlepul pe care era cîrmaci căpitanul Mihalis, îi găsise mirele în acest vecin.

Ana Odeta rămase pînă tîrziu la ei; i se părea că timpul se întorsese cu mulţi ani în urmă — cîţi?

Aveau două cabine mici, la pupa, lîngă ghereta timonei, încăperi ca de jucărie, cu pereţi de scînduri vopsite în albastru-stins, cu tavanul la o palmă de creştet — ea le cunoştea de mult; cabinele cîrmaciului se înfăţişau cam la fel pe toate şlepurile, numai înăuntru erau vopsite în chip diferit. Pe timp de vară, la amiază, se încingeau aşa de tare, că nu puteai rămîne înăuntru fără să leşini. Dar cine te silea să stai acolo, cînd afară briza adia atît de plăcut? Şi acum, Ana Odeta s-ar fi întors bucuroasă la viaţa aceasta, chiar dacă n-ar fi recăpătat o dată cu ea tot ce înseamnă mîngîiere şi pace în viaţa unui copil.

Se întoarse şi unchiul Mihalis, cu o ţuică în burtă şi cu vreo patru într-un şipuleţ turtit, pe care-l purta în sîn. Avea mai puţini ani decît nevasta, sau ea se trecuse înainte de timp. Lui nu i-ai fi dat astăzi peste cincizeci şi cinci, pe cînd ea părea să aibă şaizeci, poate chiar mai mult.

Oricum, Ana Odeta îl recunoscu aşa cum îl ştiuse, înalt, slab, dar oţelos, negru la faţă, cu obrajii supţi, osoşi şi plini de ţepi, urcînd scara de frînghie ca un tînăr mus.

O opriră la cină — îndată se puse masa, lîngă peretele cabinelor, întocmai după regula pe care fata o ştia de mult. După colţul celălalt, era coteţul găinilor, le auzea cîrîind, potolite, se apropia ora de somn, venise amurgul din baltă, aducînd mirosul umed de salcie şi de pir.

Dulcele ceas al înserării, lîngă cei care-ţi sînt dragi şi-ţi redau, o clipă, ceva din trecut!

— Zi, beţivul a murit! spuse unchiul Mihalis, rupînd, fără să ştie, urzeala de vis.

Fata se trezi, îşi scutură capul şi privi puţin ameţită în jur.

— A murit...

— Aud că l-au găsit cu clondirul la căpătîi!

— Nu-i adevărat!

— Daţi-i tihnă măcar în mormînt! zise Pepa, cu glasul ei ostenit şi bun.

Dar tihna o dorea pentru nepoată — nu vroia ca ea să-şi mai aducă aminte de casă. Ştia ce necumpănită fusese viaţa ei în ultimii ani; pe Dunăre, veştile merg duse de vînt.

— Fă-i o cafea nepoatei! zise unchiul Mihalis.

Se sfîrşise cina, întîrziau în faţa mesei, tăcuţi, vorbiseră şi despre Costea, om atît de aşezat şi de bun — păcat că n-avea o nevastă potrivită lui — şi despre alţii nu mai avură ce spune: între ai lor nu mai era nimeni viu. Dar cu tot valul de tristeţe care venise deodată, Ana Odeta era fericită că se afla astă-seară aici.

— Aveţi cafea adevărată?

Îi plăcea cafeaua, pentru gust, pentru aromă, era o deprindere căpătată timpuriu; oamenii care trăiesc pe apă o preţuiesc în alt fel decît lumea cealaltă. Şi-apoi o găsesc mai uşor — drumul cafelei, pornit din ţări îndepărtate, se întretaie adesea cu al lor.

Nu mai băuse cafea adevărată de mult... Unchiul Mihalis o lua de pe la marinari, de pe vapoarele străine, dînd altceva în schimb. Nu era patima lui, ci a nevestei; fără cafea, Pepa nu putea să trăiască, deşi medicii o sfătuiau s-o lase, ameninţînd-o că îi primejduieşte sănătatea. Sfaturi zadarnice!

— Cu cafea am să mor; fără cafea sînt gata moartă!

După ce ibricul dădu în clocot, pe jăratec, intrară în cabina din dreapta, mai curată, salonul în care încăpeau cel mult patru oaspeţi. În mica încăpere albastră era doar un pat îngust, înghesuit în perete, un cuier, o oglindă şi-o masă de două şchioape.

În aer plutea aroma cafelei... Adulmecînd-o, Ana Odeta regăsea aroma copilăriei; cabina semăna întru totul cu aceea în care crescuse, pe şlepul celălalt, al familiei, dispărută astăzi.

— Cît rămîneţi aici? întrebă, răsturnînd ceaşca în farfurioară, ca Pepa să-i ghicească.

Şlepul avea să rămînă pe loc multă vreme, trebuia reparat fundul, schimbate numeroase table. Societatea nu hotărîse nimic, şantierele lucrau altceva, aveau comenzi care nu îngăduiau amînare; s-ar fi putut să lîncezească aşa luni şi luni, şi unchiul Mihalis era necăjit: fără prima de navigaţie, numai cu leafa, nu ştia cum vor trăi.

— Bani nu-ţi pică, nici drum! zise Pepa, cu ochii în ceaşcă.

Şi aşteptă să simtă din respiraţia fetei reacţia ei în faţa acestei prevestiri. N-o întreba, dar ar fi vrut să ştie: socotea să se mărite, avea pe vreunul în gînd?

Respiraţia nepoatei nu se schimbă.

— Iată colea un bărbat...

Tăcu, aşteptă. Fata se apropie fără voie de ea. Pepa simţi, inedită. „Ce fel de bărbat?“

— Unul înalt, om însemnat, mamă...

Iar aşteptă, pîndind. Respiraţia fetei se aprinse puţin.

— Dar cam îndoit. A fost o ceartă între voi?

Pîndi. Răsuflarea fetei era tulburată. Oare să nu crezi? Nu fusese ceartă, nu avusese cum, dar n-o despărţea de el un gard de sîrmă cu ghimpi? O cuprinse un tremur în trup; cine era acel om şi de ce se gîndea acum la el, cînd nimic nu-i făgăduia măcar o privire a lui?

Tocmai atunci, sub bordajul de fier se auzi un glas, pe care Ana Odeta îl cunoştea, dar nu aşa de timid:

— Domnişoară, mai eşti aici?

— Iacătă-l! zise Pepa. El e! Am ghicit?

Fata ieşi şi se duse la scară; nu era atît de întuneric, încît să nu-l vadă pe Cocoş; venise anume s-o caute, nu se întorcea acum de la grădinărie: barca era goală, lipsea şi barcagiul, iar el îşi lepădase bereta caraghioasă din creştet, se pieptănase lins, în locul salopetei pătată de var îşi pusese haine curate, de dril.

— M-am gîndit că n-ai cu ce te întoarce, vorbi cavalerul, cu o timiditate nepotrivită firii lui hazoase, nici glasului aproape anormal de profund. Dacă vrei, te duc dincolo; să n-ai teamă, am mai umblat pe Dunăre!

Îl ştia, îl văzuse, ţinea minte cum venea de la bostănărie cu cîte douăzeci de pepeni în barcă... Venea tot aşa, după căderea serii, se lipea de bordaj şi-o striga — pe atunci nu-i spunea domnişoară:

— Pui de iepure, hai să ronţăi bostană!

Ea ieşea, în cămaşă de noapte, cu picioarele goale, el se urca pe punte, trăgea pepenii sus, legaţi dinainte cu sfoară, îi spărgea dintr-o

buşitură şi-apoi, fiecare cu cîte o bucată în mînă, îşi înfundau faţa în dantelăria apoasă şi dulce, înfulecînd-o sălbatic, ca fiarele.

O uitase şi el, iar azi o regăsea în altă piele, şi-o dorea cum sînt dorite femeile; ar fi frînt-o cum frîngea pepenii odinioară, ar fi înfulecat-o — şi, neştiind că ea e Pui de iepure, nu şi-ar fi dat seama de profanare. Pentru altceva, de ce-ar fi trecut Dunărea iarăşi?

Bătrînii rămăseseră în cabină, să nu tulbure idila de afară.

După ce îi trecu mirarea, Ana Odeta avu o pornire de ură. Fusese adulmecată adesea, ştia că aceasta îi este menirea, cum îi era menit Dunării să curgă spre mare, n-o jignise stăruinţa nici unuia din bărbaţii care îi dăduseră tîrcoale. Dar acum, cînd pusese pe ea altă haină, să nu recunoască femeia din ea decît unul, cu ce drept venea străinul din barcă, nutrind gîndul să o despoaie?

Pe urmă, stăruinţa lui ascunsă în sfială, îi înmuie cerbicia; era şi el un bărbat din acelaşi neam pămîntesc cu bărbatul a cărui vorbă ar fi dorit s-o audă astă-seară. Şi-n preamărirea aceluia, se cuvenea să fie iertătoare cu întreg neamul.

Se aplecă peste balustradă şi-i zîmbi, neputîndu-i oferi o răsplată mai mare.

— Îţi mulţumesc, zise, dar rămîn aici astă-seară.

Glasul ei era grav şi molatic, avea inflexiuni ademenitoare, de care nici măcar nu-şi dădea seama.

Nu minţea întru totul, ar fi rămas aici şi nu doar acuma, bucuroasă ar fi fost să nu i se mai ştie de urmă...

Mai tîrziu, unchiul Mihalis o conduse cu barca, nu la şantier, n-ar fi putut trece noaptea pe acolo, o oprea paznicul de pe cală. O duse pînă la vadul Chelarului, cel mai apropiat loc de unde putea ieşi în oraş, ca să ia tramvaiul.

Între timp, Cocoş ajunsese, legase barca, privise stelele, îşi pipăise frizura, întrebîndu-se ce rost avusese atîta ferchezuială, făcuse drumul pînă acasă, iar acum intra pe uşă în odăiţa lui Donos — dormea tot aici, încă nu-şi căutase altă găzduire.

Gazda şedea la masă, orînduindu-şi hîrtiile. Cocoş privi peste umărul lui: cereri de înscriere în partid.

— Cum se înscriu ăştia, mă Petrache? Tu, cu sudura ta, nu prea faci agitaţie.

— Nici nu-i nevoie!

— Păi nu asta ţi-e menirea?

— Fac alţii pentru mine... (Donos îşi privi prietenul cu şiretenie.) De pildă, chiar responsabilul cantinei!

Cocoş se trînti în pat, făcîndu-se că nu înţelege; treaba lui!

Fiecare îşi îndeplineşte datoria cum poate şi cum se pricepe mai bine!

— Mă Petrache, adică tovarăşe, vorbesc cu secretarul, întrebă după o vreme, cum e, mă, cu morala proletară?

— Cum să fie?

— Adică vreau să te întreb, bunăoară, dacă mie îmi place o fată, poate chiar de-aici, din şantier, să zicem, o funcţionară...

— Dacă şi ea te place, morala proletară nu se opune.

— Aiurea.

Donos îşi strînse hîrtiile.

— Mai bine culcă-te şi nu mai vorbi de pomană!

— Mi-e că nu pot să dorm... Mă Petrache, pe tine te plac fetele? Aşa, ca secretar, ai trecere pe lîngă ele?

În loc să-i răspundă, prietenul ieşi pe uşă cu ştergarul pe umeri, să se spele înaintea culcării. Cînd se întoarse, Cocoş era tot în pat, cu hainele bune, cele de dril — n-avea altele pentru timpul verii.

Donos stinse lumina şi începu să se dezbrace, în raza care venea de afară.

— Mă Petrache, se auzi în întuneric glasul gros ca al buhaiului, oare e o modă acuma să umble fetele în pielea goală?

— Cum în pielea goală?

— Adică fără cămaşă pe ele.

— Nu ştiu, n-am băgat de seamă.

— Păi ce bagi tu de seamă!?...

Cocoş tăcu puţin, se întoarse pe-o parte, îşi pipăi frizura.

— E o modă, de bună seamă... Şi are un glas, mă Petrache, să te lovească nenorocirile!...

Donos nu-i mai răspunse; adormise din clipa cînd îşi lăsase capul pe pernă. Cu toată tulburarea, adormi şi Cocoş curînd după aceea, uitînd să-şi mai scoată hainele. Ultima imagine care-i jucă pe retină, dîndu-i ameţeală ca beţia, fu mijlocul fetei de pe Dunăre, cu bluza ieşită din fustă, dezvelind o fîşie de piele, ca un cordon subţire de mătase aurie.

Nici prin minte n-ar fi putut să-i treacă, iar dacă i-ar fi spus cineva ar fi crezut că glumeşte: singura ei cămaşă Aha Odeta n-o îmbrăcase astăzi, fiindcă seara trecută fusese prea obosită s-o spele.

Într-o dimineaţă, la ora şapte, în loc să intre în birou, Matei se duse la cazangerie şi rămase acolo pînă la nouă, aşezat pe un butuc, fără să spună un cuvînt, privind cum se îndoaie coastele şi uitîndu-se la ceas, din cînd în cînd. Pe vremea cînd lucra aici, cu ciocanul, nu purta ceasornic la mînă.

Erau coastele şlepurilor; îndoise şi el destule. Atunci însă se lucra vechea comandă, întîrziată atît. Astăzi, printr-o dispoziţie care tuturora li se părea hazardată, fiecare piesă se făcea în douăzeci de exemplare, pentru cele zece şlepuri care intrau anul acesta pe cală, şi pentru cele zece programate pe anul următor. Comanda exista, altfel n-ar fi fost nimeni nebun să strice fierul, dar părea fără noimă să lucrezi coaste pentru la anul, cînd deocamdată primele patru şlepuri rugineau afară, fără să li se mai fi bătut o tablă nouă.

Dar şi tablele se croiau, în partea cealaltă a halei, şi tot cîte douăzeci din fiecare. Asta se chema pregătirea materialului în serie; pentru unii nu era o noţiune nouă, o vedeau însă aplicîndu-se prima oară. Desigur, multora, care nu izbuteau să-şi închipuie lucrul în desfăşurarea lui viitoare, li s-ar fi părut mai liniştitor să vadă crescînd şlepurile unul cîte unul, încet şi sigur, ca în tradiţia tuturor şantierelor...

Matei privea mişcările cazangiilor; treaba mergea greu şi el urmărea, cu alt ochi acum, numeroasele cauze, pe care le cunoştea mai de mult. Fierul venea în lungimi nepotrivite, de aceea, după ce o echipă îl tăia în bucăţi, la măsură, cădeau capete de 20 de centimetri, de 30, de 50, de un metru şi chiar mai mari, grămezi considerabile, din care numai o parte puteau fi folosite altundeva, restul urmînd să se încarce în vagoane şi să fie trimis înapoi, la retopit.

O dată fierul tăiat, o altă echipă îl lua, îl băga în cuptor, şi după ce era roşu îl trăgea pe platoul de fontă, să-l îndoaie. Trei oameni se chinuiau cu acest lucru mărunt, bătînd cu ciocanul, aruncînd scîntei în jur, năduşind. Mişcarea lor era plastică, tabloul avea culori impresionante, de la negru pînă la roşul cel mai viu, al metalului înroşit. Din cînd în cînd, fierul era tras alături, comparat cu şablonul şi iar se lua la bătut, în timp ce îşi pierdea sclipirea, treptat, făcîndu-se cenuşiu. Adesea, mişcarea se repeta, îndoitura nu ieşea perfect de la început... Iar după ce, în sfîrşit, la capătul unui sfert de ceas, cazangiii aruncau coasta terminată şi luau alta la rînd, echipa de control se întîmpla să o dea deoparte — din zece, două-trei cel puţin, aveau deformări care nu se puteau îngădui.

Dar nici după aceea cazna fierului şi a oamenilor nu era sfîrşită; trasatorii însemnau locurile fiecărui nit, şaizeci de găuri la o singură coastă; piesa mergea la poansoneză — şi-aici altă echipă o împingea cîte trei centimetri, mers de melc, sub poansonul care o străpungea, scrîşnind.

Cunoştea bine coastele Matei, îndoise la ele cu braţele lui, cunoştea şi altele, de zece ori pe-atît — nu de aici: împînzeau cala vapoarelor ca o urzeală de fier rece şi fără glas. Stătuse zile întregi aplecat deasupra lor, cu peria de sîrmă într-o mînă, cu raşcheta în alta, cu lampa portativă atîrnată de gît, tîrîndu-se pe brînci într-un spaţiu în care nici cel mai scund om nu poate sta măcar în genunchi, sub ucigătorul „dublu fund“.

Vapoarele, în afară de cele foarte mici, au două funduri, ca geamantanele contrabandiştilor, dar cu alt rost: să le întărească în lung; spaţiul dintre ele, nedestinat nici unei încărcături, e împînzit de varange, contrachile, carlingi, felurite traverse şi grinzi, printre care trebuie să te strecori numai în brînci.

Cînd vasul călătoreşte gol, adesea în acest spaţiu se dă drumul la apă, rostul ei fiind acela al unui lest. Dar apa sărată mănîncă fierul, şi el trebuie curăţat de rugină ades, apoi vopsit cu minium de plumb — datorie permanentă şi blestemată a marinarului de rînd.

După ce apa se pompează afară, în înăbuşitorul cavou submarin se intră pe gurile de vizitare, deschizături rotunde prin care abia te poţi strecura. Capacele lor, strînse în şuruburi, par marinarului lespezi funerare.

Omul care intră ca şarpele sub dublul fund rămîne şarpe tot timpul cît stă ascuns, nefiindu-i îngăduite mişcările omului. Tavanul de fier îl apasă în creştet, el se tîrăşte, nu merge, în aerul umed şi rărit, avînd drept singur tovarăş ţesătura de fier, iar în afară, nu cerul, nu soarele, ele fiind prea departe, ci imensa tăcere a mării de dedesubt.

Coastele! Iată-le cum se îndoaie, migălos, şovăielnic, nedesăvîrşit. Timp pierdut!

Le ştia de mult, scuipase rugina lor în multe mări, coastele vaporului, coastele omului stătuseră lipite într-un timp, fierul îi lăsase urme în trup, parcă îl mai simţea şi acum. Avea treisprezece ani cînd începuse această pedeapsă: la o lună după îmbarcare, vopsea blestematul, tiranicul dublu fund!

Venise la Galaţi cu un an înainte şi un timp fusese ucenic la uzină, în şantierele lui Cerchez. Nu venise, fugise, noaptea, dintr-un sat

sărac, de pe malul Şiretului, în sus, unde oamenii mîncau iarna mămăligă cu zeamă de murături şi nici acelea de ajuns. Părinţii îi muriseră în primăvară, pe rînd, de o boală fără leac la omul flămînd; după strămutarea lor în cimitir, vecinii presărară prin casa molipsită praf usturător de var nestins — şi de alt ajutor nu mai fură în stare pentru copil. Avea doisprezece ani, minte vie, termina de sfîntul Petru şi Pavel clasa a cincea de ţară — taică-su şi-ar fi vîndut şi inima, şi pielea să-l poată trimite mai -sus la învăţătură, visa pentru el şcoala normală. Acum, fără sprijin şi fără nimeni, copilului nu-i rămînea decît să-şi caute rostul în locuri mai bune, deşi nu le ştia unde-s. Şi plecă, dar nu pe lumină, ca să nu-l iscodească vecinii şi să-i taie curajul pornirii; fugi, noaptea, ca furii — merse pînă la ziuă, dormi pe cîmp, în amurgul celeilalte zile porni din nou, stors de putere, şi după cîteva ceasuri de drum ajunse la tren, unde găsi un mecanic cu fochistul şi cu cîţiva frînari, strînşi lîngă foc, pe marginea căii ferate, sub un salcîm prăfuit. Căpătă de la ei un ou copt în spuză, o bucată de brînză, un coltuc de pîine; îl vedeau că-i flămînd — erau oameni buni. Şi se rugă de dînşii să-l ducă pînă-ntr-ura oraş, oricare ar fi.

— De ce?

— Să intru la lucru.

— Părinţii?...

— Au murit.

— Ei, bietul copil!...

Era un tren cu vagoanele goale, dusese pietriş şi acum se înapoia greu, gările îi dădeau cale liberă tîrziu, mergea cincizeci de kilometri pe zi.

Frînarii se culcară înveliţi în şube, se culcă şi fochistul, şi cînd adormiră toţi, mecanicul îl luă de mînă pe fugar, îl trase mai lîngă el, îl cercetă, să-i afle firea, să-şi dea seama care ar fi pentru el rostul mai bun.

— Am să te duc la noi, la depou, să intri ucenic, hotărî la sfîrşit. Ai să spui că-ţi sînt unchi...

Îl luă cu el pe locomotivă şi-l duse la Galaţi, îl spălă, îl primeni, îi cumpără haine de dril, îl găzdui, dar la depou nu-l primiră, n-avea ani destui — ziseră — erau prea mulţi copii... Atunci îi găsi loc la şantierul naval — băiatul intră ucenic, în uzină, la motoarele Diesel; îl speriară motoarele la început...

Dar pe omul bun nu-l mai văzu... O săptămînă după aceea îl mutară la regionala de la Cluj; socoteau că în partea asta a ţării locul lui nu

era potrivit. Află spre Crăciun că murise, într-o ciocnire, cum mor cîteodată oamenii la drumul de fier.

Peste cîtva timp veni să-l vadă un frate al unchiului adoptiv, nu-l cunoscuse pînă atunci, lucra la depou, era mai tînăr, purta alt nume, ca fraţii vitregi, deşi după toate semnele aveau aceiaşi părinţi, fiindcă semănau şi la fire, şi la chip. Pe acel om, care avu grijă să întrebe de soarta lui, ca şi cînd i-ar fi fost şi el unchi, îl chema Alexandru Stoian, şi astăzi era secretarul comitetului judeţean de partid.

Matei, deşi ascultător şi cu pricepere la maşini, fiind destul de înzestrat ca să ajungă odată un mecanic desăvîrşit, îi dădu curînd acelui om prilejul unei mari mîhniri. În vara următoare, fugi din şantier, fără să lase cuvînt; lumea îl ispitea, vroia s-o cunoască, să vadă dacă în alte părţi nu putea fi traiul mai bun. Se deşirase la trup, minţi, îşi luă trei ani mai mult, îl crezură, aveau nevoie de un om — fie şi copil — se îmbarcă pe un vas nou, franţuzesc, Sinai, un „motorship“, ca ungător, şi cunoscu dublul fund...

Dublul fund! Tablă şi cornier, varange şi coaste intrate în trup!

Acum îl dureau coastele şlepului, nu coastele lui. Privi, îşi notă, se gîndi posomorît. Inadmisibil! Prima bubă era aici, o ştia de mult, dar pînă acum nu-l duruse atît; şi dacă ar fi spus că-l doare, n-ar fi schimbat nimic — pe inginerul Baciu nu-l durea nimic...

Ieşi de la cazangerie, urcă faleza, care la anul avea să dispară, cum începuse de pe acum să dispară în partea de sud.

Îndată ce puse piciorul sus, dădu cu ochii de şeful serviciului administrativ. Ilie Conţu se ciorovăia cu un picher de cale ferată, care conducea lucrările la prelungirea liniei de garaj.

Pînă acum, materialele se descărcau aproape de poartă, de unde se transportau cu spinarea, cu căruţele sau cu vagonetele la locul trebuitor. Tabla şi fierul, bunăoară, ca să ajungă la cazangerie, tocmai pe malul Dunării, aveau nevoie de cinci manevrări.

Lungindu-se linia de garaj pînă la ateliere, rămînea o singură manevră, şi aceea uşurată mult. În loc de o sută de oameni, erau de ajuns doi, plus o macara simplă, care se construia în şantier, chiar acum. Era prima propunere a inginerului Dutchievici, şi la început nimeni nu bănuia ce sume se puteau economisi în acest chip.

În raportul tehnic se arăta, pe scurt:

„Investiţii: 45 000 lei; economii la tonă: 200 lei. Economii generale, la un şlep: 50 000 lei; la 20 de şlepuri: 1 000 000 lei...“

De necrezut! Şi era departe de a fi capitolul cel mai fructuos!

— Ce faci aici, nene Conţule? întrebă Matei.

— Ia, mă cert cu un... nu ştiu cum să-i spun!

— Lasă-i pe alţii să se certe, nu pierde vremea cu el!

Ilie Conţu era, de la ora cinci dimineaţa pînă la nouă seara, în şantier şi, pe lîngă administraţie, făcea gospodărie, treabă de intendent. Iar directorul, pare-se, nu era mulţumit! Altfel de ce i-ar fi spus că pierde vremea? Hm! Şi dacă veneau vagoanele luni? Le descărcau iar la poartă? Iar haida-haida, cu compania de zileri, ca la război? Şi economiile? Doar pe hîrtie!... Ei, fir-ai tu să fii de picher!

Lucrările noi se făceau sub conducerea unui inginer angajat de curînd, specialist în construcţii; îl chema Pandelescu şi era şeful biroului de investiţii, înfiinţat acum; alt şef! El îndruma lucrul la noua hală a cazangeriei, chiar şi la cantină, enervîndu-l pe Cocoş, el stabilise traseul liniei noi de garaj, dar altminteri stătea mai mult în birou; acum studia proiectul uzinei, care să încălzească tot şantierul şi-a cărei construcţie începea abia anul viitor, în februarie — pînă atunci multă hîrtie de prăpădit!

Era un tînăr priceput şi binevoitor, sită nouă — să-l vedem mai tîrziu. Dar dacă el stătea în birou, cine să se certe cu picherul? E uşor să întocmeşti un proiect, să-l duci la Regionala Căilor Ferate, să-ţi pună o viză pe el, şi-apoi să dai porunci... Şi-n afară de asta, nimic? Lucrul creşte singur, din pămînt?...

Picherul era pensionar la Calea Ferată şi se angajase ziler; trebuia un om care să conducă lucrarea pe teren. Dacă s-ar fi priceput, Ilie Conţu ar fi făcut-o el, cu mîinile lui, să n-aibă necazul acesta acum, să mai vină şi directorul să-i spună că pierde timp! Apoi bine, picherule, las că vezi tu!

Şeful serviciului administrativ se îndesă în călcîie, la un pas de acel păcătos, gata să-l apuce de piept.

— Tovarăşe, că nu ştiu de ce-ţi zic tovarăş, a fost vorba să fie gata pînă diseară?

— O fi fost!

— Aşa? Atunci ascultă aici: traverse ţi-am dat, balast ai avut, şine, eclise, crampoane, tot, nu ţi-a lipsit nimic, de plouat n-a plouat, n-a fost bombardament, ăsta s-a dus de mult...

Şi-n timp ce vorbea, Conţu mai avea şi timp de gîndit: „De ce-oi fi prost să-i înşir atîtea? Are dreptate directorul, păi nu?! Ăia la cazangerie cer ciment, la birou sînt doi delegaţi, am uitat de ei,

Mititelu m-a chemat să-mi arate nişte hîrtii — uite cîte are pe cap un administrator de şantier!“

Gîndurile nu se opriră aici; uitase să telefoneze la bancă să-i spună lui Topologu... Ce să-i mai spună, că era prea tîrziu, trebuia să pice acum înapoi; nu-i nimic, să se mai ducă o dată, nu era zi de leafă, şi la tramvai nu plătea, îi scosese abonament. Şi maşina aia, că nu mai era gata odată! Şoferul zicea că-i trebuie un rulment; dar la inginerul Baciu cum mersese, nu doar în oraş, ci şi la vînătoare, şi la Bucureşti? Şoferul sabota; trebuia cercetat puţin... Iar picherul...

— Uite ce e, cetăţene, eu n-am timp de pierdut; auzişi ce mi-a spus! Dar ascultă aici: stîlpi sînt, sîrmă şi becuri avem, pun electricienii să tragă lumină, lucrezi şi la noapte, iei alţi oameni, de unde — nu ştiu, îi scoţi din pămînt, dar pînă mîine la unu să fie gata. Uite, mă duc să anunţ la gară, să vină comisia de recepţie...

— N-o chema, că n-o să fie gata!

— Ba o chem, şi dacă o veni de pomană, taxa ţi-o pun dumitale la socoteală. Îţi iau haina şi şapca...

Se uită la el de sus pînă jos; avea bocanci noi în picioare, în schimb pantalonii fără dungă păreau cam tociţi; nu-i nimic!

— Îţi iau tot, te trimit acasă în izmene şi-n picioarele goale!...

Se îndepărtă iar, se scărpină în creştet, pe sub şapcă; era nervos. De ce? Fiindcă directorul îi spusese să nu piardă timpul. O vorbă azvîrlită aşa, poate fără judecată, în loc de bună dimineaţa, poate să-ţi strice toată ziua. Se întoarse iar şi-i vorbi picherului mai blînd:

— Ce zici, măi frate, o termini?

— De, ştiu eu? Am să încerc!

Iar fu gata Ilie Conţu să izbucnească. Auzi, tîlharul, să încerce, cînd îşi luase angajament! Dar se stăpîni; oricum, parcă îl mai urnise puţin de cînd îşi îmblînzise glasul. „Bine, dacă vrea aşa, am să mă rog de el, smerit, cu fruntea la pămînt.“

— Zău, măi tovarăşe, gîndeşte-te şi dumneata... Spune-mi ce ai nevoie, să te ajut, aici sînt...

— Gata, tovarăşe, cum, necum, o terminăm pînă mîine la prînz!

— Nu mă minţi?

— Unu-i Milică picherul! Un cuvînt şi s-a mîntuit!

Ilie Conţu plecă uşurat. Dar stai: picherul îi spusese la fel şi alaltăieri, că pînă azi e gata — un cuvînt! Ei lasă, c-ai să termini tu odată, şi-atunci am să-ţi arăt eu cuvînt!

Se duse la garaj.

— Mă Alexe, ce facem, mă, că ne trebuie maşina! Uite, tovarăşul director umblă cu tramvaiul şi n-are timp de pierdut. Vezi-l cît a slăbit! Şi-i supărat, adineauri zicea că de ce pierdem atîta timp. Mai avem şi alţii drumuri de făcut, tovarăşul Topologu, tocmai acum... Ce naiba, mă frate, pentru un rulment?!...

— Care rulment?

— Da ştiu eu care? N-ai spus că-ţi trebuie un rulment?

— A! Rulmentul de presiune! L-am găsit, pînă diseară e pus!

Ilie Conţu se înfurie:

— Păi de ce mă laşi să vorbesc şi nu spui nimic?

Se duse la sudură, să vadă noua firmă a şantierului; firma era gata, trebuia luată la vopsit. O privi — bun!

— Îţi place, nea Ilie?

Ilie Conţu se zburli, în gînd: „Care eşti ăla, mă, de n-ai aflat pînă azi că sînt şeful serviciului administrativ?“

Tresări şi o lua la fugă spre birou. Era ora zece, veneau oamenii la semnat hîrtii. Aşa se hotărîse: hîrtiile nu se semnează oricînd, şeful administrativ e pe teren, semnează de la şapte la şapte şi jumătate ce este urgent; de la zece la zece şi jumătate, ce s-a ivit urgent între timp, de la douăsprezece la unu, ce s-a mai găsit urgent. Şi ce nu-i urgent?... Pe naiba, toate sînt urgente într-un şantier!

În uşă, îl văzu pe director, care ieşea de la sala de trasaj. E frumos în sala de trasaj, să vezi cum iau naştere, pe duşumea, în mărime naturală, formele viitorului vas. Dacă ai închipuirea înaripată, îl şi vezi plutind, tangînd uşor pe cîte un val — straşnică stabilitate!... Lasă-i pe alţii să viseze aşa, să-şi piardă timpul, dacă nu au ce face! Ilie Conţu nu-şi cunoştea asemenea imaginaţie. Cu ea poţi chiar să auzi motoarele duduind, apa fîşîind sub etravă, să vezi vîntul fluturînd pavilionul, pe căpitan trăgînd din lulea... Te aşezi la prova, sub tendă, lîngă vinciul ancorei; jos, în postul echipajului, un marinar cîntă din armonică... E frumos în sala de trasaj, e răcoare, e umbră, şi fetele — sînt şi două fete, s-ar putea altfel!? — se întind pe jos ca nişte mîţe în salopetă, iar sub salopetă au ce se cuvine să aibă, genunchi, coapse, şolduri, talie etcetera. Cei cu închipuirea mai înfierbîntată pot să vadă toate acestea aievea, prin pînză, ca şi cînd ar fi despuiate. Ei nu, el, Ilie Conţu, nu se putea lăuda c-o asemenea închipuire, nu şi-o încercase niciodată, avea nevastă, nu se ducea în sala de trasaj. Dar directorul de ce intrase acolo, că încă nu se trasa motonava?... Cu motonava era socoteală mai încurcată — nu-l privea pe el: veniseră

înapoi planurile, neaprobate. Trebuiau făcute din nou, păcat! — înseamnă că mai pierd timpul şi alţii!

Acum, directorul mergea pe alee, spre birouri; Ilie Conţu ar fi vrut să i-o ia înainte, avea treabă, dar se gîndea că dacă trece pe lîngă dînsul, iar îi face vreo observaţie. Îşi domoli mersul, să nu se audă paşii — fîşîia al naibii pietrişul: hotărît, trebuia să pună asfalt, altă bătaie de cap!

Apoi se opri deodată, ca şi cum s-ar fi împiedicat. La treizeci de metri în faţă, directorul stătuse locului, privind rabaturile de flori. Florile crescuseră, petunii, cîrciumărese, ochiul boului — nu flori de parc, flori de gospodărie; Ilie Conţu adusese răsaduri de la el de acasă, că avea destule, se înmulţiseră ca la grădinar.

După ce privi la unele şi la altele, pe toată lungimea rabatului, directorul păşi pe iarbă şi rupse o pansea firavă şi întîrziată. Ia te uită! Trebuia să pună firmuliţe pe marginea aleii: „Nu rupeţi florile; nu călcaţi pe iarbă!“

Şi după ce rupse floarea, directorul nu plecă mai departe; întîi o privi galeş, pe urmă prinse s-o miroase. Ce miros poate să aibă, în iulie, o pansea care-a înflorit primăvara?

Ilie Conţu îşi luă capul între umeri şi porni mai departe, cu riscul de-a se expune cum e mai rău: din flanc. Şi cînd ajunse în dreptul lui tocmai cu flancul, gata-gata să scape, directorul se întoarse:

— Ce mergi aşa fuga?

Altă observaţie.

— Ai văzut floarea asta? continuă directorul, apropiindu-se de el, vesel, ca şi cînd nu l-ar fi ţinut toată ziua numai în observaţii. Ia uită-te ce culori are, parcă-i pictată! Şi să vezi ce gingaş miroase!

Zicînd acestea, întinse mîna, şi Ilie Conţu se pomeni cu floricica în cheutoarea cămăşii.

— Vai de minei zise, înroşindu-se pînă în vîrful nasului. Mai bine s-o fi dat unei fete!

— Ei, cu fetele e altceva!... răspunse directorul.

Ilie Conţu nu prea înţelegea, nu dăduse flori nici unei fete, dar încuviinţă din cap.

Între acestea, porniseră spre birou, cu paşi rari — directorul nu se grăbea.

— Uite ce este, nene Conţule, mi se pare că munceşti prea mult. N-aş vrea să te îmbolnăveşti şi să rămîn fără dumneata.

Poftim de mai înţelege!

— Biroul tot nu ţi l-ai aranjat!

Nu şi-l aranjase, dar avea să fie gata curînd; îşi găsise o odaie, lîngă secretariat, unde fusese registratura, iar registratura o mutase în pavilionul de alături, mai aproape de poartă.

— Trebuie să-ţi iei o secretară, urmă directorul după alţi cîţiva paşi. Dumneata eşti mai mult pe teren; trebuie să-fie şi în biroul dumitale cineva, să răspundă la telefon, să primească hîrtiile, să le cerceteze, cînd vii să găseşti totul aranjat.

Asta da, hîrtiile îi dădeau lui Ilie Conţu multă bătaie de cap. Dar o secretară?... Mai bine un secretar.

— Eu mă duc; mă aşteaptă oamenii, am întîrziat! zise Ilie Conţu văzînd că directorul nu se grăbea.

Matei nu se grăbea, e adevărat; pînă la ora douăsprezece, cînd convocase o consfătuire tehnică, nu avea ce face decît să gîndească. Şi avea multe gînduri pe care nu ştia cum să le împace. A privi gazonul, a rupe o floare, a o pune la butoniera unui om cumsecade sînt gesturi idilice, nu bănuieşte nimeni că pot să ascundă o nervozitate...

La douăsprezece, Dutchievici şi Marchidan erau în birou; venise şi maistrul Golgota.

Ceea ce îl preocupa pe Matei se rezuma într-o singură frază:

— Ca să eliberăm cît mai curînd cazangeria de comanda cea mai migăloasă, trebuie neapărat să mecanizăm fabricaţia coastelor... O presă, care să le îndoaie şi să le găurească, ar reduce timpul la cît? În cît timp crezi că ar putea fi gata o coastă, tovarăşe Dutchievici?

— În cel mult trei minute, chiar dacă operaţia s-ar face în doi timpi, cum mă gîndeam odată.

— A... v-aţi gîndit şi dumneavoastră?

— Mai demult, nu azi. Acum vreo douăzeci de ani.

Întoarseră capul spre el; avusese un ton ciudat, pe care nu i-l cunoşteau. Chipul lui însă nu părea tulburat, era rece şi grav.

— Şi la ce concluzie aţi ajuns acum douăzeci de ani?

Matei avea o uşoară ironie în glas.

— Că nu rentează; vasele nu se construiesc niciodată într-o serie atît de mare, încît îndoirea coastelor să merite mecanizarea.

— Vom vedea îndată dacă merită. Tovarăşe Marchidan, te rog notează!...

Nu era greu de concretizat datele şi de făcut calculul: şase mii de coaste, trei minute în loc de cincizeci şi şase... Economia de timp

părea fabuloasă. Oare o asemenea presă înfăţişa pentru şantier o problemă irezolvabilă?

Inginerul Dutchievici nu spunea nimic, privea plafonul, dar privirea parcă i se ducea mai departe, afară, spre cerul albastru; erau zile de vară, frumoase. Marchidan stătea cu nasul în hîrtie, nu îndrăznea să ridice capul... Maistrul Golgota îşi dădu părerea îndată:

— Nu cred că e bine în momentul de faţă! Muncitorii ce-au să mai facă? Le luăm pîinea, au să ridice glasul. Datoria sindicatului...

Matei îl privi lung, părînd că meditează. Îl preocupa altceva, nu se aşteptase la obiecţiunea aceasta. Răspunse calm:

— Din ce secol vii dumneata?... Te sfătuiesc să mai citeşti ceva carte. Datoria sindicatului este să sprijine mărirea producţiei; aşa o să fie şi pîinea muncitorilor mai mare! Scrie, tovarăşe Marchidan: „Se instituie un premiu de zece mii de lei pentru proiectul unei prese de îndoit şi găurit coaste, care să se poată realiza cu mijloacele şantierului. Datele şi lămuririle se vor lua de la serviciul tehnic...“

Maistrul Golgota pocni din măsele. Matei nu-l luă în seamă; se uită la ceas.

— E douăsprezece şi douăzeci şi cinci; pînă la ora unu anunţul să fie afişat. Tovarăşe Dutchievici, nu mai am timp acum, dar diseară, la şase, dacă puteţi să întîrziaţi o jumătate de ceas, aş vrea să vorbim ceva. Tovaraşe Marchidan, e gata borderou! cu sistematizarea cornierului şi tablelor?

— Se copiază. Vi-l aduc într-un ceas.

Pînă aproape de ora unu, Matei se plimbă iar pe alee, privind iar rabaturile. Cînd reveni la birou, telefonista îl întîmpină cam speriată:

— A telefonat de la judeţeană; diseară la ora nouă să fiţi la tovarăşul Stoian!

Directorul se oprise în uşa de la intrare; înclină din cap.

În faţă avea o sală, două uşi mari în fund, trei pe stînga, trei pe dreapta dînd în tot atîtea birouri ale administraţiei. Între uşile din fund, se afla cabina telefonistei, o centrală mică, numai cu trei numere instalate: unul la direcţie, altul la contabilitate, al treilea la poartă — rămînea cuplat noaptea.

Telefonista, care aştepta în uşa cabinei, îl vesti iarăşi:

— A telefonat de la judeţeană...

— Mi-ai mai spus o dată! L-ai văzut pe tovarăşul Conţu?

— Da, e la contabilitate.

— Roagă-l să vină încoace...

Administratorul veni îndată.

— Tovarăşe Conţu, ce făceai în clipa asta?

— Ia, cu Mititelu, aveam o ceartă.

— Lasă-l să-i treacă. Pune imediat să se facă o cerere: se vor instala telefoane în toate birourile, la sala de trasaj şi în atelierele principale...

— Tovarăşe director, în loc să se ţină de lucru, au să vorbească toată ziua...

— Nu cred. Şi n-o să fie nimic dacă o să-i telefoneze unuia nevasta că e bolnavă. În schimb, atelierele au să fie legate şi între ele, şi cu biroul; să faci socoteala cam cît timp s-ar cîştiga, dacă oamenii n-ar mai forfoti prin curte, după o informaţie. Biroul dumitale cînd o să fie gata?

— Săptămîna viitoare.

— Bine! Aranjează-l cum îţi place, dar te rog să fie prezentabil; covor pe jos, perdele la ferestre, în lipsa mea să poţi primi oaspeţi. Şi-acum, du-te de te ceartă cu Mititelu mai departe.

Se uită la ceas: era unu. Cocoş urca scările.

— Măi Cocean, zise Matei rîzînd, care crezi tu că-i cea mai mare virtute omenească?

— Să mănînci la timp!

— Tu nici nu puteai să răspunzi altfel! Dar mai e una, tot atît de mare.

— Punctualitatea!

— Bravo! Cu asta cîştigi mult în viaţă. Ia vino puţin încoace!

Uşa din fund dădea într-o anticameră, de unde se intra în biroul directorului, la dreapta. Peretele din stînga era spart, tocmai se monta o uşă, care nu existase, făcînd ca încăperea aceea, viitorul birou al lui Ilie Conţu, să comunice cu anticamera. Aici, la mijloc, ar fi fost locul cel mai potrivit pentru secretară.

— Cum merge cantina? Pot să mănînc şi eu astăzi? întrebă Matei în timp ce trecea peste moloz în biroul său, din dreapta.

— Trebuia să te fi înscris de ieri, dar treacă!

— Mă al dracului!... Ia spune, Cocean, crezi că de azi înainte ai putea să laşi cantina altuia?

— De, mi-e c-ar scădea caloriile, dar dacă altfel nu se poate... E acolo o fată mai de-nădejde, am s-o pun pe ea responsabilă.

— Tu ai să iei în primire serviciul aprovizionării.

— Adică mă retrogradezi?

— Nu aprovizionarea cu zarzavaturi: fier şi tablă. De asta depinde viaţa noastră. Şi sînt greutăţi mari, trebuie să arăţi ce eşti în stare: acum sau niciodată!

Cocoş începu să fiarbă:

— Dacă-i ceva pe viaţă şi pe moarte, gata-s!

Îi plăcea să aibă grijă de mîncarea oamenilor, îi plăcea şi să zidească, îi plăcea orice treabă dacă se cerea să alerge, să se înghesuie şi să dea din coate. Dar aici, simţea că începe să lîncezească. La cantină aproape că nu mai avea ce face — lucrul o dată organizat mergea ca pe roate. Dincolo, la bina, ce să facă, dacă erau de toate? Construcţie mică, douăzeci de zidari şi un maistru, nici nu merită să-ţi baţi capul! Fabrica de ciment alături — vecinu-i vecin, n-o să-ţi facă tocmai el necazuri. Fabrica de cărămidă? Păi n-au ei nevoie să li se repare bacul? Cine-l repară, că nu-i tablă, nu-s nituri, nu-i timp, toate şantierele şi potcovăriile şi-au făcut planul... Ăsta-i tot baiul? Lăsaţi pe mine, îl repar eu, tovarăşi! Cîtă cărămidă ne trebuie? Cinci sute de mii, deocamdată! (Să fie şi pentru nevoile celelalte, pentru cazangeria nouă, inginerul Pandelescu, cel cu investiţiile, care ar trebui să aibă grijă de toate, e încurcat rău cu dosarele.) A, sigur, nu toată o dată, tovarăşe; se eşalonează. Dar în noiembrie ne mai daţi alta!... Hai, Margareta!

Cam asta! Restul, nici o greutate. Lemn pentru şarpantă, cît vrei, e plină ograda. Dulgheri? Ei, asta-i! — îi iei de colo şi-i muţi dincolo. Tîmplăria? — nici nu merită întrebare: Ilie Conţu cunoaşte. Mai rămîne tabla pentru acoperit — nu-i tablă zincată în tot oraşul. Ba este: fabrica de şuruburi are cinci mii de kilograme stocate. Pentru ce? Pentru clădirea administraţiei? Ce vă trebuie administraţie aşa mare, măi frate? Şi cînd o începeţi? A, nu s-a aprobat încă proiectul? O faceţi abia la anul? Păi bine, tovarăşe, dacă începeţi la anul, cum ţineţi cinci mii de kilograme degeaba? Nu, ne trebuie numai două mii de kilograme, nimic toată!... Sub formă de împrumut? De acord! La nevoie vă dăm altceva în schimb: fier cornier. Nu vă interesează?... Atunci ciment!... Vreţi tablă? Bine, tablă! Negreşit la 1 decembrie! Pot trimite după-masă s-o încarce? Mulţumesc călduros; hai, Margareta!

Matei îl privi în faţă.

— Mîine pleci la Reşiţa!

— Pot să plec şi astăzi. Ce trebuie s-aduc de-acolo?

— Fier cornier şi tablă, cinci mii de tone pînă la 30 noiembrie; prima comandă!

— Şi ce-i greu în asta? Că doar n-o să le duc în spinare.

— E greu, că se mişcă încet uzina. Faci ce ştii, dar trebuie să iasă pe poartă trei sute de tone pe săptămînă, treizeci de vagoane, cum prevede contractul. Ce zici, Cocean, te ţine cureaua?

— Dacă nu m-o ţine, mă leg c-o parîmă d-alea groase.

— Bine! Conţu o să-ţi dea delegaţie, te duci cu trenul, cu avionul, cu ce îţi place. O să vină Marchidan (Matei se uită la ceas). Te dau pe mîna lui; după-masă o să te dăscălească, dar să te dăscălesc eu deocamdată. De la uzină nu ne trimit niciodată dimensiunile comandate.

— Sabotează! interveni Cocoş, pus pe harţă. Lasă-i pe mine, că le ştiu leacul!

— Te priveşte ce faci, dar cornierul şi tablele trebuie să vină în dimensiunile exacte. Altfel ştii care-i paguba?

— O să ştiu cînd o să aflu.

— Atunci află: diferenţele de lungime, capetele care cad la foarfecă le plătim de pomană — asta o dată. Al doilea, plătim transportul, la greutate. Al treilea, trebuie să le încărcăm în vagoane, să le trimitem înapoi, muncă şi cheltuială zadarnică. Spune, Cocean, îţi place?

— Cum o să-mi placă?! Dar dacă nu ţi le-oi aduce eu la milimetru, să nu-mi mai spui Cocean niciodată!

— Nu-i aşa de uşor, altfel nu te trimiteam pe tine, găseam şi pe altul. Pentru că uite, nu-ţi dau nici un temei legal să te sprijini, în contract e specificat că dimensiunile variază... Pot să-ţi astupe gura cu asta.

— Lasă că am eu ce să le spun şi cu gura astupată!

— Nu te umfla ca broscoiul şi mai bine ascultă: la nevoie acceptăm o majorare de preţ, să le taie acolo, şi suportăm manopera; ei au altfel de maşini decît ale noastre; în orice caz o să coste mai puţin. Marchidan o să-ţi dea un tabel de specificaţii, ca să ştii ce să ceri în executarea comenzii. Dacă nu te descurci, telefonezi dimineaţa la opt, fulger; am să aştept în birou. Şi ascultă aici: fă toate eforturile. Chiar dacă ar fi să cîştigăm numai timp, şi tot merită, fiindcă întîrzierea o plătesc eu cu capul. În rezumat, ai de dat trei atacuri...

— Două le ştiu şi las pe mine, n-o să-ţi taie nimeni capul din asta; dacă te-o mai durea puţin într-o zi, se-ntîmplă, n-am ce-ţi face: iei un antinevralgic! Va să zică, întîi, să se trimită comanda la timp, al doilea, să fie pe dimensiunile specificate, şi-al treilea?

— Să sosească neîntîrziat; să nu ruginească prin triaje.

— Am înţeles. E vorba de Calea Ferată!, Cunosc eu impiegaţii; n-avea nici o grijă: se aranjează.

— N-o iei prea uşor?

— Care uşor? Nu mi-ai spus adineauri? Pe viaţă şi pe moarte!

— Atunci, hai la masă!

În drum spre cantină, Matei se opri deodată:

— Măi băiete, crezi că pot să mănînc liniştit? Crezi că ai să te descurci? Dacă săptămînă viitoare nu soseşte primul transport, nu avem ce să lucrăm şi am dat-o dracului!

Cocoş vru să răspundă, dar vorba îi rămase în gît şi el se înroşi deodată. În uşa magaziei se ivise fata de pe Dunăre; o clipă — pe urmă fugise înapoi, parcă se speriase. Cînd Matei întoarse şi el capul, surprins de panica pe care o surprinsese în ochii lui, nu era nimeni, decît un întîrziat care se spăla la cişmea.

— Ce-i, Cocean, pe cine-ai văzut?

— Mi se pare că pe dracu!

După aceea, Cocoş nu mai spuse nimic. Mîncă, dădu dispoziţii ca să meargă cantina, luă de la Marchidan tabelul cu specificaţiile, şi la ora trei plecă la gară — hai, Margareta! — nu mai avu răbdare să aştepte trenul de a doua zi dimineaţa.

La şase şi cinci, cu o scurtă întîrziere aristocratică, inginerul Dutchievici ciocăni la uşa biroului. Matei se duse să-i deschidă, îl pofti într-unul din fotolii, iar el se aşeză pe cel din faţă. Pe măsuţa dintre ei erau două pahare şi o sticlă cu coniac grecesc Metaxa. Cu toată impasibilitatea lui, ochii musafirului vădiră o certă tulburare în clipa cînd întîlniră eticheta. Privi capsula încă nedesfăcută; se cunoştea că-i autentică, garantînd, după gustul lui, coniacul cel mai bun din lume, fiindcă în locul asprimilor deţinea arome subtile. Ce mesaj avea de transmis această băutură — sintetizînd, antitezic, blîndeţea şi hotărîrea — pe care n-o mai gustase dinaintea războiului?

— Un coniac, tovarăşe Dutchievici?

— Cu cea mai mare plăcere!

Cel care îşi arată atît de deschis dorinţele, are, undeva în el, o cinste nativă, dar nimeni nu-i judecă pe oameni după manifestări aşa de mărunte.

Matei scoase din buzunarul pantalonilor un briceag complex, avere marinărească, desfăcu tirbuşonul, desprinse fără brutalitate capsula de staniol auriu şi destupă sticla. Avea un dop de plută albă, imaculată, cu porozitatea fină, pluta cea mai elastică şi mai etanşă, nobilă ea însăşi în rîndul plutelor, pe cît de nobilă era băutura din sticlă în rîndul coniacurilor. În timp ce făcea aceste operaţiuni, dovedind o îndemînare proprie nu doar barmanului, ci şi omului de mare, nu-şi scăpa din ochi musafirul, fără să se poată spune că-l spionează. Pe buze i se citea zîmbetul cunoscut, mulţumirea tainică, puţin vanitoasă, a gazdei care ştie dinainte cît de mare este surpriza rezervată oaspetelui. Turnă în pahare mari, măsură mică... Şi-apoi, fără ca vreunul să scoată o vorbă, începu ceremonialul; ai fi spus că fiecare din ei imita mişcările celuilalt, sincronizîndu-le, într-un joc al rafinaţilor.

— Cum vi se pare? întrebă Matei, mai tîrziu, după golirea paharelor.

— Excelent!

Răspunsul era o încuviinţare; îi turnă iarăşi, însă la al treilea pahar oaspetele se opri. Din cumpătare, din bunăcuviinţă, calcul?

Ceremonia durase o jumătate de ceas, timp scurs în linişte şi desfătare. Asemenea tihnite jumătăţi de ceas fac uneori cît o noapte de repaos.

— Dacă v-a plăcut într-adevăr, restul îl păstrez pentru dumneavoastră; n-o să se atingă nimeni de el.

Matei se ridică, înfundă bine sticla, o încuie, culcată, în sertarul biroului şi în treacăt se uită la ceas; oaspetele îi imită, gestul, dar nu se ridică.

— Aţi vrut să-mi spuneţi ceva?

— Eu? (Directorul zîmbea.) Am vrut să bem împreună un păhărel de coniac.

Dutchievici îl privi, destul de nedumerit.

— Dar dacă aveţi dumneavoastră să-mi spuneţi ceva, reluă Matei, continuînd să zîmbească, nu sînt grăbit; pot rămîne încă jumătate de ceas.

Un timp se priviră în ochi, apoi inginerul clătină din cap.

— Nu, nu am ce să vă spun.

— Atunci vă aştept, cînd doriţi, să bem împreună un coniac. Cum e coniacul la Papazian?

Papazian era patronul cafenelei Elite, dar numai clienţii vechi, obişnuiţii localului, foloseau numele lui în locul firmei; era aproape o intimitate, în măsură să te mire la un om care cu siguranţă nu intrase niciodată în cafenea. Inginerul Dutchievici fu o clipă contrariat. Ce însemna această întrebare? O flecăreală, sau vroia să-l prevină că-i ştie paşii? Ridică din umeri; n-avea ce să ascundă, ştiau toţi că în fiecare seară bea un coniac la Papazian.

— Tovarăşe Dutchievici, reîncepu Matei, fără să aştepte răspuns la prima întrebare, iertaţi-mă că vă mai reţin o clipă. De ce aţi studiat ingineria navală? A fost numai o întîmplare?

Oaspetele ezită; era iar o indiscreţie. Ce urmărea? Apoi răspunse, apăsat, dar cu obişnuita lui gravitate şi răceală:

— Fiindcă mi-au plăcut vapoarele.

— Vă înţeleg! Şi mie îmi plac!...

După plecarea inginerului Dutchievici, fizionomia lui Matei se schimbă dintr-o dată. Era obosit, obrazul i se trase, buza de sus avu un spasm; susţinuse, încordat, un zîmbet care ascundea preocupări nespus de serioase.

Astăzi fusese o zi proastă; sosise respins anteproiectul, motonavei. Şantierul abia îşi organiza serviciul de proiectare, şi şeful lui, inginerul Gheorghidiu, venit de la Galaţi cu recomandaţii serioase, declarase că refacerea lucrării cerea o lună şi jumătate.

Directorului, nu-i era uşor să accepte întîrzierea aceasta, cînd sperase ca într-o săptămînă să înceapă trasajul, anticipînd realizarea proiectului tehnic, lucrare mult mai laborioasă. Dar, în sfîrşit, timpul

pierdut avea să-l cîştige mai tîrziu, într-un fel sau altul. Îl amăra mai mult eşecul lui Marchidan, în care îşi pusese atîtea speranţe... Nu putea să-l învinuiască, rămînea un tînăr inimos, un bun executant, gata să muncească ziua şi noaptea — ştia că în privinţa aceasta nu era nimeni să-l întreacă; să facă proiectele alţii, iar el să supravegheze fabricaţia, în felul ei treabă mai importantă!

Îşi lăsă capul în mîini, pe masă, se odihni cîteva clipe, zîmbind lăuntric, neavînd puterea să întindă zîmbetul pe faţă. Nu-i plăcea coniacul; băuse poate de zece ori toată viaţa, dar ştia cum să deschidă o sticlă, ştia cum să-l toarne; făcuse de multe oficiul acesta. Primul lui stăpîn, şeful mecanic de pe Sinai, era mare băutor de coniac: o sticlă pe zi porţia. Şi fiindcă nu avea steward, privilegiul căpitanului, cel mai tînăr ungător, după ce-şi termina corvezile, îmbrăca bluză albă, îşi punea mănuşi de aţă peste mîinile mîncate de rugină şi, aşezat în spatele lui, îi turna în pahar, măsură cu măsură, de la cinci după-amiază pînă la nouă seara, cînd sticla rămînea goală. Marinăria cere o ucenicie complexă: A, să nu-ţi închipui că poţi turna oricum coniacul! Paharul golit nu se umple îndată, asta nu-i mastică; îl laşi să se zvînte, nu să se usuce. Dacă s-a uscat, batjocoreşti băutura aceasta aleasă...

Nu trecuse decît puţin timp de la plecarea inginerului Dutchievici, cînd se auzi o ciocănitură în uşă, cam timidă; n-o cunoştea; cel care ciocănea acum venea la el prima dată.

— Intră!

Se uită la ceas; era şase şi patruzeci şi cinci de minute; i se păruse că a trecut o oră întreagă. Dar gîndurile merg repede, se aglomerează, fluide, necunoscînd obstacole — şi înşală ceasul...

Pe uşă intră un tînăr cu un sul de hîrtie în mîna stîngă, cu şapca în dreapta. Îl cunoştea de mult, de la trasaj; vorbise cu el chiar astăzi.

— Ce este, Kreis? N-ai plecat acasă?

— Ba da, dar m-am întors să vă aduc... (întinse sulul de hîrtie, cu timiditate.)

— Ce-i aici?

— Schiţa unei prese de îndoit coaste.

Matei îl privi, fără să înţeleagă; presa de care vorbise astăzi? Întîmplarea semăna a farsă. Întinse nedumerit mîna şi desfăcu hîrtia. Nu era o schiţă, ci un desen complet, lucrat cu mare îngrijire şi cu toate detaliile migăloase.

— Cînd ai făcut asta?

— Mai demult. O ţineam acasă.
— Şi cum ţi-a venit ideea? Tu eşti trasator...
— Dar lucrez cu cazangiii. Ştiu cum se îndoaie coastele...
Kreis se înroşi deodată, ca şi cum ar fi săvîrşit o greşeală.
— Ce studii ai la bază? Mi se pare că şcoala industrială.
— Da, desenul tehnic.
— Îmi pare bine, Kreis! Să vedem ce părere au inginerii. M-aş bucura să iei premiul. Ia spune, ce-ai face tu dacă ai avea zece mii de lei astăzi?
— Cinci mii i-aş da acasă...
— Ai părinţi?
— Da.
— Ce-i tatăl tău?
— Tot trasator; la Şantierul 23 August, fost Concordia.
Matei zîmbi cu simpatie.
— Şi mai ai pe cineva trasator în familie?
— Am un frate mai mic, la şcoală, dar el vrea să urmeze ingineria.
— Foarte bine! Ce leafă ai?
— Opt mii cinci sute, în mînă.
— O să-l ajuţi să urmeze şcoala?
— Cît am să pot...
— Mai ales dacă ţi-o creşte şi salariul! Dar nu mi-ai spus, cu ceilalţi cinci mii de lei ce-ai face?
— Mi-aş cumpăra material pentru o barcă.
— Pentru o barcă nu ştiu dacă ţi-ar ajunge!
— Mi-aş face-o singur, la iarnă.
— Îţi plac bărcile, Kreis?
Tînărul nu mai răspunse; îşi răsuci stînjenit şapca în mînă. Nu ştia dacă-i plac bărcile, dar de mult timp dorea şi visa să-şi facă una.
— Bine! zise Matei în încheiere. Acum să vedem dacă proiectul tău e bun; l-a mai văzut cineva pînă acum?
— Da... domnul inginer Dutchievici. (Kreis şovăi, apoi se simţi dator să facă o mărturisire:) Ştiţi, dînsul m-a ajutat foarte mult. Dacă nu mi-ar fi dat curaj, nu m-aş fi apucat să fac schiţa.
M-a ascultat, a spus că ideea e bună şi s-o pun pe hîrtie.
— Cînd a fost asta? întrebă Matei, cu destulă neîncredere şi nedumerire.
— De mult; acum doi ani, vara.
— Şi a văzut schiţa, la urmă?

— Da, am făcut şi cîteva calcule împreună.

Matei îşi frecă bărbia; simţea abia acum coniacul încălzindu-i genunchii...

— De ce nu ai venit la mine mai demult? Doar mă cunoşteai!...

— N-am îndrăznit; am vorbit cu tovarăşul Golgota, dar mi-a spus să-mi văd de treabă; ştiţi, oamenii rîd, n-au încredere cînd te văd prea tînăr.

— Şi cum de-ai îndrăznit acuma?

— M-a îndemnat domnul inginer Dutchievici. A spus să dau fuga acasă, după lăsarea lucrului, şi înainte de şapte să fiu înapoi, că vă găsesc aici. Am fost cu bicicleta...

— Da!... făcu Matei, furat puţin de gînduri. Da, ai făcut foarte bine! O mai fi cineva la serviciul tehnic? Du-te şi lasă desenul acolo.

Băiatul şovăi:

— Domnul inginer Dutchievici mi-a spus să vi-l dau dumneavoastră în mînă.

— Da?... Atunci lasă-l aici. Dar de ce spui „domnul inginer Dutchievici“? Nu ştii cum vorbim noi astăzi?

— Ba da... Vedeţi, sînt obişnuit cu dînsul mai de mult!

— Spune-i „tovarăşe“! S-a purtat destul de frumos cu tine!

După plecarea tînărului, Matei simţi nevoia să bea un pahar de coniac, pe care nu-l dorise niciodată pînă acuma, şi destupă iarăşi sticla, călcîndu-şi cuvîntul...

La ora opt şi jumătate ieşi pe poartă; pentru un drum n-avea rost să ţină şoferul pînă noaptea. Merse pe jos spre oraş, la barieră prinse din fugă tramvaiul, se aşeză lîngă uşa din spate, cu capul sprijinit în unghiul celor doi pereţi ai vagonului, şi închise ochii, sa-şi limpezească gîndurile aşa de aglomerate.

După cîteva staţii, se mai urcă un pasager; auzi uşa deschizîndu-se şi glasul taxatoarei:

— N-ai mărunt, tovarăşă?

Noul pasager era o femeie; nu deschise ochii, n-o luă în seamă şi uită prezenţa ei în clipa următoare.

Restul drumului nu se mai urcă nici un călător, nu se mai ducea nimeni în oraş la ora aceea. În centru, cînd să coboare, descoperi, surprins de prezenţa ei nebănuită, o fată înghesuită în colţul opus al vagonului. Tramvaiul avea două bănci, longitudinale, după moda veche, provincială, pasagerii fiind puşi să stea faţă în faţă, ca în saloane.

Abia cînd se opri alături, să deschidă uşa, o recunoscu; lumina nu-i cădea pe faţă, numai o rază îi mîngîia urechea. Nu se uitase niciodată anume la urechea unei femei, n-ar fi bănuit că acest detaliu al feţei putea să fie expresiv, să aibă personalitate şi farmec. Apoi îi văzu în penumbră ochii şi gura cărnoasă, într-o nepotrivire inexplicabilă: ochi de copil, gură de femeie — privire sfioasă, buze umede, calde, pătimaşe. Şi ce tulburător era desenul urechii! N-o salută decît în clipa următoare, după ce ea parcă schiţă o înclinare a capului.

Vatmanul bătu din clopot, silindu-l să coboare repede, stîngaci, cu o nemulţumire iritantă; s-ar fi putut crede că aşteptase să-l salute ea mai întîi, fiindu-i funcţionară. Era fata pe care o întîlnise de două ori în uşa cazangeriei, fără să-şi fi dat seama că tot ea îi atrăsese privirile într-o după-amiază, în centru, cînd se urca în tramvai să plece la gară.

De atunci n-o mai întîlnise, nici nu ştia unde lucrează, dar fiindcă o făptură ca ea nu putea trece nebăgată în seamă, aflase cum o cheamă şi auzise pe seama ei unele vorbe, datorită cărora îşi dăduse seama, cu o mîhnire ciudată, fiindcă nu-i era nici iubită, nici soră, că fata aceasta avusese o viaţă destul de neclară.

Şi totuşi, aşa cum o văzuse acum, chipul ei, alcătuit din atîtea contradicţii, emana o căldură curată şi calmă; să fi fost oare doar masca sub care îşi ascundea ispita, disimulată cu meşteşug şi sfială?... Dar, la urma urmelor, e un păcat ca femeile să fie ispititoare?

Tramvaiul trecuse prin faţa lui, o mai văzu o dată, stătea în acelaşi loc, înghesuită, mică, parcă mai palidă. Nu întoarse capul. Părul adunat într-o buclă grea îi cădea pe spate, totuşi într-o parte îi dezvelea ceafa firavă, gîtul lung, care, deşi desenat molatic, lăsa să se ghicească o nervozitate tînără şi cuceritoare.

O clipă, avu gîndul să sară pe scara din spate, să se ducă la ea, să-i explice întîmplarea: nu vroise s-o umilească, lumina din tramvai era de vină, nu-i desluşise obrazul. Dar oare ce-l îndemna să se ducă: să se scuze, sau s-o mai privească o dată?

Oricum, tramvaiul ajunsese departe, făcea cotul la dreapta; o mai zări, sau o ghici o frîntură de clipă în colţul vagonului — şi preocupările celelalte şterseră îndată imaginea ei graţioasă...

Ajunse exact în clipa cînd secretara ieşea din birou să-l poftească. O jumătate de minut să fi întîrziat nu-l mai vedea pe tovarăşul Stoian astă-seară. Nu ştia de ce îl chemase, dar întîrzierea lui ar fi fost o greşeală pe care n-ar fi putut s-o şteargă decît cu o faptă măreaţă, şi nu prevedea pe curînd asemenea faptă.

Secretarul era încruntat de data aceasta.

— Matei, ce v-aţi apucat să faceţi acolo? Vuieşte oraşul! Toate sînt vraişte, nu se vede nici o realizare.

A, dacă era vorba numai de atît... Matei se linişti dintr-o dată; bine că nu întîrziase! Oare unde ajunsese acum tramvaiul?

— Te-ai angajat să termini zece şlepuri pînă la 1 august 1949!

— Şi motonava!

Secretarul nu ştia că anteproiectul motonavei venise înapoi, că trebuia refăcut, ceea ce ducea la o mare întîrziere. Dar chiar fără necazul acesta, situaţia i se părea îngrijorătoare.

— Aveţi numai treisprezece luni înainte, vă zoreşte vremea şi voi n-aţi pus nici măcar o tablă pe cală!

Matei îl auzea prima oară ridicînd glasul. Avu o clipă de nelinişte, de panică; un astfel de om, aşa cum îl cunoştea, nu-şi ieşea din fire fără motiv, nu striga de pomană.

— Am trecut astăzi cu şalupa pe acolo, continuă secretarul, şi nici n-am îndrăznit să mă opresc să văd ce faceţi.

— N-aveţi ce să vedeţi, deocamdată.

— Deocamdată, după cît se vede şi se aude, e haos!

— Poate să pară... Dar am să vă poftesc peste o lună.

Părea prea sigur de el, ca enervarea secretarului să nu se înmoaie. Îl privi în ochi, apoi zise, îmblînzindu-şi glasul:

— Matei, vezi tu obrazul ăsta? (Se uită în ochii lui iarăşi, cu o privire în care acum plutea o undă amară.) Mulţi au scuipat în el!... Şi i-au tras palme. Dar au fost duşmanii noştri, ştiam c-am să le răspund odată. (Îşi îmblînzi mai mult glasul, în timp ce privirea devenea mustrătoare.) N-aş vrea să mi-l pătezi tu, cît de puţin, după ce l-am şters de toate ruşinile! Matei, viaţa ta a fost cam năvalnică, foarte bine! Dar acum lucrurile s-au schimbat, noi trebuie să construim altă viaţă şi altă lume. Tu poate vrei să trăieşti mai departe după cum îţi este firea. Ia spune-mi, nu cumva am greşit foarte tare? Vreau să spun, amîndoi, nu arunc vina pe tine!

Matei tăcu şi nici măcar nu ridică privirea. Nu-l speria soarta viitoare a şantierului... Ei, şi dacă ar fi fost o înfrîngere? Nu credea că înfrîngerile erau lăsate în urmă. Îl apăsa altceva: neliniştea omului din faţă, pe care-l stima şi-l iubea de mult, şi care, peste atîtea griji, îşi mai asumase una, destul de mare, fără să-l fi silit nimeni. Mersese alături de el, îl susţinuse cu o încredere îndîrjită, care nu era numai a

raţiunii, ci şi a sufletului, şi-acum îl chinuia teama că greşise: raţiunea trădată se trezea, întrebătoare.

— Matei, bagă de seamă, dacă la 1 august, şlepurile şi motonava nu sînt gata... Nu va fi vorba de un plan neîndeplinit, care se mai iartă, ci de fonduri nejustificate. La negustori asta se numeşte „faliment fraudulos“. Îţi dai seama de gravitatea situaţiei?

— Sigur că da! răspunse Matei, privindu-l în faţă. Au să fie gata!

Nu se văzu uşoara paloare care-i schimbă o clipă culoarea obrazului. Secretarul se uită în ochii lui, întrebător, fără să înţeleagă de unde lua omul acesta atîta linişte şi siguranţă, cînd, pe lîngă greutăţile cunoscute, putea să întîmpine altele, de la o clipă la alta, fără să le prevadă.

— Ia ascultă, întrebă schimbîndu-şi complet glasul, cu o curiozitate aproape înciudată, tu nu te îndoieşti de loc, nici măcar aşa, cîteodată, cînd eşti singur, noaptea?

Matei şovăi puţin, cu o crispare aproape invizibilă pe faţă, pe urmă răspunse, uitîndu-se în ochii secretarului:

— Tovarăşe Stoian, ăsta-i secretul meu! Dar aveţi încredere în mine! Au sa fie gata!

— Şi dacă nu?

— Atunci mă arunc în Dunăre!

— Aha! Iar eu ce fac? Mă arunc după tine?

— Aşa e... La asta nu m-am gîndit. Eu, ca eu, dar dumneavoastră, nu se cuvine! Păi atunci, nu rămîne altă cale: trebuie să fie gata!

Coborî scările fluierînd; de mult nu se simţise aşa de voios. Neliniştile, îndoielile? Le avea, bineînţeles, dar ducă-se dracului!

Se sfîrşise forfota prenocturnă a oraşului. Era linişte, arar se auzea — de unde? — ecoul unui pas bocănind pe caldarîm, în noapte...

La colţ se opri, pe linia tramvaiului, şi urmări cu ochii şinele care se pierdeau departe, lucind din loc în loc, sub becurile galbene, plăpînde şi rare...

Cînd la nouă seara o fată este singură pe stradă, nu poate fi decît tot singură şi în viaţă. Era într-o altă stare de spirit acum, de aceea putea face o astfel de remarcă. Şi apoi văzuse, dar nu avusese puterea să înţeleagă: fata avea în mînă o carte, cu coperta cam roasă — geometria în spaţiu. Nu era nici măcar un roman de dragoste. De ce vorbeau oamenii? Poate venea de la o şcoală serală... Oare trecuse mult timp? Unde ajunsese tramvaiul?

În umbra din faţa casei aştepta un automobil, cam vechi, cam răpănos, un Opel Olimpia, aplecat pe o parte, dar dacă venise pînă aici însemna că poate să meargă. Ramele farurilor, care luceau în lumina de la colţ, o făcură pe Ana Odeta să tresară. Venea de pe şlep — se ducea acolo în fiecare seară, iar după aceea, pe la opt, cînd cădea întunericul, unchiul Mihalis o trecea cu barca la vadul Chelarului, de unde se urca în tramvai.

Astă-seară întîrziase cu gîndul că pretendentul, pe care îl ştia acasă, o să se plictisească. N-avea altă armă să lupte împotriva mătuşii Didona...

De o săptămînă, mătuşă-sa îi tot ghicea în cărţi crai cu dar la aşternut.

Nu-l aduseseră cărţile, îl găsise dînsa, umblînd, iscodind. Era domnul Masuianos, flăcău de vreo patruzeci şi cinci de ani, scund, lat, brun, cu mustaţă neagră, cu ochi mici şi sclipitori, ca doi tăciuni, bine bărbierit, bine spălat, cu haine elegante, dat cu parfum... Avea şi automobil. Ana Odeta îl găsise într-o seară acasă, fără să fi ştiut nimic. Spre satisfacţia ghicitoarei, prevestirea începea să se îndeplinească.

— Şi să nu crezi, fata mamei! Văzuşi?

Domnul Masuianos era industriaş.

— Singurul care-a mai rămas, mamă! E deştept şi tare descurcăreţ. Bani, porcoi. Galanton, poftim!

Pretendentul îi adusese mătuşii un capot cu flori roz şi un pieptene mare de celuloid. Domnişoarei, flori şi un carton de prăjituri. Pînă la venirea ei, mătuşa le înjumătăţise fără fasoane; era cam lipsită de prăjituri. Dar cadourile pentru domnişoară nu se sfîrşeau aici; la cele de mai sus se adăuga un flaconaş de sticlă, în formă de inimă, umplut cu apă de Colonia (avusese înainte parfum) şi o pereche de chiloţi cu dantelă. Ana Odeta se înroşi.

— Mamă, să te porţi frumos, hai dincolo, să te prezint. Altul ca el n-ai să găseşti. Gîndeşte-te, industriaş, azi, poţi să-ţi pui pofta-n cui!

Domnul Masuianos avea într-adevăr o industrie, dincolo de piaţă, un mic atelier de nasturi, cu doi lucrători şi strung, forţa motrică 1,5 HP — putea să reziste mult timp, statul n-avea nevoie de asemenea industrii. Pe deasupra, confecţiona ace de cap, cutiuţe de lemn pentru farmacii, jucărioare, fuste pictate, pantofi cu talpă de sfoară, cordoane... Dar nu la fabrică; vreo douăzeci de femei nevoiaşe lucrau la ele acasă — el le ducea materia primă, lunea, iar sîmbăta trecea să

ridice marfa; banii îi dădea mai tîrziu. Maşina îi era de mare folos; îi scosese pernele de la spate şi putea să încarce în ea destul.

Uneori se mai ducea în judeţ, mai mult ca distracţie, aducea păsări, porci, miei, untdelemn, brînză — ce se găsea pe la oameni; muşterii pentru ele erau mulţi. Seara însă îşi punea hainele bune şi ieşea cu automobilul să se plimbe pe strada principală, arătîndu-se femeilor, pentru care nutrea mare interes.

Pe Ana Odeta o ochise de multă vreme, dar industria lui era prea mică atunci, îl concurau industriaşii mai mari, hoţomanul de Miltiade, veneticul care făcuse avere cu furnituri de război şi pusese monopol pe fata cea mai frumoasă din oraş, iar cînd plecase, o luase cu dînsul la Bucureşti... Acum ea se întorsese, era dator să-şi încerce norocul, fiindcă o rîvnea de atîta timp!

La prima întrevedere rîvnita nu se purtase îmbietor, nu văzuse nici măcar un zîmbet pe faţa ei. După cinci minute, plecase să se culce, zicînd că e obosită, că trebuie să se ducă la serviciu a doua zi.

Deşi dezamăgit, domnul Masuianos îi spusese mătuşii destul de precis că, mă-nţelegi, în cazul cînd... Nici n-ar mai fi vorba de serviciu — domnişoara nu-i făcută să muncească, unde? — la un şantier!

— Dragă domnule, nu te uita la dînsa că-i niţel bruscă. E obosită, munceşte aşa de greu! Dar dacă ai şti altmiteri cît e de dulce şi drăgălaşă! Numai că uite, n-are noroc! Dacă dumneata ai fi mai stăruitor!...

El fusese stăruitor şi prompt: revenise chiar a doua seară, iarăşi cu daruri, un cordon de muşama pentru mătuşă, pentru domnişoara bomboane acrişoare şi un pacheţel de şocolată. De data aceasta fata nici nu se arătase în sufragerie, intrase prin faţă şi se închisese în odaia ei, vestind-o pe mătuşă-sa, de după uşă, că dacă n-o lasă în pace strigă s-audă vecinii.

De vecini îi păsa mai puţin mătuşii Didona; nu vroia să-l supere pe domnul Masuianos.

Acesta nu mai veni seara — aşa era planul; poate i-o stîrni fetei vreo părere de rău. Venea însă dimineaţa, să afle ce efect avea lipsa lui, şi afla de la o zi la alta că pesemne fata îl plăcuse, tocmai d-aia era aşa sălbatică.

— Se apără, sărăcuţa, să nu cadă în laţ, o simt; şi eu am fost la fel!

Iar seara, cînd venea fata, mătuşa tăbăra asupra ei, aci cu linguşiri, aci cu ameninţări:

— Da ce are, mamă, de ce nu te uiţi la el? Că nu vrea mai mult decît să ieşiţi într-o seară împreună, te ia cu maşina, te duce la restaurant, te plimbă unde doreşti, îţi face orice chef! Să-l chem mîine seară?

— Nu.

— Şi de ce, tîmpito?... Dar mai la urmă îţi sînt ca şi mamă, trebuie să mă îngrijesc de viitorul tău. Tu nu vezi că n-avem de nici unele, crezi că pot duce casa cu şase mii de lei ai tăi?

Neţinînd seama de refuzul nepoatei, pretendentul fusese convocat astă-seară; era în el atîta speranţă şi atîta răbdare, că, deşi se făcuse tîrziu, tot nu plecase. Aştepta, poate, netezindu-şi mustaţa.

Ana Odeta nu se opri, trecu mai departe. Maiorul Guzgunis, pe scăunel, la poartă, o strigă din urmă, intrigat de drumul ei fără explicaţie:

— Pst, pst! Duduie Odeta, unde te duci? Aveţi musafiri acasă!

Merse înainte, pe sub castanii care umbreau peluza, lăsă închisoarea în dreapta, moara Leonida în stînga, uriaşă — pînă ce în faţă se deschise valea Dunării: magaziile, liniile de cale ferată, cheiul, apa, şi dincolo balta, imensă ca libertatea.

În seara aceea, Ana Odeta nu se întoarse acasă; rătăci pe malul Dunării, de la docuri tot lungul cheiului, căutînd o barcă. Erau bărci legate de cîrlige cu lanţuri; unele n-aveau lacăt, dar le lipseau vîslele; cu ce să le mînuiască? Trecuse miezul nopţii, întîlni un grănicer cu un cîine de zgardă; soldatul se opri, urmărind-o cu ochii, iar ea se duse înainte, păşind ca o lunatică.

Se sfîrşise cheiul, merse printre şlepuri şi barcazuri trase pe uscat, la reparaţie; se apropia de mal, apa îi clipocea la picioare; nu găsi nicăieri o barcă.

La vadul Chelarului se opri — de-aici nu putea merge mai departe: o împrejmuire de zid cobora pînă în apă. Răsărise o jumătate de lună, peste sălciile din baltă, într-o pată roşiatică. Pe malul celălalt, mai la deal, se zărea, între altele, umbra greoaie a şlepului de unde plecase acum două ceasuri. La pupa, licărea o lumină slabă, într-o fereastră; mătuşa Pepa nu se culcase...

Venea un vînt puţin aspru dinspre miazănoapte. Ana Odeta îşi scoase sandalele şi încercă apa; era caldă, ciudat de prietenoasă. Nu se simţea nimeni să vină, să treacă, nu se auzea nici un zgomot, decît clipocitul valurilor, şi uneori, dincolo, un ţipăt de pasăre.

Îşi scoase fusta, bluza, le împături, la mijloc puse sandalele, legă pe deasupra cordonul, îl trecu peste umăr şi îşi dădu drumul în apă...

Înota drept spre malul celălalt, cu luna în faţă, dar curentul o ducea la vale — Dunărea repede şi învolburată, vechea prietenă care îi ştia toate tainele. Şi-n drumul acesta straniu, la strania oră de noapte, apa cenuşie îi învăluia trupul într-un balsam aspru, luîndu-i toată tina din suflet şi din carne, făcînd-o să se regăsească aşa cum o ştiuse, de mult, marinarul care plecase.

Ajunse dincolo fără răsuflare; sălciile o primiră cu braţele desfăcute, îmbrăcate în văluri. Erau bătrînii copaci de apă, sau nişte ursitoare? Păşi pe nisipul rece — rece era şi vîntul, şi lumina lunii — şi cu această aspră însoţire îşi continuă drumul, goală, cu îmbrăcămintea udă atîrnînd pe umăr...

Şlepurile rămăseseră departe, în susul Dunării, curentul o dusese la vale, avea de mers pe malul pustiu, singură, numai cu un strigăt în inimă.

Ajunse fără să fi măsurat timpul, fără să-şi numere paşii, îngheţată pînă în mădulare, gata să reia încă o dată şi încă o dată drumul, dacă el ducea la răspîntia unde se rătăcise odinioară.

Se stinsese şi lumina de la cabină, dormea toată lumea. Trecu în sus, îşi dădu iar drumul în apă şi se lăsă dusă de curent, în umbra înaltă a bordajului, căutînd scara. Dar scara nu era, unchiul Mihalis o ridica noaptea, îşi păzea şi el ograda, ca oricine, să nu intre străinii. Vru să strige — degeaba, n-ar fi auzit nimeni.

Alunecă obosită la vale, pînă sub consolă, ieşi încă o dată pe mal şi se duse în sus, înfruntînd din nou răceala vîntului şi a lunii. De data aceasta înotă pînă la lanţul ancorei, îl prinse cu mîinile şi urcă din za în za, ca pe o scară, zgîriindu-se şi mînjindu-se de rugină.

Bătrîna se sperie s-o vadă goală şi îngheţată în uşa cabinei.

— Pepa, se lămuri fugara, mai tîrziu, aşezată în fundul pătucului, cu pătura pe umeri, nu mă mai întorc dincolo. Am să-mi caut o odaie în oraş, să stau singură. Mă primiţi aici cîteva zile?

— Ba te primim cît om rămîne! Stai cu noi, de ce să baţi la uşă străină!

— Mai ales că nu se aude să ne dea drumul! adăugă unchiul Mihalis, de alături. (Aveau pereţii subţiri cabinele.) Sînt semne să rămînem aşa pînă la anul; o să iernăm undeva, prin preajmă. Abia la primăvară dacă ne-o veni rîndul să ne repare.

— Dar n-aveţi loc şi pentru mine!

— Ce, la taică-tu era loc mai mult? Ai măsurat tu cabinele? Eu o să dorm dincolo, cu unchi-tu, şi tu stai colea, nu te supără nimeni. Casa-i mică, în schimb Dunărea, o ştii: cît toate zilele!

Ana Odeta dormi ca în patul copilăriei; îşi găsise şi vechiul culcuş, şi-o altă familie, nu străbătuse degeaba drumul, dăduse peste răspîntia unde se rătăcise — şi, dacă pe urmă îşi zdrelise picioarele, aici aveau să i se tămăduiască, aici se arătau altfel zorile.

Se trezi înaintea bătrînilor, îşi înfăşură în jurul trupului un capot al mătuşii şi ieşi pe punte în picioarele goale; era rece fierul. Se duse la bucătărie, aprinse focul — o, fumul din horn, drapelul nepieritor al familiei! — puse ceainicul pe plită. Pe urmă luă jăratic din sobă, încălzi fierul, îşi călcă fusta şi bluza. Îi venea să cînte — şi-n clipa aceea răsări soarele, înroşind deodată coroanele sălciilor şi toată lunca Dunării.

★

La şapte fără un sfert trecea dincolo — alt drum decît în celelalte zile; luase barca de la şlep — pentru nevoile lui, unchiul Mihalis mai avea una. O legă la marginea calei şi, cu ramele la spinare, se duse la magazie, unde rămase pînă la prînz, împărţind materiale.

În dimineaţa aceea, Uică stătu ce stătu, cotrobăind prin rafturi şi înjurînd printre dinţi noua stăpînire; pe urmă se ivi un prieten de-al lui, Vizante, de la sculărie, plecară împreună şi nu-l mai văzu pînă la ora unu, cînd se întoarse ca să încuie.

Pe la zece veni Kreis, cu un bon, să ia creioane colorate. Azi nu era vesel ca în alte rînduri, se uita posomorît în podea, aşteptînd să plece un om care venise după holzşuruburi şi cuie. Soarele se dusese de la geam, nu lumina magazia decît dimineaţa, primele ore.

— Am vorbit cu Plăpîndu chiar adineauri, zise Kreis, fără să ridice privirea.

Plăpîndu era Marchidan, poreclă pe care i-o dădeau tinerii, ironizînd înfăţişarea lui prea robustă pentru o vîrstă încă nu destul de matură.

Ana Odeta păli — ştia ce-ar fi putut să-i spună Kreis inginerului; dar ea nu-i ceruse să facă demersul acesta, îi era frică, amîna de la o zi la alta hotărîrea.

— Nu vrea, continuă Kreis, spune că n-are nevoie, dar ştiu că se interesează de doi băieţi ca să-i aducă la sală. Nu-i timp de pierdut; într-o zi, două, se hotărăşte!

Ea ridică din umeri; teama dinainte fusese mai mare decît orice regret ar fi putut să simtă acuma.

— Trebuie să vorbeşti cu directorul, chiar astăzi! auzi deodată, făcînd-o să tresară, glasul care o liniştise o clipă mai devreme.

Ridică ochii şi îl privi fără să ştie dacă vorbise el, sau fusese un gînd al ei spus cu glas tare. Fiindcă în clipa aceea chipul lui Meit îi venise în minte, cum îl văzuse aseară din colţul tramvaiului — şi i se părea că este datoare să-i mai iasă o dată în cale, să nu aştepte tăcută voia destinului. Dar exprimat în cuvinte clare, acest gînd o făcea să tremure, ca şi cînd ar fi fost iarnă afară.

Glasul se auzi iarăşi:

— Du-te chiar acuma! Dacă aduce pe altcineva...

Kreis se opri: tocmai intra cineva în magazie. Şi apoi, nici nu mai avea ce să spună; nu-i plăcea să se amestece mai mult decît e cuviincios în viaţa nimănuia; la vîrsta lui, oricît de moale i-ar fi părut firea, îşi clădise în suflet acea dîrzenie dreaptă şi demnă, care face cinstea omului. Venise cu îndemnul, îşi îndeplinise datoria, mai departe fiecare să judece, să hotărască, să-şi deschidă drumul! Îşi luă creioanele şi ieşi pe uşă — nu-i era îngăduit să piardă vremea.

Ana Odeta se apucă să treacă în registru numărul bonului; îi tremura îngrozitor mîna...

Mai tîrziu veni Firicel, să ia o daltă fină. Era tîmplar, dar cînd se cerea, făcea şi modele pentru turnătorie — artistul şantierului; piesele lucrate de el în lemn, lustruite cu glaspapir, vopsite cu lac negru, stîrneau uimirea turnătorilor, păreau nişte bijuterii, să le pui în vitrină. Avea vîrsta lui Kreis — anii? —, abia douăzeci şi unu, copilăriseră împreună şi-i lega o prietenie ştiută de tot şantierul; pe lîngă ei, Ana Odeta se socotea bătrînă...

— Bună dimineaţa!

Îi spunea bună dimineaţa şi la prînz, dacă se întîmpla să n-o vadă mai devreme.

Ea ridică ochii din hîrtie şi, uitînd trecător nelinişstea din inimă, îi veni să radă. Firicel, cu o mînă la tîmplă, îşi muşca înciudat colţul gurii; iar se lovise cu fruntea de tocul uşii — era înalt şi uita mereu să se aplece cînd intra la magazie.

Se împrieteniseră din seara cînd fuseseră la kermeză, invitată de Kreis, şi dansase cu amîndoi, ca să nu supere pe nici unul — aşa e vorba — ce supărare ar fi putut să fie? Din seara aceea îşi spuneau pe

nume... Nu dansase numai cu ei, nu era o fată pe care s-o scape din ochi tinerii!

Mersese cu îndoială; kermeză în parcul oraşului, unde visase odinioară să danseze în pantofi albi, cu tocuri înalte, de domnişoară! Avea inima strînsă şi-un zîmbet timid într-o parte a gurii. Lampioane, bere şi gălăgie, sîmbătă seara, petrecerea tineretului din oraş, de la uzine, fabrici şi şantiere. Fusese la baluri, pe vremuri, înconjurată de stăpînii uzinelor, fabricilor şi şantierelor. Nu în parc, cu mulţimea: în saloane unde nu putea să intre oricine. În locul cimentului, pe care acum hîrşîiau încălţări de duzină (pantofi „pe puncte“, ai fetelor, „decupaţi“, ca să răsufle călcîiul), erau parchete de mahon şi mozaicuri de marmoră, în locul berei şampanie, în locul lampioanelor lustre de cristal de Murano, pe pereţi aplice poleite cu aur...

Se pomeni la o masă lungă, cu scîndura goală; deasupra foşnea frunza castanului. Băieţii, în cămăşi, cu mînecile sumese, vorbeau tare despre isprăvile lor, cam lăudăroşi, cum l-au înfundat pe maistrul cutare, cum l-au prins pe inginer că nu ştie să ţină şublerul în mînă — „Fugi de-aici!“ — „Ba nu, zău, habar n-are, doar teorie!“ — „Care inginer e ăla, mă?“ — „Piticaru, de la Industria sîrmei“... Bere, pateuri puţin rîncede, mîncare pe sponci; erau şi prăjituri la bufet. Kreis îi aduse două, cu galben, verde şi albastru, făcuse coadă pentru ele. Băieţii se purtau prieteneşte, o trăgeau de mînă, fără ceremonie: „Hai să te fac un tangou, soră-mea!“ Nu prea îi vedea la faţă în lumina bizară a lampioanelor, le auzea numai glasul, le simţea strînsoarea cam aspră, aveau braţele ciolănoase, miroseau a bere şi a transpiraţie. Prea multe deodată — era obosită după o săptămînă de muncă. Îi venea să plîngă; nu ştia ce ar mai fi putut să năzuiască, să aştepte de la viaţă, dar acum se socotea degradată...

Nu erau numai muncitori, ci şi altfel de lume, insinuată, vrînd, de voie, de nevoie, să se adapteze la noua viaţă — familii, cucoane în rochii de mătase, domnişoare care se uitau în jur şi strîmbau nasul, desigur ofensate. Ana Odeta auzea de la mesele lor alt limbaj, uneori cîte o vorbă franţuzească; şi deodată îşi scutură capul — fandoseala îi făcea greaţă. Cărei lumi aparţinea ea, după dreptate, dacă de pe şlepul unde tatăl ei fusese cîrmaci, iar maică-sa ajutoare la toate, muncitoare cu braţele, ar fi venit de-a dreptul aici în seara aceasta? O, ştia cărei lumi, dar o părăsise de mult, o uitase, şi era aşa de grea, aşa de aspră întoarcerea!...

Înainte de toate trebuia să plece de la magazie...

Firicel stătea în faţa ei şi continua să se frece la tîmple, fără să se vaite.

— Ti-a spus ceva Sile?

— Da; a fost aici adineauri.

— Al naibii Plăpîndu!... Ei, dar fir-ar mama lui a dracului! Du-te şi vorbeşte cu directorul; e om cumsecade.

— Nu pot, Ionică!

Numele lui Firicel îngloba două diminutive, de parcă n-ar fi fost prea mult chiar unul singur la o asemenea statură. Era înalt cît maistrul Golgota, chit că nu părea, nefiind aşa de mătăhălos şi avînd trăsături mai fine. Blond, cu ochii negri, ca ai lui Cocoş, la fel de vii şi-aproape de aceeaşi mărime, ceea ce la un flăcău clădit aşa de bine începe să semene a prea multă părtinire din partea naturii. Poate el nici nu-şi dădea seama, nu aştepta nici un folos de pe urma înfăţişării, nu vedea cîte fete îl urmăreau cu privirea — avea alte gînduri în cap şi îşi căuta altă menire. Făcea parte din comitetul de întreprindere, şi nu doar cu numele. De aceea şi stărui, mai mult decît Kreis:

— Ce vrei, să rămîi înmormîntată aici, la magazie? Datoria ta e să înveţi, să fii cît mai utilă. Du-te şi cere să te mute! Dar du-te acum, nu pierde vremea!

— Am să mă duc...

Minţea, numai ca el să nu stăruie. Era frig — îi tremurau mîinile...

După plecarea lui, Ana Odeta rămase împietrită, în prada spaimei şi a speranţei. Trebuia să se ducă totuşi, cu o datorie cumplită; simţea că dacă nu şi-o îndeplineşte pînă la capăt, nu mai are dreptul la aer. Să se ducă ea, nu alţii, fiindcă dreptul la viaţă ni-l cîştigăm singuri!... Şi n-avea curaj, şi se simţea prăpădită!...

La unu îşi luă ramele la spinare, furcheţii în mînă şi trecu Dunărea... Mătuşa Pepa nu se simţea bine, răsufla greu, i se umflaseră picioarele, abia se mişca pe punte; ochii ei priveau cu o tristeţe de animal lunca Dunării. Ana Odeta se îngriji de masă şi aşa trecu mai repede ora. Pe urmă se înţelese din nou cu unchiul Mihalis, cum fusese vorba de dimineaţă, s-o aştepte la şase, să meargă împreună acasă, să-şi ia lucrurile, puţine — n-ar fi putut s-o înfrunte singură pe mătuşa Didona...

După-amiaza o petrecu la masa din magazie, cu cartea de geometrie în faţă, fără s-o deschidă. Tremura ceva în fiinţa ei, era neîngăduit de frig la începutul lui iulie.

Veneau puţini oameni în orele acestea. Uică plecase, Dumnezeu ştie unde, şi n-o tulbura nimic din afară, îngăduind tulburării din sufletul ei să crească într-una.

La cinci şi jumătate, neliniştea care zăcuse în ea toată ziua se arătă dintr-o dată într-o formă nouă şi insuportabilă. Îi erau amorţite degetele, îngheţată gura, inima sugrumată, răsufla cu spasmuri, într-o suferinţă fizică fără explicaţie, fiindcă nici o parte a trupului nu-i era bolnavă. Un sfert de oră după aceea intră Uică, pregătindu-se să închidă magazia. Atunci ea se ridică, ieşi pe uşă, fără să spună bună ziua, şi se îndreptă spre birouri. Pînă în ultima clipă fusese încredinţată că n-o să se ducă — şi-apoi, deodată, simţi un junghi greu în inimă: dacă nu se ducea acuma...

Sala birourilor era goală, dincolo de uşi nu se auzea nici un zgomot, funcţionarii din administraţie plecau de la ora patru; doar telefonista moţăia în cabină. Deschise uşa anticamerei, nepăzită de nimeni, şi, înainte de a se opri mişcarea picioarelor, ciocăni la uşa următoare. Dacă s-ar fi oprit doar o clipă, picioarele ar fi dus-o înapoi, fără voie.

Avea de mult construită în minte topografia acestor încăperi, fără să le fi văzut vreodată, şi le găsea întocmai ca în închipuire. Nu aşteptă cuvînt dinăuntru, era peste putinţă de îndurat o întîrziere; deschise, intră, merse pînă în faţa biroului şi rămase în picioare. Şi deodată îi pieri orice teamă — nu-i mai era frică, tumultul care o stăpînise ziua se potoli, lăsînd loc unei linişti depline, ca a apelor îngheţate, nepăsătoare în faţa furtunii.

Matei — Meit, marinarul — se ridică surprins în picioare; o clipă după aceea, ea văzu pe chipul lui un zîmbet uşor, abia o fluturare în colţul din dreapta al gurii. Ştia ce gîndea el acuma: venirea ei era urmarea întîlnirii de aseară, începutul ofensivei — orice femeie rămîne femeie chiar atunci cînd se luptă să nu pară, să nu fie. O mîndrie năvalnică îi umplu inima. În asemenea împrejurare asupra bărbaţilor nu apasă nici o suspiciune; de ce o nedreptăţea omul acesta? Fiindcă ea nu făcuse complicitate cu natura. Era femeie, nu-şi putea lepăda forma, dar venea să ceară un drept omenesc de la unul din cei care proclamau egalitatea în drepturi a femeilor cu bărbaţii... Şi spuse, vajnică, trufaşă, aproape ostilă, strîngînd pumnii:

— Vreau să plec de la magazie: să fiu mutată la sala de trasaj!

Îl înfruntă, cu ochii în ochii lui, cu buzele fremătînd, ca şi cum ar fi vrut să-i transmită, printr-un alfabet mut, gîndurile pe care nu putea să le spună: „Iată, nu sînt femeie, sînt om înainte de toate! Priveşte-

mă bine, am ochi frumoşi — cum i-aş ascunde? — dar n-am venit să te farmec!“

Chipul lui rămase nemişcat, după ce îi pieri zîmbetul din colţul gurii. Nu o pofti să stea jos — rămase şi el în picioare.

— Ce fel de om este Uică?

Întrebarea o surprinse; aştepta alta, era pregătită s-o înfrunte cu trufie. Ce şiretenie se ascundea în aceste ocoluri? Începea să-i fie cald, după ce tremurase toată ziua.

Nu răspunse; ridică din umeri.

— N-ai observat dacă fură?

Nu ştia dacă şeful ei fură, nu-i spusese nimeni să-l urmărească, nu avea ea magazia în primire. Îl privi speriată, i se stinsese în ochi şi trufia, şi ura. „Mă crede hoaţă!... Eu sînt Surioara de pe şlep, marinarule!“ îi venea să plîngă... „Eşti o vită, un bizon din pampas dacă-ţi închipui că aş putea pune mîna!“

— De ce vrei să te muţi la sala de trasaj?

Se uită la el; nu răspunse. „Spune-mi mai întîi, mă crezi hoaţă? Priveşte-mă bine, tovarăşe din copilărie!“

— Ce pregătire ai?

„Am luat cîrpe din cufărul care fusese al mamei, ca să-mi faci păpuşi din ele!... Şi-am furat cinci lei din buzunarul tatei, să-ţi cumpăr un briceag de tablă, în ziua cînd scăpaseşi în Dunăre briceagul tău, cu plăsele de fildeş.“

Îl văzu că se apleacă, apropiindu-se de ea, pe deasupra biroului, apropiindu-se, dar nu mult — mai rămîneau între ei doi metri de aer — şi nouă ani scurşi pe Dunăre.

— Ce pregătire ai?

Întrebarea se repeta, mai tare, totuşi nu cu asprime. Nu, nu avea studiile cerute, la ce-ar fi folosit să mintă? Răspunse, simplu, fără umilinţă, dar aşteptînd înfrîngerea care trebuia să vină:

— Am numai trei clase la şcoala profesională...

El începu să rîdă — putea rîde, era stăpîn, nu-l interoga nimeni!

— Eu am cinci, dar primare!... O să învăţ de acum încolo — n-am încotro, e nevoie!... Şi, de ce vrei să te muţi la sala de trasaj, ia spune?

Se schimbase, nu mai era aspru, continua să rîdă, ca şi cum se bucura că îşi poate mărturisi lipsa de învăţătură. Ea şovăi, ridică din umeri, nu-şi pregătise răspunsul, o deruta veselia lui, neînţelegîndu-i motivul.

— Greu de răspuns, aşa e? Să-ţi spun eu: munca la magazie nu-ţi place, nu-i pe măsura dumitale, nu-ţi place nici şeful, e cam secătură. Vrei să ieşi din birou, să faci ceva mai folositor şantierului. Trasajul e o meserie frumoasă, poate ispiti pe oricine... Poate îţi plac vapoarele... Eşti de pe aici, ai trăit pe malul Dunării?

Ea înclină din cap, încuviinţînd — şi restul răspunsului îl spuse în sine: „Da, sînt de pe-aici, dar nu am trăit pe malul Dunării, ci de-a lungul ei, pe un şlep cu care ai fost vecin într-o vară.“

— Bine! Dă-mi timp pînă mîine... Am să vorbesc cu...

— Tovarăşul inginer Marchidan se opune.

El o privi, îi veni iar să rîdă, dar îşi ascunse rîsul în sine. „Marchidan? Nici nu mă miră! Care călugăr nu fuge de ispita Satanei? Şi Satana şi-a găsit în tine o ispită destul de mare!...“

O cercetă, fără voie, din creştet pînă în vîrful picioarelor...

— Ai vorbit cu el?

Ea răspunse, după o ezitare:

— Nu!

Se vedea limpede că-i în încurcătură. Crezuse trebuitor să-l prevină, dar nu bănuise urmarea. Şi văzu cu groază că el avea iar in colţul gurii zîmbetul acela, o măsura iar cu privirea printre pleoape, într-un chip care-i dezvăluia gîndul: „Atunci a vorbit altcineva pentru tine, ai şi îmbrobodit pe unul, l-ai pus să te susţină!...“

El se uită la ceas: era ora şase.

— Bine! Am să văd ce se poate face.

Ana Odeta se îndreptă spre uşă. Nu mai ştia limpede în ce clipă se hotărîse să vină, nu-şi dădea seama dacă făcuse o greşeală sau dacă reuşise. Era însă mulţumită că se înfruntase pe sine.

În prag, se întîlni cu inginerul Dutchievici; acesta se trase în lături, lăsînd-o să treacă, şi-o salută, înclinîndu-se, cu pălăria în mînă.

Cît uşa mai era deschisă, întoarse fără voia ei capul, şi-n clipa aceea îl văzu pe Matei ocolind biroul ca să-şi întîmpine oaspetele.

Arăta altfel la faţă, părea mai prevenitor cu bărbaţii...

Era Meit de altădată — şi ei nu-i venea să creadă.

Dincolo de uşa care se închisese, Dutchievici îşi lăsă pălăria pe un scaun, se apropie de fotoliul în care şezuse nu mai demult decît aseară şi, rămînînd în picioare, puse o servietă mare pe măsuţa din faţă.

Între timp, Matei descuiase sertarul biroului, luă sticla de coniac, dintr-un dulăpior scoase două pahare, se apropie şi le făcu loc pe masă, incomodat de servieta aceea, neobişnuit de voluminoasă.

— Vă rog, şedeţi! zise, prevenitor, văzînd că musafirul continua să stea în picioare, ca şi cînd ar fi fost gata să plece.

Inginerul Dutchievici deschise servieta şi scoase o mapă cusută îngrijit la cotor cu şnur albastru, cu o eleganţă aproape prea rafinată.

— Dacă socotiţi că este folositor, îl pun la dispoziţia şantierului.

— Ce-i aici? întrebă Matei, aplecîndu-se să citească titlul, scris cu tuş, în caractere de tipar care, în sobrietatea lor, păstrau aceeaşi eleganţă ca şnurul, ca întreaga prezentare a dosarului.

Era un singur rînd, plasat la mijlocul copertei, încadrat de spaţii egale: „M/S 900 T“.

Inginerul răspunse cu destulă răceală:

— Este anteproiectul unei motonave de 900 de tone!

— Motonava... noastră?

— Da, în cazul că vă interesează.

— Nu mai înţeleg nimic... Staţi jos o clipă! Motonava... pe care o are în plan şantierul?

— Da. Numai că proiectul de faţă prevede folosirea combinată a niturilor şi-a sudurii. E o metodă intermediară, pe care o propun, înainte de a renunţa complet la nituri. Deocamdată, din lipsa utilajului şi... (ezită puţin) şi a experienţei, nu putem lucra numai în sudură. Sudura comportă asamblarea pe secţiuni mari, care înseamnă ea însăşi un risc, pe lîngă alte riscuri...

— Staţi puţin; nu înţeleg altceva. Dacă nu mă înşel, proiectul vă aparţine.

— Da.

Datorită surprizei, fizionomia lui Matei era dezarmantă.

— Bine, dar cînd aţi avut timp să-l faceţi?

— Nu într-o noapte, fireşte. Lucrez la el mai de mult.

Urmă o tăcere, ca un semn de stupefacţie.

— Ştiaţi că proiectul lui Marchidan o să fie respins?

Dutchievici ezită puţin, pe urmă ridică din umeri:

— Nici nu l-am văzut; nu mi-a cerut nimeni părerea.

— Şi-atunci?

— L-am făcut pentru mine. Am uneori nopţi de insomnie...

— Nu înţeleg!... După cîte ştiu, Năsturaş v-a cerut în ianuarie să întocmiţi...

— În februarie... Şi nu Năsturaş, ci un armator...

Matei încerca să-şi revină, reluîndu-şi tonul conducătorului:

— E totuna. De ce-aţi refuzat atunci să faceţi această lucrare?

— Nu-mi inspira nici o încredere.

— Totuşi Marchidan care a întocmit proiectul, şi-a luat banii fără întîrziere.

— Nu ştiam; sînteţi mai bine informat decît mine. Dar neîncrederea mea nu privea partea remuneratorie: eram sigur că vasul nu se va pune niciodată pe cală.

— Prevedeaţi...

Înţelegîndu-i gîndul şi socotind neonest să-l accepte pe nedrept, inginerul Dutchievici se uită mirat în ochii interlocutorului.

— Nu! Prevedeam falimentul şantierului!

Cu aceste cuvinte se ridică scurt, gest de plecare.

— Nu vreţi să bem un coniac împreună?

— Mulţumesc; altădată cu cea mai mare plăcere.

Era aproape o nepoliteţe să refuze băutura pe care o lăudase aseară. Vroia oare să arate astfel că nu acceptă o mulţumire?

— Nu vreţi să mai staţi? Nu aştept pe nimeni.

Şi în timp ce Dutchievici se aşeza din nou în fotoliu, Matei continuă, căutîndu-i privirea:

— Bineînţeles, pentru proiect, îndată ce vom avea aprobarea ministerului, veţi primi...

— A, nu! îl întrerupse inginerul. Vreţi să spuneţi de o primă? Mulţumesc, nu! Am făcut proiectul pentru mine.

— Atunci de ce-l daţi şantierului?

— Sincer, nu ştiu ce v-aş putea spune. Poate am socotit că este o datorie.

— Faţă de cine?

Se priviră în ochi, apoi Dutchievici, în loc de răspuns, ridică din umeri.

— Tovarăşe Dutchievici, e între noi o neînţelegere; hai să ne deschidem puţin inimile! Aveţi vreo nemulţumire?

— Nici una.

— Salariul...

— Mulţumesc, îmi ajunge!

— Vă supără colaboratorii? Cred că v-aţi dat seama, inginerul Marchidan nu-şi arogă nici...

Inginerul îl opri cu un gest al mîinii.

— Dar numirea lui v-a nemulţumit...

— A fost o greşeală, nepotrivită cu vîrsta mea. Nu am dreptul să ţin seama de nici o jignire.

— Jignire?

— Nu găsesc alt cuvînt, dar îl folosesc într-un înţeles care îmi aparţine. E dreptul lumii de azi să nu menajeze sensibilităţile inutile ale unui om ca mine. Şi totodată de a stabili şi un vocabular pe măsură.

— Socotiţi că faceţi parte din altă lume?

— Desigur! Şi dumneavoastră socotiţi aşa, primul!

Matei se trase înapoi, izbit de afirmaţia aceasta şi candidă, şi brutală.

— Ştiu că n-o să mă daţi afară, urmă Dutchievici, văzînd că replica întîrzie. Nu atît fiindcă pot fi de folos şantierului; s-ar găsi şi alţii ca mine. Fiecare-i trebuitor, dar nu-i nimeni indispensabil — e o lege a patronilor.

— Noi nu sîntem patroni!

— Nici n-am vrut să spun aşa: tot vocabularul este de vină. Şi ca să-mi sfîrşesc gîndul, n-o să mă daţi afară fiindcă sînteţi prea puternici ca să vă fie frică de mine... Şi fiindcă... nu vă sînt duşman, ştiţi bine!

— Atunci ce ne desparte? întrebă Matei după ce îl privi cîtva timp gînditor, în tăcere.

— Multe!...

Tăcură alte cîteva clipe — şi se priviră.

— Lumea cealaltă v-a dat satisfacţii?

— Foarte puţine. Adică, nu ştiu, poate nici una... Satisfacţiile pe care mi le-am găsit singur.

— Nu credeţi că lumea nouă ar putea să vă dea mai multe?

— Nu; sînt prea bătrîn. M-am născut cu zece ani prea tîrziu, sau cu treizeci prea devreme.

— Dar un om nu poate să trăiască fără nici o mulţumire!

— Ştiu. Am să-mi caut singur mulţumirile.

— Cum, de pildă?

Aici urmă o clipă de tăcere, apoi pe chipul lui Dutchievici, atît de rigid, de grav, enervant în permanenta lui impasibilitate, se ivi, trecătoare, o undă de căldură umană.

— De pildă, aducîndu-vă aceste planuri! (Se ridică.) Iertaţi-mă, v-am ţinut cam mult, ştiu că aveţi obsesia ceasului...

Matei îl urmă pînă la uşă.

— Tovarăşe Dutchievici, zise, nu vesel, nu aspru, oarecum pe gînduri, cred că va trebui să mai bem mult coniac împreună!

— Cu cea mai mare plăcere!

Inginerul rămase cu mîna pe clanţă, şi după o ezitare, în loc să deschidă uşa, adăugă, cu alt ton, ca şi cînd şi-ar fi adus aminte de ceva în ultima clipă:

— Pot să... vă dau un sfat?

— De ce nu?

— Cred că ar fi bine să căutaţi un ajutor pentru Marchidan. Aţi putea angaja un inginer tînăr, capabil, care la nevoie să-l înlocuiască.

— Deci tot aveţi ceva împotriva lui! Aş vrea să înţelegeţi că dumneavoastră sînteţi inginerul-şef al şantierului, aveţi conducerea, el e doar executantul. Mi se pare foarte potrivit pentru funcţiunea asta.

— Nu vă contrazic!

— Atunci nu înţeleg de ce îmi cereţi să-i găsesc un înlocuitor?

— Un înlocuitor? Poate nu m-am exprimat bine. Vedeţi, aşa cum e organizată fabricaţia, mai ales în desfăşurarea ei viitoare, dacă s-ar întîmpla ca Marchidan să... să lipsească într-o zi, lucrul pe cală ar stagna un timp, ceea ce nu ne este îngăduit.

— De ce să lipsească?

Dutchievici ridică din umeri:

— Ştiu eu?!... Ar putea să se îmbolnăvească.

— Da, într-adevăr, munceşte prea mult! Mulţumesc, am să mă mai gîndesc.

Mai întîrziară o clipă în faţa uşii; pe chipul lui Matei se ivise un surîs cam poznaş.

— Vroisem să vă mai întreb ceva şi-am uitat: între hîrtiile dumneavoastră, nu aveţi cumva şi proiectul unei prese de îndoit coaste?

— Ba da! răspunse Dutchievici, cu seninătate.

— Acela pe care mi l-aţi trimis prin Kreis?

— Doamne fereşte! E făcut de el; e drept că mi-a cerut sfatul şi i-am dat unele indicaţii, dar numai la calcule. Cînd mi l-a adus să-l văd,

nici nu mai ţineam minte că pe vremuri schiţasem şi eu o presă. Ştiţi, mai mult ca să-mi treacă timpul.

— La fel cu proiectul motonavei?

— Poate.

— Da... Mă temusem... Puteam bănui că aţi făcut cu Kreis... un act de generozitate.

— N-ar fi fost un act de generozitate, ci o jignire nemeritată.

— Mă bucur că am gîndit amîndoi la fel! zise Matei, eu o mulţumire gravă, care-i alunga zîmbetul de pe faţă. (Dar îndată zîmbetul îi reveni, mai comunicativ decît prima dată.) Vedeţi, vocabularele noastre nu sînt chiar aşa de deosebite, cum spuneaţi adineauri!... Ce părere aveţi despre Kreis?

— Părerea mea despre el se cunoaşte; lui am să-i încredinţez trasajul motonavei.

— Nu! zise Matei, frecîndu-şi bărbia, semnul unei preocupări noi, care le înlocuia pe celelalte. Am altă intenţie cu Kreis... Ce nume curios! E cumva de origină nemţească?

— Nu; familia lui e din Oltenia: acolo multe nume au suferit influenţa ocupaţiei austriace.

— Ştiu... Ce-aţi spune dacă l-am trimite să urmeze Politehnica?

Dutchievici luă mîna de pe clanţă.

— Credeţi că se poate?

— De ce nu?

— Nu are bacalaureatul.

— Dar a urmat şcoala industrială.

— Aş fi foarte bucuros!

Chipul inginerului se animase, exprimînd mai limpede decît cuvintele o bucurie neaşteptată la un om cu sentimente atît de controlate.

— Dacă e nevoie, reluă, ezitînd, aş putea contribui cu ceva, să-l ajut...

— Cum?

— Ştiţi, salariul meu...

— Nu, tovarăşe Dutchievici! (Întrerupere aspră.) O să-l trimitem noi, pe socoteala noastră!

Şi fiindcă refuzase oferta cu atîta brutalitate, Matei adăugă, pe un ton cordial, ca să nu lase între ei o barieră care să-i despartă:

— Aţi putea în schimb să-l ajutaţi pregătindu-l pentru examene.

— Bucuros! încuviinţă Dutchievici.

Însă glasul îi era mai rece şi el ieşi pe uşă cu faţa crispată.

Rămas singur, Matei se plimbă cîţiva paşi prin birou; se simţea obosit şi confuz; nu mai ştia ce să creadă despre omul care plecase. La un moment dat convorbirea lor se pierduse în divagaţii, în speculaţii neclare, şi el avusese slăbiciunea să se lase dus pe această pantă, în loc s-o oprească la timp cu o concluzie clară. Dar oare nu judeca prea pripit şi prea aspru? Nu e datoria fiecărui om să afle, în linişte, ce gîndeşte celălalt?

Pe urmă, ochii i se opriră asupra mapei pe care Dutchievici o lăsase pe masă. Deschise coperta şi citi cuprinsul, scris pe prima pagină: „Memoriu justificativ, planul general, planul de forme, dimensiuni, putere, viteză, mecanisme principale şi auxiliare, greutăţi aproximative, dimensiunile generale ale elicei: diametru, pas...“

Îşi aruncă ochii pe memoriul aflat în continuare; se opri la un capitol: „Lucrări în sudură“. Nu văzuse niciodată vapoare sudate, aparţineau ultimului deceniu, dar ştia că viitorul va fi al lor în construcţiile navale, metoda greoaie şi migăloasă a nituitului urmînd să dispară.

Citi: „În construcţia mixtă propusă pentru «M/S 900 T» se sudează: cuplurile, pereţii transversali, cusăturile transversale ale bordajului, puntea şi suprastructurile. Economii de material: 5% din deplasament...“

Socoti în gînd: se cîştigau peste zece tone de fier. Aproape cît intra la fermele cazangeriei noi; acoperişul halei revenea aproape gratis!

„Economie de timp — scria în memoriu mai departe — teoretic 10%; practic, procentul trebuie redus la jumătate, dată fiind lipsa de experienţă a personalului...“

Cinci la sută însemna cincisprezece zile, prindeau bine. Şi dacă adăugai cele treizeci-patruzeci cîte ar fi cerut refacerea anteproiectului respins prima dată...

Făcu loc pe birou, luă mapa şi deplie prima planşă: planul general al vasului. Hîrtia mirosea a amoniac, desigur fusese copiată de curînd, poate acum cîteva ceasuri. Însemna că ieri seară, cînd băuse coniacul aici, inginerul Dutchievici nu avea dosarul gata. Lucrase la el, îl terminase peste noapte...

Planul general este aproape o fotografie, arătînd chiar şi profanilor înfăţişarea finală a vasului. Se trase înapoi şi-l privi de departe.

Cine iubeşte vapoarele nu poate rămîne netulburat în faţa unei astfel de hîrtii; din cele două dimensiuni cîte poate reprezenta planul,

el o întregeşte cu închipuirea pe a treia, ridicînd liniile în spaţiu. Celui care a trăit mulţi ani pe apă o asemenea imagine îi cuprinde sufletul, după ce a cîştigat spaţiul, — îi trezeşte un val de simţăminte, îi aduce în faţă o întreagă lume nostalgică.

Mica motonavă, plănuită în tăcere, poate noaptea, la ora stelelor, după ora coniacului, de un om singuratic, care aştepta liniştit să-şi termine viaţa, avea linii sobre, cuminţi, echilibrate, dar din eleganţa lor reţinută se desprindea o elansare, în acelaşi timp suplă şi viguroasă, mişcarea albatrosului în clipa cînd îşi ia zborul de pe apă. Coş scurt, robust, catarge tăiate la jumătate — rămase fiţi în urmă amintiri ale corăbiilor care dispar astăzi! — suprastructuri uşor înclinate spre pupa, rotunjite, „aerodinamice“, o mică punte de comandă închisă cu geamuri, să nu-ţi mai jupoaie vîntul iernii obrazul, ciuruindu-l cu ace de gheaţă... O altă amintire rămasă în urmă — timpul cînd omul de cart nu putea să se adăpostească, geamurile se abureau, îngheţau, din spatele lor nu vedeai nici pînă la vinciul ancorelor, trebuia să înfrunţi, cu faţa liberă, viscolul din asprele mări ale nordului — şi în decembrie nici Marea Neagră nu este mai puţin aspră!

Geamurile acum aveau degivratoare, desigur, după cum la tot locul trebuiau să se găsească înlesnirile mecanice ale vaselor mari, de astăzi, ca să uşureze viaţa atît de grea a echipajului.

Cu planul în faţă, un timp, marinarul luă locul omului care avea datoria să construiască vapoare; închipuirea îl duse pe mări îndepărtate, în porturile arse de soare ale Mării Roşii, în fiordurile Scandinaviei... Îl trezi un claxon — maşina intra pe poartă, se întorcea din oraş, curînd şoferul avea să vină să întrebe dacă poate să plece acasă.

Matei se aşeză pe scaun şi-abia în clipa asta, după un timp de vis care îi liniştise nervii şi-l înseninase, îşi dădu seama în ce încordare trăise două zile, de cînd se întorsese respins proiectul motonavei. Nu-i fusese uşor să accepte ideea unei întîrzieri de o lună, o lună şi jumătate, poate chiar mai mult, cînd avea făcute alte planuri, cînd socotise că de săptămîna viitoare va începe trasajul.

Şi deodată venise această soluţie neaşteptată, anteproiectul din faţă, care-i inspira de la început o încredere atît de mare, încît era sigur că Direcţia Marinei Comerciale n-avea să-i facă nici o obiecţie. Nu se bizuia pe un examen tehnic, nefiind în măsură să-l facă, ci pe

un simţ ascuns, al presimţirii, ridicat la rangul de raţiune, care nu îl înşelase niciodată.

Privi planşa următoare, planul de forme, enigmatic pentru cel ce nu ştie să-l citească; dar lui contactul cu sala de desen, cu planşetele proiectanţilor, cu trasajul, îi relevase repede înţelesul liniilor de apă, al cuplurilor — privindu-le printre pleoape întrezărea forma vasului.

Din acest desen avea să se nască un vapor, înainte de a veni toamna următoare avea să plutească. Şi minunea avea să se înfăptuiască aici, pe cala răscolită astăzi, cu nişte oameni care pînă mai deunăzi aşteptau, dezorientaţi, să plece în altă parte...

„Trebuie să-l vopsim în alb! Ar fi păcat altfel. Şi să-i spunem: Albatros... Va trebui să facem o machetă, cît mai grabnic.“

Auzi paşi în anticameră, pe urmă cineva ciocăni la uşă. Se ridică şi ieşi în faţa biroului, în timp ce omul de afară ciocănea iarăşi.

Era şoferul venit să ia dispoziţii. Se opri în uşă, cu un semn clar de mirare pe faţă.

— Tovarăşe director, sînteţi cam vesel astăzi!

— Şi ce, răspunse Matei rîzînd, pînă acum nu m-ai văzut niciodată vesel? Ia spune, de unde vii?

— Am fost cu tovarăşul Conţu în oraş, să cumpere farfurii.

— Farfurii?

— Da, pentru dînsu, acasă. Şi-a luat un serviciu, lux! A fost şi cocoana... tovarăşa.

— Nu ţi-am cerut amănunte! îl opri Matei, încruntîndu-se, deşi veselia remarcată de şofer continuă să-l stăpînească.

Ezită; după convorbirea dinainte nu era momentul cel mai potrivit să-i ceară un serviciu; mai bine amîna pe mîine. Apoi se răzgîndi.

— Măi şmechere, îl întrebă, de unde ai cumpărat coniacul?

Alexe şovăi.

— Hai spune, nu sînt de la controlul economic.

— E un grec, tovarăşe Matei, l-a luat din port, cînd au fugit nemţii; aveau magazii întregi cu băuturi spirtoase. Au luat mulţi... Ei, ce-a fost atunci!...

— Cît ai dat pe el?

— Păi... nu ştiţi?

— Am uitat.

Şoferul îl privi cu ochii cam feriţi.

— Cinci sute; n-a vrut mai puţin.

— Mai are?

— Poate o mai fi avînd.

— Uite trei mii de lei; să te duci chiar acum şi să iei zece sticle, dar uită-te bine, să fie la fel şi să aibă capsula întreagă. Altfel o păţiţi şi tu, şi grecul tău.

— Păi, zece sticle, tovarăşe Matei...

— Nu vă dau mai mult! Spune-i grecului că la en gros preţu-i mai mic; ştie el dac-a făcut negoţ.

— N-a făcut; a fost căpitan de vapor.

— Ei, atunci se pricepe la pungăşii. Sticlele să le duci... Nu, mai bine adă-le aici, să le văd eu întîi.

După plecarea şoferului începu să rîdă, înveselit: „Ce-o fi zicînd Alexe acum: Halal şefi! Unul coniac, altul farfurii!...“

Ieşi în curte bine dispus. Întrebă pe portar dacă-l văzuse pe Donos plecînd; nu, nu plecase, era aici. Nu mai rămăsese nimeni în curtea şantierului, afară de paznici; unul se plimba pe la magaziile din fund. Îl strigă:

— Nu l-ai văzut pe tovarăşul Donos?

— E jos, la Dunăre, face baie.

Bună idee să faci o baie acum, deşi nu mai era zăduful de la prînz! Se opri deasupra calei şi privi jos; vreo zece oameni tocmai ieşiseră din apă şi se îmbrăcau, trăgîndu-şi cămăşile pe trupurile ude. La cîţiva paşi de ei, Donos, într-un costum de baie cam lălîu, atîrnîndu-i pînă la genunchi, făcea gălăgie, bine dispus, agitîndu-şi braţele spre un mic grup de băieţi, probabil ucenici, care se întorceau înot spre mal, umplînd aerul cu strigătele lor subţiri.

Matei întîrzie, mirat să-l vadă pe Donos, de obicei posac, dedîndu-se cu pasiune acestui concurs, ceea ce dezvăluia în firea lui o latură nebănuită pînă acum. De ce să i se mai pară ciudată firea lui Dutchievici, despre care nu ştia decît foarte puţin, cînd avea de descoperit ciudăţenii la un om cunoscut de atîta timp?!

Îndată, băieţii fură pe mal şi îşi înconjurară antrenorul cu aceleaşi strigăte de mai înainte, ca şi cînd concursul nu s-ar fi sfîrşit. În mijlocul lor, Donos semăna cu un părinte puţin năucit de preanumeroasele progenituri, dar părea bucuros, ca şi cînd ar fi fost într-adevăr copiii lui.

Pe urmă, ucenicii se risipiră şi alergară după haine, să se îmbrace, poate cuprinşi de frig. Cînd Matei ajunse jos, ocolind cazangeria, Donos intrase în apă, stătea pe un colac de salvare, la cincizeci de metri de ţărm; colacul ţinut de un ancorot, servise de baliză la

concursul de înot al copiilor. Matei se dezbracă şi din cîteva aruncări ale braţelor fu lîngă el.

— Grozavă idee ai avut, Donos!

— Nu ştiai? Vin la Dunăre în fiecare seară.

— Îmi pare rău că nu am şi eu timp.

— Ce-nseamnă că nu ai timp? Poate nu ţi-l împărţi bine!

— Ai dreptate; toţi avem timp, dar unora ne place să ne grozăvim. Facem o întrecere?

— Pînă unde?

— Pînă dincolo.

— Nu, ne duce curentul prea jos...

— Aha! Nici tu n-ai timp.

— N-am spus de timp. Dar n-o să vin în pielea goală pe mal. Ne vede lumea!

Donos stătea pe colac, cu jumătate a trupului în apă, jumătate afară, iar Matei, cufundat pînă la gît, se ţinea cu mîinile de saulă. Apa era caldă, dar deasupra ei, aerul se asprea uşor; soarele cobora spre apus, lungind umbra cazangeriei pînă la ţărm.

— Te-ai uitat pe la pescadoare? întrebă Donos.

— Da, azi-dimineaţă.

— Şi?

— Nu fac nici o picătură de apă.

Cincizeci de metri mai sus, se vedeau, înşirate lîngă mal şi legate cu schele de cală, cele cinci pescadoare cărora li se desăvîrşeau interioarele şi instalaţiile mecanice; peste cîteva zile, primul din ele îşi începea probele.

Fuseseră lansate cu o întîrziere de aproape trei săptămîni, în ciuda angajamentului luat de marangozi, dar nu era vina lor. În ziua cînd totul părea pregătit pentru a le da la apă, maistrul Golgota făcuse un raport, arătînd că bordajul nu era încheiat cu destulă îngrijire, că între madere rămîneau spaţii neadmise în norme...

Inginerul Staicu, din comisia de recepţie a ministerului, care inspecta alte vase la Galaţi, venise în pripă, fără să se ştie cine îl alarmase cu atîta repeziciune, dar se arătase mai indulgent şi înţelegător decît şeful calei. Într-adevăr, între scîndurile bordajului erau spaţii ceva cam mari, nu datorită unei manopere neîngrijite, ci lemnului, care se strînsese stînd luni de zile în vînt şi în soare. Şi după o cercetare destul de amănunţită, reprezentantul ministerului hotărîse că nu e nevoie decît de o recălăfătuire. Maistrul Golgota pocnea din

măsele; s-ar fi părut că soluţia nu îl mulţumea pe deplin. Matei îşi cam ieşise din fire:

— Ce-ai vrea? Să dăm jos tot bordajul şi să pornim iar, de la chilă?

— Nu ştiu! Tot ce pot să spun e că aşa nu-i bine. Şi îmi cunosc meseria!

— Ai pretenţii mai mari decît comisia de recepţie! Ce reprezinţi dumneata aici? Pe cine aperi?

— Apăr cinstea muncitorilor şi renumele şantierului!

Poate era de bună credinţă şi îl judecase pripit — da, cinstea muncitorilor şi renumele şantierului, cuvinte pline de sens, cu care nu se putea glumi!...

Pescadoarele fură călăfătuite din nou — se chituiră încă o dată, li se dădu altă vopsea peste prima; paguba şantierului! Nu puteai să învinuieşti pe nimeni, atîta vreme cît vasele de lemn se construiau sub cerul liber. Ducă-se! Erau ultimele!

Singurul lucru făcut de mîntuială, cum scrisese în raport şeful calei, fusese călăfătuirea, şi pe drept s-ar fi cuvenit să li se aplice amenzi vinovaţilor. Dar, după ce descoperise greşeala, după ce făcuse atîta vîlvă, maistrul Golgota se luptase din răsputeri să nu fie tras la răspundere nici un muncitor. Ba obţinu mai mult: să se plătească din nou recălăfătuirea celor care o făcuseră prost prima dată, aducînd pagube mult mai mari decît costul repetat al muncii lor, fără a mai socoti întîrzierea.

— Muncitorului trebuie să-i plăteşti, că nu-i capitalist; din ce să trăiască? Din seul de pe spinare?

Da, poate avea dreptate, mai degrabă era vinovată conducerea şantierului, fiindcă nu descoperise greşeala din timp; era şi greu să se facă atîtea deodată, cu oameni încă nepregătiţi îndeajuns. Se pornise cam prea repede — Matei îşi recunoştea vina lui...

Luîndu-şi ochii de la pescadoare, Donos arătă înspre cală:

— Cînd crezi c-o să terminăm cu balamucul ăsta?

Cum se vedea cala acum, putea într-adevăr să te cam pună pe gînduri — era destul balamuc. Spre sud, faleza pierise, dar pămîntul rămăsese răscolit, nu avea încă înfăţişarea lui viitoare, mii de metri cubi mai trebuiau să fie aruncaţi în Dunăre. În continuarea acestei rampe sfîşiate, cazangeria de sus, ai cărei pereţi începuseră să crească peste temelii, nu făcea impresia unei lucrări noi, ci a unei ruine, care parcă trebuia doborîtă şi aruncată în fluviu, o dată cu mormanele de pămînt.

Dincoace, cala rămăsese liberă după lansarea pescadoarelor, şi în locul acestora nu se pusese nimic; nu se vedeau decît cele patru şlepuri lăsate în părăsire; încolo, nici măcar un scaleu din paturile de construcţie ale viitoarelor şase.

La cazangerie se lucra fără întrerupere, în trei schimburi care se organizaseră de la 1 august, se pregăteau coaste şi table, dar atît timp cît zăceau în stive, fabricarea lor părea de neînţeles. Să pregăteşti material pentru douăzeci de şlepuri deodată, cînd jumătate din ele urmau să fie montate abia la anul!

Chiar Donos, care fusese convins, cu calculele în faţă, de uriaşa economie realizată astfel, începea să se teamă. Priceperea lui tehnică se limita la sudură, nu mai fusese prin şantiere navale. Grămezile inerte de fierărie, cărora nu izbutea să le întrezărească formele viitoare, îi trezeau un fel de panică, şi Matei o simţea în întrebările lui ocolite, în ochii îndreptaţi cu nelinişte asupra malului.

— Donos, ai răbdare încă două săptămîni, şi n-ai să mai recunoşti cala!

— Răbdare am, să dau şi altora!

— Ei, atunci lasă-mă să-mi priască baia!...

— Mai stai?

— Înot puţin şi mă întorc. Mă aştepţi?

— Începe să-mi fie frig.

— Dîrdîie puţin să te încălzeşti. Nu pleca; vreau să-ţi spun un cuvînt.

Matei îşi dădu drumul spre larg, împotrivindu-se curentului, să nu-l ducă la vale; trebui să se lupte din greu ca să revină în acelaşi loc.

— Ştii că Dutchievici mi-a adus un anteproiect pentru motonavă? Lucra la el de mult, fără să spună o vorbă. Ce crezi că urmăreşte?

Deşi viu surprins, Donos răspunse calm:

— Să se construiască motonava.

— Totuşi mi se pare ciudat să tacă atîta vreme şi pe urmă să apară ca la teatru, în momentul culminant.

— A apărut cînd a fost nevoie, zise Donos. Hai la mal! Mi-e frig.

— Stai numai puţin... Nu ţi se pare că Marchidan munceşte prea mult?

— Sînt destui care muncesc prea mult. Bunăoară şi tu!

— Eu? Da de unde! Nu vezi că am timp să mă şi scald?

— Numai că nu te scalzi, ci te frămînţi!

— Nu mi-ai răspuns despre Marchidan. De ce-l poreclesc oamenii Plăpîndu?

— Îl poreclesc în rîs; tocmai fiindcă-i voinic!

— Aşa, dacă te uiţi la el, sigur, pare robust, dar nu crezi că ar putea să fie bolnav?

— Lasă-l în pace! E vînjos ca un taur. Şi-apoi n-are nici treizeci de ani!

— Ei şi?

O barcă venea dinspre malul celălalt, unde lucrul la reparaţia şlepurilor continua pînă seara tîrziu. Erau toate trase pe mal, într-un şir lung, şi împreună cu cele cinci ceamuri, în zgomotul cu ecouri prelungi al tablelor trîntite, în bocănitul neîntrerupt al ciocanelor, în strigătele muncitorilor, dădeau impresia unui şantier viu, mai viu decît şantierul adevărat de dincoace, cu cala goală, unde la ora aceasta se mai lucra doar la cazangerie.

Pe bancul de la pupa bărcii, şedea ghemuit, cu şapca pe ochi, cu capul cufundat în nişte hîrtii desfăcute pe genunchi, chiar inginerul Marchidan, despre care vorbeau acum.

Barca trecu pe alături, barcagiul îi recunoscu şi-i salută, dar inginerul nu ridică ochii; părea adîncit pentru totdeauna în hîrtiile lui.

— L-ai văzut? întrebă Matei.

— Îl văd mereu.

— Nu ţi se pare că-i prea palid?

— Aşa e felul lui. Hai la mal că mor de frig!

— Mai stai puţin! Cîţi ani ai tu?

— Treizeci şi trei. Ai început să uiţi... Mă duc!

— Stai!... O să ne mai trebuiască sudori.

— Nu-i greu să-i găsim.

— Pentru motonavă; proiectul lui Dutchievici e destul de îndrăzneţ, prevede sudură în locul niturilor, dar îmi place, trebuie să avem curaj, să ne înnoim. Mîine o să convoc o consfătuire tehnică, să vedem ce spun ceilalţi ingineri şi maiştri...

— Dacă tot convoci consfătuirea mîine, de ce-o mai ţii şi cu mine, acum? Nu vezi că am început să dîrdîi?

— Dîrdîie! Aşa ai să te încălzeşti. Ascultă, mie nu-mi prea place Golgota; ţi-am mai spus.

— Nu se poate să-ţi placă toţi oamenii de pe pămînt! Şi e bine să mai fie cineva care să zică altfel decît zici tu!... Nu mai pot să stau; m-am dus!

— Numai o clipă! Am uitat să te întreb ceva. O mai ţii minte pe fata aia care lucrează la magazie?

Donos îl privi cu coada ochiului; îi năzări deodată că toată această convorbire din apă nu urmărise altceva decît să ajungă pe ocolite aici.

— Care fată?

Ştia, dar voia să facă şi el ocolurile lui.

— Nu te preface; una singură e la magazie; şi tu mi-ai vorbit de ea întîi.

— Ai uitat. Ţi-am vorbit cînd m-ai întrebat, nu aşa, din senin.

În afară că tremura de frig, Donos părea schimbat, închis în sine şi mohorît.

— Ce vroiai să mă întrebi?

— Fata asta cere s-o mutăm la trasaj.

— Asta-i o problemă care priveşte serviciul tehnic; întreabă-l pe Dutchievici sau pe Marchidan.

— Bine, am să-i întreb. Dar de ce crezi tu că vrea să se mute la trasaj?

— Întreab-o pe ea.

După o pauză, Donos reveni, gîndindu-se că era dator să dea un răspuns:

— Vrei să ştii părerea mea? Mut-o! Cred că nu vrea altceva decît să muncească!

— Mi s-a părut că-i foarte la locul ei! zise Matei, încurajat.

— Este! Şi tocmai de aceea...

Urmă o tăcere. Donos nu-şi exprimă gîndul mai departe. Se priviră în ochi.

— Tocmai de aceea, ce?

— Lasă că-ţi spun altădată!

Ieşind de la birouri, Ana Odeta nu se duse pe cală, ci ocolind clădirea, se uită la poartă, pe deasupra gardului. Aşa cum se aşteptase, mătuşa Didona o aştepta în praful de pe şosea, mai înaltă decît portarul care o ţinea la distanţă, gătită, cu pălărie, cu voaletă pe obraz şi cu două nurci năpîrlite atîrnîndu-i de gît. Ceva mai încolo era Opelul aplecat pe o coastă; domnul Masuianos nu se vedea: desigur stătea ascuns, la volan.

Reveni în faţă, neştiind ce să facă. Întîmplarea i-l scoase în cale pe Kreis, care venea de la trasaj. Nu-i spuse că vorbise cu directorul; amintirea acestei convorbiri, cu sfîrşitul aşa de neclar, o urmărea, iritantă, făcînd-o să-i ardă obrajii. Dar îl rugă să se ducă la poartă, s-o caute pe doamna cu nurci şi cu pantofii plini de praf, s-o întrebe politicos pe cine aşteaptă şi s-o prevină că nepoata dumneaei iese abia la ora opt; pînă atunci e ocupată.

Aşa îşi asigura două ore de libertate, pe care nu le sperase; putea să-şi ia lucrurile de acasă fără să mai vadă pe nimeni, fără ceartă şi fără explicaţii.

Cînd ajunse jos, cu ramele la spinare, maistrul Golgota îi inspecta barca, legată departe, la marginea calei, ca să nu încurce pe nimeni, să nu vină vreun remorcher, vreo şalupă şi să i-o lovească.

— A cui e barca asta? întrebă maistrul, cu autoritate.

— A mea.

Fata vru să se aplece, să desfacă lanţul; în clipa aceea şeful calei întinse mîna-i butucănoasă şi o ciupi de obraz, manifestîndu-i o simpatie spontană, dar plină de grosolănie şi brutalitate.

— Ia uita-te-ncoa să-ţi văd nasul, cîrno!

Ea luă furchetul de jos şi îl lovi peste mînă.

— A, eşti sălbatică! scrîşni maistrul. Pesemne nu mă cunoşti, domnişoară!

— Ba da!

— Ştii cine-s eu?

— Tovarăşul Golgota.

— Şi-afar’ de asta?

Ea nu mai răspunse; din cîteva mişcări de rame era în curentul Dunării şi îndată vîntul din baltă, învolburarea fluviului îi topiră furia: Privi furchetul; nu ştia cum îl apucase, cum lovise, dar fusese o lovitură zdravănă!

Unchiul Mihalis o aştepta şi porniră; trăgînd amîndoi la rame, pe firul apei, la vale, ajunseră în douăzeci de minute. La şapte fără un

sfert legau barca la pescărie şi porneau să urce spre oraş, pe sub zidurile închisorii...

Maiorul Guzgunis era pe scăunel, la poartă; o văzu de departe — vedea pe oricine. Se suci înspre ea şi o aşteptă să se apropie, curios, intrigat, plin de nedumerire.

— Ce-i cu dumneata la ora asta, duduie Odeta? Nu-i nimeni acasă.

Nu-i răspunse; căută cheia sub poartă, stînjenită că avea un martor care astfel putea să descopere ascunzătoarea. Dar martorul cunoştea ascunzătoarea mai bine.

— Mai la stînga, duduie Odeta, dă piatra la o parte!... Acolo!

Maiorul avea pe umeri un pardesiu maron, făcut dintr-o manta ofiţerească, dată la vopsit. Şi hainele se cunoştea că sînt o veche uniformă, vopsită şi transformată; numai pălăria, înfundată pe urechi, făcea parte din zestrea lui nouă, de pensionar, şi, după felul cum îi stătea în cap, se cunoştea că n-avea obişnuinţa s-o poarte.

Ana Odeta izbutise să intre în curte şi desigur în casă; n-o mai vedea, astfel că maiorul nu-şi găsea pace. S-ar fi dus după ea s-o spioneze, dar nu se potrivea cu situaţia lui în cartier... Aici se petrecea ceva necurat! Cine era marinarul ăsta, bătrîn şi înalt, care venise cu ea?

Nu putu să rabde multă vreme, mai cu seamă că oaspeţii ciudaţi cam întîrziau. Trebuia să trimită slujnica, să vadă. Întinse bastonul şi bătu în poartă.

— Vasilico!... Vasilico, surdo, fir-ai a dracului!

Cîţiva copii, de vîrsta primelor clase ale liceului, care se jucau cu o minge de fotbal la oarecare distanţă, se apropiară stîrniţi de strigătele lui, luară o formaţie aproape militărească şi, ca la o comandă, îi defilară prin faţă, prin flanc cîte unul, bătînd bine pasul. Pînă ce maiorul să se dezmeticească, erau departe, stricaseră formaţia şi, strînşi grămadă pe trotuar, începuseră să scandeze, cum ar fi spus tabla înmulţirii la şcoală:

Dom’ maior, dom’ maior
Să trăiţi,
Pentr’ onor!

Ana Odeta nu avea multe să-şi adune din casă: cîte ceva de îmbrăcăminte — un taior, o pereche de pantofi, două cordoane, o cămaşă. Îşi strînse avutul într-un ştergar, apoi se urcă în pod. Acolo zăceau,

într-un cufăr, lucruri uitate, caiete de şcoală, fotografii de cînd era mică — le frunzări, stîrnind praful — o armonică de gură — a cui să fi fost? nu şi-o amintea —, două flori de hîrtie — de cînd, de la cine? — un pămătuf de bărbierit al lui taică-su, o şapcă veche marinărească, o hartă, un felinar, nu strînse — aruncate. Şi-n fundul cufărului, printre cărţi ferfeniţite, printre cutii de bomboane vechi, strîmbe, pătate, avînd încă înăuntru pudră de zahăr, îngălbenită, rîncedă, sclerozată, se mai afla un ghem de cîrpă, pus bine cîndva. Uitase de el, nu-şi dădu seama de la început ce-ar putea să fie, dar îndată ce-l atinse cu mîna, amintirile se treziră; îl deshumă ca pe ceva care ar fi fost o fiinţă vie şi dragă: o păpuşă boţită, decolorată, cu cap negru de arăpoaică.

Afară, în stradă, se auzeau copiii, necăjind pe maior, cîntîndu-i cu voci piţigăiate:

Guzgunis maiorul
Învîrte mosorul...

Păpuşa, de mult decedată, era jalnică astăzi, decrepită, gata să se destrame, ca un schelet scos din groapă; dar fusese o păpuşă adevărată, o avea de mult, singura păstrată dintr-o familie numeroasă — cine ştie pe unde se rătăciseră celelalte?!...

Uitase de sine şi rămăsese aşa, în genunchi, în faţa cufărului, ţinînd păpuşa cu amîndouă mîinile, departe, ca pe o amintire la care nu avea dreptul să se întoarcă. Şi omul care i-o dăruise era astăzi aici, stătuseră faţă în faţă, nu o recunoscuse, n-avea s-o recunoască niciodată!

— Hai, Ana, se face seară! o strigă unchiul Mihalis.

Maiorul Guzgunis se foia pe scăunel, agitîndu-şi bastonul, în timp ce puşlamalele îl necăjeau mai departe:

Guzgunis maiorul...
Ascute cosorul...

Deodată tăcură, îşi lipiră capetele şi începură să şoşotească tainic, cu privirea în altă parte.

Ana Odeta ieşea pe poartă, urmată de marinarul bătrîn şi uscăţiv — uite la el, al dracului! Era prăfuită şi nu ducea nimic în mîini decît... Maiorul se zgîi să vadă, nefericit că nu avea un binoclu... Hodorogul

din spatele ei căra o legătură cam mare. Ei, asta era, cotrobăiseră prin casă! ce putea fi în boccea? Poate argintărie, poate bijuterii, lucruri de preţ, le furase, se ducea să le vîndă, o fi vreun vapor unguresc în port. Dac-ar fi putut să-şi arunce ochii!... Era grea bocceaua? Nu părea, lunganul o ducea ca pe o pernă umflată cu fulgi... Să fi fost mătăsuri? Poţi să ştii ce lucruri aveau în casă?...

— Duduie Odeta! Hei, unde-ai plecat? Duduie Odeta, ia vino puţin încoa!

Zadarnic! Simţea că turbează; fata părea că nici nu-l auzise. Cum să nu-l audă?... Făcea pe grozava!

Ochiul nesatisfăcut scăpăra scîntei, dar Ana Odeta nu le simţea în ceafă...

Ceata copiilor o urmărea, amuţită, de pe celălalt trotuar. După ce trecu de ei, izbucniră deodată:

Contesa a plecat
Să-şi caute bărbat...

Glasurile se amestecară, nu erau exersate pe tema de ocazie, n-aveau nici inspiraţie, nici spontaneitate. Era altceva cu maiorul, victimă veche şi grasă. Cîţiva mai încercară să improvizeze, pe cont propriu, un comentariu potrivit situaţiei. N-aveau haz — nici măcar răutate. Strigară după ea:

— Doamnă contesă, poftiţi, că se răceşte mămăliga!... Îţi cade pingeaua, măria-ta!... Alteţa Voastră, v-aşteaptă limuzina, dar şoferul s-a scăpat în livrea!...

Văzînd că n-o tulbură şi că ajunsese departe, tăcură şi se întoarseră la maior; pentru el aveau repertoriul bogat:

Guzgunis maiorul
Trage tirbuşonul...

Ana Odeta le auzi glasurile pînă departe, fără să înţeleagă ce spun... Ducea cu ea o legătură de boarfe şi o păpuşă veche, moartă...

Acesta era singurul avut cu care pleca din casa unde nădăjduia să nu se mai întoarcă niciodată.

Lunea următoare, a doua din august, la şapte şi cinci minute dimineaţa, începu să hîrşie ferăstrăul circular, montat în curte, lîngă depozitul de cherestea, şi nu tăcu pînă seara — echipele mergeau cu schimbul la masă.

Optzeci de marangozi, douăzeci de tîmplari şi vreo cincizeci de salahori, angajaţi cu ziua, forfoteau între cală şi depozitul de cherestea. Grinzi de brad, cioplite, ca nişte traverse de cale ferată, erau aduse la ferăstrăul circular, se tăiau în bucăţi de cîte un metru, grămezi uriaşe, care apoi, cu vagonetele, cu roabele, cu tărgile, cu spinarea se transportau pe malul Dunării — zece mii de bucăţi, scria în comandă, atîta lemn, încît te întrebai unde are să încapă...

Asupra acestei forfote, pe la ceasul nouă, Cocoş intră pe poartă; venea de la Reşiţa, călătorea cu trenul de sîmbătă la patru după-masă, se oprise la Braşov, la Ploieşti, colindase triajele, urmărind vagoanele cu tablă, se certase cu impiegaţii, băuse ţuică în silă cu manipulanţii, le dăduse ţigări acarilor — şi nu închisese ochii o clipă toată noaptea.

Intrînd pe poartă, dădu cu ochii de un panou, pus proaspăt pe zidul administraţiei, în dreapta, o foaie de placaj, vopsită în albastru-palid, cu ramă înaltă, cu sticlă deasupra, ca o vitrină — gazeta de perete a şantierului, de curînd înfiinţată.

De la prima aruncătură de ochi, Cocoş descoperi în mijloc o fotografie, nu prea artistică, mărită foarte mult de un meşter prost utilat şi neîndemînatic, dar, cu toate imperfecţiunile, recunoscu chipul unui tînăr pe care îl văzuse la sala de trasaj, deşi nu ştia cum îl cheamă şi nu avusese de vorbit cu el niciodată.

Deasupra fotografiei scria: „Primul inovator“ — scriere frumoasă, în tuş, cu litere de tipar. Dedesubt, pe o bandă de hîrtie bătută la maşină, se putea citi: „Kreis Vasile, trasator; autorul unei prese de îndoit şi găurit coaste, semiautomată, care va aduce şantierului economii de...“

Urma o cifră lungă pe care n-o mai desluşi, fiindcă tocmai atunci, din marginea cîmpului vizual, îi atrase privirea un desen destul de ciudat, un fel de caricatură, reprezentînd un om dolofan ca un butoiaş. Se trase un pas în lături, privi mai bine şi deodată se înroşi în obraz: nu era el, nu se recunoştea, nu fusese niciodată chiar aşa de îndesat şi de gras, dar într-un anumit fel desenul îi semăna; şi-apoi, mănuşile negre, îngroşate cu tuş, arătau limpede cine fusese vizat.

Cocoş îşi privi mîinile, privi desenul iar; deasupra scria: „Ghici, cine-i?“, iar dedesubt: „Unul care se poartă cu mănuşi“ — fără tîlc şi fără nici un haz.

Va să zică se găsise cineva care, pe acelaşi panou unde era fotografia unui tînăr premiat, să pună caricatura sa, cu intenţia limpede de a-i da peste nas. Acel cineva nu mai ţinea minte cum fusese cantina la început, şi cum era azi. Nu ştia unde se ducea Cocoş, cînd lipsea — credea poate că-i în plimbare la Bucureşti şi colindă cinematografele pe bulevard. Nu băgase de seamă că în două săptămîni se trăsese la obraz: îl făcuse de două ori mai gras. Nu-i văzuse hainele, că erau necălcate, pantofii scîlciaţi, nu-l văzuse alergînd prin şantier, cu năduşeala curgîndu-i gîrlă pe grumaji — îi văzuse doar mănuşile, şi le îngroşase, ca să-l recunoască toţi şi să rîdă pe socoteala sa!

Însă această batjocură nu-i stîrni furia, ci o mîhnire adîncă, greu de explicat, mai ales că era vorba de o glumă destul de nevinovată, supărătoare fiind doar lipsa ei de haz.

Mîhnirea îl stăpîni pe Cocoş toată ziua — umblă prin şantier cu ochii în jos, posomorît şi destrămat. Se dusese vremea fericită cînd stătea la taifas cu oamenii, în repaosul de la prînz, sau cînd umbla prin ateliere spunîndu-le năzdrăvănii care îi înveseleau; acum parcă toţi îi erau duşmani.

Şi nu trecuse mult timp de atunci, o lună abia. Nu le dăduse mîncare bună, nu se străduise să-i vadă mai voioşi şi mai graşi? Ce-aveau cu el azi?

Crezuse că e prieten cu toată lumea, nu ocolise pe nimeni, cui vroise să-l asculte îi arătase, în felul lui cam mucalit, tot ce-i cuprindea inima. Nu că i-ar fi plăcut să trăncănească, dar dacă mîinile, capul, picioarele se mai opresc din lucru la cîte un răstimp, că doar nu le poţi stoarce într-una, limba, care pînă atunci a stat amorţită, găseşte prilejul să arate că are şi ea ceva de făcut... Cocoş dădea drumul la vorbă, cum îl stîrneai, ca motoarele care pornesc „la sfert“, bine puse la punct. Spunea istorii de toate felurile, să te prăpădeşti de rîs sau să rămîi îngrozit, întîmplări adevărate sau născociri, pentru fiecare folosind acelaşi glas gros, de unchiaş hodorogit, dar cu alte inflexiuni, cu alte gesturi şi mai ales cu alte priviri, încît ascultătorul, deprins cu felul lui de a povesti, ştia să aleagă adevărul dintre minciuni.

Se aflase din primele zile că responsabilul cantinei fusese marinar, încă de mic.

— Şi-acu, de ce-ai venit aici, nene Cocoş? Ţi s-a acrit cu marinăria?

— Păi cu ce vapor să mai plec, dacă s-au dus toate la fund? D-ai-am venit, să facem altele; dau şi eu o mînă de ajutor şi p-ormă iar mă duc.

Prea limpede nu se ştia ce anume fusese el pe vapor, fochist, ungător, bucătar sau secund, că spunea o dată într-un fel, altă dată în altul, îi plăcea să se umfle în pene, fudulindu-se uneori cu nişte onoruri din trecut.

— Şi pe tovarăşul Matei îl cunoşti de-atunci?

— Nu v-am mai spus? A fost ajutorul meu cînd s-a îmbarcat întîi.

Zicînd acestea Cocoş îşi umfla guşa şi tuşea adînc.

— Dar cîţi ani ai dumneata?

— Treizeci şi unu; par mai tînăr, nu?

— Şi tovarăşul Matei?

— Treizeci şi cinci; aşa-i că l-aţi crezut mai bătrîn? Neam de om costeliv.

— Păi cîţi ani aveai cînd te-ai urcat pe vapor?

Cocoş era marinar de şaptesprezece ani, chiar el spusese, nu demult.

— Cîţi ani aveam? Paisprezece.

— Şi cel fel de ajutor l-ai avut dumneata pe tovarăşul Matei la paisprezece ani?

— Asta de unde-aţi mai născocit-o, oameni buni? Eu am fost ajutorul lui, la motoare. Ungător, ca să ştiţi!

Va să zică se lămurea: tovarăşul Matei era mecanic, iar Cocoş ungător, şi aşa umblaseră cu un cargobot italienesc, din 1931, pînă în 1934, trei ani la rînd.

— Şi după aia, ce-aţi făcut?

— Ne-au dat jos la Calcutta.

— Calcutta e departe, în India. Ce făceaţi pe acolo?

— Aduceam elefanţi vii, pentru circ.

— Ai, mă nea Cocoş, spune serios, nu glumi!

— Aşa a fost, cum vă spun: tocmai îmbarcasem cincizeci de elefanţi pe punte; mai aveam şi tigri, în cuşti, şi jaguari, menajerie, ştiţi.

— Şi de ce v-au dat jos?

— Aveam un căpitan al dracului, fascist.

— Ei, haide, spune, ce i-aţi făcut?

— Lui nu i-am făcut nimic. La mine ţinea mult, nu mişca un deget pînă nu hotăram eu; voia să mă facă secund.

— Cum secund, dacă erai ungător?

— Nu mai eram ungător; mă făcuse mecanic — am dat examen, nu aşa, pe nimic.

— Oricum, mecanic e una, şi secund e alta.

— Ei, dacă nu mă credeţi, nu vă mai spun nimic!

Nu se supăra, nu se simţea nici încolţit, ştia să scape de întrebări, cum scapă păstrăvul din mîini; trebuia să facă pe supăratul, ca să poată pleca, mai avea şi datorii de îndeplinit. Dar un ceas mai tîrziu, sau a doua zi, cînd găsea timp, era gata cu orice lămuriri.

— Ia spune, de ce v-a dat jos în India? V-aţi îmbătat, v-aţi luat de turci?...

— Pe-acolo nu sînt turci, mă tovarăşe! Nici atîta lucru nu ştii? Păi uite ce-am făcut... Într-o seară, se terminase îmbarcatul, urma să plecăm a doua zi, am descuiat cambuza, aveam un şperaclu giugiuc... Am luat o ladă cu portocale, ne-am dus cu ea pe teugă şi-am ademenit elefanţii, pe rînd.

— Nu erau legaţi?

— Nu, elefantul e animal blînd dacă nu-l necăjeşti, iar dacă îi dai o portocală, zice mersi. Ei, şi eu le dădeam portocale, iar nea Matei — adică tovarăşul, vreau să spun, le scria pe frunte cu pensula şi cu minium de plumb.

— V-aţi bătut joc de bietele dobitoace! Şi ce v-aţi apucat să scriţi?

— Ălui mai mare, elefantul bătrîn, i-a scris: Benitto.

— Ce-i aia Benitto?

— Mă tovarăşe, mai ridică-ţi şi dumneata nivelul politic! Benitto, adică Mussolini, aşa-i zicea nevasta, e ştiut. Ei, şi dac-am terminat cu Benitto, am luat-o pe nevastă-sa la rînd, eu cu portocala, tovarăşul Matei cu pensula. Are scrisul frumos, poate-aţi văzut; dacă nu-l făcea director aici, putea să scrie firme, ar fi cîştigat pe puţin tot atît. Într-o jumătate de ceas am pictat toată familia, doar că ne-am înşelat, la îngrămădeală: nu poţi să cauţi elefantul sub coadă ca pe pisici. Am scris Giulia pe un elefănţoi şi Ciano pe o elefănţoaică. Se întîmplă, ce vrei, n-am văzut.

Cum să nu rîzi?

— Hai, vedeţi-vă de lucru, că altfel nu vă mai spun!

Oamenii puneau mîna pe pilă, pe ciocan — dar cu urechea la el.

— Zi-i, frate Cocoş!

— Mai era în grămadă şi-o juncană, n-am putut s-o ademenim, vroiam s-o facem amanta lui Mussolini, Eva Braun.

— Aia a fost a lui Hitler, le cam încurci!

— Nu le încurc de loc, a fost întîi a lui Mussolini, şi Mussolini i-a trimis-o lui Hitler, ca să-l lase în Abisinia, dar nu era să scrie una ca asta în ziar, n-aveaţi de unde să ştiţi. Cîrdăşie între fascişti!

— Şi p-ormă, dacă aţi terminat de scris?

— Nici n-am terminat, că ne-au prins. Ne-au dus la poliţie, căpitanul înjura: *porco mio, mascalzoni*! — degeaba, după un ceas ne-au dat drumul. Banii, cîţi aveam de luat, nu i-am mai văzut, livretele de marinari abia le-am smuls, altfel vă închipuiţi, fără bani şi fără hîrtii...

— Dar cu elefanţii ce-au făcut?

— Păi ce să facă? A doua zi, vaporul trebuia să plece la drum; cum să-i duci în Italia, iscăliţi? Te întoarce în larg şi te scufundă cu submarinul, aşa-i la fascişti. Miniumul de plumb nu-i vopsea de ouă, ce să vă mai spun?! A pus căpitanul să-i spele cu terpentină; elefantul, animal blînd, s-a supus, dar cînd a simţit usturime la ochi, s-a ridicat în două picioare şi-a început să ragă, cu trompa pe sus... Pe urmă nu mai ştiu, dar e sigur că în Italia nu i-a mai dus. Poate or mai rătăci şi azi pe mări, ca Olandezul zburător, dac-aţi auzit...

Urmarea în altă zi...

Aşa le povestise Cocoş oamenilor viaţa sa, fără să ascundă nimic, le spusese cum au rămas la Calcutta patru luni, pîn-au găsit vapor, cum au lucrat în port ca salahori. Ghandi făcea greva foamei, supărat pe englezi, făceau şi ei foame, fără să fie supăraţi pe nimeni şi pe nimic.

— Pe urmă am intrat la o fabrică; ne spetisem cu sacii, în port.

— Şi-acolo ce făceai, tovarăşe Cocoş?

— Păi... tot cu aprovizionarea, ca aici.

Ascultătorii se priveau între ei cu coada ochiului, dar nu mai ziceau nimic. Cît spunea adevărul, Cocoş avea un glas, cînd trecea la născociri, colţurile gurii i se ridicau în sus, ca la măscărici, iar glasul căpăta tonuri hazlii.

— Abia toamna ne-am îmbarcat pe un vapor grecesc, Corina; de ăsta cu siguranţă că ştiţi!

— De unde să ştim?

— Fiindcă s-a scris în ziare; nu prea mult, dar oricum, ceva-ceva trebuie să fi auzit! Ia aduceţi-vă aminte, Corina — ptiu! oameni buni, pe ce lume trăiţi?! Păi stai atunci să vă spun. Ne-am îmbarcat noi care va să zică la Calcutta, în toamna lui ‘34; pe-acolo-i cald toamna, nu ca pe-aici, plouă mereu şi-i zăduf ca la baia de aburi... Aoleu, bine că mi-am adus aminte de baie, trebuie să fug la fabrica de ciment...

Trebuia ciment pentru binaua băii, cine să se ducă la fabrică dacă nu Cocoş? De-acolo fuga pînă-n port, pe urmă la gară, de la gară la Industria lemnului, treceau orele, lipsea de la masă, mînca un covrig... Şi pe cine supăra dacă umbla cu mănuşi?

— Tovarăşe Cocoş, povesteai deunăzi cum v-aţi îmbarcat la Calcutta.

— Aha! Ne-am îmbarcat pe Corina şi am cărat noi de unele, de altele, un timp; tovarăşul Matei era mecanic al doilea, eu, ajutorul lui. Nu prea ne pricepeam la maşini cu aburi, umblasem mai mult cu Diesele pînă atunci, dar dacă ai cap te descurci. Ne-am plimbat aşa pe la Şanhai, ne-am întors la Calcutta, de-aici la Haifa, la Marsilia, la Alger; căpitanul n-avea agenţie, vaporul era al lui, vapor mărişor, patru mii de tone, cam vechi, dar, mă rog, făcea treabă cu el, încărca la nimereală ce se găsea, fără mofturi, lua şi pasageri, închiria şi cabina lui, dormea într-o barcă de salvare, în frig. Ce-şi zicea: mîine, poimîine dau pe Corina la fier vechi; să scot din ea cît pot mai mult, chiar şi ceva unt... Şi-aşa am ajuns, unde credeţi? la Constanţa, colea, la noi, era în ’36, aprilie, primăvara; umblasem ceva pînă atunci! Eu zic căpitanului: „Stăm mult aici, sir?“ — „Da de ce?“ mă întreabă el.

— Pe ce limbă vorbeaţi, nene Cocoş?

— Englezeşte, ca pe vapor. Dar ştiu şi ceva greceşte. Şi italieneşte... Franţuzeşte, mai puţin... „Uite, îi spun căpitanului, aş vrea să mă reped pînă acasă“... Vroiam să-mi văd părinţii. Vorbisem şi cu tovarăşul Matei, să-l iau cu mine, să mîncăm cozonac şi ouă roşii, că venea Paştele.

— De unde eşti de fel, tovarăşe Cocoş?

— De pe valea Trotuşului.

— Şi din ce sat?

— Ia, un sat de pe-acolo, nu-l mai ştiu...

— Cum vine asta, să uiţi satul în care te-ai născut? Te pomeneşti că-ţi sînt părinţii chiaburi, şi te păzeşti să nu-ţi ia cineva urma! În autobiografie ce-ai scris?

— Nu mi-a cerut-o, da cînd mi-o cere-o, chiar aşa am să scriu.

— Chiabur?

— Ce chiabur!? Moşier! Tot Trotuşul al nostru a fost. Întreabă-l pe tovarăşul Matei.

— A fost la dumneata acasă?

— A fost, dar altădată, mai tîrziu. Atunci nu ne-a dat voie căpitanul. Zice: „Cum să pleci, că mîine încărcăm marfă şi poimîine ne-am dus!“

Ei, dacă-i aşa, ce poţi să faci? Te supui. Vine mîine, marfă ioc, poimîine neam. Vineri, sîmbătă, nu mişcă nimic. În schimb, la căpitan în cabină fel de fel de musafiri, azi unul, mîine altul, poimîine cel din prima zi, ziua ailaltă doi, pe urmă încă unul — negustori, altceva ce-ar putea fi? Iacă aşa ne-a ţinut trei săptămîni.

— Şi cît staţi, leafa merge?

— Sigur că merge. Asta ar mai lipsi!

— Atunci de ce te plîngi? Stai cu burta la soare, sau arunci undiţa, să tot aştepţi!

— Asta să crezi dumneata! Dar raşcheta şi pensula cui le laşi? Vaporul trebuie vopsit, şi aşa nu mai are rugina de mîncat mult... Şi, după cum vă spuneam, la vreo trei săptămîni, vin patru vagoane, încuiate bine, plumbuite — marfă scumpă, zici, să n-o fure pe drum. Înăuntru, lăzi cu maşini, lucru nemţesc; unde se duc? În Egipt. Bun. Dă-i drumul la bigi! Începem să încărcăm. Încărcătura o aranjează secundul, asta-i regula pe vapor. Acum, ce secund? — căpitanul, chiar el! Stă pe puntea de comandă, nu scapă lăzile din ochi: „Umblaţi încet!“ „Lucru fragil.“ „Nu trîntiţi!“ Negustorii, în păr, care pe chei, care în cală, şoşotesc între ei, cîte unul mai pleacă, se mai întoarce. La prînz, cîte o sută de lei hamalilor, „Luaţi, oameni buni, să beţi un rachiu.“ Negustori buni!... Terminăm curînd, marfă puţină. „Mîine plecăm, sir?“ „Nu plecăm.“ Vin alte vagoane — cinci, şi iar cu bigile, şi iar ţuică la prînz... „Mă Cocean, zice tovarăşul Matei, ce marfă o fi asta de o giugiulesc atît?“ — „Ştiu eu? Maşini!“... Seara văd că-i face semn un hamal, mai vorbise cu el în ajun, se cunoşteau mai de mult. „Cocean, stai aici, nu care cumva să pleci în oraş!“... De la opt înainte eram învoiţi; dacă mai ai putere te duci şi bei, ori petreci, treaba ta, dar în zori să fii odihnit. Pe la unsprezece, aşa, vine tovarăşul Matei, mă întinsesem un pic, îmi dă un picior din capul scării, dormeam în patul de sus. De vorbit, nimic, îmi face doar un semn: vin fuga aici! Ne înţelegeam uşor, eram împreună de mult. „Cocean — zice — am o misiune de îndeplinit.“ Stăteam lîngă vinciul ancorei, pitiţi, să nu ne-audă vardia, dar chiar dacă ne auzea, era un turc, româneşte ioc. „Ce misiune?“ întreb eu, dîrdîind.

— De ce dîrdîiai? Ţi-era frig?

— Ba mi-era frică, dacă vrei să ştii! L-am simţit după glas că nu-i lucru curat în jur. „Mă Cocean, zice, ştii tu ce-i în lăzi?“ „Ce să fie, maşini!“ „Nu; mitraliere, puşti şi muniţiuni!“ „Hai fugi de-aici! Şi cui le ducem în Egipt?“ „Nu fi prost! Egipt scrie în hîrtii, dar în Mediterană

cîrmim spre apus.“ „Adică unde?“ „Nu mai face pe nătîngul! În Spania, înţelegi?“... Uite, d-aia dîrdîiam, simţeam eu primejdie în jur. Şi zice tovarăşul Matei: „Arme pentru Franco! Acum eşti lămurit?“...

— El de unde aflase?

— Nu ştiu!

— Cine era hamalul ăla de l-a chemat jos?

— Nu l-am cunoscut.

— Tovarăşul Matei nu ţi-a spus?

— Nu.

— Şi nu l-ai întrebat nimic?

— Nu.

— Faci taină cu noi, tovarăşe Cocoş!

— Iacă nu ştiu, şi ce nu ştiu, nu spun. Că vezi dumneatale, tovarăşe, una e să mîzgăleşti nişte elefanţi în frunte şi alta să faci ce se cerea acum!

— Ce se cerea?

— Să oprim vaporul pe loc. Zice tovarăşul Matei: „Uite ce misiune am primit. Mă ajuţi?“

— De la cine primise misiunea?

— De unde să ştiu?

— Tovarăşul Matei era comunist de pe atunci?

— O fi fost, dar nu mi-a spus. Ce, crezi că atunci era ca azi, să umbli cu carnet în buzunar, să te arăţi în văzul oricui?

— Lasă, că asta ştim şi noi. Pesemne că era!

— Treaba lui!

— Dumneata erai înscris în partid?

— Nu.

— Hai, spune drept!

— Păi, de ce-aş minţi?

— Te pomeneşti că nu eşti nici acum!

— Iacă nu-s! Şi dacă nu mă credeţi nu vă mai spun nimic. Adică de ce-ar fi minţit? Numai că părea de necrezut: prieten cu directorul, tovarăşi vechi — unul să fie şi altul nu?!

— Spune, tovarăşe Cocoş!

— Lasă, mîine, azi nu mai am timp!

Pînă a doua zi, povestea mergea mai departe, se răspîndea în şantier, oamenii erau curioşi. Va să zică aşa fusese viaţa directorului nou! De unde să bănuieşti? În trei ani de cînd lucra în şantier nu spusese nimănuia nimic, decît despre călătoriile lui pe mări — vorbea,

nu-l puteai socoti om ursuz... Dar oare Cocoş nu le înflorea de loc? Poate înflorea unele, aici însă n-aveai ce să înfloreşti. Istoria Corinei era cunoscută, unii îşi aminteau, ziarele mai curajoase încercaseră să facă tămbălău, legaţia nemţească dăduse dezminţiri; aşa se întîmplă, te prinde cu mîţa în sac şi tu zici: „Nu-i mîţa mea, n-o ştiu, n-am văzut-o pînă acum!“ Şi trebuie să crezi: „Scuzaţi, vă rog, *Herr*!“ „Care mai ştii, mă, cum a fost, a plecat vaporul?“ „Păi n-auzişi că nu? Dar las’ să întrebăm!“

— Spune, tovarăşe Cocoş!

— Ce să spun?

— Cum a fost cu armele nemţeşti?

— V-am mai spus!

— Nu, te-ai oprit. La ce te uiţi?

— La strungul ăsta, că tare e prăpădit. Am să aduc eu două, noi, dar mai tîrziu.

— De unde să le-aduci?

— Am eu fabrica mea.

— Te ştiam numai moşier.

— Ce, par chiar aşa de pîrlit? Am şi fabrici, nu doar moşii. Şi ce strunjeşti dumneata aici?

— Dacă zici c-ai fost mecanic pe vapor, trebuie să ştii.

— Ax de cîrmă? Ehei, băiete, dumneata îl tai cu cuţitul, la strung! Eu am tăiat un ax de elice de cinci ori mai gros, şi numai cu bormaşina!

— Asta chiar n-aş putea să cred. Ax de oţel?

— Dar de ce? De cositor?

— Cu bormaşina?

— Cu!

— Aoleu, ce minciună!

— Nici o minciună! Cînd e zor să faci un lucru, îl faci oricum.

— Ce zor aveai?

— Păi asta era misiunea! Dacă nu m-asculţi!

Oamenii de la celelalte strunguri ciuleau urechile.

— Hai, povesteşte, nu te lua după ce spune el!

— N-are decît să spună, că noi de rupt tot l-am rupt! Misiunea era, va să zică, să rămînă vaporul în port; nu aşa, pe tăcute, ci cu scandal, altfel nu făceam nimic, pleca a doua zi, sau mai tîrziu. „Să punem foc, am zis eu; explodează muniţiile, sare scroafa în aer, ce scandal vrei mai mult?“ „Nu, asta se cheamă terorism, omorîm oameni nevinovaţi,

se pune Siguranţa pe cercetări, mai mare pagubă decît cîştig.“ „Atunci cum?“ „Uite, aşa şi aşa...“ Plan bun! Seara următoare s-a cam terminat cu încărcatul, mai rămăsese ceva pentru a doua zi; pe la prînz trebuia să plecăm. Tovarăşul Matei a coborît, s-a întors peste un ceas cu vreo zece burghie în buzunar; bormaşină aveam la vapor. În noaptea aia eram de servici la maşini, nimic de făcut, decît să ai grija dinamului, mergea toată noaptea, şi, la o nevoie, să porneşti pompele, din cînd în cînd. La căldări, un spaniol slăbuţ, de-al cui era n-am ştiut, nu ştia nici el, se îmbăta toată ziua şi umbla cam năuc. „Hei, Pedro (nu-l chema Pedro, aşa îi spuneam eu, cum îi spui grecului Iani, iar turcului Mustafa), Pedro, zic, dacă-mi dai o liră, poţi să te duci, îţi ţin eu locul, tot nu fac nimic.“ (Liră turcească, vreo sută de lei, nu eram prost să-l sperii cu lire englezeşti.) Treabă fochistul n-avea prea multă de făcut: să arunce cîte o lopată de cărbuni, doar la o căldare, să păstreze focul mic. S-a dus Pedro, şi-am rămas eu stăpîn. Şi-a venit îndată tovarăşul Matei şi ne-am apucat să dăm găuri în ax; am muncit aşa de la miezul nopţii, pînă pe la patru; încă nu se luminase cînd am mîntuit.

— N-auzea nimeni bormaşina huruind?

— Nu, că mergea dinamul, mai dădeam drumul şi la pompe; simţeam paşi deasupra, căpitanul ieşea să se plimbe pe punte, la fiecare sfert de ceas, un minut, n-avea tihnă nici el. Dar chiar dacă ne-ar fi auzit, pînă să deschidă tambuchiul, pînă să coboare pe scară, eram la locul nostru, cuminţi; de unde să-i dea prin minte ce meşterim? Uite aşa am ciuruit axul, lîngă peretele din fund, mai avea un lagăr şi intra în tunel. Nu dădeam găuri prea adînci, zece centimetri, mai mult nu se putea, dar o să vedeţi că a fost de ajuns. Cînd terminam pe o parte, tovarăşul Matei se ducea, mişca maşina puţin, abur aveam, numai un sfert de tur, nici nu se simţea sus.

— N-ar fi fost mai uşor să scoateţi buloanele la o flanşă? Şase buloane, repede le-ai scos, şi-ai sfîrşit!

— Uşor le scoţi, uşor le pui la loc; ne-am gîndit noi. Într-un sfert de ceas se repară, şi gata, toată viteza la drum! În schimb, dacă se rupe, înseamnă balamuc!... Şi-am tot dat găuri, aşa, cum vă spun, pînă am tocit toate burghiile — au fost de ajuns. La jumătate de ceas, aruncam cîte două lopeţi de cărbuni, mai mişcăm maşina încet, un sfert de tur. Cînd a început forfota sus, axul era sfredelit de jur împrejur. „Bun! zice tovarăşul Matei. Ăsta se rupe cum s-o smuci maşina un pic!“ Şi ne-am spălat noi pe faţă, pe mîini, ne-am bărbierit, am ieşit sus...

Nimeni nu ştia nimic — program obişnuit. La zece, strigă căpitanul: „Presiune la căldări. Verificaţi maşina, peste două ceasuri plecăm!“ începe să iasă fum negru pe coş, noi, tiptil, pe schelă, întîi tovarăşul Matei, pe urmă şi eu — n-am luat nimic, ne-au rămas boarfele acolo, amanet. Şi ne-a ascuns hamalul ăla, dar unde crezi? La zece paşi de Corina, pe un remorcher, în postul echipajului; erau patru paturi, o masă şi nici un om. „Să staţi aici, să nu scoateţi capul afară, orice-o fi!“ Spiraiul era deschis, nu vedeam decît cerul, şi fum, dar auzeam tot, fiecare cuvînt. S-a sfîrşit cu huruitul macaralelor, puneau tendele peste bocaporţi... Pe urmă zarvă sus; „Unde-i mecanicul al doilea?“ înjură căpitanul, s-aude pînă la noi: „Porcul s-a îmbătat, a fost astă-noapte în oraş!“ Nu, mai adineauri era aici. Cine l-a văzut? L-au văzut mulţi. Dar unde s-a dus? Nu s-a înecat? Fuga după el, strigăte, înjurături, trece un ceas, sună de unu la siloz — nimic, mecanicul dispărut! De mine, ce să spun, nu întreba nimeni, grad mai mic. La două, s-a hotărît: „Plecăm fără mecanicul al doilea, găsim altul pe drum.“

— Cum îţi era inima, tovarăşe Cocoş?

— Cît un purice, parcă nu ştii?! Nu venea nimeni la noi, pe remorcher linişte, se auzea doar aburul, fîşîind încetişor pe o ţeavă, sus... Pe urmă, Corina dă semnal: huuu-huuu! Vira ancora, mola prova! Remorcherul şuieră şi el subţire: fiuuu-fiuuu!, s-aude elicea, glu-glu-glu, ne mişcăm, pe urmă remorca în apă: plici, o legăm — încet înainte! — tragem prova afară. Ei, mă Cocean, acu e acu! „Ce zici, Matei, dacă nu s-o rupe?“ — „Se rupe, nici să nu te gîndeşti!“...

— Şi mai departe, tovarăşe Cocoş?

— Mai departe? Nimic!

— S-a rupt?

— Păi sigur că s-a rupt. S-o fi învîrtit vreun minut, cît a mers uşurel; pe urmă (noi ne dezlegasem, veneam la chei) deodată începe fluierul Corinei să urle, semnal de detrasă, aşa se zice pe vapor, adică alarmă, cum ar fi la tren. Remorcherul înapoi! — prinde remorca, trage din nou la chei. Dar ce s-a întîmplat, bre? Avarie la maşini!... Asta a fost; acum ştiţi.

— Bine, bine, dar cum s-a sfîrşit?

— Grozav! Mai bine nici nu s-ar fi putut. Mare tămbălău: axul tăiat! S-a descoperit; mînă criminală! „Ce facem, sudăm?“ Vin specialişti... „Cum să sudezi? Ori sînteţi nebuni?“ „Şi atunci?“ — „Axul afară!“ „Văleu!“... Măi tovarăşi, ştiţi ce înseamnă asta? O lună în şantier, cel

puţin. Dar docul plutitor e ocupat două luni! Marfa jos! „Nu descărcăm nimic!“ strigă negustorii. „Nimic!“ strigă căpitanul. „Atunci plecaţi cum puteţi!“ Cum să pleci?... S-au văicărit ei ce s-au văicărit, s-au sfătuit o zi, două, trei, şi pînă la urmă au zis: „descărcăm!“ Dar acum vezi dumneatale, tovarăşe, hamalii n-au mai fost luaţi din scurt, ca la început; au avut vreme să facă sfat şi ei, s-au vorbit, şi cînd au dat prima ladă jos, buf cu ea de pămînt! Au curs gloanţele pe chei ca boabele dintr-un sac rupt... Noi însă plecasem, am aflat mai tîrziu, la Constantinopole, adică la Stambul.

— Dar cum aţi plecat?

— Uite, cum aş pleca acuma de-aici... Două zile am stat pitiţi pe remorcher, a venit hamalul ăla la noi, ne-a adus livrete de marinar, pe alte nume, dar fotografiile noastre, înţelegi, lucru curat, bine ticluit. A treia noapte ne-a dus frumuşel pe un petrolier sîrbesc, avea acolo un om, ne-a dat şi ceva primeneli, şi cîte cinci dolari, n-a putut mai mult, şi ne-a spus: „Coborîţi la Stambul, iar acolo îmbarcaţi-vă pe ce vapor veţi găsi, numai să nu fie unul care vine încoa; măcar un an nu vă arătaţi pe-aici!...“ Am făcut aşa cum ne-a sfătuit.

— Adică, ia spune, ce-aţi făcut?

— Altădată; acum nu mai am timp!...

Îl mai întreba cîte unul, uneori, glumind:

— Şi pe-atunci tot aşa umblai, cu mănuşi pe mîini?

— Tot! Le port de cînd eram mic!

Cînd vezi că omul glumeşte, glumeşti şi tu. Dar acum îl pusese pe panou, nu mai era glumă, gîndea Cocoş — era batjocură, în văzul lumii întregi!

Pe la ora unsprezece desenul dispăruse, decît că el nu ştia şi rămase multă vreme mîhnit. Cine-l scosese şi cu ce gînd? Chiar responsabilul gazetei de perete, tovarăşul Măcărescu, normator pe cală, fost mai înainte reporter la ziarul local „Dunărea de Jos“, care nu mai apărea de mult. Nu-l scosese din proprie iniţiativă, ci la rugămintea lui Donos; se supusese, deşi ar fi avut cuvînt de împotrivire, numai ca să nu se pună rău cu secretarul organizaţiei de partid. Pe urmă începuse să se plîngă unuia şi altuia, cu glasul stăpînit, că asta nu-i treabă, dacă tocmai omul partidului înăbuşă critica şi te leagă de mîini; era limpede: Donos îl apăra pe Cocoş pe baza unei prietenii cunoscute de toţi. Cui să te plîngi?... Se ştia la fel de bine că directorul era prieten cu amîndoi. Poftim de mai spune un cuvînt!

Deocamdată nimeni nu avea timp să comenteze prea mult acest caz neplăcut; urmarea lui avea să se vadă mai tîrziu.

Ţipătul ferăstrăului circular care amesteca într-un acord disonant şi prelung vibraţia oţelului şi a lemnului, trimiţînd-o pînă în cel mai ascuns ungher, ca pe nişte repetate apeluri, forfota marangozilor şi a salahorilor, mişcarea neîntreruptă dintre depozitul de cherestea şi cală, toată această fierbere care cuprinsese şantierul se răsfrîngea asupra tuturora, chiar şi asupra funcţionarilor din birouri.

Se petrecea, în sfîrşit, ceva nou, începea altă viaţă; deschideau ochii, ciuleau urechile chiar şi cei adormiţi — prea trepidau toate în jur!

Pînă sîmbătă seara se făcuse ordine pe cală, în afara părţii ei de sus, care se nivela. O zi, duminică, haosul de jos păruse înlăturat. Nu ştiai ce o să urmeze săptămînă viitoare; deocamdată locul, aproape jumătate de kilometru, părea un bulevard drept şi curat; ar mai fi lipsit să pună Ilie Conţu flori pe margine, şi chiar bănci, să vină lumea să şadă şi să se odihnească, privind Dunărea, ca din parc...

După o zi de repaos, peste această ordine se năpustise acum o furtună proaspătă, care ameninţa să încurce iar totul, şi să te zăpăcească: de sus se aduceau fără întrerupere grinzi scurtate, aruncîndu-se în anumite locuri, grămadă. Inginerul Marchidan venise de la cinci dimineaţa, directorul îl urmase la cinci şi jumătate, un ceas mai tîrziu apăruse maistrul Golgota, cu nuieluşa, inginerul Dutchievici fu şi el prezent, fix la ora şapte. Alergaseră de colo pînă colo, făcuseră încă o dată sfat cu nasul în planul calei, pe care îl flutura un vînt tărişor dinspre baltă. Unii din ei mai plecau, aveau şi alte treburi, se întorceau după un ceas; Marchidan însă nu lipsise nici cît să prînzească. Plecînd de cu noapte, îi spusese nevestei, nervos, cu vocea cam speriată:

— De acum înainte, ne mai vedem duminica, poate!...

Nevasta se întristase, îl vedea neliniştit în ultima vreme, îl simţea absent, îl auzea gemînd prin somn noaptea, se întreba ce-l roade, n-o fi avînd cumva o amantă?... Dar lui Marchidan nu-i era mintea la asta!...

Pe planul de organizare a calei era trecută poziţia fiecărui vas, aşa fel ca să nu se facă risipă de spaţiu, să încapă toate, iar în clipa lansării să nu se împiedice unul pe altul. Cele şase şlepuri urmau să se întindă pe două rînduri, în continuarea primelor patru, de la

cazangeria veche spre sud, la capătul lor fiind rezervat locul motonavei.

Inginerul Marchidan cu Golgota trasau pe teren locul fiecărui vas, într-o aliniere militărească. La ora nouă primele repere erau gata şi echipele de marangozi se şi apucaseră să monteze tachelajul, traversele scurtate, făcînd patul viitoarelor vase. Grămezile de grinzi, aruncate vraişte, începeau să capete forme geometrice regulate. Din doi în doi metri, puse două cîte două, în curmeziş, încrucişate la capete, ele alcătuiau scaleuri înalte de un metru, bine aliniate şi prinse apoi cu scoabe. Pene de lemn, bătute cu pricepere, făceau ca faţa lor să alcătuiască un plan fără nici o ondulaţie, verificată cu nivela de apă. Masa de lemn nu se îngloba vasului, era doar patul lui de naştere, dar pe el se aşezau tablele de la fund, carlingele, coastele, varangele, ca pe un tipar, şi orice imperfecţiune ar fi transmis construcţiei vicii iremediabile.

Sus, ferăstrăul circular hîrşîi toată ziua, toată ziua se tăiară tacheţi, fură rostogoliţi jos, şi cala îi înghiţi, unul după altul; toată rezerva de tachelaj a şantierului fusese dusă pe malul celălalt, pentru şlepurile ridicate la reparaţie.

Spre seară, paturile uriaşe îşi căpătaseră forma, erau aproape gata, mai trebuia să fie nivelate; în jurul lor marangozii roiau ca furnicile, mînuiau topoare, tesle, ferăstraie — spaţiul începea să se limpezească încă o dată.

Sosiseră, încă de o săptămînă, două trenuri cu fier cornier şi tablă, aşa că la cazangerie continua lucrul în trei schimburi, neîntrerupt, ziua şi noaptea.

La atelierul mecanic se asambla presa lui Kreis; i se găsise şi electromotorul, mai trebuiau să sosească de la Uzinele 1 Mai cele două fălci curbate, cu matriţele şi poansoanele, care să dea forma coastelor şi să le găurească. Şantierul nu avea turnătorie; aceste două piese de oţel trebuiseră comandate în altă parte. Noroc că se găsiseră acolo oameni cumsecade, tot Cocoş rezolvase şi acum treaba: „Măi tovarăşe, zău aşa, ce să mai umbli cu programare pentru două potcoave!...“ Cele două potcoave cîntăreau împreună cinci sute de kilograme — într-adevăr nu era mare lucru, hai, treacă! „Mulţumesc, fraţilor!“

Şi ce dacă purta mănuşi? Aducea cuiva vreo pagubă?

Pentru cine urmărea activitatea în curtea şantierului, chiar dacă nu era străin de organizarea ei pe etape, ceea ce se vedea apărea deocamdată ca o încîlceală fără margini.

Cine se mulţumea să-şi îndeplinească programul, muncind de la şapte la unu, de la două la şase, constata seara că a făcut ceea ce i se ceruse — putea să plece mulţumit acasă: marangozul care montase scaleuri, salahorul care descărcase tablă, trasatorul care scosese şabloane, cazangiul care îndoise coaste, strungarul care făcuse pivotul fălcilor pentru presa lui Kreis, bucătarul care gătise ghiveci de post şi ardei umpluţi, şoferul care îl dusese pe Cocoş la Uzinele 1 Mai şi-l aşteptase acolo două ceasuri, normatorii care socoteau munca oamenilor, contabilii care încheiau statele de plată — şi alţii, şi alţii. Dar erau unii, firi mai iscoditoare, care încercau să-şi dea seama în ce fel se leagă munca lor cu a altora. Pe ei, în unele clipe îi apuca teama că maşina aceasta, care mergea fără să fie sincronizată, neavînd încă, în chip ciudat, pinioanele angrenate, se va poticni cu sunet de metal rupt, sau va sări în sus, în clipa cînd pinioanele se vor apropia unele de altele.

Printre ei trebuia numărat, cîteodată, chiar directorul, de la care porneau toate. Deocamdată, cu toată harababura aparentă, faptele se desfăşurau aşa cum fuseseră gîndite, şi dacă nu se iveau piedici, peste cele puse în calcul, aveau să fie scoase la capăt. În orele lui de nelinişte, Matei se străduia să descopere piedicile încă neprevăzute, ca să le găsească din vreme leacul.

Într-o asemenea întreprindere nu poţi să faci totul cu mîinile tale. Şoferul care merge pe drum, cu camionul, e încredinţat că tovarăşul său, venind din faţă, nu va avea o clipă de neatenţie, să scape volanul, sau una de nebunie, să-l sucească, prefăcînd în fărîme amîndouă maşinile; fără această încredere ai sta acasă, aşteptînd să mori de moarte bună — dacă e bună vreo moarte! Un director trebuie să controleze în ce măsură lucrul se îndeplineşte după dispoziţiunile şi chiar după gîndurile sale. Totuşi sînt împrejurări cînd e nevoit să se bizuie pe încredere, aşa cum se încrede şoferul în tovarăşul său că n-o să-l omoare. „Cine va greşi şi unde?“, se întreba Matei ziua şi noaptea.

Puteau să greşească toţi, oriunde, şi în orice clipă. Ei, haide atunci, băiete, ia-ţi concediu şi du-te la munte să te odihneşti!

Dar, bunăoară, putea greşi chiar el, înaintea altora. Îl vedea pe Marchidan gîfîind pe cală, din zori pînă după apusul soarelui, şi se

temea ca într-o zi să nu se îmbolnăvească. Poate se înşelase puţin în privinţa lui, n-avea atîta experienţă, era şi prea tînăr, dar în ceea ce priveşte sîrguinţa nu se putea găsi altul care să-l întreacă.

Uneori se oprea pe mal, deasupra calei, anume ca să-l privească. Deşi se mişca repede, tînărul inginer era croit pe lat: avea capul rotund, gîtul gros, trunchiul fără talie, groase braţele şi picioarele. Umbla îmbrăcat cu modestie, sărăcăcios cîteodată, în salopetă, sau în pantaloni şi bluză cît era vremea caldă. Dimineaţa şi seara, chiar în aceste zile de vară, punea pe deasupra o scurtă cenuşie, străveche, de dimie ţărănească, desigur o moştenire de familie — şi fiindcă toate pe el erau întoarse, cîrpite, ţesute şi peticite, e drept cu multă migală şi grijă, i se dusese vestea că şi-ar drămui foarte zgîrcit banii. Apariţia lui Dutchievici lîngă el era izbitoare, acesta din urmă fiind îmbrăcat cu o îngrijire aproape maniacală. În orice caz, în tot şantierul nu se găsea altul care să păstreze cravata pe căldurile înăbuşitoare din august. Însă grija lui pentru îmbrăcăminte nu supăra pe nimeni, nu se citea în ea nici îngîmfare, nici ostentaţie, îi aparţinea organic, dacă se poate spune astfel, la fel cum îi aparţinea obiceiul să aibă unghiile curate, părul tuns totdeauna la ceafă şi obrazul bărbierit proaspăt.

Matei, care nu scăpa din vedere înfăţişarea oamenilor, îi compara intrigat pe cei doi colaboratori, pînă ce într-o zi, îi veni un gînd, pe neaşteptate, ca o revelaţie, că ponoseala lui Marchidan era intenţionată. N-avu însă răgaz să mediteze asupra cauzei, era preocupat mai mult de sugestia lui Dutchievici; oare acesta nu ştia mai multe, fără să spună? S-au văzut oameni robuşti în aparenţă, care se prăbuşesc într-o zi, şi-atunci se descoperă că erau roşi de boli ascunse, la plămîni, la inimă. Pornind de la Marchidan, sănătatea oamenilor deveni una din preocupările sale; îmbolnăvirea unuia, sau a altora, putea să facă parte din seria piedicilor neprevăzute...

Într-o zi, în curtea şantierului apăru o caravană sanitară, două autodube vopsite în alb, cu cruce roşie, anexă a spitalului comunal, primite de puţină vreme.

Personalul şantierului trecu pe rînd la vizita medicală, li se făcu radioscopia plămînilor, fură ascultaţi la inimă, întrebaţi de beteşuguri, li se luă sînge pentru analize.

La sugestia discretă a directorului medicii îşi aţintiră în mod deosebit atenţia asupra unuia, şi acela avu parte de o cercetare foarte amănunţită. Dar oricît se străduiră să-i descopere vreo boală prezentă sau viitoare, deşi nimic n-ar părea mai uşor pentru medicină,

declarară că inginerul Marchidan Ion era pe deplin sănătos, putea să dea globule roşii şi altora, avea peste cinci milioane, nimic la stomac, la ficat, la ochi, la plămîni, la inimă...

Totuşi tînărul inginer avea o suferinţă, numai că prin natura ei nu putea fi depistată de roentgen, nici prin analize de laborator; cine l-ar fi studiat mai cu luare aminte şi mai multe ore pe zi şi-ar fi dat seama că este un neliniştit. De unde să fi pornit neliniştea lui?

Patru ani se străduise să-şi facă un drum, fusese la manifestaţii, luase cuvîntul la adunări, deşi nu avea talent de vorbitor, de cîte ori putuse se aşezase în linia întîi, cînd alţii ca el stăteau acasă, rezervaţi, sceptici şi dispreţuitori, nu refuzase nici o însărcinare dată de sindicat sau de organizaţia de partid, citea nopţi întregi ca să-şi însuşească în întregime o meserie pentru care nu fusese complet pregătit şi, sub înfăţişarea lui de altfel modestă, izbutise să-şi facă nume de om inimos, devotat, priceput şi muncitor. Ce l-ar fi putut nelinişti?

Nevasta, care avea un suflet sensibil şi multă blîndeţe, în loc să fie ursuză şi rea datorită infirmităţii, bănuia că el suferă fiindcă îi fusese respins proiectul motonavei.

— Ai să faci altul; e greu să reuşeşti din prima dată!

— Taci şi lasă-mă-n pace! Mai bine că l-a respins, am scăpat de o pacoste! Nu te amesteca dacă nu cunoşti situaţia!

Anteproiectul lui Dutchievici venise aprobat fără observaţii. Acum, o echipă numeroasă de proiectanţi, treizeci de inşi, trecuseră la alcătuirea proiectului tehnic, lucrare de mari proporţii, pe care se angajaseră s-o termine în patruzeci de zile, cînd în mod normal s-ar fi cerut trei luni. Interesul directorului pentru motonavă mergea aşa de departe, încît dăduse dispoziţii să înceapă trasajul, anticipînd aprobarea proiectului definitiv. Aşa, după socotelile lui, în ziua cînd acest dosar laborios, faza a doua a lucrării, avea să fie gata, era terminat şi trasajul şi se cîştigau aproape două luni.

Redus la rolul de executant, Marchidan nu manifesta nici o invidie; izbucnirea de acasă părea sinceră, deşi rămînea fără explicaţie. Ai fi spus că se simţea mai bine să lucreze modest şi anonim, de dimineaţa pînă noaptea, într-o trepidaţie care ascundea oamenilor neliniştea din sufletul lui.

Dar, lăsînd la o parte mobilurile unora şi altora, erau mulţi care la acea vreme lucrau peste obişnuit; sufla peste şantier o briză de energie... Trăiţi veşnic cu teama că nu vor avea de lucru pe cît de tari le erau mîinile, oamenii vedeau că principala făgăduială a directorului

se înfăptuise şi avea să ţină. Dacă terminau tachelajul, pe marangozi şi pe tîmplari îi aştepta lucrul în ateliere, să muncească fiecare fără oprelişte, cît îi ţineau puterile. Iar ceea ce lăsau ei în urmă pe cală, masa întinsă de scaleuri, însemna pentru cazangii garanţia că au de lucru de aici înainte ani de zile.

Bineînţeles, nu credea nimeni că pînă la vara viitoare vor fi gata zece şlepuri, anul următor trebuind să fie terminate şi celelalte zece, pentru care se prelucra fierul acuma. Se cunoşteau întîrzierile, obişnuite la toate şantierele, în toate timpurile...

Pînă una, alta, tabla şi cornierul continuau să vină fără oprire, stivele făceau umbră în faţa cazangeriei. Nu se descărca un şir de vagoane, cînd în gară se anunţa altul, iar Cocoş, între timp, se zbătea la Reşiţa să nu întîrzie nici transporturile următoare.

Se mai petreceau şi alte fapte neobişnuite în tradiţia şantierului şi multora le stîrnea nedumerire, deşi în linii mari directorul le vestise din vreme. Bunăoară, nici unul din noile şlepuri nu erau puse pe cală, cînd la tîmplărie se lucrau viitoarele lor timone; înainte, aceste ultime accesorii se dădeau în lucru abia după lansare.

La sudură se lucrau babalele, uşile metalice, bastoanele parapetului, felinarele şi celelalte piese de punte care se numără cu sutele şi, cînd vasul e gata, nici nu se văd la întîia privire. La strungărie şi în alte ateliere se lucrau axele cîrmelor, transmisiunile şi restul părţilor mecanice.

Toată această grabă, care multora le părea de neînţeles, avea o justificare foarte întemeiată şi era dictată de o planificare riguroasă şi clară. Într-adevăr, mărindu-se considerabil fabricaţia prin extinderea cazangeriei şi a calei, restul atelierelor, care deocamdată păstrau vechea organizare, trebuia să înceapă de pe acum lucrul, ca să nu rămînă în urmă.

Nici construcţiile fixe nu erau neglijate în vremea aceasta. La cazangeria nouă se ridicau fermele metalice, şi hala, fără formă pînă acum, începea să apară, uriaşă şi impozantă, schimbînd încă o dată peisajul Dunării. Dacă priveai de pe malul celălalt, în perspectiva liberă şi largă, viitorul şantier îşi dezvăluia întreaga amploare, lăsîndu-ţi în suflet numai îngrijorarea şi teama că nu va fi dus pînă la capăt, că se vor ivi obstacole pe care oamenii, neîncercaţi încă, nu vor putea să le dea în lături.

Dincolo, înspre poartă, noua cantină avea tîmplăria pusă, începea tencuitul, iar în partea cealaltă, încadrînd birourile, se turnau temeliile

clădirii căreia i se zicea, cu un termen larg, „complexul sanitar“, fiindcă pe lîngă baia cu aburi şi duşuri, în anii următori avea să fie completată cu cabinet medical, cabinet stomatologic şi sală de gimnastică — după vorba lui Cocoş: „Curăţenia, sănătatea şi vigoarea, fraţilor!“

Cînd venea de la Reşiţa, Cocoş se interesa repede ce mănîncă oamenii; abia după ce se încredinţa că mesele cuprind atîtea calorii cît scrie la carte, fostul responsabil pornea să viziteze furnizorii; trebuia într-una ciment, cărămidă, var, cuie... Se uita îngrijorat că dispărea cheresteaua: nu-i nimic, cunoştea pe unii şi la Industria lemnului... Peste toate acestea mai găsea timp să viziteze şantierul, băgîndu-şi nasul prin toate atelierele, stînd de vorbă cu oamenii.

— Ce se aude cu lemnele? îl întrebau unii, îngrijoraţi, deşi mai era pînă la iarnă.

— Ăsta nu-i sectorul meu, oameni buni! Cu asta se ocupă administraţia. Eu mă ocup de partea tehnică, adică de masă şi de tablă!

Se plimba prin curte, vedea oamenii împingînd vagoanele, pînă deasupra cazangeriei — uşor, linia de garaj, prelungită, mergea cam la vale — pui saboţi, să nu scape — şi-ai terminat! Dar pe urmă, după ce vagoanele se descarcă, luptă-te cu ele, cîte douăzeci de inşi, să le duci la deal — nu-i ruşine, oare, şi nu-i păcat?

— Tovarăşe director, ştiu eu undeva...

Nu putea să-i spună directorului pe nume, cînd erau oameni de faţă, deşi Matei se uita la el cam mirat. Ierarhia, disciplina! De ce să dea exemplu prost altora?

— Ştiu eu o locomotivă mică, o jucărie, merge cu Diesel, dar trage două vagoane ca pe un pai.

— Ei, şi ce-i cu ea?

— N-ar fi bine s-o luăm noi?

— Cum s-o luăm? Cine ne-o dă?

— Asta-i treaba mea! Îmi trebuie doar delegaţie. E cam veche, are nevoie de ceva reparaţii, dar sîntem mecanici, ce naiba!

După zece zile, locomotiva sosea, în convoiul de vagoane cu tablă, ruginită şi lăsată în părăsire de mulţi ani, pe o linie moartă la Reşiţa. Două săptămîni mai tîrziu mergea duduind prin curtea şantierului, era vopsită, ba avea chiar şi fluier cu aer comprimat.

— Cum ai luat-o, Cocean?

— Ca fier vechi. Era pusă în plan s-o topească. Ei au altele, nu-s aşa de săraci.

Şantierul avea repartizată o macara, pe şenile, pentru nevoile calei, ca să ridice şi să transporte piesele mari, atît că urma să-i sosească abia în primul trimestru al anului următor.

Cocoş se plimbă într-o zi pe cală, îşi roti ochii în sus, deşi n-avea ce să vadă — ai fi zis că urmărea zborul unui pescăruş imaginar.

— Tovarăşe director, cum e cu macaraua aia?

— O să vină în ianuarie.

— Adică în martie, poate. Pînă atunci ce facem?

— Ne-om descurca şi noi cu braţele.

— Oliu, ca pe vremea ăluia, cum îl cheamă, Pazvante, sau Năsturaş! Dar ia spune, n-ar fi mai uşor să tragem jos o cale ferată? Provizorie! Cînd ne-om muta pe cala nouă, o scoatem... M-am uitat eu, ar fi spaţiu.

— Şi ce să facem cu ea?

— Ştiu undeva o macara, de cinci tone, adică nici prea mică, nici prea mare, dar nu pe şenile, pe cale ferată. Ce să mai răscolească pămîntul cu şenilele? Treabă neelegantă! Aşa, neted, drept şi curat — ridică o sută de table şi le presară unde vrei dumneata.

— Şi poţi s-o aduci tu?

— E cam veche, mai are nevoie de ceva revizie; dacă-mi dai hîrtie şi delegaţie...

— Ce facem de şine?

— Am cîtă vrei! Rugineşte de pomană în gară, şină veche, 0,40 lei kilogramul, o nimica toată!

Şinele sosiră chiar a doua zi — şi, spre mirarea tuturor, sosi şi macaraua, după cîteva ceasuri.

— Mă Cocean, de unde-i asta? Ai furat-o!

— Că n-o fi viţea, s-o furi! Am luat-o cu acte.

— De unde naiba? Şi cum ai adus-o aşa repede?

— Păi nu era departe — în docuri. Stătea degeaba.

— Ia să văd actele!

— I le-am dat lui Mititelu.

— Cheamă-l încoace.

— Lasă-l că are treabă. Să vezi, e luată cu împrumut, adică nu, cum să spun, cu chirie, uite, i-am dat lui Mititelu contractul...

— Şi ce chirie?

— Nimica toată: o mie de lei pe zi.

— Asta-i nimica toată, pentru o vechitură care ne ia două săptămîni numai cu reparaţiile!?... Ce fel de gospodar eşti tu, Cocean? Să reparăm lucrul altuia?

— De ce al altuia? Nu-i al nostru?

— Cum i-al nostru, dacă-i cu chirie?

— Cu chirie pînă ce intră în curte, altfel nu ne-ar fi dat-o; este acolo un inginer al dracului, cu nume de motan sau de călugăr, Pafnutie. Dar lasă că am eu grijă; în două zile e a noastră, cu acte. Mă opresc doar un ceas în Bucureşti, am un prieten, îl ştii şi dumneata, Buzilă, de la Galaţi, e acum director la P.C.A. Să-l vezi ce s-a îngrăşat! Bea cafea şi mănîncă prăjitură la Nestor. Dacă nu ne-o dă, să nu-mi mai spui mie Cocean!

Tot Cocoş făcu rost de un tractor şi de două autocamioane, cumpărate ieftin, capturi de la nemţi — lucruri bune, doar să le repari puţin — ce să mai aştepţi repartiţia!

În acest timp, începuseră să sosească la vadul Chelarului lemne de foc, aduse cu şlepurile; nici Ilie Conţu nu aştepta să-l îmboldească alţii.

Altminteri, şeful serviciului administrativ era cam necăjit; Donos îl criticase în şedinţa de partid că foloseşte maşina şantierului în scopuri personale. Mare lucru! O luase de trei ori, o dată pentru cumpărături şi de două ori îşi trimisese copiii cu nevasta să se plimbe pînă la marginea oraşului. „Adică nu poate îndrăzni atîta lucru un om care duce în spinare toată administraţia?“

— Nu, tovarăşe Conţu!

Săriseră toţi pe el, îl pizmuiau, nici vorbă, nu vedeau cîte făcea pentru şantier, şi chiar pentru ei. Iar dacă-i vorba de maşină, cine se zbătuse, cine-l zorise pe Alexe cu reparaţia?

Mult timp de atunci înainte Ilie Conţu nu mai umblă decît cu tramvaiul, chiar cînd mergea în oraş în interes de serviciu — pînă ce Matei îl luă deoparte şi-l îmbună:

— Nea Ilie, de ce te superi ca văcarul pe sat?

— Care văcar?... Adică de ce să-mi facă mie Donos observaţie?!

— Mai întîi n-a fost observaţie, ci critică; nu-i totuna. Apoi nu te-a criticat pentru zece litri de benzină, nici ca să te supere, ci ca să te ferească de clevetiri.

— Ei, dacă-i aşa, se schimbă socoteala! Clevetitori, e drept, se găsesc destui.

Într-o seară îl pofti pe Donos la masă, ca să-i arate că nu-i supărat, îl cinsti cu rachiu, el nu bea, dintr-o cumpătare veche, amintită şi altădată. În schimb, musafirul, trage-i! — nu se dă în lături: „Noroc, nea Ilie!“... Iar mîine la şedinţă, îţi zice „tovarăşe Conţu“ şi te ia din scurt!...

Fusese singura lui supărare de cînd era şeful serviciului administrativ... Acum îl pîndea alta care avea să se arate curînd.

Într-o zi, Ilie Conţu constată cu nedumerire că se întîmpla ceva ciudat în jurul lui. Biroul era gata, zugrăvit, lustră sus, masă de nuc, covor pe jos, două fotolii, perdele — aşa cum primise instrucţiuni. Pe masă, pus la îndemînă, avea telefon: doar întinzi mîna, apuci receptorul şi-l ridici: „Alo, alo, da, eu sînt...“ Numai că nu răspundea de-a dreptul, ca să nu-l supere oricine, pentru nu ştiu ce, cînd se îngrămădeau multe griji pe capul lui. Alături, în anticamera care-l separa de director, se ivise şi secretara, de puţin timp.

N-o alesese el, o trimisese contabilul-şef, după socotelile lui. Cîteva zile Ilie Conţu nici nu se uitase la ea; stătuse tot cu nasul în hîrtii. Fata se numea Lenuţa, şi nu mai era chiar de vîrsta fetelor: avea treizeci şi opt de ani, pe puţin. Măritată, nemăritată? — pe cine să întrebi, şi la ce bun?

Tovarăşul Mititelu nu greşise: secretara era cum nu se poate mai potrivită pentru acest post. Nu prea tînără, nu prea bătrînă, nu prea înaltă, nu prea scundă, nici subţire, nici grasă, nici prea guralivă, nici prea tăcută — întocmai ce se cere ca să nu bată la ochi. De îmbrăcat, se îmbrăca mai mult în taior, cuviincios, de şantung sau de olandină, că era cald, cu o bluziţă albă, fără dantelării. Se pieptăna cu coc, nu ca toate fetişcanele care-şi flutură părul pe ceafă; ia închipuie-ţi o secretară care-ţi pune mapa cu hîrtii în faţă, iar peste mapă, părul ei, brun sau blond! Părul îl avea negru, şi chiar la faţă era destul de negricioasă, cu nasul cam mărişor, nu lipsit de frumuseţe, nas grecesc — greceşti şi ochii, cu privirea cam bărbătească, neînsemnînd că toţi ochii greceşti sînt la fel. Pe lîngă toate acestea, mai avea o aluniţă pe bărbie, în dreapta, şi una pe mînă, deasupra curelei de ceas, iar unghiile şi le făcea cu lac roz; nu poţi să pui pe biroul directorului o mînă neîngrijită — nu se cade!... La treaba de secretară se pricepea fără greş; ori o mai făcuse o dată, ori fusese născută pentru ea. Ştia pe cine să introducă în birou, pe cine să poftească mai tîrziu, sau să amîne pe a doua zi, sau pe la anul; erau şi din aceştia, care veneau numai să încurce treaba, şi ea îi ghicea numaidecît. Cu telefonul făcea

la fel; nu oricine putea să vorbească, oricînd ar fi vrut, cu directorul, sau cu şeful serviciului administrativ: „Sînt pe teren (sau în cutare şi cutare loc), vă rog să reveniţi mai tîrziu!“ Sau: „Lăsaţi-mi numărul de telefon, vă anunţ eu!“ Mijlocul cel mai iscusit! Dacă e cazul, ţîr-ţîr — îl găseşti numaidecît, dacă nu e cazul, taci chitic; omul mai revine, azi, mîine — „Nu v-am spus? Vă caut eu, am numărul; tovarăşul Conţu e ocupat pentru moment, da, da, vă anunţ!...“ Bună treabă, şi se cîştigă timp! Iar cînd omul are într-adevăr ceva serios de vorbit, te ridici: „Un moment, vă dau legătura“ — Ciocăneşti la uşă: „Tovarăşe Conţu, la telefon cutare, sau cutare!“ „Aşa? Dă-l încoa! Alo, da, eu sînt!“...

Sau ai tu să telefonezi: numere ocupate, omul căutat lipseşte din birou, revii, te înfurii, pierzi timp. Aşa, doar un cuvînt: „Tovarăşă Lenuţa, ia să mi-l cauţi pe...“

Ilie Conţu nu-i spusese secretarei „Tovarăşă Lenuţa“ de la început. La început nu-i adresase un cuvînt; trecea prin biroul ei cu ochii în jos, neîndrăznind s-o privească, ruşinat de parcă ar fi umblat gol. În prima zi nu-i spuse în nici un fel, a doua zi îi spuse „tovarăşă“, numai atît; abia după o săptămînă îi adăugă numele — i se părea prea prietenos şi prea intim. De privit, acum o privea, îi văzuse şi nasul şi aluniţa — unghiile i le văzuse mai demult, dar numai la unghii se uita făţiş, cînd ea i le punea pe masă cu mapa de hîrtii; la rest, doar pe furiş.

Avea şi buton de sonerie pe birou, apăsai, ţîrîia alături, şi secretara venea surîzînd. Bineînţeles, şeful serviciului administrativ nu se folosise de sonerie chiar de la început. În primele zile se ridica de la birou, crăpa uşa şi zicea, curajos, fără să privească dincolo: „Tovarăşă, te rog să-mi aduci (sau să faci, sau să-l chemi pe...)“. În a doua săptămînă, îşi luă inima în dinţi, apăsă pe buton, de ce altceva era pus aici?! — şi secretara veni numaidecît... De-atunci înainte Ilie Conţu înţelese că soneria era instalată ca el să cîştige timp, şi-l cîştiga, de cîte ori avea nevoie într-o zi.

Ce mai! — secretara aducea mult folos; dacă avea treburi pe afară, dacă întîrzia în oraş, la Primărie, la Prefectura de Judeţ, la Sovrom-Transport, nu-l mai treceau năduşelile la gîndul că îl caută unii şi alţii şi nimeni nu ştie de rostul lui. Secretara se descurca în chipul cel mai bun; avea un bloc-notes, scria totul în el, iar cînd Ilie Conţu se aşeza la birou, năduşit, îndată apărea în faţa lui, fără să auzi uşa deschizîndu-se, fără s-o simţi: „A telefonat cutare, a spus că... I-am răspuns aşa, urmează să hotărîţi... A venit tovarăşul Cocoş, are ceva personal, trebuie să vă vorbească negreşit; l-am convocat la ora douăsprezece

şi treizeci, la unu fără un sfert tot trebuia să fiţi aici, vine tovarăşul Georgescu de la fabrica de ulei“... „Aşa, bun!“...

Secretara hotăra chiar şi cît timp să rezerve cutăruia sau cutăruia: Cocoş, un sfert de oră — nu după capriciul ei, ci judecînd. Cunoştea oamenii, pe care nu-i cunoştea îi lua la interogatoriu, îi simţea cît sînt de guralivi, cît e de serios motivul pentru care veneau aici, îi cîntărea, la nevoie avea grijă să le spună de la început: „Tovarăşul Conţu e foarte ocupat; vă rog să nu-l ţineţi decît zece minute“ — (sau cinci, sau trei) şi nota în bloc-notes, să fie ştiut.

Oricum ar fi fost nasul ei, aluniţa din bărbie şi unghiile date cu lac, secretara îi era lui Ilie Conţu de un ajutor pe care el înainte nici nu l-ar fi bănuit...

Atît că, de la un timp, poate pe la mijlocul celei de a doua săptămîni de la venirea ei, cînd se obişnuise să apese pe butonul soneriei şi să nu mai stea cu ochii în pămînt, începu să se petreacă o ciudăţenie; nu-şi dădea seama ce, era ceva neobişnuit; unul din simţurile lui pîndea tulburat în jur pînă ce, în sfîrşit, într-o zi se dumeri: secretara mirosea a parfum! El nu cunoştea decît mirosul lemnului, al cleiului şi celelalte mirosuri de bina şi de şantier, iar ca parfumuri, le ştia pe ale florilor, le desluşea numaidecît: regina nopţii, petunie, trandafir, crin — avea mirosul bun. La birou mirosea altfel, miros nou, necunoscut. Intra la contabilitate, mirosea a cafea — Mititelu era cafegiu, umbla cu ibricul şi spirtiera după el; în celelalte birouri mirosea a tutun, la sudură a cărbune încins şi a ozon, mirosul pe care-l răspîndesc electrozii sfîrîind; la garaj a benzină, pe binale a var stins, pe cală a salcie udă şi-a mîl. Cînd trecea prin biroul secretarei — parfum! Se aşeza la biroul lui, mirosea a hîrtie, a cerneală, a lemn lustruit — mobilă nouă; apăsa pe butonul soneriei, se deschidea uşa: parfum!

Ilie Conţu începu iar să se uite la secretară pe furiş, cu capul strîns între umeri, bătînd cu vîrful creionului în mapă, nervos şi nedumerit...

Dar treaba mergea, de ce să minţi? Secretara îşi făcea datoria cu pricepere şi cu sîrg:

— A telefonat tovarăşul Cocoş, de la Reşiţa: zice că la Mediaş sînt porci ieftini.

— Porci, aha, da, în Ardeal se găsesc porci buni! N-ai întrebat cu ce preţ?

— Ba da: cincizeci de lei kilogramul, viu.

— Ce fel de porci, mari, mici? Trebuia să întrebi.

— Am întrebat: între 80 şi 120 kilograme. Tovarăşul Cocoş cere bani pentru acont.

— Bine, hai la Mititelu... Tovarăşe Mititelu, de ce fonduri dispunem, uite ce-aş vrea...

— E greu, tovarăşe Conţu... Pentru aşa ceva n-am fonduri.

— Lasă, lasă, o scoţi dumneata din condei... Tovarăşă Lenuţa, notează: cine doreşte porci, pentru nevoile familiei, să se înscrie la secretariat, azi — cincizeci şi cinci de lei kilogramul viu (să fie o rezervă, pentru transport şi pierderi, pe urmă om vedea noi, i-om ieftini) porci de Ardeal, între 80 şi 120 kilograme, costul se reţine la salariu, în două rate... Nu, în trei rate... Hm!... În patru rate, tovarăşă Lenuţa. Să se copieze pe ozalid şi să se afişeze în tot şantierul. Întocmeşti tabelul, poimîine dimineaţă mi-l prezinţi...

Ilie Conţu strîmbă din nas: gustos porcul, sarmale, afumături, cîrnaţi, untură, ţine pînă la primăvară, ai ce pune la foc, dar cît e viu, miroase urît... Aici, în schimb, miroase a parfum! Ce parfum o fi?

— Tovarăşă Lenuţa, nu ţi-a spus cumva tovarăşul Cocoş cînd vine?

— Ba l-am întrebat; joi noaptea e aici.

De ce l-o fi întrebat? N-a pus-o nimeni! Iacă, el ar fi uitat; cînd eşti cu receptorul la ureche, uiţi o mulţime din cîte aveai înainte în gînd.

— Tovarăşă Lenuţa, notează: vineri, la ora 12, consfătuire cu tovarăşul Mititelu şi tovarăşul Cocoş; ai grijă să-i anunţi.

Secretara ştie ce are de făcut: vineri, la ora 12, masa de lîngă geam e pregătită, cu un scaun în cap, cu două scaune de o parte şi de alta, cu trei bloc-notesuri puse la locul potrivit, cu trei creioane ascuţite fără cusur. Perdelele flutură, o dîră de soare taie covorul în două, Mititelu şi Cocoş aşteaptă să pice şeful serviciului administrativ — e pe teren; iacătă-l a şi sosit, fix!

— Eraţi aici? Poftiţi, să nu pierdem timp!

Secretara închide uşa după ei. „Alo, da... Nu vă supăraţi, e în şedinţă... Da, da, vă chem eu mai tîrziu...“

Dîra de soare s-a mutat de o palmă pe covorul ruginiu.

— Atunci, măi tovarăşi, s-a hotărît!

Ce s-a hotărît? Se face cooperativă de consum în şantier; de ce să piardă oamenii ore întregi pe la cozi? Untdelemn, zahăr, făinoase, pînză, stofă, bocanci — pe numărul punctelor din cartelă... Cocoş are instrucţiuni.

— Lăsaţi, mă descurc eu; dacă n-oi face-o, să nu-mi spuneţi Cocoş. Localul? Păi m-am şi gîndit: magazia de lîngă bucătărie, să fie aproape

de cantină, vin oamenii la masă, intră şi la cooperativă. Da, bineînţeles, deschis în timpul prînzului, păi cum altfel?

— A, tovarăşe Cocoş, fiindcă veni vorba de cantină, cum facem mesele noi?

— Mese mici, tovarăşe director administrativ. Cum?... A, nu, de ce să fie ca la cazarmă? Mese de cîte patru persoane. Brad? Sigur, merge şi brad... Dacă nu ocupă prea mult loc? Nu, m-am gîndit eu. Lasă să stea oamenii în voie, se scoală unul, vrea să plece, dă scaunul la o parte, de ce să-i supere pe ceilalţi, să umble călare pe bănci?

— Alo, da, 12 şi 45; sînteţi înainte! S-a terminat chiar acum, vă dau legătura numaidecît... Tovarăşe Conţu, vă rog vorbiţi...

Iar parfum!

Şi după asta... Într-o zi, intrînd în birou, Ilie Conţu rămase cu ochii zgîiţi: lîngă telefonul negru, dintr-un păhărel se uita la el, vesel şi zglobiu, un trandafir alb. Se aşeză pe scaun, îl privi temător, întinse mîna să-l ducă la nas, se feri. Nu zise nimic, nici mulţumesc, nici ce caută ăsta aici: tăcu. Peste un ceas, cînd să plece, îşi băgă nasul în biroul celălalt.

— Tovarăşul director i-aici?

Nu era, dar pe masă, lîngă telefon, alt trandafir, nu alb, ci roz. Ilie Conţu se mai linişti, alergă prin şantier, dete porunci, strigă, beşteli, „pierdeţi timpul!“ — de ce roz? — şi la urma urmelor, alb sau roz, ce-i cu aceşti trandafiri?

La prînz, cînd reveni în birou, năduşit, uitase. Dar trandafirul era în acelaşi loc, soarele trecuse peste el, îl ofilise puţin, în schimb îi răscolise undele de parfum. Se aşeză pe scaun, întinse mîna, îl duse la nas, zîmbi. Apoi îl puse la loc, repede, cu un gest speriat; clanţa se mişca încet, scîrţîind — secretara se vestea discret. Îl găsi ciocănind cu vîrful creionului în cristalul de pe birou, încruntat la chip. O privi pe ascuns — dar trandafirul era alături, alb, puţin pălit, răspîndindu-şi parfumul suav... Ei, şi ce-nseamnă un trandafir!?

Un trandafir? Poate să nu însemne nimic...

Cocoş era la cazangerie, nu singur, se adunase multă lume, şi directorul, şi inginerii, şi maistrul Golgota cu nuieluşa în mînă. Acesta se uita la mănuşile fostului responsabil al cantinei şi pocnea des din măsele.

Nu veniseră aici pentru presa lui Kreis — aceea intrase în funcţiune de o săptămînă şi mînca fierul cornier cum mănîncă italienii flămînzi

macaroanele... Costase şaizeci de mii de lei şi economisea cinci sute de mii într-o săptămînă.

Înlătura şi nevoia verificării: de ce să mai compari coasta îndoită, cu şablonul, cum se făcea înainte — altă pierdere de vreme! — cînd ieşea de la tipar, pe forma fălcilor, controlate odată pentru totdeauna?

Dar nu se bucurau toţi, cum s-ar crede, de hărnicia maşinii. Erau printre cazangii unii mai înceţi la minte, sau prost sfătuiţi, care vedeau în ea duşmanul venit să le ia pîinea. Asemenea temeri s-au născut totdeauna în trecutul omenirii, ori de cîte ori s-a ivit o maşină nouă, concurînd puterea şi iuţeala mîinii.

Deocamdată primejdia nu era chiar la uşă, rămînea de făcut muncă destulă, o bună parte din coaste aveau forme variate, încît nu se puteau îndoi decît cu ciocanul. Bine, şi pe urmă?

Abia se obişnuiseră cu presa, n-o mai priveau chiorîş, în colţul ei unde modela fierul, harnică şi plină de modestie, cînd cineva venise cu o nouă născocire, şi de aceea se adunase astăzi atîta lume.

Munceau în şantier doi oameni, unul în vîrstă, Iţu Ion, altul flăcău, Iţu Florin — tatăl şi fiul, primul găurea table, al doilea lucra în alt loc, frezor la atelierul mecanic.

Tablele nu se găuresc cu poansoneza, care dă deformări neîngăduite de norme, ci cu bormaşina de mînă. Multă migală, să tragi linia, să însemni găurile, una cîte una, şi-apoi să le iei la rînd, mutînd maşina deasupra fiecăreia: îţi rupe umerii şi-ţi arcuieşte şira spinării.

— Mă băiete, zice într-o seară Iţu Ion, la cină, mie mi-a venit o idee...

Şi-i explică fiului: acesta pricepe iute, e doar în meserie.

— Dar pentru asta trebuie o bormaşină radială; de unde o luăm? întreabă tatăl, în încheiere.

— Ţi-o fac eu, dintr-o bormaşină de mînă.

Şi gata, fără discuţii multe, fără planuri, doar cu o schiţă întocmită la iuţeală, ca să ai pe ce obţine aprobarea serviciului tehnic, astăzi se face proba născocirii: altă glumă!

Pe un pat metalic, se pun tablele una peste alta, zece bucăţi — în total patru centimetri grosime. Se trasează şi se cherneruieşte numai prima — se cîştigă nouă sute la sută din vreme. Două şine de vagonet, fixate în beton, mărginesc patul, pe o parte şi pe alta, în toată lungimea; cheltuială derizorie — şine Decovil zac stive în curtea şantierului. Pe fiecare din şine alunecă un vagonet — numai roatele şi

şasiul, şi amîndouă sînt legate între ele, pe deasupra tablelor, cu o grindă de metal care susţine bormaşina, îngăduindu-i să se mişte milimetric, după dorinţa manipulatorului.

Aceasta este născocirea. Un singur om poate deplasa ansamblul în toate direcţiile, împingîndu-l cu mîna. O dată burghiul adus deasupra semnului, nu mai rămîne decît să apeşi pe buton, să porneşti maşina de găurit, şi-apoi cu o pîrghie s-o împingi în jos, pe măsură ce se macină fierul. În şaptesprezece secunde şi cu o singură mişcare se găuresc zece table; peste alte cinci secunde s-a şi trecut la gaura următoare.

„Oul lui Columb!“ îşi zice maistrul Golgota, lovindu-şi uşurel carîmbii cizmei cu nuiaua.

Ceilalţi urmăresc în continuare evoluţia dispozitivului pe deasupra tablelor de patru metri lungime. E aproape de necrezut, dar cu ceasornicul în mînă se dovedeşte că această jucărie, care s-a construit în şase zile, face munca a optsprezece oameni.

„Cînd o să mă întorc data viitoare — gîndeşte Cocoş — pe ăştia doi am să-i găsesc fotografiaţi la gazeta de perete. Bravo lor, merită, au făcut treabă bună! Dar ia să văd, mie ce poză au să-mi mai pună?“

Se opreşte maşina; demonstraţia e terminată, convingătoare pentru toată lumea.

— Tovarăşe Iţu, zice directorul, apropiindu-se de născocitor şi strîngîndu-i mîna, bătătorită, ca a tuturor care lucrează cu fierul, îţi mulţumesc în numele şantierului!

Fără vorbe de prisos!

— Tovarăşe Gheorghidiu, zice el în continuare, să se facă desene complete şi să se trimită ministerului... (Apoi, se întoarse spre inginerul-şef, care a urmărit totul impasibil, cum îi e firea.) Veţi da dispoziţii să se confecţioneze alte două ansambluri, după acelaşi model, şi să fie montate direct în hala nouă.

Altceva nu mai e de spus.

— Bună ziua!

Se răspîndeşte repede toată lumea. Numai Cocoş mai rămîne cu cazangiii, inspectează cu mare competinţă născocirea făcută de Iţu — tatăl şi fiul. Pe urmă se uită la ceas şi nu-şi poate ascunde o tresărire. Grozav de repede trece vremea!

— Eşti grăbit? îl întreabă Iţu Florin.

— Da, plec la Reşiţa astă-seară!

— Dar ce tot învîrteşti dumneata pe-acolo?

— Mă duc să-mi inspectez fabricile! Nu v-am spus că sînt industriaş? Ori nu m-aţi crezut?!

Sună telefonul: ţîr, ţîr... Secretara îl caută pe Cocoş din atelier în atelier.

— Alo, da, e aici! Bine, îi spun!... Tovarăşe Cocoş, înainte de plecare să treci pe la tovarăşul Conţu, negreşit!

E ceasul patru şi jumătate. Ilie Conţu şade la birou, cu nasul în nişte hîrtii; nu mai cunoaşte mirosul hîrtiei, acum parcă toate miros a parfum. Lîngă telefon, trei garoafe, într-un păhărel mai lung. Garoafe roz; şi-a băgat capul şi dincolo, la director: tot garoafe, tot trei, dar albe. Ce-o fi însemnînd alb, ce-o fi însemnînd roz?

— A, tovarăşe Cocoş, bine c-ai venit. Cînd pleci?

— La şase.

— La şase, hm! Rămîi noaptea asta în Bucureşti?

— Da; tovarăşul Matei mi-a dat nişte hîrtii să le duc mîine la minister.

— Şi mai departe, cînd ai tren?

— La nouă treizeci.

— Accelerat?

— Automotor.

— Aşa, hm, hm!

— Aveţi vreo nevoie la Bucureşti?

Ilie Conţu se face deodată roz, ca garoafele de pe birou. Bate cu vîrful creionului în cristal.

— Vroiam să te rog ceva, dar lasă, altădată, cînd o să ai timp mai mult!

— Îmi fac eu timp. Vreţi să vă cumpăr ceva?

— Da... Nu, lasă, mai vorbim noi. Drum bun!

Cocoş iese nedumerit: „De ce m-o fi chemat ăsta aici?“ Secretara îl priveşte lung. Se opreşte, o priveşte şi el, mai lung. Nu-i trezeşte nici o sfiiciune, nu se teme de femei, una singură l-a scos puţin din minţi, dar aia nu-i aici.

— Ai plecat, domnule Cocoş?

Ea stă în picioare, cu un şold rezemat de birou; îşi leagănă şoldul celălalt şi rîde prietenos; el îi vede limba, albicioasă, şi o măsea de aur în fund.

— Încă nu, dovadă că sînt aici; dar plec chiar acuşi!

Ea îşi mai leagănă şoldul o dată; are un şold mare, rotund, ori pare aşa fiindcă stă frîntă pe o parte, cu un fel de alint.

— Şi ce ne-aduci cînd vii?

Iar rîde, cu ochii făcuţi mici, iar i se vede limba şi măseaua de aur, lucind.

— Tablă, cornier şi două vagoane de porci! răspunde Cocoş, scurt.

Şi rămîne zgîit, cum i-ar spune: „Poftim, ce-ţi aduc! Dacă nu-ţi place, să nu te mai alinţi cu mine, că nu m-ai nimerit!“

Ea face: „Uf“... Într-un chip care vrea să spună: „Vai, ce om urîcios!“

În curte, Cocoş clatină din cap, gîndind: „Prea dă din şold pramatia asta, ca să nu îmbrobodească pe vreunul, curînd!“

Dar dacă un trandafir nu înseamnă mare lucru, trei garoafe trebuie să însemne mai mult?...

Pepa era bolnavă, în spital, de două săptămîni; căzuse într-o zi pe punte, după prînz, cînd ducea vasele la bucătărie, şi nu mai putuse să se ridice; avea gura încleştată, amorţită — şi înţepenită o parte din trup. Pe urmă, la spital, îşi revenise, îşi recăpătase graiul, treptat, începuse să mişte şi mîna dreaptă, paralizată la început, nu o durea nimic, părea mai liniştită şi mai senină decît oricînd, dar lumina din ochi i se stingea, încetişor, viaţa o părăsea, în fiecare zi cîte puţin, fără ştiinţa medicilor şi fără putinţa lor de a o opri.

Seara la şase, Ana Odeta pleca de la şantier, lăsa barca la vadul Chelarului şi se ducea la spital — căpătase un bilet de intrare, putea veni oricînd. Unchiul Mihalis venea peste zi.

August se apropia de sfîrşit, castanii din curtea spitalului începeau să pălească, soarele era mai blînd, spre seară se îmbrăca într-un văl trist.

— Pepa, am venit.

Bătrîna stătea cu ochii închişi, cu mîinile peste pătură, întinse pe lîngă trup. Răspundea, într-un tîrziu, deschizînd blînd ochii stinşi:

— Tu eşti?

— Da, Pepa.

— Ce-ai gătit azi? N-aţi stat flămînzi?

— Nu te gîndi la asta; cum o să stăm flămînzi?!

Unchiul Mihalis se ducea la piaţă, după cumpărături, seara Ana Odeta gătea pentru a doua zi, făcea totul, fără nici un ajutor; pe cine să aduci? Oamenii pe şlep aşa au trăit întotdeauna, cu puterile lor, fără să ceară sprijin străin.

O dată îl întîlni pe Costea la căpătîiul bolnavei; nu-l mai văzuse între timp, îi lăsase doar mia de lei, la Agenţie, într-un plic închis, scriindu-i numai atît: „Ai fost foarte bun; îţi mulţumesc.“

Costea era posomorît, cam nebărbierit, tras la faţă, părea că nu doarme destul. Ea se simţea stînjenită în faţa lui, mai ales că el n-o întreba nimic. În schimb, îl întrebă Pepa pe el, mai tîrziu, fără să-l vadă, cu ochii închişi:

— Ce ai tu pe suflet? Ia să-mi spui!

El nu răspunse: ridică din umeri şi se posomori mai mult.

— Cum e acasă? stărui bătrîna.

— Cum să fie?

— S-au copt prunele?

— Se pîrguiesc; au să fie coapte curînd.

— Să-mi aduci. Merii au rod frumos?

— Da, a fost un an bun.

Pepa deschise în sfîrşit ochii, întoarse capul spre el şi-l privi lung:

— Ce-ţi face nevasta?

— Ne-am despărţit.

— Te-ai luat de alta?

— Nu.

— Păi atunci cum? Te pomeneşti că şi-a găsit ea...

— Nu! S-a dus la părinţi.

Bătrîna nu-l mai întrebă altceva, şi el nu spuse mai mult.

Ana Odeta nu păstra nici un simţămînt femeii aceleia care o primise aşa de duşmănos, fără nici un motiv, şi-acum nu ştia care din ei, Costea sau ea, era de compătimit; dar probabil lui îi venea greu serile, singur, în casa în care trăise cu ea atîta timp. Ştia, fiindcă şi serile ei, pustii, îi apăsau sufletul, de la apusul soarelui pînă ce adormea, tîrziu.

Nopţile se făcuseră reci pe şlep, fierul punţii îngheţa, silind-o să se închidă în cabină îndată ce sfîrşeau cina — şi pe urmă n-avea altă tovărăşie decît pereţii de scînduri — şi o păpuşă veche, agăţată deasupra patului, la căpătîi. O privea cu ochii muţi, cu obrazul împietrit, cu ceva rece în inimă, cum şi-ar fi privit propriul ei chip, mort de mult.

Peste viaţa ei, necugetată, uşoară ca spuma şampaniei pînă la un timp, se lăsase deodată un cer aspru, nu cenuşiu, străbătut de lumini orbitoare, cerul iernilor de la pol, cum şi-l închipuia, fascinant, rece şi fără nădejdi. Dar orice alt cer ar fi fost altundeva, în sud, cer înalt şi limpede, legănat de zefir, ea ştia că va rămîne aici, ca şi cum în gheţurile veşnice ar fi avut înmormîntată o fiinţă de care nu se putea despărţi. Iar această fiinţă era poate chiar făptura ei, pierdută demult şi regăsită cînd n-ar fi bănuit, şi totuşi incapabilă să-şi reia destinul din locul unde fusese rupt.

Iubea un om — şi cît e lumea de mare nimeni nu ştia taina ei — dar era despărţită de el prin vrăji şi blesteme de nedesfăcut...

Într-o seară, îl întîlni cînd ieşea pe poarta spitalului — era ora opt — şi-atîta de uimită fu să-l vadă venind, încît fără voia ei se opri. Matei se ducea spre oraş, mergea cu mîinile în buzunare, cu umerii puţin aduşi, privind în trotuar, pesemne cu gîndul în altă parte, fiindcă, în clipa cînd ridică ochii şi-o văzu, se opri şi el, tresărind; dacă mai făcea un pas o izbea, cum se întîmplă uneori să se izbească doi oameni în mers, fără intenţie şi fără vina nici unuia din ei.

În prima clipă o privi neatent; e sigur că nu o recunoscu, dădu să facă un pas în lături, s-o ferească şi să-şi vadă de drum. Exact tot atunci ea făcu aceeaşi mişcare şi amîndoi se legănară nedecişi, o dată, sau de două ori, cum iarăşi se întîmplă uneori cu doi oameni care se întîlnesc şi caută, reflex, să-şi facă loc.

Abia după ce izbuti să-şi despartă calea lui de a ei, el o recunoscu şi o salută, cu atît mai repede şi mai prevenitor, cu cît păstra, supărătoare, amintirea unei seri cînd poate lăsase impresia că aşteptase să fie salutat el întîi. Iar de aici, fiindcă erau faţă în faţă, nu se puteau despărţi fără un cuvînt.

Cînd vezi pe un om ieşind dintr-o casă e poate o indiscreţie să-l întrebi de unde vine; cînd iese dintr-un spital, şi atît de tîrziu, e aproape o datorie.

— De unde vii? întrebă Matei, aruncînd o privire asupra porţii, cu firma sus.

— Am o mătuşă bolnavă, răspunse ea.

Şi tăcură. Dialogul obişnuit se sfîrşise, acum fiecare se cuvenea să-şi vadă de drum. Dar şovăiau amîndoi, şi-atunci Ana Odeta, ca să curme tăcerea, ridică ochii şi zise, ceea ce credea că e datoare:

— Vă mulţumesc foarte mult!

— Pentru ce?

— Pentru că m-aţi mutat la trasaj.

— A!...

Păşea puţin nervos, poate nu-i plăcea să i se mulţumească, poate socotea că era o chestiune de serviciu, în care nu încap mulţumiri.

O văzuse de atunci, lucrînd cu Kreis, întinzînd şipca, mutînd greutăţile, fără să-şi ia ochii de pe planşetă cînd intra el, şi aflase că era nu doar îndemînatecă, ci şi foarte talentată pentru acest nou meşteşug.

— Încotro mergi? o întrebă, cu un ton mai comunicativ.

Ea arătă cu mîna spre oraş, incapabilă să răspundă prin cuvinte; după o sută de metri trebuia s-o ia la dreapta, ocolind spitalul, ca să ajungă la Dunăre, unde lăsase barca.

— Mergem împreună! zise el, simplu, limpezind situaţia.

Şi porni, fără să o vadă, simţind-o însă alături, prin alt simţ decît acela care putea să-i vestească prezenţa ei materială; simţi, ceea ce nu-şi amintea dacă mai simţise vreodată, vecinătatea unui suflet îmbrăcat într-o alcătuire femeiască; şi acel suflet impalpabil, dar ale

cărui efluvii ajungeau pînă la el, trezite de căderea nopţii, dădea clipei un farmec cald, îmbietor şi de o mare puritate.

La colţul spitalului ea se opri.

— Eu o iau la dreapta, bîigui, fără să-l privească.

El simţi, pe neaşteptate, o scurtă panică, i se păru că ea îi este o fiinţă dragă, o iubită veche care acum vrea să-l părăsească. Simţi nevoia să se apere, să n-o lase, nu avu alt gînd şi altă judecată.

— Pot să te duc mai departe?

Ei nu-i veni să creadă; ridică ochii spre el, îl privi cu atîta spaimă, şi-n spaima ei se amesteca atîta bucurie nesperată, încît, dacă el n-ar fi avut propria-i tulburare, i-ar fi văzut nu doar ochii, ci sufletul zbătîndu-se, fluturînd în irisul care răsfrîngea noaptea — şi ar fi avut revelaţia întreagă.

Nu-i răspunse, n-o asculta glasul, făcu un semn din cap, arătîndu-şi încuviinţarea o dată cu panica.

Strada care cobora la vad era nepavată, bolovănoasă şi neluminată; zidul şi castanii din curtea spitalului, aplecaţi afară, o făceau atît de întunecoasă, încît nu vedeai unde pui pasul. Merseră într-o tăcere lungă şi nefirească, ascultîndu-şi doar respiraţia, ferindu-se să se atingă unul de altul. Mersese uneori Ana Odeta astfel, pe o stradă nu destul luminată, cu un băiat, cu un bărbat ţinîndu-i braţul, iar mai încolo, unul sau altul încercase s-o împingă încet, ca din întîmplare, în umbra mai deasă.

Şi deodată îşi dădu seama, întreaga ei făptură o vesti, alarmată, că dacă omul de lîngă ea ar fi întins acum braţul, ea l-ar fi respins şi ar fi luat-o la goană, strîmbîndu-şi gleznele pe strada bolovănoasă. Şi dacă pentru a se apăra ar fi trebuit să se lase îmbrăţişată de altul, l-ar fi primit, poate inertă, crispată, cu gîndul în altă parte, jertfindu-se aceluia ca să salveze ceea ce reconstruise atît de greu în fiinţa ei, pentru acesta.

Cînd ajunse jos, istovită de panică, în primele raze ale becului care îi lumina barca, o cuprinse o bucurie nestăvilită că nu trebuise să se apere, se simţi curată ca în clipa naşterii, inima i se umplu de speranţă, ştiu că avea pentru omul de alături o nouă şi mult mai adevărată castitate, şi fu fericită s-o aibă, chiar dacă ar fi fost s-o păstreze zadarnic toată viaţa.

Se opri lîngă malul apei.

— Eu mă duc cu barca!

Acum îl privi — şi îi era luminată faţa: lumina becului bătînd dintr-o parte, lumina dinăuntrul ei, îmbrăcîndu-i amîndoi obrajii în aceeaşi bucurie şi seninătate.

El n-o întrebă nimic; prelungi cîteva clipe tăcerea care îl legase, apoi îşi scoase mîinile din buzunare şi dezlegă barca.

Ea puse piciorul peste copastie, rămaseră puţin aşa — el pe mal, luminat din spate, la un pas unul de altul, ea cu toată lumina în faţă. Şi după ce şovăi, Ana Odeta îi întinse mîna, deodată, altă mînă decît aceea care ştia mîngîierea de dragoste.

— Îţi mulţumesc! spuse.

Nu în şoaptă, nu sfioasă, ci cu un glas clar — şi, fără să fie lipsit de căldură femeiască, părea glasul celui ce comandă să se urce sus steagurile.

Matei rămase pe mal pînă ce se îndepărtă barca; ea mînuia vîslele ca şi cum i-ar fi aparţinut organic, se cunoştea în mişcările ei acea deprindere nu mai puţin firească decît respiraţia, pe care oamenii de la uscat n-o capătă niciodată. Nu făcuse nici un semn, se pierduse repede în întunericul de deasupra apei, dar vîslele se auziră încă mult timp, cadenţate, pînă se pierdură spre malul celălalt; ce ţel putea să aibă ea colo, în pustietate?

Nu simţi nici un ghimpe în inimă, nici ciudă, nici mîhnire, nici îndoială; privirea ei din ultima clipă alunga orice teamă. Nu putea tălmăci în cuvinte omeneşti spusele ei, îi vorbise ceva într-o limbă neînţeleasă, dar simţea că orice taină ar fi ascuns călătoria aceasta nocturnă, nu putea fi decît o taină nevinovată.

Porni pe malul Dunării, printre barcazuri şi şlepuri puse pe tachelaje, drumul pe care îl făcuse, din partea cealaltă, Ana Odeta, în noaptea cînd fugise de acasă.

Era încă devreme, pe alocurea se mai lucra, la lumina felinarelor, se băteau nituri care punctau cu roşu marginile nopţii, cum le-ar fi însăilat împreună — noaptea Dunării cu noaptea oraşului. Simţea nevoia să fie între oameni, prelungindu-şi în alt fel singurătatea, să-i audă, să-i vadă, să le confrunte imaginea cu a celei care plecase, spre a-şi da seama în ce măsură ea putea să le semene, să se încredinţeze că, asemeni tuturora, era şi ea o făptură vie, nu o vrajă.

Urcă pe strada Vapoarelor. La Marchidan, fereastra din faţă era luminată, acoperită cu o pînză albă, ca un ecran pe care se proiecta o imagine — vioara, arcuşul — restul nu putea să apară, părea o vioară

fermecată, cîntînd singură nopţii de la fereastră. Se apropie, îşi puse coatele deasupra gardului şi, aplecîndu-se, îşi rezemă bărbia în palme; felinarul era mai încolo, nu putea nimeni să-l descopere acolo... Ascultă serenada, nu ştia muzică, decît ce cîntă marinarul, melodii aspre, sau languroase, în care uneori e vorba de dragoste: vioara cînta altceva, pentru o lume paşnică, o melodie caldă care-i rămînea însă departe. Nu, avea nevoie de un om, de un prieten, să-i audă glasul, rostirea directă, nu alambicată, a poeţilor şi a muzicanţilor.

Se gîndi la Donos, la Cocoş, care-i erau mai aproape, pe urmă la Ilie Conţu — şi deodată îşi dădu seama că n-avea un prieten pentru seara aceasta. Nu, nu putea să se ducă înapoi, unde o lăsase, s-o aştepte cînd s-o întoarce. Sînt întîmplări care se sfîrşesc într-un loc şi nu pot fi înnodate. Plecarea ei cu barca era o astfel de întîmplare: ea nu trebuia să se mai întoarcă, trebuia sau să se înece, sau să debarce în altă parte.

Ceva mai tîrziu, se pomeni mergînd pe Strada Mare, spre centrul oraşului. Cu cît înainta se simţea mai multă viaţă, veneau fetele de la plimbare, cum vin seara cosaşii acasă, era ora nouă, cînd familia orăşenească se aşază la masă şi ele trebuie să răspundă la apelul tatălui, cu un zîmbet tainic pe faţă, cu o spaimă dulce în inimă, cu un spasm nemărturisit în mădularele celelalte, gîndind la băieţii care le-au sărutat şi le-au strîns braţul. Era ziua, era ora cînd ar fi trebuit să strîngă şi el o fată în braţe. O aştepta să vină? Pornise s-o aleagă?...

În faţa cafenelei se opri; poate că aici vroiseră să-l ducă paşii. Se uită pe geam; oameni puţini înăuntru, pînă se termina cinematograful. Intră şi se duse în fund, fără să se uite la altă masă; ştia pe cine trebuia să găsească, nu era un prieten, dar din cîţi oameni ar fi putut să caute acuma, dorise să-l vadă pe acesta.

— Îmi daţi voie să stau la masa dumneavoastră?

Inginerul Dutchievici îşi încălzea în mînă coniacul. Se ridică dintr-un obicei vechi, păstrat pînă astăzi, îi arătă locul alături, pe canapeaua roasă, dar noul-venit se aşeză de partea cealaltă a mesei şi îşi rezemă braţele pe marmoră. Era în cămaşă, cu mînecile suflecate, nebărbierit din ajun — nu se potriveau unul cu altul, vecinătatea lor părea o întîmplare forţată. Dutchievici avea haine închise, cenuşiul fierului, cămaşă albă, cravată albastră, un albastru stins, ca al cerului noaptea, fixată cu un mic ac de aur, cu o perlă palidă, deasupra celui de-al treilea nasture.

— Vă supără dacă beau un coniac cu dumneavoastră? întrebă oaspetele.

Şi îşi luă braţele de pe masă; i se păru că înfăţişarea lui putea să-l jignească pe celălalt.

— Cu cea mai mare plăcere! răspunse Dutchievici, înviorîndu-se puţin la faţă. Dar să ştiţi că nu-i de aceeaşi calitate.

Zîmbi stingherit, ca şi cînd el ar fi fost gazda. Apoi, după o pauză, urmă schimbîndu-şi glasul, cu o răceală uşor disimulată:

— N-am avut prilejul să vă mulţumesc. N-am primit de multe ori daruri în viaţă; îmi pare rău să vă spun că nu era cazul...

— N-a fost un dar, ci o remuneraţie; ştiu că nu aţi fi primit alta.

Dutchievici avu un gest de surpriză; era penibil: persoana lui prilejuise discuţii la contabilitate, probabil se încheiaseră acte, îl auzea pe Mititelu apărîndu-şi formele, care nu puteau fi călcate: „Bine, dar cum să înregistrăm asta?“ Coniacul i se păru deodată acru, cenuşie noaptea, îşi lăsă ochii în jos, se întunecă uşor la faţă.

— Tovarăşe Dutchievici...

Matei ştia că el ocolea formula aceasta, dintr-o rezervă pe care o dată i-o judecase cam aspru; dar poate nu era o rezervă, ci o neînţelegere; nu dădeau acelaşi sens cuvîntului, îl folosea toată lumea, în liberă circulaţie, şi muncitorul, şi speculantul din piaţă — „Nu sînt tovarăş cu tine, inimă acră, bărbosule, hoţomanule!“ — „Ia, te rog, nu mă insulta! O sută de lei litra de brînză, telemea ca untul, gustă, tovărăşico! Nu pune mîna, tovarăşe!...“

Dar cum să-i explice? Şi cum să-i spună altfel? Nu cunoştea formulă care să arate mai bine dragostea de aproapele, nu aproapele din „Biblie“, ci acela care munceşte alături, cu mintea, cu braţele şi are un ţel ca al tău în viaţă. I-ar fi spus prietene, frate...

— Tovarăşe Dutchievici, zise, m-am gîndit că un dar personal putea să vă... stînjenească. Aţi fi putut crede că iau gestul dumneavoastră, faptul că ne-aţi dat proiectul, drept dovada unei simpatii personale, pe care v-aş fi cîştigat-o.

Terminînd acestea îl privi lung, în faţă, şi ochii lui Dutchievici îi suportară privirea, cu mai multă intensitate. „Şi totuşi ştii că aşa a fost! spuneau ochii lui. Iar acum te tragi în umbră; din sfială sau din şiretenie? Ce mai vrei de la mine? Să-mi iau inima şi să o pun pe masă?...“ Învăţase douăzeci de ani carte, trăise într-o lume a cărei ştiinţă maximă era rafinamentul relaţiilor, putinţa de a-ţi spune, sau de a-ţi ascunde gîndurile în aşa fel ca niciodată să nu superi pe altul.

Iar omul acesta, mecanic de vapor, după cîte aflase, a cărui ştiinţă trebuia să fie alta, nu ştiinţa purtării alese, avea un bun-simţ care îl depăşea pe al rafinatului. Pesemne era acel bun-simţ cîştigat o dată cu naşterea, adîncit prin contemplarea naturii în statica ei elegantă, în dinamica-i armonioasă, dar pe care mai tîrziu ni-l ucide o constrîngere numită educaţie, şi pe care numai unii oameni pot să şi-l refacă, desprinzîndu-l din învăţătură, dintr-o lungă tovărăşie cu cartea. Însă omul de alături îşi luase învăţătura din altă parte, fiindcă nu avusese cînd i-o da cartea; desigur o cîştigase de la viaţă, umblase, văzuse, trecuse impresiile printr-o sită deasă. Îl privi iarăşi, şi-n ochii lui, de obicei reci, se citi aproape admiraţia.

— Să ştiţi, nu am obiceiul să-mi spun uşor gîndurile, vorbi, după o destul de lungă meditaţie. M-am înşelat de multe ori în viaţă. Şi apoi, oamenii nu pun prea mult preţ pe vorbele altora; sîntem obişnuiţi cu unele formule, deşarte, nu ca formulele matematice. Totuşi, nu ştiu cum mi-aş putea exprima gîndul, dacă nu tot printr-o formulă, destul de uzată. Vreau să spun... mi se pare că sînteţi un om straşnic!

Matei înfruntă vorbele, ascunzîndu-şi orice tulburare.

— Tovarăşe Dutchievici, zise după ce goli paharul încet, fără să se grăbească, mi-ar face mare plăcere să bem încă un coniac împreună. Vă aşteaptă cineva acasă?

Inginerului îi trecu o umbră pe faţă; de unde, în ce loc şi cum îi atinsese susceptibilitatea? Dar fu o umbră superficială, fiindcă îndată el îşi reveni şi răspunse, cu amabilitate:

— Nu am nici o treabă... Simţeam nevoia să stau de vorbă cu cineva... Poate chiar cu dumneavoastră.

Sorbind din coniac, Matei se gîndi că trei ani cît fusese pe Sinai şi îl servise pe şeful mecanic, nici un bănuise ce însuşiri generoase avea băutura aceasta a bărbaţilor, serioasă, unduitoare şi în acelaşi timp aspră.

O dată cu încălzirea sîngelui îi veniră în minte Dunărea şi barca; oare unde ajunsese? Ceva îl îndemna să creadă că oriunde ar fi fost, dacă el i-ar fi apărut acum în faţă, ea l-ar fi primit, bucuroasă. Se uită în pahar, îi veni să zîmbească. Şi deodată, lăsîndu-şi coatele pe masă, se aplecă înainte şi întrebă cu atîta candoare, încît fizionomia lui păru naivă şi copilărească:

— Aţi iubit vreodată?

Dutchievici tresări, trupul îi deveni ţeapăn, obrazul i se făcu alb, într-o crispare duşmănoasă.

— Nu înţeleg întrebarea dumneavoastră!

Era imposibil să-ţi dai seama ce se întîmplase. Matei se trase înapoi, lăsă paharul pe masă; coniacul se răcise în sînge, sau căldura lui fusese o senzaţie falsă.

— N-am vrut să fac o indiscreţie, bîigui, încercînd să se scuze, deşi nu înţelegea prin ce greşise, ca să fie dator o reparaţie.

Privirea vecinului continua să fie îngheţată.

— Cred că îmi cunoaşteţi foarte bine viaţa!

— Nu ştiu, n-am vrut să spun nimic care să vă jignească.

— Dumneavoastră aţi fi putut afla pînă acuma. Nu ştiaţi că am fost însurat şi că nevasta mea era nemţoaică?

— Credeţi-mă că n-am ştiut, sau, dacă mi s-a spus, n-am dat nici o importanţă.

Uimirea, confuzia, părerea de rău se citeau atît de limpede pe faţa lui Matei, încît Dutchievici îşi îmblînzi puţin glasul:

— V-aş ruga să nu mai vorbim niciodată despre asta!

Mai aşteptă un timp, care se scurse într-o tăcere penibilă, pe urmă făcu semn chelnerului, chemîndu-l la plată.

Matei se ridică, tot fără să fi înţeles ce se întîmplase.

— Dacă vreţi, am să vă însoţesc cîţiva paşi spre casă.

Ieşiră împreună şi avură tocmai timpul să intre în parc, înainte ca mulţimea care golea cinematograful să inunde strada, gălăgioasă. În port, fluiera un vapor — era ora zece — ultima cursă de noapte. O trăsură urca strada pavată cu bolovani mari, se auzeau roţile scrîşnind pe piatră, iar deasupra, clopoţeii de la gîtul cailor presărau, într-o ciudată nepotrivire, sunetele lor argintii, curate.

Sub platanul din mijlocul parcului, Dutchievici se opri în umbră, şi spuse, fără să întoarcă faţa:

— Soţia mea m-a părăsit în preajma războiului, fără nici o explicaţie... S-a întors în ziua de 24 august 1944, în lipsa mea de acasă, eu eram aici, şi s-a sinucis, cu o metodă într-adevăr nemţească: a pus mantaua de ploaie jos, să nu păteze covorul, s-a întins pe ea şi şi-a tras un glonţ în gură. Glonţul însă, ieşind prin ceafă, a găurit parchetul; a fost o stricăciune pe care n-a putut s-o prevadă...

Apoi porni mai departe, cu paşi măsuraţi, mersul unui om al cărui suflet nu cunoaşte nici o agitaţie. Matei îl privi în lumina unui bec, la ieşirea cealaltă a parcului; faţa lui Dutchievici era impasibilă, rece şi gravă.

— De aici o iau la dreapta; noapte bună! zise inginerul oprindu-se încă o dată.

Matei îi reţinu mîna; părea de gheaţă.

— Înţeleg că v-am răscolit o supărare care e mai bine să fie uitată... N-am bănuit nimic; vroiam... de fapt vroiam să vă vorbesc, să vă întreb ceva despre o fată...

Dutchievici îl privi absent. O fată? Cuvîntul suna atît de bizar, încît nu putea să-i găsească înţelesul... Un copac, un felinar, o fereastră, un acoperiş de casă, noaptea, vîntul rece din baltă; acesta era peisajul. Ce să caute în el o fată, noţiune sfîrşită, din altă lume, din altă viaţă?

A doua zi, Matei evită să intre în sala de trasaj pînă pe la ora unsprezece, deşi era primul drum pe care îl făcea de obicei dimineaţa. Impresiile de ieri, amestecate, mersul pe strada spitalului, Dunărea, barca, vioara lui Marchidan, coniacul, înfierbîntarea aceea neaşteptată, Dutchievici, mărturisirea lui dramatică, se transformaseră peste noapte într-un vis haotic împletit cu somnul agitat — imposibil să şi-l amintească; imaginea cea mai pregnantă, singura care se sedimentase, era fata, dar altfel, provocătoare, întinzînd spre el braţele, ademenitoare şi neruşinată. Nu ştia cît venise ea de aproape, visul se fragmentase, întrerupîndu-se şi înfiripîndu-se iarăşi, ca fluxul şi refluxul, ca un mare principiu ritmic care ne domină viaţa; poate îi simţise pielea, lipindu-se de a lui, o dată rece, dar dureros de molatică, o dată fierbinte, aproape calcinantă, ca la urmă făptura ei să se topească într-un vîrtej de apă, agitîndu-şi braţele deasupra, ultima imagine fiind a unui om care se îneacă.

Acest vis, nedus pînă la capăt, îl chinuise toată noaptea; se trezise buimac, tras la faţă, şi cîtva timp, deşi conştient, nu putuse să ştie limpede unde era visul şi unde viaţa.

Cînd se dezmetici, îşi dădu seama că îl urmărise o întrebare, cu care se luptase, încercînd s-o înlăture, să nu privească adevărul în faţă: unde se dusese ea, noaptea, cu barca?...

Merse pe cală; era terminat tachelajul. La cazangerie se pregăteau tablele — o mie o sută de table dăduse trasajul pentru fiecare şlep, deci peste douăzeci şi două de mii, dacă adunai toată comanda. Erau numerotate cu vopsea albă, stivuite cîte douăzeci, una peste alta. Primele două sute optzeci din serie, destinate fundului, fiind gata, curînd putea să înceapă montajul. Săptămîna viitoare, macaraua avea să le ridice, să le ducă pe cală. Patruzeci de echipe de nituitori se organizau astăzi, se pregăteau bormaşinile, alezoarele, forjele, daianele, ciocanele pneumatice. Cala era împînzită de fire electrice aeriene, curent de forţă, cu prize pe stîlpi, din zece în zece metri — şi peste cîteva zile, reţeaua amorfă acum avea să-şi înceapă pulsatul, umplînd de vuiet malul Dunării aşa de potolit astăzi. Şi acest vast teren năpădit de oameni, unde aveau să se nască odată vapoare uriaşe, părea el însuşi un vapor care se pregătea de plecare.

Marchidan alerga printre paturile de construcţie, într-o agitaţie trecută peste margini; cine îl vedea astfel nu putea decît să-l admire, uitînd să-l compătimească. De cîteva ori, tot alergînd pe cală, se întoarse să-şi adune hîrtiile scăpate din mînă — le lua vîntul şi le purta

printre scaleuri — nimeni nu-i sărea în ajutor, fiecare îşi îndeplinea treaba, totul se petrecea într-o grabă frenetică şi, măcar în aparenţă, nesănătoasă.

Matei se opri la un colţ al halei neterminate; aici lucrau zidarii, tencuind zidurile, în timp ce deasupra se montau fermele sudate: prea repede, prea multe dintr-o dată! „Oare n-am apăsat cam tare pe accelerator?“ Simţi un început de teamă, o povară pe umeri, îngreunîndu-i respiraţia. Acum era tîrziu, vehicolul acesta cu diferenţiale multiple, care se angajase pe o pantă sinuoasă, într-o serpentină ameţitoare, nu mai putea fi frînat; orice frînă l-ar fi făcut să derapeze. Nu; trebuia să meargă înainte aşa, şi să ţină bine volanul...

Îl văzu pe Donos, venind cu un vraf de electrozi sub braţ. Părea şi el agitat — ce naiba, nu mai era nimeni calm astăzi!?

— Ce-i cu tine, ce gîfîi aşa?

— Gîfîi?

— De ce eşti transpirat?

— Fiindcă e cald.

— Nu ştii ce-o fi cu Marchidan?

— Ce să fie?

— Parcă şi-a pierdut capul. Mi-e teamă că n-o să poată face faţă situaţiei.

— O să se găsească cine să-l ajute, dacă o fi cazul. Important e să poţi face tu faţă, la toate!

Donos îl privi atent, necruţător. Vedea, desigur, că-i obosit, dar nu putea bănui cauza. Matei ar fi vrut să-i explice: „N-am prea dormit astă-noapte!...“ Plecă supărat; îl prinse din urmă pe Marchidan.

— Cum merge?

Inginerul se opri, îl privi cu ochii apoşi.

— Mi se pare că eşti supărat, tovarăşe Marchidan!

— Nu, tovarăşe director, nu sînt supărat!... V-am lăsat o notă pe birou, vă rog să-mi rezervaţi cinci minute în repaosul de la prînz.

— N-am putea discuta acum?

Marchidan se uită la ceas.

— Tovarăşul Donos insistă să alcătuim patru echipe de nituitori aleşi dintre tineri şi să le încredinţăm montajul unui şlep; dar nu e bine să dăm o asemenea lucrare pe mîna unor lucrători fără experienţă.

— Da, da...

— Echipele de nituitori trebuie amestecate; oameni mai vechi, încercaţi, cu...

— Da, da...

— Atunci, hotărîţi să...

— Tovarăşe Marchidan, ia spune-mi, cîţi ani ai? Am uitat!

— Douăzeci şi nouă.

— Numai atît? Da, uitasem... Bine, rămîne să discutăm la prînz. Am să-l chem şi pe Donos... (Matei se întoarse, ca să plece, apoi reveni şi-l apucă amical de un nasture al salopetei.) Îţi e mai uşor să lucrezi cu oameni încercaţi!

— E şi explicabil.

— Şi eu cred tot aşa... Mă întreb, de ce te-oi fi pus pe dumneata mai mare peste fabricaţie, cînd puteam să caut pe cineva cu o experienţă îndelungată?

Ochii inginerului rămaseră apoşi, în schimb i se îmbujoră puţin faţa.

— Cine ştie ce-o fi în capul lui Donos?! urmă directorul, privindu-l cu puţină ironie, dintr-o parte. Du-te, ne vedem la prînz... A, ce cîntai aseară, pe la opt şi jumătate?

Marchidan tresări, parcă speriat.

— La opt şi jumătate?... Nu-mi amintesc...

— Nu ştiu ce era, dar mi-a plăcut. Cred că îţi face bine să cînţi la vioară cînd vii obosit de la şantier. Îţi refaci nervii...

— Nu sînt nervos, bîigui inginerul.

Nu înţelegea interogatoriul acesta; aseară plecase mai devreme de la şantier, şi directorul remarcase.

— Dacă nu eşti nervos, o să trăieşti mai mulţi ani decît mine. Eu sînt cîteodată... Dar ce vrei, sînt şi mai bătrîn decît dumneata. Asta contează!

După ce se despărţi de director, Marchidan se pomeni cu maistrul Golgota în coastă, răsărit lîngă el pe neaşteptate. Îl privea atent şi parcă bănuitor, printre pleoape.

— Ce-aţi discutat?

Îi spuse, stînjenit, uitîndu-se pe furiş într-o parte şi în alta. Maistrul pocni din măsele, tic asemănător şi pentru nemulţumire, şi pentru satisfacţie.

— Foarte bine! Eu susţin ideea lui Donos. Ce te deranjează?

— O să meargă greu! Cum să le dai un şlep întreg pe mînă, cînd n-au mai lucrat niciodată? Au să ne ţină în loc, au să greşească, şi răspunderea cade pe capul meu, asta-i!

— Dar eu ce păzesc aici?! exclamă maistrul.

Şi fără să mai aştepte hotărîrea altora, merse la cazangerie să caute patru tineri pe care să-i pună şefi de echipă. Ideea era frumoasă!...

— Gică, Nae, Boţocan, ia veniţi puţin încoace!... Uite ce plan am eu... (aşa, şi aşa, şi aşa...) O să fiţi voi în stare... (şi aşa mai departe...) Ia mai gîndiţi-vă la unu, trebuie patru... Tiberiu?... Da, e bun, chemaţi-l!... Şi strîngeţi pumnii, că mă duc la direcţie să susţin cauza voastră. Pînă atunci, gîndiţi-vă cum vă alcătuiţi echipele... Mă, cînd mă uit la voi, îmi creşte inima, fir-aţi ai dracului!

Cei patru porniră să-şi caute tovarăşi; îndată, în tineretul şantierului se stîrni agitaţie...

Matei se dusese la birou, dezorientat, cu impresia că nu are de făcut nici o treabă; azi îşi părea inutil, i se plătea leafa degeaba. Îşi lăsă capul în palme, pe marginea mesei; se simţea obosit, îşi aminti că de nouă ani nu avusese o lună întreagă să se odihnească, iar în ultima lună, răgazul, timpul de vis şi de meditaţie, în afara somnului, care se scade din socoteala vieţii, nu atinsese un ceas. „Duminică am să trec în baltă, la pescuit, să mă ardă soarele...“ Oare unde se dusese ea, cu barca? Ar fi putut s-o cheme la birou, era în dreptul lui să cheme pe oricine, şi s-o întrebe: „Ce-ai făcut astă-noapte, domnişoară?“...

La unsprezece se duse la trasaj — o văzu îndată ce intră, în fund, colţul din dreapta, aplecată pe duşumea; avea salopetă albastră, aici nu puteai să te mişti în îmbrăcăminte femeiască fără să-ţi arăţi coapsele; dar oare salopeta cît le ascundea? I se păru lubrică, aşa cum se mişca, îngenunchind, întinzîndu-se pe braţe, cu mijlocul arcuit în jos, cu un picior ridicat, ca mîţele care aşteaptă să fie dezmierdate. Părul îi era strîns într-o basma albă; nici o urmă de roşu, de pudră pe obraz. Poate îl simţise dar nu întoarse capul; o văzu puţin palidă, sau culoarea verde a planşetei răsfrîngea o lumină alterantă.

Matei rămase în uşă şi cercetă sala, de la un cap la altul; la şlep se scoteau şabloane pentru tablele consolei; altă echipă scotea şabloanele etravei. Erau înghesuiţi, trebuia mărită şi sala de trasaj. În dreapta, lucra numai ea cu Kreis, la prova motonavei — trăgeau liniile de apă — în timp ce alţi trei, mai aproape de uşă, se ocupau de extremitatea opusă a vasului.

Privirea lui Matei se întoarse la salopeta albastră, mai nouă, mai curată decît celelalte, strînsă pe mijloc altfel, cu o cochetărie inconştientă, şi cu graţie. Tocmai întindeau şipca pe linia curbă

punctată din distanţă în distanţă. O apucară, băiatul de un cap, fata de altul, şi începură s-o arcuiască, fixînd-o cu greutăţi de fontă, ca şi cum ar fi bătut-o în cuie pe planşetă. Ea nu ridică nici o clipă ochii; şipca era întinsă, acum o priveau în lung şi unul şi altul, cu capetele aplecate; braţele li se atingeau, răsuflarea lor trebuia să fie amestecată — un băiat şi-o fată lucrînd umăr la umăr... Cine-i pusese împreună? Şi de ce mai venea Kreis la lucru, cînd avea concediu, să-şi pregătească examenul?

Kreis se dădu la o parte, în stînga, tovarăşa lui făcu un pas spre dreapta — şipca rămase între ei, arcuită, aşa cum se bănuia arcuit sub salopetă mijlocul fetei.

Privi şi Matei, printre pleoape — avea un ochi deprins să măsoare, să cîntărească. O linie curbă are o desfăşurare continuă şi orice abatere zgîrie privirea, cum zgîrie auzul o notă falsă. La a patra greutate, şipca devia uşor, aproape imperceptibil, dar linia emitea o stridenţă adresată parcă nu doar ochiului, ci tuturor simţurilor omeneşti, cerînd să fie corectată.

Fata se apropie, privi iarăşi, se trase înapoi, ca să aibă perspectiva mai largă, se gîndi o clipă, uşor aplecată în faţă, pe urmă merse drept la cea de a patra greutate, îngenunche lîngă ea şi o mişcă milimetric — nu se văzu mişcarea, se văzu doar încordîndu-şi muşchii braţului.

— E bine! zise băiatul. Traseaz-o!

Ea scoase creionul din buzunarul salopetei şi trase linia, după şipcă, mişcîndu-se în genunchi, de la un cap pînă la altul. Din linia pe care o trăgea acum, urmau să se nască mai tîrziu şabloanele, după şabloane să se îndoaie coastele, să se înalţe, să dea forma vasului — şi vasul acesta avea într-o zi să plutească. Era o muncă şi un miracol — ochiul ei se arăta ager, şi mîna dibace, iar felul cum se mişca pe podele putea să te ameţească. Ajungînd la capul şipcii, se ridică, îmbujorată — mişcarea în genunchi fusese anevoioasă. O şuviţă de păr îi ieşise din basma, atîrnînd pe ceafă, şi-aşa cum încerca să şi-o pună la loc, cu braţele ridicate, frumuseţea ei părea abuzivă şi intolerabilă; oare ceilalţi mai făceau vreo treabă, sau încremeniseră s-o privească?

Nu; fiecare era la locul lui, aplecat pe planşetă, mînuind creionul, pensula, rigla, cuiul de trasaj — băiatul însemna cotele viitoarei linii de apă. În picioare rămăseseră Matei şi Ana Odeta, faţă în faţă, la treizeci de metri unul de altul. Ea părea să nu-l vadă, stătea demnă, fără să se sfiască, alta decît cea pe care o întîlnise prima dată.

Înţelegea ce se întîmplă cu dînsa: îşi făcea datoria, era bucuroasă şi mîndră că putea să se arate astfel.

Se apropie, dar nu-i vorbi, nu-i aruncă o privire; se adresă băiatului:

— Nu eşti în concediu, Kreis?

— Ba da.

— Şi-atunci de ce nu stai acasă?

Băiatul se înroşi; ce îl atrăgea aici: trasajul motonavei, sau fata? Era tînăr, nu putea să se prefacă — aproape un copilandru — şi obrazul lui ciuruit de vărsat făcea din el un curtezan puţin redutabil. Nu, nu părea unul din acei flăcăi obişnuiţi să zăpăcească fetele, să le cuprindă mijlocul cu braţul, folosind gesturile mai uşor şi mai cu folos decît vorba. Părea destinat unei vieţi de muncă vrednică şi onestă şi unei femei care să-l iubească egal şi nepătimaş, o tovarăşă de viaţă; dar aceste femei ştiu să-şi facă datoria mai bine decît altele, viaţa molcomă lîngă ele e egală cu fericirea modestiei, care are adesea de ce să fie invidiată.

— Kreis, dacă nu reuşeşti la examen, nu mai ai ce căuta în şantier. Mai bine lasă trasajul şi ţine-te de învăţătură!

— Am timp pentru amîndouă.

— Bine... Pe unde locuieşti?

— Pe Calea Dorobanţilor, înspre gară.

— Destul de departe.

— Vin cu bicicleta.

Deci nu locuia dincolo de Dunăre! Dar chiar dacă ar fi avut casa în baltă, fetele n-ar fi trecut noaptea, cu barca, să-i ţină tovărăşie!

— Bine, Kreis, spor la lucru şi nu uita învăţătura!

Ei nu-i spusese un cuvînt, nu-i aruncă o privire. În schimb, Ana Odeta putuse în acest timp să-l privească nestînjenită, cu ochii mari, cu gura puţin umedă — şi cînd el se întoarse să plece, avea pe faţă o urmă de zîmbet, un zîmbet timid, ascunzînd şi teamă, şi fericire. Era sigură că el venise s-o vadă, de aceea nu-i spusese un cuvînt, nu-i aruncase măcar o privire. Îl urmări cu ochii, speriată de acest mic triumf pe care greu nu l-ar fi simţit o femeie. Dar cînd el dispăru pe uşă, simţămintele clipei dinainte se şterseră, izbînda de adineauri i se păru o închipuire şi, reluîndu-şi lucrul, începu să ridice fixatoarele grele de pe planşetă, cu senzaţia că şi le aşează, una cîte una, pe inimă... Şi totuşi nu-şi simţea inima grea, dimpotrivă, liberă şi uşoară, şi toată fiinţa ei iradia numai lumină...

Matei se duse la birou, rămase fără gînduri cîteva minute, apoi sună secretara.

Aceasta intră, zîmbind, cu bloc-notesul în mînă, instrumentul profesiunii, care-i îngăduia să-şi fluture şoldurile fără a fi bănuită că face altceva decît propria-i datorie.

Se uită la ea pe deasupra florilor care-i împodobeau, ca de obicei, biroul.

— Cu ce te parfumezi?

Secretara se înroşi, feciorelnic, se uită modestă pe sub gene.

— Nu e chiar parfum... (Oftă.) Nu se găseşte. E apă de Colonia, Velur...

— Să ceri de la serviciul personalului un tabel cu toţi angajaţii şantierului... (Ezită.) Cu adresele fiecăruia.

Secretara zăbovea, cu ochii la el — parcă uitase să plece. El bătu deodată cu palma în masă.

— Ce mai aştepţi?

Paharul în care erau florile se clătină, vru să-l ţină cu mîna, din grabă îl răsturnă, apa curse inundînd cristalul. Secretara se repezi să salveze hîrtiile, să nu se ude — îi simţi parfumul de aproape, încălzit, cu o undă de năduşeală femeiască. Sări în picioare, şi de data asta aproape răcni:

— Să nu mai văd flori aici niciodată! Ei, drăcia dracului!

Ea ieşi înspăimîntată. Cînd se întoarse, peste zece minute, directorul era la fel de încruntat cum îl lăsase.

— Se bate la maşină; pînă la ora unu este gata!

— Bine!

Ceruse adresele personalului — îi trebuia una singură; era liber să le ceară, nişte funcţionari se străduiau acum să-i îndeplinească ordinul, unul dicta, o fată bătea la maşină, se întrebau: „Ce-o fi vrînd oare? Ce urmăreşte?“ Erau îngrijoraţi de bună seamă. „Directorul a cerut lista personalului!...“

Maistrul Golgota intră în birou, cu o înfăţişare foarte importantă:

— Am venit într-o problemă urgentă. Se organizează echipele de nituitori. Ce facem cu tineretul?... Tineretul nu trebuie lăsat deoparte.

— Ce propunere ai?

— Să formăm o brigadă...

— Ai vorbit cu Donos?

— Nu-i pe-aici; nu l-am văzut în dimineaţa asta.

— Lucrează la acoperişul halei.

— Se poate... Încuviinţă maistrul, contrariat, pocnind din măsele. Dar vezi, asta-i o problemă a sindicatului.

— Nu doar a sindicatului! Vino la ora douăsprezece să discutăm; ideea dumitale au mai avut-o şi alţii.

— Se poate!

La douăsprezece, maistrul Golgota se prezentă cu lista echipelor gata alcătuite... Ce să mai discuţi? Cine să se opună? Marchidan îşi schimbase complet părerea, în cîteva ceasuri...

Donos rămase în birou după plecarea celorlalţi. Matei părea absent, privea tabelul personalului, pe care îl avea încă în faţă.

— Toate merg ca pe roate! zise, fără să ridice capul. Oare unde o fi piedica? Într-o zi trebuie să apară!

— Piedici sînt destule, răspunse Donos. Apar în fiecare zi altele.

— Nu; piedica mare şi nebănuită, care să ne frîngă grumazul!

— Mi se pare că n-ai prea dormit astă-noapte! Du-te la mine şi te odihneşte un ceas; după aceea o să vorbim altfel.

Matei clătină din cap; nu prea dormise, nu avea să doarmă nici la noapte şi nici nu putea să se odihnească.

Restul zilei i se păru că trece zadarnic. Seara, la ora şapte, luă tramvaiul; nu avusese răbdare să mai aştepte. În centru coborî, era încă devreme, se întuneca după opt. I se părea că toată lumea îl vede şi ştie unde merge. Trecu prin faţa cafenelei Elite, nu putea să desluşească nimic în penumbra de după vitrine, nu se aprinseseră încă luminile, dar ştia, nu era ora lui Dutchievici — şi-apoi, ce să-l întrebe? Cum să-l întrebe? Şi de ce tocmai pe el? Donos ar fi putut să-i spună mai multe, şi-i era tovarăş, vechi prieten. Şi Uică ar fi putut să-i spună mai multe, şi Kreis, poate şi portarul — şi multă lume. Dar cum să întrebe?

Pe la opt şi un sfert, ajunse pe strada Plevnei, după multe ocoluri; mergea pe peluza neîngrijită din mijloc, la umbra castanilor; nu vedea numerele, din cînd în cînd traversa, cerceta tăbliţele de pe ziduri sau de pe garduri: 146, 150 — pînă la 308 mai erau încă şaptezeci şi opt de case.

Ajunse mai mult pe dibuite, felinarele nu ardeau încă, singura lumină venea din curţi, sau pe ferestre. Se gîndi deodată că faptele cele mai însemnate din viaţă, mai grave şi mai primejdioase, le săvîrşise pe întuneric — şi atunci nu-i bătuse inima ca astăzi.

Rămase pe loc, la umbra unui castan, privind casa. În faţă nu era lumină, ardea un bec, mai în fund, după un paravan de şipci. Nu mişca

nimeni, nu, ea nu era încă aici, la ora aceasta. Putea să cerceteze în voie zidurile care o ascundeau de privirea oamenilor, acoperişul care o apăra de ploaie... Ce splendidă şi naivă contemplare, dar ce păcat că nu se mai potrivea vîrstei lui de astăzi! Să-i fi aruncat o floare în curte — nu făcuse gestul acesta al adolescenţei niciodată; pe-atunci freca rugina în cală, iar dragostea o cunoscuse la Pireu, într-un lupanar, prima lui femeie nu avea nume în amintire. Viaţa îl împiedicase şi mai tîrziu să aibă o iubită adevărată; fusese luptă, fusese război... Acum era pace, putea să umble în văzul lumii, să rîdă şi să muncească. De ce nu putea să-i iasă în cale, să-i spună: „Nu cumva tu eşti fata pe care trebuia s-o iubesc odată?“

Să-i apuce mîna şi să pornească împreună pe stradă...

— Psst, psst, tovarăşe!

Se întoarse cu o mişcare bruscă, răsucindu-se pe trunchiul copacului şi rămase aşa, lipit cu spatele, mişcare veche, căutîndu-şi instinctiv o pavăză.

Nu se vedea nimic în direcţia de unde venise glasul; fusese o şoaptă. Pe urmă zări la poarta de peste drum o umbră omenească, agitîndu-şi braţele.

— Tovarăşe, tovarăşe, vino încoace!

Era maiorul Guzgunis, aşezat pe scăunelul lui, la poartă; după ce pîndise cinci minute, nu mai avusese răbdare, îl intriga omul pitit la umbra castanului; era gata să colaboreze, cu un sfat, cu o informaţie...

Străinul veni mai aproape: maiorul se săltă puţin de pe scăunel, să-l vadă: era întuneric, nu-l putea recunoaşte.

— Pe cine cauţi? întrebă în şoaptă.

Matei simţi un dezgust profund, total, paralizant; pîndea, şi altul la rîndul lui îl pîndise — nu mai avea nici măcar îndemînarea şi prevederea de altădată; pentru o astfel de greşeală, de multe ori ar fi primit drept pedeapsă închisoarea, torturile sau moartea.

Nu răspunse, întoarse spatele şi porni repede, aproape fugind, alungat nu de teamă, ci de acel dezgust, care acum primea un afluent olfactic: omul, nespălat, cu hainele neaerisite, mirosea groaznic!

Nu avu curajul să se întoarcă, să mai treacă o dată prin faţa casei; merse înainte şi cobori în port, hotărît să ia cheiul în lung şi să iasă în oraş prin altă parte.

Venea un vapor de pasageri, cursă de noapte, întinzînd o mare perdea de fum pe cer, acoperind stelele, şi-o mare pată de lumină pe

apă. La Agenţie se stîrni forfotă; mulţimea debarcată umplu cheiul, dar se scurse repede, o înghiţi oraşul, în cîteva minute nu mai rămase decît caldarîmul şi cîţiva răzleţi, întîrziaţii. Doi infirmieri coborau o brancardă; în urma lor venea un bărbat, cu o valiză mică în mînă, urmărindu-le mişcările şi sfătuindu-i, îngrijorat, la tot pasul:

— Încet, încet, să n-o zdruncinaţi!

Deodată în jurul lor se strînse o ceată de oameni, răsăriţi ca din pămînt, se născu un fel de busculadă lîngă brancardă.

— Ia mîna, tovarăşe, e munca noastră! se auzi un glas duşmănos, îngroşat de tutun şi de băutură.

Matei se apropie — îl atrăsese totdeauna mulţimea, să vadă, să întrebe, să ajute, să apere, impulsiv chemat să fie martor la orice faptă omenească.

— Oameni buni, nu zgîlţîiţi targa! E femeia bolnavă, vin cu ea de la spital, lăsaţi-ne în pace!

Ceata se înghesuia, îmbrîncea infirmierii, să pună mîna pe brancardă.

— E munca noastră! Ia mîna că îţi fac praf halatul!

Nu le putea ţine piept nimeni; într-o clipă, îşi terminară victorioşi asaltul şi porniră pe schelă, doi ţinînd brancarda, ceilalţi încadrînd-o, ca şi cum femeia bolnavă ar fi putut să le scape.

Omul cu valiza, bărbatul, alerga în jurul lor, nu mai putea răzbi pînă la nevastă, se mulţumea să-i roage:

— Încet, n-o zgîlţîiţi, că-i bolnavă!

— Unde-o ducem, negustorule? se auzi glasul de la început, ca al unui staroste.

Matei se apropie de un slujbaş al Căpităniei, care privea nepăsător, dintr-o parte.

— Ce se întîmplă aici?

— Hamalii...

Un întîrziat din ceată trecu pe alături şi prinzînd vorba, ripostă, pus pe harţă:

— Sîntem docheri, nu hamali! Ţine seama la vorbă, tovarăşe! Ori eşti din ăia care au supt sîngele poporului şi-ai vrea să se întoarcă iar vremea voastră?

Era rumen la faţă, dar nebărbierit, şi cu hainele prăfuite; se vedea că se tăvălise pe jos, fără să pară chiar atît de beat cum arăta respiraţia.

După plecarea lui, slujbaşul ridică din umeri.

— Docheri, hamali, naiba să-i pieptene! Dar sînt sindicalizaţi şi legea îi apără. Munca în port n-o pot face decît ei; s-au înmulţit ca ciupercile, nu au de lucru pe numărul lor, şi-atunci pun mîna pe ce apucă.

— O brancardă cu o femeie bolnavă?!

— Pe orice! Stau la pîndă şi cum simt o mişcare, se năpustesc; nu le scapă nimic nici noaptea. Dacă te aşteaptă un prieten la debarcader, nu-i dau voie să-ţi ducă geamantanul. Ce nu poţi duce singur, e dreptul lor — şi plăteşti.

— Şi sindicatul îi apără?

— Aşa e legea: orice muncă în port...

— Dar sînt munci şi munci; asta e ruşinos!

— N-ai ce le face; urlă că altfel mor de foame.

— Să se ducă să muncească în altă parte!

— I-au chemat la Calea Ferată, dar nu s-au dus; nu vor să se despartă de Dunăre.

Matei îşi continuă drumul, la dezgustul vechi adăugîndu-se încă un afluent, de altă natură decît celălalt. Omul a dărîmat, în veacuri, blestemul biblic al muncii, şi din sudoarea frunţii şi-a făcut un act de nobleţe mai autentic decît al seniorilor şi al împăraţilor. Dar ce muncă? O brancardă, o boccea, un sac cu cartofi — apoi cîrciuma şi tolănitul în praf?! Poate nu erau vinovaţi hamalii... Munca pe malul apei, adesea moştenire părintească, n-o cunoştea el însuşi? — nu tînjise după ea, ori de cîte ori fusese în altă parte?... N-au vrut să se ducă la Calea Ferată? Bineînţeles, era şi stricăciune în aceste suflete, cîrciuma este o şcoală proastă; dar cum să-i învinuieşti, dacă nu avuseseră parte de alta?

Uite de unde putea să-şi ia oameni la şantier; de ce să-i mai caute în alte locuri? Să fie la Dunăre, să simtă vîntul din baltă, s-audă fluierul vapoarelor şi vîjîitul zbaturilor... Cu cîrciuma s-o îngriji Cocean, o şti el să le vină de hac năravurilor: „Ce-i aia basamac? — mai bine vino să-ţi dau eu calorii, după carte!“

Dincolo de Agenţie, unde se sfîrşea cheiul, răsărea din umbră, într-o pădure de şpraiţuri care-l ţineau să nu se răstoarne, un barcaz de lemn încă în lucru, de proporţii mari, poate de o sută de tone; se opri să-l privească la lumina slabă a felinarului; îl mai văzuse şi deunăzi, cînd trecuse pe aici, dar curiozitatea atunci îi fusese eclipsată de amintirea fetei care se dusese cu barca.

Bordajul, pus numai pînă deasupra gurnei, lăsa să se vadă coastele de fier, construcţie robustă, cum nu se obişnuia la aceste improvizaţii. Fiindcă nu era lucrarea unui şantier, se vedea doar o baracă, alături — desigur un ultim armator care-şi încerca norocul, învestindu-şi în această construcţie sutele de mii de lei obţinute pe cocoşei, anul trecut, la stabilizare.

Pe un buştean, lîngă baracă, şedea un paznic, cu o pătură pe umeri, picotind; nu-l interesa vizitatorul, treceau mulţi oameni pe mal şi toţi căscau gura.

Matei ocoli barcazul, cercetîndu-i formele; pe cînd se afla în partea dinspre Dunăre, auzi paşi dincolo, apropiindu-se grăbiţi, şi urechea lui, deprinsă de mult cu alfabetul sunetelor, descoperi parcă paşii cuiva cunoscut. Instinctiv se aplecă să privească printre scaleuri; văzu un om mergînd foarte repede, strecurîndu-se prin zona de umbră unde nu ajungea lumina felinarelor. Întunericul modifica proporţiile — era greu să încadreze silueta omului în dimensiuni care i-ar fi stabilit un început de identitate, dar mişcarea lui şi zgomotul paşilor se asociară, vestindu-i încă o dată, mai limpede, pe cineva întîlnit des în ultima vreme. Pe urmă, silueta dispăru, după baracă; mersul, în schimb, se auzi distinct, ducîndu-l pînă aproape de revelaţie: pe omul acesta îl întîlnea în fiecare zi, îl avea în preajmă, îi auzise paşii chiar acum cîteva ceasuri!

Ocoli barcazul şi se uită pe fereastra barăcii, luminată, în clipa cînd uşa din partea opusă se deschidea, desenînd pe perete un dreptunghi de noapte. Şi din acest cadru negru răsări, ca într-o proiecţie cinematografică, făptura lui Marchidan, întreagă.

Intrigat de vizita nocturnă a inginerului său, care de obicei îşi închina această oră viorii, Matei înaintă cîţiva paşi, pînă sub fereastră. Înăuntru, un om în haine negre şedea la o masă de scîndură, pe un scaun fără spătar, şi îşi rodea unghiile, într-o atitudine plină de placiditate. Ceea ce se distingea în fizionomia lui de la întîia privire erau sprîncenele, stufoase, grele, acoperindu-i ochii, lăsînd să răzbească de sub ele doar două sclipiri, ca de lanternă.

La intrarea vizitatorului, omul încetă să-şi roadă unghiile, dar nu-şi schimbă restul atitudinii, care rămase la fel de placidă ca mai înainte. Marchidan în acest timp îşi scosese şapca şi îşi ştergea năduşeala de pe frunte, răvăşindu-şi părul subţire şi rar, căzut în faţă, ca nişte fuioare de cînepă, vîscoase şi decolorate de o lungă maceraţie. Pe urmă trase din buzunarul de la piept o hîrtie împăturită, o desfăcu —

hîrtie de ozalid, de bună seamă o schiţă, un detaliu de construcţie — şi se aplecară amîndoi asupra ei, pe masă.

Acuma Matei înţelese: proiectul barcazului era făcut de Marchidan; ar fi trebuit să recunoască de la început în liniile lui, mai ales la pupa, ceva din forma motonavei — aceeaşi sursă de inspiraţie. Nu-l împiedica nimeni să cîştige un ban mai mult, dar oare era aşa de împovărat, încît trebuia să-şi jertfească puţinele ore de odihnă care-i rămîneau? Şi-apoi avea un salariu din cele mai mari!

În timp ce gîndea astfel, îl văzu pe inginer scoţînd din buzunarul de la spate al pantalonilor un plic albastru şi punîndu-l pe masă. Omul celălalt îl desfăcu: erau bani, hîrtii de cîte o mie. Începu să le numere îndemînatic, dar cu aceeaşi nepăsare cu care îşi rosese unghiile pînă la venirea oaspetelui.

Mirarea, uimirea lui Matei nu avură cînd creşte, fiindcă tocmai atunci auzi alţi paşi, în spatele barăcii, şi uşa se deschise încă o dată, lăsînd să intre un om uscat şi de înălţime aproape nefirească. Îndată ce îşi îndreptă spinarea, fiindcă nu putuse să încapă pe uşă decît aplecat de la jumătate, i se văzu faţa, şi uimirea privitorului de la fereastră o depăşi pe cea care fusese oprită în loc adineauri: era Uică, magazionerul, cu mustăţile ieşite, ca nişte ţepuşe negre, în afara obrajilor.

Noul venit salută cu o deferenţă slugarnică, pocnind din călcîie milităreşte şi frîngîndu-şi mijlocul, apoi rămase cu ochii zgîiţi la banii de pe masă.

Matei făcu încă un pas, intrigat de această reuniune ciudată. Dar în mişcarea lui, călcă pe o tablă care, îndoindu-se, scoase un sunet de tobă spartă. Paznicul, pînă atunci adormit pe buşteanul lui, ceva mai departe, sări în picioare, în timp ce oamenii dinăuntru întorceau toţi trei deodată capetele spre fereastră.

Depăşindu-i curiozitatea, prudenţa îl îndemnă pe Matei să se ascundă în umbră şi să dispară, cu o dexteritate de mult exersată. Şlepurile trase pe mal, remorcherele, barcazurile, şalupele, amestecul eterogen de vase aflate în reparaţie îl ajutară să se piardă repede în noapte; era mai bine aşa, decît să fie recunoscut de ceilalţi, chit că nici unul nu i-ar fi cerut explicaţii.

Cineva totuşi îl văzuse, un om care îl cunoştea prea bine şi ar fi putut să-i spună o vorbă, fiindcă nu avea motive să se ferească; nu socoti însă potrivit să se arate şi să înceapă o convorbire, fiindcă atenţia lui era îndreptată în altă parte. Venise tiptil după Uică, ferindu-

se pe lîngă stivele de lemne, pe după vagoane, printre feluritele vase, iar acum stătea la pîndă în umbra unei şalupe, la vreo zece paşi de baracă.

Uşa barăcii se deschise, cineva îşi scoase capul şi întrebă cu un accent care îi dovedea originea grecească:

— Unde esti, Vlasi?

Paznicul răspunse din umbră:

— Aici, domnu' Lalachi!

— Ce-a buşit asa?

— Nimic; a trecut unu şi s-a împiedicat de o tablă...

Acum se făcuse linişte, paznicul se aşezase la loc pe buştean şi începuse iar să picotească. Omul ascuns ieşi de după şlepuri şi, luîndu-şi mersul cel mai firesc, trecu prin faţa barăcii, ca orice drumeţ; era înalt şi mlădios, tînăr, după cum punea pasul. Cînd fu la lumină se uită stăruitor pe fereastră, şi-atunci i se desluşi faţa; şi Marchidan şi Uică ar fi fost foarte surprinşi să-l vadă, fiindcă ar fi recunoscut în el pe Firicel, tîmplarul modelist de la şantier.

Flăcăul merse aşa vreo sută de paşi, apoi se întoarse şi trecu încă o dată pe la fereastră, gata să sară în umbră dacă ar fi auzit scîrţîitul uşii. Ajungînd la vechiul lui adăpost, se ascunse din nou după şalupă şi rămase la pîndă...

În acest timp, Matei îşi continua drumul, la lumină, în lungul căii ferate, urmărit de o nedumerire firească. Nu i se părea prea ciudat că Marchidan îi dăduse un teanc de bani omului cu sprîncenele stufoase; poate se împrumutase de la el, şi azi îi plătea, fiindcă îşi luase leafa. Totuşi, întîlnirea lor noaptea, apariţia lui Uică, atmosfera tainică îi puneau în mişcare imaginaţia... Avea de gîndit, de cercetat — această întîmplare nu trebuia uitată. Bizară trinitate!

Aşa, frămîntîndu-şi mintea, se pomeni la vadul Ghelarului, şi atunci gîndurile îi fugiră în altă parte. Ardea acelaşi bec pe stîlp, nu se vedea însă barca. Se apropie de ţăruşul unde fusese legată, văzu în mîl urme de etravă. Poate plecase de curînd — ascultă pe apă... Dar oare, cît e ziua de lungă, într-un loc acostează o singură barcă?

Nu se auzea zgomot de vîsle; doar valurile — şi dincolo, un întuneric greu, deplin, definitiv, ca o mare de tuş îngheţată, acoperea balta.

Barca fusese aici, plecase de o jumătate de oră, însă cu unchiul Mihalis: trebuia să se întoarcă, nu putea să lase şlepul singur,

noaptea. Ana Odeta rămăsese la spital: Pepa se stingea, nu credea nici un doctor că o să mai apuce toamna. Trupul ei se lupta din greu să mai trăiască — totul în ea era supus unei distilări ciudate; îşi pierdea greutatea constant, ca rotirea ceasului, fără să ştii care-i poarta pe unde se duce viaţa. Se făcuse mică, aşa cum fusese odată, la o vîrstă a copilăriei, de neimaginat astăzi — i se subţiase obrazul, parcă şi oasele craniului se strîngeau în ele, de la o zi la alta; nimeni n-ar fi putut să recunoască în ea nu pe Pepa, măcar o făptură omenească.

Ana Odeta şedea la căpătîiul patului, veghind-o zadarnic: bolnava n-o mai recunoştea, n-avea nici o dorinţă, nici o nevoie, nu putea să deschidă ochii, să vorbească, îşi încheiase socotelile cu lumea aceasta, şi cu şlepul, şi cu Dunărea, care o legănase. Dar fata rămînea acolo, cea care trebuia să trăiască, într-o confruntare sinistră şi inutilă. Inima ei era vie — dincolo de ferestre era numai viaţă...

Cocoş avusese de îndeplinit o misiune suplimentară, foarte delicată, şi mai ales tainică. O treabă între bărbaţi — înţelegea situaţia: atît ţi s-a spus, atît faci, nu întrebi nimic, nu sufli o vorbă mai departe...

Drumurile lui la Reşiţa nu erau o desfătare, degeaba îl pizmuiau unii: te plimbi cu trenul, dormi la hotel, mănînci la restaurant, pe seama statului, şi-ţi merge leafa! E altceva decît să baţi cu ciocanul!

Pizmaşii nu ştiau că drumul în tren, noaptea, era o cazină: să dormi în capul oaselor, să te înghesuiască unul, altul, să te scoli ca să dai locul unei cucoane cu copil în braţe... Frumuşică, durdulie cucoana, dar copilul i l-a făcut altul! Te ridici, stai în picioare, pe coridor, pînă îţi amorţesc toate, te uiţi pe geam în compartiment: cucoana doarme în lumina albastră-palidă, iar cel de alături îi simte căldura, şoldul şi coapsa, pe gratis. Te ridici tu, ca să se bucure altul!

Mîncare la restaurant? Ce restaurant!? Un codru de pîine şi-o bucată de salam, sau de slănină; înfuleci pe apucate. Ehei, tovarăşilor care staţi la masă cu farfurie în faţă, nu stîrniţi mînia cerului, că la Reşiţa nu-i Fănică bucătarul să vă hrănească!

Hotelul?... Nu, e fără baie, fîrtaţilor! Vii pe la miezul nopţii, ai jucat table cu şeful expediţiei, funcţionar mărunt, dar de el depind multe, ai băut rom, o jumătate de kilogram, ţi se învîrteşte capul, ptiu! — cum poţi să bei otrava asta? Şi îl plăteşti tu; să vedem, pe urmă Mititelu îţi decontează paguba? Cum s-o deconteze? Ce, şantierul trebuie să-ţi plătească patima? Se cheamă că eşti beţiv dacă pui o jumătate de rom la o masă; mai bine taci şi scoate din buzunar, că d-aia ai misie! Bine, ducă-se dracului!...

Mai trebuie să prelucrezi şi un impiegat de la gară, mîine la prînz e liber, îl pofteşti la masă; ăsta nu bea rom, bea Fetească de Tîrnave, sticlă de trei sferturi, lunguiaţă; te uiţi la ea cum se goleşte, chelnerul toarnă, ce-i pasă?! — pui mîna pe gura paharului, „nu, mulţumesc!“ — lasă să-l adape pe celălalt, uite cum bea, al naibii, feroviarul! A, e liber astăzi, poate să-şi umezească buretele, parcă-i cămilă, bagă în el să aibă cît ţine deşertul. „Mai dă un sifon!“, zici tu. — „Şi-o sticlă, Ionele!“, strigă el. Chelnerul îl cunoaşte, se înfăţişează îndată, poc, trage dopul şi toarnă — ho, pune-i şi sifon, că altfel mă dai gata! Te cauţi în buzunar, îţi socoteşti cheltuielile, oare ajung banii?... N-ai încotro; dispoziţia e dispoziţie, vagoanele sînt repartizate, dar n-au unsoare la osii — cum vine asta? Iac-aşa: trebuie un pic de

bunăvoinţă. Bine, hai să le ungem cu Fetească de Tîrnave! Toarnă, băiatule!

Te-ai aranjat şi cu gara, mai rămîne un muşteriu pentru deseară, ăsta nu-i băutor, îi place cafeaua, de care s-o găsi, de orz, de năut, de cicoare, numai să fie neagră, să te amăgească — şi o sorbăie, şi suge din ţigară, şi-i pisălog, nu se grăbeşte să se ducă la culcare, e certat cu nevasta; iar tu trebuie să-l asculţi: „Şi cum îţi spuneam, dragă domnule...“ Nevasta cîntă la pian, de-aici vine neînţelegerea şi drama... Asculţi, dai din cap, ţi-e gîndul în altă parte; oare or fi terminat dimensionarea tablei? El vine mai aproape, peste masă, te apucă de nasture: „Spune şi dumneata, dragă domnule, am sau nu am dreptate?“ — „Desigur, tovarăşe!“... „No, atunci, mai bem o cafea?“ Cine s-o bea? El, Cocoş, îşi bea necazul, şi-i obosit, şi-l dor oasele — şi mîine la cinci trebuie să fie în picioare...

În sfîrşit, la unu şi jumătate, după ce şi-a condus oaspetele, urcă în cameră, aprinde lumina: o ploşniţă pe pernă îl priveşte înciudată... Ăsta-i hotelul; un robinet picură toată noaptea, pe la trei te suceşti, buff — cade patul... „Şi pentru ce toate astea, tovarăşe Cocoş?“ ar putea să-l întrebe cineva, bunăoară Iţu Florin, fiul, care acum lucrează la altă născocire, singur, fără taică-su.

Cocoş îi dă tîrcoale cînd migăleşte, foarte interesat de viitoarea inovaţie: o maşină, manuală deocamdată, pentru îndoit tablele în gurnă. Tot o jucărie şi asta: un şablon concav jos, făcut după formă, cum l-a dat trasajul — peste el aşezi tabla. Alt şablon, convex, deasupra, pe care îl apropii şi-l presezi, învîrtind trei vîrtejuri, puse la distanţe egale. Iar tabla, în loc s-o îndoi anevoios, cu ciocanul, iese netedă, frumos curbată, fără deformări: în zece minute e gata, cîştigi patru ceasuri! Simplu, frumos, elegant şi practic! Cît costă? Nimica toată! Bravo, frate!

Iţu Florin nu-l întreabă nimic, cum nu-l întreabă nici alţii, dar dacă l-ar întreba unul de ce se zbuciumă atît, Cocoş ar putea răspunde astfel:

„Pentru că asta mi-e misiunea: să mă lupt cu năravurile vechi, să pun umărul, să împing, să ung osiile, numai să vină tabla! La ce trebuie? Ştiu, dar nu mă interesează. Şi dacă n-aş şti, tot aş face treaba; dacă tovarăşul Matei mi-a dat o sarcină, mort, copt, o duc pînă la capăt...“

Ştia mai tot şantierul acum ce-l lega de director, căruia de la paisprezece ani îi tot fusese în preajmă. Cui vroia să-l asculte, Cocoş

continua să-şi povestească viaţa, pe frînturi, fiindcă tocmai cînd se înfierbînta mai tare îşi aducea aminte că are de făcut repede o treabă. Dar la primul prilej, o relua fără multe invitaţii, repetîndu-se cîteodată, ca toţi guralivii care uită mîine ce-au spus astăzi.

— Ei, şi ce-a mai fost după aia?

— Cînd cu şeicul de la Alep?

Şeicului de la Alep se lăudase Cocoş că-i furase nevasta... Adică, mai întîi îi luase o capră, nu ca s-o vîndă, nu ca s-o mulgă — s-o aibă mascotă pe vapor, hoţie dezinteresată... Prinzînd şeicul de veste, cît încă vaporul nu plecase, i-a adus şi ţapul caprei, să nu-i despartă, şi i l-a dăruit, cu inima generoasă. Povestea nu se sfîrşea aici, dar oamenii nu credeau, prea era cusută cu aţă albă! Capra şi ţapul, să zicem! Cum rămînea cu nevasta? Oricît l-ar arde soarele în ţeastă, nici un om şi nici un şeic nu ajunge în halul ăsta! După ce te prinde în grădină cu femeia lui, noaptea, pe lună, în loc să-ţi taie capul, zice: „Hai înăuntru, efendi, mai am încă şase“.

— Cu şeicul mai slăbeşte-ne, nene Cocoş! Spune ce-a fost mai departe, după ce v-a ascuns hamalul, cînd cu Corina, că doar n-oi fi uitat-o!

— A, cînd am fugit din Constanţa? Păi ştiţi că ne-am urcat pe un vapor sîrbesc... Pe urmă am ajuns la Stambul, nu de-a dreptul, şi-acolo am stat trei luni la răcoare: aşa se zice, dar era cald al dracului! Şi-am mîncat la halva cu lipie pînă ni s-a făcut greaţă.

— La răcoare? Adică la închisoarea turcească?

— Întocmai!

— Dar pentru care pricină? Ai furat iar vreo capră?

— Ce capră? Parcă de capre ne ardea nouă? Trebuie mai întîi să ştiţi ce-am păţit cu vaporul...

Petrolierul sîrbesc Dubrovnik naviga noaptea, aproape de coastă, la sud de Cavarna — era la 14 spre 15 august 1936... Fugarii stăteau ascunşi într-o barcă de salvare, sub tendă; pe un petrolier e mai greu să găseşti unghere tainice, te înăbuşă aburul benzinei, ameţeşti, adormi şi nimeni nu te mai deşteaptă; trebuie să stai afară, la aer. Aveau pesmeţi şi două sticle cu apă. Navigau de la cinci după amiază; pe la unsprezece noaptea, maşinile şi-au schimbat mersul deodată; turaţie mică, atît cît să poată asculta cîrma — ce-o fi însemnînd asta? Încolo linişte, nici un semn de panică, oarecare glasuri — şi gata. Curînd, fochistul care-i ascunsese s-a strecurat la ei, să le şoptească:

— Se încurcă treaba!

— Dar ce e?

Vorbeau un fel de grecească, singura limbă comună, pe care o rupeau cei doi şi gazda.

— S-a primit o radiogramă de la Constanţa, cere să stopăm şi să indicăm poziţia: vine un torpilor să ne caute.

— N-au nici un drept! Am ieşit din apele teritoriale!

Vorbele acestea de protest le spunea cel mai vîrstnic dintre fugari; îl chema acum Matei Petre — tot mecanic, după cum se vedea din acte. Nu-l întrebase hamalul ce alt nume i-ar place, nu era pe alese, îi dăduse şi el hîrtiile avute la îndemînă; dar parcă pe copil, cînd îl botează, caută cineva să-l întrebe cum ar vrea să-l cheme în viaţă? Numai că, în cazul de faţă, cel puţin numele de botez adus de soartă se potrivea cu cel vechi, de acasă.

Pe al doilea fugar îl chemase pînă atunci Cocoş Alexandru; tovarăşul lui îi spunea Cocean — de ce naiba? Livretul de marinar pe care i-l dăduse hamalul era eliberat de Republica Franţei, prin direcţia portului Le Havre, şi-n el scria: Andrée Petitmonnaie. Nume caraghios, mai degrabă poreclă, citindu-se „Ptimoné“ şi însemnînd în limba noastră „bani mărunţi“ — mărunţiş, mai pe scurt. Numele nu-i plăcea lui Cocoş, fiindcă avusese nenorocul să se potrivească prea bine cu statura unui om scund; să fi zis că-i fusese ales — poruncit! Iar de pronunţat, îl pronunţa în felul lui „Timonè“ înlăturînd consoana de la început, nefiindu-i limba deprinsă cu asemenea răsuciri galice.

Dar lăsînd la o parte numele, pe care cu tot necazul avea să-l poarte de atunci înainte mult timp, deocamdată era vorba cum să scape de torpilorul pornit pe urmele lor. Cunoşteau amîndoi legile internaţionale, n-avea nimeni dreptul să-i ia de guler şi să-i întoarcă în ţară; nici autorităţile turceşti, la Constantinopole, nu puteau să-i extrădeze. Însă cînd un căpitan de vas vrea să-şi facă treaba, să se întoarcă peste o lună la Constanţa, să-şi încarce tancurile, nu se cuvine să se pună în răspăr cu autoritatea românească!

— Căpitanul crede că îl bănuiesc de ceva contrabandă, a dat poziţia şi aşteaptă, zise fochistul mai departe. Dar cu siguranţă că pe voi vă caută!

— Un torpilor, Matei! Mare cinste ne face! încerca să glumească Cocoş, deşi era alb ca rochia de mireasă şi dîrdîia uşurel, de tremura barca; nu doar frica, ci şi frigul; se pornise un vînt rece, de la nord, intra pe sub tendă, începuse să ridice berbeci şi să şuiere subţire printre şarturi.

— Cinstea nu-i pentru noi! zise celălalt. Vor să ne înhaţe ca să prindă pe alţii.

— Dar ce-au ei cu Corina? Doar nu-i vas românesc, să-i doară că le-am tăiat axul!

— Nu de axul Corinei le pasă! Le pasă de unde au pornit toate astea! Şi-acum ce facem, frate?

Fochistul era un om de ispravă, nu-şi pierduse capul, pesemne hamalul care-i adusese aici avea cu el înţelegeri mai vechi, trainice, îi întrebă, repede, tot în şoaptă:

— Vreţi să vă predaţi? De găsit au să vă găsească, vin la sigur, n-am unde să vă ascund, decît să vă înecaţi în benzină.

— Mai bine ne înecăm în mare. Cam unde sîntem?

— În dreptul Burgazului.

— Cît să fie pînă la coastă?

— Zece-cincisprezece mile.

— Cocean, mergi cu mine, sau vrei să te-nhaţe?

— Merg!

Unde, cum? Nici măcar nu ştia să înoate; sînt mulţi marinari care au păcatul ăsta. Dar ce putea face?

— Atunci, barca la apă!

Barca de salvare e pusă în aşa fel, ca s-o cobori într-o clipă, uşor, fără complicaţii. Tenda jos, împingi gruile, stă în văzduh, deasupra valurilor, dezlegi parîmele palancurilor şi le filezi uşurel, fără să te ajute nimeni de sus; cine ar mai avea timp să te ajute în caz de naufragiu?

— La Burgaz să mergeţi la cafeneaua Roza, să întrebaţi de Vanciu! mai zise omul care-i veghease. Spuneţi Dubrovnik, şi-o să înţeleagă. Ţineţi tot cu vîntul în stînga. Mai încolo o să vedeţi farul.

Vaporul sîrbesc rămăsese în urmă, duduiau slab maşinile, creştea briza, biciuia obrazul, săreau berbecii pe de lături, începeau să behăiască.

— Trage, Cocean, că ne ia naiba!

Nici o naibă! Noaptea era întunecoasă, pînă să ajungă torpilorul, pînă să abordeze, pînă să vadă că lipsea barca, ajungeau departe; unde să-i caute?!

Dar o primejdie rămînea, mai a dracului: curînd vîntul de nord începu să şuiere, apoi să mugească — furtuna de la mijlocul lui august. La un timp izbucni o lumină în spate: lampa de semnalizare

din vîrful catargului începuse să clipească, pe urmă un reflector, departe, fulgeră noaptea.

— Cocean, ne duce vîntul la dracu!

Într-adevăr, după cum se vedeau luminile, alunecaseră mult spre sud, deşi vîsleau spre apus de se îndoiau ramele. Nici urmă de far; doar marea, înfuriată, şi vîntul, aruncîndu-le pachete de apă în faţă.

— Nu ţi-era frică, tovarăşe Cocoş?

— Parcă mai ştiu ce-mi era? De dîrdîit dîrdîiam; să-mi fi fost frig, să-mi fi fost cald? Ud pînă la piele eram; să fi fost năduşeală, să fi fost apă? Tot ce ştiu e că trăgeam la rame, şi icneam, golindu-mi stomacul...

— Adică aveai rău de mare?

— Păi de ce să nu am? Cu zgîlţîiala aia crezi că-i scutit cineva? Parcă îmi umblau zece şobolani în burtă, şi toţi mă rîcîiau, numai că de ieşit ieşea doar pesmete cu apă!

— Şi v-aţi chinuit mult aşa?

— Păi mult: de pe la unsprezece noaptea, pînă a doua zi seara, la şapte. N-am ajuns la Burgaz, n-am văzut nici far, nici coastă; cînd s-a luminat de ziuă era numai marea cu valuri cît casa. Să vîsleşti, la ce-ar ajuta? Dîrdîiam, aruncam apa afară din barcă şi din stomac. În barcă, înţeleg, venea pe sus, dar în stomac de unde, că nu se mai termina?!... Uite aşa ne-am chinuit, pînă pe la patru după-amiază; atunci am văzut pămîntul, o coastă de nisip joasă. Tovarăşul Matei s-a uitat bine, de pe o creastă de val, şi-a zis: „Să ştii că n-ajungem la Burgaz; asta-i coasta turcească!“ Nu mai aveam putere să ne luptăm cu valurile; ne-am legat cu parîmele de bancuri şi-am spus: „Cum ne-o fi soarta!“ Am stat întinşi aşa, ca în saramură, nu mai aveam nimic în burtă, simţeam că mă sfîrşesc, fără vlagă. „Încearcă să dormi! m-a sfătuit tovarăşul Matei. Păstrează-ţi puterile, nu se ştie ce ne aşteaptă!“ Cum să dormi învelit în apă? Eu am un obicei prost, dorm cu gura căscată; îndată ce încercam să aţipesc, mă pomeneam izbit de un val peste faţă şi înghiţeam saramură cum înghit unii bere din halbă. Ptiu, du-te dracului! El a dormit vreo două ceasuri; şi-a pus capul pe copastie şi-a început să-i tragă la aghioase. Cum, nu ştiu — pentru mine-a rămas taină. Păi închipuiţi-vă, mă fraţilor, barca plină cu apă — de scufundat nu se scufundă, ştim, are chesoane, bună treabă! Dar să stai aşa, ca în cadă, şi să te prăvăleşti, alivanta, cînd pe o parte, cînd pe alta, gata să cazi ca din leagăn, să te smucească valurile, să-ţi spele obrazul — şi nu cum te-ar mîngîia maică-ta — iar

tu să dormi, ba încă să şi sforăi, să scuipi apa ca balenele, cînd pe nas, cînd pe gură, asta eu cred că-i peste înţelegerea omului! Pe la şapte seara am ajuns — era să zic cu bine — aşa-i obiceiul povestitorului. Marea se potolise, dar norocul era altul, că n-am nimerit în stînci, ci pe plajă, buf, buf de două ori, de trei, mă ţineam de barcă, la ce mi-aş fi dat drumul? Ca să văd cum îi vine omului cînd se îneacă? Mulţumesc, n-aveam ambiţia asta!... Uite-aşa ne-am pomenit pe nisip şi ne-au luat turcii în primire, soldaţi, nimerisem în zona fortificată, spionaj, înţelegeţi, ne-au dus la o baracă, un fel de pichet, ori post de comandă, ne-au ţinut trei zile. Mîncare ne dădea, dar numai pilaf cu seu de berbec; rîgîiau turcii după masă de parcă aveau cimpoaie în burtă! Ne-am certat cu ei, ne-am rugat, i-am ameninţat — degeaba. „Cine sînteţi?“ — „Marinari; iată, avem acte!“ Se udaseră livretele, dar erau ale noastre. — „Ce căutaţi aici?“ — Să le spui că ai naufragiat? Se află în două ceasuri, te mai faci şi de rîs; un vapor e un vapor, se ştie oricînd de rostul lui. Atunci? „Spioni!“ — zic turcii. Şi sună telefonul, şi aleargă ştafetele... A doua zi a venit un ofiţer cu grad mare, poate colonel, nu cunosc gradele lor; avea cizme scurte şi pantaloni bufanţi, cu vipuşcă roşie, croiţi larg, să mai fi încăput în ei încă un turc, măcar sublocotenent...

— Dar ia spune drept, nea Cocoş, ceva, aşa, n-au încercat nimic, ştii, ca la turci?

— Ba mi-a dat tîrcoale colonelul, nu că vreau să mă fudulesc, pe tovarăşul Matei nu l-a plăcut, prea era slab şi negru, ei au altfel de gusturi. Eu eram bălan şi grăsuţ; zice turcul: „giugiuc, alb, gras, bun!“ Şi ochi dulci, şi mîna pe umăr, apoi pe mijloc, aferim, aferim! Nu-l bănuiam de nimic, ziceam că vrea percheziţie, de, dreptul lui! Însă tovarăşul Matei o dată s-a răstit la el: „Ia mîna, păgînule, sictir!“

— Asta în ce limbă i-a spus?

— În româneşte, dar a înţeles turcul numaidecît.

— Va să zică, mai au şi azi asemenea obicei! Nu l-a stîrpit Ataturk?

— Ba da, dar numai la civili, iar în armată doar la gradele mici. Pe noi, după alte două zile de aşteptare, ne-au urcat turcii pe catîri, ne-au legat la ochi şi ne-au dus aşa pînă la Stambul. Acolo ne-au închis, nu la puşcărie, ne-au băgat într-un hotel împuţit, într-o cameră la etajul cel mai de sus, cu pază la uşă; pe geam nu puteam sări. Aşa ne-au ţinut aproape trei luni, plesneam de căldură, ne bătea soarele în plin, noaptea ne războiam cu ploşniţele — cîte, nu vă mai spun, alt neam de ploşniţe, mai lungueţe, ca bobul de orz, numai că de trei ori

pe atît... De mîncare, cumpăraţi ce poftiţi: ne dădeau la amîndoi cincizeci de piaştri pe zi, ne lua paznicul halva şi lipie; de pilaf şi de berbec eram sătui, iar pentru altceva nu ajungeau banii; jumătate din ei trebuia să-i dăm bacşiş.

— Cui să dai bacşiş cînd eşti închis?

— Bunăoară, paznicului, în primul rînd; aşa-i obiceiul la turci. Am strigat noi, am cerut să ne trimeată avocat, să ne spună de ce sîntem învinuiţi — ioc, nici un cuvînt! După două luni am făcut greva foamei — afară începea să se lase frig, am răbdat zece zile, lasă că ne era şi lehamite de halva. Stăteam întinşi în pat toată ziua, vlăguiţi, se uitau ploşniţele la noi chiorîş — înţelegeţi, nu mai aveau sînge de supt — al dracului le-am chinuit! Şi dacă au văzut ei aşa, s-au luat cu binişorul pe lîngă noi, ne-au adus ceai, pe urmă biscuiţi, portocale, grepfruit şi ne-au făgăduit că ne eliberează curînd, să mîncăm, că pe urmă n-o să fim în stare să mergem pe drum. Şi ne-au eliberat pe la începutul lui noiembrie, s-au ţinut de cuvînt, ne-au dat şi actele şi cîte zece lire şi ne-au spus: „Căutaţi-vă vapor şi duceţi-vă unde-o-ţi şti; pînă mîine la prînz să nu mai fiţi aici!“ Adică terminaseră cercetările, se văzuse că nu spionam nimic, n-aveau dovezi, încolo, nu-i privea ce făcusem noi la Constanţa, sau în alt loc. Vapor să ne îmbarcăm n-am găsit în scurt timp, cum ne-au poruncit; ne-am dus cu un barcaz pînă la Salonic, acolo am intrat într-un şantier; pe-atunci n-aveam mare pricepere, ajunsesem şi cam plăpînd, m-au pus la vopsit...

— Şi tovarăşul Matei ce făcea?

— Păi... tot director, ca aici!

— Măi tovarăşe Cocoş, nu le mai înflori!

Cocoş se cam supăra cînd îl prindeau cu asemenea născociri; dacă eşti ascultător bun, se cade să nu te legi de orice amănunt. Pe care povestitor îl rabdă inima să nu pună ceva şi din închipuirea lui? Nu fapte — atunci se cheamă că nu povesteşti cinstit —, ci doar floricele, mai înviorezi oamenii, îi faci să rîdă, cu bună ştiinţă, pentru asta nu te numeşti mincinos; alteori te ia gura pe dinainte, n-o poţi pedepsi pentru un cuvînt...

Ascultătorii rămîneau zgîndăriţi, în ziua aceea nu mai aflau nimic, îl mustrau pe cel ce se băgase în vorbă nepoftit. Dar a doua zi, sau mai tîrziu, cînd avea iar timp, Cocoş uita necazul şi îşi relua povestirea din vechiul loc: cum au lucrat ei în şantier la Salonic, pînă primăvara, cînd au găsit vapor şi s-au îmbarcat la maşini, unde era rostul lor. Şi-au navigat cu acel vapor englezesc numit Neptun, dar căruia englezii îi

ziceau Niptn, din primăvara anului 1937, pînă în ‘39, cînd s-au pomenit că merg la Dunăre, fără să-i întrebe nimeni dacă doresc sau nu. Poate istoria veche era uitată acum, se întîmpla în ţară mare balamuc, prin martie se mişcase armata, nemţii ciopîrţiseră Cehoslovacia, acum vroiau de la noi concesiuni, petrol, grîu, dar nu ca negustori — ca stăpîni. Le căpătaseră ori nu, ştia guvernul, situaţia părea că s-a liniştit, linişte cu arma la picior şi cu ghiuleaua în tun. Cui să-i pese de doi fugari bănuiţi că ar fi comunişti şi că ar unelti? Aşa gîndeau fugarii, necunoscînd ce punea la cale guvernul român. „Dacă mai avea cineva minte din cîţi ţineau soarta ţării în mîini, îşi ziceau ei, apoi atunci se cuvenea să aibă teama nemţilor, în schimb să-i îmbuneze şi să-i strîngă în jur pe toţi care se numeau antifascişti.“

Era în iulie, pe la sfîrşit, au mers drept la Dunăre. — „Unde, tovarăşe Cocoş?“ — „Păi tocmai aici!“... Aveau de descărcat marfă, valonee, pentru tăbăcării, luată de la turci. Aici, cînd să manevreze ca să intre în docuri, din vina cui, a necui, s-a lovit elicea de un pilot ascuns sub apă; pilot gros de picipain, de la vechiul dig — şi s-a făcut praf elicea, pilotul nu. Ca să trimită elice de la Liverpool trece timp! Abia peste şase săptămîni a venit — pagubă mare să aştepte vaporul atît, dar se prevedeau pagube mai mari, în curînd; un cargo vechi, de 2 500 tone, nu interesa pe nimeni prea mult.

Au stat în docuri tot acest timp, pe fugari nu i-a supărat nimeni, la început, dar cu primele zile din septembrie socotelile s-au cam încîlcit. Începuse războiul, nemţii îi pisau pe polonezi, stăteau pe linia Siegfried, gata să sară şi la franţuji.

— Cocean, ia fă-te încoace! îl vezi?

— Îl văd.

Era într-o seară, cam spre amurg. Matei mergea des în oraş, se întîlnea cu unii, în ascuns, era încruntat, nu povestea nimic. De două zile băgase de seamă că se ţine unul pe urmele lui, un oarecare, puteai să crezi, gură-cască prin port — dar prea căsca gura la Neptun. Seara următoare, Matei îşi ia prietenul şi-l trage într-un colţ tăinuit.

— Cocean, noaptea asta trebuie să fug.

— Merg şi eu!

— Nici nu se cade să rămîi aici; te-ar încolţi să le spui unde m-am dus. Unde mă duc, nu trebuie să ştii; tu unul du-te acasă, adăposteşte-te acolo un timp, n-o să se ia nimeni de tine, dacă n-ai să te-arăţi prea mult.

Asta însemna să stea cuminte, la părinţi, şi să tacă mîlc... Şi-au plecat dimineaţa, pe lumină, după cumpărături, nu amîndoi o dată — pe rînd.

— Cocean, să stai acasă, cum ţi-am spus; poate într-o zi o să-ţi trimit un cuvînt. Să fii gata să-mi dai o mînă de ajutor dacă o trebui!

Cocoş a făcut întocmai cum fusese povăţuit, nu s-a luat nimeni pe urmele lui; s-a dus la gară, după ce a ocolit tot oraşul, cînd în tramvai, cînd pe jos, trăgînd cu ochiul în jur. S-a urcat în tren, a coborît la Barboşi, după un ceas a plecat spre Tecuci, de-acolo la Adjud, unde iar s-a dat jos, cu ochii în jur: nimic! Peste două ceasuri a venit trenul lui, iar noaptea a ajuns acasă la părinţi. A rămas acolo pînă în 1943, era război, prin sat — bărbaţi puţini.

— Cîţi ani aveai atunci, tovarăşe Cocoş?

— Fă şi dumneata socoteala: dacă azi am treizeci şi unu, doar ştii...

— Înseamnă că aveai douăzeci şi şase.

— Pesemne că atît.

— Şi cu armata cum ai făcut?

Iată o întrebare la care nimeni nu s-a gîndit! Ce-o să mai răspundă Cocoş acum? Pare cam încurcat, se uită mai mult în pămînt.

— Cu armata?... Păi eram scutit!

— Nu zău?! Dar cum? După cîte am înţeles, la vîrsta recrutării dumneata fuseşi pe drum.

— Chiar aşa, m-au dat nesupus. Dar îndată ce m-am întors, m-am dus la Cercul de recrutare, la Bacău, şi-n două zile m-au şi scutit.

— Fugi de-aici!... Pe care motiv?

— Oi fi avut eu un motiv. Dacă nu mă credeţi, nu mai spun nimic!

Sar ceilalţi din jur:

— Spune, tovarăşe Cocoş!

Cocoş nu mai spune nimic azi: pare cam plictisit. Dar îşi reia povestirea chiar a doua zi:

— Venise anul ‘943, parcă aici am ajuns. Războiul se întorsese, fugeau nemţii din Rusia cu cizmele în mîini...

Într-o noapte, prin martie, nu se topise încă zăpada pe munte, a auzit Cocoş cîinele hămăind; hămăia şi în alte nopţi, dar acum parcă îi dădea presimţiri; s-a strecurat pe prispă, a tras cu urechea: cîinele hămăia la gardul din fund. S-a dus, l-a liniştit.

— Care eşti acolo?

— Cocean, eu sînt!

Chiar dacă n-ar fi recunoscut glasul, cine-i mai spunea Cocean, lui? Acasă îl chema Sandu, pe vapor Timonè — mărunţiş.

— Matei! Credeam că eşti închis!

— Am fost, dar sînt liber de două săptămîni.

Fugise de la Tîrgu-Jiu.

— Şi cu ce treabă pe aici?

— Am venit să pescuiesc păstrăvi în Trotuş!

Nu venise singur, ci cu încă trei inşi; acum aşteptau undeva, mai departe, ascunşi. Era şi Donos printre ei, îmbrăcat cu vesta de piele pe care-o mai purta şi azi în şantier — om păstrător şi chivernisit.

Fugarii căutau adăpost, nu mai mult. Dac-a văzut aşa, Cocoş n-a stat la gînduri, s-a dus cu ei în sus, pe rîu, ştia unde să-i ţină ascunşi...

— Şi ce făceau acolo?

— Păi n-ai auzit? Prindeau păstrăvi în Trotuş!...

În ultimele zile însă, de cînd cu acea misiune delicată despre care s-a spus, Cocoş avea mai puţin chef de povestit. Îl stăpînea un gînd mărunt, dar nesuferit: Ilie Conţu îl rugase să-i cumpere de la Bucureşti o sticluţă de parfum. Nimic ciudat,— nu întrebi un cuvînt, nu sporovăieşti, faci treaba şi rămîi mut. Nu cumpărase în viaţa lui parfum...

Şi de-atunci, oriunde s-ar fi dus, orice-ar fi făcut, îl urmărea acel gînd: pentru cine era sticluţa de parfum? Nu c-ar fi avut suflet de mahalagiu, să se bage în treburi care nu-l privesc; dar cu sufletul prefăcut într-un imens microscop, care mărea numai o imagine, aceea aleasă de el, ducînd-o pînă la a-i acoperi întreg cîmpul vizual, ba chiar mai mult, se temea că o singură fiinţă din şantier putea să inspire cuiva un asemenea gînd. Sînt împrejurări cînd şi omul cel mai cu judecată se pomeneşte orbit; adică nu-i venea în minte altă făptură omenească în stare să inspire astfel de gest, lui Ilie Conţu sau oricui, decît aceea pentru care şi el, să fi avut asemenea îndrăzneală, ar fi cumpărat o sticluţă de parfum...

De unde să ştie că sticluţa de parfum, comandată după multă şovăială, după multe îndoieli şi spaime, zăcea şi azi în sertarul lui Ilie Conţu, la fund, sub toate dosarele, la locul cel mai ascuns?... Sînt oameni care, speriindu-se de o îndrăzneală nepotrivită cu firea lor, mult timp după aceea rămîn la pîndă să vadă dacă nu simte, dacă nu bănuieşte nimeni nimic; li se pare că stau despuiaţi în văzul lumii şi oricine le poate citi gîndurile ca printr-un trup străveziu. Aşa fire de

om era şi Ilie Conţu — şi-aveau să treacă săptămîni pînă ce el să se reculeagă.

Cocoş, atît de frămîntat în acele zile, de unde să ştie că la fel se frămînta şi şeful serviciului administrativ?

În ziua aceea, pe la sfîrşitul lui august şi către ora trei după-amiază, administratorul intră la director să-i raporteze despre o anumită situaţie. Firicel, care fusese cu el în birou de pe la două şi jumătate, aştepta acum în anticameră, aşezat cam stîngaci pe un scaun. Secretara se uita la el pe furiş; frumuşel băiatul, şi foarte tînăr, dar nu prea avea situaţie. Şi-apoi ei nici n-ar fi putut să-i placă meseriaşii — tîmplar, mirosea a clei — păcat de ochii lui şi de frăgezimea obrazului!

Uşa de dincolo se deschise; Ilie Conţu scoase capul:

— Ia vino încoa, tăticule!

Firicel se ridică, bucuros să scape de ocheadele secretarei, pe care le simţea fără să le vadă.

— El e, tovarăşe director! zise administratorul, după ce închise uşa capitonată. Firicel Ion; mi-a fost ucenic...

— Îl ştiu! răspunse Matei, întinzînd mîna tîmplarului. Stai jos, Ionică!

Dincolo, secretara îşi dregea obrazul, trăgînd cu coada ochiului la clanţă, să vadă cînd ar fi să se deschidă uşa. Dar clanţa nu se mişcă pînă aproape de ora patru...

Era o discuţie. Matei punea întrebări, intrigat, Firicel răspundea, iar Ilie Conţu, aşezat numai pe marginea fotoliului, confirma, înclinînd din cap, Administratorul şi fostul lui ucenic urmăreau chestiunea mai de mult. Prima întrebare, Matei i-o pusese lui Donos, se împlinea o săptămînă de atunci:

— Tu ai văzut un barcaz care se construieşte în faţa morii Papahagi?

— Da.

Donos nu părea surprins.

— N-ai idee al cui e? Mi se pare cam suspect; i-am zărit acolo pe Marchidan şi pe Uică...

— Ştiu. Ilie Conţu o să ne spună tot, în curînd.

Acum Donos nu era aici, plecase la judeţeană de la prînz. Şi informaţiile nu le dădea Ilie Conţu; ar fi putut, dacă vroia să se fudulească, dar el nu avea asemenea gînd şi, pe de altă parte, i se părea mai potrivit să lase cuvîntul celui care le adunase. Iată dar ce aflase tînărul tîmplar pînă acum: barcazul care se construieşte pe malul Dunării, în faţa morii Papahagi, este al numitului Panait Lalachi, grec cu paşaport, fost proprietar al unei fabrici de uleiuri, naţionalizată. Construcţia se face sub pavilion grecesc, ca să n-o ia statul; ce şmecherie o mai fi şi asta?! Are un motor „MZM“ de 90 de cai, nou — de unde dracu? nici nu i-au desfăcut ambalajul...

— Planurile sînt făcute de inginerul Marchidan?

— Da; am stat de vorbă cu marangozii, îl cunosc toţi, el le dă indicaţii.

— Ce legătură este între Marchidan şi acel Panait Lalachi?

— Lalachi l-a cununat; adică îi este naş.

— Se cunosc de mult?

— Da; înainte de a se duce la Politehnică, tovarăşul Marchidan a lucrat un an la el în fabrică.

— Cînd are să fie gata barcazul?

— În două luni, spun oamenii; eu zic trei, după cum am văzut situaţia.

— Ce legătură este între Uică şi Marchidan?

— Nici una!

— Eşti sigur?

— Nea Matei, dacă n-o fi aşa, poţi să-mi tai capul!

Ilie Conţu se uită la tîmplar, mustrător şi alarmat:

— Cum vorbeşti tu cu tovarăşul director?!...

— Lasă, bre nea Ilie, că doar ne cunoaştem de mult!

Administratorul se bătu cu palma pe genunchi, dar Matei îl linişti, zîmbind.

— Ia, spune-mi, Ionică, dacă-i aşa, ce căuta Uică în baracă?

— Avea de luat nişte bani de la Panait Lalachi.

— Pentru ce anume?

— I-a furnizat scîndură de stejar, cincisprezece metri cubi.

— De unde? Are Uică depozit de cherestea?

— Nu cred.

Ilie Conţu interveni, spumegînd:

— Din şantier nu putea să scoată nici măcar o scîndură. Sînt cu ochii pe el de la început.

— E adevărat! încuviinţă Firicel. Nu putea să scoată.

— Atunci ce credeţi dumneavoastră?

— Nu ştiu, pînă astăzi, răspunse administratorul. Dar am o bănuială. Ar fi bine să-l chemăm pe tovarăşul Cocoş încoace.

Cocoş fu chemat, i se cerură unele lămuriri în legătură cu fractele — scrisorile de trăsură care însoţesc vagoanele la Calea Ferată. Nimeni nu înţelegea deocamdată ce urmăreşte Ilie Conţu; bănuiala lui rămînea enigmatică...

Tovarăşa Lenuţa intră pe uşă, fără să fie sunată. Văzînd-o, Cocoş îşi încreţi nasul.

— Tovarăşe director, începu secretara, mutîndu-şi cu graţie greutatea trupului de pe un picior pe altul, tovarăşul Golgota vă roagă să poftiţi la şedinţă.

— Ce şedinţă?

— Nu ştiu; dînsul a convocat tot şantierul acum, la patru!

În prima clipă, Matei se încordă şi se aspri la faţă; pe urmă îşi aminti că, fiind sîmbătă, lucrul înceta la ora patru. Totuşi, maistrul Golgota nu-i spusese o vorbă, deşi îl văzuse toată dimineaţa. Strînse din dinţi şi izbuti să se stăpînească.

— Bine. Duceţi-vă! Vin şi eu îndată.

Cei trei porniră spre hală, unde se adunaseră oamenii. Cocoş nu prea cunoştea regulile de astăzi; aşa o fi stat scris la carte, dar nu înţelegea cum un maistru, fie el chiar şeful, adică preşedintele sindicatului, poate să dea porunci peste capul lui Matei, cel mai mare dintre responsabili.

Intră la cazangerie, îşi făcu drum printre muncitori, nu cu dorinţa de a se arăta în faţă, ci ca să-şi găsească un loc mai convenabil, de unde să vadă tribuna. Şi-abia după ce se opri, fără să fi căutat anume acele coordonate ale spaţiului, descoperi că alături, în dreapta, era fata de la trasaj — îşi lepădase salopeta, avea fustă de doc albastră şi bluză albă, cu mîneci scurte, lăsînd să i se vadă braţele, arămii şi gingaşe.

Ea întoarse capul, îi zîmbi, se trase puţin în lături, să-i facă loc, cu o bunăvoinţă care putea să te năucească, dar, oricît loc i-ar fi făcut, rămîneau tot aproape unul de altul; umerii numai că nu li se atingeau — Cocoş îi simţea căldura femeiască, dulce şi molatică, semănînd cu căldura pîinii proaspete.

Se sfîrşise tălăzuirea din hală, maistrul Golgota se urcă pe estradă, cu şapca dată pe spate, urmat de vreo şapte-opt inşi din comitetul de întreprindere; după ce aceştia îl încadrară, îşi dădu lui însuşi cuvîntul şi începu să vorbească, în timp ce Firicel, sosit cu puţină întîrziere, se urca şi el la tribună.

— Tovarăşi...

Cocoş nu mai ştia pe ce lume se află, nici nu îndrăznea să răsufle ca nu cumva să se rupă vraja care-l învăluise; trăgea pe furiş cu ochiul în dreapta — ce fericire ar fi fost să ţină şedinţa pînă seara, pînă a doua zi dimineaţa, să nu se mai termine niciodată! Unde mai văzuse el o gură ca asta, o visase? — cu buzele îndepărtate puţin, pîndind parcă, aşteptînd pe cineva să i le strivească, să stoarcă din ele sucul dulce şi acid al dragostei. Şi nasul, cam scurt, părînd de aceea cîrn şi

obraznic, în vreme ce ochii şi restul chipului ei păstra o sfială luminoasă, sfiala căprioarei care vine la pîrîu să bea apă! O avea în minte de mult, îşi dădea seama abia în clipa aceasta, cînd se ivise prilejul s-o privească — dar de unde? — altfel nu se putea decît c-o visase.

— Tovarăşi, zicea maistrul Golgota, cu emfaza lui cunoscută, care îi ameţea pe oameni, în două luni cîte au trecut de la reorganizarea şantierului, colectivul nostru a avut primele succese, datorită îndrumării înţelepte a partidului şi devotamentului, patriotismului vostru, clasa muncitoare...

Succesele le ştiau toţi: se terminaseră cele cinci pescadoare, mergea bine reparaţia la şlepuri şi ceamuri, se construia cala şi o hală nouă pentru cazangerie, erau aproape gata cantina şi baia, muncitorii aveau de lucru fiecare; restul deocamdată doar plutea în aer.

Însă nu pentru enumerarea realizărilor se făcuse adunarea, ci pentru a se critica aspru lipsurile şi greşelile. Sfîrşind deci cu partea bună, maistrul Golgota se încruntă şi îşi roti ochii asupra mulţimii, ca şi cum i-ar fi căutat pe vinovaţi, să-i prindă cu cîrligul şi să-i tragă la lumină, cum face pescarul cu peştele care-i pică în undiţă.

— Dar ce folos, tovarăşi...

Primul de care se legă fu Ilie Conţu: că s-a rupt de mase, stă în birou, foloseşte maşina şantierului în scopuri personale...

Iarăşi?! De cînd îl criticase Donos, Ilie Conţu nu se mai urcase în maşină...Dar nu era asta toată vina pe care Golgota i-o punea în spinare; ce-i cu porcii, cine a întocmit tabelele, după ce criteriu au fost repartizaţi oamenilor?

— După cum s-a înscris fiecare!

— Tovarăşe Conţu, nu ţi-am dat cuvîntul! Ai să vorbeşti la urmă!

Da, după cum s-a înscris fiecare, dar de ce unii au căpătat porci graşi, de rasă, iar alţii nişte stîrpituri care abia se ţineau pe picioare?

Uitîndu-şi vecina, Cocoş izbucni, indignat — el adusese porcii, el îi alesese, unul cîte unul:

— Nu-i adevărat! Asta-i o minciună!

Capetele se întoarseră spre el, se auziră murmure, poate nu-l dezaproba nimeni, muncitorii îl cunoşteau şi îi arătau simpatie, totuşi îndrăzneala lui nu era prea bună.

— Dumneata să taci, că nu te-a întrebat nimeni! îl opri preşedintele, cu mînie.

Cocoş tăcu, spumegînd; era prea scund ca să vadă în juru-i, dar se întrebă: „Matei n-a venit oare? Unde este, cum poate să rabde atîta nedreptate şi grosolănie?“

Matei venise, însă nu se dusese în faţă; rămăsese lîngă uşa halei.

Ilie Conţu nu scăpă uşor: nu mai înţelegea nimic, îi venea ameţeală. Lemnele după ce criterii se împart oamenilor? Cooperativa de ce nu merge bine?

— Ce, nouă ne trebuie fulare şi pantofi de damă? Acadele, rahat şi alte zaharicale? Scobitori, muştar şi compot de pere?... Stofă groasă, tovarăşe Conţu! Bocanci, americă, să-şi facă muncitorul cămaşă şi izmene. Ulei, cartofi, zahăr, conserve de carne, nu delicatese, că nu-i boier nimeni!...

Aşa de tare fu mustrarea şi-atît de convingătoare, încît Ilie Conţu, încredinţat că purta toate vinile, se urcă spăsit la tribună şi îşi făcu o autocritică usturătoare, făgăduind la urmă că de azi înainte se va strădui să meargă treburile bine...

Fură beşteliţi şi alţii, cu aceeaşi asprime. De pildă inginerul Dutchievici, învinovăţit că îşi dă aere, că nu se uită la nimeni — rămăşiţe de boierie. Dutchievici însă lipsea, nu avu cum să-şi recunoască greşelile, era bolnav, avea scutire medicală cîteva zile. Maistrul Golgota ştia că lipseşte, ar fi putut să-şi amîne mustrările...

— Tovarăşi! reîncepu el, cu o forţă nouă, cînd toţi credeau că obosise de atîta răfuială. A mai rămas un caz, pe care îl socotesc cel mai grav, şi tocmai de aceea l-am lăsat la urmă. E vorba de înăbuşirea criticii, tovarăşi. Partidul ne învaţă pe toţi, de la mic la mare, că fără critică şi autocritică batem pasul în loc, ne amăgim unii pe alţii, ne autoliniştim, ne înfumurăm şi atît aşteaptă duşmanul dinăuntru şi dinafară.

Făcu o pauză, mai apăsătoare decît vorbele spuse pînă acuma, apoi se opri cu ochii la Cocoş, care se descoperise singur mai adineauri; altfel nu l-ar fi văzut în mulţime. Lîngă el era fetişcana aia care îl lovise cu furchetul peste mînă; avea şi cu ea o răfuială, dar azi o cruţase, ca s-o încolţească altădată, mai bine.

— Prin urmare ştim cu toţii rostul criticii, tovarăşi! De aceea mă miră că tocmai tovarăşii puşi de partid să lumineze mintea muncitorilor înăbuşă critica fără ruşine. Este în mijlocul nostru un tovarăş, am să-i spun îndată numele, nu ştiu de cine adus, şi de unde, despre care aud că ar face treabă bună. Să facă treabă i-o datorie, tovarăşi, degeaba aşteaptă laude tovarăşul cu pricina. Dar acest

tovarăş, tovarăşi, sfidează pe toată lumea; acum l-aţi aflat, nu mai e nevoie să spun cum îl cheamă. Nici nu-l întreb de ce umblă în şantier, în plin miez al verii, cu mănuşi de piele pe mînă, ca Năsturaş, bunăoară, pe care ştiţi bine că l-a alungat poporul.

Ana Odeta îşi îndreptă privirile asupra vecinului; avea şi acum mănuşile pe mînă. Îl văzu făcîndu-se roşu, apoi palid, ca oamenii care leşină şi i se păru că nici nu mai respiră.

— Tovarăşi, continuă vorbitorul, mîna muncitorului e aspră şi murdară, dar el o poartă fără ruşine în văzul lumii, fie că e murdară de ulei sau de cărbune, fie de indigo sau de cerneală, fiindcă tot muncitori şi tot tovarăşi sînt şi cei care lucrează la cazangerie cu ciocanul, şi cei din birouri. Vă închipuiţi că fiecare se uită nedumerit cînd vede în mijlocul nostru pe unul care se poartă ca boierii. Cineva a socotit cu cale să critice acest obicei nesănătos şi a pus la gazeta de perete o caricatură, care cu siguranţă ar fi dat roade bune, dacă altcineva n-ar fi intervenit să fie scoasă peste cîteva ore.

Oamenii se uitară unii la alţii, începură să-şi pună întrebări, în şoaptă — se simţi tălăzuire şi murmure. Matei îşi făcu loc pe lîngă perete, apropiindu-se de tribună; în tulburarea adunării nu-l băgă nimeni în seamă; toţi aşteptau clipa următoare, pe care o presimţeau încărcată de fulgere şi furtună.

— Acel care a înăbuşit critica, tovarăşi, deşi datoria lui era să o susţină, este chiar tovarăşul Donos, al cărui rol şi-a cărui menire o cunoaşteţi prea bine. De-aceea, fapta lui mă miră cu atît mai mult. Dar şi mai mult mă miră că tovarăşul Donos n-a binevoit să ia parte la această adunare...

— Sînt aici, tovarăşe Golgota!

Glasul slab, pornit de după tribună, nu-l auziră decît cei din primele rînduri. Nu-l auzi nici Matei; în schimb, în clipa următoare îl văzu pe Donos urcînd şovăitor scara din spate şi arătîndu-se lumii.

Faţa maistrului Golgota se făcu ruginie, pe cît de palidă era a sudorului. Vru să spună un cuvînt, dar surpriza îl amuţise, şi pocni sec din măsele.

Donos se opri la un capăt al mesei, de care se sprijini uşor cu o mînă, în vreme ce cu mîna cealaltă îşi pipăia, într-un gest reflex, tîmpla, cu o grimasă în colţul gurii.

— Vă rog să mă iertaţi că n-am fost aici de la început, spuse, cu un glas mai slab decît totdeauna. Nu e vina mea; lipsesc din şantier de la

ora unsprezece; am fost chemat la judeţeană şi nu m-a anunţat nimeni.

Adevărul este că pînă la ora trei nu se ştiuse nimic de această adunare; maistrul Golgota o convocase cam tîrziu, dar avusese grijă să fie vestiţi toţi muncitorii şi funcţionarii din birouri.

— Nu ştiu ce s-a discutat mai înainte, continuă Donos. Noroc că am sosit la vreme ca să aud ceea ce mă privea pe mine.

Se întorsese la patru şi jumătate, aflase de la poartă că oamenii sînt adunaţi la cazangerie şi se strecurase înăuntru mai adineaori, prin uşiţa din fundul halei.

— Am auzit învinuirea care mi se aduce, relua, repetînd reflex mişcarea mîinii şi grimasa din colţul gurii. Mă miră că într-o lună de zile tovarăşul Golgota nu mi-a spus nimic, mă miră mai ales că nu a deschis gura la nici o şedinţă de partid, şi de atunci au fost trei pînă acum. Dar să trecem peste asta! Nu neg, eu l-am rugat pe tovarăşul Măcărescu să scoată caricatura. Nu neg nici că tovarăşul Cocoş îmi este prieten de multă vreme. Însă nu asta-i cauza pentru care am intervenit. Acea caricatură nu-şi avea rostul, era o batjocură nemeritată!

În mulţime se auziră murmure, proteste înăbuşite, spuse cu jumătate de gură; argumentaţia era şubredă, neconcludentă — învinuirea adusă de maistrul Golgota apărea mai evidentă acuma... Dîndu-şi seama că nu convinsese pe nimeni, Donos încercă să continue, dar tocmai atunci, de jos, izbucni glasul directorului, cu un timbru atît de neobişnuit, încît în prima clipă nu-l recunoscu nimeni:

— Tovarăşe Donos, termină!

Ştia că Donos nu o duce bine cu sănătatea, şi acum ar fi putut să observe oricine; avea dese dureri de cap în ultima vreme, deşi nu se plîngea nimănuia, ameţea dimineaţa, cînd vroia să se scoale; vechea boală de iradiaţiune, de care suferise cu ani în urmă, îşi arăta la răstimpuri urmările...

Întîi se făcu linişte, apoi murmurele reîncepură, întinzîndu-se peste toată mulţimea. Trinitatea îşi dezvăluia legăturile în văzul lumii!

Atunci se stîrni mişcare în mijlocul halei, rîndurile se unduiră, ca pămîntul sub care lucrează cîrtiţa galeria ei subterană. Roşu la faţă, gîfîind, icnind, dînd cu coatele, călcînd pe picioarele oamenilor, Cocoş îşi făcea drum la lumină. Cînd ajunse lîngă tribună, Matei îi apucă mîna.

— Stai aici!

El se smuci, fără să răspundă, şi din cîţiva paşi fu sus, în faţa mulţimii. Îndată murmurele şi rumoarea se liniştiră; vinovatul avea cuvîntul, să-şi facă autocritica, după cuviinţă, să-şi ceară iertare.

Dar Cocoş nu spuse nimic, rămase împietrit lîngă masă, închise ochii, înghiţi în silă, îi deschise din nou, mai mari decît le era măsura.

— Tovarăşe Golgota, strigă Matei, cu acelaşi glas necunoscut de nimeni, termină o dată cu comedia asta!

— Care comedie?

Murmurele reîncepură mai tare; se desluşeau şi glasuri:

— Vrem să auzim ce spune!

Cocoş nu spuse nimic; îşi lepădă cu vechea lui mişcare dibace mănuşa din mîna dreaptă şi o aruncă pe masa de la tribună. Mîna se văzu, mai albă decît braţul ars de soare o vară întreagă. După o ezitare, apucă hotărît cu dreapta mănuşa cealaltă, vru s-o smulgă, dar mănuşa nu ieşea uşor, părea legată cu un şiret de încheietură. Era un zbucium în el, se vedea după cum îi tremura bărbia. Renunţă — întinse braţul şi zise, cu revoltă şi cu amărăciune:

— Ce să v-arăt?... Că-mi lipsesc patru degete de la mînă?

Rămase nemişcat în faţa mulţimii — şi din sutele de ochi care îl priveau, nu-i stîrneau durere decît ochii unei fiinţe, ochi verzi cu ineluşe de aur; îi ştia de altădată? — nu, îi visase de bună seamă!

Nu mai mişca nimic în hală; mulţimea era mută şi apăsată de stînjenire. Doar unul din oamenii de la tribună, din comitetul de întreprindere — Cocoş nu ştia cum îl cheamă, era un bătrînel vioi, alb la păr, negru la sprîncene — se aplecă spre el şi-l întrebă, cu sfială:

— Din război, tovarăşe?

— Nu, din altă vreme, de ce să mă laud?! răspunse Cocoş, luîndu-şi mănuşa în mînă.

Apoi se apropie de maistrul Golgota, şi, dîndu-şi capul pe spate, îl privi bine. Maistrul era fîstîcit, nu-şi mai putea aduna minţile să spună o vorbă, să iasă din această situaţie venită ca la teatru, fără s-o fi bănuit nimeni. Simţea că, în liniştea stînjenitoare a halei, oamenii îl dezaprobau cu asprime, şi poate nu lipsea decît un început ca unii să-l şi huiduiască, deşi el nu-şi găsea nici o vină; îşi făcuse doar datoria!

Cocoş se uită la el în tăcere; fiind cu spatele la oameni nu putea nimeni să-i vadă privirea; dar aşa cum stăteau, faţă în faţă, disproporţionaţi ca măsură, parcă nu el, ci maistrul Golgota îţi făcea milă. Pe urmă Cocoş se trase într-o parte şi porni liniştit spre scară. Mîna stîngă şi-o băgase în buzunar, cu vechea lui degajare. Deodată

însă, la jumătatea drumului, se opri şi se întoarse cu faţa spre lume. Chipul lui, redevenit hazliu, cum îl avea întotdeauna, nu trăda prin nimic durerea din inimă.

— Eu, după cum ştiţi, zise, adresîndu-se oamenilor care stăteau tăcuţi, ca la înmormîntare, mă ocup acum cu fierul şi cu tabla, dar îmi bag nasul şi pe la cantină. Fiindcă tot sîntem adunaţi aici, v-aş ruga să-mi spuneţi dacă vă place mîncarea.

Nu răspunse nimeni. Cocoş clătină din cap şi adăugă, mustrător, cu o tristeţe hazlie:

— Îmi faceţi greutăţi în muncă!

În faţa scării mai zise, ca pentru sine:

— Hai, Margareta!

Vorbă fără înţeles, auzită şi-n alte zile. Apoi coborî de la tribună, trecu printre oamenii care se dădeau tăcuţi la o parte, şi ieşi din hală, cu mîna stîngă în buzunar, cu dreapta bălăbănindu-se parcă dezarticulată din umăr.

— Am terminat, tovarăşi! vibra în urma lui glasul maistrului Golgota. Puteţi să plecaţi acasă!

Într-un minut, îşi recăpătase stăpînirea de sine, era iar sigur de el, ca la începutul şedinţei. „Un om straşnic!“ — cum spusese Kreis odată, în primele zile.

Cînd ieşiră, oamenii nu-l mai văzură pe Cocoş; parcă îl înghiţise pămîntul sau Dunărea. Nu-l găsi nici Matei, nicăierea, deşi îi căuta urma. Dar el nu era prea departe; se dusese la capătul calei, trecuse printre sîrme şi se aşezase sub o salcie din marginea apei. Şi-acolo rămase, singur şi tăcut, pînă se lăsă noaptea în juru-i.

Era a doua duminică din septembrie — abia acum izbuti Matei să-şi găsească ziua aceea făgăduită mai demult, ca să meargă la pescuit în baltă. Pînă azi nu avusese timp, sau tihnă, de zece zile începuse montajul şlepurilor pe cală, toate aveau tablele fundului înşirate, se montaseră peste ele coastele şi varangele, începuse nituitul, ciocanele pneumatice pîrîiau ca mitraliera, şi încordarea multora în aceste zile nu era mai mică decît dacă s-ar fi aflat pe un cîmp de luptă, în bătaia gloanţelor.

Duminică dimineaţa, liniştea de pe cală i se părea nefirească, îi dădea un simţămînt de nelinişte şi tristeţe; un moment se temu că niciodată nu vor mai începe rafalele ciocanelor pneumatice. De ce încetase focul astăzi? A, da, oamenii aveau nevoie de odihnă — şi el trebuia să se odihnească. Donos plecase la Bucureşti, la meci, în loc să-şi ia concediu, să se ducă o lună la munte, să se îngrijească, după cum îl sfătuiau medicii. Ce odihnă mai însemna pentru el duminica? Patru ore în tren la dus, patru la întoarcere, şi patru pe stadion, urlînd, desigur, ca toţi spectatorii cu patimă...

Dar restul oamenilor unde erau, ce puteau face astăzi? E ziua familiei, da, se adună toţi, părinţi, copii, uită de şantier. Trebuia să uite şi el. Cocoş îl aştepta jos, încărca în barcă ustensile de bucătărie şi coşuri cu de-ale gurii — calorii variate! Răsărise soarele de un ceas, peste baltă mai pluteau aburii nopţii, încă nerisipiţi... Dar Marchidan ce căuta aici? Îl zări de sus, pierdut printre tachelaje, ca şi cum s-ar fi mişcat pe fundul unei ape care-i ajungea pînă la gît. Se oprea din loc în loc, se apleca, privea pe dedesubt; atunci nu-l mai zărea un timp, pe urmă inginerul se ridica, nota ceva într-un carnet — măsuri de luat pentru a doua zi.

Contractase o rezervă aproape repulsivă pentru el în ultimul timp; acum zelul lui care îl cucerise la început îl stînjenea; îi venea să coboare şi să-i spună: „Termină, mai du-te şi acasă, e duminică!“ Îl indispunea chiar fizionomia lui, fruntea fără nici o cută, ochii apoşi, obrazul rotund şi lipsit de culori, gîtul scurt, trupul îndesat, mersul ca de om primitiv, cu dosul tîrîndu-se pe pămînt, cum ar fi alunecat pe un povîrniş. Îl scîrbea îmbrăcămintea lustruită şi cîrpită de nenumărate ori, aproape de cerşetor, şi se întreba ce rezerve putea să aibă în suflet un asemenea om, ca să cînte la vioară aşa de frumos?

Şi totuşi îşi dădea seama că Marchidan reprezenta un pion însemnat pentru şantier. Cum spusese Dutchievici mai demult, lipsa lui într-o zi, acum, cînd el coordona producţia tuturor atelierelor,

adunînd-o pe cală şi punînd-o sistematic în formele ei de viitor, ar fi creat haos la început, şi cine ştie cît timp s-ar fi cerut pînă ce altul — cine? — să ia frînele în mîini.

Un moment avu gîndul să se ducă la el — oricum, îi era unul din colaboratorii cei mai buni — dar pe urmă renunţă — se simţea obosit, hotărîse să uite grijile şantierului măcar o duminică.

Înainte de a coborî, mai privi o dată cala, în lung, acest pămînt despre care se ştia că e nestabil. Cu toate sondajele şi expertiza oamenilor pricepuţi, unii încă spuneau că primejdia poate să apară oricînd; mai bine era să nu se fi pus nici un vas în plus, să se fi demontat cele patru şlepuri începute de mult!... Dar aşa, nimic n-ar fi justificat transformările şi construcţiile care se făceau acum; fără şlepurile de jos, şantierul ar fi murit... Şi în dimineaţa aceasta, cînd lucrul era pornit, cînd nimeni nu mai putea da înapoi, pe Matei îl apăsa gîndul că pînă la capătul aşteptării mai rămîneau încă zece luni, că între timp apele puteau să roadă pe dedesubt... I se părea că toate cele zece şlepuri se sprijină nu pe pămînt, ci pe umerii săi — şi se simţea obosit.

Cocoş îl întîmpină cam posomorit; de la un timp uita adesea să fie hazliu.

— Ce ai, Cocean? Ţi s-au înecat corăbiile de arăţi aşa cătrănit?

— Alea mi s-au înecat de mult... Urcă ici!

— Lasă-mă să vîslesc eu.

— Bucuros! Să fac şi eu pe boierul măcar într-o zi!

Se aşeză pe bancul de la pupa, dar cu toată dorinţa lui de a se lăfăi, părea un boier cam destrămat şi destul de trist.

— Cred că n-ai uitat să tragi la rame! zise, în timp ce tovarăşul său împingea barca pe apă, cu o mişcare de om priceput. N-o să mă răstorni tocmai acum, cînd mi-am pus haine noi!

Nu erau haine noi — tot costumul de dril, pe care însă îl spălase şi-l dăduse la călcat în ajun.

— Te-am răsturnat vreodată?

— Nu, dar atunci erai deprins.

— Nu cumva mă pizmuieşti c-am ajuns director aici?!

— Ferească Dumnezeu! Numai că ar trebui să faci şi ceva mişcare din cînd în cînd.

— M-ai văzut tu stînd?

— Aia nu-i mişcare!

— Atunci ce-i?

— Nu ştiu cum se cheamă; au doctorii un nume, am auzit că din asta poţi să ajungi şi la balamuc.

Pe Matei vorba îl nemulţumi, dar îşi puse frîu; şi Donos îi spusese la fel deunăzi: „Hai cu mine la meci, mai ieşi de aici, altfel curînd n-o să mai fii bun de nimic“. Se simţea stăpîn pe gîndurile şi pe gesturile lui, nu-şi amintea să fi luat hotărîri pripite, pe care să le regrete a doua zi. Socotea că are un echilibru statornic — dar mai ştii? Poate unii îl vedeau cu alţi ochi! Se uită la Cocoş stăruitor. Da, într-adevăr, azi se simţea obosit.

— Spune tot ce ai de spus.

— Ce să spun?

— Ce ai în gînd!

Cocoş se înroşi. I se citea oare pe chip ce avea el în gînd? Zise, cu ochii în jos:

— Mă cam perpelesc de la un timp.

Simţea privirea lui Matei lovindu-l în fruntea sub care avea gîndul ascuns. I-l citise! Altfel de ce l-ar fi iscodit?

— De ce te perpeleşti?

Nu era glas de duhovnic; cum să-i spui? Ridică ochii, se sperie, îi coborî iar, tăcu, apoi îşi luă inima în dinţi:

— Iată ce-i: am păţit-o rău de tot! Îmi place o fată, asta-i, m-am prins; altceva ce să-ţi spun?

Glasul lui Matei nu se îmblînzi, dimpotrivă, se făcu mai aspru, mai nervos, mai rău, ca şi cînd n-ar fi fost prieteni de mult.

— Nu ocoli! Ce-ai vrut să spui?

Adică să nu-i fi citit în gînd? Cocoş ridică ochii, îi mai trecuse spaima, era nedumerit.

— Asta am vrut să spun.

— Minţi! La ce te gîndeai cînd ai pomenit de balamuc? Crezi că nu sînt în toată firea, purtarea mea dă de bănuit?

— Nu! Am spus o vorbă... Socoteam că ar fi bine să te mai odihneşti din cînd în cînd.

— Ai trăncănit cu Donos pe seama mea?

— Nu.

— Dar v-aţi potrivit la gînd!... Ia să mă lăsaţi în pace, că nu sînt copil mic!

Erau aproape de malul celălalt, curentul îi ducea la vale, şantierul se vedea în urmă, cu cala luminată de soare; plutea o pîclă deasupra, ca un val al uitării. Da, era duminică şi hotărîse să meargă în baltă, să

uite restul; şi totuşi îl urmăreau gînduri apăsătoare, altfel nu şi-ar fi repezit însoţitorul.

Aşa cum trăgea la vîsle, cu faţa în urmă, şantierul îi rămînea în cîmpul privirii şi n-ar fi putut să uite de el, decît dacă s-ar fi legat la ochi.

Pe malul din faţă, şlepurile reparate puneau o pată roşie, imensă, adăugind peisajului pustiu, de baltă, o notă neverosimilă. Şase din ele erau gata, li se vopsea bordajul şi cala — putea începe lansarea peste o săptămînă. Angajase o sută de hamali din port şi din docuri şi le pusese pensula în mînă; nu le prea plăcea disciplina, erau deprinşi să stea tolăniţi prin ţărînă, să muncească o zi, iar cîştigul să le ajungă toată săptămînă. Dar era sigur că au să se deprindă, au să-şi recapete demnitatea umană, au să uite timpul cînd umblau pe chei ca haimanalele — şi peste o lună, cînd le expira contractul, au să ceară singuri prelungirea, să intre în rînd cu ceilalţi muncitori ai şantierului.

— Ţine mai la stînga! îl îndemnă Cocoş, văzîndu-l că nu-şi mai lua privirea din urmă.

Mergeau acum pe lîngă mal, să caute o gîrlă; apele scăzuseră, gîrlele se vedeau uscate, cu mîlul crăpat; dincolo, în baltă, se zbătea peştele, fără ieşire, ca într-un năvod uriaş. Matei întoarse capul; la douăzeci de metri văzu etrava unui şlep, boantă, lăţindu-se pe apă. Cîrmi la vreme, ca s-o ocolească, şi luă drumul de-a lungul bordajului. Erau trei şlepuri la ancoră, în şir, unul după altul.

— Ce-o fi cu astea aici, Cocoş? Nu cumva ni le-or aduce nouă, la reparaţie?

— Fii pe pace! Sînt ale sefenedeului; zac de multă vreme aşa; şi-au să mai zacă.

Nu le văzuse pînă astăzi. Nu vedea nimic decît cala şi cazangeria, pierduse obiceiul de a privi lumea, nu vedea apele Dunării, nu vedea cînd apune soarele, nici cînd răsare luna. Poate Cocoş avea dreptate, îl repezise cu o asprime nemeritată; întoarse capul spre el şi-l văzu deodată înroşindu-se, ca şi cum i-ar fi aruncat cineva în obraz o găleată cu minium de plumb, vopseaua vapoarelor. Fără să vrea îi urmări privirea; intraseră în umbra şlepurilor, treceau aşa de aproape, că vîsla putea atinge bordajul. Pe scara unuia din ele cobora o fată, pe care o recunoscu, dar cu o clipă de întîrziere. Apariţia ei, neaşteptată, îl tulbură atît de tare, încît nu observă tulburarea prietenului din barcă. S-ar fi aşteptat s-o întîlnească oriunde, la această oră a dimineţii, numai nu pe un şlep, în mijlocul Dunării, coborînd într-o

barcă. Barca se desprindea acum de scară, ieşea din umbră, ramele ude sclipiră în lumina soarelui; trecea dincolo, spre vadul Chelarului, de unde plecase într-o seară. Deci acesta fusese drumul ei, îl ştia acum — şi rămînea totuşi o taină.

— Cocoş, tu nu prea te uiţi la fete! A trecut una pe lîngă tine!

— Am văzut-o...

— Dar nu ştii cine-i!

— Ba da.

Ştia mai multe Cocoş: şi cîţi ani are, şi cum îi sînt ochii şi nasul, şi gura, dar nu putea spune.

— Ce caută ea pe şlep în zorii zilei?

— Aici locuieşte!

Matei lăsă ramele.

— Nu se poate!

Casa ei era alta, o văzuse, pîndise acolo din umbră.

— Ba uite că se poate! stărui Cocoş, căzînd victimă dorinţei lui de a vorbi despre ce-i ardea inima.

Spuse deci tot ce ştia — şi fiecare vorbă parcă îi aducea mai aproape cîte ceva din făptura celei care îl fermecase. Iar însoţitorului său, aceste binecuvîntate informaţii îi luau de pe inimă un val greu de ceaţă. Cerul curat i se păru deodată şi mai albastru, Dunărea mai luminoasă, dimineaţa mai caldă, pescăruşii de baltă căpătară în chip miraculos pene colorate, ca nişte păsări măiestre; nu, erau culorile curcubeului, pe care le trezea soarele în bura de apă risipită în jur de bătaia aripilor. Şi-n fata aceea, care acum i se arăta altfel, i se părea că regăseşte o iubită credincioasă; nu trecuse cu barca dincolo fiindcă o aştepta altul — se ducea acasă!...

— Dar tu de unde ştii toate astea?

Pe cît de roşu fusese mai adineauri Cocoş, pe atît de alb se făcu la faţă... Nu se văzu; soarele îi ardea obrazul. Tăcu şi rămase ţeapăn, cu gura căscată. Nu-şi dădea seama cum începuse, cum se trădase. Acum trebuia sa se apere, mai îndîrjit decît dacă i-ar fi fost în primejdie viaţa.

— Sînt prieten cu căpitanul Mihalis! bîigui, găsind scăparea pe neaşteptate.

Nu minţea; era prieten cu căpitanul Mihalis, dar nu de multă vreme, îl cunoscuse abia de o lună, intrase în vorbă cu el, într-o seară cînd trecea pe lîngă şlep cu barca; ştia că fata era dusă la spital, îi

cunoştea paşii, altfel nu s-ar fi apropiat, de teamă că ea ar fi putut să-i citească gîndul pe faţă. E altceva să te adresezi bărbatului:

— Iasso, căpitane!...

Cîrmaciul nu-l recunoscuse, nu bănuia că el îi adusese nepoata cu barca atunci, prima dată...

Aşa începuse prietenia. Şi oricît ar fi fost de ursuz unchiul Anei Odeta, cu oricîte necazuri, se bucura să mai audă uneori o vorbă omenească în preajmă. Cînd nu era plecat în delegaţie, Cocoş venea mai în fiecare seară, pe la şase şi jumătate, îi ajuta să pompeze apa din cală, îi aducea tutun să-şi umple luleaua, chiar şi cîte o sticluţă de rachiu, cîteodată...

Pe la opt, cînd cădea seara, pleca, ştiind că fata trebuie să se întoarcă. Ar fi vrut s-o vadă altfel decît la şantier, unde totdeauna avea treabă şi nu-şi pierdea timpul aruncînd priviri oamenilor; s-o vadă la ea acasă, pieptănîndu-şi părul, pregătind masa. Dar gîndul că se va pomeni cu ea faţă în faţă, se va înroşi, nu va şti să vorbească, îl umplea de groază, pe el care fusese atît de îndrăzneţ prima dată...

În această duminică aşa de frumoasă şi făgăduind să fie caldă ca o zi de august, se mulţumea să poată vorbi despre ea, fără să se destăinuiască, nefăcînd decît să răspundă la întrebările altuia. Spuse deci că era prieten cu căpitanul Mihalis — de mult? — a, da, de multişor! — diminutiv vag, pentru a evita precizările... Că acest căpitan Mihalis, om de mare omenie, avea o nevastă, nu atît bătrînă cît năruită, numindu-se Penelopa, fără să fie grecoaică, şi de-aici i se zicea Pepa — numai în familie, iar fata, pe care o iubeau cu o dragoste înţelegătoare şi calmă, le era nepoată, tatăl ei fusese frate cu bătrîna, aflată la spital astăzi, fără speranţe...

Acolo se ducea fata adineaori, cum se dusese şi în seara cînd Matei o întîlnise în poarta spitalului. Se limpezise întreg misterul — atunci ea plecase pe Dunăre, fiindcă acolo îşi avea casa, se dusese ca fetele cuminţi să doarmă sub acoperişul familiei. Şi el avu încă o dată, mai viu, simţămîntul că ea îi era o iubită veche şi credincioasă...

Simţi abia acum liniştea pe care venise s-o caute în baltă, uită de şantier, îi pieri din urechi pîrîitul ciocanelor pneumatice.

— Cocean, ai avut o idee grozavă!

Care idee? Să meargă la pescuit, sau să-i spună cîte ştia despre fată?

Tocmai dincolo de Agenţie găsiră o gîrlă cu destulă apă — era un canal îngust, prin care abia putea trece barca. Îndată, Dunărea

rămase în urmă, sălciile îi acoperiră, pieri portul şi oraşul, şi orice amintire tumultuoasă; mergeau ca pe o potecă bătută doar de jivine, într-o pădure neexplorată, acoperiţi de-o linişte pe care pămîntul nu putuse s-o aibă decît înainte de a se fi născut viaţa.

După multe cotituri, fiecare părînd că va dezvălui altă taină, ajunseră într-un lac circular, mărginit de sălcii scorburoase; apa, răsfrîngînd culoarea verde a copacilor, părea o pajişte ondulată — şi erau flori, ca pe orice pajişte, iar deasupra plutea o boare umedă, dar caldă, şi o linişte miraculoasă.

Matei zise, încă o dată:

— Cocean, ai avut o idee grozavă!

Străbătură apele navigînd printre nuferi care pluteau ca un cortegiu gingaş de fete — Ofelii blonde, înecate...

Unde se sfîrşea lacul, începeau alte drumuri misterioase; o puzderie de gîrle se strecura printre sălcii, de parcă ar fi fost rădăcinile acestora, lichefiate, şi după o altă rătăcire lungă la umbra copacilor, în faţă se desfăşură deodată balta.

Lacul lăsat în urmă amintea parcurile, te aşteptai să răsară de undeva bărci, cu echipaje romantice; aici în schimb apa se înfăţişa pustie, nesfîrşită şi, în nemişcarea ei, sălbatică. Se întindea, albită de soare, pînă la zarea pîcloasă pe care o închidea un lanţ de coline.

Cocoş, organizatorul acestei expediţii măiestre, îşi expuse programul:

— Matei, eu zic să ne oprim pe grindul de colo; tu te vei îndeletnici cu pescuitul, iar eu voi pregăti masa.

— Dar ca să pregăteşti masa, trebuie să prindem mai întîi peştele. Nu-ţi închipui c-am să mănînc salam, în baltă!

— Asta ar fi chiar o ruşine! Peşte vei prinde pentru plăcerea personală, cel trebuitor bucatelor am să-l iau din altă parte. Ia, fii bun şi trage niţel mai la dreapta!

Într-adevăr, în dreapta acelui grind unde hotărîseră să poposească, se vedea o linie de năvoade, în lungul cărora aluneca o luntre de pescari. O acostară, şi în schimbul unei sticle de votcă, Cocoş primi două găleţi de peşte, soiuri amestecate, din care nu lipsea nici plătica, nici crapul.

Pe tot grindul creştea o singură salcie, în marginea apei. Restul pămîntului era năpădit de buruieni înalte, plante deprinse să trăiască şi pe uscat şi-n apă, împăcîndu-se cu soarta acestor locuri, jumătate de an inundate.

Îndată Cocoş îşi coborî din barcă ustensilele numeroase: ceaun, pirostrii, coşuri cu legume, condimente, pîine şi toate cele de pus pe faţa de masă, plus două clondire, pe care le ascunse la umbră, mulţumindu-se ca băutura să capete o temperatură cît de cît acceptabilă, dat fiind că nu putuse aduce şi gheaţă. În schimb, nu-i lipsea nimic din toate celelalte trebuincioase — descărcă pînă şi un braţ de lemne; ştia că s-ar fi descurcat mai greu cu găteaja de salcie. Pe urmă se dezbrăcă pînă la brîu, îşi scoase mănuşa din dreapta şi se puse pe treabă, folosindu-se în totul, cu o deprindere uluitoare, numai de mîna aceasta.

Era ceasul zece şi jumătate. Se auzi pe fluviu un fluier de vapor, dar parcă venea dintr-o lume tare îndepărtată.

Scutit de corvoadă, Matei primi încă o dată îndemnul să se ducă pe apă, să arunce undiţa dacă pofteşte, dacă nu, să doarmă, sau să se scalde; într-un cuvînt, Cocoş dorea să fie lăsat în pace.

Ascultîndu-i porunca, însoţitorul său se dezbrăcă şi el pînă la brîu şi porni cu barca. Cînd fu destul de departe, părăsi ramele şi se lăsă în voia apei; dar apa era nemişcată, nu adia nici vîntul — singurul element al naturii care se arăta vajnic era soarele, arzînd spre amiaza aceasta dinaintea toamnei ca şi cînd ar fi fost vară întreagă.

Apa aici era limpede ca a izvoarelor; lunga ei nemişcare făcea să se aşeze pe fund mîlul Dunării, dar mica adîncime şi răgăliile nu-l îndemnau să se scalde. Aruncă vreo patru undiţe în borduri, apoi, în loc să le vegheze, după datoria pescarului, se întinse pe fundul bărcii, cu faţa la soare.

Era prima lui clipă de linişte deplină, după ani şi ani de zile. Tăcerea şi tihna aparţineau parcă altei vîrste a lumii. Şi dăruindu-se toropirii, fără să-şi cerceteze cu putere de disecţie inima, chipul fetei, aşa cum o văzuse acum cîteva ore, îi trezea o mulţumire calmă şi profundă, învecinată cu fericirea. Deci asta era taina care îl chinuise unele zile! O judecase nedrept şi o învinuise, adesea închipuirea lui o coborîse în tină, socotind-o dezmăţată, prefăcută şi fără ruşine. Iar acum i se înfăţişa în adevărata lumină, aşa cum ar fi dorit-o dacă ar fi stat în puterea lui să-i dea altă plăsmuire.

Un peşte sări din apă, alături — fu singurul zgomot care tulbură firea; dinspre grind se ridica fum, venea pînă aici mirosul vetrei, acelaşi ca la începutul lumii; cînd se opreşte, omul caută apă, apoi aprinde focul, gesturi desprinse din veşnicie...

I se păru că o barcă se apropie, fără să vîslească nimeni, fără să o tragă lebăda albă din legende. Şi cînd barca fu aproape, o umbră i se aşeză pe faţă, neoprind totuşi puterea vie a soarelui. Şi-acea umbră, mişcîndu-se cu graţia tulpinelor de nuferi, se aplecă asupră-i, în aer, şi parcă totuşi înotînd prin apă, sau printr-un element necunoscut al naturii. Simţi un obraz răcoros şi proaspăt ca briza marină lipindu-se de obrazul lui, pe care-l ardea soarele, şi din atingerea dulce, fierbinte, ameţitoare, bucuria îi cuprinse trupul şi inima...

Cu această senzaţie, care dacă se mai prelungea cîteva clipe ajungea la înăbuşire, sări în picioare.

Cocoş îl striga de sub salcie şi-i făcea semne.

Privi buimac apa pustie; poate adormise o clipă — nu era nici o barcă alături, numai sălciile, în zare. Grindul părea o corabie naufragiată, plutind pe o coastă, destinată să rămînă aşa de-a pururi, fără a fi cu putinţă să primească ajutor din vreun colţ al lumii — şi prietenul său, naufragiatul, părea condamnat să facă semne toată viaţa vapoarelor, dar să nu-i vină în ajutor nici unul.

Fusese un vis nelimpede, o amăgire — acum se vedea singur — materială, din toate senzaţiile rămînea o uşoară durere în inimă, îşi duse mîna la piept, era acolo un cuţitaş, îl înţepa la fiecare pulsaţie, o urmă veche de glonţ, care uneori încerca să învie.

Se întoarse fără să strîngă undiţele — nu-i era teamă de batjocura însoţitorului — se gîndea la altceva, la barca de azi-dimineaţă, traversînd Dunărea.

— Ţi-e foame? strigă însoţitorul, continuînd să facă semne.

Da, părea destinat să facă semne, pînă seara, pînă la îngheţul Dunării, alt sens n-ai fi găsit prezenţei lui acolo, pe o insulă, fără nici o legătură cu lumea.

Dacă îi era foame?... Matei nu-şi venise încă în fire. Întreaga lui făptură avea altă foame acum, era încins de soare, ostenit de aerul liber care înteţea arderile plămînului, îi fremăta trupul, simţea un gol dureros în suflet, nu dorea nici mîncarea, nici băutura, nici alta din desfătările omeneşti, decît să iubească o fată — ştia pe care, şi-ar fi plecat îndată după ea, pînă la capătul lumii. Ce bine dacă ea n-ar fi fost de-aici, să n-o aibă la îndemînă, să-i despartă munţi şi ape, şi toate piedicile vrăjitoarei pe care flăcăul din basm le înlătură cu ajutorul Sfintei Vineri!

Îl străbătu o părere de rău, o teamă, o nedumerire: era aproape fata, îi despărţea numai o gîrlă — în schimb, se ridicau între ei alte piedici, mai grele decît urzelile vrăjitoarei...

— Matei, zise bucătarul, n-am putut să calculez caloriile, dar ţi-am pregătit o masă să-ţi ţină toată săptămînă!

Ciorbă de peşte, cum o fac pescarii; reţeta o cunosc destule gospodine, dar de izbutit întocmai nu poate nici una. Cum trebuie să fierbi peştele, în ce cantitate şi de cîte soiuri, cum trebuie să extragi fiertura, ce să-i adaogi, cîtă ceapă, cît ardei, cîte roşii, cum apoi să pui bucăţile cărnoase păstrate anume la urmă, se ştie. Acestei reţete îi va lipsi însă totdeauna grindul, şi salcia sub care să aşezi pirostriile, şi fumul de găteje care să treacă o dată pe faţa ceaunului, şi cerul sa o vegheze, şi apele bălţii să o descînte... şi foamea omului, să nu simtă cusururile, dacă a mai rămas vreunul.

— Straşnic, Cocean! Ce mai mîncăm acuma?

— Saramură de plătică... Dar uite ce este, tovarăşe, mie să nu-mi faci complimente ca oricărei gospodine. Dacă ţi-e foame, mănîncă, dacă nu, închide gura. Nu mă amăgi, că văd limpede, nu ţi-e de mîncare, ţi-e gîndul aiurea!

Matei înghiţi, fără să guste, jumătate de plătică muiată în acel lichid gălbui care are şi gustul bălţii, şi-al grădinăriei, şi-al salinei, şi-al fumului, atît de contopite, încît nu se pot desprinde pe elemente, ceea ce mai uşor se face cu cea mai definitivă combinaţie chimică. Cocoş nu era dintre bucătarii cărora nerecunoştinţa sau ignoranţa oaspetelui să le frigă inima. El avea alt principiu, şi îl aplica sistematic, oriunde: „Nu-ţi place? Dă la mine!“

Astfel, în timp ce Matei mînca pe gînduri jumătatea lui de plătică, peşte cum poate nu este altul mai dulce în lume, într-un contrast exploziv cu saramura, bucătarul înfuleca mulţumit restul, două plătici şi jumătate, cu tot atîtea păhărele de ţuică, mult pentru un om fără obişnuinţa băuturii.

— Vezi c-ai să te îmbeţi, Cocean!

— Ia, te rog, nu mă certa în zi de duminică! Mai bine pune şi tu un păhărel la inimă şi lasă gîndul şantierului pentru mîine.

Matei se întinse pe spate, cu un zîmbet uşor pe figură.

— Nu mă gîndeam la şantier...

— Nu cumva te gîndeai la vreo femeie?

— N-aş avea voie?

— N-ai avea timp! Hai, lasă gluma! Nu mă duci pe mine cu zăhărelul, cum se spune în lumea bună! Va să zică, ţuică nu bei, bine!... Poate îţi place vinul!

— De care?

— Iacă na! Molan, cum stă bine proletarului!

— Nu mă îmbie!

— Păi sigur! Acum bei coniac de ăla, grecesc, cum îi spune?...

Matei îl lăsă în pace, să turuie.

— Metaxa, marcă bună! Fin, bun, tare — cum să-ţi mai placă molanul?! Să ştii că grecul ăla are şi şampanie, Cordon Rouge, poţi s-o bei fără mustrare de cuget; Cordon Rouge, adică Flamura Roşie, marcă proletară, tovarăşe!

— Ia spune-mi, Cocean! îl întrebă vecinul, întins pe spate, cu ochii închişi în umbra blajină. E blondă sau brună?

— Cine?

— Fata.

Urmă o tăcere plină de nelinişte; Cocoş se strînse în el, apărîndu-şi inima.

— Hai, spune!

— Ce să spun!?

— Începuseşi de dimineaţă o istorie. Dă-i drumul!

— Nu mai ţin minte.

Matei nu stărui, îi fugea gîndul aiurea. Îl întrebase poate numai fiindcă ar fi vrut el să-şi descarce sufletul; dar nu, ştia că n-ar fi putut să spună, simţea numai un îndemn să-şi plimbe gîndul pe marginea mărturisirii, alegîndu-se din acest joc al gîndului cu o mulţumire acidă, uşor ameţitoare.

— Uite raţele! strigă Cocoş, sărind în picioare. Tii, ce păcat că n-am luat o puşcă; ar fi prins bine!

Nu-i era de raţe, găsise prilejul să rupă tăcerea, fiindcă rămăsese dator un răspuns şi nu ştia cît o să-l îngăduie creditorul.

După aceea, nu mai veni nici o neplăcere; tăcură, întinşi la umbra sălciei, care se lungea într-una, pe măsură ce soarele străbătea mai repede cea de a doua jumătate a cerului.

După un timp, Cocoş se întoarse cu spatele, scoase din sîn un teanc de hîrtii împăturite şi începu să le frunzărească, uitîndu-se cînd la una, cînd la alta, comparîndu-le, sucindu-le, subliniind cîte o cifră cu creionul, dedat cu pasiune acestei îndeletniciri care îi schimba complet fizionomia.

— Ce faci acolo? întrebă Matei, ridicîndu-se într-un cot să privească hîrtiile.

— Dezleg cuvinte încrucişate.

— Văd cifre, nu cuvinte.

— Atunci cifre încrucişate...

— Ce-s alea?... A, fractele!

— Nu te amesteca la Calea Ferată.

Mai tîrziu, Cocoş îşi împături hîrtiile şi le băgă în sîn, fără grabă.

— Ascultă aici o ghicitoare, zise, întinzîndu-se din nou pe iarbă... Ce se fură mai uşor cu vagonul decît cu bucata?... Las că-ţi spun eu, n-ai să dezlegi ghicitoarea, e complicată: cheresteaua!

— Ai dat de vreo urmă?

— Nu pot să-ţi spun azi: e duminică. Ai răbdare pînă mîine.

— Cocean, nu-mi- arde de glumă!

— Nici mie. Dar de spus, tot nu-ţi spun; aşteaptă!

— Dă fractele încoace!

— Degeaba, n-ai să înţelegi nimic! Cheia am găsit-o, mi se pare, dar de descuiat cu ea nu mă pricep; asta-i treaba contabililor.

— Dacă nu vrei să-mi spui, de ce ai mai deschis vorba?

— Vorbeam cu mine; uitasem că eşti pe aproape. Şi gata, nu mă mai descoase!

Cocoş închise ochii şi nu mai scoase o vorbă, oricît stărui Matei, de parcă avea gura cusută cu aţă. Abia cînd prietenul său renunţă să-l cicălească şi se întinse la loc, pe iarbă, zise, zgîndărindu-l încă o dată:

— Să ştii că Uică ăsta e dat dracului!

— Ia spune!

— Aşteaptă pînă luni; să am şi eu o zi de repaos!

— Atunci repaozează-te şi lasă-mă în pace!

Matei era aproape supărat de data aceasta, gata să izbucnească. Apoi pacea bălţii îl cuceri din nou şi uită de misterul fractelor. Se scurse încă un timp astfel, pînă ce tot Cocoş deschise vorba, însă cu alt glas, puţin mîhnit, puţin înfiorat, şi cu multă timiditate:

— Ce zici tu, mă tovarăşe, un om ca mine o să se poată însura vreodată?

— Am să mă gîndesc mîine! Azi e zi de repaos!

— Nu zău, crezi că o să se uite la mine vreo fată?

— De ce să nu se uite?

— Cu mîna asta...

Era prima oară în doisprezece ani cînd vorbea despre mîna lui mutilată. Povestise multe întîmplări din viaţă, dar o ascundea pudic pe aceasta, aşa cum omul îşi ascunde goliciunea de la primii paşi ai civilizaţiei. Dacă n-ar fi fost Donos la mijloc, nu s-ar fi dus la tribună să-şi dezvăluie infirmitatea, de parcă ar fi fost urma unei răni ruşinoase. Mai bine pleca din şantier şi nu mai venea niciodată.

Trecuseră aproape trei săptămîni de atunci, şi încetul cu încetul el îşi luase obiceiurile vechi, se ducea prin ateliere, glumea, rîdea — ai fi spus că întîmplarea fusese uitată; dar la sala de trasaj nu mai intrase.

Oamenii care înainte îl mai luau peste picior uneori, cînd îl auzeau cum le înfloreşte şi le îngroaşă, aveau acum faţă de el o rezervă sfioasă; nu că se fereau cînd venea aproape, dar parcă le era tot timpul teamă să nu spună o vorbă, să nu facă un gest care să-l jignească. Simţiseră că sub înfăţişarea lui de om glumeţ şi gata să le înfrunte pe toate, se ascundea o fire gingaşă. Unii, care îi cam rîseseră în faţă cînd el le povestea cum fusese scutit de armată, înţelegeau acum ce se întîmplase: îl reformaseră, neavînd mîna întreagă, şi lui îi era ruşine să mărturisească.

Dintre toţi, doar doi, însoţitorul de azi şi Donos, ştiau că mîna lui purta urmele unei răni glorioase; trebuie să ai o anumită alcătuire sufletească spre a face din ea o taină atît de mare ca asta.

Cocoş povestise cum se salvaseră de pe Dubrovnik, cum eşuaseră pe coasta turcească, dar ocolise să spună partea întîmplării care îl costase infirmitatea de astăzi: patru degete îi rămăseseră în barcă.

În clipa lansării, pe întuneric, din nebăgare de seamă, din grabă, i le prinsese palancul, şi parîma, în frecarea ei, i le scrijelise, i le rosese ca o pilă, nu le retezase, dintr-o dată, să scape. Iar el, care nu putea opri mişcarea bărcii aşa cum coborau spre apă, nu scosese un strigăt, un geamăt, îndurase mut îngrozitoarea cazană, ca să n-audă cineva, să-i descopere şi să-i întoarcă.

După aceea, rana fiind oblojită cu cămaşa, se chinuise pînă a doua zi seara, cu mîna în apă, urlînd de durere în mijlocul mării furtunoase; dar aici cel puţin nu-l auzea nimeni, putea să-şi strige suferinţa pe toate glasurile.

Turcii, la pichet, îi turnaseră ulei încins pe rană, singura medicaţie — şi-abia peste o săptămînă, la Stambul, îl băgaseră în spital, unde îl operaseră, tăindu-i trei sferturi din mînă. Însănătoşit, îşi purtase ciotul ascunzîndu-l de ochii oamenilor, altfel nicăieri nu l-ar fi primit să muncească; nimeni n-avea nevoie de ciungi, cînd se găseau destui cu

mîna întreagă. Cu atîta dibăcie învăţase să-şi ascundă infirmitatea, încît erau unii care nu i-o descoperiseră niciodată.

În schimb, aici, la şantier unde venise inimos să pună umărul lîngă vechiul său prieten, se găsise cineva să-l despoaie în faţa a o mie de oameni.

Cu aceste gînduri trecu timpul pînă pe la cinci, cînd soarele pierdu din putere; atunci Cocoş simţi în el un fel de înviorare — venea seara, avea să meargă la şlep, şi-acolo, chiar dacă n-o vedea pe ea, îi simţea totuşi apropierea, într-un fel care pentru un om fără speranţe, ca el, poate fi o amăgire şi-o mîngîiere.

La cinci şi jumătate, se apucă să strîngă tabăra, tăcut şi fără a face gălăgie; Matei părea că doarme, nu mai scosese un cuvînt de multă vreme, dar nu dormea, n-avea nici gînduri, le alungase cu acea voinţă pe care izbutea s-o trezească uneori, ca un răstimp să se izoleze de lume. Din cînd în cînd, deschidea ochii şi privea absent trunchiul sălciei, inelul de mîl pe care îl lăsase inundaţia sub coroană; atunci grindul zăcuse sub apă multă vreme, locul unde poposeau ei acum fusese sălaşul vietăţilor submarine...

Era ciudat cum îi atrăgeau privirea aceste inele de mîl; porniseră înapoi cu barca, şi de jur-împrejur sălciile purtau, la aceeaşi înălţime, semnul lăsat de ape primăvara, cînd se revărsa Dunărea.

La capătul ultimei gîrle, cînd în faţă apărură portul şi Agenţia, Cocoş, care trăgea la rame, începu să mişte din colţurile gurii, cu un fel de nelinişte, privindu-şi pe furiş însoţitorul.

— Unde te duci acuma? îl întrebă, după ce se frămîntă astfel o vreme.

— Nici eu nu ştiu.

— Hai cu mine!

— Unde?

— La căpitanul Mihalis. O să-ţi fac o cafea amăruie!

Vizitele pe şlepuri nu cer vreo ceremonie; treci cu barca, dai bună ziua: „Noroc, căpitane, merge treaba, merge?“ „Ce să meargă, stăm la ancoră de o lună!“ „Aşa?! Ce zici, o să plouă?“ „S-ar putea, dar nu azi, peste vreo două zile; simt o înţepătură...“

Cu asta s-a legat prietenia, te agăţi de scară, îţi spui numele, cîrmaciul te pofteşte în cabină, desfundă o sticlă, toarnă şi cade pe gînduri. Să nu-l tulburi; are o viaţă lungă în urmă...

Căpitanul Mihalis pompa apa afară, întocmai ca în toate serile, la ora cînd gospodarii udă florile din grădină.

— Iasso, căpitan Mihalis! strigă Cocoş, urcîndu-se pe scară.

Salutul grecesc, obişnuit pe Dunăre. Bătrînul îşi dădu şapca pe spate şi îşi şterse fruntea de năduşeală.

— Dumnealui este directorul şantierului!

Ar fi fost îndreptăţit Cocoş să adauge că sînt prieteni vechi, dar putea să se vadă de la sine, mai pe urmă, dacă nu se văzuse încă prin simplul fapt că fuseseră la plimbare împreună.

— Bună seara, domnule, sau tovarăşe, dacă aşa e mai bine! zise cîrmaciul, strîngînd mîna musafirului. La şantierul Victoria? Am şi eu o nepoată acolo.

Nu era nevoie să spună; pe o frînghie, între ghereta timonei şi cabină, atîrna salopeta albastră. Matei o cunoştea, ca şi cînd în pînza ei ar fi fost ascunsă fiinţa vie. Ana Odeta o spălase de dimineaţă, seara avea s-o calce, s-o aibă pregătită pe mîine. Ea nu se vedea nicăieri — nimeni altcineva decît bătrînul.

— Lasă-mă să pompez eu, căpitan Mihalis! zise Cocoş. Dumneata ai grijă de musafir, şi dacă vrei, fă puţin jar la bucătărie; i-am făgăduit o cafea bună.

Cîrmaciul porni spre pupa, tîrşîindu-şi saboţii pe puntea mîncată de rugină.

— Pofteşte aici, domnule, şi iartă-ne sărăcia!

Puse un scăunel lîngă peretele cabinei, iar el se duse la bucătărie.

Pornise un pic de vînt o dată cu înserarea; flutura pavilionul în spatele cîrmei, flutura salopeta întinsă pe frînghie. Aici dormea ea nopţile, departe de oraş şi de lume, într-un pustiu mai mare decît al mînăstirilor. Nu trebuia să întrebe de dînsa, nu putea fi în altă parte decît la spital, făcîndu-şi veghea la capul bătrînei.

Matei se ridică şi ocoli cabina, pînă la fereastra înroşită de soare; o perdeluţă de pînză albă, subţire, dată în lături, lăsa să se vadă înăuntru: pereţi coloraţi în roşu de lumina apusului, o masă în colţul din dreapta, cu o bucată de stambă înflorată deasupra, o oglindă, un pieptene, puse de mîna ei acolo, un cuier simplu, în partea cealaltă, o rochie, o fustă, cîteva bluze, un pulover, un fular de mătase — toată averea. Alături o fotografie, un chip care nu se putea desluşi bine. Apoi patul, după uşă, un pat ca de copil, prins în perete, culcuşul sobru al marinarului. Dar era patul în care dormea ea, sub pătura albastră, cu capul pe perna micuţă, cu broderie; se vedea marginea cearşafului, fără cută — îl schimbase astăzi, duminică. Şi-o închipui înaintea somnului, ghemuită cu genunchii în braţe, cum dorm copiii.

Dar imaginea ei, adunată din numeroase crîmpeie, era atît de femeiască, încît îşi simţi, cu o durere surdă, inima rupîndu-i-se în două.

Şi dori, mînat de întreg chinul pe care i-l răspîndiseră în sînge nehotărîrea şi aşteptările, s-o cuprindă în braţe, fiindcă nu era înger, ci pe de-a-ntregul femeie, să-i simtă moliciunile şi căldura, între pereţii acestei cabine care o cunoşteau fără veşmintele zilei, despuiată şi făcută pentru o inevitabilă datorie faţă de fire.

Avea de luat acum o hotărîre, în această seară, în această clipă, s-o întîmpine cu dreptul bărbatului de a stăpîni femeia — sau s-o ocolească, să şi-o scoată din minte pentru totdeauna. Altă cale nu putea să aleagă, cum nu-şi putea alege altă cale Dunărea.

Apoi ochii i se ridicară, în clipa cînd soarele, apunînd, îşi trimitea ultima rază de lumină, parcă mai vie, aprinzînd pereţii cabinei. Şi-n acea lumină descoperi abia acum, deasupra pernei, o jucărie, o păpuşă de cîrpă, cum ţin uneori la căpătîi copilele.

Din cîte podoabe ar fi putut să pună, se oprise la aceasta, a altei vîrste, o păpuşă veche şi slută. Era o arăpoaică în şalvari largi, de pînză sinelie — o decolorase vremea — cu o feredgea albă, azi cenuşie, cu capul hazos, alcătuit dintr-o nucă dată cu lac negru, în mijlocul căreia luceau ochii albi şi gura buzată, portocalie.

Spionul de la fereastră simţi apropiindu-se de inima lui o tulburare nedefinită, o goarnă a amintirilor. Îşi lipi fruntea de geam, să vadă mai bine; curînd se stingea lumina. Din a cui fantezie se născuse această jucărie? Se vindea oare prin bîlciuri, o mai văzuse aiurea? Îi erau atît de familiare vopselele: negru (culoarea maşinilor), minium de plumb (portocaliul), alb (balustrada şi suprastructurile) — culori cu care-i deprins marinarul. Nu, în altă parte nu văzuse o asemenea păpuşă, lucrată cu stîngăcie, dar o cunoştea pe aceasta, o avusese în mînă! El însuşi o vopsise, iar îmbrăcămintea i-o făcuse într-o naivă şi tandră colaborare cu o copilă...

Se trase înapoi, aproape amorţit; era o ameţeală, o beţie?...

Privi în jur; căpitanul Mihalis lăsa pavilionul, salopeta flutura în vîntul serii, deasupra turnului de apă, pe malul celălalt, răsărea luna. Cocoş trecuse, fără să-l simtă, la bucătărie; îl auzea scuturînd linguriţa de buza ibricului. Vru să-l cheme; el era părtaşul amintirilor.

Atunci, fetiţa cîrmaciului... N-o recunoştea, trecuseră acei nouă ani care şterg trăsăturile copilăriei. Dar erau ochii ei, verzi, cu ineluşe aurii, pe care ar fi trebuit să-i recunoască, fiindcă nu mai putea să-i

aibă şi altă fiinţă în lume. Şi gura... Iar peste rest, care rămînea o nedumerire, se revărsa, revelator, un simţ ascuns, topind îndoielile. Erau amîndouă aici, păpuşa şi copila, fără să le ştie vîrsta şi numele... Şi curînd ea avea să vină — şi-avea s-o recunoască pe de-a-ntregul, de la întîia privire.

— Cocean!

— E gata! răspunse Cocoş, din bucătărie.

— Lasă ibricul şi hai fuga!

Porni înspre scară: trebuia s-o întîlnească în seara asta, îndată, dar nu aici — şi nici nu putea aştepta pînă mîine; i se părea că dacă ar fi trecut o noapte, s-ar fi năruit toate amintirile. Vroia s-o vadă, cu o dorinţă veche, care se arăta, mistuitoare, abia acuma. Mai avea timp s-o întîmpine la poarta spitalului? Se întunecase, se ridica sus luna, în oraş se aprindeau luminile, curînd era timpul să vină...

— Nu-ţi bei cafeaua?

— Nu; vino! Bună seara, căpitan Mihalis!

Cocoş era deprins, din alte vremuri, să trăiască pe fugă; în schimb, nu înţelegea graba de astă-seară. Alteori, e drept, pleca mai devreme, îşi cunoştea ora, azi însă avea o tovărăşie care-i dădea curajul să rămînă; cu o astfel de pavăză se încumeta să întîmpine pe oricine. Se şi gîndise că vor sta toţi patru pe scăunele, în uşa bucătăriei; avea de povestit chiar şi-o anecdotă, cu un preot şi o mumie — o repeta mereu în gînd, ca să n-o încurce, fiindcă, deşi se pricepea să-şi înşire amintirile, n-avea darul să spună glume. Iar mai tîrziu, la plecare, în barcă, pe întuneric, se şi gîndea să-i răspundă cu întîrziere însoţitorului: „Ei, ai văzut singur că nu-i nici blondă, nici brună!“

Pînă să ceară vreo lămurire, se pomeni în mijlocul Dunării. Matei trăgea la rame înfruntînd curentul, cu o înverşunare care aparţinea altor vremuri; Cocoş regăsea în el ceva din anii de furtună. Şi, fără să bănuiască pricina acestei goane nocturne, simţea că omul din faţa lui nu se schimbase, maşinăria dinlăuntrul lui mergea şi azi, cu toată benzina. „Are putere nu glumă!“, îşi zise, privind îngrijorat vîslele, care se îndoiau ca nişte nuiele, gata să se frîngă, sau să rupă strapazanele.

Aveau de mers mult pînă la şantier; unde era ea acum? Lucea sticla de pe acoperişul halei — ce e mai uşor, să construieşti hale sau să găseşti o femeie pe Dunăre? Jos, tachelajele păreau nişte uriaşe animale amfibii, ieşite pe uscat, la odihnă.

— Coboară aici! Spune-i paznicului că aduc barca mai tîrziu! Noapte bună, Cocean! Ne vedem mîine!

Nici măcar nu acostase ca lumea; Cocoş sări jos, cu un picior în mîl, cu unul în apă, murdărindu-şi hainele de duminică. Abia cînd se văzu pe mal cu mîinile goale, îşi dădu seama că toate rămăseseră în barcă — boccelele, coşul, ceaunul...

Iar barca se duse, curentul o ajuta acuma, şi se pierdu repede dincolo de dîra pe care o întindea luna de-a curmezişul Dunării.

Se pierdu din vederea celui ce privea din urmă, astfel merse cu luna, gonind o dată cu dîra ei argintie. Nu era la această oră, duminică seara, nici o mişcare pe fluviu, doar luminile pe mal, pe la ateliere, şi mai departe, în port, de-a lungul danelor, pînă dincolo de Agenţie.

Curînd desluşi o umbră alunecînd pe apă, dinspre vadul Chelarului; nu putea fi decît barca ei — Matei sosise cu întîrziere. Dar trebuia s-o ajungă din urmă, cum trebuia să răsară soarele mîine, sub imperiul aceloraşi legi uriaşe ale naturii. Se aplecă pe vîsle şi trase cu atîta putere, încît auzi pîrîindu-i umerii, o dată cu strapazanele.

Umbra urca încet Dunărea — nu putea fi decît ea, cine altcineva să treacă în baltă la această oră? O ajunse în mijlocul fluviului, frînă cu amîndouă vîslele, şi cînd fu alături se prinse de copastie, sucindu-i prova bărcii la vale.

Nu-şi dădu seama dacă ea avusese o clipă de spaimă; îi văzu chipul, în lumina lunii, şi ochii — şi-n ei se citea doar uimirea.

— Bună seara! îi spuse.

Ana Odeta lăsase vîslele — îi era prizonieră. Răspunse, încă uimită, dar cu un glas împăcat, fără împotrivire, ca şi cînd întîlnirea lor ar fi fost hotărîtă din vreme:

— Bună seara!

El nu mai spuse nimic, încrucişă vîslele de la mijloc, şi bărcile rămaseră lipite, ducîndu-se la vale împreună cu Dunărea; trecură de Agenţie, lăsară docurile în urmă, o geamandură luminoasă arăta drumul vapoarelor, pe urmă nu mai fu nici o lumină, decît a lunii.

Era ea, şi totuşi nimic nu i-ar fi amintit-o, şi nu ştia pe care din ele, copila de ieri, femeia de azi, o căutase în această seară. Abia după ce nu se mai văzu geamandura, o întrebă — avu o clipă teama că săvîrşise o eroare:

— Mă cunoşti de mult?

Ea încuviinţă din cap. Tremura uşor, noaptea era rece, umedă, iar Dunărea lungă, pustie.

— Eşti tu? întrebă el.
Ea înclină din cap, iarăşi. El vru să mai ştie:
— M-ai recunoscut?
— Da.
— De cînd?
— Din prima zi.
— Dar m-am schimbat mult!
— Nu.
— Cum îţi spuneam?... Îţi spuneam Surioară?
— Da.
— Cîţi ani au trecut
— Nouă...
— Ce-ai făcut de atunci?
Ea îşi lăsă capul în jos; răspunse tîrziu, şoptit:
— Ştii.
Îşi scutură de pe umeri un fior. N-avea decît o bluză — şi pielea dedesubt.
El o întrebă:
— Ţi-e frig?
— Nu.
— Crezi că-i tîrziu?
Tîrzie ora, tîrziu anul? Nu înţelese — tăcu.
Lumina lunii pălise, într-un nor alburiu; în prova bărcii, peste sălcii, creştea altă lumină, din apă, sau din pămînt. N-o văzură — aşteptau, cu o spaimă caldă, gestul următor; putea să fie acum, sau peste altă viaţă — în afara timpului care nu mai avea măsuri.
Bărcile alunecau la vale, lăsînd în urmă tablele de marcaj de pe ţărm — pînă ce în stînga, apele se lăţiră, deschizîndu-se spre gura unui rîu. În aceeaşi clipă, mai devale, de după un cot ascuns de sălcii, începură să apară, una cîte una, descoperite parcă de o cortină, lumini înşirate pe mal...
Matei se uită la ceas; drumul lor dura de patru ore — nu-l măsurase. Era tîrziu, erau departe. Avea să cadă frigul din a doua jumătate a nopţii, şi pe ea n-o apăra decît o bluză — o simţea goală sub pînza care nu mai înfăţişa nici o pavăză, împotriva frigului, împotriva bărbatului.
Acum ea recunoştea locurile; pînă aici venise cu barca atunci cînd plecase vaporul şi-l urmărise, strigîndu-l pe Meit în neştire şi plîngînd pe panouri.

Nu se sperie, nu păru nici mirată; de tot ce urma, se va îngriji bărbatul: îi aparţinea, îi era de mult destinată, nu făcea decît să-l aştepte, cu genunchii reci, cu mîinile amorţite, fără patimă, dar bolnavă să-l simtă aproape...

Dintre luminile portului văzut în faţă se desprinse o constelaţie, firavă; plutea din jos, de departe. Limbajul ei îl cunosc marinarii: două lumini albe, una sub alta, iar mai jos, în părţi, verde şi roşu — remorcher ducînd la deal convoiul de şlepuri. Un timp după aceea se văzu fumul, întinzîndu-se în urmă, pe linia orizontului; curînd se auzi maşina...

— Pune mîna pe vîslă şi trage!

Ar fi manevrat mai uşor dacă dezlegau bărcile, dar nu se îndura să le despartă, ele trebuiau să rămînă unite, ca o prefigurare a unirii spre care îi ducea călătoria aceasta.

Se opriră la mal, sub o salcie; vuietul creştea, fîşîitul aburului, duduitul ritmic al maşinii, făcînd să vibreze aerul şi apa.

Remorcherul trecu prin faţă, răspîndind căldura umedă a cazanului; văzură pilotul la cîrmă, apoi se iviră şi şlepurile, pe trei şiruri, înalte, fără încărcătură, acoperind cu umbra lor cerul. Mişcarea convoiului era înceată şi lină, ca a norilor albi care treceau peste lună.

La urmă plutea stingher, pe şirul din mijloc, un şlep alb, venit parcă de pe alt fluviu, din altă parte a lumii; prezenţa lui părea nefirească — nu era un văl de aburi, o închipuire? Nu se văzuse pînă acum nici un şlep alb pe Dunăre!

Se desprinseră de sub salcie... Salcia avea o dungă de mîl în susul tulpinei. Din două mişcări de vîsle fură în pupa şlepului, sub consolă; nu-i simţi nimeni — cîrmaciul privea înainte, pe sub perdeaua de fum care învelea convoiul.

Matei împreună cele două barbete şi le legă de un inel al cîrmei. Bărcile mergeau liniştite, alături, carena uriaşă domolea vîrtejurile pe care le stîrnea, departe, în faţă, elicea remorcherului.

Fata tremura, ghemuită pe banc, cu genunchii în braţe. Se aplecă spre ea, peste copastie, pînă ce îi atinse umărul. Ea nu se feri, dar nu veni mai aproape. El îi cuprinse mîna: era îngheţată. Îi privi ochii; scînteiau de lumină şi erau reci, lumina de la pol a feeriilor boreale. Trecu prin tot trupul ei un tremur.

— Ţi-e frig?

Clătină din cap; mîna îi tresări.

Pe-aici mersese, cu barca legată de plute, cînd plutaşul îi dăduse, din traistă, să mănînce. O mai înduioşa milostenia lui şi acuma, cînd o altă foame îi surpa trupul.

El îi cuprinse şi-a doua mînă; îi simţi dedesubt genunchii, dezveliţi în bătaia nopţii; pielea ei nu se împotrivea s-o atingă, dar era necrezut de rece pentru o fiinţă vie. Ar fi vrut s-o încălzească şi nu ştia dacă are în sine atîta căldură cîtă îi lipsea ei acuma. Se aplecă deasupra mîinilor, încercă să-i dezmorţească pielea, trimiţînd asupra ei, cu răsuflarea, căldura plămînilor, poate a inimii.

Ea îşi desprinse o mînă, fără hotărîre; după un timp o coborî, şi cum el stătea aplecat, i-o puse pe umăr. Apoi spuse cu glasul mort, fără nici o inflexiune:

— Să ştii... Te-am iubit de cînd eram mică.

Spunea, şi nu-şi auzea glasul, dar el trebuia să afle de ce îl urmase fără nici o împotrivire, de ce îl lăsa să-i încălzească genunchii, de ce ea îi ţinea mîna pe umeri.

— Te-am iubit şi n-ai ştiut, şi n-ai fi putut să crezi, fiindcă mă vedeai copilă. Dar te-am iubit, şi mai tîrziu, cînd am crescut, nu ştiu dacă te-aş fi iubit altfel decît atunci cînd îmi făceai jucării — ţii minte? Mai am şi acum o păpuşă...

— O ştiu, am văzut-o.

— Ai fost acolo?

— Da.

— Cînd?

— Aseară.

— Şi-ai recunoscut-o?

— Nu din prima clipă.

— Pe mine...

— Nu te-aş fi recunoscut dacă nu era păpuşa.

Ea îşi strînse umerii, răsuflă încet, adînc, îndelung...

Întîia geană a zilei clipea, încercînd să se desprindă din umbră. Pe malul celălalt se desluşea hala nouă, cu zidurile albe, proaspăt văruite; lucea acoperişul de sticlă.

Se ţineau cu mîna de scară; sub bordaj noaptea încă stăruia, nepătrunsă; nimeni nu se trezise. Poate bătrînul o căuta de aseară, barca lui nu era aici — ea asculta pe apă, să audă dacă nu vine.

— Du-te! zise. Se luminează de ziuă.

Stăteau în picioare, faţă în faţă, fiecare în barca lui, dar bărcile rămîneau încă unite. Cu mîna liberă, el îi ţinea mîna care nu era pe scară. Se sfîrşise duminica, veneau zorii zilei de luni; ce-aveau să aducă?

Matei se aplecă s-o vadă; în întuneric, obrazul ei era îngheţat, ochii păreau împietriţi.

— Dacă nu te-aş fi recunoscut, nu mi-ai fi spus niciodată?

— Nu.

— De ce?

— Ştii!... Nu aveam dreptul, nu eram eu; poate speram că ai să mă găseşti singur, într-o zi, ca pe un lucru pierdut.

El nu răspunse; se uita la o salcie de pe mal, profilată pe cerul albit — avea sus o dîră de mîl; toate sălciile aveau, la o înălţime, dîre de mîl. Iată pînă unde crescuse apa anii trecuţi; dacă la primăvară creştea tot atît, acoperea cala întreagă, pînă sus.

Ana Odeta şopti:

— Acum du-te; e tîrziu.

— Cînd am să te văd?

— Oricînd.

— Diseară?

— În orice seară.

— Să te aştept cînd pleci de la spital?

— Nu...

Ridică privirea spre el, şovăi, apoi adăugă cu un glas rupt:

— Pepa a murit.

— Cînd?

Îl privi lung.

— Aseară.

Şi nici o lacrimă nu se desprinse din ochii reci, morţi, îngroziţi.

La cinci şi jumătate răsărea soarele. Pînă atunci, Matei rămăsese pe cală, în aşteptarea zilei; nu mai era destul timp pentru odihnă şi nici nu-i simţea nevoia — o febră ascunsă îl mîna din urmă, un amestec de nelinişte şi fericire. Şi deodată, în timp ce se plimba printre paturile de construcţie, privind tablele, coastele, carlingile înşirate într-o simetrie ameţitoare, ochii îi alunecară asupra solului şi, în lumina slabă a zorilor, descoperi crăpăturile...

Primul om care se ivi aici în dimineaţa aceea fu, ca de obicei, Marchidan, în scurta lui veche de dimie sură, coborînd faleza prin dreapta cazangeriei, cu servieta în mînă. Era frig la această oră, şi Matei n-avea pe el decît pantalonul de doc şi cămaşa subţire.

Dînd cu ochii de el pe neaşteptate, Marchidan avu o tresărire,

— Iertaţi-mă, am întîrziat! bîigui, în loc de bună ziua.

— Cît e ceasul?

— Şase şi cinci!

— Asta înseamnă că n-ai întîrziat, ci ai venit cu cincizeci şi cinci de minute mai devreme!

Matei îl privi cu răceală, apoi, după ce şovăi un moment, îl apucă de mînă şi-l trase după sine.

— Ia priveşte! zise, arătînd cu piciorul o crăpătură care se pierdea sub scaleuri.

Nu era nimic alarmant în aparenţă. Marchidan nu înţelegea, rămase perplex — ochii apoşi i se rotiră în orbite, neizbutind să exprime nici măcar nedumerirea.

— Ce-i asta? continuă Matei, trăgîndu-l după el în lungul crăpăturii.

Inginerul ridică din umeri.

— N-ai văzut-o pînă acum?

— Nu... Nu se bagă de seamă.

Îl trase mai departe, cu impresia că tîrăşte după el un aliat mort înaintea bătăliei.

— Nici aici?... Nici colo?...

Erau crăpături multe, dar mici, abia pornite, care n-ar fi neliniştit pe nimeni. Matei se uită în ochii inginerului — apă goală, nu exprimau decît stupoare. Apoi îi întoarse spatele, urcă faleza în fugă, ieşi pe poartă şi ciocăni la uşa lui Donos, aproape cu furie; ar fi fost timpul să se scoale, avea nevoie de el, se simţea clătinîndu-se, şi altcuiva nu-i putea mărturisi teama, fiindcă se amesteca în ea o slăbiciune a firii, neîntîlnită pînă acum. Se surpase ceva în el, parcă prevestind

surparea calei. Înaintea unui sfat tehnic îi trebuia un prieten, să nu se sfiască de el, să i se poată înfăţişa neprefăcut, cu toată mizeria inimii.

Soarele se strecura printre plopii care mărgineau curtea şantierului, cerul se umplea de lumină. Amintirea nopţii, copleşitoare, se destrămase înainte de a o fi supus raţiunii — putea să fi fost numai o închipuire — rămăsese numai frigul în trup, îl simţea chiar şi acum, cînd îl învăluiau, calde, primele raze ale soarelui. Da, poate fusese un vis, dar de o pregnanţă istovitoare, cît nu poate avea realitatea cea mai vie.

Ciocăni încă o dată — nu răspunse nimeni. Abia după cîteva clipe de aşteptare îl văzu pe Donos, venind de la cişmea, cu prosopul pe umeri.

— Şase la unu! strigă el, cu o satisfacţie atenuată de buimăceala somnului.

Era rezultatul meciului de ieri. Matei uitase, nu ştia nici măcar ce echipe se înfruntaseră şi ce legături afective avea Donos cu învingătorii.

Intră după el în odaie şi se aşeză pe un scaun, lîngă masa pe care se vedea o farfurie unsuroasă, cu resturi de slănină, lăsată de Cocoş, care plecase de cinci minute la gară.

— Donos, avem o încurcătură!

Se stăpînea, nu voia să-şi arate neliniştea, dar zadarnic; îi tremurau, nervos, mîinile.

În loc de răspuns, Donos îl privi cu luare aminte.

— Ce-ai făcut astă-noapte?

Părea bine dispus; desigur îi priise ziua de ieri, drumul la Bucureşti, schimbarea atmosferei, stadionul — venise obosit, dar cu altă oboseală decît a săptămînii, şi pe urmă dormise bine.

Matei nu se mai stăpîni; îl enervau şi buna lui dispoziţie, şi întrebarea. Bătu cu pumnul în masă, făcînd să sară farfuria:

— Treaba mea ce-am făcut! M-am îmbătat, am umblat razna prin oraş, m-am scăldat în Dunăre, mă priveşte! Dar la ora cinci eram pe cală.

— Prea devreme!

— Atunci află că se întîmplă o nenorocire; au apărut crăpături; cala nu ţine!

Donos lăsă pe masă pieptenele de aluminiu cu care îşi descurca părul ud, aruncînd stropi în jur, şi se aşeză în faţa lui, pe celălalt scaun.

— Eşti sigur?

Îi pierise voia bună; Matei îl privi neliniştit — nădăjduise să găsească un om care să-şi păstreze firea, avea nevoie de el mai mult ca oricînd.

— Eşti sigur? repetă Donos.

— Vino şi vezi!

Urmă o tăcere — se priveau, fără să facă o mişcare, parcă loviţi amîndoi de paralizie.

Tăcerea nu dură mult. Îndată, faţa lui Donos se reînsufleţi.

— Vino! zise el, ridicîndu-se de pe scaun. În primul rînd trebuie să liniştim oamenii, să evităm panica şi descurajarea!

Dar vestea se dusese mai repede decît şi-ar fi închipuit oricine; îi întîmpina pe muncitori înainte de a ajunge la poarta şantierului, trecea printre ei, lăsîndu-i zăpăciţi în mijlocul şoselei, şi îşi continua drumul...

După plecarea lui Matei de pe cală, Marchidan rămase singur; mai era timp pînă să vină muncitorii. Perplexitatea nu-i trecuse nici după o jumătate de oră, cînd apăru maistrul Golgota, cu nuieluşa în mînă şi cu o scobitoare în gură.

— Ce faci, tovarăşe Iani?

Inginerul nu răspunse; privea zăpăcit cala. Pe urmă bîigui:

— A fost aici tovarăşul director...

Maistrul Golgota se posomorî — ridică o sprînceană.

— Aşa de devreme?

Şi deodată, urmărind privirea năucă a inginerului, descoperi crăpăturile... Cîteva minute mai tîrziu era în cabina telefonului...

De la telefon, maistrul se întoarse pe cală. Marchidan îşi deşertase conţinutul servietei pe o masă pliantă şi îşi tria hîrtiile, revizuind în gînd planul de lucru al zilei.

— Tovarăşe Iani, poţi să-ţi iei adio! Vezi astea colea? Nu ştii ce sînt! Întreabă-l pe nen-tu Golgota, că a văzut multe în viaţa lui, cunoaşte Dunărea! Cala se surpă — adio! Am spus eu, dar n-a vrut să mă creadă nimeni!

S-ar fi spus că îl mulţumea nenorocirea, ceea ce n-ar fi bănuit nimeni, chiar cei care n-aveau prea multă încredere în el, socotindu-l că nu-i decît bun de gură, şi că în tot ce face urmăreşte doar să se pună bine cu muncitorii. Marchidan, care se uita la el împietrit, văzu pe chipul lui un fel de rînjet şi îl cuprinse o spaimă nebună.

Dar numaidecît maistrul îşi luă altă fizionomie, umerii i se lăsară în jos, ochii i se întristară; părea doborît...

Veneau primii muncitori, dinspre ateliere, cu uneltele pe umeri.

— Noroc, tovarăşe Golgota!

Maistrul pocni din măsele şi clătină din cap, plin de amărăciune:

— Noroc ca ăsta să aibă burghezo-moşierimea!

— Dar ce s-a întîmplat?

— Se surpă cala!...

Oamenii se opreau, cu ochii în soare, lăsau uneltele jos. Era atîta lumină pe cală, că nu se vedea Dunărea.

Vestea se duse, prin grai direct, sau pe firul telefonului, pînă umplu întregul oraş; înainte de a se face ora nouă, se ştia că la Şantierul naval Victoria se întîmplase o nenorocire...

Şi era de neînţeles că în acest timp cala continua să strălucească, parcă festiv, în lumina soarelui.

PARTEA A TREIA

Septembrie, pe Dunăre — cer de opal, zări de aur; peisajul îşi pune giuvaeruri patinate şi grele. Pălesc frunzele arborilor la cîmp, la deal, în pădure — sălciile rămîn verzi, despletite impudic în marea lumină a zilei, pregătind parcă o nouă germinaţie, nelegitimă. Doar stuful se îngălbeneşte, în josul tulpinii, lîngă rădăcina milenară, căpătînd, la bătaia vîntului, o sonoritate matură, în vreme ce vîrfurile, rămase la altă vîrstă, se leagănă neştiutoare, în ritmuri de barcarolă. În desişuri, păsările călătoare îşi inspectează penele, pregătindu-se pentru lunga navigaţie transmediteraneană...

Pe urmă, în săptămînă de la sfîrşitul lunii, toamna se arămeşte deodată, zîmbind obosită, ultima oară, ca fetele care vin din baltă arse de soare. Acum nu mai sînt departe ploile, care vor spăla cele din urmă pojghiţe de aur şi vor cocli arama, dîndu-i tente vinete, mortuare...

Era abia începutul lui septembrie, amestec de opal şi aur, într-o nemaipomenită lumină.

Cine stîrnise panica? Nu se ştia: toţi sau nimeni!...

Dar la sosirea primului-secretar al judeţenei, cînd vestea proastă continua să bată drumurile, se făcuse ordine în şantier; Donos, pămîntiu la faţă, trecuse vijelios printre muncitorii derutaţi:

— La lucru toată lumea! Cine nu-i la locul lui de muncă în cinci minute se face vinovat de sabotaj!

Nu-l văzuse nimeni pînă acum atît de aprins, ridicînd glasul cu atîta asprime — nu-i era aşa nici firea, nu-l ajutau nici plămînii.

După cîteva minute, începuse să se audă huruitul atelierelor, buşiturile tablelor la cazangerie, suflul aspru al forjelor şi răpăitul ciocanelor pe cală.

Maistrul Golgota continua îndemnul lui Donos strigînd, să-l audă toată lumea, la întîrziaţii care forfoteau printre ateliere:

— La lucru, tovarăşi! Fiecare la datorie! Ei drăcia dracului, vă speriaţi ca muierile!

Oamenii munceau fără să înţeleagă nimic, fără să ştie ce se pune la cale în biroul direcţiei, unde aflaseră că-i consfătuire. Dar era limpede că lucrurile nu mergeau bine, dacă venise însuşi primul-secretar al judeţenei!

— Aveţi răbdare! O să aflaţi îndată hotărîrea! Pînă atunci, fiecare la datorie — ca pe Titanic!

În acest fel, agitat şi plin de hotărîre, îşi îndeplinea maistrul Golgota misiunea; lipsea de la consfătuire, primise sarcina să stea între oameni, să-i îndemne şi să liniştească spiritele. Se ştia că are cuvînt în faţa muncitorilor — şi muncitorii îl ascultau, fiindcă fusese cu ei totdeauna.

— Ca la război, tovarăşi: execută toată lumea şi nu crîcneşte nimeni! Sîntem muncitori, ne facem datoria muncitorească pînă la ultima răsuflare!

Unii îl priveau chiorîş, erau nervoşi, parcă simţeau că vorbele lui nu porneau tocmai din inimă, se ascundea în ele o făţărnicie pe care o descopereau prima oară; i-ar fi dat una în ceafa de taur, dar nu se puteau pune în răspăr cu mulţimea. Maistrul Golgota îşi continua turneul, trecea printre oameni plin de fraternitate creştină, ca Isus Cristos în spinarea asinului...

Mai nimeni nu înţelegea cum de putea să se tragă un rău aşa de mare de la nişte crăpături şi ondulaţii mărunte ale solului — ridicau din umeri... Cîte unuia îi ardea de glumă:

— Păi să vezi ce zbîrcituri are soacră-mea! Şi n-o mai ia Dunărea!

În acest timp, primul-secretar Stoian şedea prăvălit într-un fotoliu din biroul direcţiunii; părea că doarme. Ceilalţi ieşiseră: Matei, Donos, inginerul Dutchievici; Marchidan îi urma, cu servieta în mînă, fără să înţeleagă nimic, uitîndu-se la toţi pe rînd, în neştire; se pricepea la conducerea fabricaţiei, avea spirit de organizare şi energie, dar nu cunoştea de loc natura solului — degeaba îi cereau părerea...

Reveniră după mai bine de o oră. Se ţineau după Dutchievici, care cercetase impasibil încreţiturile pămîntului şi direcţia crăpăturilor, trecînd printre paturile de construcţie, unde acum se lucra în ritmul de toate zilele, decît că nu vorbea nimeni, afară de maistrul Golgota, repetîndu-şi îndemnurile. Apoi inginerul-şef se desprinsese de ceilalţi, ieşise din curtea şantierului prin gardul de sîrmă, urmase malul Dunării pînă aproape de cotul Silvana, unde îl oprea o gîrlă...

Cînd se întoarseră în birou, primul-secretar nu se mişcase din fotoliu. Şi iată ce spuse Dutchievici, ca urmare a cercetărilor:

— Simptomul e clar: stratul nisipos a marcat o alunecare uşoară, ceea ce dovedeşte situaţia instabilă a calei.

Matei îşi muşcă buzele; stătea în picioare, în spatele biroului. Nimeni nu se aşezase, în afară de inginerul-şef, care ocupase al doilea

fotoliu şi vorbea cu o linişte aproape neumană, ca şi cînd nu şi-ar fi dat seama de gravitatea împrejurărilor şi ar fi ignorat prezenţa secretarului.

Acesta asculta, posac, cu bărbia răsfrîntă peste guler, fără să-i arunce o privire. Marchidan rămăsese lîngă uşă, ca un nepoftit, continuînd să ţină servieta în mînă. Donos, la fereastră, se uita afară, în curtea şantierului.

— Sînteţi satisfăcut? îl întrebă Matei pe Dutchievici, nestăpînindu-şi această ieşire, parcă ignorînd şi el prezenţa secretarului, care continua să dormiteze în fotoliu.

— Satisfăcut? De ce?

— Fiindcă triumfă punctul dumneavoastră de vedere!

— Întîi, acest punct de vedere n-a fost numai al meu; şi-apoi, o nenorocire nu-i un triumf pentru nimeni!

— Ba da! Pentru duşmani!

— Aş înţelege, dacă nenorocirea ar fi provocată de ei!

— Iată aici, continuă Matei, avizul comisiei de geologi a ministerului! Ce i-a putut determina să iscălească o asemenea hîrtie?

— Multe! răspunse Dutchievici, ridicînd din umeri. Ignoranţă, grabă, neglijenţă... Aş putea adăuga, eventual, chiar duşmănie. Eu unul cred că mai degrabă a fost vorba de o slăbiciune în faţa persuasiunii.

— Sînteţi inginerul-şef al şantierului; datoria dumneavoastră era să ţineţi seama de realitate şi să mi-o semnalaţi...

— V-am semnalat-o!... Dar orice argument ar fi fost zadarnic! Dumneavoastră aveaţi o intenţie prestabilită, pe care n-ar fi putut să v-o zdruncine nimeni. Vroiaţi — şi înţeleg că trebuia — să salvaţi şantierul...

Donos, care pînă atunci stătuse nemişcat la fereastră, întoarse capul, liniştit, fără nici o tresărire, doar cu o uşoară expresie de mirare, şi rămase cu ochii la Dutchievici, de parcă discuţia începea să-l intereseze abia acum.

— Şi-apoi, continuă inginerul-şef, punctul meu de vedere, deşi credeam în el, putea fi o greşeală. Nu l-am susţinut mai mult, ca să nu devin cioclul şantierului. Corect, în acele împrejurări, era să-mi dau demisia...

Primul-secretar deschise un ochi şi-i aruncă doar o privire, în aparenţă nepăsătoare.

— Dar m-am gîndit că... la un moment dat... ar putea să fie nevoie de mine.

— Şi-atunci, care-i părerea dumitale? se auzi deodată glasul gros al secretarului.

— Părerea mea este că situaţia poate fi remediată, răspunse Dutchievici. Stratul nisipos s-a mişcat, s-a produs probabil o infiltraţie din gîrla Silvana, dar sînt sigur că n-o să alunece pînă la inundaţiile de primăvară.

Uitînd să se stăpînească, Matei ridică braţele, într-un gest de nerăbdare:

— Pentru noi e totuna dacă are să alunece la primăvară, sau mîine!

— Nu-i totuna! Pînă atunci ar fi timp să se ia unele măsuri de apărare.

— Ce măsuri?

— Să se consolideze cala. Să se bată piloţi, care să străbată stratul nisipos, pînă în argilă.

Propunerea lui Dutchievici aducea o rază de lumină, care însă se pierdea într-un hău fără fund şi nu se oprea pe nimic. Matei se aşeză pe scaun, cu braţele lăsate, fără vlagă, deasupra cristalului. Văzu cu închipuirea piloţii, mii de piloţi, aduşi cu trenul, descărcaţi, rostogoliţi pe cală, ascuţiţi cu topoarele la un cap, la celălalt încercuiţi cu fiare... Sute de oameni, zeci de sonete, înşirate de-a lungul Dunării... Şi în ce capitol se înscria această cheltuială uriaşă? De unde se luau banii?... Desigur că din fondurile de investiţii pentru construcţia şantierului! Şi-atunci ce rost mai avusese zbuciumul şi strădania?...

Le fel gîndeau toţi, în afară de Marchidan, care n-avea loc în cap decît pentru nedumerire şi teamă.

Mii de piloţi, muncă titanică şi absurdă, fiindcă după lansarea vaselor, cala, consolidată cu atîta sudoare omenească, tot nu putea să rămînă definitivă... Piloţii!... se gîndea Matei. Ar fi apărat ei oare şantierul, sau ambiţia lui personală? Cu mii de ani în urmă, mii de robi udau nisipurile deşertului cu sudoarea lor, ca să ridice piramide în cinstea faraonilor...

— Nu-i o soluţie! mormăi primul-secretar Stoian, înfundîndu-şi mai tare fălcile în guler.

Matei îşi lăsă umerii în jos cu descurajare:

— Într-adevăr, nu se poate! Ar rîde de noi şi copiii!

Inginerul Dutchievici făcu un gest de neputinţă; în ochii lui se citea o sinceră consternare:

— Atunci nu rămîne decît soluţia iniţială, a ministerului: să se demonteze vasele...

— Şi să desfiinţăm şantierul! Nu! Acum nu mai sînt patru şlepuri pe cală, ci zece! izbucni Matei, izbind cu pumnul în cristalul de pe birou.

Primul-secretar părea că nu auzise izbitura; nu-l tulbura nici glasul lipsit de stăpînire. Mormăi, cu o voce care, deşi posacă, rămînea blajină:

— Dacă nu sînteţi în stare să vă descurcaţi, am să vă arăt eu drumul!

Apoi se mişcă nervos în fotoliu — în realitate îşi căuta o poziţie mai bună — şi adăugă, acum cu destulă asprime:

— Dar voi ce hram ţineţi aici? (Se uită la ceas.) Aţi pierdut două ore!

Urmă o tăcere după care se auzi glasul lui Donos:

— Nu există decît o soluţie, singura care ne-ar sta bine!

În afară de secretarul judeţenei, întoarseră toţi capul spre el, mai degrabă întrebători decît surprinşi, ca şi cînd nu auziseră bine.

— Tovarăşe Dutchievici, continuă Donos, cala va ţine pînă la primăvară?

— Da! Cu condiţia să fie secată gîrla Silvana. Mici deplasări pot să mai survină, dar fără însemnătate pentru activitatea şantierului. Dizlocarea se va produce, probabil, o dată cu revărsarea Dunării.

Donos se desprinse de fereastră şi făcu un pas înainte:

— Atunci vasele trebuie să fie gata înaintea revărsărilor!

Primul-secretar se ridică anevoie, sprijinindu-se în braţele fotoliului.

— Asta-i soluţia, tovarăşi! Soluţia comunistă! Donos a spus o vorbă frumoasă: singura soluţie care ne stă bine!... Mă duc, nu-i nevoie să mă conduceţi. Rămîneţi şi chibzuiţi, nu vă zoreşte nimeni, dar toate să fie organizate pînă mîine! (În dreptul lui Dutchievici se opri.) Dumneata suferi de inimă!

Ceilalţi nu auziră — toate în ultima clipă se petrecură cu o mare repeziciune. Pînă să se dezmeticească vreunul, primul-secretar era afară — trîntea uşa maşinii...

Umbra se abătuse de la fereastră; era ora douăsprezece. Marchidan ieşi, urmîndu-l pe Dutchievici — aveau de făcut calcule împreună.

După plecarea lor, Matei îl privi pe Donos cu ochii roşii, ca după beţie. În sufletul lui era un amestec de bucurie şi teamă, de parcă ei doi ar fi fost supravieţuitorii unei explozii. Apoi zise, cam stînjenit, ca unul care provocase detunătura:

— A dracului treabă, Donos!

— Da de unde!

— Haide, să nu ne îmbătăm cu apă goală! N-o să fie lucru de glumă!

— Nici nu-mi plac glumele!...

Matei îşi frecă ochii cu pumnii.

— Ca să-ţi spun drept ceea ce gîndesc, ar trebui să las altcuiva conducerea şantierului!

— A, nu! protestă Donos. Mai întîi rezolvă-ţi încurcăturile!

— Tu le-ai rezolva mai uşor; ai fi un director mai bun decît mine!

— Nu!... Şi am de făcut altceva! Haide, scutură-te puţin, a trecut greul! Vreau să-ţi aud hotărîrile!

Cum stătea în picioare, Matei îşi aplecă ochii pe cristalul biroului, îşi văzu chipul, nelimpede, îl străpunse cu o privire ostilă. Rămase aşa cîteva clipe, apoi, cînd se uită la Donos, avea altă fizionomie:

— La două, cînd vine Dutchievici cu analiza orelor, să fii aici. La şase, Golgota să convoace comitetul de întreprindere; o să chemăm şi şefii de ateliere, şefii de brigăzi şi de echipe. N-aş vrea să luăm pe nimeni de la lucru, dar înainte de ora şase seara, cînd crezi că-i mai bine, va trebui să aduni comuniştii; poate că ar fi de ajuns o jumătate de oră. Sîntem o sută şaptezeci — proporţia e foarte bună; fiecare dintre noi va lua în grijă cîte trei din ceilalţi oameni. Mîine pînă la prînz, vom raporta tovarăşului Stoian hotărîrile, iar mîine seară, adunarea întregului şantier, pe cală.

— Bine! încuviinţă Donos.

— Nu-i bine! Prima măsură, de luat astăzi, acuma, înaintea oricărei hotărîri definitive, este să facem o nouă expertiză a calei. Dacă am greşit la început suspectîndu-l pe Dutchievici, am greşi încă o dată dacă ne-am bizui numai pe el, fără să mai întrebăm pe nimeni!

— Am să-l chem pe Barba Nicola!

— Ce sfînt e ăsta?

— Un bătrîn de la Căpitănia portului; nu-i geolog, dar cunoaşte Dunărea. Putem să ne bizuim pe cuvîntul lui — atît că n-o să ne dea hîrtie la mînă!

— Ai văzut ce valoare au hîrtiile! Şi-acum, dă-mi cheia de la odaia ta; vreau să dorm o oră.

Cînd Matei deschise uşa, secretara ieşea din biroul celălalt, legănîndu-şi şoldurile. Se înroşi, sfioasă, ca o copilă.

— Tovarăşul Conţu e aici?

— Este, tovarăşe director!

Pe urma ei rămăsese o dîră de parfum, care ducea, ca un reper material, pînă la biroul lui Ilie Conţu. Acesta se ridică în picioare, fîstîcit, şi deodată se înroşi mai tare decît secretara. Părul lui gălbui, pieptănat lins, cu cărare, era uşor răvăşit într-o parte, dar Matei nu băgă de seamă. În schimb, observă că Ilie Conţu era îmbrăcat cu multă îngrijire, avea un costum nou, bleumarin, cu brăduleţi roşii, alcătuind vagi dungi verticale — stofă pe puncte, cam grosolană, dar frumos călcată şi croită bine. Cămaşa albastră, de zefir, era foarte curată, uşor apretată la guler şi, cu cravata roşie, de mătase artificială, întregea costumul într-un ansamblu plăcut, dînd impresia de bunăstare şi de mulţumire.

— Ce făceai, tovarăşe Conţu?

Întrebare pusă în loc de bună ziua; ştia că Ilie Conţu făcea cîte ceva de dimineaţă pînă seara, şi dacă nu venea, încurcat, să ceară vreo lămurire, însemna că muncile lui merg bine.

— Ce să fac, tovarăşe director? răspunse administratorul, după ce-i trecu fîstîceala. Caut urma vulpoiului; pe unde scoate găinele, că unde le duce ştim acuma.

Pe birou, în faţa lui, zăcea un maldăr de fracte cu adnotări pe margine, linii, semne de întrebare trase cu creionul roşu, opera lui Cocoş, sau a lui Mititelu. Şi Ilie Conţu îşi bătea capul cu ele...

Treburi mărunte pe lîngă primejdia care pîndea cala! Toată această dimineaţă, cînd fusese în joc soarta şantierului, administratorul îşi văzuse netulburat de gospodărie.

— Dumneata n-ai intrat în panică? întrebă Matei, mirîndu-se cu întîrziere de îndeletnicirile netulburate ale colaboratorului.

Acesta se uită la el cu ochii lui albaştri, plini de uimire:

— Adică de ce?

— Nu ştii ce se întîmplă cu cala?

— Ba ştiu! Zvonuri! Uneltirile duşmanului!

— Uite că nu-i aşa! O s-o ia apele, la primăvară, se duc şlepurile pe Dunăre! Nu-s zvonuri!

Ilie Conţu clipi din ochi, neîncrezător, apoi zîmbi cu bonomie şi zise, fără să ştie nici pe departe ce se discutase în biroul celălalt, acum cîteva ore:

— Las că le terminăm mai devreme!

În anticameră, secretara îşi împrospătase parfumul. Aspirîndu-l, Matei îl simţi pătrunzîndu-i în nări, ca două fire urzicătoare, ducîndu-se

pînă în creier. Se legănă puţin, i se păru că din cauza parfumului, dar îşi dădu seama că era încordarea, oboseala, nesomnul.

La poartă se opri, nehotărît şi, fără voie, ochii căutară panoul cu fişele de pontaj ale muncitorilor, nu ştia în ce scop, pînă ce în coloana sălii de trasaj descoperi bucata de carton alb, pe a cărei margine vizibilă scria, cu litere citeţe, ca de tipar: Ana Gheorghi. Unde putea să fie ea acuma? Oare îi spusese o vorbă destul de caldă şi de blîndă în clipa despărţirii? Poate că nu; îl zguduise mărturisirea ei, amînată pînă la urmă, şi-acum îl răvăşea gîndul că ea o amînase fiindcă altfel nu s-ar fi împlinit noaptea aceea. Nu îndrăzni, în prezenţa portarului, să pună mîna pe cartonul care purta numele ei şi-i urmărea paşii zilelor. Luă la întîmplare cîteva fişe de pontaj, le cercetă, distrat, fără să le vadă, gîndul fiindu-i aiurea, în sfîrşit, întinse mîna spre cartonul care-i ardea privirea.

— În cîte sîntem astăzi?

— În treisprezece, tovarăşe director!

Ea venise, fără întîrziere, la ora şapte fără opt minute — ceasul de pontaj punea mărturie.

Deodată îi pieri şi oboseala şi somnul, i se învioră întreaga fiinţă, trupul şi sufletul, se regăsi odihnit şi tînăr...

Nu îndrăzni să se ducă de-a dreptul la sala de trasaj, se simţea mai mic decît ea în această clipă. Merse pe malul Dunării, şi peste mişcarea de pe cală, privi apele cenuşii, cu valuri largi, domoale, ducîndu-se în jos, într-un ritm calm şi legănat care-i alina inima. Le privi îndelung şi nu se mai temu de ele ca în zorii zilei, cînd le văzuse cu închipuirea infiltrîndu-se pe sub pămînt şi surpînd malul. Umbra unui nor lung, răzleţ, întuneca valurile, dar pe urmă soarele îl rupse, şi fluviul se lumină, strălucitor, de la un mal la altul, pînă în depărtare. Şi deodată Dunărea, fosta duşmană, i se lipi de inimă, fiindcă îi legănase în ritmul ei neasemuit noaptea de dragoste, făcînd-o altfel decît pe-a tuturor oamenilor. Dar totul îi fu mai aproape, peisajul şi viaţa, ţărmurile, balta, sălciile, muncitorii care mînuiau jos ciocanele. Şi asupra tuturor, plutea, irizată, imaginea acelei fiinţe a cărei amintire şi-a cărei prezenţă prelungită de peste noapte îl învăluiau într-o căldură mai mare decît a soarelui.

Ea se afla întocmai în locul unde se aştepta s-o vadă, la capătul planşetei, aplecată pe liniile care înfăţişau prova motonavei. Nu se apropie de ea, rămase la cîţiva paşi de uşă, cum ar fi inspectat sala în ansamblu. Era cum o ştia din zilele celelalte, numai că avea părul

legat într-o basma cenuşie, în locul celei albe, prea luminoase pentru ziua de doliu.

Kreis nu mai venea de cîtva timp, era plecat la Bucureşti pentru examene. Ea lucra cu altcineva acuma, un băiat plăcut la vedere; le stătea bine împreună, harnici, îndemînatici şi tineri, lucrînd umăr la umăr. Îi urmări mult timp, uitînd că alţii ar fi putut descoperi această statornicire a privirii. Băgă de seamă îndată că trasajul îl conducea ea acum, îndemnîndu-şi cu o energie gingaşă şi discretă colaboratorul, şi îşi aminti ziua cînd venise, atît de vajnică şi de speriată, să-şi ceară mutarea de la magazie. Iar acum, mîinile ei, cărora abia putea să le stăpînească tremurul în ziua aceea, se mişcau de-a lungul şipcii, trăgînd liniile cu siguranţa celui dedat mult timp meseriei. O trimisese aci nu din încredere, mai mult din curiozitate, sau... Nu! Hotărîtor fusese îndemnul lui Donos! Tăcut, înfrînat, gînditor, şi totuşi mistuit şi el de o flacără interioară — alţii poate o ignorau, Matei îi simţea căldura — cu ce instrument al minţii judeca Donos oamenii?

Lumina răsfrîntă din planşeta verzuie îi dădu după un timp puţină ameţeală, urmarea nesomnului, deşi nimic din el nu arăta nevoia să doarmă, nici trupul, nici creierul, nici inima, pe care şi-o auzea bătînd, sănătoasă şi tînără. Dar o parte a făpturii lui, imaterială şi totuşi mişcîndu-se ca o fiinţă vie, se desprinse din sine şi alunecă pe planşetă, pînă la marginea cealaltă a sălii. Acolo îngenunche, în faţa fetei care stătea şi ea îngenuncheată pe podele — şi se priviră. Ea trăgea o linie şi, purtîndu-şi braţul în lung, cu mişcarea armonioasă a virtuozului care conduce arcuşul viorii, părea că îi conturează lui, dezmierdător, grumazul şi umerii...

Deodată se făcu întuneric. Matei nu mai văzu nimic, rămase doar cu senzaţia mîngîierii, ştiind că-i a ei şi totuşi nedîndu-şi seama de unde vine...

Se dezmetici — era tot lîngă uşă — sub privirea pe care ea o îndrepta spre el, din depărtare. Podeaua se legăna încă, uşor — avusese o clipă de ameţeală. Întunericul dispăruse din jur, se vedea soarele intrînd pe ferestrele largi dinspre Dunăre, dar ochii ei erau mai strălucitori decît lumina zilei.

Îl simţise de mult, desigur, din clipa cînd intrase — privirea nu îndrăznise s-o ridice decît acuma. Nu rămase mult aşa, în schimb, cele cîteva clipe cît se priviră, Matei putu să citească în ochii ei tot ceea ce ea nu avusese timp şi curaj să-i spună aseară. Noaptea care trecuse

nu fusese nici minciună, nici amăgire, şi acum, ziua, amintirea ei se limpezea, într-o sonoritate deplină.

Marţi seara, după lucru, întreg şantierul era adunat pe malul Dunării; numărul muncitorilor crescuse acum, depăşea mia — atîţia oameni n-ar mai fi încăput în hala cazangeriei...

Pe varangele unui şlep se puseseră scînduri, improvizîndu-se tribuna la care urcară, fiecare pe unde se pricepu mai bine, conducătorii şantierului, biroul organizaţiei de bază şi aproape întreg comitetul de întreprindere, cu toţii peste douăzeci la număr.

Scopul adunării nu mai era un secret pentru nimeni; ce fusese mai greu se făcuse pînă acuma. Ţelul urmărit se ştia, se discutase, în sînul echipelor, prin ateliere: să se scurteze timpul de lucru, prin metode noi, prin o pregătire mai bună, prin eliminarea erorilor, a timpilor morţi, prin inovaţii, prin ce-o putea fiecare... Oamenii primiseră lămuriri şi îndemnuri, mai rămînea să se ratifice hotărîrile şi angajamentele, în auzul tuturora...

Era altfel atmosfera decît la prima adunare, de cînd trecuseră numai trei luni de zile — fiindcă era altul şi şantierul. Cu toată situaţia îngrijorătoare, oamenii nu se temeau; aflaseră că nu li se cere altceva decît să-şi arate puterile. Asta doriseră totdeauna, şi cei bătrîni, părinţii, şi cei tineri, fiii. Plutea asupra lor o veselie puţin aspră, puţină teamă rece la unii, grija să nu rămînă în urma altora, făcîndu-şi numele de ruşine. Nu porneau nici la glume, nici să joace la horă. Cele o sută treizeci de mii de ore de lucru cîte mai rămăseseră la fiecare şlep, după norme, trebuiau reduse aproape la jumătate, ca toate vasele să fie gata în ziua de 20 februarie, înainte de data cea mai timpurie cînd ar fi putut să înceapă dezgheţul şi creşterea Dunării.

Mulţi depăşiseră şi pînă acum normele, dar nu cu un procent atît de mare. De data aceasta se cerea mai mult, şi nu doar din partea unora, ci a tuturora...

Amurgea repede; la şapte şi jumătate se aprinseră luminile pe stîlpii care împînzeau cala. Decorul se şterse în umbră, malul Dunării, sălciile — rămaseră doar oamenii, în jurul tribunei, înghesuiţi printre tachelaje, cocoţaţi pe şlepurile vecine.

La opt şi un sfert răsări luna. Pînă să se ridice sus şi să arginteze apele bălţii în zare, izbucniră chiuituri, ca la horă, se aprinseră torţe improvizate cu ce se găsea la îndemînă, hîrtie de ziar, mărăcini uscaţi, găteje, cîlţi îmbibaţi cu smoală.

Ilie Conţu, gîtuit de gulerul prea strîns şi aspru de la scrobeală, striga desperat, din marginea tribunei, gata să cadă în flăcările mişcătoare:

— Paza contra incendiilor!... Unde-i echipa de pompieri?... Aveţi grijă, tovarăşi!

În lumina becurilor şi-a torţelor, cala părea o piaţă cuprinsă de ritmul unei petreceri populare. Adunarea, care ţinuse mai mult decît s-ar fi aşteptat oricine, se sfîrşea în această veselie, cea mai molipsitoare dintre stările de suflet ale oamenilor.

Abia o jumătate de oră mai tîrziu plecau ultimii de pe cală. În urma lor, Ilie Conţu, răguşit, cu cravata slăbită la gît, cerceta urmele torţelor, printre tachelaje, să vadă dacă n-a rămas vreun tăciune.

— Cînd te bucuri prea mult, atunci vine nenorocirea! zise, în încheiere.

Dar cînd se uită în jur, nu mai văzu pe nimeni care să-i audă mustrarea; ultimii oameni urcau malul.

Matei se strecură spre poartă, în mijlocul mulţimii; cum în curtea şantierului nu era lumină prea multă, iar oamenii discutau între ei, cu aprindere, pare-se nu-l recunoscu nimeni. Ajuns în şosea, se desprinse de înghesuială şi, în loc s-o ia spre oraş, la fel ca toată lumea, porni de-a lungul gardului de sîrmă, spre cîmpul pustiu, unde se întindeau grădinăriile.

N-ar mai fi fost în stare să schimbe o vorbă cu nimeni, nu-şi mai simţea trupul de oboseală, în gît parcă i se adunase praf, uscîndu-i coardele vocale — era la capătul puterilor. De două zile nu avusese o clipă de odihnă: discuţii tehnice cu inginerii, consfătuirea cu comitetul de întreprindere, prelungită peste toate limitele de preşedinte, maistrul Golgota, cu întrebări obtuze şi inutile — şedinţa comuniştilor, rapoarte de întocmit, pentru minister şi pentru judeţeana de partid, zăgăzuirea gîrlei Silvana, scosul apei afară din albie, cu motopompele, cu pompele de mînă şi cu găleţile — munca a sute de oameni. Apoi adunarea şantierului, terminată abia acum, trei ore de vibraţie continuă care îi secătuise ultimul izvor de putere, lăsîndu-i în trup, în creier, drojdie vîscoasă şi cenuşie...

Merse aşa pînă la colţul gardului, singur, în timp ce glasurile oamenilor se pierdeau în urmă, şi de aici, părăsind şoseaua, porni printre bălării, pe marginea grădinilor de zarzavat, îndreptîndu-se spre Dunăre.

Luna, ridicată peste sălciile negre din vale, îşi trimitea razele pieziş asupra cîmpiei, lungind fantomatic umbrele arbuştilor şi ale bălăriilor.

Vuietul oraşului nu ajungea pînă aici; doar huruitul concasorului, la fabrica de ciment, aspru, dar egal şi statornic, înăbuşit de ziduri şi de

depărtare, stabilea un fundal de sunete atît de monoton, încît părea născut în adîncul urechii, nu venit din afară. Pe coşul cazangeriei, unde lucrau echipele de noapte, ieşeau scîntei rare, din cînd în cînd, şi se pierdeau pe cer, prea roşii ca să pară înrudite cu stelele.

Un vapor fluieră în port, gros, răguşit, ca mugetul unei dihănii dispărute astăzi, din preistorie — şi sunetul acesta, cunoscut de atîta vreme, lui Matei îi umplu sufletul de dureri molcome şi blînde, care uneori, în chip ciudat, o dată cu tristeţea îţi stîrnesc dorul de lume şi credinţa în fericire. Îndată îl străbătu o înviorare, parcă o briză proaspătă şi plină de miresme îi învălui inima; paşii se măriră de la sine...

Nu avea o înţelegere, nu schimbase cu ea un cuvînt, de luni dimineaţa, dar nădăjduia, era sigur în unele clipe că îl aşteaptă jos, la gardul şantierului.

După două sute de paşi se văzu Dunărea, luminată de lună. O salcie stufoasă întuneca ţărmul. Era salcia sub care se ascunsese Cocoş într-o seară, amărît de lume, rozîndu-şi încet şi curajos necazul din inimă. Aici lăsa Ana Odeta barca, de cînd maistrul Golgota nu-i mai dădea voie să intre în şantier pe de vale.

— La poartă, tovarăşă, ca toată lumea! Ce, crezi că dacă ai ochi frumoşi poţi să faci cum îţi place, ca reginele?!

De atunci, fata venea cu un sfert de oră mai devreme ca să ajungă la timp, ocolind şantierul. Şi-n seara aceasta făcuse acelaşi drum, prin grădinărie, ieşise o dată cu primii oameni, alergase, ca la o întîlnire, gîndind că Matei, care nu se temea de şeful calei, ar fi putut trece prin gardul de sîrmă, ajungînd înaintea ei la Dunăre.

Acum îl aştepta — şi ea nădăjduise că el are să vină, ca şi cum s-ar fi înţeles de cu ziuă... Şi cînd îl văzu coborînd malul, i se răci inima. Stătea în barcă, ghemuită pe bancul de la pupa, ţinîndu-şi bărbia pe genunchi, şi genunchii cuprinşi cu braţele, parcă mai mică, topită în ea însăşi, doar cu inima rămasă pe vechea dimensiune. O rază a lunii, strecurată printre frunze, îi lumina părul şi tîmpla, locul destinat dezmierdării.

— Bună seara! îi şopti el, din umbră.

Ea îi răspunse:

— Bună seara.

Matei trecu în barcă şi se aşeză jos, în faţa ei, pe panouri. Ea se mişcă; raza de lună îi trecu de pe o tîmplă spre alta, dar el nu întinse mîna.

— Aştepţi de mult? întrebă, după o ezitare.

Ciudat cum vorbele rostite nu erau întocmai cele pe care voise să le spună; de ce, şi sub ce îndemn îşi eliminase pronumele, ca şi cum ea nu l-ar fi aşteptat pe el, anume? întrebarea, întreagă, aşa cum fusese gîndită, era: „Mă aştepţi de mult?“ — şi gura o ciuntise, fără nici o raţiune, făcînd-o mai vagă şi mai impersonală.

Ea parcă simţi această lipsă şi îl privi aproape mustrător. Ar fi vrut să-i răspundă: „Da, te aştept de mult, nu din astă-seară! De ce mă întrebi? Ştii bine, te aştept pe tine, pe tine!...“

Se mulţumi să clatine uşor din cap, speriată puţin de atîta fericire şi nedorind s-o întregească, dacă mai lipsea din ea vreo fărîmă, de teamă să nu se reverse din inimă şi să se piardă pe Dunăre.

Un timp tăcură, zîmbindu-şi unul altuia, lăuntric, fiindcă feţele le rămîneau grave, uşor împietrite, în penumbra dintre razele lunii.

Apoi Matei zise:

— De ce-ai venit ieri la şantier? Puteai să lipseşti cîteva zile.

Ana Odeta îl privi, parcă speriată. El întrebă, după o pauză:

— Ai fost aici şi aseară?

— Nu...

Dar fusese, aşteptase pînă la zece şi-abia după aceea se dusese la capelă, noaptea, cînd nimeni nu mai intră pe poarta cimitirului; se rugase de paznic să-i dea drumul — el o condusese pe alee, cu felinarul în mînă. Şi ea veghease lîngă sicriu, pînă la ziuă, singură, istovită, cu sentimentul că trebuie să plătească morţii preţul celeilalte nopţi, de iubire.

Cum stătea jos, la picioarele ei, Matei îi privea chipul, căuta să-i desluşească trăsăturile, cu un fel de sete, temîndu-se că niciodată ochii lui nu vor cunoaşte îndestularea...

Astăzi, la adunare, nu o văzuse în mijlocul oamenilor. Fusese lungă, grea, interminabilă consfătuirea — spusese multe cuvinte fiecare din conducerea şantierului, spusese el, mai cu seamă — şi avea sentimentul că toate fuseseră necesare. Dar acum, în clipa aceasta de linişte, cînd simţea în mînă mîna caldă a fetei, iar zbuciumul, şi nelinişteа, şi încordarea rămăseseră în urmă, n-ar mai fi putut să-şi aducă aminte decît crîmpeie din ceea ce spusese acolo...

În clipa asta, cînd adunarea se terminase de mult şi nu se mai auzeau decît în depărtare vuiete slabe, lui Matei glasul oamenilor îi răsuna încă în urechi, ca şi cînd i-ar fi avut încă o dată în preajmă. Dar nu; era singur cu fata aceasta în barcă, ţinîndu-i mîna obosit,

proteguitor şi tandru; în spatele ei clipoceau valurile — şi noaptea, scurgîndu-se în tăcere, părea că o completează pe cealaltă. Ar fi vrut, măcar un ceas, să nu se mai gîndească; dacă nu dormea nici acum, era a treia noapte de veghe, pe care nu ştia cum ar fi înfruntat-o. Nu bănuia că noaptea trecută şi Ana Odeta veghease, şi-n gîndurile ei, închinate moartei, se împletise îndoială, nelinişte, teamă, cîteodată spaimă şi panică. Vorbele auzite de la oameni o torturaseră pînă în seara aceasta; era un impas — mulţi nu mai vedeau nici un fel de ieşire, aşteptau urmări catastrofale; unii credeau, altora le plăcea să creadă că pe director îl aşteaptă zile negre, anchete, procese, poate închisoarea... Cine să răspundă pentru ruina şantierului şi pentru milioanele pierdute? Ruşinea, încaltea, nici nu se mai punea la socoteală, fiecare urmînd s-o poarte cum putea, cu fruntea plecată şi cu privirile în ţărînă.

Acum Ana Odeta se liniştise, dezonoarea era înlăturată, trecuse primejdia, începea o luptă amarnică...

Nu mai fusese o adunare, ci o manifestaţie. După ce vorbise şi maistrul Golgota, ultimii neîncrezători şi şovăielnici se alăturaseră celorlalţi. Oricît nu putea Ana Odeta să-l sufere pe omul acesta, atunci îi fusese drag, văzînd cum se pricepe să cîştige oamenii; parcă nu era el, cel ştiut, ci altul, care-i luase numai statura, nuieluşa din mînă şi hainele...

E drept că nu înţelegea de ce maistrul trebuise să înceapă pe departe, folosind ocoluri numeroase; dar pesemne cunoştea meşteşugul de a-i lămuri pe oameni — oamenii sînt feluriţi, trebuie să găseşti calea potrivită nu doar pentru unii, sau pentru alţii, ci pentru toţi — masele. Vorbi mai întîi de crunta exploatare a regimurilor decedate, îl înjură pe rege cu o familiaritate care îi făcea pe cei de faţă să rîdă, înveseliţi şi convinşi, dar cam nedumeriţi — ar fi reieşit că îl cunoscuse pe rege îndeaproape şi fusese gata să se răfuiască şi altă dată cu el, atunci cînd alţii i se prosternau cu veneraţie. Pe urmă vorbi de vremea lui Năsturaş, aminti cît se luptase el cu fostul patron şi cu oamenii acestuia, pentru binele muncitorilor.

În sfîrşit, ajunse şi la actualitate: întrecerile socialiste, care să-i dinamizeze pe muncitori, ridicînd sensul şi valoarea muncii lor pe o treaptă mult mai înaltă.

Tocmai atunci se aprinseră luminile; cuvîntarea dura de trei sferturi de oră. Ana Odeta văzu, deşi nu se afla prea aproape, că Matei se uita nemulţumit la Donos, iar acesta strîngea din dinţi, pînă ce deodată se

făcu roşu la faţă: maistrul Golgota încălecase acum pe un cal foarte sprinten, cu care putea să gonească departe. El le arăta muncitorilor cît vor putea să cîştige dacă, antrenaţi de întrecere, vor depăşi normele cu 80 la sută:

— Şaisprezece mii de lei pe lună, şi chiar mai mult, tovarăşi!... Bunăoară, tovarăşi, să luăm cazul lui Niţă Petre; poate ştiţi că are casă grea şi se cam luptă cu necazurile... Tovarăşe Niţă, spuneai că te cocoşează cărţile de şcoală... Are patru copii la învăţătură, tovarăşi. Ei, acum, încordează-te, şi-a dumitale o să fie viaţa!...

Răsărise luna, strecurîndu-se inutilă şi pizmaşă printre becurile care luminau cala, iar maistrul Golgota continua să-i însufleţească pe oameni, răscolindu-le nevoile şi făgăduindu-le trai îmbelşugat; numai puneţi osul şi trageţi zdravăn, tovarăşi!

Aici Donos nu mai putu să rabde — şi strigă, cît îl putea duce glasul:

— Da, tovarăşul Golgota are dreptate, dar nu-i numai asta! Veţi cîştiga atît şi atît — e bine că vă veţi îmbunătăţi viaţa. Eu însă cred că astăzi, pentru cel ce este muncitor adevărat şi rămîne devotat şi credincios clasei din care face parte, e mai important altceva, de aceea ne-am adunat aici, să ne strîngem rîndurile, să arătăm că sîntem în stare să învingem o situaţie care ar fi grea numai dacă ne-ar amorţi inimile şi ne-ar înţepeni braţele... Poftim, tovarăşe Golgota, vorbeşte mai departe!

Maistrul Golgota nu mai avea ce să vorbească; fusese coborît de pe cal cînd galopa mai năvalnic. Pînă să se dezmeticească şi să reînceapă, se auzi prima strigare:

— Tovarăşi!...

Capetele se întoarseră: vorbise un bărbat tînăr, chipeş, desfăcut la gît, vînjos, cu mînecile bluzei suflecate, arătîndu-şi braţe arse de soare, aspre şi oţeloase — să spui că-i pus să pozeze ucenicilor de la Belle Arte. Dar pesemne acele pînze ale pictorilor, cînd sînt într-adevăr foarte frumoase, au fost luate din viaţă, fiindcă omul care strigase era viu şi prea bine cunoscut de alţii.

— Tovarăşi! strigă, cu glasul ţeapăn şi puţin tremurat al celui care n-a mai vorbit niciodată de faţă cu atîţia martori. Eu, Arici Vasile, cu brigada mea de la şlepul numărul nouă, cu toate şase echipele, ne luăm angajamentul să organizăm aşa fel munca noastră, încît să terminăm montajul corpului şi punţii pînă la data de 10 februarie. Chemăm la întrecere celelalte brigăzi şi echipe. Cine se prinde cu noi, tovarăşi?

Tăcu şi se uită, mîndru şi cam speriat, pe deasupra capetelor. Dar în primele clipe nu răspunse nimeni; fu numai tăcere.

— Arici o dată... Arici de două ori!... se auzi un glas mucalit din cealaltă parte a calei.

Arici Vasile nu fusese niciodată la licitaţii şi nu cunoştea vorba aceasta. Şi apoi, cu tot chipul lui zîmbitor, nu-i ardea de glumă, încît se zbîrli şi răspunse, crezînd că fusese o înţepătură neroadă:

— Da, Arici de nouă ori! Am spus şi-mi ţin vorba! Pune-te cu mine, tovarăşe!

Înainte de a se fi potolit rîsetele, izbucni alt strigăt:

— Tovarăşi, eu, Ghiţă Bîrgu, cu brigada a treia...

Apoi strigătele se înlănţuiră şi nu conteniră multă vreme, pînă nu se epuizară toate combinaţiile: întreceri între brigăzi, între echipe, între ateliere...

Maistrul Golgota triumfa, bombîndu-şi pieptul; da, vorbiseră ei, vecinii de la tribună, şi unul şi altul, dar succesul cel mare îi revenea lui! Ce brigadă, ce echipă avea să fie prima, nu-i păsa; fusese el primul, astă seară, organizînd întrecerile şi stîrnind un entuziasm care parcă nu mai avea contenire. Oamenii începuseră să chiuie, tropăind printre tachelaje, ca la horă.

— Mai încet, mă, că se surpă cala!

Se aprindeau torţe; lui Matei i se părea că visează.

— Nu se surpă! Dacă vreţi, jucaţi pînă mîine. Îmi pare rău că n-am chemat lăutarii!

— La urmă, tovarăşe Matei, la lansare! Dar atunci să-i aduci, c-o să ne sfîrîie călcîiele!

Maistrul Golgota era şi el părtaşul entuziasmului; sărise jos de la tribună şi se îmbrăţişa cu oamenii, numai că în sine îşi zicea: „Las c-o să vă văd eu mîine, cînd o începe să vă curgă sudoarea!“

Nu credea că vasele au să fie gata înaintea revărsării. Se îndoiau şi alţii, greu să le ştii numărul... Ana Odeta nu era printre şovăielnici. Din cîţi se aflau adunaţi acolo, poate ea credea în izbîndă cel mai tare — cu inima; şi fiindcă avea atîta minte să înţeleagă că puterea inimii nu ajunge, era liniştită, neîndoindu-se că Matei şi alţii cred cu creierul.

Acum, fata gîndea, fără nici un orgoliu, că este peste putinţă să nu izbutească bărbaţii, cînd alături de ei vin şi femeile...

Îşi aplecă ochii; de un timp, Matei îşi lăsase capul pe genunchii ei — părea că visează, adulmecîndu-i căldura. Visa, poate, dar în prada somnului; adormise, fără să-şi dea seama, zdrobit de încercări

prelungite, care ar fi depăşit puterile oricăruia. Dormea adînc, greu, dar liniştit şi aşa de cuminte, încît părea întors la vîrsta copilăriei...

Ana Odeta luă de alături hăinuţa de diftină pe care o îmbrăca seara, cînd trecea Dunărea, şi i-o puse pe umeri. N-avea pe ea decît tot o bluză subţire, ca duminică noaptea, dar nu-i era frig: bătea o briză uşoară de la cîmpie, aducînd căldura molcomă a mirişteei arse de soare.

Sperase uneori multe — să-l poată privi de aproape, să-i audă glasul, să meargă într-o zi cu el pe sub sălcii, ţinîndu-se cuminte de mînă, îi visase şi dragostea în clipe de nebunie, dar niciodată nu şi-ar fi închipuit că o să cunoască momentul de fericire din această seară.

Dormea cu capul pe genunchii ei Meit de odinioară — şi o dată cu el părea că adormiseră adînc toate din juru-le; vegheau numai ea, tînără, şi Dunărea, aşa de bătrîna!

Primul vrăjmaş, ploaia rece de toamnă, veni la 16 octombrie, cu o bură care ţinu toată ziua; nu se sperie nimeni, şi pe urmă răsări iar soarele — timp frumos, pînă către sfîrşitul lunii.

Fusese doar o vestire.

Dar înaintea ei, alte piedici se arătară, din partea oamenilor, cu o brutalitate neprevăzută de nimeni.

A doua zi după sărbătoare, mulţi oameni simt o oboseală, o slăbiciune în trup şi-o lipsă de vlagă în inimă; ea stăruie cu atît mai mult, cu cît a fost în ajun mai fierbinte bucuria serbării.

Marţi seara, adunarea şantierului se terminase în chiote, fiecare simţise în el o flacără încălzindu-i sîngele şi grăbindu-i bătăile inimii. Urmase noaptea, cînd omul rămîne singur, cu gîndurile lui — şi gîndul nimănui nu putea să fie uşor în ceasurile acelea de tăcere, în liniştea adîncă pe care n-o cunosc decît oraşele provinciale. Ce erau ei aici? O mînă de oameni, avînd de generaţii în ascunzişurile sufletului semnul îngrijorării. Şi-acum, la îndemnul cutăruia şi cutăruia, se legaseră să înfrunte duşmănia pămînturilor nestabile şi alte duşmănii, aliate cu prima, într-o bătălie zgomotoasă, care avea să-i scoată în văzul lumii. Mulţi dormiră zbuciumaţi în noaptea aceea...

A doua zi dimineaţa, ziarul local, de care răspundea comitetul judeţean de partid, deci nu putea să se joace cu vorbele, publica pe ultima pagină un titlu mare, pe toate coloanele: „Constructorii de vase de la Şantierul naval Victoria, în întrecere socialistă. Ei cheamă la întrecere toate şantierele navale de pe Dunăre.“

Ştirea, dusă cu telegraful, cu telefonul, avea să apară a doua zi în ziarele mari din Capitală, şi în toate ziarele mari şi mici din toată ţara. Hora era începută, nu mai putea să se desprindă nimeni din cercul ei, fără să o destrame.

În drum spre şantier, mergînd pe jos, cu bicicleta, cu tramvaiul, muncitorii vedeau afişele ziarului lipite pe obloanele tutungeriilor; titlul referitor la ei era primul. Unii îl priveau îngîmfaţi, unii mîndri, alţii cu teamă, şi în atîtea chipuri, cîte simţăminte cunoaşte inima omului.

Însă în acest fel, oboseala, delăsarea care urmează serbării, se risipi din primele momente ale zilei; cînd ajunseră la lucru, cei mai mulţi, destui ca să stabilească ritmul, ştiau ce trebuie să facă, şi nu la temperatura fierbinte de aseară. La şapte, fără întîrziere, atacul începu, în toate atelierele...

În prima oră a zilei, cînd nu era om să nu aibă ceva de gîndit, de spus, dar mai cu seamă, de făcut în legătură cu vastul angajament

care schimba viaţa şantierului, doi străini umblau de colo pînă colo, între cală şi birouri, iscoditori ca spionii. Nu erau singuri, altfel s-ar fi găsit cineva să-i întrebe de urmă: maistrul Golgota îi însoţea pretutindeni, arătîndu-le drumul cu nuieluşa, cu gîtul ţeapăn de mîndrie, ca lupul care nu poate întoarce capul din umeri.

Cei doi străini veniseră la ora şapte şi zece minute, şi cu toată hotărîrea lui de a nu lăsa înăuntru pe nimeni fără o treabă precisă şi limpede în legătură cu munca şantierului, portarul fusese nevoit să le dea drumul, ba încă îi mai şi salutase cu respect şi sfiiciune, de vreme ce musafirii, legitimîndu-se cu carnet şi cu delegaţie scrisă la maşină, dovedeau că sînt ziarişti de la *Viaţa Nouă*, organul judeţenei. „Poftiţi!...“ Foarte bine, să vadă dumnealor ce facem noi aici, să afle tot poporul!

Unul din ei, cam netuns la ceafă, altfel îmbrăcat bine, de statură înaltă, clădit ca atleţii, era poet în timpul liber, iar la ziar, reporter — treapta întîi.

Celălalt, mai mic de statură, cu ochelari de soare printre ale căror lentile ţîşnea un nas cît toate zilele, era însuşi redactorul-şef al ziarului, tovarăşul Preda Cosmin, pe care îl cunoştea tot judeţul, bineînţeles după nume. De obicei, purta pălărie cu boruri mari, după o modă veche, avînd poate menirea să-i disimuleze oarecum, ca şi ochelarii, trompa monstruoasă cu care-l sluţise natura. Acum îşi pusese şapcă de stofă, ca muncitorii, dar nu-i stătea bine.

Cei doi ziarişti merseră pretutindeni, ascultînd lămuririle însoţitorului, privind cum lucrau oamenii, întrebînd, stînd de vorbă cu unii. Cosmin Preda avea cu dînsul aparat de luat fotografii, pe care-l puse de multe ori în funcţiune, vizînd, colo şi colo, cîte un muncitor cu ciocanul în mînă, cîte un aspect mai plastic şi mai concludent din activitatea şantierului. Făcea oficiul de fotoreporter, treaptă mai mică în ierarhia gazetăriei, din proprie plăcere. Iar în timp ce apăsa ţîmburuşul nichelat al obturatorului, îl îndemna pe subalternul său, care umbla cu bloc-notesul în mînă:

— Notează, Popescule!... Haide, scrie, scrie, băiete, nu te baza pe memorie.

Popescu nota, făcînd fiere; da, îl chema Popescu Marin, aşa arăta buletinul, dar îşi uitase de mult numele — toată lumea îi zicea Florin Salcie, cum îşi semna reportajele poetice şi poeziile. Directorul său, în schimb, nu-i respecta pseudonimul, se făcea că nu-l ştie. Ce-ar fi fost dacă într-o zi i-ar fi zis şi el, răcorindu-şi inima: Tovarăşe nu ştiu cum...

— că şi pe director îl chema Cosmin Preda, cum îl chema pe el Florin Salcie. Ei drăcie!

Gazetarii vizitară şantierul pînă pe la ceasurile nouă, îl fotografiară pe maistrul Golgota lîngă Arici Vasile, eroul zilei, băură o cafea în biroul lui Ilie Conţu, făcură conversaţie un sfert de oră. Pe măsuţa de lîngă birou era o vază mare cu cinci crizanteme. Cu directorul nu putură să stea de vorbă; era plecat din zorii zilei la judeţeană... Dar nu-i nimic — Ilie Conţu ştia să primească musafirii.

Plecară, lăsînd în urmă pîrîiturile masive ale ciocanelor pneumatice, vuietul şi forfota şantierului. Mergînd spre tramvai, Florin Salcie îşi grupa impresiile, gîndindu-se că, decît un reportaj, ar face mai bine o poezie.

La unsprezece, portarul primi alţi oaspeţi, trei de data aceasta, tot ziarişti, de la *Scînteia*; sosiseră grabnic cu avionul.

Matei se întorsese de la judeţeană — îi primi în picioare, în faţa biroului, cam ţeapăn, ca să-şi ascundă stînjenirea.

— Fiţi bineveniţi, tovarăşi! Făceţi-vă datoria, dar vă rog nu puneţi floricele. Sîntem într-o situaţie grea: o s-o învingem. Din partea mea, aş fi preferat să stăm de vorbă la primăvară.

Unul din oaspeţi, un tinerel fără tuleie deasupra gurii, notă în bloc-notes, avid să cunoască şi să caracterizeze totul în juru-i: „Tov. dir. M. Mironescu — ochi sfredelitori, bărbie energică, frunte senină, impresie de optimism calm şi de modestie...“

După plecarea lor, Matei se prăbuşi în scaun, cu ochii pe o telegramă, pusă pe birou, deasupra hîrtiilor. O primise puţin înainte de sosirea musafirilor şi o citea, împietrit, a nu ştiu cîta oară: „încetaţi imediat orice lucru pe cală; aşteptaţi dispoziţia ministerului“.

Multă lume din şantier îl văzuse pe inginerul Staicu, dar nu toţi îi cunoşteau precis rostul acolo. Nu venea la şapte dimineaţa, nu pleca la şase seara — n-avea oră; apărea şi dispărea fără nici o socoteală. Cei informaţi ştiau că nu-i salariatul şantierului, ci e trimis de Direcţia generală a comenzilor din minister, să vadă dacă lucrul la vase se face după norme.

Inginerul Staicu era un om de vreo treizeci şi cinci de ani, părînd însă mult mai tînăr, bărbat frumos, după gustul acelor femei pe care odinioară le-ar fi înnebunit Rudolf Valentino: oacheş, cu faţa prelungă, cu părul negru, în bucle, cu o gropiţă în mijlocul bărbiei. Iar între incisivii albi şi strălucitori, ca toată dantura, cu o strungăreaţă pronunţată care-i dădea, cînd se întîmpla să rîdă, un aer de ştrengărie.

Purta haine Prince de Galles, de culoare cafenie, pantofi maron, ciorapi verzi, ca şi cravata, bine armonizate cu costumul, şi fiindcă nu-şi schimba niciodată culorile, părea că ţine la îmbinarea lor ca la o uniformă. Locuia la hotelul Central, nu în cameră mobilată, mînca la restaurant, niciodată la cantină; pesemne la Bucureşti nu avea gospodărie, aşa că leafa plus diurna îi ajungeau să ducă viaţă bună.

Seara zăbovea prin localuri pînă la ora închiderii, însoţit de colegi, cunoscuţi şi prieteni, ingineri de pe la şantierele unde îşi exercita misiunea, care nu se mărginea la Şantierul Victoria; deşi străin de oraş, avea legături numeroase, de toate felurile.

În şantier, cel mai bine îl cunoşteau cazangiii, cărora le verifica meticulos şi destul de excesiv coastele îndoite, respingîndu-le cu duiumul. Dar şi mai bine îl cunoşteau nituitorii. Delegatul ministerului apărea pe cală cînd nu se aştepta nimeni, cu un ciocan în mînă, protejîndu-se de murdărie cu mănuşi de piele, ca ale lui Cocoş, dar răsfrînte elegant peste încheietură — şi din zece nituri, dădea afară cel puţin unul, la nimereală, ca muncitorii să ştie de frica verificării. La început, e drept, găsea defecte destule, nituri bătute strîmb sau găuri nealezate bine — controlul îşi avea toată justificarea şi nu cîrtea nimeni. Dar, mai de teama lui, mai de ruşine, şi mai cu seamă din dorinţa de a nu rămîne în urmă, de a-şi îmbunătăţi calificarea, ceea ce-i un orgoliu legitim pentru orice muncitor care-şi iubeşte meseria, nituitorii ajunseseră astăzi să înţeleagă că fiecare nit trebuie bătut bine, adică să se umfle egal pe toată lungimea găurii, să nu lase goluri, iar cele două capete să preseze de jur împrejur asupra tablelor împreunate, strîngîndu-le şi făcînd din două, una.

Totuşi, inginerul Staicu îşi continua datoria — pac! cu ciocanul, stricînd munca oamenilor şi bucurîndu-se cînd, la douăzeci de nituri scoase, găsea unul care călca măcar puţintel canoanele.

Un om încercat şi mînat de intenţii mai bune ar fi putut să descopere greşeala fără să facă atîta pagubă şi fără să necăjească pe nimeni. Excesul inginerului pornea din propria lui teamă: decît să-i scape ceva, mai bine să bage spaima în lume! Metodă bună — nu te doare capul, şi noaptea dormi bine!...

În ziua aceea, pe la ora zece dimineaţa, delegatul ministerului, în uniforma castanie, elegantă, bărbierit proaspăt, cu gropiţa din bărbie învineţită de brici şi uşor pudrată, ieşi de la hotel cam încruntat, ducînd cu sine, ca de obicei, o servietă galbenă, armonizată cu costumul.

După ce privi cerul, care era albastru, se uită la ceas, trecu strada şi intră la Papazian, unde bău o cafea dulce-amăruie. După cincisprezece minute ieşi, privi iar cerul, iar ceasornicul, se duse la florăria din colţ, sărăcăcioasă, şi luă cîteva garoafe pe care le puse cu grijă în servietă, deasupra hîrtiilor.

De-aici traversă parcul, apucă pe Vadul Mare, numit acum strada 23 August, coti la dreapta, merse puţin aşa, apoi, urcînd cîteva trepte de piatră, ajunse pe aleea Rubinelor, care nu era decît o fundătură năpădită de ierburi, mărginită de case mici cu grădiniţe — iasomie albă şi nalbe de toate culorile.

Ultima locuinţă, al cărei gard de şipci roşii marca sfîrşitul aleii, era o clădire mai acătării, cu ferestre mari, ornamentate, cu coloane de stuc la intrare — însă tăcută, cu transperantele trase, parcă pustie. Un castan uriaş umbrea curtea din faţă.

Inginerul Staicu se mai uită o dată la ceas, apoi apăsă clanţa porţii; era descuiată, printr-o înţelegere probabil, fiindcă altminteri, locuinţa aceasta a cărei intrare părea ferecată nu făcea impresia că este lăsată la cheremul vizitatorilor.

O femeie din vecini scoase capul pe fereastră — îl simţise venind, deşi el se ferise să facă zgomot, călcînd pe iarbă, nu pe piatra caldarîmului.

— Tovarăşul Golgota este acasă? întrebă tînărul, cu glas tare, şi cu un fel de autoritate, ca să audă toţi vecinii.

Îndată uşa masivă de la intrare se deschise, şi o femeie se arătă, numai pe jumătate.

— E la şantier, domnule inginer. Dacă aveţi ceva pentru el, poftiţi în casă, puteţi să-mi lăsaţi mie!

Avea glasul plăcut, cu vibraţii domoale şi calde, şi parcă stătea să ţîşnească din el un rîs, ca al copiilor care pun la cale o năzdrăvănie: dialogul convenţional trebuia să păcălească pe vecina curioasă, şi pe alţii, care ar fi pîndit de după garduri. Îşi făcea jocul, dar n-avea încredere în el; cunoştea viaţa oraşului mai bine decît musafirul.

Acesta păşi peste prag, şi uşa se închise în spate. Îndată femeia îi cuprinse grumazul cu braţele, dar în clipa următoare, după ce-şi sătură frugal nevoia înlănţuirii, se trase un pas înapoi şi întrebă, cu teamă:

— Unde-i Atanasie?

— Nu l-am văzut astăzi; unde să fie dacă nu la treabă?!

— Mi-e frică, Georg! Dacă se întoarce?

Îi spunea numele, Georg, cu o intonaţie pretenţioasă, socotind că îl face şi mai aristocratic.

— Fii liniştită! Azi e tămbălău la şantier, nu poate să se întoarcă! Probabil că n-are să vină nici la masă!

— Nu, nu, nu! Te rog să pleci la douăsprezece şi jumătate!

El se uită la ceas; aveau două ore în faţă. Scoase garoafele...

Casa fusese a consulului Olandei, care nu era olandez, ci italian şi-l chema Buonavista. I-o lăsase femeii, cu acte, în 1939, deşi nu-i fusese nevastă, iar în 1940 plecase. Ar fi luat-o cu el, poate, dacă ar fi descoperit la ea măcar un pic de fidelitate. În Golgota, care îi era bărbat legitim astăzi, ea căutase statura, s-o domine, fiindcă de acel Buonavista, scund ca toţi napolitanii, începuse să-i fie greaţă. Simţea în faţa lui întocmai ceea ce simte cineva care a mîncat toata noaptea dulciuri cu şampanie — nu cu apă; în zori, după ce îşi leapădă îmbrăcămintea elegantă, tînjeşte după o bucată de varză acră.

Golgota, uriaş, cu pieptul ca o platoşă, cu mîna aşa de mare ca să poată cuprinde doi sîni deodată, se înfăţişa poftei ei întocmai cum îl visase. Numai că astfel de pofte, de obicei năvalnice, nu pot să ţină o viaţă întreagă...

Îndată după venirea lui la şantier, cu o sarcină atît de importantă, inginerul Staicu avu de-a face cu maistrul Golgota, care îşi aruncă prietenia asupra lui cu impetuozitate. Aşa era firea omului, nu se oprea niciodată la jumătate, îşi dezlănţuia sentimentele pînă la capăt.

În prima duminică îl pofti la masă şi îi spuse nevestei să se gătească. De atunci îl avea oaspete, la dejun, în toate zilele de sărbătoare, iar seara, de cîte ori dorea tînărul inginer să poftească. La şantier, îi spunea „tovarăşe“ — acasă „fătul meu“ (îi despărţeau peste zece ani de viaţă), „bădie“ sau „frate“, iar inginerul simţea, cald, piciorul nevestei pe sub masă.

O cheamă Antoaneta (Tony), împlinise douăzeci şi nouă de ani şi trupul ei avea o frumuseţe recunoscută, mlădie, subţire şi în acelaşi timp generoasă; şi-o purta cu o sfială prefăcută, ceea ce înseamnă o altfel de ostentaţie. Cînd mînca, îşi punea sînii pe masă, magnifici — n-avea unde-i ţine în altă parte — încadrînd farfuriile şi lăsîndu-şi musafirii cu gura căscată. Pentru soţul de astăzi, a cărui nevoie o simţise odată, pătimaşă, aşa cum o simţea acum pe a lui Georg Staicu, nu mai nutrea alte simţăminte decît ambiţia de a-l vedea cu un rang mare în societate, director bunăoară la un şantier sau la o instituţie legată de navigaţie — să fie în specialitate — şi era gata să facă orice pentru asta; se putea spune deci că rămînea solidară cu bărbatul, şi etalarea farmecelor pe masă, în faţa oaspeţilor, îi era justificată...

Georg Staicu rămase în casă pînă la douăsprezece şi jumătate; înainte de a pleca, dădu puţin transperantul la o parte şi se uită afară, pe o fereastră din partea cealaltă, care avea vederea spre Dunăre, pe deasupra unei terase largi, lucrate în piatră. Dunărea se scurgea molcomă la vale, iar vremea era surprinzător de frumoasă.

Pe la două şi un sfert, după ce prînzi în tihnă la restaurantul Cocoaşă, Georg Staicu se urcă în tramvai, purtînd pe chip o anumită gravitate. Dimineaţa fusese a desfătării, acum se ducea la treabă, şi ziua aceasta avea, în activitatea lui, o mare însemnătate. De obicei telefona la şantier să i se trimită maşina — astăzi renunţase la asemenea favoare, pentru motive care se vor vedea îndată.

Cînd ajunse la Şantierul Victoria se făcuse ceasul trei fără zece; pe drum, fizionomia lui devenise din ce în ce mai gravă; la intrare se opri, trase cu urechea la zgomotele care veneau de pe cală: se buşeau table, huruia macaraua, păcăneau ciocanele pneumatice — parcă nu-i venea să creadă. După o clipă de nedumerire, se năpusti pe poartă...

Tovarăşa Lenuţa se ridică de la masă, îmbujorată. De obicei, Georg Staicu o ciupea de obraz, în treacăt, şi-i zicea, uitîndu-se insinuant în ochii ei, cu privirea lui bărbătească: „Ce faci, oacheşo?“

O cîntărise de mult, dar nu-i era pe plac — se gîndea poate să piardă o seară cu ea, cîndva, aşa, ca să-i dea o satisfacţie şi să aibă, pentru cine ştie ce nevoie, o aliată.

De data aceasta nu-i spuse nimic, nici bună ziua, ci intră dincolo, fără să ciocănească. Directorul nu era singur; se afla de faţă şi secretarul organizaţiei de bază, stînd după obiceiul lui în picioare, la fereastră. Nu trecuseră nici zece minute de cînd veniseră amîndoi de la judeţeană, unde fuseseră să ceară sprijinul primului secretar. Nu era timp de pierdut, dispoziţia Direcţiunii generale trebuia anulată grabnic, înainte chiar ca muncitorii să afle.

Un ceas aşteptaseră, ca pe jăratic; sunaseră telefoanele la Bucureşti, secretarul judeţenei se luptase, în stînga şi în dreapta. Dar nu putuse obţine decît o amînare de douăzeci şi patru de ore; a doua zi avea să sosească o comisie care să cerceteze şi să hotărască...

— N-aţi primit nici un ordin de la minister? întrebă de-a dreptul inginerul Staicu.

— Ba da! răspunse Matei, cu un calm nepotrivit situaţiei.

Şi continuă, arătîndu-i telegrama de pe masă!

— Uite-o! Deci dumneata ai provocat-o!

Lui Staicu nu-i plăcea să dea explicaţii, dar nici nu putea să nege; împrejurările, pe care le-ar fi dorit altfel, îl sileau să procedeze cu tot curajul.

— Da! recunoscu, învineţindu-se puţin la faţă. Datoria mea era să sesizez ministerul de situaţia primejdioasă în care se află vasele.

— De ce primejdioasă?

— Ştiţi prea bine, cum de altfel se ştie în tot oraşul. Vă rog nu mă trageţi pe mine la răspundere; constatarea mea au s-o confirme alţii. Însă e cazul să vă întreb de ce n-aţi dat urmare dispoziţiei?

După cîte observ, pe cală se mai lucrează.

— Se lucrează!... Dumneata ţi-ai făcut datoria dumitale, după cum te-a tăiat capul, noi ne-am făcut-o pe-a noastră. Bună ziua, tovarăşe!...

De la direcţie, Georg Staicu se îndreptă spre cală, supunîndu-se obiceiului, fiindcă altfel, pînă la o nouă dispoziţie, îşi socotea misiunea încheiată. N-avea de ce să controleze un lucru care continua clandestin, dintr-o dispoziţie anarhică.

— De ce nu i-ai spus care-i situaţia? întrebă Donos, uitîndu-se după el, pe fereastră.

Matei rîse, cu o mină nervoasă:

— Destul sînge rău ne-a făcut! Lasă-l şi pe el să fiarbă!
— Cîţi ani ai tu?
— Haide, nu mă mai certa astăzi!
— Eşti cam copilăros, cîteodată.
— O să mai cresc!
— Dar în acelaşi timp eşti şi cam năprasnic.
— Mi-ai mai spus! Cînd oi mai creşte, o să se îndrepte şi asta!... Pînă atunci, să vedem ce-o să fie mîine dimineaţă!

Ajungînd pe faleză, în vuietul şantierului care creştea la tot pasul, inginerul Staicu văzu cala în faţă, desfăşurîndu-se în panorama ei vastă. Avu deodată simţămîntul că, peste primejdia prevăzută — alunecarea pămîntului o dată cu vasele — plutea în aer o altă primejdie, nu putea s-o definească, îl privea pe el, vag, dar direct şi îndeaproape. În cei doi ani de cînd era delegatul ministerului în comisiile de recepţie, fusese în multe şantiere, văzuse construindu-se şi lansîndu-se zeci de vase, în ritmul statornicit, ca o tradiţie, după regulile şi după tipicul din care nimeni nu-şi îngăduia să iasă. Aici se petrecea un fenomen neîntîlnit pînă astăzi; munca oamenilor nu era logică, dar părea antrenată de un suflu fanatic. Se temu că dacă ar fi încercat s-o stînjenească, s-ar fi năpustit toţi asupra lui, să-l linşeze, deşi fără nici o dreptate, fiindcă el nu le dorea răul, ci, dimpotrivă, avea datoria să le apere munca, la fel ca pe bunul statului, să nu li se irosească.

De ce s-ar mai fi dus să vadă cam în ce fel se pot bate niturile în viteza aceasta, cînd tablele puse pînă acum tot trebuiau demontate?

Maistrul Golgota se ivi fără veste dintr-o coastă, făcîndu-l sa tresară; erau abia trei ore de cînd îi ţinuse nevasta în braţe şi, ca totdeauna în împrejurări asemănătoare, avea teama că vinovăţia i se citeşte pe faţă. De cîte ori dădea ochii cu soţul în pagubă, se întreba, neliniştit, dacă nu cumva el aflase.

Acum privirea soţului era furioasă, dar, după prima clipă de spaimă, Georg Staicu îşi dădu seama că nemulţumirea lui avea altă cauză.

— Ai văzut? pufni Golgota. Se lucrează!
— Eu mi-am făcut datoria; am mai telefonat o dată la minister şi azi-dimineaţă; ordinul plecase, telegrafic.
— Dar nu l-a luat în seamă! Ce-o să iasă din asta?
— Consecinţe grave! De dat afară, îl dă sigur, dacă nu l-or trimite şi-n judecată!

Pe chipul maistrului Golgota se citi un mic semn de satisfacţie, cam fugar, cam neîncrezător. Pe urmă zise, cu solemnitate:

— Tovarăşe inginer, dacă unii îşi bat joc de lucrul poporului, dintr-o ambiţie nesănătoasă, să fie traşi la răspundere, să se facă dreptate!

Vorbea ca la şedinţe, şi oricine l-ar fi auzit ar fi fost convins de buna lui credinţă, aşa cum era convins şi inginerul Staicu.

A doua zi, la ora zece şi jumătate, acesta intra din nou pe poarta şantierului, cu înfăţişarea modestă, dar gravă, urmînd pe cei trei membri ai comisiei de anchetă trimişi de minister; sosiseră cu acceleratul.

Cele patru persoane se prezentară la birou; Matei îi aştepta, negru la faţă. Şeful comisiei se prezentă cu destulă amabilitate: inspectorul-şef, inginer Maximilian Ionescu. Se prezentă şi al doilea, inspectorul Tănăsescu, apoi al treilea, un om între două vîrste, cu ochelari rotunzi, în rame de metal alb, cu faţa stafidită şi mai încruntată decît a celorlalţi — tovarăşul Paleologu.

Matei îl privi, destul de mirat.

— Noi ne cunoaştem!

Era geologul care acum trei luni făcuse sondajele şi dăduse aviz favorabil. De data aceasta, după ce, împreună cu ceilalţi merse pe cală şi privi crăpăturile, avizul lui deveni îndată contrariu.

— Stratul de argilă are o ieşire, probabil foarte departe; n-ar fi putut nimeni s-o bănuiască.

— Ieşirea e chiar aici, în albia apei, la trei metri adîncime.

Geologul clipi miop sub lentilele ochelarilor.

— De unde ştiţi?

— E constatarea unui tehnician de la Direcţia porturilor.

— Geolog?

— Nu, constructor de diguri.

— Să mă lase-n pace!

— În schimb cunoaşte Dunărea şi-mi pare rău că n-am ştiut de existenţa lui mai devreme.

— În orice caz, această porţiune de luncă este supusă alunecării.

— Această porţiune de luncă, aşa cum o numiţi dumneavoastră, este deocamdată cala şantierului, şi alunecarea ei ar putea să aibă pentru noi consecinţe catastrofale.

— Întocmai! interveni şeful comisiei. De aceea Direcţia generală ne cere să hotărîm grabnic. Care-i părerea dumitale finală, tovarăşe Paleologu?

Omul cu ochelari ridică din umeri:

— Pămîntul alunecă... Decizia o luaţi dumneavoastră.

— Nu, o luăm împreună!

Şi întorcînd spre Matei o faţă care acestuia i se păru inuman de nepăsătoare, ca şi cînd n-ar fi fost în joc milioane de lei, şi munca a sute de oameni, soarta lor, dar mai cu seamă soarta şantierului, şeful comisiei zise, cu răceală:

— E regretabil că, în loc să se renunţe la lucru încă de astă-vară, s-au mai pus în construcţie alte şase şlepuri, ca pierderea să fie considerabil mai mare. Înţelegeţi că această aventură nu poate să continue; situaţia e foarte limpede.

— Pentru mine e mai limpede decît pentru dumneavoastră!

— Trebuie să salvăm ce se mai poate salva!

— Trebuie să salvăm totul!

— Din nenorocire, atît de mult nu poate face nimeni! Dispuneţi imediat demontarea şlepurilor şi depozitarea materialului pe un teren sigur. Celelalte măsuri le va lua ministerul!

— Pînă ce ministerul să ia acele măsuri, răspunse Matei, uimit el însuşi că putea să-şi păstreze calmul, sînt obligat să-mi fac datoria şi să apăr această avere a poporului, domnule! Domnul acesta, geologul dumneavoastră, a tras o concluzie nefavorabilă, cu aceeaşi grabă cu care la început a tras una contrarie, exprimată în scris şi reprezentînd pentru noi deplina acoperire. Dar pe mine nu mă interesează acum cine răspunde, mă interesează să duc lucrul la bun sfîrşit. Sîntem în întrecere socialistă...

— Ştiu, am citit în tren; vă laudă ziarele! îl întrerupse şeful comisiei, cu o nouă nuanţă de ironie. Întrecere socialistă ca să va acoperiţi greşelile!

De data asta, Matei ripostă cu mînie:

— Nu vă dau voie să judecaţi acţiunea noastră, fiindcă n-o puteţi înţelege! Are cine să ne-o judece — şi, dacă greşim, avem cui să dăm socoteală!... Vreau să-l întreb pe specialistul dumneavoastră, care ne pune a doua oară în încurcătură, pe ce îşi sprijină concluzia?

— Pe structura terenului.

— Structura terenului am descoperit-o noi, nu dumneavoastră. Şi ce presupuneţi c-o să se întîmple?

Geologul clipi iar sub lentile; îl supăra soarele, îl nedumerea interogatoriul.

— O să alunece!

Avea umeri înguşti, piept turtit, trup de om trăit pe scaun.

— Cînd o să alunece, după părerea dumneavoastră?

— Azi, mîine, peste o lună, peste două, nu are importanţă; cu cît va fi mai tîrziu, cu atît va fi paguba mai mare.

— Acesta nu-i răspunsul unui om de specialitate!

— Aşa? Atunci să vă răspund mai limpede, tovarăşe: va aluneca probabil o dată cu venirea ploilor; dacă va fi o toamnă ploioasă, apa se va infiltra prin stratul nisipos, pînă la argilă...

— Vom avea grijă să fie drenată; am şi luat măsurile.

Iar clipi geologul, supărat de lumina soarelui, iar ridică din umeri.

— Posibil!

— Nu; e sigur! Am făcut şi noi sondaje, am urmărit forma crăpăturilor.

— În orice caz, inundaţiile din primăvară vor fi fatale.

— Da! încuviinţă Matei, cu o seninătate care pe membrii comisiei îi nedumeri la culme.

Deci îşi dădea seama de nenorocirea viitoare! Atunci ce urmărea, încăpăţînîndu-se să continue lucrul, mărind prada Dunării?

— Dar pînă la inundaţii şlepurile au să fie gata. O să le lansăm îndată ce se vor scurge sloiurile.

— Au să fie gata pînă la începutul lui martie?

— Chiar mai devreme!

— Cine garantează?

— Şantierul!

Urmară cîteva clipe de tăcere, în care timp membrii comisiei se priviră între ei, priviră cala împînzită de oameni — mişcarea lor era ameţitoare, iar zgomotele şantierului se îmbinau într-un huruit continuu, cu o intensitate egală, susţinută, asurzitoare şi parcă fără putinţă de oprire. Inginerul Staicu îi şopti ceva la ureche inspectorului Tănăsescu, al doilea membru în comisie, care pînă acum privise, ascultase posomorit, dar nu deschisese gura. Părea obosit, nedormit, bolnav sau lovit de o plictiseală cronică. De data aceasta se animă puţin şi interveni, cu o oarecare energie — probabil toată de care putea dispune:

— Tovarăşi, să lăsăm gluma! Aşa ceva nu-i cu putinţă! Normele sînt calculate de minister; ele pot fi depăşite probabil într-o oarecare măsură, dar nu cu optzeci la sută! Ce vreţi dumneavoastră aş spune că-i o copilărie, dacă n-ar antrena un risc atît de mare. Nu vă jucaţi cu comenzile! Zece şlepuri înseamnă o avere! Lăsaţi nebuniile!

— Şi dacă vom dovedi că se poate?!

— Mă opun din partea ministerului! O lucrare executată în asemenea condiţii nu oferă nici o garanţie.

Georg Staicu înclină din cap; era argumentul cel mai important, el i-l şoptise la ureche, mai adineaori.

Membrii comisiei nu rămaseră în şantier mai mult de două ore. După ce prînziră la restaurantul Cocoaşă, luînd cunoştinţă de o ciorbă de burtă unică în toată ţara, plecară la Bucureşti cu automotorul, purtînd în servietele lor destinul primejduit al şantierului.

Concluziile anchetei, deşi neanunţate public, pînă seara fură cunoscute de toată lumea. Georg Staicu îl vestise pe maistrul Golgota, în drum spre ieşire:

— Mîine o să-l cheme la minister! Îl aşteaptă destituirea!

— Şi p-ormă?

— Nu ştiu; în orice caz, lucrul nu poate să meargă tot aşa. Pesemne o să înfunde puşcăria!

Mişcarea pe şantier continuă în acelaşi ritm pînă seara, deşi oamenii ştiau ce-i pîndeşte şi-i apăsa multă îngrijorare. Dar deocamdată erau în întrecere şi nu le spusese nimeni să termine. La şase, după ce rostuiră uneltele, după ce se spălară şi îşi schimbară îmbrăcămintea, mai rămaseră un timp, grupuri-grupuri, vorbind între ei, parcă nehotărîndu-se să plece, pînă ce, fără îndemnul nimănui, fură văzuţi, din ce în ce mai numeroşi, masîndu-se în faţa birourilor. La şase şi jumătate erau adunaţi acolo vreo patru sute, ridicînd în aerul înserării o rumoare uşoară, ca un ecou întîrziat şi domolit al vuietului care dominase mai înainte cala.

Matei era înăuntru, împreună cu inginerul-şef Dutchievici şi cu alţi cîţiva tehnicieni, pregătind un contraraport, cu care să-şi poată susţine hotărîrile. În încordarea din ultimele zile, acum mărită pînă la exacerbare, nu auzea rumoarea de afară; i se părea că-i un vuiet lăuntric, lupta fiinţei lui cu piedicile naturii şi cu argumentele reci ale anchetatorilor.

Cîteva minute mai tîrziu, Donos intră pe poartă. Primul-secretar, Stoian, îl chemase grabnic la judeţeană... Văzu oamenii în faţa biroului, îşi dădu seama că veniseră aduşi de propria lor nelinişte, neconvocaţi de nimeni, şi această adunare spontană îi alungă îndoiala pe care, în ciuda aparenţei, o avea în inimă. Nu, decizia n-avea să fie a comisiilor, a oamenilor din birouri, bătrîni, înrăiţi, poate duşmănoşi,

cu inimile sclerozate, lipsite de elanuri, ci a muncitorilor, pe care îi simţea învrăjbiţi, aspri, duri, invincibili o dată ce porniseră la bătălie.

— Vino să le vorbeşti oamenilor! i se adresă lui Matei, intrînd în biroul direcţiunii.

— Ce-ai făcut?

— Bine; deocamdată s-a obţinut încă o amînare. Continuăm lucrul, pînă la o nouă dispoziţie. N-a fost uşor, crede-mă!

— Şi tovarăşul Stoian, personal, ce crede?

— Nu ştiu, dar ne susţine.

Matei nu voia să afle mai mult.

— Bine!

— Vino! repetă Donos. Oamenii s-au adunat afară.

— Cine i-a chemat?

— Nimeni!

Se priviră în ochi, şi Matei înţelese restul gîndului: „Nu-ţi dai seama? Au venit singuri — sînt toţi cu tine!“

Ieşi în capul scărilor, surprins să constate cîţi oameni încăpuseră pe alee. Şi nu încălcaseră peluza, nu bătătorea nimeni gazonul; oricît de mare ar fi fost înghesuiala, respectau disciplina statornicită de Ilie Conţu, chiar şi acum, într-o împrejurare cînd ar fi putut da dracului podoabele şantierului.

— Tovarăşi! începu Matei.

Şi se opri, făcînd o pauză lungă. Ştia ce să le spună, dar glasul nu voia să-l ajute, fiinţa lui străbătea o clipă de slăbiciune. „Tovarăşi, vă simt alături de mine! ar fi putut să le spună. Poate nu sînt aşa de bun cum mă credeţi, dar pentru voi, pentru ceea ce înfăţişează masa voastră, ca simbol şi ca realitate, mi-aş da ultima răsuflare. Vă mulţumesc că aţi venit să mă susţineţi. Aveţi încredere în mine, cîtă am eu în voi — şi vom învinge şi piedicile, şi prostia, şi duşmăniile!...“

Îi veniră în minte, suprapunîndu-se peste masa muncitorilor, chipurile celor trei din comisie. Toată fiinţa lui se prefăcu în scrîşnet: ei simbolizau piedicile, îngustimea minţii şi duşmănia. Ar fi vrut să geamă, cu revoltă, cu ură: „Cine sînt ei să ne judece?...“ Un om înalt, masiv, călcînd uşor şi sigur pe sine, deprins de mult cu lumea: directorul general Maximilian Ionescu — prenume de împărat — tehnician de carieră, desigur n-a făcut politică niciodată, şi-a făcut numai meseria, şi-o face şi astăzi, apreciază, semnează o hîrtie şi încheie istoria şantierului! Obrazul prelung, mare, frunte largă, păr blond, fin, pieptănat cu îngrijire, parcă lipit, ca o calotă de aur. În ochi,

inteligenţă rece, pe chip, compătimire, produs de circumstanţă al unei minţi care cunoaşte tehnica anesteziei. Unghii roz; o verighetă — are familie. O şevalieră grea cu un scut în relief, şi pe scut un pumnal încrucişat cu o floare — blazon care nu-şi dezvăluie cu uşurinţă simbolul... Raglan bej, păr de cămilă... Pantofi cu talpă groasă de crep — nu s-au mai văzut dinaintea războiului; nici înainte n-au avut mare răspîndire... Muncitorii se uită la ei cu mirare: Pilă, ţiganul, salahor la binale, care a făcut negoţ cu haine vechi pînă deunăzi, se laudă c-a încălţat odată unii. „Şi cum e cu ei, Arăpilă?“ „Bine, frati-miu! Moale... Calci ca pe baligă caldă; zău că e bine!“

Şeful comisiei călătoreşte acum cu trenul, moţăie înfundat în canapeaua de pluş a vagonului. Iar aici, cîteva sute de oameni, vineţi la faţă, cu bocanci grei în picioare, cu haine afumate, cu mîinile tăbăcite, cu ochii arzînd în fundul orbitelor, ca tăciunii rămaşi seara pe forjă, aşteaptă un cuvînt — vor să ştie ce se va întîmpla cu ei mîine... „Pe mîna cui ne-ai dat, tovarăşe?...“ A, nu! Hotărîrea aţi luat-o voi şi nimeni n-are s-o poată călca în picioare!...

Matei îşi adună toată energia cîtă mai putea să aibă în acest moment de oboseală a inimii şi spuse, cu un glas în care trebuia să creadă întreaga mulţime:

— Lucrul continuă şi n-o să-l oprească nimeni! Acum duceţi-vă acasă, sînteţi obosiţi; odihniţi-vă! Ne vedem mîine!

Barca rămase zadarnic în seara aceea, aşteptînd lîngă gardul de sîrmă. Pe la miezul nopţii, Ana Odeta îşi scutură frigul de pe umeri, desfăcu lanţul şi trecu Dunărea.

Dar a doua zi, oamenii nu-l văzură pe Matei în curtea şantierului; plecase de cu noapte, cu primul tren, chemat urgent să dea socoteală Direcţiei generale — şi lipsi pînă la sfîrşitul săptămînii. Întîrzierea lui dovedea că treburile nu îi mergeau bine; unii erau convinşi că nici n-are să mai vină şi-i aşteptau înlocuitorul. Întîmplarea, comentată în toate felurile, stîrnise vîlvă în oraş, dînd prilej de satisfacţie unora; dar chiar şi cei animaţi de intenţii bune socoteau că la Şantierul Victoria se săvîrşise o imprudenţă, un act lipsit de chibzuială şi de răspundere, ale cărui consecinţe puteau fi prevăzute din vreme. Bineînţeles, nu doar directorul purta vina, ci toţi care îi dăduseră mînă liberă, inclusiv ministerul; nu era în joc un barcaz, ci zece şlepuri de cîte o mie de tone!

Şi totuşi, între timp, lucrul continua în acelaşi zor al întrecerii la care se angajaseră muncitorii.

Înaintea plecării, Matei vorbi încă o dată cu Donos:

— Fiecare ştie ce are de făcut; am dat dispoziţii în detaliu, lui Dutchievici, lui Ilie Conţu şi lui Mititelu. Am încredere în ei. Dar ţie îţi revine sarcina să-i aperi şi să le susţii moralul. Luptă împotriva zvonurilor; important e ca muncitorii să nu-şi piardă încrederea. Orice ar fi să se întîmple, lucrul trebuia să continue! N-avem de unde pierde nici măcar o oră!

Apoi alergă la gară, se urcă în tren, şi jumătate din drum nu văzu pe nimeni din jur, nici peisajul, întinderile Bărăganului, mărginit în fund, departe, de pîcla albicioasă care pluteşte statornic deasupra Dunării; mintea îi rămase la hîrtiile adunate în servietă, singurul său bagaj — şi le revizui în gînd, una cîte una.

Abia mai tîrziu, supunîndu-se nu foamei, fiindcă n-o mai simţea de cîteva zile, ci datoriei de a-şi hrăni trupul, care îi transporta mintea şi inima, se ridică să meargă la vagonul restaurant, în celălalt capăt al trenului; de ieri de la prînz nu pusese nimic în gură — şi n-avea, ca mulţi alţii, nici măcar compensaţia tutunului şi a cafelei.

Pe cînd străbătea coridorul unui vagon de clasa întîi, cu călători risipiţi ici şi colo, oprindu-se să facă loc unei doamne care venea din partea opusă, îşi aruncă întîmplător ochii în compartimentul din faţă: primul-secretar Stoian, posomorit, cu şapca în cap, înfundat în tapiseria moale a canapelei, privea pe geam, în timp ce un însoţitor, aşezat pe canapeaua cealaltă, îi vorbea, deferent, explicîndu-i probabil ceva, cu un dosar desfăcut pe genunchi — hîrtii bătute la

maşină, adnotate, subliniate cu roşu, muncite mult şi desigur cerînd hotărîri grabnice.

După o clipă de surpriză, Matei vru să treacă mai departe, să nu-l stînjenească; vedea că-i ocupat, nu părea nici bine dispus; şi-apoi îl necăjise destul. Dar, atras de umbra lui, secretarul întoarse capul şi, descoperindu-l, îl chemă cu un semn.

— Şezi colea, nepoate! Ce aştepţi pe la uşi?!

Apoi, după ce-l prezentă însoţitorului său, tovarăşul Cazan, activist de la judeţeană, continuă, mustrător:

— Unde-ai stat ascuns pînă acum? Te aştept cam de mult!

— Mă aşteptaţi? Nici n-am ştiut că sînteţi în tren!

— Ia te uită! Alţii ştiu şi cînd mă duc la dentist!... Dar cum credeai tu că ai să scapi aşa? Trebuie să te judec şi eu un pic!

Matei era puţin zăpăcit.

— Mergeţi... la Bucureşti?

— Haide, nu mai întreba prostii! Nu ţi-a spus Donos că n-am să vă las în drum?

— Şi-atunci... mergeţi pentru noi?

— Nu doar pentru voi; mai am şi alţi nepoţi... E drept că nu aşa năbădăioşi!

— Tovarăşe Stoian, vă mulţumesc!

— Nu-mi mulţumi. Nu mai puteam să fac nimic cu telefonul; am răguşit! (Secretarul se înveseli deodată.) Şi-n afară de asta, aveam şi eu chef să mai văd Bucureştiul, să mă distrez puţin.

Făcu cu ochiul, şi gestul, deşi stîngaci şi naiv, pe chipul lui de obicei sobru, păru aproape frivol. Pe urmă se încruntă, poate urmarea unei mustrări făcute în gînd.

— Tovarăşe Cazan, lasă raportul, o să-l discutăm mai tîrziu; avem timp pînă ajungem.

Matei înţelese că începea judecata lui acuma, dar nu-i era teamă; dimpotrivă, o aştepta avid. Şi judecata începu după o scurtă aşteptare, cît trenul trecu printr-o gară, scuturîndu-se vijelios peste fierăria bifurcărilor.

— Matei, vorbi secretarul, mai repede decît îi era obiceiul, probabil influenţat de mersul accelerat al trenului, ştiu că nu ai nici o vină! Sau dacă ai vreuna, în orice caz, eu am una mai mare, aşa că nu-i drept să dai tu socoteala!

Îl privi şi urmă, cu o uşoară încreţitură la coada ochilor, semn că un zîmbet încerca să i se aştearnă pe figură:

— Şi-o să dau, n-am scăpare!

— Tovarăşe Stoian...

— Taci şi ascultă la mine!... Ştii tu ce trebuia să dovedim după naţionalizare? Că sîntem în stare să conducem şi singuri fabricile, fără ajutorul burgheziei. N-ar fi fost rău, dar tu ai vrut să faci de la început ceva ce burghezia n-ar fi putut face niciodată, fiindcă nu avea interes, şi nu avea cu cine. Eu te-am înţeles şi te-am încurajat. N-ai nici o vină!...

— Am avut expertiza ministerului!

— Taci şi nu te apăra de pomană!... Expertiza a fost proastă, făcută fără simţ de răspundere.

— Se ştia care era scopul ei şi care era răspunderea!

— Experţii au să-şi plătească vina, dar cu asta nu uşurăm situaţia şantierului... Ce-ai mîncat de dimineaţă?

— Nimic; n-am avut vreme.

— Atunci du-te la vagonul restaurant.

— Tocmai acolo mă duceam.

— Asta-i foarte bine! Du-te şi mănîncă o omletă, sau dacă se poate chiar şi o friptură, bea şi o sticlă de bere. Peste un ceas şi jumătate vino înapoi; pînă atunci, termin şi cu celelalte treburi. Dar, între timp, gîndeşte-te bine: ministerul a hotărît să se demonteze şlepurile şi să fie construite în altă parte. Dacă eşti de acord, nu-ţi pune nimeni în spinare nici paguba, nici întîrzierea — e caz de forţă majoră...

— Şi aşa, îl întrerupse Matei, neputînd să se abţină, o să fie mulţumită toată lumea!

— Nu chiar toată, dar, în sfîrşit...

— De ce să ne dăm bătuţi, cînd e în puterea noastră să terminăm cu bine?

— Eşti sigur?... Uite, pentru asta ţi-am dat timp de gîndire! Du-te şi mănîncă; pe urmă vino să-mi spui hotărîrea.

— Hotărîrea mea o ştiţi! Aţi vorbit cu Donos...

— Am vorbit!

— Şi ştiu şi hotărîrea dumneavoastră!

— Va să zică, nu mai e rost de dat înapoi! Nu ţi-e milă de mine!

Matei rîse:

— Nu mi-e!

— Ei, atunci du-te şi mănîncă, dar bagă de seamă, să mănînci bine!... Haide, tovarăşe Cazan, dă-i drumul!

Asta fusese toată judecata — durase zece minute, în mersul trenului. În schimb lupta la minister, cu administraţia prudentă şi cu tehnicienii, nu fu uşoară, de aceea dură aşa de multe zile. Nimeni nu credea că şlepurile ar putea fi gata înaintea revărsărilor.

— Şi de ce n-ar fi posibil?

— Fiindcă aşa ceva n-am mai văzut nicăierea.

— Multe nu s-au mai văzut înainte vreme! O să le vedeţi de acum încolo!

Şi Matei îşi expuse planul de lucru, studiat în amănunţime, arătă angajamentele muncitorilor... Rămînea însă un alt semn de întrebare, mai grav decît primul: şi dacă pămîntul aluneca, aşa cum erau semne, chiar înainte de a creşte Dunărea? Ce geologi şi-au dat avizul în această privinţă?

— Nici un geolog, am păţit-o o dată cu unul; dar avem acolo oameni care cunosc Dunărea din copilărie, simt situaţia terenului numai privindu-l şi străbătîndu-l cu piciorul. Sînt reguli în natură şi ei le cunosc foarte bine!

Nu era un argument temeinic, nimeni nu se putea bizui pe el — şi mai cu seamă geologul ministerului, devenit foarte prudent acuma.

Discuţia rămase în suspensie; Matei îl aşteptă pe Stoian seara, în holul hotelului. Secretarul veni tîrziu, fusese la teatru, văzuse o comedie.

— Am rîs două ore de mă doare ceafa şi acuma!

Cu un om care a rîs două ore, te înţelegi mai bine decît cu unul pe care-l doare ficatul, sau ulcerul duodenului.

— Ştiu ce vrei să-mi spui! Sînt la curent cu războiul. Băiete, toată buba aici rămîne, la geologie! Nu poţi să convingi pe nimeni, acum cînd s-au speriat toţi, şi pe bună dreptate. Şi chiar dacă ar fi cineva să te creadă, nu-ţi dau voie să-ţi iei o asemenea răspundere.

— Şi atunci, ce facem? întrebă Matei, dînd să se ridice, palid, din fotoliu.

— Ai răbdare pînă mîine!

— Nu mai pot! M-au fiert ca pe o găină.

— Ca pe un cocoş, mă! Aşa trebuie fierţi cocoşii, că au carnea tare!... Ce-ai mîncat astă-seară?

— Nimic.

— De ce te pedepseşti dacă n-ai nici o vină? Du-te peste drum şi mănîncă o friptură; e mai ieftin decît aici şi se mănîncă mai bine. Bea

şi o litră de vin, şi pe urmă vino în cameră la mine. Dar dacă nu te văd vesel, nu mai merg cu tine la drum, că mă indispui şi pe mine.

Matei îi urmă sfatul, chiar în ceea ce privea băutura şi, cînd se întoarse, peste o jumătate de oră, avea altă mină.

— Hai să-ţi dau desertul! zise secretarul, poftindu-l să şadă pe scaun.

Îşi scosese cravata, avea papuci în picioare şi tot îi mai venea să rîdă cînd îşi amintea cîte o replică de-a actorilor. Scotoci în valiză şi scoase o pungă de bomboane.

— Ia o acadea, să-ţi mai îndulceşti inima. Nu erau pentru tine, le-am luat să le duc nepoţelei...

— Lăsaţi, astea nu-s pentru mine!

— Atunci ascultă colea: mîine seară o să ştim de-i laie, ori bălaie. A plecat o comisie de geologi, de hidrologi şi alţi savanţi de apă şi de uscat să vadă ce-i cu cala.

— Nu înţeleg; cînd, cum?! bîigui Matei, surprins, ridicîndu-se de pe scaun.

— Stai jos! O comisie trimisă de Preşedinţia Consiliului de Miniştri; fii liniştit, sînt oameni care-şi cunosc meseria. Ce-or zice ei e tare ca betonul!

— De ce nu mi-aţi spus pînă acuma?

— Fiindcă am şi altele în cap; n-am venit aici numai pentru tine.

— Şi cînd au plecat?

— Azi-dimineaţă, cu avionul; stai liniştit că nu-i mai ajungi din urmă; pînă mîine seară sînt înapoi şi, dacă toate vor fi bune, poimîine te urci în tren; poate te aşteaptă vreo femeie!

La început, Matei zîmbi ca la o glumă — apoi deodată se făcu roşu, şi în clipa următoare păli, cu sîngele îngheţat, cu un junghi în inimă. Îl aşteptau o mie de oameni, numai la ei se gîndise toată vremea. Dar îl mai aştepta cineva, şi din clipa plecării uitase de ea, ca şi cînd n-ar fi ştiut-o, ca şi cînd n-ar fi existat pe lume. Dar acum imaginea ei, alungată, i se ivi în faţă atît de conturată şi atît de vie, încît i se păru că ea e aici, aievea, s-o poată atinge cu mîna. Pe unde intrase, cu ajutorul cărei vrăji străbătuse drumul iubita credincioasă care îl urma în tăcere de mult, parcă din altă viaţă, ea fiind cea care descoperise, prima, miracolul dragostei şi-l purtase cu sine, nerisipindu-i taina în lume?...

— Hai, Matei, du-te de te culcă! Eşti obosit... Sau te-o fi ameţit vinul!

Îl aştepta, într-adevăr, şi nici măcar nu putuse să-şi ia rămas bun de la ea în clipa plecării! Dar era acolo, în patul mic din cabină, ghemuită cu genunchii la gură, genunchii buni şi calzi pe care adormise trudit într-o seară. Şi altă seară, după aceea, nu mai fusese — şi-acum îl cuprinse o dorinţă nestăpînită, nebună, să fie lîngă ea, măcar o clipă, şi chiar mai puţin, fracţiunea de secundă de care are nevoie placa fotografică spre a înregistra complet şi definitiv o imagine.

Se uită la ceas: era zece şi jumătate, exact ora cînd pleca ultimul tren cu care ar fi putut ajunge spre ziuă; să-i ciocănească în fereastra cabinei, doar pentru acea clipă atît de nebuneşte dorită, şi-apoi sa fugă la gară, să fie înapoi aici, la aceasta a doua şi tot atît de imutabilă datorie.

Se scutură şi privi, puţin ameţit, în ochii secretarului; exact în clipa aceasta, locomotiva dădea semnalul de plecare...

— Deci poimîine! zise, gîndind cu glas tare.

— Da; şi-acum du-te, nu pierde ora somnului!

Poimîine seara avea s-o vadă, şi oricît de îndepărtată i s-ar fi părut acea oră, imaginea fiinţei dorite strălucea, chemîndu-l, tot atît de reală pe cît este de reală lumina unui far care arată drumul vaporului.

O păstră în gînd toată noaptea, alături cu somnul, dar cînd se făcu ziuă, amintirea ei se stinse, cum se stinge şi farul, copleşit de altă lumină. Era lumina crudă, care îl făcea să clipească, a realităţilor încă neînvinse: discuţiile, adversităţile, aşteptarea. Aşa trecu ziua, fără să ştie la ce oră, pe ce cale se întorcea comisia şi unde îşi depunea raportul de care depindea întreagă liniştea lui viitoare. Seara îl aşteptă din nou pe secretar, pînă la o oră mult mai tîrzie. Se făcuse unu şi jumătate noaptea, cînd îl văzu intrînd, greoi, cu şapca pe ochi, cu pantalonii ca nişte burlane, cu servieta mare în mîna.

— N-ai avut răbdare!... Apăi, dacă m-ai aşteptat atîta, să nu crezi că am întîrziat iar la teatru, sau poate prin localuri. M-au scărmănat şi pe mine... Acum du-te şi te culcă liniştit, fiule!

Pe chipul lui Matei se citit neliniştea întrebătoare. Celălalt înclină din cap:

— E bine!

Nu spuse mai mult — şi nici nu era nevoie; şi orice întrebare i-ar fi pus Matei n-ar fi însemnat decît pierdere de vreme... Cît fusese de mare furtuna n-avea să afle el niciodată, putea doar să şi-o închipuie, fiindcă bîntuise undeva mai sus decît birourile ministerului:

— Care-i situaţia calei?

— Mai mult ca sigur se va dizloca la primăvară, dacă inundaţiile vor fi grele.

— Ce prevede Institutul Meteorologic?

— Nimic sigur pînă acuma; în orice caz, primejdia rămîne.

Întrebări adresate oamenilor, care răspundeau cu ştiinţa lor, în numele naturii.

— Dar pînă la primăvară va rezista cala?

— Da; masa nisipoasă e prea mare ca s-o poată urni ploile. Va trebui apărată dinspre sud, să nu se infiltreze apă din gîrle.

— Nu va ceda nici sub presiunea şlepurilor?

— Nu; greutatea şlepurilor e repartizată egal, pe suprafeţe mari; în ultima fază a construcţiei, apăsarea nu va depăşi două sute cincizeci de kilograme pe metru pătrat...

O dată aceste asigurări luate, ultima întrebare se adresa numai oamenilor şi era, poate, cea mai gravă dintre ele:

— Vor fi vasele într-adevăr gata la 1 martie?

— Vor fi, la 15 februarie!...

— Tovarăşe, iarna poate să fie aspră!

— Se va lucra! În alte părţi ale lumii se lucrează la minus cincizeci de grade!

— Mai rămîn şi alte riscuri!

— Desigur, orice îndrăzneală omenească e riscantă, dar au să fie înfruntate!

— Bine, daţi-i drumul, cu tot curajul! Spune-i tovarăşului Mironescu să nu se lase; spune-i că-i urăm succes şi-i sîntem aproape; dacă o face lucru de ispravă, adă-l aici să-l mai vedem şi la faţă!

După această încuviinţare, venită din altă parte, Direcţia generală din minister mai avu de făcut o ultimă observaţie, şi urmărit de ea se întoarse Matei seara următoare acasă:

— Controlul se va efectua cu toată rigoarea; vă prevenim că vom da delegatului nostru instrucţiuni drastice; nu va fi îngăduită nici o abatere. Vă mai prevenim că recepţia vaselor va decurge în condiţiuni extrem de serioase; nu se va avea nimic în vedere decît stricta respectare a sarcinilor!

Nu izbuti să plece decît la patru după-amiază, şi cînd ajunse era aproape noapte. Luă drumul şantierului, însă nu intră pe poartă, deşi tot timpul îl chinuise dorinţa să afle cum mersese lucrul în lipsa lui, ce se mai întîmplase. Dar îndată ce coborîse din tren şi simţise aerul

oraşului, mirosul Dunării alunecînd pe străzi, de departe, o altă dorinţă o doborîse pe prima, o dorinţă calmă, dar inexorabilă.

Merse de-a lungul gardului — era ora cînd stelele n-aveau încă putere să destrame întunericul din prima clipă a nopţii, mai greu, puţin neliniştitor şi tainic. Coti la stîngă, căutîndu-şi calea printre bălăriile călcate — simţea sub picioare o potecă proaspătă, prea puţin umblată: o străbătea o singură fiinţă, o dată dimineaţa, o dată seara, şi gîndul că merge după paşii ei îi dădea o voluptate ciudată.

Se gîndea, încercînd zadarnic să pătrundă noaptea: „Oare barca mai era acolo, sub salcie?“...

Era, legănată de apă. Ana Odeta stătea în picioare, pe mal, lîngă trunchiul copacului. Nu tresări cînd auzi paşii, îi recunoştea de departe — simţi deodată ce rece era noaptea.

El se opri, aproape; nu îndrăzni să întindă braţele, deşi era sigur că ea le aşteaptă. Dar trecuse prea mult timp, se temea că gesturile lor ar putea să fie dezacordate. Trebuia mai întîi s-o recunoască, să-i simtă inima, să-i audă glasul. Şi nu aveau putere să vorbească, nici unul, nici altul.

Tăcerea se prelungi, nu era rece, ci devorantă, amestecată cu spaimă, cu nelinişte, cu dorinţe înfrînate, pregătind parcă să izbucnească o nouă voluptate, încă neîncercată. Şi cu cît trecea timpul, cu atît deveneau gesturile mai imposibile, cu atît le îngheţa mai mult glasul.

Ea vorbi prima, cu o voce uşor speriată, lipindu-se de trunchiul copacului:

— Ce-ai făcut?

El înţelese ce gînd chinuitor exprima ea astfel; nu-l întrebase: „Ce faci?“ — cum întreabă femeia bărbatul, uitînd în faţa lui de soarta tuturor celorlalţi. Prima ei vorbă nu fusese de dragoste; înainte de toate, ea voia să ştie dacă mîine va mai întinde şipca pe liniile de la prova motonavei, dacă jos vor mai răpăi ciocanele pneumatice, sau va începe să scrîşnească dalta, rupînd niturile şi destrămînd munca oamenilor, tablă cu tablă, cum ar fi dezmembrat oasele unui schelet, cel mai sinistru simbol sub care se înfăţişează moartea.

Matei îşi dădu seama abia acum, prin întrebarea speriată a fetei care-i era dragă, ce neliniştiţi trebuie să fi fost, în lipsa lui, toţi cei cîţi îl înconjuraseră ascultîndu-i comanda. În sufletul lui năvăli un val de simţăminte amestecate, crescînd unul din altul: bucuria de-a avea dragostea în faţă, mulţumirea de-a nu o fi dezamăgit nici pe ea, nici

pe alţii, mîndria de a fi învins adversităţi uriaşe, hotărîrea exaltată de a învinge şi altele, orgoliul de a fi viu şi de a-şi dărui puterea, într-un elan generos de umanitate, celor care voiau să trăiască.

Văzu că ea tremură, dar tot nu îndrăzni să întindă braţele.

— Ţi-e frig? o întrebă, încercîndu-şi glasul.

Îi era teamă că în aceste zile, cît fusese departe de ea şi se luptase, pierduse timbrul potrivit cuvintelor de dragoste.

Ea îşi prelungi tremurul într-o mişcare afirmativă, cu capul.

— Aştepţi de mult?

— De la şapte.

— Ştiai că am să vin?

— Nu, am aşteptat în fiecare seară... (Şi adăugă repede:) Nu aveam ce face acasă. Am aşteptat... M-am temut că n-ai să mai vii niciodată.

— S-a zvonit că au să trimită pe altul?

— Da... Ce-ai făcut?

El uitase să-i răspundă şi ea repeta întrebarea cu mai multă teamă decît prima dată, socotind că tăcerea lui ascunde o veste proastă.

— Bine! Am salvat vasele.

Îi văzu ochii mărindu-se atît, încît albul lor străbătea întunericul, şi simţi în răsuflarea ei întretăieri, care mărturiseau spasmodic bucuria neaşteptată.

— Se va lucra mai departe?

Parcă tot nu îndrăznea să creadă; pesemne fusese greu valul de deprimare — Matei îi descoperea urmele în glasul plin de teamă, deprimarea ei conţinînd-o pe-a altora.

El nu-i răspunse. Privi în întuneric, încercă să descopere trăsăturile fiinţei de faţă, a cărei căldură o primea de la un pas, dulce, cu un miros suav, îndepărtată şi firavă, dar vie şi adevărată. Ar fi vrut să vină mai repede ziua, ca să proclame biruinţa, dar pînă atunci avea o compensaţie ameţitoare — o aşteptase, îi era bolnavă inima să aibă altă inimă aproape, şi nu trebuia decît să întindă braţele. Privi barca legănată de apă, îl străbătu frigul toamnei venind dinspre baltă, prea aspru pentru această noapte de dragoste.

Ea zise, pe neaşteptate:

— N-ai mîncat astă-seară!

— Nu.

— Vino la mine; e cald în cabină. Ţi-am pregătit de mîncare...

Îi înconjura Dunărea, fără lumini şi cam duşmănoasă..

— Sînteţi tot la ancoră?

— Da; ajungem îndată.

El vru să mai întrebe ceva; ea îşi dădu seama şi spuse repede, ca să-l liniştească:

— Sînt singură; unchiul Mihalis a plecat azi cu vaporul la Corabia, să vîndă un loc de casă. O să lipsească pînă sîmbăta cealaltă.

Ajunseră, ea legă barca, apoi, după ce fură sus, trase scara, cum ar fi învîrtit cheia în broască; erau singuri, numai ei doi şi noaptea; la prova ardea felinarul mic, de ancoră.

— Stai puţin, să aprind lampa.

Prin perdeaua de la fereastra cabinei, răzbi o lumină palid-albastră, şi lui, încăperea aceea mică, pe care o zărise o singură dată, i se păru cunoscută de mult, caldă şi primitoare, şi avu simţămîntul că, după lungile ocoluri făcute prin lume, se întorcea noaptea aceasta acasă.

Intră şi văzu pereţii albaştri, şi patul în care şi-o închipuia dormind cu genunchii în braţe, şi deasupra păpuşa cu obrazul negru, arăpoaica buzată.

— Da, o ţin minte...

Trecuseră nouă ani de atunci şi ea o păstrase — încă un simbol de care are nevoie inima omenească.

— Stai pe pat; îţi pregătesc masa.

Se aşeză, parcă stînjenit că era prea mare pentru măsura spaţiului; i se părea că intrînd aici, îi răpea aerul şi ceva din viaţă, fără să ştie că atunci cînd îl primise, ea de mult îi dăruise şi tot aerul şi toată viaţa. O privi şi crezu că visează; era tînără şi frumoasă, mai curată decît lujerul crescut peste noapte şi mai femeie decît toate celelalte femei laolaltă — şi-l aşteptase, cu o patimă cu atît mai fierbinte, cu cît ştia fi mai sfioasă — şi el tot nu putea să întindă braţele.

Avea, peste bluză, o hăinuţă tricotată, de lînă albastră, culoarea celor care iubesc apa. O descheie, dezvelindu-şi grumazul. Cine putuse să modeleze acel arc gotic de catedrală, avînd totuşi moliciunea feminină a cupolelor bizantine, de-i ţinea capul sus, cu o trufie dulce şi ignorată? Ce plante acvatice, din ce mări ale lumii, o învăţaseră atît de mlădie, făcînd-o să se mişte pe pămîntul oamenilor ca algele palide legănate de valuri?

Ea luă măsuţa din colţ, o puse în faţa patului, ieşi, merse la bucătărie, parcă mai copilă, parcă mai femeie, dar continuînd să se mişte ca şi pînă atunci, pe aceeaşi melodie. Era împovărată cu cele trebuitoare pentru cina tîrzie; el vruse să-i ajute.

— Nu; asta nu-i treaba musafirului; ştiu de la mama.

— Cum era mama ta?...

Ana Odeta îl simţi şovăind, căutîndu-i un nume. Nu-l rostise pînă acum pe nici unul.

— Pe mine mă cheamă Odeta! zise, întorcîndu-se spre el şi glumind, cu o uşoară melancolie.

El repetă după ea, parcă ascultînd sunetul:

— Odeta...

— Sau Ana! S-a întîmplat să am două nume, dar e ciudat că la fiecare din ele răspunde altcineva din mine.

— Cum era mama ta? Tot aşa de frumoasă ca tine?

Ea stătu locului şi îl privi; întrebarea îi sugruma, puţin dureros, răsuflarea şi inima.

— De ce nu mănînci? zise, stăpînindu-şi cu greu tremurul glasului, trupului, inimii.

— Tu nu mănînci cu mine?

— Nu, aşa era obiceiul la noi, în familie: cînd bărbaţii veneau de la munci grele, mîncau primii.

— Şi tu vii de la muncă!

— Nu mi-e foame! Haide, mănîncă, am gătit pentru tine!

Ana Odeta ieşi, se întoarse, aduse o sticlă de vin, mică, un pahar atît de curat, că nu i se vedea conturul.

— Bea, te rog! Vinul l-am luat pentru tine.

— Surioară!

— Da.

Răspunse repede, cu o tresărire şi cu un val de paloare. Dar el nu o chemase, cuvîntul exprima o mirare, o nedumerire scăpată fără voie.

Ea merse iar la bucătărie, aduse o farfurie, cu un singur ciorchine de strugure, dar măreţ ca imaginea lui Buerebista, părintele denaturat al viţei de vie, cel ce avusese pornirea nedreaptă, barbară, dar neizbutită de a-şi ucide progenitura.

— Unde-ai găsit o asemenea minune?

— La piaţă.

Strînse masa, o duse la loc, eliberînd micul spaţiu din mijlocul cabinei, puse farfuria cu strugurele de care el nu se atinsese pe o policioară deasupra patului, să-l aibă la îndemînă.

O chemă încet, apăsat de o uşoară mîhnire:

— Ana!

— Da.

— Odeta!

— Sîntem aici amîndouă!

— Vino şi stai lîngă mine!

Ea se ghemui jos, în faţa patului, cuprinzîndu-i picioarele cu braţele aurii, îşi sprijini bărbia pe genunchii lui şi rămase aşa, cu privirea în sus, străduindu-se să-l vadă pe sub gene.

— Mănîncă strugurele, cel puţin!

Matei întoarse capul, privi ciorchinele auriu, ca o replică vegetală a făpturii de la picioarele lui.

— S-au copt strugurii! spuse, după un timp.

— Da, şi din ei o să se facă vin şi-o să fie o mare bucurie pentru beţivi!

— Vine toamna! adăugă el, gînditor, după alt timp.

— Da, şi-o să bem ceai cu covrigi.

— Ana... Odeta!

— Sîntem aici!

După fiecare cuvînt al ei, cuvîntul lui întîrzia — pauze lungi.

— Timpul nostru e aşa scump!

Ana Odeta clătină din cap şi răspunse scurt:

— Ştiu!

Pe urmă, îşi ridică uşor ochii, şi glasul ei deveni foarte înţelegător, foarte blînd:

— Te rog, iubeşte-mă numai puţin, cînd ai timp... Am să te aştept...

Se trase înapoi, îşi ascunse faţa în mîini.

— Am să te aştept nemărginit! Îţi mulţumesc că eşti aici!...

Iar după aceea nu mai spuse nimic: se făcuse tîrziu, ultimul vapor trecuse la deal, mai demult, nu se desluşea alt sunet decît murmurul apelor, ca un fundal îndepărtat şi stins, peste care, în auzul Anei Odeta, se suprapunea, măsurînd timpul scump, ritmul inimii vii.

Dimineaţa, la şase, plutea pe Dunăre o ceaţă grea, densă, de nepătruns. Un remorcher şedea la ancoră nevăzut, pufăind alene şi sunînd la răstimpuri din fluier, vestindu-şi prezenţa într-un chip ferm şi cam agresiv. Inutil: navigaţia încetase, toate vapoarele se opriseră în loc pentru un timp, aşa că n-avea cine-l ciocni.

Ca totdeauna pe ceaţă, fluviul avea o sonoritate vătuită, dar nespus de clară, care îi dezvăluia conturul, viaţa şi mişcarea, poate mai complet decît i le putea prinde, pe lumină, ochiul omenesc.

Ceaţa nu plutea doar peste ape, se întindea asupra ţărmului, destrămîndu-se abia departe, unde începea solul argilos. De pe cală nu se vedea acoperişul cazangeriei, de sub care vuietul injectorului, scrîşnetul preselor şi poansonezelor, bubuitul tablelor lovite răzbeau mai puţin brutal, ca de sub văluri; dar, întocmai ca sunetele venite de pe apă, aveau o claritate nouă, ca şi cînd ar fi fost amplificate, apoi trecute prin filtre, într-o cutie de rezonanţă.

Era singurul loc în şantier unde se lucra în clipa aceasta — echipele de noapte care aveau să fie schimbate peste o jumătate de oră.

Maistrul Golgota se plimba pe cală, stăpînit de o fierbere neobişnuită, datînd de cîteva zile şi sporind într-una; sub impulsul ei plecase de acasă cu noaptea în cap, înainte chiar de ieşirea tramvaielor. Ştia că situaţia neclară nu mai putea să continue multă vreme, poate se şi luaseră hotărîrile, trebuiau să sosească, dacă nu acum, în primele ore ale zilei, atunci la prînz, după-masă, sau cel mai tîrziu mîine.

De altfel, în afara presupunerilor avea şi unele informaţii; însăşi venirea unei noi comisii de expertiză, care studiase cala alaltăieri, era o dovadă că ministerul făcea o anchetă serioasă, a cărei urmare nu putea fi decît una. Cei din comisie nu spuseseră o vorbă, plecaseră la fel de muţi şi de enigmatici pe cît fuseseră toată vremea, dar cu siguranţă nu era între ei nici unul atît de prost ca să dea garanţie nebunilor.

Mai rămînea să vadă dacă norocul o să-i surîdă pînă la capăt, aşa cum se arăta surîzător deocamdată; locul rămînea liber, şi avea pe cineva la minister să-l propună. Mai departe, voia Domnului! Îşi ţinea pumnii strînşi şi îşi făcea semnul crucii cu limba în gură. Cînd îl întreba cineva o vorbă, rămînea puţin pe gînduri înainte de a răspunde — ai fi zis că meditează — în realitate îşi sfîrşea rugăciunea.

Dar Golgota, trăitor pe pămînt, nu stătea chiar cu mîinile în sîn, aşteptînd bucuria din ceruri: cît putea, mai dădea şi el un pic de ajutor

lui Dumnezeu şi norocului. Bunăoară, ştiind ce rol joacă în asemenea împrejurări atmosfera, se grăbise să răspîndească zvonul — un om de încredere ajunge, vorba dospeşte pe urmă ca aluatul pîinii — precum că, mai mult ca sigur, tovarăşul maistru Golgota, care ne-a susţinut totdeauna, va fi noul director al şantierului!

Cîte unii, mai slugarnici, se şi grăbeau să-i iasă în cale, cu urări şi cu temenele, în aşteptarea răsplatei ce avea să vie:

— Ce-am auzit să fie cu noroc, tovarăşe Golgota! într-un ceas bun şi la mai mare!

— Ia nu mai vorbiţi prostii şi vedeţi-vă de treabă! răspundea maistrul, încruntîndu-se cu făţărnicie.

Şi rămînea gînditor, îşi făcea cruce cu limba — dă-i, Doamne!

În aceeaşi intenţie de colaborare cu soarta, socotise că e bine să fie văzut pretutindeni, ca înaintea naţionalizării, arătîndu-se prin ateliere, prin birouri, interesîndu-se amical şi priceput de lucrul fiecăruia, dînd sfaturi, nu porunci deocamdată — ca oamenii să zică: „Ăsta ar fi director, nu glumă!“ Neavînd calitatea să convoace serviciul tehnic, îşi făcea pînă una-alta planuri singur, cum să fie demontate şlepurile, cum să înceapă remontatul pe cala nouă, deocamdată doar la patru din ele, restul la anul — numai proştii şi nebunii cred că un şlep se construieşte ca o jucărie! Angajamentele vechi, datoriile? Răspunde vechea direcţiune şi cei care i-au dat mînă liberă; la închisoare!

Singurul tehnician pe care socotise potrivit să-l consulte era inginerul Marchidan, asupra căruia îşi exercita, în secret, o autoritate binevoitoare.

Marchidan auzise zvonurile, dar cum dispoziţia direcţiunii era să se continue lucrul, îşi făcea datoria şi alerga de colo pînă colo, cu vrafuri de hîrtii în mînă, supraveghind conştiincios, ca de obicei, procesul de fabricaţie, în ritmul lui nou, care îl făcea să gîfîie toată ziua.

Din iulie nu mai avusese odihnă, putea să te şi mire de unde scotea atîta energie, după cum, zelul lui, îmbrăcat în tăcerea modestiei, nu putea să nască decît aceeaşi mirare. Ai fi spus că acest tînăr, pe care mulţi îl bănuiseră la un moment dat că urmăreşte, şiret, o ascensiune rapidă, nu dorea decît să muncească în umbră, nevăzut şi nerăsplătit de nimeni.

O singură dată în aceste luni de zile lipsise de la lucru, mai bine zis plecase, pe la ceasul nouă dimineaţa, fără să spună nimănui, fără să-l vadă cineva pe unde ieşise, de parcă l-ar fi înghiţit pămîntul, sau

Dunărea — şi nu apăruse din nou decît după-amiază, palid, încercănat, cu privirile rătăcite, ca omul ridicat de pe boală.

Lipsa lui nu putuse să rămînă neobservată, zeci de oameni aveau nevoie de el în fiecare clipă; un trasator îl căuta prin curtea şantierului cu un şablon în mînă, o echipă de cazangii îl aşteptau, să le explice de ce o tablă nu se asamblează bine — era greşit numerotată? „E aici o încurcătură, tovarăşul Marchidan trebuie să ştie!...“

Acestea se întîmplau pe la începutul lui septembrie, curînd după ce începuse montajul şlepurilor pe cală, deci într-un timp cînd nu se iveau prea multe complicaţii. Tocmai în acea zi, inginerul Dutchievici era ocupat, în biroul directorului, cu o delegaţia de tehnicieni de la Turnu-Severin, care vizita şantierele de pe Dunăre, pentru a stabili posibilitatea schimburilor de experienţă, în vederea statornicirii unei metode de lucru comună.

Directorul nu uitase avertismentul cam vag şi cam ciudat pe care i-l dăduse inginerul şef într-o seară, şi se gîndise la el un timp, cu destulă îngrijorare, pînă ce, asigurîndu-se că Marchidan se bucura de o sănătate deplină şi dispunea de o energie puţin obişnuită, amînase să ia o hotărîre; la primăvara următoare, cînd o dată cu punerea pe cală a noii serii de vase urma să se mărească şi numărul tehnicienilor, problema se rezolva de la sine: Marchidan urma să aibă nu un ajutor, ci două sau chiar trei, în proporţia în care se mărea şi şantierul.

Lipsa lui în ziua aceea îl alarmă, fiindcă se făcuse simţită din primele ceasuri; dar îl şi nedumeri, neavînd nici o explicaţie. Îndată ce află, pe la ceasul unsprezece şi jumătate, trimise maşina să-l caute acasă; nevasta fu foarte mirată: plecase de dimineaţă şi nu-l aştepta decît seara. Matei puse să fie căutat pretutindeni, să se telefoneze la spital, la poliţie, se interesă cine-l văzuse ultima dată. Îl văzuseră mulţi, pe cală, pînă la ora nouă dimineaţa; unii îşi aminteau că după aceea se îndreptase spre cazangerie, dar cazangiii nu ţineau minte la ce oră fusese inginerul în hală — e greu să-ţi dai seama de paşii unui om care umblă toată ziua de colo pînă colo.

Cînd Marchidan apăru, la ora patru, părea aşa de rătăcit, încît toţi crezură că era bolnav, sau că avusese o supărare, şi nu-l descusu nimeni. I se spuse să meargă imediat la direcţiune, unde se prezentă, palid, abia mai răsuflînd, cu sufletul la gură.

Văzîndu-l aşa, nici chiar directorul nu-i ceru socoteală că plecase fără să anunţe pe nimeni; Marchidan nu era omul de care s-ar fi putut

plînge în ceea ce privea simţul datoriei. Se mulţumi să-l întrebe, destul de îngrijorat şi cu destulă compătimire:

— Ce-i cu dumneata? Ţi-e rău?

— Nu...

— Dar unde-ai fost pînă acum?

Ochii apoşi se tulburară, ca şi cum ar fi vrut să se pună la adăpost, să nu-i poată pătrunde privirile întrebătoare.

— N-o să se mai întîmple. Vă cer iertare!

— Mie nu trebuie să-mi ceri iertare. Dacă pot să te ajut cu ceva, spune-mi!

Inginerul ridică ochii din pămînt, se uită la el, cu o uşoară însufleţire, şi Matei îşi dădu seama abia acum că pînă astăzi nu-i întîlnise niciodată privirea. În privirea lui se citea îndoială, panică, rătăcire; buzele se mişcară, vroiau să vorbească, dar nu izbutiră să articuleze nici un cuvînt; nu se auzi decît răsuflarea sfîrşită, fără să pună în vibraţie coardele vocale. În clipa care urmă, Marchidan îşi voala iar privirea, ochii îşi reluară culoarea inexpresivă a apei goale.

— Mulţumesc, tovarăşe director... N-o să se mai întîmple!

Altceva nu putuse scoate de la el decît această făgăduială. Şi întîmplarea fu uitată curînd, fiindcă, deşi nelămurită, se sfîrşise cu bine

Un om care ar fi avut o bănuială şi ar fi privit iscoditor, de pildă cineva din echipele de nituitori de la şlepurile 7 sau 9, ar fi ţinut minte că înaintea dispariţiei Marchidan tocmai stătuse de vorbă cu maistrul Golgota, foarte aproape de forja lui Timuş Ion. Golgota îl ţinea pe inginer de un nasture şi îi spunea ceva, aplecat spre el, privindu-l stăruitor în ochi. Erau între cele două şlepuri, pîrîiau ciocanele de jur împrejur, în strigătele şi îndemnurile zecilor de muncitori. Nimeni n-ar fi putut să audă ce spunea maistrul atunci, nimeni n-avea timp să se uite la el. Dar dacă s-ar fi uitat cineva, dintr-o bănuială sau numai întîmplător, ar fi văzut că Golgota pocnea din măsele mai des ca de obicei, în timp ce inginerul, încolţit, se uita la el cu ochii apoşi, clipind repede şi mişcînd buzele, ca muţii, fără să spună nimic...

Pe urmă, maistrul se duse la treburile lui, iar Marchidan rămase cîtva timp în loc, palid şi cam năuc. Îndată după aceea se îndreptă spre cazangerie — şi apoi dispăru. Cine l-ar fi urmărit ar fi putut să-l vadă ascunzîndu-se după magazii, sărind gardul în curtea fabricii de ciment, strecurîndu-se în lungul rampei, unde se descărcau vagonetele cu piatră, şi oprindu-se jos la Dunăre, adăpostit de priviri.

Acolo rămase pînă după prînz, aşezat pe mal, cu pantofii în noroi, uitîndu-se la apă cu o privire halucinată, care parcă nu putea aparţine ochilor lui...

Nimeni nu ştiu — şi întîmplarea fu uitată curînd. O uită chiar şi maistrul Golgota, deşi lui ar fi fost normal să-i dea mai mult de gîndit. În săptămînile următoare continuă să se poarte cu inginerul întocmai ca şi în trecut, arătîndu-i vechea autoritate binevoitoare, fundată pe ceva ce nu se putea bănui.

În dimineaţa aceasta ceţoasă, la ora cînd încă nu începuseră să vină muncitorii, cînd cala dormea, iar pe Dunăre nu mişca nici măcar o lişiţă, maistrul Golgota, care aştepta înfrigurat decizia ministerului, trăgea cu urechea în sus, să audă paşi coborînd scările. Ştia că Marchidan trebuie să pice din clipă în clipă şi îşi mai potolea nerăbdarea făcînd planuri de reorganizare, discutînd cu el în gînd felurite probleme: „Ce zici dumneata, tovarăşe Iani, ce crezi despre?... Dar despre?... Oare n-ar fi mai bine dacă?... Ai, crezi că aşa se poate?...“

Tocmai se oprise în faţa pontonului, care părea ancorat în nori, ca o navă aeriană, fiindcă nu se vedea nici un suport terestru în jur, numai văzduhul cenuşiu şi umed, cînd auzi prin ceaţă zgomot de vîsle pe Dunăre. O barcă mergea la deal, prin faţa şantierului, singurul semn de viaţă care venea de pe apă, în afară de semnalele remorcherului. Nu vedea barca, dar nici nu putea să-l mire — oameni care umblă pe apă, la deal sau la vale, cum îi poartă nevoile. Se uită la ceas, mai era o jumătate de oră pînă la şapte; curînd, primii muncitori aveau să vină. Maistrul Golgota simţi un cuţitaş umblîndu-i pe lingă inimă: poate era ziua hotărîtoare! Trebuia să se ducă la birouri — cine ştie dacă nu sosise tocmai acum o telegramă, o comunicare cu telefonul!...

După cîţiva paşi se opri şi trase cu urechea: auzise parcă o vorbă şi zgomot la gardul de sîrmă. Paznicul de pe cală nu se vedea nicăieri, îl învăluia ceaţa, dar de bună seamă era undeva, prin apropiere. Oricum, maistrul Golgota, mai din curiozitate, mai ca să-şi facă datoria, se îndreptă tiptil spre locul unde auzise zgomot, deşi nu puteau fi hoţi care să vină la furat tocmai cînd se făcuse ziuă.

Nu merse mult aşa, păşind uşor cu cizmele, cînd o pală de vînt destrămă puţin ceaţa, lăsînd să se vadă o umbră omenească — cineva care se strecura printre sîrme.

„Am prins-o!“ se gîndi maistrul, cu mulţumire.

Nu putea fi decît fata de la trasaj, care îl lovise cu furchetul peste mînă şi căreia îi poruncise să nu mai intre pe aici, ci pe la poartă, ca toată lumea — să ocolească, e tînără! Era frumoasă şi se ţinea mîndră... Dar dacă, oh, dacă... (îşi făcu cruce cu limba în gură). „N-o da Dumnezeu! Atunci să te văd, o să mai ai îndrăzneala să dai cu furchetul? Pun eu mîna pe tine!“

Maistrul Golgota rămase cu limba lipită de cerul gurii...

— Du... dumneata erai, tovarăşe...?

Nu zise „tovarăşe director“ — se împotrivi gura. Şi ce căuta să intre pe aici, ca spionii? Un junghi de bucurie îi străbătu pieptul, de unde se duse, ca nişte furnicături, pînă în fundul cizmelor. Ce putea să caute decît să intre pe furiş? Se strecura prin ceaţă, să ajungă la birou nevăzut de nimeni, să pună mîna pe ceva hîrtii, acte compromiţătoare ori cine ştie ce altceva mai avea ascuns pe acolo.

— Cine-i? A, maistrul Golgota! Bună dimineaţa!

Nu întoarse spatele să fugă, nu părea fîstîcit; se apropie de el şi-i întinse mîna. În mîna cealaltă avea servieta; plină, nu venea s-o umple acuma! De unde era hotărît să-i taie drumul şi să-l apuce de guler, maistrul Golgota se trase un pas în lături şi întrebă, cu descumpănire, schimbînd tonul:

— De unde vii, tovarăşe...?

Iar i se opri limba în gură.

— De la Bucureşti.

Maistrul îşi scutură capul, să înţeleagă mai bine. Care Bucureşti, cînd venea de pe Dunăre?

— Aţi venit cu vaporul?

— Nu, cu submarinul!... Cum merge treaba?

— Bi... bine...

Dar Matei se îndepărtase, fără să aştepte răspunsul, grăbit să întîlnească pe alţii, mai apropiaţi de inimă.

— Ai veşti bune, tovarăşe di... director? strigă Golgota din urmă.

— Foarte bune! se auzi glasul directorului, pierdut în ceaţa care, în loc să se destrame o dată cu venirea zilei, se făcea parcă mai deasă, mai grea şi mai cenuşie...

Dar ceaţa nu împiedică vestea bună să se răspîndească în cîteva minute, de la un capăt la altul al şantierului. Fusese o teamă colectivă, care plutise peste toate sufletele aproape o săptămînă, şi-acum se risipise, cum avea să se risipească şi ceaţa pe Dunăre. Pînă azi, mulţi munciseră ca să-şi facă datoria şi să nu rămînă în urma

celorlalţi, fiindcă nu-i ierta graficul, dar altfel avuseseră gîndul că fac treaba de pomană; prea mare zîzanie se pornise ca să mai crezi în vreo izbîndă. Şi iată că zîzania fusese potolită, iar primejdiei i se cunoştea mărimea — stătea în puterea lor s-o dărîme. Cu o condiţie însă: nimeni să nu rămînă în urmă!

Niciodată răpăitul ciocanelor nu fusese mai viu ca în dimineaţa aceea; el răzbea de sub ceaţă, fără să-i vezi locul de pornire, şi se amesteca, pe toată întinderea ascunsă a calei, cu huruitul macaralei, cu bubuitul tablelor, cu strigătele şi îndemnurile muncitorilor:

— Cărbuni, Nică!

— Nituri, mă, nu sta cu degetul în gură!

— Învîrte, învîrte, băiete, să sfîrîie!

Zeci de forje îşi amestecau răsuflarea hîrîită, încingînd cărbunii al căror fum, oprit în ceaţă, se întindea înecăcios pe malul Dunării.

— Miroase a porc pîrlit, mă fraţilor!

— Ţi-e gîndul la şorici, nene Turturică! Mai rabdă, că n-a venit Crăciunul!

Oamenii lăcrimau şi scuipau negru în ţărînă.

— Mă, vezi că scuipi pe mine, şi am salopetă nouă!

— Învîrte, învîrte şi taci din gură!

Nituri, cărbuni, table — hrana de dimineaţă a calei...

— Gata, tovarăşe!

Pus la ambiţie, Rogoz Petre s-a luat la întrecere cu Arici Vasile, al cărui nume e acum cunoscut pretutindeni, amintit de toate ziarele: cel mai bun nituitor din ţară...

Cu şapca dată pe spate, cu mînecile sumese, cu picioarele bine înfipte în schelă, Rogoz ţine ciocanul pneumatic cu amîndouă mîinile, cu degetul pe opritor ca pe trăgaciul unei mitraliere, gata să intre în acţiune. Un normator, cu cronometrul în mînă, aşteaptă să înregistreze cîte nituri va bate, pe minut, pe oră.

— Gata? Atenţiune!... Drumu!

Nituri, cărbuni — învîrte, învîrte, să sfîrîie!

— Unu, doi, trei, patru...

— Nituri, Nică, nu căsca gura!

— Vinee... Uite-l, roşu şi frige şi... Oliu, daţi-i repede, mă, că le înghite ca pe cireşi, căpcăunul!...

Fiecare unealtă are registrul ei, fiecare alt timbru, fiecare emite altă melodie. Cinci oameni, o forjă, un cleşte de fierărie, un căuş în care se

aruncă niturile încinse, alt cleşte, un daian de ţinut contra, iar pe partea cealaltă a tablei, Rogoz cu ciocanul pneumatic în funcţiune.

— Cincisprezece, şaisprezece, şaptesprezece, douăzeci, treizeci...

— Mă omule, ce te mai bîlbîi?! Dumneata uită-te la ceas şi de numărat le numărăm la urmă.

Normatorului i se pare că numărătoarea lui, cu glas tare, dinamizează ritmul — şi numără:

— Patruzeci şi unu, patruzeci şi doi...

— Nituri, Nică, fir-ai, că-ţi bag un nit roşu unde nu-ţi convine!...

— Vrei să faci cometă din mine?!

— Învîrte, învîrte; gura!

Cinci oameni ai lui Rogoz, cinci ai lui Arici, cinci ai lui Popic saşiul...

— Mă Popic, tu ar trebui să lucrezi cu două ciocane deodată, să dublezi norma, că şi-aşa ocheşti două găuri!

— Nituri, şi lasă gura!

— Nu, zău, nene Popic, fără glumă, cum de nimereşti şi nu pui ciocanul aiurea?

— Păi tu nu ştii? Ochesc alături ca să cadă bine!

Alţi cinci oameni, mai încolo, lucrînd cu zece mîini ca şi cînd ar fi una: ai lui Bandă Victor, ai lui Hristu, ai lui Topor, şi alţii, aproape optzeci de echipe, faţă de patruzeci cîte erau mai acum o lună — împrăştiate cîte şapte-opt la un şlep, lipite ciorchine de fierărie, pe toată lungimea calei, învelite în ceaţă şi în fumul cărbunelui...

În dimineaţa aceea, cînd rămînea cu desăvîrşire ascuns privirilor, şantierul îşi dezvăluia conturul, şi relieful, şi ritmul prin muzica aspră a uneltelor în funcţiune, şi această zdrobitoare polifonie, amestecată cu strigătele oamenilor pe care nu-i vedea nimeni, ar fi părut călătorului de pe Dunăre de o măreţie tainică, bizară şi înfricoşătoare. Din cînd în cînd, braţul macaralei se ridica deasupra ceţei şi aluneca pe sus, scurmînd norii...

Apoi, pe la ora nouă, ceaţa se destrămă, se topi, alunecă în josul Dunării, şi şantierul apăru treptat la lumină, întîi clădirile de sus, faleza, cazangeria, cala — şi imaginea lui, limpede, dezbrăcată de orice taină, îşi completă amploarea cu sutele de detalii ale mulţimii în mişcare; tabloul nu mai era înfricoşător, dar forfota, pînă atunci doar bănuită, neclară, depăşea închipuirea, dîndu-i dimensiuni care, în prima clipă, pînă ce ochiul se adapta mărimilor, păreau nereale.

În mijlocul sutelor de oameni, maistrul Golgota se mişca mecanic, unde-l duceau paşii, de la o echipă la alta, fără să vadă, fără să audă,

rămas parcă în ceaţă. Se dezmetici numai cînd dădu nas în nas cu inginerul Staicu, care tocmai sosea, transpirat, cu servieta în mînă.

— Bună dimineaţa, tovarăşe! zise acesta, aferat şi plin de importanţă. Vino puţin încoace!

Se îndreptară spre Dunăre, ca să iasă din drumul oamenilor.

— Mi-au făcut-o, lua-i-ar dracu! izbucni maistrul Golgota, nemai-putînd să se stăpînească. Ehei, fătul meu, aşa e cînd te încrezi în alţii!

Ultimele cuvinte cuprindeau o dojană adresată de-a dreptul tinerelului: nu fusese el unul dintre aceia care îi dăduseră speranţe, nu susţinuse pînă ieri că directorul nu se mai întoarce? Iată-l că se întorsese. Ba încă mai sigur pe el ca niciodată!

La acest gînd, ceva în mintea maistrului Golgota tresări, un fir al atenţiei se trezi din amorţeală şi începu să zvîcnească: Dar de ce venise pe furiş, sărind gardul? Surpriza de a-l întîlni cînd nu se aşteptase, apoi furia, necazul îl opriseră să se întrebe din prima clipă: Ce însemna furişarea? Venea de la Bucureşti? Atunci ce căuta pe Dunăre atît de dimineaţă? Pe malul celălalt nu mai avea la ce se duce, reparaţia la şlepuri şi ceamuri se terminase, baraca era demontată, uneltele aduse înapoi — rămăsese doar balta.

— Nene Golgota, zise inginerul Staicu, folosind limbajul intim, de acasă, crede-mă că nu ştiu ce s-a întîmplat, cine şi-a băgat coada. Dar lucrurile n-au să rămînă aşa; înţelege că nu se poate!

— Uite că s-a putut!

— Îşi rupe gîtul! Îmi pare rău, dar asta-i situaţia. Păcat de munca oamenilor şi de banii statului. Chiar dacă nu se surpă cala, şlepurile n-au să fie gata înainte de inundaţii. Eşti şi dumneata în meserie, ai experienţă, dă-ţi seama că nu se poate!

— I-auzi ciocanele! Ai văzut la Arici cîte nituri bate?

— Ei, tocmai asta e! De aia te-am chemat încoace! Uite ce e, tovarăşe Golgota, eu îmi fac datoria cinstit, nu ţin nici cu unul, nici cu altul: ţin cu ministerul care m-a trimis aici şi-mi dă leafă. Dumneata eşti plătit de şantier, înţeleg, datoria dumitale ar putea să ţi se pară că-i alta, dar dacă ţii cu şantierul, înşeli statul.

— Eu ţin cu poporul muncitor, tovarăşe! răspunse maistrul Golgota, mecanic, formulă potrivită oricînd să se apere, fiindcă nu ştia unde vrea să ajungă inginerul, ce cursă-i întinde, cu ce momeală îi unge nasul.

— Şi şlepurile ale cui sînt?

— Ale noastre, ale poporului!

Se priviră, cu un fel de mirare, ca şi cînd se vedeau acum prima oară, şi fiecare îşi zise în gînd, despre celălalt: „Măi, să fie-al dracului!“

— Atunci datoria dumitale, continuă inginerul Staicu, e să mă ajuţi; dacă aperi şantierul şi acoperi greşelile, furi statul!

— Tovarăşe, sînt şeful calei şi răspund de vase! Nu-mi face instructaj acuma, că-s vechi în meserie; pe mine nu mă păcăleşte nici dracu! Ce, mă cunoşti de astăzi? Am lăsat pînă acum să treacă vreo greşeală, nu m-am luptat pentru calitate?

— Foarte bine, tovarăşe! Eu nu pot să le văd pe toate — şi răspund cu capul. Am primit de la minister instrucţiuni noi, uite... (Inginerul deschise servieta şi scoase o adresă lungă, pe cîteva pagini, din care citi, pe sărite, pasagiile mai importante:) „Vă facem cunoscut că, date fiind împrejurările speciale...“ Uite colea: „Controlul se va efectua cu toată rigoarea... Elanul muncitorilor, care merită toată admiraţia şi lauda...“ Uite colea: „...nu implică nici o indulgenţă din partea dumneavoastră“ etc., etc. Uite colea: „Veţi lua toate măsurile... vă atragem atenţia că orice abatere... Act patriotic... Răspundere...“ Asta e, tovarăşe Golgota! Dă-mi o mînă de ajutor, nu pot să le văd singur pe toate! Unul bate nu ştiu cîte nituri pe oră, ca la olimpiadă, altul vrea să i-o ia înainte, Arici, Rogoz, Topor, dumneata îi cunoşti mai bine; dar vorba e, cum le bate? Fii cu ochii la ei, tovarăşe!

— Iată ce e, fătul meu, răspunse domol maistrul Golgota, care pînă atunci ascultase explicaţiile bănuitor, ca toţi oamenii şireţi, dar cu mintea înceată, eu datoria mi-o fac, cum mi-am făcut-o şi pînă astăzi, numai că niturile afară nu le dau; nu vreau să mă pun rău cu oamenii. De uitat mă uit, de văzut văd, de priceput mă pricep, pot să vin la dumneata, să-ţi spun — uite, bădie, care-i situaţia — şlep cu şlep, tablă cu tablă, dar pe urmă, treaba dumitale! Eşti străin de şantier, liber să faci tot ce îţi cere situaţia! Eu unul mai mult nu mă bag, eu respect munca muncitorului, tovarăşe!

Cu toate rezervele, alianţa veche era reîncheiată — Georg Staicu ştia că are un om care să-i deschidă ochii, fiindcă, aşa cum mărturisea singur, nu putea să le vadă pe toate, n-avea timp numai pentru şantier, era tînăr şi dorea să se mai bucure puţin şi de viaţă. Iar instrucţiunile Direcţiunii generale erau clare şi serioase; lipsea să spună: „N-avem încredere în ceea ce se face, cu siguranţă au să greşească — fii atent şi înhaţă-i!“

— Eu plec, la unsprezece trebuie să fiu la gară, zise, privindu-şi ceasul cu nervozitate. Trece tovarăşul inginer Munteanu, mi-a telefonat să-l aştept pentru comunicări importante; n-are timp să se oprească...

— Bine, tovarăşe!

Maistrul Golgota nici nu auzi explicaţia — ducă-se, fluşturaticul! — era supărat şi pe el, ca pe toată lumea astăzi — şi pîrîitul ciocanelor făcea să i se clatine capul. Porni pe malul Dunării, de-a lungul săpăturilor încă neterminate, lăsînd vuietul în urmă; vroia să se mai dezmeticească. La gard se opri, îşi rezemă coatele pe sîrmă, între ghimpi, să nu se agaţe, şi rămase aşa, rumegîndu-şi necazul. Abia mai tîrziu văzu barca, legată de salcie, deşi o avusese tot timpul în faţă. Creierul i se dilată deodată, zvîcnindu-i sub ţeastă: asta era va să zică explicaţia, iată-l de unde venea azi-dimineaţă! Îşi petrecea noaptea cu fetele din şantier — ce fel de fată şi de muncitoare o mai fi şi asta!? Nu-i greu să faci ce-ţi place cînd eşti director şi ai în mînă pîinea şi cuţitul: tu o tai, tu o împărţi, fiecare vrea de la tine o bucată mai mare, mai rumenită. Cine are curaj să ţi se împotrivească? Ei, atunci, aşteaptă, tovarăşe!

Maistrul Golgota cugetă care din cele două metode s-o folosească, spre a trage cît mai multe foloase: să-l sape, sau să-l intimideze?... Pe amîndouă în acelaşi timp — combinate!

Şi porni spre birouri, cu o îndrăzneală pe care nu i-o putea da decît dezamăgirea venită prea dintr-o dată. Ceea ce era în gîndul lui fusese destul de bine ascuns ca să-l fi bănuit cineva pînă astăzi. De aci înainte, maistrul începea să-şi piardă abilitatea...

În drum, îl întîlni pe Marchidan şi-l opri, apucîndu-l de un nasture.

— Am o vorbă cu dumneata; dar nu aici. Eşti diseară acasă?

Inginerul se făcu galben.

— Sînt foarte ocupat, tovarăşe Golgota, vezi şi dumneata, muncesc pînă noaptea.

— Atunci duminică!

— Duminică merg la o nuntă, cu nevasta.

Maistrul pocni din măsele şi porni mai departe; avea ceva mai grabnic de făcut deocamdată.

Directorul nu era în birou; dar unde?

— În şantier, tovarăşe!

— Dumneata ştii cine sînt eu?

— Tovarăşul maistru Golgota.

— Şi-n afară de asta?

Ştia şi secretara, ca toţi ceilalţi, ce era el în afară de asta, dar nu-i venea în minte, o zăpăcea tonul aspru, neîmblînzit — degeaba îi surîdea cu graţie.

— Dumneata prea te parfumezi, tovarăşă! Mai deschide fereastra, că dacă vine aici un muncitor, varsă!

Intră în biroul directorului, ca la el acasă, şi trînti uşa: secretara direcţiunii trebuia să-i cunoască importanţa.

— Ce-i, tovarăşe Golgota? îl întrebă Matei, cam după un sfert de oră, cînd se întoarse.

Avea în mînă un nit cu capul rupt, pe care îl puse atent deasupra unei mape. În urma lui veneau doi muncitori, murdari de rugină şi de cărbuni pe mîini, pe faţă: Mirea, nituitor, şeful echipei a şaptesprezecea, care lucra la şlepul nr. 4, şi ajutorul său, Varga Aurel, un om tînăr, dar cu faţa bătrînicioasă...

— Am o treabă cu dumneata, răspunse maistrul, încurcat de prezenţa martorilor.

— Mai bine te-ai duce pe cală să vezi ce face inginerul Staicu! Staţi jos, băieţi!

Cei doi muncitori se aşezară pe fotoliile de catifea ruginie care încadrau măsuţa din faţa biroului; pe unul din ele şezuse pînă acum maistrul Golgota, care, prin forţa lucrurilor, rămînea în picioare. Privi salopetele murdare ale muncitorilor şi se înroşi la faţă. Dacă vroia să stea jos, trebuia să se ducă tocmai la scaunul de lîngă fereastră; nu putea să se mai aşeze pe birou, ca la inginerul Baciu.

Matei luă două coale de hîrtie şi le întinse oamenilor.

— Scrieţi cîte o declaraţie!

— Ce să scrim în ea?

— Totul, cum s-a întîmplat: „Azi, 2 octombrie, la ora...“ Ce oră era?

— Poate să fi fost zece.

— „La zece dimineaţa, trecînd pe la locul nostru de muncă, tovarăşul inginer Gheorghe Staicu s-a oprit şi...“ Ce ţi-a spus?

— A spus: „Dă jos nitul ăsta!“.

— S-a uitat la toate?

— Nu; a luat unul, la nimereală.

— Atunci scrie: „...S-a oprit şi mi-a cerut să scot un nit, la întîmplare, fără să-l examineze şi fără să-l aleagă“. Aşa a fost?

— Da, tovarăşe Matei!

— Atunci scrieţi!... Ia uită-te la nitul ăsta; ce părere ai, tovarăşe Golgota?

— Aşa e greu să spui, dacă nu-l vezi cînd îl dă afară.

— Ba nu-i greu; priveşte, n-are nici un grad, nici un riz, gaura a fost bine alezată. Corpul e perfect cilindric şi presat egal, iată, se vede c-a ieşit forţat, ca pe ţeava puştii... A ieşit uşor, Mirea?

— Nu; l-am bătut cu dornul!

— Auzi, tovarăşe maistru? Un nit prost se mişcă, îl dai afară cu degetul!

Maistrul Golgota ridică din umeri şi zise, cu o ironie disimulată:

— Se vede că dumneavoastră cunoaşteţi mai bine! Se poate...

— Dar dumneata ce păzeşti aici? Ca şef al calei, care-i datoria dumitale?

— Să supraveghez lucrul, nu pe tovarăşul inginer Staicu. Eu apăr dreptul muncitorilor, tovarăşe director! răspunse maistrul, aruncînd o privire celor doi oameni aflaţi de faţă.

Aceştia nu-l auziră, îşi scriau declaraţia, încruntaţi, puţin timizi şi cu multă gravitate.

— Dacă-i aşa, izbucni Matei, apără-i de inginerul Staicu, care-şi bate joc de munca lor! Ai dovada în faţă!

Pe urmă se stăpîni; nu-i plăcea maistrul Golgota, şi antipatia lui era veche, nu de astăzi, dar recunoaştea că în unele privinţe rămînea un om de ispravă; ştia să organizeze şi să însufleţească masa, muncitorii îl aleseseră în comitetul de întreprindere, îl şi sprijineau — lui nu-i era îngăduit să uite toate acestea.

— Ce vroiai să-mi spui? întrebă calm, după ce puse nitul într-un plic şi-l lăsă pe masă.

— Am ceva numai cu dumneata.

— Atunci aşteaptă!

Muncitorii îşi terminară de scris declaraţiile.

— Mulţumesc, băieţi! Şi-acum duceţi-vă repede la lucru; aţi pierdut aproape un ceas cu prostia asta.

— Nu-i nimic, l-om cîştiga noi într-un fel, doar să nu ne mai zădărască!...

— Spune, tovarăşe Golgota!

Maistrul şovăi; timpul de aşteptare făcuse să-i treacă îndrăzneala, părea cam dezumflat, se gîndi să renunţe, să folosească doar calea cealaltă: săpatul. Dar pe urmă îi dădu drumul, nu pentru altă cauză decît că se pomeni cu mintea goală, în imposibilitate să găsească un

pretext vizitei lui neaşteptate. Se uită la uşa capitonată, erau singuri, fără nici un martor — şi cu primul cuvînt îi reveni tot curajul.

— Tovarăşe director, zise, sprijinindu-şi mîinile grele în cristalul de pe birou şi aplecîndu-se înainte, cu o mină batjocoritoare şi tainică, am o vorbă cu dumneata, aşa, între noi, ca bărbaţii...

Întoarse încă o dată capul spre uşă, apoi, aplecîndu-se şi mai mult, continuă, cu privirea ţîşnind printre pleoape:

— Cam frig dimineaţa pe Dunăre, aşa e?

Matei clipi nedumerit, dar în momentul următor înţelese totul, dintr-o dată. Păru descumpănit, o uşoară îmbujorare îi coloră faţa. Golgota fu sigur că l-a dat gata şi rînji cu satisfacţie. Însă Matei şovăi numai fiindcă nu ştia ce să facă: să-l scuipe în obraz, să-l îmbrîncească pe uşă sau să se stăpînească? Se stăpîni şi, aplecîndu-se şi el peste birou, pînă ce fură foarte aproape, răspunse, cu o mare seninătate:

— Cam frig, dar nu-mi pasă!

Se priviră; maistrul Golgota începu să clipească.

— Să nu răceşti! bîigui, derutat, căutînd cu ochii cînd la uşă, cînd la fereastră.

Matei ieşi de după birou, se apropie de el şi răspunse privindu-l în faţă:

— Nu-mi purta de grijă! Nu-s aşa de slăbănog ca să răcesc numai din asta!

Erau la jumătate de pas unul de altul.

— Eu, cînd o fi să-ţi spun ceva, continuă Matei, ridicînd puţin glasul, am să-ţi spun cu martori!... Haide, tovarăşe Golgota, du-te la treabă! Şi dacă îţi place să pîndeşti, pîndeşte pe alţii!

Într-o după-amiază, sîmbătă, către ora patru, la poarta şantierului se prezentă o cucoană, mare, înaltă, cu sulemeneli groase pe tot obrazul, cu o pălărie mică în boruri şi cu calota înaltă, gen „amazoană“, cu două nurci năpîrlite la gît şi cu poşetă neagră...

— Unde mergi dumneata, doamnă? o întrebă portarul, văzînd-o că-i trece înfiptă prin faţă.

— La tovarăşul director al dumneavoastră.

— Păi crezi că aici se intră aşa, vraişte? Cine sînteţi şi cu ce treabă?

— Ia te uită cum te iscodeşte! ripostă cucoana, indignată. Mi-e nepot, tovarăşe!

Cu toată vigilenţa pe care îşi propusese s-o aibă, portarul se fîstîci — rudă apropiată cu directorul, nu putea s-o jignească — şi cucoana îi scăpă, dibace...

Pe la ora cinci, aşteptarea prelungindu-se prea mult, tovarăşa Lenuţa începu să sune telefonul, căutîndu-l pe director prin ateliere, la trasaj, la cazangerie, pînă ce află că era pe cală.

— Rugaţi-l cineva să vină la birou; îl aşteaptă o... cucoană!

Matei veni după cinci minute, destul de nedumerit de această vizită neaşteptată.

— Cine-i? o întrebă pe secretară.

— O... doamnă. Are treabă cu dumneavoastră.

— Unde e?

— Am poftit-o în birou; aşteaptă de la patru.

Cum deschise uşa, îl izbi fumul de tutun, aşezat în straturi; nefiind fumător, cei care veneau să-l vadă îşi luaseră obiceiul să stingă ţigara afară. Cucoana fumase zdravăn, ţigări proaste, al căror miros răcit îţi strîmba nasul.

Înainte de a-i spune bună ziua, Matei merse drept la geam şi deschise larg amîndouă canaturile: cu pălăria de amazoană şi cu nurcile caraghioase, vizitatoarea îi păruse de la întîia privire antipatică.

Ea se ridică, înaltă, şi, întorcîndu-se spre el, îi întinse mîna, de la distanţă, ţinînd-o sus, în aşteptarea gestului galant pe care îl fac bărbaţii, în timp ce îşi spunea numele, cu glasul sclifosit ca şi obrazul:

— Apostolescu!

Apoi se aşeză, puţin surprinsă că bărbatul nu-i sărutase mîna, ci i-o trăsese în jos, cam necioplit şi aspru.

— Ce treabă ai cu mine, tovarăşă?

Cucoana se aşeză, căută o ţigară, sună cutia de chibrituri şi îl privi, cu un reproş galeş.

— Eşti grăbit? Stai jos, maică!

— Nu te supăra, tovarăşă, dar sîntem în orele de serviciu şi am treabă.

Ea îl privi, curioasă, fără grabă, cu un zîmbet de admiraţie; pe urmă scăpără chibritul şi oftă, melancolică.

— Eşti oacheş! Mi-am închipuit eu! Ei, bată-te să te bată!

— De unde vii dumneata... doamnă? Şi cu ce treabă?

Cucoana trăgea din ţigară şi-i slobozea fumul în faţă, cercetîndu-l mai departe, zîmbitoare şi curioasă; întrebările lui n-o interesau, parcă se adresau altcuiva.

— Ai dat-o gata! spuse şi cu reproş, şi cu admiraţie. Dar lasă, că şi eu să fi fost!... Ce mai, are de ce să te placă!

Nedumerirea, stupoarea lui Matei nu mai apucară să crească; ultimele vorbe, revelatoare, îl izbiră ca o palmă, făcîndu-l să se înroşească.

— Dar... cine eşti dumneata?

— Las c-ai ghicit, maică!

Şi vizitatoarea trase din ţigară, adînc, cu patimă, fără ca zîmbetul galeş de complicitate să-i fi dispărut de pe faţă.

Într-adevăr, nu era greu să ghicească.

— Ce doreşti de la mine?

Ea parcă nu auzi, dădu drumul la fum, fără grabă, şi la urmă oftă încă o dată.

— Ce pot eu să fac? Dacă te place, te place, şi gata!... Cît cîştigi dumneata, maică, başca de leafă?, că leafa!...

Matei înfruntase multe primejdii în viaţă, trăise cu ele laolaltă; acum se afla prima oară într-o situaţie în care nu ştia ce să facă.

— De ce-ai venit aici? întrebă, printre dinţi, privind cu nelinişte, poate cu laşitate, uşa capitonată.

— E, numai aşa, să ne cunoaştem, să te întreb de una, de alta. Înţelegi şi dumneata, mi-e nepoată, nu pot s-o las în voia soartei. A, nu, maică, nu te întreb dac-o iei de nevastă, nu sînt de modă veche, au trecut vremurile alea. Acum e altfel...

— Dacă doreşti să-mi mai spui ceva, spune repede şi pleacă! Am treabă.

În loc să se grăbească, vizitatoarea scoase o nouă ţigară, o aprinse şi începu s-o morfolească.

— Păi ce să-ţi mai spun, maică? Dacă te iubeşte, te iubeşte, ai dat-o gata! Da uite că eu alt sprijin decît pe ea nu am în lumea asta.

— Nepoata dumitale a plecat de mult de acasă, şi a avut destule motive! Îi cunosc viaţa.

Cucoana protestă, indignată:

— Vai, maică!

— Dacă mai stărui şi dacă nu pleci îndată, te dau pe mîna poliţiei de moravuri!

Găsise tonul potrivit, îşi recăpătase calmul. Era în drept să încheie cu un cuvînt şi mai aspru, dar îl oprea simţămîntul apăsător că femeia aceasta groaznică era totuşi mătuşa fetei pe care el avea datoria s-o apere.

În loc să plece, mătuşa începu să scîncească:

— Şi eu cum rămîn, văduvă, săracă, singură şi neajutorată?! Că dacă am crescut-o şi mi-am rupt de la gură ca să-i dau ei, şi să-i fac educaţia, am şi eu drept la un sprijin, dragă... tovarăşe. Dumneata eşti om deştept, că dacă nu erai deştept, nu te-ar fi pus aici, director, fără carte, şi nu te-ar fi plăcut ea, că mulţi au curtat-o, care de care mai darnic. Pe dumneata te ascultă, dacă îi spui să treacă Dunărea înot o trece şi pe sub gheaţă; spune-i să vină acasă, că sînt singură, şi are odaie frumoasă.

Se opri brusc, se şterse la ochi şi-l privi în faţă, hotărîtă şi ademenitoare, dezvăluindu-şi, în sfîrşit, gîndul care o adusese încoace:

— Mută-te la noi, maică! Stai în camera de la faţă, a dumitale, cu fişă de imobil, nu poate să spună nimeni nimic, că lumea atît aşteaptă, să bîrfească. Pe urmă, ce face omul în casă e treaba lui, nu-l vede nimeni, că d-aia-s jaluzele la fereastră...

Se înveseli auzindu-şi glasul; ideea, aşa exprimată, i se părea chiar mai ademenitoare decît îşi închipuia cînd o rumegase.

— Şi dacă vreţi, vă gătesc, vă spăl, am grijă de toate. Seara, treaba voastră!...

Matei ieşi de după birou, se repezi la uşă, o deschise, gata să rupă clanţa, şi răcni, fără să-i pese că putea să-l audă secretara şi alţii:

— Ieşi afară, hoaşcă! Ieşi numaidecît, codoaşă bătrînă, spurcato, că îţi rup oasele.

Cucoana ieşi fuga, tare înspăimîntată.

Nu auzi decît secretara; uşa de la biroul lui Ilie Conţu era închisă, nu scoase nimeni capul, dar tovarăşa Lenuţa, care sărise în picioare,

speriată, fiindcă nu-l mai auzise pînă acum pe director să răcnească, rămase mută de admiraţie.

Stătea aşa, privind fascinată uşa care se închise zgîlţîind pereţii şi tavanul, cînd auzi soneria, emiţînd o chemare nervoasă. Se repezi dincolo, atît de îmbujorată, de parcă ar fi fost o fecioară la prima întîlnire de dragoste.

Matei stătea în spatele biroului, calm în aparenţă, dar ea îl simţea că vibrează, cunoştea bărbaţii; dacă l-ar fi atins cu mîna ar fi scăpărat scîntei, ca părul pisicilor încărcat de electricitate. Ochii lui, atît de limpezi, că te-ai fi aşteptat să lumineze perna pe care îşi punea seara capul, erau acum tulburi, mai negri ca norii de furtună de la miazănoapte.

— Pe unde a intrat femeia asta?

Tovarăşa Lenuţa nu răspunse; îl privea fermecată.

— N-auzi? Pe unde a intrat femeia asta?

— Pe... pe la poartă.

— Comunică la serviciul personalului: portarul să fie amendat cu salariul pe o zi. Notează!

Secretara rămase ţeapănă.

— Ce mai stai? Pleacă!

După un minut, soneria o chemă iarăşi.

— Ai comunicat amenda?

— Nu; tocmai vroiam...

— Anuleaz-o!... Tovarăşul Conţu e aici?

— Da.

Oare auzise? Şi dacă auzise, ce-ar fi putut să creadă?

— Ce face?

— E lume multă la dînsu. E şi cineva de afară, nu l-am mai văzut pînă astăzi. Mi se pare că...

— A, da, ştiu! Au venit de mult?

— De la două şi jumătate. A intrat şi tovarăşul Donos adineaori.

— Bine; du-te şi-ţi vezi de treabă!

După plecarea secretarei, Matei se aşeză pe scaun şi rămase aşa, împietrit, parcă fără gînduri, pînă la ora şase, cînd auzi afară glasurile muncitorilor, paşii grei îndepărtîndu-se spre poartă; sîmbata nu mai înceta lucrul la patru, continua încă două ore, ca în zilele celelalte.

Mişcarea oamenilor afluind spre ieşire stîrnea acelaşi tumult ca al sloiurilor care se îngrămădesc în zăpoare, dar era caldă, vie, bogată. Dură aproape o jumătate de ceas şi Matei o ascultă ca pe o muzică

tonică — marşul viguros al bărbaţilor —, pînă ce se pierdu în depărtare, topindu-se în celălalt tumult, mai vast, al oraşului... Fiecare din ei se ducea acasă, unde-i aşteptau apa încălzită, rufele curate, cina de sîmbătă seara, pacea şi mulţumirea căminului: părinţi, nevastă, copii, neamuri — familia unită, apărată de ziduri indestructibile, ca o cetate...

Curînd după aceea, secretara îşi băgă capul pe uşă, sfioasă. Trecuse ora serviciului; de ce nu plecase?

— Tovarăşul Conţu întreabă dacă poate să vină pînă la dumnea-voastră.

Conţu?... Da, avea şi el o familie, i-o cunoştea, o femeie cam trecută — nu dusese viaţă uşoară —, dar modestă, harnică şi cinstită, uitîndu-se la bărbatul ei ca la icoană... Doi copii, cam ştrengari, cam neastîmpăraţi — mai bine aşa decît să doarmă de-a-n picioarelea şi să le mănînce cîinii din traistă... Îi ştia, le dusese bomboane... Ştia şi casa, reduta familiei, îi cunoştea tihna, o pizmuia cîteodată...

— Tovarăşul Conţu întreabă...

— Spune-i că vin eu acolo, îndată!

Îşi trecu mîinile peste faţă, gestul cu care dimineaţa omul îşi alungă somnul şi se leapădă de visele rele. Ce să caute Ilie Conţu aici, unde stăruia amintirea acelei scene dezgustătoare?

Străbătu anticamera; mirosea a parfum proaspăt — tovarăşa Lenuţa, cu poşeta deschisă pe birou, cu ochii într-o oglinjoară, îşi dregea sulimanurile.

Dincolo, la Ilie Conţu, dispăruse parfumul din alte zile, stăruia un aer greu, fum de tutun, năduşeală, răsuflare umană; erau adunaţi prea mulţi oameni. În mijlocul încăperii stătea, în picioare, cu faţa la masa de conferinţe, Ana Odeta, palidă, aruncînd priviri speriate de la unul la altul.

Era cu spatele la uşă, dar cînd intră Matei, îl simţi — ceilalţi cîţi şedeau jos se ridicară în picioare, şi ea se surpă, ca şi cum ar fi auzit cum cade un cuţit rece de ghilotină, s-o izbească în ceafă.

În faţa ei, la masă, şedea un străin, îl vedea azi prima oară, cu vrafuri de hîrtii la îndemînă, în care se uita, nota, în timp ce-i asculta răspunsurile la nişte întrebări pregătite din vreme: „De la ce dată pînă cînd ai făcut serviciul la magazie? De ce ai cerut mutarea la sala de trasaj? De cînd îl cunoşti pe Uică Aristide? Cine a cubat cheresteaua? Ai avut în acel timp vreo bănuială?...“

Într-un colţ al mesei şedea contabilul-şef, Mititelu, urmărind cu ochii vii, ca spectatorii la jocul de tenis, cum zburau întrebările şi cum veneau răspunsurile, ca mingile albe ale jucătorilor.

Alături era Ilie Conţu, în picioare, aplecat în faţă şi sprijinit cu coatele pe masă — tocmai bine pentru un om scund de statură. Avea alte haine, noi, de stofă mai bună, verzuie, pantofi galbeni, pe puncte, dar lustruiţi lună, cămaşă bej, cravată maro — toate culorile îmbinate cu destulă armonie — şi o floricică galbenă uitată la butoniera reverului.

În colţul din dreapta al camerei stăteau în picioare, înghesuiţi unul în altul, patru oameni, şi între ei, cel mai înalt, era Uică, şeful magaziei; fuseseră aduşi pe rînd, unul cîte unul, fără să ştie scopul convocării, dar acum, după privirile rătăcite pe care le aruncau în jur, se înţelegea că îşi aflaseră soarta şi drumul.

Cînd intrase, Ana Odeta dăduse ochii mai întîi cu Firicel — era şi el acolo, împreună cu un muncitor mai vîrstnic, de la atelierul de tîmplărie. Stăteau la uşă, încadrînd-o, înfipţi cu picioarele în duşumea, ca nişte santinele. Firicel îi făcuse un semn liniştitor cu capul şi îi zîmbise deschis, cu prietenie... Atunci de ce-o aduseseră aici şi ce însemna interogatoriul?

La venirea lui Matei, omul străin se ridică, se ridică şi Mititelu, iar Ilie Conţu păşi spre mijlocul camerei şi făcu prezentările:

— Tovarăşul director al şantierului, tovarăşul procuror Mănescu...

Matei auzi glasul care spunea numele ca şi cum ar fi fost pornit de pe altă lume. La un pas în spatele lui era Ana Odeta, trecuse pe lîngă ea, îi simţea tremurul...

— Vă rog, continuaţi! zise, după ce strînse mîinile.

Procurorul îşi scoase ochelarii şi, în timp ce-i ştergea cu batista, faţa lui, foarte albă, rotundă, se arătă obosită şi blîndă.

— Am terminat! De altfel, pricina era lămurită dinainte; tovarăşul Conţu ne-a dat-o, cum se zice, mură în gură.

Se aşeză, îşi puse ochelarii şi se uită la Ana Odeta.

— Poţi să te duci, domnişoară! Îţi mulţumesc; nu ai nici o vină. Dar, te rog, deocamdată nu spune nimic, nimănuia.

Matei rămase nemişcat lîngă masă. N-o privi — parcă îi era frig, şi-l apăsa o greutate în trup, ca şi cînd ar fi dus un sloi uriaş pe umeri.

— Ba eu găsesc că o vină tot are! protestă Ilie Conţu, deşi nu cu prea multă convingere, nici cu prea mare asprime. Datoria ei era să vadă şi să spună!

— Lipsă de vigilenţă!

Vorbise Donos, întorcînd capul şi zîmbind, cu un amestec de oboseală, de tristeţe şi de ironie. Matei nu-l văzuse pînă atunci; stătea în picioare, la fereastra din fundul biroului.

Ilie Conţu încuviinţă:

— Tocmai aşa, tovarăşi!

— Lasă, nea Ilie! Vigilenţă ai avut şi dumneata, au avut şi alţii, destulă. Nu-i cere mielului să te păzească de lup. Ce vrei? — fata asta venise în şantier abia de trei zile!

Donos ocoli biroul şi, apropiindu-se de Ana Odeta, îi puse protector mîna pe umăr — gestul pe care nu-l făcuse Matei adineaori.

— Du-te! îi spuse, cu un glas pe care prietenul său îl auzea acum prima oară, glas bărbătesc, dar încălzit de afecţiune. Nu fi mîhnită; era nevoie să te întrebe, dar nu te-a bănuit nimeni. Hai, rîzi puţin, îţi şade bine! Şi să ştii, toată lumea e mulţumită de munca dumitale! Du-te, cu bine!

Matei se uita în jos, neîndrăznind să ridice privirile, stăpînit de un sentiment ciudat, semănînd într-un fel cu remuşcarea, într-un fel cu gelozia. „Deci el n-a aflat încă — se gîndi — nu s-a găsit pînă acum nimeni să-i spună! Am să-i spun eu, ca să ştie!“

— Acum totul pare foarte simplu, tovarăşe director, vorbi procurorul, în timp ce-şi tria hîrtiile. Dar cred că tovarăşul Conţu a năduşit mult pînă să prindă urma. Sustragerea e combinată aşa de bine, că în mod normal n-ar fi trebuit s-o descopere nimeni...

Donos, care între timp îşi reluase locul la fereastră, de unde asculta nesimţit de nimeni, interveni cu mirare:

— Normal?! Erau ochi care îl urmăreau de multă vreme!

— Spun normal, din punctul de vedere al lui Uică şi campania.

Într-adevăr, nimeni nu putea tăgădui dibăcia magazionerului: măsurînd cheresteaua din depozit, cu prilejul inventarierii, sărise cîte un şir de scînduri la fiecare figură şi scosese din scripte în total şaizeci şi trei de metri cubi, ceea ce reprezenta economia sa personală.

Dar cum pe poarta şantierului nu putea ieşi nici o scîndură, fiindcă nu era pilă sau piatră de polizor, s-o pitească prin buzunare, găsise mijlocul să-şi sustragă economia cu vagonul. La trei transporturi succesive, sosite în şantier după aceea, cîte un vagon fusese îndreptat, cu complicitatea unui şef de manevră din gara locală, pe altă linie şi fusese descărcat în port, aproape de Agenţie, ziua-n amiaza mare. Lipsa lor nu putea să se observe, deoarece Uică avea în

şantier, din ştiuta lui agoniseală, cantitatea de cherestea corespunzătoare.

Dar asupra lui nu erau aţintiţi doar ochii lui Ilie Conţu; Firicel, căruia actualul şef al serviciului administrativ îi fusese maistru, se întîlnise cu acesta pe un drum comun, deşi nu-l cunoştea la fel de bine pe Uică, iar bănuiala lui pornea din altă parte. În cîteva rînduri, ridicînd material din depozit, băgase de seamă că magazionerul îl fura fără ruşine; cantitatea dusă în atelier nu corespundea cu cea cubată: lipseau o dată trei scînduri, a doua zi patru — lasă-i pe tîmplari să facă economie, să nu risipească avutul poporului! Bine, economie, economie, dar aşa, fără acte? Şi dacă o fac eu, chinuindu-mă să împart scîndură cu calcul, să nu rămînă nici margini, nici capete, de ce s-o tăinuieşti tu? Nu cumva îi schimbi destinaţia? Iacă, vin dimineaţa, cu bonul semnat de şeful atelierului, contrasemnat de administrator şi zic: „Repede, tovarăşe Uică, mă aşteaptă bandzeigul“. Se uită la bon, pe o parte şi pe alta, să vadă dacă nu-i vreo şmecherie... „Fii serios, mă, eu am altfel de plaivaz şi nu mă pricep să măsluiesc actele!...“ Dar haide! Măsori, cubezi, numeri: douăzeci şi două de scînduri, puse jos, una peste alta — luaţi-le, băieţi! Nu le poţi duce pe toate dintr-o dată, şi nici nu-ţi trece prin minte să laşi om să le păzească — unde? în mijlocul şantierului, pe lumină! Le-ai dus în atelier, te-ai apucat să le croieşti, tai, îmbini, la urmă vezi că nu iese, n-ajunge materialul. Ce să mai numeri, ce să mai cubezi? Rumeguşul şi talaşul? Te duci la magazioner, scărpinîndu-te după ureche.

— Tovarăşe Uică, mi-a ieşit mai puţin; n-am greşit socoteala?

— Păi n-ai fost de faţă?

— Şi-acum ce fac?

— Cumperi! Industria lemnului e aproape!

— Din ce să cumpăr, din leafă?

— Te priveşte! Îţi lipseşte mult?

— Vreo trei scînduri.

— Ce să-ţi fac?! Na una de la mine...

„Aşa?!“ — gîndeşte Firicel, cu mirare. „Da tu de unde-mi dai? Ce, e depozitul tău? Nu cumva furi de la mine?“

Şi tînărul se pune la pîndă, singur — dacă-i spui ucenicului, află tot şantierul. Şi ce să vezi? cum ai dat colţul, Uică înhaţă scîndura de jos, luată de tine în primire, şi-o pune în stivă la el. Va să zică, te fură — face economie!...

Cînd vezi cu ochii tăi hoţul cum te fură, primul gînd care-ţi vine, dacă nu tremuri de frică, este să-l apuci de guler. Firicel nu era fricos, dar deodată în mintea lui se născuse o bănuială; ăsta nu fură doar de la mine, că nu-mi poartă, anume, vreo duşmănie. Şi dacă fură şi de la alţii, ce face cu atîta economie? De scos din şantier, pe unde?... Aici se ascunde ceva, trebuie că-i o ţesătură cu mai multe iţe, mare sforărie!

Firicel se dusese la administrator, avea toată încrederea să-i spuie:

— Meştere, ia ascultă aici şi judecă...

Ilie Conţu îl ascultase, înghiţindu-i vorbele ca pe găluştele cu prune — simţea apă în gură. La urmă îl apucase de mînă.

— Nu sufla o vorbă, că nu ştii cu cine-i înhăitat. Şi iată, băiete, ce trebuie să faci tu, ca să-l înhăţăm bine!...

Ce făcuse tînărul tîmplar şi modelist aproape că se ştie. Acum păzea uşa, să nu încerce pungaşul vreo prostie, că omul care a făcut una e-n stare să facă o sută pe urmă. I se cunoşteau toate urmele, cui vînduse cheresteaua, cine îl ajutase — complicii şi tăinuitorii.

Primul, cel din stînga, era Vizante, şeful atelierului de scule; funcţiunile lor în şantier nu aveau nici o legătură, lucraseră numai pe bază de prietenie, el mijlocise înţelegerea cu şeful de manevră, îi era văr, prin nevastă — om de încredere, din familie.

În dreapta, o unealtă a amîndurora, Petcu, cam notîntol, judecîndu-l după figură — vinovat mai mult din prostie, fiindcă nu luase decît cinci mii de lei, ca să tacă din gură; habar n-avea la ce sumă se ridica potlogăria. Fusese manipulator la depozitul de cherestea, dar acum trecuse pe cală, distribuia cărbunii şi nu-i mai picase nici un chilipir, fiindcă la marfa asta nu mai venea nimeni s-o fure. Oricum, îl aştepta puşcăria...

Firicel se uita la al patrulea din ei, aflat în spate. Nu ştiuse nimic de el, în cercetările lui nu-i dăduse de nici o urmă — Uică îl declara acum complice. Încolţit de întrebările procurorului, dezvăluise, unul cîte unul, pe toţi cei la care ajunsese cheresteaua; Lalachi Panait, fost proprietar al unei fabrici de uleiuri (se ştia că îşi construieşte un barcaz, sub pavilion grecesc, ca să plece din ţară) era clientul important; cumpărase cincisprezece metri cubi de stejar, un vagon, cu toptanul.

Procurorul hotărîse:

— Mandat de arestare; va fi ridicat şi anchetat astă-seară!

Urmau alte nume, muşterii de importanţă mai mică, tîmplari din oraş, cu ateliere, oameni feluriţi, gospodari care îşi făcuseră garduri, sau şoproane — şi cîte se pot face cu cheresteaua; unii luaseră mai mult, doi metri cubi, trei, patru, alţii cîte zece-douăzeci de scînduri.

Şi între ei era omul din spate, muncitor în şantier, pe care nu-l bănuia şi nu l-ar fi bănuit nimeni. Îl chema Ţiculeanu, era tînăr şi plăcea fetelor fiindcă ştia să cînte frumos cu acordeonul. Nu prea înalt, slăbuţ, cu obrajii supţi, cu fruntea îngheţată, înfăţişarea lui era acum tristă, nedumerită şi demnă. Dar mărturisise, îşi recunoscuse vina:

— Da, am luat trei scînduri de brad de la tovarăşul Uică.

— Tovarăş de hoţie!

Ilie Conţu nu cruţa pe nimeni, şi avea dreptate, că multe nopţi nu dormise şi multe zile nu-i priiseră prînzul şi cina din cauza secăturilor.

— Cît ai dat pe ele?

— Nu i-am dat bani; i-am bătut duşumele la o odaie nouă.

— Nu eşti sudor?

— Ba da; înainte am fost marangoz, cunosc tîmplăria.

— Va să zică, n-ai dat bani!

— Tot furt se cheamă!

— De ce le-ai luat?

— Am... am avut nevoie; făgăduisem să-i fac un dulăpior soră-mi. S-a măritat astă-vară.

— Ştiai că sînt de furat?

— Tovarăşe procuror...

— Tovarăşul procuror nu e tovarăş cu tine.

— Am avut o bănuială...

— De ce ai tăcut din gură? Asta se cheamă complicitate şi tăinuire.

Ţiculeanu îşi lăsase bărbia în piept, parcă într-un gest de încuviinţare:

— Sînt vinovat! Pedepsiţi-mă după cum se cuvine.

Cercetarea se terminase — era ora şapte, căzuse seara. Secretara îşi băgă capul pe uşă.

— Tovarăşe director, pot să plec? Mai aveţi de dat vreo dispoziţie?

— Un moment, tovarăşă Lenuţa!

Ilie Conţu dispăru în anticameră, unde nu rămase nici cît ai aprinde o ţigară; cînd se întoarse, avea părul gălbui puţin răvăşit la tîmple...

Procurorul se ridică şi anunţă hotărîrea:

— Se emite mandat de arestare împotriva lui Uică Aristide, Vizante Leon şi Petcu Gheorghe, zis Petrescu Jorj. Ţiculeanu Bucur va fi cercetat în stare de libertate. (Se întoarse şi privi spre el, pe deasupra ochelarilor.) Eşti liber, dar rămîi la dispoziţia judecătorului de instrucţie. Nu ai voie să părăseşti oraşul, nu încerca să dispari, fiindcă îţi atragi consecinţe grele.

Ţiculeanu înclină din cap,. supus, stăpînit de o mare deznădejde: o lacrimă neagră de funingine îi înţepenise lîngă gură.

— În orice caz, interveni Ilie Conţu, în şantier nu mai are ce să caute. Tovarăşe director, vă rog dispuneţi să fie dat afară!

Matei nu răspunse; stătea în picioare, lîngă masă, şi avea simţămîntul că va fi luat şi el la interogatoriu.

— Stai puţin, tovarăşe Conţu! interveni Donos, dezlipindu-se de fereastră şi venind în faţa procurorului.

Contrariat, Ilie Conţu prinse să-şi netezească frizura, tic căpătat în ultima vreme; simţi abia acum părul răvăşit la tîmple, de obicei lins, parcă lipit cu clei galben de tîmplărie, şi mîna îi înţepeni, cum ar fi vrut să-şi acopere o parte a trupului pe care nu trebuie s-o vadă nimeni.

— Tovarăşe procuror, vorbi Donos, nu cunosc legile; daţi-mi voie să vă pun o întrebare: cum se cheamă vina lui Ţiculeanu?

— Complicitate şi tăinuire.

— Pe ce se sprijină trimiterea lui în judecată?

— A mărturisit singur.

— Şi dacă ar fi spus că habar n-are? S-ar fi putut prea bine să nu ştie; pentru trei scînduri nu-ţi cere nimeni factură. Reiese de undeva că Uică l-a prevenit: „Vezi, mă, scîndurile astea le-am luat din curtea şantierului“?

— Fireşte că nu.

— Dumneavoastră, care cunoaşteţi oamenii, şi mai ales răufăcătorii, admiteţi că Ţiculeanu putea într-adevăr să nu ştie?

— Dar a mărturisit singur că avea o bănuială!

— Vă întreb: dacă nu făcea această mărturisire?

Procurorul ridică din umeri.

— E adevărat, nu putea fi pus sub stare de învinuire!

Deşi nu înţelegea prea bine ce urmăreşte Donos, Firicel îşi luă îndrăzneala să spună ce avea pe inimă:

— E păcat de el, tovarăşe procuror! Băiat muncitor şi cinstit, îl iau pe garanţie!

Donos îi făcu semn cu mîna.

— Aşteaptă, Ionică!

Şi, reîntorcîndu-se spre procuror, continuă arătîndu-şi cam încurcat şi naiv nedumerirea:

— Dacă în locul lui Ţiculeanu ar fi fost unul învechit în rele, uns cu toate unsorile, şi ar fi zis, revoltat, cu mîna pe inimă: „Eu, tovarăşe procuror?! Vai de mine, n-am pus mîna în viaţa mea nici pe un cap de aţă!“, dumneavoastră nu puteaţi să-l puneţi sub urmărire.

Procurorul făcu un gest de neputinţă.

— Ce să fac? A mărturisit singur! Dar să sperăm că la proces judecătorii vor ţine seama de toate împrejurările. Să-şi pună un avocat bun, şi-o să-l achite!

— Şi dacă nimereşte un avocat rău? De ce să depindă soarta lui de noroc sau de banii pe care-i are ca să-şi plătească apărătorul? Şi pînă atunci? Să fie de rîsul lumii? Să fie aruncat afară din şantier, cum cere tovarăşul Conţu?

Ilie Conţu se înroşi, cu mîna la frizură.

— Nu se poate, tovarăşi! continuă Donos, adresîndu-se tuturora. Nu sînt avocat, dar îl apăr eu, şi-or să-l judece tovarăşii lui de muncă; poate o să-l mai usture, dacă nu l-a usturat destul, dar nu trebuie să-l lăsăm în voia nenorocirii. Asta e părerea mea! Fiecare am făcut în viaţa noastră cîte o greşeală. Gîndiţi-vă la greşelile dumneavoastră şi daţi-vă părerea!

Pe Ilie Conţu îl urmărea, de adineaori, acest cuvînt: greşeală, greşeală... Pînă acum, crezuse că n-avea pe suflet nici una. Ceva se răsturnase în el prin vorbele lui Donos; părea în încurcătură. Era singurul hotărît să se opună, să-şi săreze inima, că prea i-o fierseseră mult. Dar rămase gînditor — şi tăcu.

Ţiculeanu fu scos dintre răufăcători. La prima adunare a şantierului, muncitorii aveau să-l judece — era altceva. Îl judecau ai lui, nu tribunalul, nu-i deschideau cazier, nu-l scoteau în văzul lumii...

— Du-te acasă şi luni prezintă-te la lucru! îi spuse Donos.

Pe urmă procurorul telefonă să vină poliţia, ca să-i ridice pe ceilalţi.

În ultima clipă, Uică se prăbuşi în genunchi.

— Iertaţi-mă, tovarăşi! Dau înapoi tot; am să muncesc cinstit! Finule, nu mă nenoroci, am nevastă şi copii!

Ilie Conţu izbucni, spumegînd:

— Nu-ţi sînt fin!

Uică începu să-şi dea cu pumnii în cap, plîngînd.

— Tovarăşe director, am muncit de dimineaţa pînă noaptea, aţi văzut... Tovarăşe Donos, văd că eşti un om bun; spune şi pentru mine un cuvînt!

Vizante, de alături, îi dădu un picior în fund.

— Ţine-ţi gura şi nu mai boci!

Se făcuse tîrziu. Pe sală, Donos dădu peste Ţiculeanu. Îl aştepta, livid, cu ochi mari, albi, cu o lumină stranie, intensă pe chip. Nu îndrăzni să-i ţină drumul — rămase, ca pînă atunci, lipit, ca de piatră, în zid.

— Mulţumesc... tovarăşe Donos! (Şovăi.) Nu-mi era de mine; soră-mea s-a măritat de curînd, bărbatul ei e asesor popular, la tribunal. Ce făceam dacă se nimerea să vin în faţa lui?

— Haide, du-te! A fost un vis rău, a trecut, dar nu-l uita curînd!

— N-am să-l uit niciodată! Şi n-am să uit ce-ai spus. De mine n-o să se plîngă nimeni, cît oi trăi; îţi jur!

— Te cred fără jurămînt.

Ilie Conţu ieşea din birou tocmai atunci; se opri lîngă ei, cam plictisit.

— Mă Ţiculene, îmi pare rău de ce păţişi! Şi doar te ştiam că eşti băiat bun!... Tovarăşe Donos, aş vrea să-ţi spun un cuvînt.

— N-ar fi mai bine s-o lăsăm pe luni?

Donos nu se simţea în stare acum să mai asculte cuvîntul nimănui.

— Fie şi luni! încuviinţă Conţu, cu glasul scăzut.

Pe de o parte părea chiar mulţumit. Fiinţa lui descumpănită se liniştise puţin. Dar după ce făcu doi paşi, acelaşi gînd care îl adusese aici îl încleştă mai strîns.

Matei intrase în birou şi stătea la geam, acolo unde era locul lui Donos, obişnuit. Sîmbătă seara, ora opt — o barcă aştepta singură, ascunsă lîngă salcie, în cătina care făcea stufăriş — cea de a doua barcă a şlepului, adusă de Ana Odeta la remorcă, în amurg, cum erau înţeleşi, să vină singur, ea să nu-l aştepte în frig. Era octombrie, şi cerul ameninţa a ploaie la asfinţit — acum se făcuse în întregime de plumb. Fremăta, în faţa ferestrei, castanul desfrunzit. Ce mulţi castani creşteau aici, pe străzi, prin parcuri, prin curţi!

— Tovarăşe director...

Ilie Conţu crăpase uşa, timid.

— Aş vrea să vă spun un cuvînt.

Matei se întoarse spre el. În birou era întuneric; nu aprinsese lumina. Ardea doar becul din anticameră, desenînd silueta lui Ilie Conţu, dar lăsîndu-i în umbră obrazul neliniştit.

— E ceva grabnic?

— N... nu!...

Făcu un pas înainte, fără să lase clanţa din mînă, pe urmă se trase înapoi, ca şi cum s-ar fi temut să se îndepărteze de uşă, reperul stabil.

— Aş fi vrut să vă spun ceva.

— Spune!

— Dar, ştiţi, nu aşa... E o chestiune de familie... Aş vrea să vă cer un sfat...

Matei întoarse capul din lumină. Îşi lipi fruntea de geam. Era sîmbătă seara... Răspunse, cu o mare silă în suflet, cu o scîrbă fizică în trup:

— Nu te supăra, să lăsăm pe altădată... Sînt obosit.

Totul în el se împotrivea să meargă pe şlep astă-seară. Rămase la geam, nemişcat, pînă pe la nouă; atunci ieşi, la poartă stătu pe gînduri o clipă, apoi, în loc s-o ia spre tramvai, se îndreptă spre stînga, luă în lung gardul şantierului şi coborî; barca era acolo, auzea apa lovind-o uşor, clipocind. Se făcuse frig şi simţea nevoia de căldură, nu doar de căldura care îi lipsea astă-seară. Însă nu se hotărî decît tîrziu; încă un ceas mai şovăi, singur pe malul Dunării, bătut de vînt. Ştia că e absurd să răsfrîngă asupra ei sila pe care i-o stîrnise femeia aceea; sub o atît de monstruoasă ocrotire, nimeni, oricîtă putere ar fi avut în suflet şi oricît de multă curăţenie, nu putea să ducă o viaţă mai bună. Şi din atîtea încercări, după atîta zbucium şi silnicie, ea izbutise să-şi salveze o prospeţime care dovedea de o mie de ori că adevărata ei fiinţă rămăsese tot timpul pură. Nu avea să-i aducă nici o învinuire şi, chiar dacă ar fi avut vreuna, era prea tîrziu să o judece în seara asta, după ce o primise, fără judecată, în prima...

Era unsprezece noaptea cînd scoase barca din cătină. Cum puse mîna pe vîslele atinse de mîna ei mai devreme, îi simţi apelul, atît de intens, încît vibraţia lui devenea parcă mai sonoră, şoptindu-i la ureche: „Ce-i cu tine? Unde te-a dus Dunărea? Te aştept din clipa înserării — vino!“

Scara era lăsată, vîntul o legăna uşor, şi scîrţîitul frînghiei, atît de cunoscut marinarilor, îi umplu sufletul de nostalgie. Sus, înainte de a pune piciorul pe punte, văzu o umbră care îi ţinea drumul.

Învelită în şuba cîrmaciului, cu capul ascuns în guler, Ana Odeta îl aşteptase, în frig, ghemuită pe punte, în faţa scării_— şi adormise, cum dorm copiii, oriunde, cînd le-a venit ora somnului...

Burniţase peste noapte, dar a doua zi, duminică, ieşise soarele, făcînd să se ridice la orizont reverberaţiile stinse ale toamnei.

La nouă fără cinci minute, Ana Odeta intră la Telefoane. În ajun primise la şantier un aviz de la Corabia, din partea unchiului Mihalis. Avea o uşoară nelinişte, ca în faţa unei telegrame care nu ştii dacă îţi aduce veşti bune, sau rele, dar nădăjduia să nu i se fi întîmplat nimic supărător bătrînului.

Se apropie de ghişeu şi întinse hîrtia operatoarei. Abia cînd simţi ochii ei, cercetînd-o, o privi mai bine; nu o recunoscu — o ştia fără să-şi amintească de unde.

Ea îi zîmbi, cu un amestec de prietenie şi stînjenire.

— Nu mă ţii minte? Eu sînt Marieta!

— Marieta?...

— Maria. Ai fost la noi, astă-vară...

— Soţia lui Costea?

Nu înţelegea, nu putea să creadă. Fusese la ei acasă, şi o primise cu dispreţ şi cu duşmănie, iar acum îi zîmbea, şi, sub chipul prietenos, nu descoperea nimic din ce fusese pe el odinioară. Slăbise, avea faţa subţiată, în schimb, gura căpătase o blîndeţe molcomă, care se transmitea obrazului, bărbiei, dîndu-le căldură şi chiar gingăşie; fruntea posacă, încruntată, dură, care distruge pe un chip femeiesc ultima licărire a farmecului feminin, se înseninase şi părea mai nobil boltită, ca printr-o minune a anatomiei; ochii de viperă îşi pierduseră veninul, erau limpezi, vorbitori, scăldaţi în lumină. Totuşi, întreaga ei fizionomie purta semnul unei tristeţi reţinute, şi tocmai acest văl de regret, de melancolie, îi umaniza trăsăturile.

— Nu, nu te-aş fi recunoscut! mărturisi Ana Odeta.

— Da, Corabia, a venit, drăguţo, da, dă-mi-l!

Cît vorbi în microfon, încetă să surîdă, chipul ei căpătă seriozitatea profesională, dar nici atunci nu-i descoperi Ana Odeta vreo urmă din asprimea care o jignise atît în seara aceea. Glasul ei, păstrat pînă azi în ureche, spart, vulgar, se limpezise, ca şi privirea, părea emis de alte coarde vocale, te subjuga aproape ca o melodie, deşi îl adresa, într-o formulă tocită de atîta întrebuinţare, unei colege de departe, necunoscută şi anonimă.

Pe urmă întinse capul spre ghişeu şi zise, rugătoare:

— După ce termini, mai vino puţin! Cabina a treia!

Nu se întîmplase nimic rău. Ana Odeta se simţi deodată nespus de mulţumită de această dimineaţă; i se luase o greutate de pe inimă —

grija bătrînului — dar i se mai luase una, care o apăsase de astă-vară. E bine să te împaci cu oamenii şi cu lumea; viaţa îţi pare apoi mai frumoasă şi mai uşoară.

Unchiul Mihalis trebuia să mai întîrzie cîteva zile; o ruga să treacă pe la Agenţia societăţii franceze, să-l vestească pe domnul Almosnino şi să-i ceară prelungirea învoirii...

Reveni la ghişeu; în hol nu mai erau decît doi oameni, care aşteptau liniştiţi chemarea, clienţi de duminică, zi cînd ceasornicul nu măsoară timpul aşa de necruţător ca peste săptămînă.

Marieta se ridică, dădu gemuleţul în lături şi se rezemă, prietenoasă, de glaful ghişeului.

— Eşti tot la şantier?

— Da.

— Mulţumită?

— Foarte mulţumită.

— Se vede...

Un pic de tristeţe, fără invidie — şi trecătoare —, topită apoi în căldura figurii.

— Dumneata... eşti de mult aici?

— De două săptămîni; trei luni am făcut şcoală.

— Îţi place?

— E o meserie. Întîi am vrut să mă fac infirmieră... Iartă-mă o clipă... Da, Clujul!... Cine a cerut Clujul? Poftim la cabina întîia. Alo, Clujule!... Uneori e greu, dimineaţa, de la şapte la două, convorbiri multe, îţi vîjîie capul. Dar merge!

Întinse mîna, apucă braţul Anei Odeta, de deasupra cotului, şi îl strînse uşor — în semn de afecţiune? de solidaritate feminină? După aceea întrebă, mai încet, ferindu-şi privirea:

— Pe Costea... l-ai mai văzut?

— Îl văd foarte rar.

— Ştii că...

— Ştiu; dar credeam că te-ai întors.

— Nu m-am întors.

— Stai la părinţi?

— Da, la mama.

Ana Odeta şovăi.

— Dar de ce-ai plecat?

Poate n-avea dreptul să întrebe — poate că era datoare.

Marieta îşi feri iar privirea.

— Nu ştiu; dintr-o prostie. Stai puţin; alo, da, nu, dragă, nu ţi-am cerut Livezenii; Pietroşiţa, cabina a doua, Clujul, am terminat — nu, nu mai e nici una...

Cel ce vorbise la Cluj veni să plătească; Marieta fu ocupată cîteva minute, sfîrşise convorbirea şi cel de la cabina a doua; îi făcu semn Anei Odeta să nu plece; între timp nu mai apăruse nimeni, erau singure, soarele intra pe ferestrele largi dinspre strada Republicii, unde începea să se vadă lumea de duminică, ieşită la plimbare.

— Mi-a luat Dumnezeu minţile... reîncepu Marieta. Eram geloasă, îl vedeam că umblă îmbrăcat bine, că se bărbiereşte într-una...

— Ai fi vrut să-l vezi în zdrenţe?

— Nu mai judecam; avea la birou nişte fete, credeam că se dichiseşte pentru ele. Le uram, aş fi vrut să le scot ochii cu unghiile. Ziceam că vin la slujbă numai ca să fie între bărbaţi, să-i zăpăcească, să le strice casa... Alo, da, nu, tovarăşe, e în tură după-masă; o găseşti la ora două... Acum am văzut că e altfel; aici sîntem numai femei... Stau între ele, toată ziua, ştiu ce gîndeşte fiecare...

— De ce nu te întorci acasă?

— Mi-e teamă că nu mă primeşte.

— O să te primească! L-am văzut, acum o lună, la înmormîntarea mătuşii...

— Pepa!

— Da. Era abătut; îţi simte lipsa...

— Ţi-a spus?

— Nu trebuia să-mi spună...

— Eşti aşa de drăguţă! Şi aşa de bună!... Pot să-ţi spun pe nume? Doar sîntem verişoare... Astă-vară m-am purtat urît cu tine! Iartă-mă, eram geloasă pe toată lumea!

Uşa se deschise, veneau oameni.

— Mă duc! zise Ana Odeta. Îmi pare bine că te-am văzut şi... (rîse cu bucurie) şi că nu te-ai mai uitat urît la mine!

— Dacă vrei, vino să mai stăm de vorbă; mîine sînt în tură după-amiază, de la două.

— Nu pot în cursul săptămînii. Poate duminica viitoare...

— Duminica viitoare sînt liberă.

— Tocmai bine. Am să vin acasă.

— Dar nu ştii adresa!

— Ba da, acasă... la voi. La revedere, Maria!

Pentru Ana Odeta, nici duminica nu era uşoară: trebuia să faci tîrguieli, să deretice, să gătească, să-şi spele salopeta şi rufele, pentru toată săptămîna. Dar îşi rupse un ceas, din puţinele cîte mai avea dimineaţa, şi se duse la Costea. Nu simţea nevoia să-l vadă, era învăţată să trăiască departe de neamuri — i se părea că ducîndu-se îşi face o datorie, faţă de el, faţă de Maria, faţă de semeni.

Costea grebla frunzele căzute în grădină. Fu surprins, dar se bucură, mai mult decît se vedea pe figură; devenise posac în timpul din urmă. Ana Odeta îşi dădea seama că se surpă ceva în el şi era mulţumită că venise la vreme.

— Haide în casă, dar nu-i prea mare rînduială.

— Ştiu!

Ea zîmbi — în suflet avea o uşoară ironie — zîmbetul însemnînd solidaritatea cu femeia. Se gîndi să intre şi să deretice puţin odăile; pe urmă renunţă, nu, era treaba şi bucuria Mariei.

— Costea, mi-ar place să stau la soare!

El aduse două scaune şi le puse între pomii unde şezuseră astă-vară. Numai că acum pomii aveau frunzele scuturate, lăsînd să se vadă cerul.

— Ai venit cu vreo treabă?

— Da; ţi-am adus un aviz telefonic.

— Aviz telefonic? De unde pînă unde?

— Am trecut pe la Telefoane.

— Ia să-l văd!

Nu-şi dădea seama: Ana Odeta rîse, în sine. Uneori bărbaţii sînt mai naivi decît femeile, sau gîndul lor, aşezat, ca vinurile vechi, caută adîncimea şi n-au înţelegere pentru ceea ce e uşor şi străveziu ca spuma şampaniei.

Ea se căută în buzunarul bluzei.

— Nu ştiu unde l-am pus; dar du-te, n-are importanţă.

— Pentru ce oră era?

— Azi, oricînd, pînă la două; sau mîine după-masă...

Privirea lui nedumerită o făcu să rîdă.

— Ascultă, Costea, tu nu ştii că nevastă-ta e la Telefoane?

— Ba da.

Şi abia după acest răspuns, Costea se înroşi, pînă în albul ochilor.

— Cum vrei! urmă Ana Odeta, cu glasul domol, ca o persoană matură şi plină de înţelepciune. Dacă nu te duci, o să vină ea. Dar ar fi bine să vă întîlniţi la jumătatea drumului.

Pe urmă se ridică, să-l lase singur cu tulburarea lui, şi porni să se plimbe prin grădină.

— S-au făcut multe nuci? întrebă, de departe, fără să întoarcă privirea.

Nu primi nici un răspuns; Costea rămăsese pe scaun. Repetă, mai tare, şi cu o nesfîrşită voie bună ascunsă în inimă:

— S-au făcut multe nuci?

— Nuci? Da, le-am cules; destul de multe. Vrei să-ţi dau din ele? Am să-ţi trimit un sac, mîine. Dar merele, mai cu seamă, sînt o minune!

Ea merse mai departe, privind pomii; era linişte, cald pentru o zi de toamnă, şi se simţea învăluită în fericire. După un timp, auzi paşii lui Costea în urmă; se opri, ca din întîmplare, dar nu întoarse capul.

— Ai văzut-o? întrebă el, cînd ajunse alături.

— Da.

— Cînd v-aţi cunoscut, nu te-a primit prea frumos!

— N-are importanţă; acum m-a primit bine.

— Ce făcea?

— Cam ce faci tu acuma.

— Crezi că mai e supărată pe mine?

— Nu; dar se teme.

Se întoarse spre el; îi erau mai grave de data asta şi vorba şi privirile.

— Costea, eu cred că multe din necazurile oamenilor ar dispare dacă ei ar avea curajul să spună altora ce le apasă inima. Du-te la Telefoane!

— Chiar acuma?

— Nu; cel mai bine ar fi puţin înainte de două...

El îi puse mîna pe umăr.

— Ana, am ţinut la tine...

— Ştiu.

— Dar niciodată n-am crezut că eşti atît de deşteaptă şi de bună.

— Dacă mai spui ceva, mi se face frig; lasă-mă să mă bucur de soare!

Costea zise:

— Te cunosc; eşti din neamul nostru: sfioasă cu oamenii şi mîndră cu tine!...

— Şi mai cum?

— Şi puţin nebună! Dar lasă că e bine! Ana, sînt foarte bucuros! Am auzit că faci treabă bună! Te laudă toţi, mi-a spus Donos, şi te iubeşte toată lumea.

Ea se roşi... E bine să te iubească oamenii, dar e splendid să-ţi şi dai seama!

— Acum mă duc, Costea! Am de făcut gospodărie.

În drum spre poartă el se opri, nehotărît, şi ezită înainte de a deschide gura:

— Mă gîndeam să nu-ţi spun... Aseară a fost aici scorpia bătrînă.

— Cine?!

— Didona!

Ana Odeta se uită pe cer, ca şi cum s-ar fi temut că ameninţă un nor de ploaie.

— Ce vroia?

— Bani; se vaită că moare de foame. Poate că-i adevărat; ştiu că a vîndut tot din casă... E încurcată cu un derbedeu, un băiat tînăr, chelner la restaurantul gării.

— Cum încurcată? Adică...

— Adică, ai înţeles bine.

— Dar are aproape şaizeci de ani! exclamă Ana Odeta, ducîndu-şi mîna la gură.

Costea ridică din umeri.

— Da; pesemne că şi-a pierdut minţile... L-a luat în casă, îl spală, îl îmbracă, îi cîntă la mandolină. Rîde de ea tot cartierul... Înţelegi, puşlamalei i-a convenit, cît a avut cu ce să-l răsfeţe. Şi-a vîndut pentru el bijuteriile, covoarele, mobila de la faţă, scrinul vienez, tot ce-a putut, pînă şi locul de veci de la cimitirul Sfîntul Vasile.

— Păi acolo e înmormîntat Pol!

— L-a vîndut cu oasele lui cu tot şi cu placa de marmoră!

— Dumnezeule!

— Acuma amorezul ameninţă că pleacă, şi e disperată. Vrea să te aducă înapoi, acasă.

— Ţi-a spus ţie?

— Chiar m-a rugat să o ajut, să te conving. Ameninţă că altfel se aruncă în Dunăre.

— Să se arunce!

— Aşa că, m-am gîndit, mai bine să ştii; poate că te pomeneşti cu ea pe neaşteptate într-o bună zi!

Bună sau rea, ziua avea să fie tocmai acea caldă şi limpede duminică de toamnă, dar Ana Odeta nu bănuia, după cum nu bănuia demersul Didonei de ieri după-amiază; Matei nu-i spusese un cuvînt, ca să n-o lovească inutil şi să n-o jignească.

Noaptea bătrînei fusese groaznică: deznodămîntul prevăzut se declanşase. Întorcîndu-se seara acasă, furioasă pe amantul nepoatei, găsi uşa garderobului spartă: chelnerul plecase, luîndu-şi toate boarfele, haine, pantofi, cămăşi, izmene, pijamale — ea i le făcuse în cea mai mare parte.

Boci, îşi smulse părul, vru să se spînzure, să-şi taie vinele de la mînă cu briceagul, singura amintire pe care i-o lăsase, probabil din grabă, fugarul. Aşa îşi petrecu noaptea şi primele ore ale dimineţii, pînă ce îşi recîştigă judecata; nu mai avea pe nimeni s-o sprijine decît o nepoată, dar ea trebuia să-i aducă înapoi amorezul, cu orice mijloace...

★

Amiaza deşi pală era luminoasă, şi Ana Odeta privea funigeii mînaţi de vînt de peste baltă, pe deasupra Dunării, pînă departe — cînd văzu apropiindu-se o barcă în care, pe bancul de la pupa, şedea o făptură hilară, femeie, cu totul ciudat îmbrăcată. După mărime ar fi luat-o drept luptător de arenă, după pălărie drept amazoană.

Cînd barca fu destul de aproape ca trăsăturile arătării să se desluşească mai bine, o recunoscu pe mătuşa Didona; la obişnuita ei toaletă de ceremonie, neschimbată în anii din urmă, adăugase o voaletă albă cu bulinaşe negre, articol de modă din alte vremuri.

Fata lăsă jos ghiordelul; primul ei gînd fu să ridice scara. Apoi în ea se născu dorinţa furioasă s-o înfrunte, să-şi verse revolta şi s-o alunge, să încheie socotelile cu ea pentru totdeauna...

Barca acostă şi, ajutată de barcagiu, scoţînd cu cochetărie strigăte de spaimă, mătuşa se apucă de parîme.

— Du-te, vecine! i se adresă barcagiului.

— Dar ce, rămîi aici? întrebă acesta, un om voinic, cu obrajii roşii, probabil de băutură — pescar după înfăţişare.

— Mă aduce fiica mea. Pentru ţuică n-am acuma; treci diseară pe la mine; poate aduci şi o roabă de lemne.

— Păi, coană-mare...

— Coană-mare să-i spui soacră-ti! Eu sînt femeie tînără!

— Ăi fi!... Dar vezi ‘mneata, ieri nu, azi nu, s-au adunat cam multe, cucoană!

— Lasă, lasă, că într-o vreme ai avut destule de la mine!

Ana Odeta îi ţinu calea.

— Ce fiică ai aici?

— Tu! Nu te-am crescut eu, nu te-am luat de pe stradă, nu ţi-am făcut educaţie, nu ţi-am dat de mîncare?

Se răţoia, cu mîinile în şolduri, s-o sperie, să-i arate de la început că n-are altă cale decît a supunerii. Pe urmă, trecînd de la o stare la alta, cu dexteritatea comedianţilor, îşi ridică voaleta, şi-o puse peste calota pălăriei şi întinse braţele.

— Vino de mă sărută, puiul mamii!

Fata se dădu un pas înapoi.

— Ce cauţi aici?

— Am venit la tine.

— N-ai ce căuta! Pleacă numaidecît! Dacă nu, strig şi te fac de rîs în faţa vecinilor.

Pe şlepurile celelalte erau oameni, care priveau de departe, intrigaţi de venirea acestei cucoane, cu nurci, pe Dunăre, şi cu pălărie de amazoană.

— Tu te faci de rîs!... Află lumea că m-ai lăsat singură, muritoare de foame.

Şi trecînd pe alături, Didona porni hotărît spre cabină, înainte ca Ana Odeta să se dezmeticească şi să-i bareze drumul.

— Ieşi afară, ieşi! şuieră, repezindu-se după ea şi apucînd-o de mînă. Ieşi, că laşi murdărie! Ieşi, pînă nu bag cuţitul în tine!

Dar era prea plăpîndă să urnească o asemenea mătăhală. Mătuşa se şi aşezase pe pat, în voie, şi cerceta perna, cuvertura, pereţii cabinei. Pe urmă deschise poşeta, scoase o oglinjoară, ruj, pudră, creion negru şi începu să-şi dreagă figura. Avea un zbenghi la coada sprîncenei; îşi mai desenă unul, îşi îngroaşă linia de sub gene, lungind-o, făcîndu-şi ochi de cadînă, îşi bătu uşor cu palma carnea obrazului, care atîrna pe fălci în două cute, ca un fel de guler — nu le văzu fiindcă îşi zîmbi mulţumită.

Ana Odeta rămase în picioare, în faţa ei, dezgustată şi paralizată de furie.

— Dumitale nu ţi-e ruşine?

— De ce să-mi fie ruşine? Că mă ţin bine?

— Că ai amant; ştie toată lumea.
— Tu n-ai? Şi crezi că nu ştie nimeni?
Rîdea satisfăcută, dar cu prudenţă, păzindu-şi pictura.
— Eşti bătrînă!
— Eu, bătrînă?!... Nu mă dau pe una ca tine!
— Ai cincizeci şi opt de ani!
— Ia te rog! Am patruzeci şi opt! (Scotoci în poşetă.) Uite buletinul!
Cifra se vedea îndreptată grosolan, de o mînă nedeprinsă cu plastografia.
— L-ai falsificat!
— Ce, am falsificat bani? E buletinul meu! Ce-ţi pasă ţie?
Rîse, plină de sine, îşi puse buletinul la loc şi schimbă iar tonul.
— Ei, hai să ne împăcăm! N-am venit cu gînduri rele.
Se uită încă o dată de jur împrejur, încercă patul cu mîna.
— Ieşi! şuieră fata, înăbuşindu-se de ruşine.
Se simţea murdărită, şi ea, şi cabina, şi totul pe lume, şi o sugruma furia că nu avea atîta putere să ia pe sus spurcăciunea şi s-o arunce în Dunăre. Didona scoase iar oglinda, îşi potrivi coafura; era pieptănată în sus, cu părul adunat sub pălărie, dezvelindu-i ceafa, care nu mai semăna de mult cu a copilelor şi s-ar fi căzut să fie ascunsă privirii.
— Şi uite, mamă, de ce venii eu acuma. Ai văzut, te-am lăsat în pace, n-am înştiinţat poliţia să te aducă la urmă.
— Sînt majoră.
— Majore ca tine!... Şi ce dacă eşti majoră?! Nu te-am crescut eu, nu te-am luat de pe drumuri? Ei, şi uite, te-am lăsat în voie. Am zis: lasă să muncească, dacă vrea, să vadă ce greu se cîştigă pîinea. Dar acum, mamă, nu mai merge. Ai pus mîna pe unu, ţine-l! Nu-l scăpa din mînă!
— Taci! izbucni fata, ridicînd braţul, cu furie.
— Vrei să dai în mama ta? Păi fără mine... Ei, haide să ne împăcăm şi vino cu el acasă! Mă ajuţi şi pe mine... Şi p-ormă, e altceva să fim două şi el unu! Dacă te las singură, ăsta într-un an face miel din tine, şi nu-i bine să-i vinzi bărbatului şi trupul, şi inima; doar una din două. Şi nu de tot: numai pe jumătate... Pe un sfert, să-ţi mai rămînă; dacă se mai iveşte vreunu? Ăsta-i om al dracului, ştie să te supună!...
Didona se ridică în picioare, autoritară — schimbă tonul:
— Ia-l şi adă-l acasă! Cum vrei, nu-mi trebuie cununie. Dar dacă nu-l aduci, te omor şi p-ormă mă omor şi pe mine! (în ochi i se citi deodată disperarea, ascunsă pînă acuma.) Sînt singură... Am avut şi

eu unu, m-a lăsat, mamă! Nu se poate să-l ţii aşa, în sărăcie. În voi e scăparea, al tău are leafă bună...

Toate erau murdare în jur. Anei Odeta îi venea să geamă, să urle...

— Ieşi! Ieşi, tîrîtură!

— Ia stai!

Didona tresări şi trase cu urechea afară, tocmai cînd Ana Odeta se repezea la măsuţa din colţ, singura armă aflată la îndemînă.

— Ce-i asta?

Afară, pe apă, se auzeau chiote de cheflii, acorduri false de armonică, glasuri de femei şi bărbaţi, chiolhan de duminică, obişnuit pe vremuri la Dunăre. Cineva cînta, cu o voce topită de băutură, dar veselă, mulţumită — un om care era conştient că viaţa este frumoasă şi lină:

În port la Brăila,
La tanti Elvira...

— El e! exclamă Didona, făcîndu-se palidă.

Cunoştea şi glasul, şi cîntecul... Într-o clipă fu afară, cu nurcile fluturîndu-i pe gît ca un şreang rupt de la jumătate, cu voaleta luată de vînt, fîlfîind în urmă, cu poşeta deschisă, lăsînd să curgă pe punte micile unelte pentru reparatul obrazului.

O barcă venea la vale, prea încărcată, cu oameni claie peste grămadă, şase sau şapte, unii întinşi pe panouri, alţii în picioare, legănîndu-se, gata să cadă, toţi veseli, bucurîndu-se că duminica este caldă şi pot să petreacă în libertate.

Un bărbat şi o fată trăgeau la rame, unul lîngă altul, neîndemînatici, ducînd barca în zigzag şi hohotind de rîs cînd îi stropeau cu apă pe ceilalţi. Din cînd în cînd, bărbatul lăsa vîsla şi, luînd de jos o sticlă, deşerta din ea pe gît, îndelung, ţinînd capul pe spate.

Tolănit pe panou, cu spinarea rezemată de o bancă, alt bărbat, cu capul gol, cu bărbia căzută în piept, în acea stare de fericire pe care o au numai beţivii cîteodată, gata să se prefacă în disperare, chinuia o armonică înghesuită în braţe, încercînd să acompanieze pe tenorul bandei.

Acesta şedea, două trupuri mai departe, pe bancul de la pupa, rezemat în spătarul cu traforaje, ţinînd pe după umeri o fată. Era un bărbat tînăr, de vreo douăzeci şi opt-treizeci de ani, scund şi bine hrănit, după cum putea să se vadă de la atîta distanţă. Faţa-i, de un

roz învineţit, grasă, rotundă, era luminată în plin de soare, nefiind umbrită decît de o buclă grea de păr roşu, care-i scăpa, ca o fleică însîngerată, de sub pălăria elegantă, dată pe ceafă. Avea haine noi, „la două rînduri“, însă mototolite îngrozitor, ca şi cămaşa, ca şi cravata, care trăgea într-o parte, agăţată în părul fetei, de o agrafă.

Tînărul cînta legănîndu-se o dată cu barca şi cu fata, pe care o ţinea, delăsător, în braţe, şi cînd deschidea gura i se vedeau patru dinţi de aur, drept în faţă, dar nu grupaţi, ci încadrînd simetric şi sistematic dinţii ceilalţi, cenuşii, ca de faianţă afumată.

Barca trecea pe lîngă şlepuri, foarte aproape. Vecinii din amonte, care prînzeau, cu oaspeţi, la masa pusă pe punte în soare, se ridicară şi se îngrămădiră spre apă, atraşi de voioşia bandei.

— Pandele! răcni Didona, deodată, cu glasul sugrumat, aplecîndu-se peste copastie, fără un sprijin de care să se ţină, ca să nu cadă.

La strigătul ei, o parte din cei aflaţi în barcă ridicară capetele; erau aşa de aproape, încît ai fi putut să-i scuipi, să le mînjeşti obrazurile.

— Pandele, Papanaşule!...

Cîntecul încetă pe dată, şi bărbatul de la pupa ridică şi el capul. Văzînd-o pe Didona, în loc să se fîstîcească, se înveseli mai tare şi, scoţîndu-şi pălăria cu mîna stîngă, cu dreapta continuînd s-o ţină pe fată, salută, cu o reverenţă galantă şi caraghioasă.

— A, ce plăcere, mamă mare! strigă, în hazul celorlalţi. Respect şi omagii!...

— Pa-pa-pa...

Didona, gîtuită, nu mai putea articula numele pînă la capăt.

— Pa-pa-paparudă! o îngînă unul din barcă.

— Mă-mă-măga...

— Mă-mă-mătrăgună!

Cineva se prinse cu mîna de scară, trăgînd barca de-a lungul bordajului; o vîslă, a fetei, se rupse, şi jumătate din ea se duse pe apă.

Acuma Didona vedea foarte bine toată societatea, dar nu mai înţelegea nimic, nu ştia ce să creadă. Îşi plimba privirea rătăcită, de la unul la altul.

— Cine-i aia? Ce se bagă în tine şi-ţi şifonează hainele?

Ana Odeta fugi şi se închise în cabină.

— E logodnica mea, mamă mare!

Societatea izbucni în chiote; numai cel cu acordeonul, în aceeaşi stare de fericire placidă, continua să scoată acorduri false, căutînd o melodie pe care nu putea s-o găsească.

— Pandele, vino acasă!

Didona începu să se clatine; şlepul se rotea ca şi cum ar fi scăpat din ancoră. Se lăsă în genunchi, să nu se prăbuşească, îşi sprijini mîinile grase şi ofilite în tablă, gest care premerge mătania, implorarea izbavei.

— Pandeleee!... (Striga lung, ca un bocet, rătăcită şi disperată.) Pandeleee, vino acasă!

Pandele îşi reluă cîntecul întrerupt; fetele îşi uniră glasul cu al lui, scoţînd sunete false şi piţigăiate, dar de o veselie fără margini:

În port la Brăila,
La tanti Elvira,
Uşor se cîştigă
Lira...

În cabină, Ana Odeta se trînti pe pat, cu faţa în jos, şi îşi astupă urechile, să nu mai audă...

Şi pe şlepul de la vale se iviseră oameni, cocoţaţi pe parapet şi pe vinciul ancorei. Cîteva bărci care treceau în jos, mai pe departe, se opriseră, şi ocupanţii, ridicaţi în picioare, urmăreau spectacolul.

— Haide, trageţi obloanele! hotărî Pandele. Mola! Mola! Dă-i drumul la vale!...

Barca se desprinse de scară şi începu să alunece încet pe lîngă bordaj. Didona vru să se ridice, s-o însoţească; nu avu putere; începu să se tîrască în patru labe, măturînd puntea cu nurcile şi risipind conţinutul poşetei, puzderie de nimicuri strînse fără rost, sau uitate. Aşa merse pînă la pupa, scoţînd scîncete, mugete, strigări răguşite, neizbutind să închege cuvinte întregi pînă la capăt; barca, numai cu o ramă, fu prinsă într-un anafor şi începu să se învîrtească încet sub consola înaltă. Bătrîna, istovită, se lungi pe tablă, cu capul deasupra apei, şi întinse braţele.

— Pandele!

— Adio şi n-am cuvinte! Ne mai vedem pe lumea cealaltă! Împingeţi barca, mă, molîilor, că parcă n-aţi trăit la baltă! Trage, nemîncatule!

Didona încercă să mai strige ceva, dar nu izbuti; nu scoase nici un sunet din gît, decît un rîgîit, ca al omului care varsă. Barca se desprinse, în sfîrşit, din anafor şi începu să se ducă încet la vale, ieşind de sub consolă, de-a latul. Cu o putere neaşteptată, fiindcă

zadarnic şi-o căutase mai înainte, bătrîna izbuti să se ridice în genunchi; văzută din barcă, mare, lăbărţată, cu ochii ieşiţi din cap, cu falca de jos tremurînd, dezarticulată, înfăţişarea ei ameninţătoare putea să te înspăimînte, ca a unui animal gigantic care se zvîrcoleşte înainte de moarte.

— Pandele! (îşi regăsi, de data aceasta, şi glasul, dar cu un timbru tulbure, altfel decît al omului.) Pandele! Te omor!

De jos, izbucniră iar hohote, acoperind suspinele armonicii, monotone şi false. Barca se ducea, de-a latul; în cîteva clipe avea să fie departe. Didona strigă încă o dată:

— Te omor!

Şi nu mai văzu decît perechea de la pupa bărcii, înlănţuită, Pandele făcîndu-i bezele în hazul tuturora — rîsete venite parcă de sub apă. Atunci se ridică, înhăţă cu amîndouă mîinile o cange, fără să lase poşeta, şi, ţinînd-o în faţă ca pe o lance, se aruncă în gol cu un răget sălbatic, urmărind să cadă asupra amantului, să-l străpungă şi să-l zdrobească.

Dar barca se dusese cu un pas prea departe; căzu cu capul în copastie — trosni copastia sau ţeasta — scăpă cangea din mîini, şi trupul lat plesni apa.

Chefliii nu-şi dădeau seama ce se întîmplase. Izbucniră în rîs, rîsul acela inconştient şi stupid, stîrnit în prima clipă de omul care cade.

— Ia te uită la ea, cum plonjează! strigă unul, căutînd-o curios cu ochii pe apă.

Nu mai era.

Pandele îşi strînse fata în braţe.

— Mă, unde-i campioana?! se miră altul.

Privind din alte părţi, sensul scenei devenea tragic. Un om de pe şlep îşi smulse haina şi se aruncă în apă, neţinînd seama cît era de rece. Ceilalţi alergau, strigau, făceau semne alarmante. Cîţiva coborîră într-o barcă şi prinseră să se rotească repede, răscolind valurile şi căutînd la fund cu cangea. Omul care sărise în apă ieşi la suprafaţă, mai jos, trase aer în piept şi se afundă iarăşi...

Banda veselă se ducea la vale, continuînd să chiuie şi să hohotească. O bătrînă de pe şlep, care îşi înfipsese mîinile în părul sur, cu un gest de groază, îi privi, în neştire, pînă ce fură aproape; abia atunci se dezmetici şi răcni la ei, ameninţîndu-i cu braţele slăbănoage:

— Huo, descreieraţilor! Huo, beţivilor! Petreceţi, şi femeia se-neacă!

În sfîrşit, chefliii tăcură şi aruncară de jur împrejur priviri nedumerite, tot fără să înţeleagă pe deplin ce se întîmplase. Barca se ducea rotindu-se domol, luată de ape, şi în liniştea care se lăsase asupra ei, şi-asupra Dunării deodată, se auzea numai răsuflarea armonicii, falsă. Armonistul, cu bărbia în piept, încălzit molcom de soarele toamnei cînd pe o parte, cînd pe alta, apăsa clapele cu mişcări uitate în degete, mintea lui călătorind cu cine ştie ce vise, departe...

Ana Odeta ieşi din cabină cînd auzi răcnetele şi plesnitura în apă. Privi, împietrită. Pălăria de amazoană, cu calota în jos, se învîrtea în anafor, încercuind locul dramei, neagră, ca un cioclu care caută: n-avea ce să găsească...

Oamenii de pe şlep se întoarseră. Ieşi, istovit, şi cel care se afundase: dîrdîia, era slab, i se vedeau coastele sub cămaşa udată.

Femeia bătrînă bocea, cu mîinile în păr:

— S-a înecat, s-a înecat... Arză-te-ar focu, Dunăre ticăloasă!...

Ana Odeta văzu lucrurile moartei înşirate pe punte: ruj, oglindă, pieptene, pudrieră, creion, cutie cu rimei, spelci, agrafe, un bilet de tren, cenuşiu, de clasa a treia, o cutie de chibrituri, ţigări răvăşite... Se aplecă, le luă unul cîte unul şi le aruncă în Dunăre, cu gesturi mecanice.

Pe urmă, deschise uşa cabinei şi fereastra, să intre aerul, iar ea se urcă în ghereta timonei, cu geamuri de jur împrejur şi înaltă. Dunărea se vedea, în sus şi în jos, pînă departe. Barca beţivilor tot se mai învîrtea pe firul apei. Pe şlepuri, oamenii se aşezaseră din nou la masă.

După un timp, pe care nu-l măsurase, văzu pălăria de amazoană ducîndu-se pe apă. Un val o scosese din anafor — plutea încă, şi semăna, într-o altă proporţie, cu o caravelă ciudată, un vas de ciumaţi, vopsit în negru, cu velatură neagră — semn de moarte şi de groază.

Dar Ana Odeta nu era îngrozită, ci eliberată, calmă şi rece ca fundurile pustii ale apelor. Îşi rezemă bărbia de timona uriaşă, căreia pana cîrmei, mişcată uşor de valuri, îi transmitea legănarea ei, de departe. Privi Dunărea mult timp, pînă i se aşeză ceaţă pe ochii în culoarea soarelui, irizată... „Dunăre, Dunăre — se gîndea — pe toate le vezi, pe toate le ştii, pe toate le speli... Dar iertarea ta este nedreaptă!...“

Toate erau ude: pămîntul, tabla, cărbunii — care scoteau fum negru, mult — hainele oamenilor, neapăraţi îndeajuns de copertinele făcute anume — prelate întinse pe stîlpi — dar înmuiate, pătrunse de ploaie şi scuturate de vînt.

Octombrie se sfîrşea în acest ţîrîit egal, rece, monoton, care nu contenea şi nu-şi schimba ritmul de aproape trei săptămîni. Cala era brăzdată de şanţuri, ca la grădinărit să ajute scurgerea apei, să nu stagneze, înfiltrîndu-se prea mult în pămînt; dar pămîntul, deşi nisipos, de mult n-o mai primea, era sătul, prefăcut în clisă — cizmele lăsau urme adînci.

Pierise voioşia de la început; oamenii munceau, negri la chip, încruntaţi, muţi, pătrunşi de umezeală pînă la încheieturi. Unii se opreau din cînd în cînd, îşi îndreptau mijlocul, îşi mişcau umerii, îşi dădeau cîte un pumn în locurile unde se simţeau amorţiţi şi priveau cerul mohorît, fără să zică nimic. Se legaseră să nu întrerupă lucrul nici măcar o zi, dar cine bănuise că o să plouă atît?...

Ziarul local pomenea de succesele lor zi de zi — vedeau afişele, dimineaţa, la tutungerii; în redacţia ziarului era desigur cald, mirosea a cafea şi-a tutun. Nici ziarele din Capitală nu uitaseră de ei; o dată, de două ori pe săptămînă îi aminteau, numele unora erau acum ştiute, de la ţărmul mării pînă dincolo de munţi: Arici Vasile în întrecere cu vestitul Amarinei Marin de la Galaţi, pe care îl lăsase în urmă, de curînd. Şi alţii, Rogoz, Hristu, Bandă Victor, Popic — şi toţi laolaltă: Şantierul Victoria...

Ce faci? N-ai încotro, mergi înainte şi strîngi din dinţi!... Ce-o să fie la urmă, dacă n-o ieşi bine?... Numărul celor care se îndoiau creştea — parcă erau alţi oameni decît cei ce chiuiseră, aşa de voinici. Ştiau că pentru a izbîndi, trebuia să nu piardă nici un minut, şi ploaia, oricît se luptau cu ea, îi făcea să piardă ore întregi. La început îşi spuneau: „Le cîştigăm mîine“ — dar a doua zi, paguba creştea şi mai mult... Nu se mai auzeau strigăte, glume, chiuituri: numai huruitul forjelor, păcăneala ciocanelor automate, parcă într-un ritm mai obosit, şi cîte o vorbă, surdă, ici-colo:

— Nituri!... Cărbuni!...

Altfel toţi păreau muţi — vorbea pentru ei ploaia, picurînd pe prelatele întinse între stîlpi.

Oamenii care lucrau pe cală aveau glugi, mantăi şi cizme de cauciuc. Maistrul Golgota se dusese la birou în prima zi de ploaie, luni, cu rînjetul lui cunoscut.

— Tovarăşe director, mă opun ca oamenii să lucreze în ploaie, fără protecţie. Datoria şantierului...

— Şi de ce spui abia azi? Pînă acum de ce-ai tăcut?

— Am şi alte griji.

— Cînd ai venit?

— Chiar acuşi!

Era ora şapte şi un sfert. Întîrziase puţin, dar, ca şef al calei, nu ponta la poartă şi, fiindcă mai făcea şi alte munci, nu putea fi luat din scurt.

— Bine, tovarăşe Golgota! răspunse Matei, privindu-l în ochi. Mă bucur că ai grijă de muncitori. Îmbrăcămintea de protecţie se distribuie chiar acum. E drept c-ar fi trebuit s-o dăm mai demult, dar n-am bănuit că o să înceapă ploaia de luni. Drum bun!

Maistrul Golgota nu băgase de seamă cînd sosise vagonul cu cizme şi mantăi de cauciuc, curînd după ce directorul se întorsese de la Bucureşti, şi doar trecuse pe acolo cînd se descărca, îl văzuse pe Cocoş învîrtindu-se prin faţă, i se păruse mîndru ca un păun — dar atunci îi era gîndul la altele, umbla prin curtea şantierului cu capul în nori şi cu sufletul cătrănit.

Se duse pe cală, văzu că se fac copertine în locurile unde era de nituit — bine! Avu grijă să se ştie că toate aceste măsuri se datorau lui.

— Omul nu e de fier, să-l aperi cu minium de plumb! Rugina la el se cheamă gripă, pneumonie şi reumatism...

Numai că oamenii se mişcau greu în îmbrăcămintea de cauciuc, năduşeala le rămînea lipită de trup. Cizmele se prindeau în clisă, şi cînd făceai un pas mai iute, te pomeneai cu piciorul gol...

În acest ţîrîit fără oprire, în faţa cazangeriei noi, sus, se punea tachelajul motonavei — tablele de fund erau pregătite, avea să înceapă montajul, curînd. Locul rezervat vasului, jos, rămînea părăsit; cine s-ar mai fi încumetat să-l folosească, dacă se ştia cît e de instabil? Dar şi aşa, să construieşti o navă sus, parcă în văzduh! Mulţi se întrebau cum au s-o coboare de acolo, cum au s-o ducă la Dunăre, că doar nu era butoi, să-i dai vînt... A, da, ţărmul Dunării va fi unit cu terenul de sus, rampa de lansare, grinzi de beton în pămînt!... O fi! Să vedem atunci... Deocamdată, unora patul de construcţie al motonavei li se părea că seamănă cu un cuib de cocostîrc...

Dar orice îndoială, orice nedumerire ar fi avut, oamenii munceau, cu sprîncenele încruntate, posaci şi tăcuţi; nimeni nu stătea cu mîinile

în sîn, şi graficele, pătate de ploaia care le izbea pieziş, continuau să înscrie curba strădaniei lor.

Sînt plante cărora le prieşte umezeala; la fel ca o astfel de plantă, între numele cunoscute, se ridică deodată unul nou, de care nu se vorbise pînă atunci; un flăcău de nouăsprezece ani, Gică Spirea — i se spunea Gică Prichindelul, fiindcă era şi plăpînd, şi mic — bătu într-o zi două nituri mai mult decît Arici. Toţi din echipa lui erau tineri — şi el însuşi nu se calificase nituitor decît de trei luni. Ochii se îndreptară asupra lui, uimiţi; bănuitori, pizmaşi, nedumeriţi...

Arici Vasile se înfăţişă sub prelata lui, gîndindu-se dacă nu cumva la mijloc era vreun vicleşug.

— Ce făcuşi, mă? Pe cine vrei tu să duci?

Gică Prichindelul îi fusese ucenic, învîrtise la forjă, pe urmă ţinuse daianul, pînă mai ieri-alaltăieri, iar acum uite la el! — oul mai deştept decît găina, poştalionul mai iute decît caii — unde s-a mai pomenit?

Se adunară mai mulţi, în timp ce Arici, încă neîncrezător, examina niturile pe rînd.

— De unde ai început?

— Uite, de ici!

— Cine le-a numărat?

— Noi toţi, şi tovarăşul Caras, normatorul!

— Şi de unde ştiu că nu sînteţi vorbiţi?

— Numără-le şi dumneata; avem timp.

— Păi nu aşa, mă, pui de curcă! De unde ştiu eu că sînt bătute azi? Dac-ai pus la socoteală din alea de ieri?

Gică se înroşi.

— Nea Vasile, nu cumva mă faci hoţ? Dumneata mi-ai pus ciocanul în mînă, dar să ştii că odată uit!

— Şi nu-l face pui de curcă! interveni un tovarăş de echipă, cel mai mărunt.

Un om mai vîrstnic, de la alt şlep, glumi:

— Mai ales că pe ploaie puii de curcă n-o duc! Ăstuia îi prieşte, nu vezi?! Bravo, mă Gică, da să te vedem şi-n altă zi!

— Mîine! răspunse flăcăul, înfipt.

Arici îşi scărpină, pe sub glugă, părul ud.

— Şi cum faci, mă, ia spune-mi! îşi iscodi ucenicul, tot bănuitor, dar cu glasul mai blînd.

— Cum am învăţat de la dumneata: întîi controlăm găurile, la rînd, eu cu Andrei.

— Aşa, hm!

— Da nu le controlăm dimineaţa, ci seara, şi care nu-i bună, o însemnăm cu cretă şi chemăm s-o alezeze numaidecît, să nu ne ţină în loc a doua zi.

— Aşa! Hm!

— Cît noi facem asta, ceilalţi aduc nituri şi cărbuni, să-i avem la îndemînă, că altfel, cînd se înghesuie toţi, nu mai răzbim...

— Aşa? Zi!

— Şi unul din noi, pe rînd, vine în fiecare zi cu un ceas mai devreme şi pregăteşte forja, să fie încinsă, şi niturile înroşite la şapte fix.

— Aici te-am prins! Umbli cu cioara vopsită! Dacă lucrezi duminică, sigur că mă baţi luni!

— Păi nu-i aşa, nea Vasile! Socoteala începe de cînd bat primul nit; restul mă priveşte. Şi în locomotivă faci foc dinainte, dar timpul de mers se socoteşte de cînd ai pornit.

Nu era argumentul cel mai lămuritor — regulamentul întrecerilor îi arăta dreptatea foarte explicit — şi normatorul, Caras, interveni, punînd lucrurile la punct.

— Fă şi dumneata la fel! urmă Gică. Eu nu mă opun!

Arici strînse din dinţi, pus la ambiţie de un copil.

— Bine, Prichindelule! Să te vedem mîine!

Toată săptămînă luptară întins şi nedecis — cînd Gică înainte, cînd Arici, la diferenţe foarte mici — pînă ce sîmbătă, spre mirarea tuturor, primul nu fu nici unul din ei, ci Topor, care învinsese tăcut.

— Oricum, mă copile, zise Arici, te-ai ţinut bine, şi eu nu mă supăr! Că şi tu, şi Topor mi-aţi fost ucenici. De la leafă mergem împreună să vă cinstesc cu un pahar de vin!

Gică se duse, bău, altfel ar fi fost ruşine, bărbat în toată firea! — nu putea mărturisi că îi era cam silă de vin; cu berea se mai împăca, dar să bei bere după o săptămînă de umezeală şi frig, înseamnă să fii nebun. Veni acasă tîrziu, nu mîncase nimic, se învîrtea strada cu el, şi casele parcă stăteau cu temeliile în sus. Duminică dimineaţa îi fu rău, după-masă rămase mahmur, seara cînd se culcă simţea încă gust de cocleală în gură, iar cînd se trezi, luni, era vlăguit.

„Zi aşa, nea Vasile, mi-o făcuşi!“ se gîndea, pe drum, scîrbit de el însuşi, de vremea rece şi de ţîrîitul ploii, necontenit.

Adică îşi închipuia că fostul lui meşter îl îmbătase anume ca să-l doboare mai uşor. Pînă să ajungă la poartă, Gică strînsese destulă

ambiţie, ca să învingă vlăguiala din trup. Focul la forjă era aprins, niturile pregătite, ceilalţi din echipă veniseră şi ei, tocmai atunci.

Trecînd pe lîngă Arici, îl privi chiorîş. Văzu însă cu mirare că meşterul şi rivalul său era pămîntiu, se uita în jur posac şi părea tare acrit.

— Bună dimineaţa, nea Vasile! Te ţii?

— Azi nu mă ţin, mă. Ai învins!

— Păi de ce?

— Tu nu vezi? Nici pînă acum nu m-am înzdrăvenit. A fost vinul prost, nu ştiu ce dresuri i-o fi pus pungaşul de Temistocle. Îmi vîjîie capul de nu pot să-l duc!

— Nea Vasile, nu ştiu cum să spun... vorbi Gică, încercat de remuşcări, după ce îl încercase otrava din vin. Iartă-mă, am gîndit cu păcat. Credeam că anume m-ai îmbătat, ca să...

— Nu spune mai departe, că te strîng de gît! Va să zică aşa: eu te chem, te cinstesc, te pun în rînd cu oamenii voinici şi tu gîndeşti prostii?! Apoi, măi băiete, iaca, îmi pare rău că mi-ai fost ucenic!

În ziua aceea, nici Gică nu lucră cu prea mult sîrg — sînt zile proaste în viaţa oricui. Şi tocmai cînd îl apăsa mai tare nemulţumirea de a fi greşit, se pomeni cu inginerul Staicu în coasta lui.

— Ia stai puţin!

Gică Prichindelul îşi văzu de lucru, ca şi cînd n-ar fi auzit.

— Hoo! Stai, dacă-ţi spun.

Dintr-un salt, delegatul ministerului fu pe schelă, cu capul sub prelata pe care apa pătrunsă aluneca spre margini, în rîuleţe cenuşii.

— Sînt în întrecere, tovarăşe inginer! răspunse tînărul nituitor, fără să întoarcă ochii spre el.

Inginerul îl îmbrînci.

— Întrecere de capul tău? Pe mine nu mă interesează cîte nituri baţi într-o zi...

Şi, fără să aleagă, ridică ciocanul, să dea jos nitul proaspăt bătut. Gică mai îndurase asemenea control şi în alte dăţi şi tăcuse, strîngînd din dinţi: mai mult timp pierzi discutînd. Dar astăzi, după mahmureala de ieri, după cuvintele mustrătoare ale lui Arici, cu nemulţumirea surdă pe care o avea în suflet şi cu acreala din trup, nu îngădui. Cît era de mic, înhăţă ciocanul inginerului şi i-l smulse din mînă, ca pe nimic.

Erau faţă în faţă, nituitorul uitîndu-se în sus, cu ochii scăpărînd, la cel care îl zădăra din senin.

— Tovarăşe inginer, zise, aprins, uitînd să fie respectuos, am trei nituri bătute greşit, le ştiu şi le schimb eu, nu le las aşa, că nu sînt tîmpit. Dar dacă vă atingeţi de altul, şi s-o vedea c-a fost pe nedrept, atunci...

— Atunci ce? interveni, ca tunetul, să-l stîrpească, un glas pornit de jos.

Era maistrul Golgota, care patrula prin apropiere, făcînd garda inginerului Staicu, şi care, simţind gîlceava, sosise la timp.

Gică n-ar fi îndrăznit niciodată să se pună cu el, dar acum era pornit; nu se stăpîni, uită că maistrul Golgota putea să-l facă zob numai cu un pumn.

— Atunci îl scuip, na, asta fac! Şi-l arunc jos de aici! Şi mai lăsaţi-mă în pace să-mi fac meseria. Şi mai duceţi-vă dracului amîndoi, că vă...

Ar fi spus mai mult, se înfierbînta fără voie cu fiecare cuvînt, dacă nu se repezea Arici, de la şlepul vecin:

— Taci!... Iar dumneata, tovarăşe inginer, vezi-ţi de drum!

Arici nu era copil; cuvîntul lui, aspru, dar cumpănit, care nu se auzea în fiecare zi, mai ales cu tonul de acum, făcu să înceteze lucrul, de jur împrejur. Maistrul Golgota dispăru; înţelegea să ţină partea inginerului Staicu, în sufletul lui avea legămînt, însă nu voia să-i ridice pe muncitori împotrivă — nu era nimerit.

— Am să vă fac raport la amîndoi! ameninţă inginerul, după ce-şi reveni.

Coborî de pe schelă şi se uită înapoi, la Gică Prichindelul, care, cum stătea sus, fierbînd, părea mult mai înalt şi mai vînjos.

— Iar tu ai să zbori de-aici! Şi dacă te-o mai primi vreun şantier...

Nu-şi sfîrşi vorba, spre norocul lui; se duse prin glod, înjurînd în gînd.

Gică primi aspră mustrare în scris; Donos îl chemă seara şi-l mai mustră şi el, nu prea blînd.

— Tu trebuie să respecţi disciplina şantierului mai bine decît alţii şi să fii exemplu la mulţi.

— Păi cum...

— Ascultă mai întîi: de muncit munceşti bine, aşa cum m-am aşteptat, fiindcă altfel n-aş fi stăruit să se facă echipe numai cu tineri; am vrut să aveţi şi voi prilejul să arătaţi ce puteţi celor mai bătrîni. Că munceşti bine, te felicit, dar dacă nu-ţi măsori vorbele şi nu ştii să te porţi, degeaba mai ai nume bun!

— Tovarăşe Donos!...

— Hai, răcneşte şi la mine acum!

Gică ridicase tonul, socotea mustrarea nedreaptă, nu se mai putea stăpîni. Strînse pumnii, îşi lăsă bărbia în piept şi tăcu, nemulţumit.

— Uite, vezi, aşa te porneşti! Dacă nu te-aş fi oprit...

— Tovarăşe Donos, dă-mi voie să spun şi eu un cuvînt.

— Dacă judeci mai întîi, şi nu ridici glasul, poftim!

Aşteptă cîteva clipe, să-i întîlnească ochii, pe care însă flăcăul continua să-i ţină ascunşi, îndreptaţi în pămînt.

— De ce nu vorbeşti?

— Judec!

Donos rîse, înveselit.

— Ei, haide, zi! Poate că de azi-dimineaţă ai judecat destul!

— Atunci, vreau să te întreb: să fi fost dumneata în locul meu, ce-ai fi făcut? Cum s-a întîmplat, ştii. Dacă vrei să te gîndeşti, aştept, că nu sînt grăbit.

— Mă Gică, tu eşti isteţ şi hazliu! Ce-aş fi făcut eu? Dacă eram nituitor?

— Da!

— Păi, ca să-ţi spun drept, cred că i-aş fi pus mîna în gît şi aş fi dat cu el de pămînt!

— Apăi vezi? Eu încă n-am făcut atît!

— Dar să fi fost numai nituitor, nu secretarul organizaţiei de partid!

Tînărul îl privi lung.

— Ai înţeles? Iar tu eşti utemist! Altă dată ai grijă cum te porţi. Cînd vezi o nedreptate, n-o îndura, dar n-o îndrepta tu, dacă nu ţi-a dat nimeni puteri; vino şi spune — şi se găseşte cine să judece şi să ia hotărîri. Şi-acum du-te; nu-ţi spun mai mult!

Scurta gîlceavă dintre Gică şi inginerul Staicu, oprită la timp, nu stîrni vîlvă şi se uită curînd, o şterse ploaia, cum ştergea, de seara pînă dimineaţa, urmele cizmelor în glodul clisos şi adînc. Îngheţat, ud, posomorit, fiecare îşi căuta de munca lui, în acel orizont îngust şi apăsător creat de aerul ud. Dacă ar fi fost senin, oamenilor le-ar fi rămas timp şi pentru sporovăială, şi cu o pornire firească ar fi căutat să afle ce se mai întîmplă ici-colo, cu unul, cu altul, fiindcă doar trăiau laolaltă, şantierul însemna pentru ei al doilea cămin, şi, indiferent de simţămintele pe care şi le purtau, nici unul nu-i era celuilalt străin. Dar aşa, chinuiţi de ploaie şi neliniştiţi de prelungirea ei peste obişnuit, iar pe de altă parte, dedaţi muncii pe care graficele o înregistrau,

amintindu-le într-una unde trebuie să ajungă în cutare zi, faptele celelalte, nelegate de acest proces mut şi îndîrjit, îi interesau mai puţin.

Numai cîţiva luaseră cunoştinţă de descoperirea maistrului Golgota, în legătură cu o barcă, de la un şlep, cu care cineva trecea peste Dunăre, din cînd în cînd...

Într-o zi, Donos intră în birou cu o hîrtie în mînă — un desen — şi-l puse în faţa lui Matei, foarte posomorît.

— Ia, te rog, priveşte aici!

În desen se vedeau două siluete omeneşti, un bărbat şi o fată, priviţi din spate, mergînd mînă în mînă în peisajul foarte cunoscut, pe malul Dunării, pe sub sălciile care îşi împleteau coroanele deasupra lor, făcîndu-i să pară şi mai uniţi. Deşi chipul le rămînea ascuns, desenatorul izbutise să redea atît de caracteristic şi de viu atitudinea, mişcarea, încît oricine îi văzuse o dată i-ar fi recunoscut.

Matei se recunoscu, în pantalonul lui de doc, strîns pe mijloc, cu cămaşa albă ştiută de toţi, suplu, protector şi tandru — şi, cu toată mirarea, cu toată surpriza şi nedumerirea, se pomeni zîmbind. Silueta de lîngă el, deşi redată la fel de vag, o reprezenta totuşi pe Ana Odeta atît de precis şi de viu, cu fusta sugrumată sub cordon, ca o copie feminină a alcătuirii lui, cu bluza ei simplă, care nu-i răpea nimic din acel farmec inedit, amestecul de femeie şi copil, încît avu impresia ca ea e aievea lîngă el, parcă îi simţi căldura mîinii şi pulsul zvîcnind.

— Ce-i asta? întrebă, nedumerit şi senin.

Dedesubt scria, cu tuş: „Romanţă fără cuvinte; nu-i stînjeniţi!“

Donos răspunse, enervat de zîmbetul lui:

— Cred că ştii mai bine decît mine.

— Da. Şi?...

— Te-ai recunoscut?

— Da; desenul e foarte bun.

Zîmbea, senin.

— Eşti inconştient? Noroc că Măcărescu a venit să mă întrebe, destul de încurcat. Dacă nu-l opream, ai fi văzut desenul la gazeta de perete azi după-masă — şi l-ar fi văzut toţi. Crezi că ar fi fost bine? Directorul şantierului...

Matei se înroşi.

— De ce l-ai oprit?

— Fiindcă-i fără cuvinte! Acuma ştii? Fiindcă gîndurile noastre, cînd criticăm, sau cînd lăudăm, trebuie spuse deschis!

— Puteai să-l laşi, desenul vorbeşte destul de lămurit!

— Eşti nebun? De asemenea intrigi crezi că avem nevoie acum? Oamenii se chinuiesc în ploaie, sînt descurajaţi, noi ne luptăm din răsputeri să-i îmbărbătăm, să nu-i pierdem pe drum, iar tu...

— Iar eu, ce? Stau cu mîinile în sîn? Mă îmbăt şi umblu pe două cărări? Îmi pierd nopţile prin cîrciumi? Petrec, chefuiesc? M-a văzut cineva stînd? Şi tu, care mă cunoşti şi mă vezi în fiecare zi, poţi să te plîngi? Ştie altcineva mai bine decît tine ce fac eu aici? Cîte nopţi nu dorm şi cîte ore pe zi mă frămînt? Crezi că oamenii care muncesc jos îmi sînt străini? Crezi că nu cunosc greutăţile lor? Le cunosc la fel de bine ca tine, dacă vrei să ştii, şi am mai multe griji!

Vorbind, Matei uitase desenul, se aprinsese, fierbea, simţindu-se nedreptăţit; fără să-şi dea seama, indignarea lui crescînd depăşea obiectul, răspundea unor învinuiri imaginare, neliniştii prelungite, întrebărilor îngrijorătoare de fiecare zi, nu dorinţei de a ocoli.

Donos îl aşteptă pînă la capăt, apoi spuse liniştit:

— Cine din noi are griji mai mari, să nu vorbim acum... Am venit pentru altceva, şi te rog să-mi răspunzi: ce vrea să însemne acest desen?

— Exact ceea ce vezi şi tu!

— Adică, este adevărat?

— Da! răspunse Matei, privindu-l în ochi, deschis.

Pe chipul lui Donos trecu o paloare, apoi se aşternu un văl purpuriu. Glasul lui se schimbă, deveni sever şi rece, ca al unui străin:

— Dacă ai greşi ceva în conducerea şantierului, ţi s-ar ierta, fiecare mai avem de învăţat; nu se face nimic perfect de la început. Îmi pare rău că trebuie să-ţi spun, dar fapta pentru care am venit aici nu are scuză; din cauza ei s-ar putea să pierzi chiar şi carnetul de partid.

Matei îl privi întîi mirat, ca şi cînd ar fi auzit cuvintele în vis, apoi păli şi întrebă, gîtuit:

— Cine să mi-l ia?

— Cine-i în drept.

— Nu-i nimeni în drept să mă judece, atîta timp cît conştiinţa mea nu recunoaşte că am săvîrşit ceva nepermis. Sau oare nu-mi îngădui ceea ce-i este îngăduit fiecărui om de pe pămînt?!

— Dar cum?! izbucni Donos, indignat de argumentele lui. Tu nu-ţi dai seama ce e îngăduit şi ce nu? Directorul şantierului, cu o muncitoare aflată la cheremul lui...

— Nu-ţi permit!

— Linişteşte-te şi nu mă sili să plec, fiindcă atunci te chem să continuăm discuţia diseară, la şedinţa de partid, unde nu ştiu dacă o să-ţi fie mai uşor!

— Cheamă-mă!

Ridicaseră glasul amîndoi şi se înfruntau ca doi inamici.

— Poftim, cheamă-mă şi judecaţi-mă o sută de inşi; am ce să vă răspund, reluă Matei, nestăpînit. Du-te şi la judeţeană, plînge-te tovarăşului Stoian; am ce să-i răspund!

Donos îl privi lung. Dacă-i răspundea cu acelaşi ton, ajungeau să se ia de gît. Se ruşină de neîndemînarea lui şi tăcu. Abia după ce fu stăpîn pe el vorbi, calm, rece şi hotărît, dar nu lipsit de acea afecţiune ascunsă pe care părintele, cînd mustră, o păstrează fiului rătăcit:

— Matei, dar tu nu înţelegi că n-ai voie să te porţi oricum?

Toţi ochii sînt îndreptaţi asupra ta, oamenii comentează trei zile un cuvînt al tău, îţi judecă fiecare gest, te urmăresc şi te văd oriunde te duci; tu nu poţi să te ascunzi între patru pereţi, şi fiindcă eşti tot timpul în ochii lor, nu-ţi este îngăduit să greşeşti!

— Ce-am greşit?

— Oare nu-ţi dai seama, nu înţelegi? Fata asta...

Matei îl opri cu un gest ameninţător:

— Să nu spui un cuvînt rău de ea, că...

— Ai fi în stare să mă loveşti? zise Donos, mîhnit. Aici am ajuns?... Eu să spun un cuvînt rău despre ea? Tu nu mai vezi, nu mai înţelegi nimic? Nu-ţi dai seama că oricît aş ţine la tine, pe ea vreau s-o apăr mai întîi?

De unde pînă acum spumegase, Matei se schimbă deodată; după o clipă de nedumerire, pe chipul lui se citi o mîhnire care-i adîncea trăsăturile, făcîndu-le aproape dureroase. Iar în glasul lui, consternat, se simţi o sinceră, spontană şi caldă vibraţie omenească:

— Donos, dar o iubesc!

Îşi privi prietenul atît de deschis, de intens, încît acesta se simţi intimidat şi confuz.

— Stai jos, Donos!

Ieşi de după birou, se aşeză pe celălalt fotoliu şi se aplecă în faţă, mult, cu coatele pe genunchi.

— O iubesc, şi cred că de foarte mult timp, fără să fi ştiut. Ea era mică atunci, nu puteam să mă gîndesc, n-am înţeles ce va fi, dar pesemne am păstrat inconştient amintirea ei, pînă ce am întîlnit-o acum... Tu ştii ce viaţă am dus; n-am stat niciodată prea mult într-un

loc, n-am avut cînd să mă leg de ceva, nu am casă, nu am părinţi, pe nimeni să-mi fie aproape, în afară de prietenii şi tovarăşii cu care am muncit alături şi am luptat, fără răgaz şi fără alt scop decît să ajungem unde sîntem acum. N-am avut alături de mine un suflet înrudit cu al meu, o inimă care să tresară la apropierea mea şi să bată în acelaşi ritm. N-am ştiut ce înseamnă o floare pe masa unde mănînc, perna pe care mi-am pus capul n-a fost netezită niciodată de mîna unei femei, casele în care am locuit mi-au fost străine şi reci, am intrat în ele ca să dorm, să mă odihnesc sau să mă ascund; n-am văzut ce perdele aveau la ferestre, ce podoabe pe pereţi; nici o făptură care să-mi fie dragă nu s-a apropiat de patul meu să-mi vegheze somnul, s-o simt ca prin vis şi să mă trezesc zîmbind... Donos, aşa au trecut anii mei. Acum e pace, muncim liniştiţi, dar, vezi tu, drumul tot nu s-a sfîrşit, e o altă luptă acum. Ştii bine că nu fug de ea, am rămas în linia întîi. Femeia care mi se cuvenea e aici, şi apropierea ei mă face fericit. Cînd mă gîndesc la ea...

Se opri puţin, răsuflă şi zise, timid:

— E frumoasă, Donos! Spune-mi, cum o vezi tu?

Donos şovăi:

— Ţi-am mai spus o dată, demult.

— Da, ştiu, în prima zi cînd am întîlnit-o aici. E frumoasă, dar nu numai atît... Are o altă frumuseţe, care nu se arată oricui. Crezi că sînt orbit?

— Nu!

— Cînd mă gîndesc la ea, mi se pare că avem acelaşi cămin... Şi sînt fericit...

Tăcu puţin, clipi şi încheie, simplu şi naiv:

— Asta e, Donos! O iubesc! N-am ce să-ţi spun mai mult...

— Ajunge cît ai spus!

Donos se ridică, se duse la geam şi privi în curtea şantierului, udă de ploaie, sub cerul cenuşiu, răvăşit de vînt. Cînd întoarse capul, lumina rece care îi venea din spate îi estompa trăsăturile, încît Matei nu desluşi nimic pe chipul lui; dar glasul îi era altfel acum:

— Te înţeleg... Cred... Socotesc că nu am dreptul să te judec; mai degrabă te-aş pizmui. Nu te sfătuiesc nici să minţi, nici să te ascunzi. Dacă au să te judece alţii, răspunde-le cum mi-ai răspuns mie.

— Crezi că aş putea să repet? Donos, ceea ce ţi-am spus ţie astăzi n-am să mai spun nimănui.

Donos ridică din umeri, apoi după o pauză se apropie de birou şi zise pe jumătate amuzat, pe jumătate gînditor:

— Ştiu pe cineva care o să sufere cînd o afla, dacă n-a aflat pînă acum!

— Nu cumva eşti tu?

— Eu?!... Ei, măi Matei!...

Nu spuse mai mult. Întinse mîna să ia desenul.

— Mă duc.

— Nu mi-l laşi mie?

— Ţi-l las, numai nu te apuca să-l prigoneşti pe desenator. Altcineva l-a îndemnat, şi să nu crezi că o să fie mulţumit cu atît!

Matei parcă nu-l auzi. Luă desenul, merse cu el la geam, îl mai privi o dată, apoi se întoarse şi îl puse sub cristalul de pe birou...

Cînd ieşi, peste cîteva minute, îmbrăcîndu-şi din mers haina scurtă de vînt, dădu peste Ilie Conţu, care aştepta să intre la el şi părea nehotărît.

— Tovarăşe director, bîigui şeful serviciului administrativ, aveţi puţin timp?

— Tocmai mă duceam jos. E ceva urgent?

— Nu-nu... Vroiam să vă spun ceva...

— Îmbracă-te şi hai cu mine; îmi spui pe drum.

— Lăsaţi, altă dată; nu pot aşa... E ceva personal.

— Vino cînd mă întorc.

— Da, da, lăsaţi, vă găsesc eu; nu sînt grăbit...

Şi curajul lui Ilie Conţu se topi încă o dată, zadarnic, după ce-i trebuise multă vreme să şi-l adune în sîn.

Matei străbătu aleea care ducea spre cală; iarba, pe peluze, mustea de apă, iar florile, de mult scuturate, mai aveau doar tijele cenuşii, scheletice, înmuiate de ploaie; vîntul le scărmăna, făcîndu-le să foşnească, şi foşnetul lor părea un scîncet jalnic — poate îşi plîngeau splendoarea de peste vară, despuiată.

Şi lunca jos, la sudul calei, şi sălciile de dincolo, pădurea întinsă peste baltă erau despuiate; colinele din zare, roase de apă, pierdute în negură, făceau un fundal dezolant peisajului — toamna rece şi udă stăpînea spaţiul. Numai Dunărea, mai cenuşie, mai învolburată, îşi urma drumul, nesupusă, puţin supărată, fără să fi pierdut nimic din străvechea-i majestate.

Ajuns deasupra falezei, Matei se opri şi înfruntă ploaia, care îl bătea în faţă. Cala semăna cu un bivuac, ai fi zis că o oştire surprinsă de

toamnă făcuse popas, prelatele puse pe stîlpi semănau cu nişte corturi, şi fumul forjelor parcă se ridica din nenumărate focuri de tabără. Dar această armată nu se odihnea; o forfotă, neîmpiedicată de ploaie, anima locul, oamenii se mişcau prin clisă, smulgîndu-şi anevoie cizmele înglodate, se auzea bocănitul ciocanelor, scrîşnetul alezoarelor pe care tablele încheiate îl amplificau, ca nişte cutii de rezonanţă. Şlepurile începeau să-şi capete forma finală, se însăilau bordajele, etrava, dar între piesele înălţate rămîneau spaţii goale; printre ele, vîntul spulbera ploaia, ca şi cum ar fi vrut să le arate oamenilor că mai au mult pînă la capăt.

Între ţipetele de alarmă pe care le scoteau tablele în clipa cînd cădeau din cîrligul macaralei, se auzea cîte un îndemn, cîte o poruncă, înăbuşită de ploaie:

— Cărbuni!... Nituri!... Ţine aici, nu căsca gura!

Şi-apoi glasurile omeneşti se pierdeau, acoperite de fanfara uneltelor, a fierului, zdrobitoarea polifonie asupra căreia braţul macaralei, plutind pe sus, se întindea ca o baghetă de dirijor, autoritară şi fermă, stăpînind largul ansamblu.

Aşa cum stătea deasupra malului, ascultînd pulsul calei, urmărind cu o exasperare surdă forfota muncitorilor biciuiţi de ploaie, privind cu silă cerul care turna într-una, Matei văzu, spre sud, licărind în negurile destrămate, o zare de lumină. Părea răsăritul unui alt soare, forjat de oameni şi trimis în ajutorul primului, care de trei săptămîni se lupta cu norii, fără să-i biruie.

La această dată, sfîrşitul lui octombrie, cu toate îndemnurile, cu toată silinţa muncitorilor, graficele de producţie arătau, în medie, o întîrziere de şase zile — enorm faţă de termenul aflat aşa de aproape şi care nu îngăduia nici o prelungire.

Dar lumina de la sud, clemenţa naturii, creştea din ea însăşi, topind negurile; peste un ceas, încetă ploaia, iar la prînz se arătă soarele, înclinat mult şi palid, obosit, ca după boală. Oamenii îşi scuturară frigul şi umezeala şi, ridicînd spre el feţe murdare de funingine, năclăite de ploaie, îl salutară:

— Hei, bine ai venit! Dar cam tîrziu, tovarăşe!

Noiembrie, în schimb, fu o lună mai bună; vreme cam rece, cam răscolită de vînt, dar cel puţin nu mai pica de sus, pămîntul era uscat, şi oamenii se mişcau în voie, glumeau iar, slobozind aburi pe gură. Cînd munceşti, uiţi de frig; vezi soarele, căldura din tine ţi se pare că vine de sus şi eşti mulţumit.

Trecuseră ultimii cocori, chemîndu-se speriaţi în văzduhul pustiu — pe Dunăre treceau la vale ciulinii de pe cîmpii, luaţi de vînt...

La sfîrşitul toamnei, cînd seara cade curînd, cînd copacii s-au scuturat, şi cerul, pe care pînă atunci frunzişul l-a umbrit, în loc să crească, pare totuşi mai mic, cînd aerul e aspru în liniştea lui, iar nopţile albite de brumă nu mai au sfîrşit, omul simte mai mult ca oricînd nevoia unui cămin.

Într-o seară, înspre şase, cînd întunericul învingea ultimile licăriri ale unui amurg sîngeriu, Cocoş se prezentă la direcţie, dorind să vorbească în taină cu şeful serviciului administrativ.

— E foarte ocupat; şi cam obosit; te rog să nu-l ţii mult! îl preveni secretara, îndată ce află scopul vizitei lui.

Nu se mai hlizea la el în ultimul timp, nu-şi mai legăna şoldul, îl privea cam de sus, şi nu doar pe el, pe toţi în faţa cărora se alintase la început.

— Tovarăşe Conţu, ai cîteva minute? întrebă Cocoş, cam ţeapăn, ca să nu se arate timid.

Cu administratorul se împrietenise oarecum, se cunoşteau mai bine, fiecare ştia despre celălalt cît e de harnic, de priceput şi cinstit; între ei nu existau numai raporturi de serviciu — Cocoş îi făcuse adesea mici comisioane pe la Bucureşti, îi cumpărase ba o cravată, ba o stofă de costum, ba o pudrieră, ba un ruj — nimicuri care nu cer osteneală, în schimb îi apropie pe oameni şi-i fac mai puţin rigizi. Să nu-i fi despărţit cincisprezece ani de viaţă, de mult şi-ar fi spus pe nume, ca prietenii cei mai buni.

— Ia zi! îl pofti Ilie Conţu, uitîndu-se la ceas pe furiş.

Cînd te uiţi la ceas pe furiş, cel din faţa ta vede gestul mai bine decît dacă te-ai uita făţiş şi înţelege că eşti grăbit.

— Mi se pare că nu prea ai timp!

Ilie Conţu se înroşi.

— A, nu, m-am uitat la ceas numai aşa... Spune, tovarăşe Cocoş, te ascult.

— Nene Ilie, începu Cocoş, şovăind înainte de a lua acest ton mai intim, aş vrea să te întreb ceva.

— Gata să-ţi răspund.

— Adică să-ţi cer o părere... dar, cum să-ţi spun? nu-i ceva de servici. Ai timp?

— Acum, dac-ai început...

— Nu ştiu pe unde s-o apuc... Eşti însurat de mult?

Ilie Conţu tresări, parcă lovit, se făcu galben, roşu, aruncă o privire spre uşă şi zise, ascunzîndu-şi fîstîceala sub un ton aproape răstit:

— De ce mă întrebi? Ce te priveşte viaţa mea?

Cocoş păli.

— N-am vrut să te supăr; dar ştiu că eşti însurat.

— Ei şi?

— Aş vrea să-mi spui... Lasă, dacă n-ai timp...

— Ce vrei cu mine? Ce zor ai să mă iscodeşti?

— Nu te iscodesc; am vrut să-ţi cer o părere, dar lasă, mai bine mă duc.

— Ce părere?

— Nu pot aşa, tovarăşe Ilie. Îmi pare rău că am mai venit!

Cocoş se ridică, destul de amărît şi confuz.

— Acu, dacă tot eşti aici, spune! îl îndemnă Ilie Conţu.

Şi îl privi mai liniştit; omul din faţă nu părea să fi venit cu vreun gînd ascuns.

— Iată ce vroiam să te întreb... reîncepu Cocoş, fără curajul de la început. Eu sînt străin de oraş, dumneata ştii. Treaba mi-o fac la zi, nu încurc pe nimeni, ce mi se cere execut, cum-necum, mă priveşte, nu poţi să te plîngi...

— Cine s-a plîns?

— Nimeni; eu pentru altceva am venit... Vezi dumneata, nene Ilie, eu aici sînt singur, am doi prieteni, îi cunoşti pe amîndoi; nu că vreau să mă laud, dar ştii cine sînt. Numai că nici unul din ei nu-i însurat, şi unuia neînsurat degeaba îi spui. Asta am vrut să te întreb, că pe altcineva nu ştiu: un om ca mine ar putea fi un soţ bun?

Ilie Conţu îl privi cam dintr-o parte; oare asta era tot, n-avea alt gînd?

— Vrei să te-nsori?

— A, nu, nu-s hotărît... Doar să întreb... Dumneata eşti însurat de mult?

— De mult! răspunse Ilie Conţu, scurt.

— Adică de cînd?

— De doisprezece ani.

— Numai atît?
— M-am însurat tîrziu.
— Aha... va să zică, se poate. Chiar mă gîndeam la mine, dacă nu sînt prea bătrîn. Şi spune-mi, că dumneata trebuie să ştii: e bine să fii însurat, ce zici?
— Pentru unii o fi bine, pentru alţii rău, aşa, după firea omului.
— Da, da, înţeleg. Dar un om ca mine?... Nene Ilie, ce s-o mai încurc? Hai să-ţi spun deschis: am de gînd... adică e o fată, şi... Numai că nu îndrăznesc; nici nu ştiu, ar vrea, n-ar vrea... Dumneata ce zici?
— Ce să zic, dacă n-o cunosc?
— De cunoscut o cunoşti... E aici!
— Unde aici? întrebă Ilie Conţu, tresărind.
— În şantier.
— Cum o cheamă?
— Nu pot să spun.
Administratorul începu să se foiască pe scaun; ochiul lui deveni foarte neliniştit.
— Trebuie să-mi spui!
— Nu pot, n-am dreptul; ea nici măcar nu ştie.
— Lucrează la birou?
— Nu; dar nu mă mai iscodi.
— Şi-atunci, ce vrei de la mine? întrebă Ilie Conţu, bătînd darabana cu degetele-i grăsuţe în cristalul de pe birou.
— Asta: să-ţi cer o părere. Ce zici, să încerc?
— Treaba dumitale; nu m-aş amesteca în ea nici dacă aş fi Dumnezeu.
— Va să zică, nu poţi să-mi dai un sfat?
— Nu!
— Dumneata cînd te-ai însurat nu te-ai sfătuit cu nimeni?
Aici Ilie Conţu îşi pierdu răbdarea; mişcă nervos din umeri, ca şi cînd i-ar fi intrat o omidă pe la guler, şi pe urmă zise, plictisit:
— Eu nu înţeleg ce-ţi veni să mă iscodeşti tocmai acum! Dacă nu te-aş şti om la locul dumitale, aş zice că umbli să mă necăjeşti!
— Eu să te necăjesc pe dumneata? Îmi pare rău, tovarăşe Ilie!... Dumneata, se vede, n-ai trecut prin ce trec eu acum! Îmi cer iertare şi te salut.
Cînd Cocoş ajunse la uşă, administratorul îl opri:
— Ia stai puţin!... Zi, nu vrei să-mi spui?
— Ce să-ţi spun?

— Cine-i?
— Asta chiar nu!
— Tinerică?
— Hm!
— Frumuşică?
— Fie!
— Şi zici că nu lucrează la birou!
— Nu.
— Dar unde?
— În şantier.
— Apoi atunci du-te, tovarăşe Cocoş, şi nu mai cere sfaturi, dacă te ascunzi!

Cocoş ieşi mai nedumerit decît fusese la început. Se lăsase noaptea, era frig — ce să facă pînă a doua zi? Ideea de a-şi întemeia un cămin îşi păstra toate temeiurile, dar fu amînată pe mai tîrziu... Locuia tot la Donos, nu-şi căutase casă în oraş, tot aşteptînd s-o ia după nevoile unei căsnicii. Nopţile ofta, cu ochii în tavan, mirat că prietenul său poate să doarmă aşa de liniştit, şi clipea, aci fermecat de imaginea fetei, care îl urmărea şi-n vis, aci zbuciumat de lipsa ei şi de teama că niciodată n-are să fie a lui...

La şlep, seara, nu se mai putea duce, se întuneca prea curînd şi n-avea motiv — nu umblă nimeni cu barca pe întuneric, numai aşa ca să-i treacă din timp. Dacă te opreşti, nu poţi să spui: „Bună seara, căpitane Mihalis! Tocmai ieşisem să mă plimb puţin!“... Te faci de rîs.

Dar uneori, după ce înceta lucrul în şantier, şi cala rămînea goală, se ducea pe mal, în ploaie şi în frig, să privească şlepul ancorat în vechiul loc. Ce putea să vadă? O umbră neagră, care se topea încet pînă ce noaptea o înghiţea, lăsînd numai amintirea ei din alte seri, puntea caldă încă de peste zi, seri de vară, timp fericit. Cîteodată, prin perdeaua de ploaie, prin negurile rărite de vînt, zărea o luminiţă, pîlpîind, lampă cu gaz, desenînd fereastra ei, careul mic, dincolo de care începea acel paradis unde numai o parte din fiinţa lui nădăjduia, cu temeri, cu îndoială, să fie primită într-o zi.

Apoi pierdu chiar şi prilejul acestor contemplări: la începutul lui noiembrie, cele trei şlepuri plecară, şi întîmplător nenorocirea se petrecu sub ochii lui. Un remorcher veni, le luă şi le duse în sus... Malul Dunării rămase pustiu. Abia după cîteva zile află Cocoş că nu erau departe, nici un kilometru de aici, după cotul Silvana, ascuns vederii de sălcii bătrîne şi lăstăriş desfrunzit. Acolo, Dunărea făcea o

meandră, mergînd cîteva sute de metri către apus, şi ţărmul, ferit de sloiuri, atrăgea la iernat şlepurile care nu mai aveau loc în docuri şi nu îşi găseau un adăpost mai bun.

În prima duminică, luîndu-şi inima în dinţi, Cocoş porni pe mal spre acel loc, ferindu-se, să nu-l vadă nimeni, ca şi cînd ar fi săvîrşit un fapt nepermis.

După cîteva sute de metri întîlni gîrla, secată acuma; în stîngă se vedea digul de pămînt, care oprea Dunărea; alături, pe mal, ghereta motopompei — dăduse şi el o mînă de ajutor la punerea ei în funcţiune. Toată această muncă se făcuse numai în două zile; după ce se ridicase zăgazul la Dunăre, apa fusese dată afară din gîrlă cu găleţile, strădanie a zeci de oameni, în echipe care se schimbau din două în două ore, continuîndu-şi lucrul şi noaptea, la lumina chioară a felinarelor...

Acum albia n-avea decît mîl, în care putrezea frunzişul pădurii; îndată ce se infiltra apă din Dunăre sau veneau şuvoaiele născute din ploi, motopompa intra în funcţiune...

Cocoş găsi prilej să inspecteze digul şi gîrla pe o mare întindere, ca şi cînd ar fi venit anume aici, şi în acest timp se simţi uşurat; nu se mai temea de privirea iscoditoare a nimănuia, ca omul care îşi îndeplineşte, limpede, o misiune.

Dar cînd porni mai departe, fără altă justificare decît îndemnul aşa de şovăitor al inimii, iar începu să se uite speriat în juru-i, de teama cine ştie cărui ochi iscoditor, ascuns în pădure.

În sfîrşit, ajunse şi la cotul Dunării şi dădu mult timp ocoluri tainice locului de iernare. Erau adunate acolo, întinzîndu-se pe un şir, vreo zece şlepuri, care alcătuiau un cătun plutitor în pustiu. Luminat de soare, la adăpost de vînt, sălaşul se arăta îmbietor — imaginea lui părea coborîtă dintr-un basm nautic ciudat şi inedit. Pe burlane ieşea fum, pavilioanele fluturau molcom, gata a adormi, rufe peticite multicolor atîrnau pe frînghii, găini răzleţe se plimbau pe punte, lovind cu ciocul în tablă, încă neînţelegînd că pe pajiştea aceasta ruginită nu vor găsi nimic de ciugulit. În coteţele făcute din şipci, porcii grohăiau mulţumiţi şi adulmecau afară, arătîndu-şi printre gratii rîtul trandafiriu. Într-o cabină se auzea un prunc plîngînd, şi glasul unei femei, tînăr, cristalin, ajungea pînă în lăstăriş, cîntîndu-i să doarmă, cîntecul de leagăn, melodios, simplu, naiv:

I-auzi vîntul, puiul mamei,
I-auzi valul, dormi curînd...

Mai auzise Cocoş cîntecul acesta, demult, dar nu-şi amintea unde şi cînd — numai la Dunăre, sigur, pe un şlep, pe un remorcher — se simţea bătrîn...

O gospodină ieşi în uşa bucătăriei, învăluită în aburi subţiri, şi strigă spre şlepul vecin, peste apa lină, care făcea vîrtejuri mici, desenînd arabescuri de mîl:

— Chivooo!

Uşa celeilalte bucătării se deschise, se ivi un cap de femeie, cu tulpan siniliu.

— U-uu!

— Ai puţină sare?

— Am; trimite-o pe Gica să-ţi dau. Ce găteşti?

— Fac un cozonăcel, că e ziua lui.

— Şi el unde e?

— La alde Tihon; s-a dus să-l bărbierească şi să-l tundă puţin.

Cîteva şlepuri mai jos, un bărbat, numai în tricou, fără să ia în seamă frigul, şedea pe un scaun, cu capul dat pe spate, rezemat în peretele cabinei, şi altul, ţinîndu-l de nas, îl răzuia la mustăţi cu briciul, al cărui hîrşîit se auzea pînă în lăstăriş. Alţi cîţiva oameni îşi aşteptau rîndul şi, ca să nu stea degeaba, ciocneau cîte un păhărel.

Tihon, cîrmaci pe şlepul SFND Nr. 148, era şi bărbierul întregii aşezări, şi pe deasupra fabricant de spirt; în cală avea alambic, în care băga la distilat porumb mucegăit, grîu, cartofi, luate de pe la silozuri, mai pe faţă, mai pe ascuns, costîndu-l aproape nimic; dar nici băutura nu o vindea scump — preţul de cost plus un leu-doi la chil. Binevenite îndeletniciri! Ce te faci iarna, departe de port, fără spirt? Şi cum să stai luni de zile netuns şi nebărbierit? Tihon făcea şi altele: moşea femeile care năşteau între timp, punea ventuze, scotea o măsea sau un dinte găurit, spărgea un buboi, la nevoie oblojea un picior rupt...

Mai încolo, pe puntea altui şlep, se jucau copiii, chirăind... În cabină o femeie plîngea; peste plînsul ei se auzeau înjurături, glas gros de bărbat ursuz:

— Cercei ţi-au trebuit, cînd n-avem untură nici să-ţi ungi degetul mic? Ce mîncăm pînă la Crăciun?

Cocoş merse pe mal, ascuns, pînă ajunse la capul şirului; şlepul ei era ultimul — mai departe se vedea fluviul gol, zgribulit.

Ieşea fum pe coş, ca la toate celelalte gospodării. Căpitanul Mihalis nu era aici, fereastra lui avea oblonul închis. Dar alături trebuia să fie cineva, nu arde focul unde nu sînt fiinţe vii.

În spate, în pădurea de sălcii, se auzeau lovituri de topor: oameni de la şlepuri, care tăiau lemne pentru încălzit...

Aşteptă să vadă o umbră la geam. Între cabină şi bucătărie erau întinse rufele la uscat; cearceafuri, feţe de pernă, ştergare — şi salopeta învechită...

Stătea aşa, la pîndă, de vreo jumătate de oră, fără ca pe şlep să fi mişcat o umbră; fumul se topise, se stingea focul — cînd auzi paşi, aproape, făcînd să trosnească vreascurile uscate.

Pădurea îi era lui Cocoş prietenă veche şi bună, o cunoştea bine, îi înţelegea glasul, şoapta şi freamătul. Aici ar fi avut curaj să înfrunte pe oricine; dar nu era în luptă cu nimeni — se trase în lăstăriş, nu trebuia să-l vadă nici un ochi, nici de om, nici de fiară... Şi deodată, cum stătea ghemuit în tufiş, pădurea îi spuse o vorbă, o şoaptă misterioasă, pe care n-ar fi înţeles-o altul. Faţa i se îmbujoră, inima îi zvîcni, şi cu bucurie, şi cu teamă: Ana Odeta venea printre sălciile bătrîne, cu o sarcină de lemne în spinare — era obosită, voioasă şi plină de lumină, fascinantă în această singurătate şi sălbăticie...

Trecu pe alături, îi auzi răsuflarea, îi văzu urmele piciorului — n-avea ciorapi, şi pielea aurie aburea, încălzind pădurea. Şi cum putea să meargă în prag de iarnă, numai cu fusta subţire şi cu bluza fără mîneci, de i se vedea subţioara, în acea umbră care îţi tulbură privirea şi îţi opreşte bătăile inimii, dîndu-ţi o ameţeală mai dulce decît a tuturor beţiilor?

Fata merse pînă la malul Dunării, puse lemnele în barcă, se întoarse să mai aducă o sarcină, vîsli, se legă la scară şi îşi urcă încărcătura pe punte — lemn ud, să se usuce la vînt şi la soare. Nu erau destule pentru toată săptămînă — trebuia să mai facă măcar încă două drumuri.

Reveni la mal, legă barca de un ţăruş vechi, înnegrit de vreme — urme lăsate de oameni în altă iernare — şi porni pe unde făcuse drumul. Lemnele le avea tăiate, puse grămezi, numai să le ia la spinare. Nu merse cincizeci de paşi, că se opri locului, cuprinsă de o mare uimire. Cineva îi venise în ajutor, aducîndu-i aproape sarcina din pădure — nu putea fi decît om, nu credea în minuni şi nici fiarele pe aici nu se auzise să facă asemenea isprăvi, ca în poveştile vînătorilor. Un om, dar cine? Nu se auzeau paşi în jur, nu se vedeau urme. Oare

nu fusese un hoţ, care le schimbase locul, ca să le ia mai tîrziu, fără nici o muncă decît să le poarte în spinare?

— Hei, cine eşti acolo? Cine eşti acolo? strigă, rotindu-se spre toate colţurile pădurii.

Nu-i răspunse nimeni. Cocoş, care îi dăduse ajutorul, stătea pitit printre tufele dese de cătină şi se bucura să-i audă glasul, chemîndu-l pe el anume, dar nu găsi curaj să se apropie, şi poate un prilej aşa de bun n-avea să se mai ivească niciodată — ce prostie, să-i lipsească pînă într-atît îndrăzneala!

Rămase pe mal, în marginea pădurii, tot luptîndu-se cu sine, aşteptînd hotărîrea, care era mai greu să vină acuma. De cîteva ori fu gata să iasă la lumină, să strige: „Hei, căpitan Mihalis!“ — ştiind că n-o să-i răspundă căpitanul. „A, bună ziua, domnişoară! Dar unde-i unchiul dumitale?... Aşa!... Credeam că-l găsesc, vroisem să-i spun vreo două vorbe... Nu, nici o supărare, n-am venit anume... Cum? Aşa, în trecere... Da, e cam frig, dar tot mai bine decît să plouă... Dacă am îngheţat? Puţin... Să vin la căldură? Mulţumesc, cu plăcere!...“ Cam acesta ar fi fost dialogul, după cum i-l spunea închipuirea; din păcate, n-avea curaj să-i dea drumul. „Număr pînă la o sută, şi pe urmă...“ Pe urmă număra iar o sută, şi încă una, şi aşa trecea vremea.

Pe la prînz plecă, nu alungat de frig, sau de foame, ci fiindcă i se făcuse silă de el însuşi...

Curînd după plecarea lui, la şlep veni o şalupă de la Agenţie, şi Costea, în manta de iarnă, bleumarin, cu patru galoane, urcă scara.

Ana Odeta era la bucătărie; îl întîmpină şi îl pofti în cabină, înăuntru era cald, mirosea a mere coapte, miros dulce şi umed, care oricui îi va aminti copilăria. Costea se dezbrăcă şi se aşeză pe singurul scaun.

— Eşti singură? Unde-i Mihalis?

— În oraş; cred că se întoarce diseară.

— Şi dacă nu vine, nu ţi-e urît singură? Aici eşti ca în pădure!

— Nu mi-e urît. El şi-aşa peste o săptămînă trebuie să plece la Băile Herculane.

— Da... Uite de ce am venit... Am vorbit şi cu Maria... Nu vrei să stai la noi? Măcar peste iarnă.

Ea scutură din cap.

— Vă mulţumesc la amîndoi, Costea. E bine să ştii că ai unde să te duci la o nevoie. Dar rămîn aici, nu mă alungă nimeni.

— Cum o să circuli cînd o îngheţa Dunărea?

— Cu patinele.

— Şi pînă să îngheţe, cît or curge sloiurile?
— Prin pădure.
— Eu nu cred că faci bine.
— Nu pot să plec; dacă nu rămîne nimeni aici, au să trimită pe altcineva, şi unchiul Mihalis îşi pierde şlepul.
— Dar poţi tu să-i ţii locul, să pompezi apa afară, să spargi gheaţa?...
— Mă mai ajută vecinii...
Costea o privi lung, cum ar fi încercat să-i pătrundă gîndurile. Ştia ceva, nu limpede — zvonuri.
— Ana, ia spune, ce e cu tine?
Ea înţelese, îl privi în faţă şi răspunse, rar, limpede:
— E foarte bine!
— Te cred. Şi de ce fugi de lume?
— Nu fug de lume; nu fug de nimic, fug după ceva, Costea, care a fost al meu şi mi s-a răpit, şi cred că mi se cuvine... Tu ştii că m-am născut pe Dunăre.
— Toţi ne-am născut pe Dunăre... Ai douăzeci şi trei de ani?
— Douăzeci şi patru, peste o lună.
— Ai să te măriţi?
Ea scutură din umeri, cu hotărîre.
— Nu.
— Dar vezi tu, lumea...
— Care lume? Cea care nu m-a judecat cînd avea motive? De ce să mă judece tocmai acuma?
— Totuşi, o femeie, pînă la urmă, trebuie să...
— Unde scrie?
— Ana, cui semeni tu?
— Vîntului! Şi Dunării.
Costea o privi cu neîncredere. Vorbele ei păreau luate din cărţi, nu erau din cele în folosinţa obişnuită a oamenilor. Şi nici nu avea ce le răspunde; ridică din umeri.
— Bine, Ana... Nu vrei să vii la noi la masă? Maria s-ar bucura... Pe urmă te-aş aduce înapoi cu şalupa.
Mulţumi şi nu se duse; îşi aminti cînd fusese la ei — soţia lui Costea pregătea masa de seară şi-o izgonise ca şi cînd ar fi venit să-i ia mîncarea de la gură. Nu trecuseră decît cinci luni de atunci, şi amintirea acelui timp i se părea pierdută în alte vremuri; era vară, dogoreau pămîntul şi cerul; acum trecuse toamna, cu ploile, aştepta

ninsoarea şi îngheţul Dunării, anotimpul cînd sufăr şi plantele, şi fiarele, şi omul, dar ea simţea în întreaga-i fiinţă numai căldură.

Către sfîrşitul lunii noiembrie, Dutchievici fu bolnav cîteva zile şi lipsi din şantier — gripă, bronşită, se spuse — o răceală simplă din cele care se vindecă uşor, cu aspirină. Dar cînd se întoarse, părea slăbit ca după o boală mai grea şi mai lungă, avea obrajii supţi, ochii umbriţi, îl mistuia încă o suferinţă nemărturisită, ascunsă de el cu pudoare...

În lipsa lui, un inspector de la minister veni să ancheteze neînţelegerea dintre şantier şi inginerul Staicu, din ce în ce mai acută în ultima vreme. Ancheta o cereau amîndouă părţile, cu rapoarte repetate, în care semnalau ciocniri grave. Într-o zi, inginerul alunecă de pe schelă şi îşi scrînti glezna; pretinse că un muncitor, înfuriat de controlul lui, îi făcuse vînt, iar ceilalţi, văzîndu-l cum cade, în loc să-i sară în ajutor, se puseseră pe rîs şi pe glume; unii scăpaseră chiar cîte o sudalmă.

Conducerea şantierului cercetase împrejurarea şi se dovedise, cu mărturia tuturora, că nu fusese decît o întîmplare: inginerul era nervos, vocifera, ameninţînd că suspendă lucrul, ceea ce făcuse să se strîngă în jur mai mulţi oameni, şi e drept că unii dintre aceştia, revoltaţi, scăpaseră cuvinte de ocară. Întorcîndu-se brusc spre ei, delegatul ministerului alunecase pe scîndura murdară şi căzuse de la doi metri înălţime, fără alte consecinţe, decît că se făcuse cam ridicol în faţa a zeci de oameni.

Raporturile între victima acestui accident şi muncitori erau, neîndoios, necordiale; inginerul Staicu crease în şantier o atmosferă de teamă. El continua să caute greşeli chiar şi acolo unde nu se vedea nici una; scotea nituri, respingea coaste, trimiţîndu-le înapoi, să fie rectificate, şi nu-şi înceta această activitate păgubitoare decît după ce îşi nota în carnet un număr suficient de intervenţii, ca şi cînd ar fi avut de îndeplinit şi el zilnic o normă.

După ce examină plîngerile şantierului, inspectorul trimis în anchetă socoti că se făcea prea mult caz de exigenţele controlului şi că, faţă de instrucţiunile primite, inginerul Staicu avea încă o dată dreptate. Instrucţiunile, care nu erau secrete, prevedeau că delegatul tehnic avea chiar mai multe drepturi decît cele folosite pînă astăzi: la orice abatere de la norme, dacă nu se luau imediat măsuri de îndreptare, sau dacă şantierul nu recunoştea constatarea, el putea să oprească lucrul pînă la hotărîrea ministerului. Asemenea drepturi date unui om aveau scopul să asigure o fabricaţie normală şi să evite greşeli care mai tîrziu nu mai puteau fi remediate. Desigur că pentru

asemenea cazuri erau prevăzute sancţiuni grele, vinovaţii ar fi dat socoteală, dar aşa paguba nu se micşora şi nici răspunderea ministerului, fiindcă el nu era numai beneficiarul comenzilor, ci şi forul care dirija şantierul. Controlul nu putea fi deci pus pe baze sentimentale; dacă era prea exigent şi crea nemulţumiri astăzi, cu atît mai bine: evita grijile de mîine!

Dar şantierul nu cerea un control mai puţin riguros, ci socotea necesar să fie înlocuit inginerul Staicu.

— De ce?

— Fiindcă a creat o stare de animozitate, fiindcă prezenţa lui nemulţumeşte muncitorii.

— Aşa! Şi aţi dori să vină unul care să închidă ochii, să cocoloşească greşelile!

— Nu. Avem şi noi ochi şi nu-i ţinem închişi; nu ne ascundem greşelile, fiindcă nu sîntem aşa de proşti să ne furăm singuri căciula. Cei mai mulţi din muncitorii noştri au o conştiinţă nouă; ei ştiu că muncind prost, nu înşală pe un armator oarecare, ci înşală poporul. Acestea nu sînt numai vorbe care se scriu în ziare...

— Tocmai conştiinţa nouă ar trebui să insufle muncitorilor mai multă disciplină. Asupra inginerului Staicu s-a comis aproape o agresiune.

— N-a fost o agresiune, ci un accident, fără însemnătate, şi căruia, de altfel, îi poartă singur vina.

Fură chemaţi oameni, fură ascultaţi... „Cercetare inutilă — zicea inginerul Staicu — doar n-o să ţină nimeni cu mine!“

— Îmi pare rău!... După atîtea luni de colaborare, ar trebui să ţină cu dumneata tot şantierul!

Într-adevăr, nimeni nu confirmă afirmaţiile inginerului; se pierdea vremea. Muncitorii îşi arătau ostilitatea faţă de reclamant, chiar în biroul direcţiunii. Era ora cinci după-amiază, curînd înceta lucrul, şi ei, în loc să-şi vadă de treabă, aşteptau, în picioare, la secretară, prea mulţi ca să aibă loc pe scaune. Dispăruse mirosul de parfum al tovarăşei Lenuţa; mirosea a năduşeală rece şi a cărbune.

Inspectorul, inginer Cătuneanu Iosif, avea peste cincizeci de ani, studiase la Charlottenburg, îşi cunoştea meseria, de aceea îşi păstrase postul în minister şi i se dădeau însărcinări importante. Nu era unchiul lui Staicu, nu-i era nici rudă; îl avusese elev la Şcoala politehnică şi păstra despre el păreri bune. Prînzise bine, la restaurantul Cocoaşă, mistuia încet, după-amiaza obişnuia să se odihnească, şi-acum, în loc

să se bucure de plăcerea mîncării, trebuia să facă o complicată gimnastică a minţii şi-a inimii, să stabilească adevărul, dar să-şi apere şi pielea, să nu supere pe nimeni.

Aşadar, dacă nu se putea dovedi agresiunea împotriva inginerului Staicu, era dovedit că un nituitor, un băiat tînăr, îl ameninţase cu bătaia.

— Nu: i-a spus că dacă îi mai scoate un nit fără defect, îi pune mîna în gît!

— E totuna!

— Probabil. În orice caz, noi nu sîntem de acord să se folosească asemenea ameninţări, chiar dacă sînt provocate; muncitorului vinovat i s-au aplicat sancţiuni.

— Însă în aceeaşi zi, interveni inginerul Staicu, direcţiunea i-a dat două bilete la cinematograf!

— Biletele de cinematograf le dă sindicatul.

— Eu nu i-am dat, tovarăşe! se apără indignat maistrul Golgota.

Donos, care ascultase de la locul obişnuit, de lîngă geam, nu se mai putu stăpîni; împotriva firii lui aşezate, se întoarse deodată, cu o mişcare bruscă, şi ridică glasul:

— Nu-i admisibil! Muncim în ploaie şi în frig, construim vase pe care şantierul, aşa cum l-am moştenit, n-ar fi putut să le termine nici în zece ani, avem greutăţile pe care le cunoaşteţi, ne ameninţă o mare primejdie, o privim în faţă cu tot curajul, se apropie iarna, nu ştim cît are să fie de grea — şi uite că ne pierdem timpul discutînd despre nişte bilete de cinematograf! Nu-i admisibil, nu-i cinstit, nu-i moral, nu-i... dracu mai ştie cum nu e, dar nu e cum trebuie! Biletele i le-am dat eu, personal, erau ale mele şi n-aveam chef să mă duc la cinematograf. De ce i le-am dat tocmai lui Gică Spirea? Poftim, întrebaţi-mă! Însă mi se pare că aţi venit aici cu alt scop, nu să mă anchetaţi pe mine! Ei, drăcia dracului!

Reveni la geam, privi cerul, încercînd parcă să se calmeze, dar în clipa următoare se întoarse iar şi izbucni încă o dată, cu glasul mai ridicat:

— Acum poftim că se înnorează! Vine ninsoarea! Terminaţi o dată cu prostiile astea, că dacă nu...

Aici se opri, îşi trecu mîna pe frunte dînd la o parte părul care-i căzuse în ochi şi, după o scurtă tăcere, continuă, calm:

— Haide să trecem la fapte mai serioase!

Cu toată încordarea, lui Matei îi fu peste putinţă să nu zîmbească.

— Uite, aşa se întîmplă! zise lămuritor către cei de faţă.

Apoi întoarse capul spre fereastră.

— Donos, am să-ţi dau două bilete de cinematograf!

— Dacă ai, dă-mi, dar numai unul; chiar că am chef de puţină distracţie!

Terminîndu-se de cercetat plîngerea inginerului Staicu, cele două părţi fură sfătuite să dea dovadă de înţelegere şi să colaboreze mai departe.

— Şedinţă de conciliere, ca la procesele de divorţ!

— Nu-i aşa, tovarăşe director! ripostă inspectorul. Vreau să înţelegeţi că... În aceste momente cînd poporul nostru... (Ţara, de la un capăt la altul... lupta muncitorilor... pentru ca să înflorească economia patriei...) Dar să procedăm calm. Dumneavoastră pretindeţi că inginerul Staicu sabotează...

— Am spus că frînează!

— E totuna! Cuvintele sînt sinonime, şi acuzaţia foarte gravă!

— Or fi fost sinonime odată! Dîndu-le acelaşi sens astăzi, înseamnă să le folosiţi mecanic. Faceţi exces de tehnicitate!

— Sînt tehnician!

— Atunci să ne ocupăm de chestiunile tehnice şi să lăsăm gospodărirea cuvintelor pe seama altora!

— Dumneavoastră pretindeţi, cum spuneam, că inginerul Staicu vă... frînează activitatea. În ce fel?

Acum izbucni Matei, înainte ca Donos, care spumega din nou, să se întoarcă:

— Dar am raportat de nenumărate ori şi văd că aveţi rapoartele noastre în faţă! Nu-mi închipui că un om poate ocupa postul dumneavoastră fără să aibă ştiinţă de carte!

Inspectorul Cătuneanu simţi gust de murături în gură; se făcu roşu, întoarse capul la stînga şi la dreapta, spre cei aflaţi de faţă, ca şi cum ar fi vrut să le atragă atenţia că sînt martori. Donos interveni, cu un ton destul de autoritar şi de aspru:

— Nu aşa, Matei! Cu tonul ăsta nu putem ajunge departe!

„A fost o insultă!“ se gîndi inspectorul. Ar fi preferat să creadă că i se păruse... Oricum, făcea mai bine să tacă; prînzul era compromis definitiv, şi-l costase de trei ori misia; se gătea excelent la Cocoaşă, însă avea preţuri mari, speculantul!

— Să spună tovarăşul maistru Golgota, care este de faţă, şi ca şef al calei cunoaşte foarte bine situaţia, în ce fel mă comport eu! Cum îmi îndeplinesc misiunea? propuse inginerul Staicu.

— Vorbeşte, tovarăşe!

Maistrul Golgota pocni din măsele luîndu-şi o înfăţişare importantă şi gravă.

— Tovarăşi, eu îmi fac datoria faţă de partid şi de patrie, republica noastră tînără, care ne este dragă...

— Răspunde la întrebare!

Vorbise Donos, fără să se întoarcă.

— Eu, tovarăşi, iubesc şantierul şi doresc din toată inima să înflorească. Sînt mîndru să-mi spun părerea în faţa dumneavoastră. Dar, înainte de toate, tovarăşi, noi nu trebuie să avem grija noastră, ci a muncitorilor...

— Foarte bine! în legătură cu grija pentru muncitori, ce părere ai dumneata despre activitatea tovarăşului inginer Staicu?

— Tovarăşul inginer Staicu e prezent în şantier de la ora şapte dimineaţa pînă seara la şase...

— Şi noi venim la nouă? Sau plecăm la trei după masă?

— Nu, tovarăşe Donos, toţi muncim, cu abnegaţie!

— Haide, spune, cum se poartă tovarăşul inginer Staicu? Nu ţi s-a părut niciodată că şicanează?

— Nu pot să fac această afirmaţie!

— Dar muncitorii sînt mulţumiţi? Care-i părerea dumitale, ca preşedinte al sindicatului?

— Tovarăşi, muncitorii se poate să fie nemulţumiţi cîteodată; nici copilului nu-i place sarea amară, dar tăticu şi mămica i-o dau cu sila dacă trebuie; aşa e viaţa, tovarăşi!

Donos pufni, cu nasul în fereastră:

— Bravo! Îl scoseşi pe tovarăşul inginer Staicu tăticul şantierului. Poate că dumneata eşti mămica!

Maistrul Golgota se umflă şi se făcu roşu la faţă.

— Tovarăşe Donos, eu sînt toată ziua cu muncitorii, îi ştiu cum lucrează, mă duc şi la ei acasă; dumneata să nu faci glume, că dacă-i aşa, mă adresez organizaţiei de partid şi n-o să-ţi placă, oricît ai fi dumneata de secretar şi de... Eu apăr pe muncitori, tovarăşi! Nu vă puneţi cu muncitorii, fiindcă al lor e şantierul, nu al dumneavoastră.

— În concluzie, care-i părerea dumitale? întrebă inspectorul Cătuneanu. Îndeplinindu-şi sarcinile date de minister, tovarăşul inginer Staicu a cauzat vreun neajuns şantierului?

— Nu! Fără dumnealui, lucrul putea să se dea peste cap; aşa e omul, greşeşte, şi la recepţie ar fi fost cam albastru!

— Cum ar fi fost? întrebă Donos, de la fereastră.

— Ar fi fost rău, las că ştii şi dumneata vorba, nu te preface! Tovarăşul inginer Staicu ne ajută; e bine ca muncitorul să ştie de frică!

— Bravo, tovarăşe Golgota! zise Matei, calm. Ai curaj să spui la fel şi la adunarea sindicatului?

— Tovarăşe director, muncitorii mă cunosc, i-am apărat în timpul lui Năsturaş, îl ştiu pe fiecare ce poate, mă duc şi la ei acasă...

— Dumneata pe cine aperi: şantierul, sau pe inginerul Staicu?

— Apăr dreptatea şi adevărul. Sînt cu muncitorii, tovarăşe!

Trecuse ora şase; muncitorii umpleau curtea şantierului, îndreptîndu-se către poartă. Matei deschise uşa şi se adresă secretarei:

— Vezi unde este inginerul Marchidan, şi dacă a terminat, să vină încoace!

Marchidan sosi repede, gîfîind, cu privirile speriate. Parcă slăbise, trăsăturile lui căpătaseră mai multă expresie, chiar şi ochii, decoloraţi, păreau că se dilataseră, îşi măriseră cîmpul vizual şi cercetau lumea cu mai multă mobilitate. Cine l-ar fi studiat mai bine şi ar fi avut puterea să-i pătrundă tainele, şi-ar fi dat seama că privirea lui semăna cu a animalului prins în capcană, gata să-şi roadă piciorul ca să scape.

— Cum a mers după masă? îl întrebă Matei, arătîndu-i un scaun, ca să şadă.

Inginerul rămase în picioare, ţinînd într-o mînă servieta umflată, cum ţin ţăranii desaga, speriaţi de zgomotul şi mişcarea oraşului.

— Lăsaţi, tovarăşe director... A mers bine, numai c-am avut o încurcătură cu nişte table prost numerotate.

— Iarăşi?

Se mai pierduse timp odată şi se crease o stare de panică, o derută aproape generală, la cazangerie, la trasaj, la biroul tehnic, cînd se constatase că o serie de zece table, pregătite pentru montare, nu se asamblau, nu se potriveau nici găurile, nici forma — greşeală grosolană şi inexplicabilă.

În ziua aceea, maistrul Golgota încercase o mare satisfacţie. El fusese de la început potrivnic ideii de a se pregăti tablele în serie pentru toate vasele.

— Iată ce-nseamnă graba! Unde nu-i cap, vai de picioare! Ce vă mai uitaţi la ele? Credeţi că le puteţi hipnotiza, să se potrivească? Să vedem acum, cine plăteşte? Ehei, nu se construiesc aşa vapoarele! Ar mai trebui întrebaţi şi alţii!...

Pînă şi inginerul Marchidan, care ştia rostul fiecărei table, îşi pierduse capul; alerga, de la trasaj la cazangerie, căuta şabloanele, în panică, să descopere ce se întîmplase, a cui era vina, cine trebuia să plătească pierderea şi să primească pedeapsa. Pagubă de sute de mii de lei, dacă la costul materialului adăugai prelucrarea, regia şantierului şi întîrzierea.

— Să vină direcţia să vadă! striga maistrul Golgota, agitîndu-şi nuieluşa. Hai, macaraua, ridicaţi-le de-aici, ce mai aşteptaţi, să crească?

Dacă Marchidan nu şi-ar fi pierdut firea, ar fi trebuit să-şi dea seama că o eroare atît de gravă nu-i posibilă, oricît de neatent s-ar fi scos şablonul, oricare ar fi fost nepriceperea şi graba. În timp ce el îşi făcea cercetările, în prada unei spaime care se transmitea şi celorlalţi, ca o molimă, luîndu-le judecata, inginerul Dutchievici venise pe cală, examinase tablele cu o singură privire, calmă, şi avusese concluzia dintr-o dată:

— Nu aici e greşeala; nu-i cu putinţă să se greşească. S-au numerotat greşit sau şablonul, sau tablele.

Într-un sfert de oră, eroarea, neînsemnată, dar cu urmări care păruseră aşa de grave, încît derutaseră toată cala, era descoperită; o cifră de pe şablon citită de-a-ndoaselea, 89 în loc de 68 şi trecută cu vopsea albă pe toate tablele, nu numai cele care se montau acum, ci şi următoarele zece, pentru şlepurile programate la anul.

Bineînţeles, fusese chemat şi inginerul Staicu şi, cu toată lipsa de consecinţe a faptului, raportase la minister că lucrul în serie, într-un şantier improvizat, cu ateliere incomplete, fără destui specialişti, cu muncitori neexperimentaţi, poate să provoace încurcături mari şi pagube incalculabile.

Afirmaţia lui Marchidan, acum, îl făcu să zîmbească, aruncînd în jur priviri încărcate de mulţumire, ca un prooroc căruia, după ce a vorbit în pustiu, i se recunoaşte dreptatea. Maistrul Golgota pocni din măsele

şi scoase din gît o serie de sunete, nearticulate, dar pline de satisfacţie.

— Tovarăşe inginer, dumneata conduci fabricaţia?

Marchidan se uită speriat la inspector, pe urmă îşi plimbă ochii în fugă asupra celorlalţi.

— Care sînt raporturile dumitale cu delegatul tehnic al ministerului, inginerul Staicu?

— Bune!

— Bune?! exclamă Matei, cu stupefacţie.

Marchidan era cel ce se plînsese mai des de intervenţiile lui Staicu, nesăbuite şi nejustificate, care întîrziau fabricaţia şi creau muncitorilor o stare de teamă, de enervare, de neîncredere. El atrăsese atenţia că urmările acestei stări de lucruri puteau să fie şi mai neplăcute în viitor, chiar grave.

Matei îl privi în ochi şi continuă, neştiind ce să mai creadă:

— Nu te-ai plîns dumneata că felul în care se face controlul e abuziv şi întîrzie fabricaţia?

Fruntea lui Marchidan se umplu de năduşeală, în timp ce ochii i se roteau de la unul la altul. Auzi în spate pocnetul de măsele al maistrului Golgota; instinctiv făcu o mişcare, curbîndu-şi puţin spinarea, ca şi cînd ar fi aşteptat să primească o lovitură în ceafă.

— Haide, tovarăşe Marchidan, vorbeşte!

— Tovarăşe director... e drept, am avut neînţelegeri cîteodată, dar fără asta... Cînd lucrezi împreună se iveşte cîte o situaţie... Chiar şi cu dumneavoastră...

— Nu-i adevărat! Cu mine n-ai avut niciodată încurcături. Mi-ai spus întotdeauna: se poate! Chiar cînd nu se putea, din păcate!

Sudoarea de pe fruntea lui Marchidan, la început ca o pînză aburitoare de apă, se concentra în broboane mari, rare, care creşteau şi, în chip ciudat, nu alunecau la vale, îi punctau pielea cu nişte buboaie cu puroi alb, încă nu destul de coapte să spargă.

— Ai de făcut vreo plîngere împotriva inginerului Staicu? întrebă inspectorul Cătuneanu.

— Tovarăşul inginer Staicu?... Să vedeţi...

— Răspunde; trebuie să plec cu trenul de şapte şi jumătate. Inginerul Staicu împiedică lucrul pe şantier?

— Nu... Dînsul îşi face datoria, noi ne-o facem pe a noastră. Lucrul merge, tovarăşe!...

Cînd inspectorul plecă la gară, cu automobilul şantierului, în mare grabă, să nu scape trenul, afară începuse să ningă, ninsoare bogată, dar moale — lapoviţă.

— Uite cu ce ne-am pierdut timpul toată după-masa! zise Donos.

Rămăsese numai cu Matei, care păstra un zîmbet şi plictisit, şi amuzat; deşi ancheta îl contrariase şi nu aştepta o hotărîre satisfăcătoare din partea Direcţiei generale, situaţia nu îl supăra prea mult — încă o piedică pe lîngă altele, prevăzute în bloc, cu un coeficient general de frînare; îl supăra îndeosebi reaua credinţă, mai greu de lecuit, neputînd fi dovedită, neavînd explicaţie, neînţelegîndu-i cauza: prostie, lipsă de caracter sau maşinaţie?

— Donos, cred că Golgota a luat-o razna!

— Da.. Îi ştiam defectele, încăpăţînare, trufie, invidie, dar fiindcă avea şi multe calităţi, nădăjduiam să se lecuiască; oamenii pot să crească şi cînd sînt bătrîni. Astă-seară mi s-a părut de-a dreptul duşmănos. O să trebuiască să ridic cazul în şedinţa de partid...

— Nu mi-a fost niciodată simpatic, reluă Matei.

— Nici mie; în schimb o bună parte din muncitori ţin la el; ei l-au ales în comitet. Mi-am spus că nu trebuie să ţin seama de sentimentele mele şi am căutat să mă apropii de el. Astăzi nu ştiu ce să mai cred...

Matei lovi cu pumnul în birou.

— Ce al dracului te poţi înşela cîteodată! zise, cu ciudă. Mă gîndesc la Marchidan, cum l-am luat în braţe... L-ai auzit? Mare pramatie!

Donos se întoarse.

— Purtarea lui mi s-a părut foarte ciudată!

— Dă-l naibii! E un caracter păcătos, dar îşi face treaba.

— Nu!... N-ai observat ochii lui, faţa, gesturile? N-a scos un cuvînt fără să întoarcă ochii la Golgota; e ceva la mijloc, trebuie să vedem...

— Bine, Donos, dar om mai vorbi şi mîine dimineaţă; mi-ajunge pe ziua de azi! Ia de colea!

— Ce-i aici?

— Biletele de cinematograf. Grăbeşte-te că începe la opt şi jumătate.

— Crezusem că glumeşti. Dacă ştiam, îţi spuneam mai dinainte să le dai altcuiva. N-am chef să mă duc la cinematograf; mă otrăveşte ninsoarea asta.

Ieşiră împreună şi merseră prin lapoviţă.

— Cînd ai fost tu ultima dată la Marchidan? întrebă Donos, înainte de a se despărţi, la poartă.

— Nu mai ţin minte; înainte mă duceam, îmi plăcea să-mi cînte la vioară; pe urmă mi s-a făcut lehamite.

— Dar ţii minte cam ce avea în casă?

— N-am intrat decît în biroul lui.

— Atunci ai băgat de seamă că avea un covor mare, roşu? Probabil persan, nu mă pricep la covoare.

— Da, era imposibil să nu-l vezi, un covor Buchara; chiar m-a surprins, fiindcă altfel odaia mi s-a părut destul de sărăcăcioasă.

— Avea şi un policandru mare de cristal.

— Ai dreptate, îmi amintesc că l-am şi admirat; mi-a spus că le are cadou de nuntă, de la naşă-su.

Donos era în capul gol; îşi scutură din păr zăpada înmuiată.

— Naşă-su? Panait Lalachi!... Ştii că în povestea cu cheresteaua de la Uică a scăpat basma curată?... L-au arestat, dar a trebuit să-i dea drumul după cîteva zile; avea factură în toată regula, şi, zice, nu era datoria lui să decopere că-i măsluită... Zilele astea şi-a lansat barcazul. Acum umblă pe la Bucureşti, să-şi facă formele ca să plece în Grecia.

— Ducă-se! O să i se acrească de ţîri cu mărar!...

— Ascultă, zise Donos deodată, n-ai vrea să trecem puţin pe la Marchidan?

— Cînd?

— Acum; n-am pierde decît o jumătate de ceas. E ceva foarte ciudat; te-am întrebat de cînd n-ai mai fost la el. Eu am fost sîmbătă seara... Nu mai avea covorul şi lampa; poate lipsesc şi altele, dar n-oi fi observat.

— Şi ce ţi se pare ciudat? Le-a vîndut sau le-a pus în gaj. De mult am impresia că e în lipsă de bani. Nu vezi ce cîrpit umblă? O fi avînd datorii... De jucat cărţi, nu joacă, de băut, nu bea...

— Nu! stărui Donos. Agitaţia lui din ultima vreme, purtarea lui de azi... Nu-i ceva normal!

— E obosit; de muncit, munceşte, nu poţi să negi; nici nu ştiu cînd mai are timp să mănînce şi să se odihnească. O să vorbim mîine, să vedem ce-i de făcut; acum lasă-l în pace. Tot nu vrei să te duci la cinematograf?

— Nu; mai am ceva de lucru acasă!

— Bine! Să nu te văd într-o zi neurastenic!

— Nu te teme; sînt făcut din material tare!

Cu aceste cuvinte se despărţiră — şi a doua zi Donos regretă că nu stăruise mai mult în intenţia sa...

Ningea, tot lapoviţă, mai rea decît ploaia; oamenii soseau încruntaţi — ştiau ce-i aşteaptă.

Marchidan, care de obicei venea cu mult înainte de ora şapte, nu era prezent; nu apăru nici la opt, nici la nouă. Lipsa lui se simţi numaidecît, mulţi îşi amintiră că mai dispăruse aşa, o dată. La nouă şi jumătate, şoferul se duse să-l caute acasă. Poarta era încuiată, la ferestre transperantele trase. Ciocăni, smuci clanţa — nu răspunse nimeni. O vecină scoase capul pe uşa bucătăriei.

— Dînsul e la servici; pleacă de cu noapte; dar dumneaei trebuie să fie în casă.

Şoferul strigă, zgîlţîind poarta:

— Tovarăşe Iani! Cucoană! Hei, sculaţi-vă odată!

Se deschideau geamuri peste drum, la casele vecine. Gălăgia stîrnea mirare pe strada liniştită şi neumblată.

— Du-te şi ciocăne la geam, maică!

Cu toată ninsoarea, se strîngea lume, gospodine care veneau de la pîine, sau de la piaţă. Şoferul sări poarta; pe trotuarul din jurul casei prinsese puţină zăpadă; nu se vedeau urme de paşi, nu ieşise nimeni pînă la ora aceasta. Ciocăni la uşa din faţă, la cea din spate, la geamuri; zadarnic.

Vecinii cunoşteau obiceiurile casei:

— Nu se poate să doarmă aşa de tîrziu!

O bătrînă începu să se văicărească:

— Aoleu, s-or fi otrăvit! Sparge geamul, nu mai ciocăni degeaba!

— Nu pot, mătuşă, n-am voie. Vrei să dau de dracu?

— Chemaţi poliţia!

— Doctorul!

— Vezi dacă nu miroase a mangal la uşă!

Nu mirosea a mangal... Peste un ceas, veniră un comisar, cu autorizaţia Parchetului, un sergent de stradă şi un lăcătuş, care deschise uşa cu şperaclul.

Pe măsuţa din antreu găsiră trei scrisori în plicuri, iar deasupra lor, un ineluş-subţire de aur, cu piatra plesnită, bijuterie meschină şi dezolantă. Prima scrisoare nu cuprindea decît trei rînduri, scrise însă cu răbdare, migălos, caligrafic:

„Mamă, iartă-mă, nu se putea altfel. Îţi las inelul pe care mi l-ai dat la nuntă. Fiţi fericiţi: noi vom fi sigur pe lumea cealaltă.
Cornelia“

A doua, scrisă de Marchidan, era adresată procurorului şi poliţiei:

„Nu faceţi cercetări; am luat hotărîrea de comun acord cu soţia mea. Motivele sînt personale — nu le cunoaşte nimeni şi nu e nevoie să le aflaţi“

Pe ultimul plic era scris: „Şantierul Naval Victoria“, fără să fie adăugat numele cuiva. Înăuntru se afla ciorna raportului de activitate pe săptămîna în curs, pe care Marchidan îl înainta regulat serviciului tehnic, lunea următoare, dimineaţa. Pe o altă hîrtie, prinsă de prima, scrupulos, cu o agrafă, erau lămuriri cu privire la locul unde puteau fi găsite feluritele dosare, devize, planuri — şi rugămintea ca ultimul salariu, dacă şantierul găsea că e drept să-l plătească, să fie trimis doamnei Aneta Sighişoreanu, la Timişoara, strada... Era mama soţiei sale, aceeaşi căreia îi era adresată prima scrisoare...

Spre prînz, sergentul de stradă care avea în grijă sectorul portului veni la chestură cu un om, grădinar în baltă.

— Uite ce-a găsit ăsta, domnule comisar!

Acostînd cu barca la vale de docuri, lîngă gardul depozitului de petrol şi carburanţi, grădinarul descoperise, pe jumătate acoperite de zăpada moale, o scurtă veche, bărbătească, un pantof ortopedic şi-o eşarfă galbenă.

Nu rămînea nici o îndoială: era scurta de dimie a lui Marchidan, cunoscută de toată lumea, purtată probabil de două sau chiar trei generaţii. Pantoful medicinal nu putea fi decît al soţiei lui. Chiar şi eşarfa fu recunoscută; şi-o aminteau vecinele de pe stradă.

Un procuror, însoţit de poliţie, se duse pe malul Dunării mai mult pentru a îndeplini o formalitate; altfel cazul era clar.

În pămîntul înmuiat de lapoviţă se vedeau urme de paşi, amestecate; era loc de trecere în baltă. Dar fu descoperită urma şchioapei, ducînd pînă la apă, un picior gol, altul încălţat...

După-masă se mai descoperi un detaliu al dramei: sinucigaşii nu se aruncaseră de pe mal. O barcă dispăruse fără furcheţi şi fără rame. Stăpînul ei, ţinut în casă de ninsoare, nu descoperi lipsa decît după ce se terminase ancheta. Procurorul şi poliţia veniră iarăşi, şalupa

căpităniei fu trimisă în cercetare, de-a lungul malurilor. Barca fu găsită cîteva sute de metri mai departe, în nişte sălcii aplecate pe apă. Pe fundul ei se mai descoperi portofelul lui Marchidan, vechi, jupuit, fără bani şi fără acte...

Faptele erau neîndoioase — procurorul constată decesul, oficial.

La ora cinci, trei muncitori de pe cală veniră în delegaţie la birou.

— Tovarăşe Matei, îl căutăm pe tovarăşul Donos, dar e plecat, d-aia am venit la dumneata... Oamenii zic că ar fi bine să ţinem un miting de doliu mîine; nu am pierde timp — numai un minut sau două.

— Duceţi-vă şi vorbiţi cu tovarăşul Golgota; nu hotărăşte direcţia.

— L-am căutat, dar nu e nici el.

— Cum nu e?

— A plecat de azi-dimineaţă, de pe la zece şi jumătate, şi n-a venit pînă acuma. A lăsat vorbă că se duce la cercetări.

— A, da, se poate. O să vorbesc cu el mîine dimineaţă.

Maistrul Golgota era beat la ora aceasta. Vestea morţii lui Marchidan, răspîndită în şantier îndată ce se găsiră scrisorile, îl făcu să se clatine... Ieşi pe poartă şi porni în neştire, cu ochii tulburi, cu sufletul fleşcăit ca zăpada în care călca anapoda cu cizmele grele...

Intră în cîrciuma de la tramvai — bea rar şi numai în tovărăşie. Bău, singur, la o masă murdară, rachiu verde, şi galben, „Adio mamă!“, pînă nu-şi mai simţi inima în piept şi cizmele în picioare.

Ajunse acasă fără să ştie pe unde făcuse drumul, păşind uşor, mersul ciudat al beţivilor care îşi pierd parcă o parte din greutatea trupului, ca şi cînd alcoolul nu l-ar avea înăuntru, ci i-ar învălui pe dinafară.

Nu i se simţi venirea decît atunci cînd se prăbuşi peste uşa de la intrare şi alunecă, deschizînd şi uşa a doua, din continuarea mişcării. Şapca îi zbură din cap şi se duse pînă la picioarele canapelei; el rămase întins, cu jumătate de trup în antreu, cu jumătatea cealaltă în odaie...

Antoaneta şi Georg Staicu şedeau pe canapea, destul de cuminţi din întîmplare, decît că el îi ţinea mijlocul cu mîna şi aşa rămase, surpriza oprindu-l de la orice mişcare.

De jos, de pe duşumele, maistrul Golgota se uită la ei, dar parcă privirile lui se duceau mai departe, străpungeau peretele şi se pierdeau aiurea, peste Dunăre.

— ‘oroc, făt’ meu! zise, nevădind nici mirare, nici nemulţumire, ‘oroc, mă prostule! Culcă-te cu ea, are ţîţele mari, să ajungă la toată lumea!...

Rîse, sinistru — pînă ce începu să dea afară din el, pătînd covorul cu vărsătură.

În aceeaşi seară, după şase, Dutchievici, care fusese bolnav şi ar fi trebuit să mai stea măcar două-trei zile în casă, mai ales pe vremea aceasta, umedă şi rece, veni la şantier cu o trăsură şi merse, şovăitor, la direcţiune. Matei ezitase mult pînă să-i trimită vorbă că doreşte să-l viziteze acasă grabnic; ar fi vrut să-l lase liniştit, dar trebuia să-i ceară sfatul, să ia o hotărîre chiar astă-seară.

În locul altui răspuns, într-o jumătate de oră, inginerul-şef fu la birou, ceea ce dovedea cît de mult îl îngrijora situaţia.

Înfăţişarea lui îl surprinse pe Matei, cearcănele, paloarea obrazului.

— Nu trebuia să veniţi; v-am spus că viu eu la dumneavoastră.

Inginerul Dutchievici îşi scoase paltonul şi se aşeză în fotoliu.

— Casa mea e prea rece ca să pot primi oaspeţi!

Matei puse pe măsuţă sticla de coniac; lumina ei galbenă părea a unei lămpi de veghe care trimitea în jur iradiaţii calde.

— Nu aveţi foc? întrebă el, cu naivitate.

— A, nu! E un alt fel de răceală... Dar să trecem la fapte.

— Prima faptă, după mine, ar fi coniacul! La gripă chiar se recomandă.

Dutchievici zîmbi şters; avea altă suferinţă, nu gripă, boală de circumstanţă, care trebuia să ascundă oamenilor una mai gravă.

— Se recomandă şi în alte împrejurări: l-am experimentat uneori în viaţă, dar mi-e interzis de data aceasta! Aşadar, Marchidan...

— Pe cine punem în locul lui? Cineva ca să poată face faţă imediat. Altfel...

— Îmi pare rău că nu mi-aţi ascultat sfatul! zise Dutchievici, gînditor, privind pe fereastră.

— Ce sfat?

— V-am spus odată că ar fi bine să nu contaţi pe Marchidan.

— Nu chiar aşa; că ar trebui să-i dau un ajutor.

— Un înlocuitor!

Aceste cuvinte fură rostite într-un fel care pe Matei îl făcu să ridice capul.

— Aţi ştiut ceva?

Dutchievici nu răspunse numaidecît, dar nici nu tresări la o întrebare atît de neaşteptată; după cîteva clipe ridică din umeri şi zîmbi, parcă ironic, decît că pe chipul lui, slăbit, zîmbetul apărea prea incert ca să poată fi interpretat fără greşeală.

— Cum poţi să ştii că un om are să se sinucidă?

Şi totuşi rămînea ceva ascuns în spatele acestui răspuns logic şi clar. Matei simţea un gînd nemărturisit, dar nu stărui — nu era timp, aşteptau întrebări mai grave; cum să se asigure imediat conducerea fabricaţiei?

— Socotesc părerea dumneavoastră ca definitivă şi nediscutabilă; nimeni altcineva nu e mai indicat să hotărască, dar trebuie să vă spuneţi cuvîntul imediat. Cine va lua locul lui Marchidan?

Inginerul-şef îşi stăpîni o crispare a obrazului şi după aceea răspunse, limpede, hotărît şi calm:

— Eu!

Şi chipul lui, devenit foarte palid, rămase imobil, parcă nepăsător, parcă îngheţat.

Matei îl privi şi nu înţelese, sau nu-i veni să creadă.

— Vorbesc de cineva care să fie pe cală! zise după o ezitare.

— Da.

— Aproape tot timpul! Ştiţi situaţia!

— O ştiu; fac de mult meseria asta.

— Dar la iarnă o să fie ger, o să viscolească.

— Sînt trei luni de zile; în orice caz, între timp am să pregătesc pe altcineva, bunăoară pe inginerul Mărăcine.

— Am impresia că încă nu sînteţi restabilit cu totul.

— Organismul nostru are resurse nebănuite, răspunse inginerul; nu vă îngrijiţi de mine. După aceea... (Se uită melancolic la sticla de coniac — obrazul îi prinse puţină culoare.) După aceea am să ies la pensie. (Zîmbi.) Sper ca retragerea să fie onorabilă... Am doar o rugăminte: să mi se facă un adăpost, un mic birou, o gheretă, undeva, la un loc potrivit, în marginea calei.

— Se va face chiar mîine. Dacă vreţi, indicaţi-ne locul unde s-o punem.

— Da! Să fie şi o sobiţă, pentru zile mai grele; n-o să fac mare risipă de lemne... Şi acum, mă duc; vreau să stau puţin de vorbă cu colaboratorii, dacă n-or fi plecat...

— Nu, e aici tot serviciul tehnic; i-am rugat să rămînă.

Dutchievici se ridică, mult mai sigur pe el decît la venire.

— Vă simţiţi destul de bine?

— Da; probabil prezenţa sticlei de coniac... (Se uită pe geam, în curtea albită de ninsoarea subţire.) Sau peisajul...

Curînd după el veni Donos, ud, cu fulgi de zăpadă pe umeri.

— Ai hotărît să se ţină mîine un miting de doliu?

— Nu puteam să hotărăsc eu!
— Atunci n-am înţeles bine, zise Donos, scuturîndu-şi zăpada de pe umeri.
— De ce nu te-ai scuturat afară?
— Iartă-mă, tovarăşe director! Am scăpat din vedere.
— Nu fi ironic! Cît despre miting, asta este dorinţa muncitorilor.
— Mitingurile de doliu se fac în ziua înmormîntării. Nici n-a murit bine... În orice caz, actul de deces s-a semnat abia adineaori.
— Vii de la Parchet?
— Da.
— E ceva nou?
— Nimic, decît că s-a mai găsit portmoneul lui Marchidan gol, nici un ban, nici un act... Ciudată istorie!
— De ce-i ciudată?
— Fiindcă nu înţeleg la ce i-ar folosi actele pe lumea cealaltă!
Matei ridică din umeri.
— Ai fost la Dutchievici? întrebă Donos.
— Nu, a venit el aici.
— Zdravăn?
— Pe jumătate; dar mîine cred c-o să fie întreg.
— Ce-aţi hotărît?
— O să meargă pe cală.
— El?
— Da. Orice s-ar spune, e un om!
— E un om... Încuviinţă Donos, cam gînditor. Ce vîrstă are?
— Cincizeci şi şapte, sau cincizeci şi opt de ani.
— Păcat!
— De ce păcat?
— Aşa... mă gîndesc. Dar lasă, am să-ţi spun altădată. Mîine dimineaţă îmi dai voie să lipsesc?
— Dacă ai treabă, bineînţeles.
— Şi să-l iau pe Firicel cu mine?
— Desigur. Ce vrei să faci?
— O să-ţi spun mai tîrziu.
— Totdeauna spui „mai tîrziu“. Ăsta-i un tic.
— Mulţi oameni au cîte un tic. Grav e să spui prea tîrziu!... M-am dus!
Cînd Donos ajunse la uşă, Matei îl opri:
— Tu crezi că... În cazul lui Marchidan... a fost premeditat?

— Ce întrebare!

— Nu! Vreau să spun: crezi că era o idee mai veche, sau a fost un moment de rătăcire?

— Sigur că se gîndea de mult, dacă a avut timp să-şi vîndă lucrurile din casă!

— La ce i-ar fi trebuit banii? Să-i ia cu el?

— Nu ştiu deocamdată.

— Şi cauza? S-a stabilit ceva la cercetări?

— Nu; din spusele vecinilor nu se poate găsi nici o explicaţie... La şantier situaţia lui era curată... (Aici Donos făcu o pauză, apoi adăugă, ca pentru sine:) Cel puţin în aparenţă.

— Ce vrei să spui? Ai vreo bănuială?

— Poate.

— Ce anume?

— Lasă că-ţi spun altădată!

Cu toate că n-avea dispoziţia potrivită, Matei rîse — rîdea de ticul lui Donos, sau mai degrabă vorba acestuia doar declanşase o descărcare nervoasă.

— Nu se rîde cu mortul în casă!

Cu aceste cuvinte, Donos apăsă clanţa... Termometrul de la intrare arăta minus două grade; zăpada terciuită începea să se întărească.

Matei auzi paşii pe sub fereastră. Şi deodată, îl străbătu gîndul că mortul nu era Marchidan. Donos voise să spună altceva... Dar ce putea fi acest mort din casă? O încurcătură, o primejdie? Atunci de ce nu vorbea pe faţă?

O ciocănitură în uşă îl făcu să tresară; era ora opt, toată lumea din birouri plecase.

— Intră!... Dumneata erai, tovarăşe Conţu? Unde-ai fost pînă acum?

— Alături.

— Nu te-am simţit!

— Aşteptam să terminaţi cu ceilalţi. Aveţi puţin timp? Aş vrea să vă spun ceva.

Ilie Conţu rămăsese în uşă, cu fruntea aplecată şi parcă mai boltită, poziţia copilului care se pregăteşte să atace, sau să se apere.

— Haide, vino şi şezi; mi-am terminat treaba!

— Nu-i o chestiune de serviciu, bîigui administratorul.

Era nerăbdător să vorbească, altfel n-ar fi aşteptat pînă la ora aceasta, dar parcă ar fi fost mai bucuros să fie amînat încă o dată.

— O chestiune personală... De familie.

Se uită pe sub sprîncene; poate pentru chestiuni personale directorul nu avea timp acum.

— Spune!

Matei îi ieşi înainte, îl luă de braţ, prietenos, şi-l aşeză în fotoliu. El se aşeză pe scaun, de partea cealaltă a biroului.

— E ceva foarte... E foarte greu de spus.

— Fă-ţi curaj şi dă-i drumul!

— Vreau să vă cer un sfat... Adică, să vă cer părerea...

— Cu dragă inimă!

Ilie Conţu răsuflă adînc, apoi ridică ochii din duşumele; nu mergea aşa, n-avea rost să-şi ascundă privirea.

— Aş vrea... să mă însor; d-aia am venit la dumneavoastră.

Matei îl privi fără să înţeleagă.

— Dar eşti însurat!

— Vreau să mă despart de nevastă.

Urmă o tăcere; acum îşi lăsă Matei ochii în jos, ca şi cum n-ar fi avut puterea să suporte această mărturisire. Erau aproape o mie de oameni în şantier, îi vedea venind dimineaţa, la şapte, plecînd seara, acasă, pe mulţi din ei îi cunoştea pe nume, îi văzuse muncind, glumind în orele de repaus, sau stînd ursuzi deoparte, fiecare altă fire — şi nu-şi dăduse seama că, aşa strînşi laolaltă cum se arătau înăuntrul şantierului, mergînd în aceeaşi direcţie, cu aceeaşi ţintă în gînd, rămîneau totuşi o mie de suflete, o mie de lumi, în care înţelegerea lui nu pătrunsese. Ştia cîte nituri se bat într-o zi, cîte coaste se îndoaie, cîte table se pregătesc şi se montează — ştia că la 15 februarie zece şlepuri trebuiau să fie gata de lansare, dar nu ştiuse că Marchidan are să se arunce în Dunăre, iar Ilie Conţu să-şi lase nevasta. Şi celelalte o mie de suflete, o mie de creiere, nutreau gînduri si simţăminte, aveau clipe de zbucium, de descurajare, sau de fericire. Viaţa unui om e mai complexă decît cea mai desăvîrşită maşină — şi n-o ştii, şi cînd asupra ei se deschide o fereastră, putînd fi văzută în parte şi trecător, din afară, te cuprinde mirarea, nedumerirea, confuzia... Şi ruşinea.

Ochii i se opriră pe o hîrtie aflată deasupra, o adresă din partea ministerului. Deschisese plicul la prînz şi de-atunci hîrtia rămăsese la vedere, dar în vîrtejurile acestei zile uitase de ea; nu-i spusese nici măcar lui Dutchievici, care fusese aici astă-seară şi pe care îl privea primul:

„La cererea dumneavoastră, dată fiind dezvoltarea şantierului, se aprobă numirea tovarăşului inginer Adrian Dutchievici în postul de director tehnic, şi a tovarăşului Conţu Ilie în postul de director adjunct...“

Ridică ochii, se uită la el — nu ştia ce să-i spună. Omul acesta nu-l dezamăgise cu nimic, dimpotrivă, depăşise aşteptările. Administraţia şantierului era în întregime în mîinile lui, ştia rostul fiecărei surcele care prisosea tîmplarilor, al gropurilor adunate sub poansoneze, al şpanului căzut de la strung, al ierbii de pe peluză, al varului şi cimentului de la binale, al creioanelor, hîrtiei, cernelei, panglicilor de la maşinile de scris, al găurilor din acoperişul atelierelor vechi, al salopetelor şi cizmelor de cauciuc — griji mărunte, de gospodar chivernisit, pe lîngă grijile mari, supravegherea sutelor de mii de lei cîte se cheltuiau în cursul unei săptămîni. Stătea în birou, pe scaun tapisat cu pluş, pielea mîinilor i se subţiase, nu mai avea bătături, se îngrăşase încă puţin, obrazul i se făcuse mai trandafiriu, se îmbrăca îngrijit, chiar cochet, uneori îşi punea batistă albă în buzunarul de la piept şi folosea apă de Colonia (numai aşa, pe obraz, cînd te bărbiereşti). Dar hîrtiile lui Mititelu, cu cifre pe coloane lungi, şi toată biblioteca de registre scrise sucit nu mai erau un mister pentru el — adresele, rapoartele, referatele, maldărele de acte strînse în cartoteci nu-l mai speriau ca la început. Nu avea o deşteptăciune care să sară în ochi, nu se exprima foarte explicit, nu se pricepea să spună vorbe de duh; cînd îl încolţea un guraliv se înroşea, pufnea în sine şi răspundea, ursuz: „Bun, bun!“. Dar ştia, încă din clipa aceea, ce trebuie să facă, şi dacă nu i-ar fi fost lipsă darul de a găsi la iuţeală vorba cea mai potrivită, ar fi putut să dea chiar şi alt răspuns decît un simplu mormăit. Era adică omul care avea inteligenţă în acţiune şi nu în cuvînt. Harnic pe deasupra, robust — şi cu un bun simţ care nu se zdruncinase decît uşor, în primele zile după numirea lui, cînd ameţise puţin, cum te ameţeşte fumul de ţigară tras în piept fără să fii deprins.

Iar acum, Matei, care credea că ştie tot ce e nevoie despre acest colaborator harnic, isteţ, devotat şi cinstit, ca despre o maşină ascultătoare, bine pusă la punct, descoperea dintr-o dată în el un resort necunoscut.

— Tovarăşe Conţu, zise, şovăind, nu ştiu despre ce-i vorba; sînt surprins. Am crezut că ai un cămin fericit.

— Aşa e! Fericit!

— Soţia dumitale...

— E pîinea lui Dumnezeu...

Ilie Conţu se fîstîci; vorba, deprindere veche, îi ieşise din gură fără voia lui.

— Ai şi doi copii! Aud că-s destul de cuminţi.

— Îngeri!...

Rămase cu gura căscată; nu găsea alt cuvînt, şi pe acesta îl socotea interzis.

— Eşti însurat de mult?

— De doisprezece ani.

— Aţi trăit bine?

— Ca în sînul lui... al ăluia, cum îi spune. Bine, tovarăşe director! Raiul pe pămînt. Nu că ar fi rai, dar...

— Şi-acum v-aţi certat?

— Ferească Dumnezeu!...

— Atunci de ce vrei să te desparţi?

— Am păcătuit! mărturisi Ilie Conţu, repede, ca şi cum vorbele îl rîcîiau pe gît.

Îşi lăsă privirea în jos şi tuşi, înăbuşit.

— Ce-nseamnă că ai păcătuit?

— M-am uitat la alta.

De aici înainte, la toate întrebările răspunse repede, scurt, speriat, cu ochii în pămînt.

— Aşa!... făcu Matei, zîmbind.

De ce zîmbea? Fiindcă îl vedea pe Ilie Conţu chinuindu-se în faţa lui? Îşi trecu mîna pe faţă, confuz.

— Cîţi ani ai?

— Patruzeci şi cinci.

— Şi soţia dumitale?

— Patruzeci şi trei.

— Iar ea?... Cealaltă.

— Treizeci şi unu.

— Tînără!

— Tinerică!

Da, nu mai era greu de înţeles: treizeci şi unu de ani, lîngă patruzeci şi trei!...

— Tovarăşe Conţu, nu ştiu nici eu... Nevasta dumitale ce zice?

— Nu i-am spus.

— Asta-i cel mai urît!

— N-am îndrăznit; am vrut să vorbesc cu dumneavoastră, mai demult...

— De ce-ai venit tocmai la mine?

Ilie Conţu clipi, fîstîcit.

— Am vrut să vorbesc cu tovarăşul Donos; am încercat o dată, pe urmă n-am mai avut curajul... Dînsul e prea tînăr...

— Nici eu nu sînt chiar bătrîn!

— Ei, bătrîn!... Dar vedeţi, dînsul e mai... Nu se uită la fete, e altă fire, ştiţi...

Matei îşi strînse colţul gurii în dinţi, ca să-şi stăpînească un surîs. „Aşa! Am înţeles! se gîndi. Pe mine m-ai găsit!...“

Administratorul tăcu puţin, apoi îi dădu drumul repede, cu ochii în jos, hotărît să se spovedească pînă la sfîrşit, fie ce-o fi:

— Tovarăşe director, de servici îmi văd, cred că ştiţi, dar odihnă nu mai am, nu dorm, mă zbucium; nevasta, nu ştiu cum să-i spun. Vin la dumneavoastră ca la Dumne... Aşa e, ca la Dumnezeu...

— Prin urmare, soţia dumitale nu ştie nimic!

— Nimic; nici n-a simţit.

— Cealaltă ce zice cînd vede că te chinuieşti aşa?

— Nu observă; mă ascund.

— Dar ştie că eşti însurat?

— Ştie.

— Şi că ai copii?

— Ce mai, ştie tot! Ştie, de la început.

— Şi atunci ce suflet are să strice o casă cinstită, să nenorocească o femeie, o soră de-a ei, şi doi copii, cum poate vrea să aibă şi ea într-o zi?

— Are! Trei micuţi.

— Cum?

— De la bărbatul dintîi, un beţiv.

— A, e văduvă?

— A divorţat, că era om rău, n-avea trai cu el, nici noapte, nici zi.

— Şi-acum vrea să te divorţeze pe dumneata! Crezi că-i frumos? Şi cinstit?

Ilie Conţu ridică ochii, se uită la Matei, languros, şi şopti, topindu-se, pe cît de zbuciumat, pe atît de fericit:

— Mă iubeşte!... Asta e, tovarăşe director, mă iubeşte! Ce să facă? E un biet suflet stingher. Fără mine nu mai are de ce trăi; o cred, chiar ea mi-a spus.

— Şi cine-i îngerul ăsta? întrebă Matei, cu presentimentul că nu se află în faţa unei drame, ci a unei comedii. Dacă ai venit să te spovedeşti, cred că nu mai ai nimic de ascuns!

— O ştiţi…

Ilie Conţu făcu un gest, arătînd cu degetul peste umăr, spre uşa capitonată din spatele lui şi mărturisi, sfîrşit:

— Tovarăşa Arghir.

— Care Arghir?

— Lenuţa.

— Secretara?!

După un moment de stupoare, Matei izbucni în rîs. Rîdea zgomotos, hohotind, din adînc, cum nu mai rîsese de mult, şi nu se putea stăpîni, deşi îşi dădea seama că era crud, şi stupid, şi că Ilie Conţu putea să se simtă jignit. Dar acesta nu se simţea jignit, ci pierdut; nu auzea rîsul, ci aştepta sentinţa, cu capul în jos, cocoşat, cu sufletul strîns.

— Deci ea era! zise Matei, după ce sfîrşi de rîs.

Şi, deodată, fără voia lui, deveni serios, aproape sever, cu el însuşi în primul rînd. Ce fusese de rîs?... Da, ar fi trebuit să bănuiască de mult: parfumul, florile, alintul, sulimanurile, izmeneala... Îşi găsise victima căutată, cea cu sufletul virgin.

— Tovarăşe Conţu, eu nu te iscodesc ca să te judec, ci fiindcă mi-ai cerut părerea. Tovarăşa Lenuţa! Cîţi ani spui că are?

— Treizeci şi unu!

— Mai las-o încolo! De unde ştii?

— De la ea.

— Dacă-l întrebai pe Matache te-ar fi informat mai corect. Cred că se apropie de patruzeci, ca să nu spun mai mult.

Ilie Conţu ridică ochii şi îl privi obidit.

— Dacă vrei, mîine am să-ţi spun precis... Va să zică tovarăşa Lenuţa! Şi te iubeşte!... Mult!... Dar dumneata o iubeşti?

— Nu mai ştiu. Sînt zăpăcit.

— Sigur, sulimanuri şi parfum! Dar ai văzut-o vreodată cînd se scoală din somn? Hai, spune, nepieptănată şi cu ochii cîrpiţi?... De cînd eşti încurcat cu ea?

— Cum?

— De cînd trăieşti cu ea?

— Ce să fac?

— Ei, pe dracu, că doar nu eşti copil? N-o să-mi spui că n-ai avut nimic cu ea, pînă acum!

— Eu?

Ilie Conţu se făcu roşu — consternat şi acoperit de ruşine de jos pînă sus.

— Cum, tovarăşe director, aşa, căsătorit?

Era sincer, abia acum jignit şi revoltat profund. Matei se uită la el şi-i veni să-l întrebe: „Hei, măi omule, de unde-ai picat pe pămînt?...“

Dar nu, cunoştea pămîntul — îi venise de hac lui Uică şi altor şnapani, a căror dibăcie era de neînchipuit, ştia că pe pămînt cresc buruieni veninoase şi se pricepea să le stîrpească, păzea şantierul de ticăloşi şi de furi, să nu piară un cui, avea ochi ca Argus din mitologie şi era năbădăios ca vestitul Cerber — acest viteaz Ilie Conţu pe care o muieruşcă şireată îl prefăcea în popîndău... Bătu cu pumnul în masă şi zise, răstit:

— De ce-ai venit la mine?

— Să vă spun ce am pe suflet.

— Vroiai să-mi ceri un sfat?

— Da.

— Eu nu dau sfaturi, că nu sînt rabin! Într-un caz ca ăsta, eu dau porunci; dac-ai venit la mine, atunci ascultă aici: pe unde stă cucoana asta?

— Pe strada Frăsinet, lîngă fabrica de biscuiţi.

— Departe de-aici?

— În partea cealaltă a oraşului; departe rău.

— Cu atît mai bine! În afară de fabrica de biscuiţi, ce alte întreprinderi mai sînt pe acolo, ce instituţii?

— Sînt multe.

— Bine, am să mă interesez, să vedem unde o transferăm. Dar mîine să ştii că nu mai intră pe poartă; n-ai s-o mai vezi pe-aici!

— Tovarăşe director...

— Nici un cuvînt! Mi-ai spus destul. Iată, citeşte colea!

Îi întinse adresa ministerului — Ilie Conţu o citi, clipi, se făcu roşu, pămîntiu, apoi ridică ochii, uimiţi, recunoscători şi blînzi.

— Eu?... bîigui. Director adjunct?... Nu merit; am păcătuit.

— Păcatul e altul decît cel pe care îl crezi. Că ai stat să te îmbrobodească o... Haide, nu-ţi spun mai mult! Cînd te-i dezmetici, o să te ruşinezi... Sulimanuri şi parfum! Nevestii dumitale i-ai dus vreodată o sticluţă de parfum?

— Nu!

— Să faci bine să-i duci. Şi sîmbătă trimite-o la coafor. Duminică te rog să mă pofteşti la masă la dumneata...

Ilie Conţu îl privi nedumerit, incredul. Se bîlbîi:

— La masă? Vreţi să veniţi? Tovarăşe Matei, dar noi nu avem cine ştie ce... Trăim cam...

— Lasă, ştiu că ţi-ai cumpărat farfurii. Numai să-mi spui ce să le aduc ălor mici; nu prea mă pricep la copii. Şi-acum, hai cu mine la tramvai, să bem un pahar de vin!

— Iertaţi-mă! se apără Ilie Conţu, îngrozit. Nu merg la cîrciumă... Nu pot, nu sînt băutor.

— Cum asta? Nu bei niciodată?

— Nu. Nu-s obişnuit.

— A, păi aşa nu se poate! Acum înţeleg de ce-ai... păcătuit. Într-un fel sau altul, omul trebuie să-şi mai dea drumul, din cînd în cînd. Ia ţine de colea un păhărel de coniac, aşa, pentru început.

— N-nu pot!... Iertaţi-mă, în viaţa mea n-am pus spirt în gură, nu-s deprins!

— Ia, te rog, dovedeşte-mi că eşti bărbat şi ţine de ici!

Coniacul e o băutură tare chiar pentru cel care-i deprins. Ilie Conţu îl bău, neştiutor, ca pe apă, se îngălbeni, îşi duse mîna la gît, icni, îi veniră lacrimi în ochi şi se simţi îngrozitor de bolnav, de nefericit. Matei îşi dădu seama de starea lui, i se făcu milă de el; se aşeză pe fotoliul din faţă, îi puse mîna pe genunchi, îl aşteptă să se liniştească, apoi îl îndemnă, blînd, dar hotărît:

— Încă unul!

— N-nu pot!

— Trebuie, negreşit! Haide, ce-a fost mai greu a trecut! Dar bea-l încet, trebuie să te deprinzi, nu-l da pe gît, ca pe rachiu!

Zăboviră aşa un timp, cu al doilea şi al treilea păhărel — era de ajuns.

— Acum hai să ne plimbăm puţin!

Ilie Conţu se ridică, făcu primii paşi, cam nedumerit, se uită la picioare, la pereţi, zîmbi.

— Cum te simţi?

— Mi-e cald, şi parcă aş chiui.

— Hai, chiuie, dar chiuie cît poţi dumneata, să se audă pînă în drum!

— Nu se cade, tovarăşe Matei! În biroul dumneavoastră?! se împotrivi Ilie Conţu, vesel, dar plin de bun simţ.

— Atunci haide afară! Hai prin şantier puţin!

Matei îl luă de braţ, nu ca să-l susţină — avea nevoie să-l simtă aproape, ca pe un prieten, ca pe un tovarăş bun. Ninsoarea încetase, cerul era senin, cu stele mari şi rare, parcă plivit; zăpada îngheţase puţin, trosnea sub picioare şi făcea mersul sigur, odihnitor, plăcut, îndemnîndu-te la drum.

— Ia uită-te, nea Ilie, mai ţii minte ce era înainte aici?

— Fiare vechi şi bălării!

Mergeau pe aleea asfaltată, cu becuri mari, albe, pe stîlpi; asupra curţii ninse lumina lor cădea scînteind. În dreapta, către cală, pe acoperişul de sticlă al halei noi, plin de zăpadă, treceau pale roşii — pîlpîiri de foc, învingînd becurile şi stelele — cuptorul ardea, echipele de noapte îndoiau coastele motonavei. O parte din cazangerie se mutase aici. În stînga, la cîteva zeci de paşi, se vedeau săpături, se turnau temeliile halei a doua, şi alte săpături, în mijlocul curţii, arătau locul uzinei, care avea să încălzească întreg şantierul, trimiţînd aburi fierbinţi la toate clădirile şi atelierele, printr-o reţea subterană de ţevi.

— Iarna asta o să mai tremurăm de frig, zise Matei, dar la iarna viitoare o să ne lăfăim!

Ilie Conţu se descheie la gît, încălzit, de parcă ar fi avut în trup cazanele viitoarei uzine; le avea, într-un fel; devizele erau pe biroul lui, îşi amestecase sudoarea de pe frunte cu cifrele băgate în aceste temelii...

— Nea Ilie, reîncepu Matei, oprindu-se în loc, cam la jumătatea aleii, şi privind de jur împrejur, dumneata ai imaginaţie?

— Ce să am?... Imaginaţie, ştiu, cum nu! Nu prea am, tovarăşe director, asta îţi mănîncă timpul, dă-o pacostei!

— Ia încearcă şi închipuieşte-ţi cum o să fie şantierul la anul pe vremea asta!

— De închipuit mi-l închipui, şi fără imaginaţie, că doar am văzut macheta. Mă uit la ea printre pleoape, şi gata.

— Şi ce simţi atunci?

— Îmi vine să chiui!

— Hai, chiuie acum! Vreau să văd cît te ţine glasul.

— Nu se poate; mă aud paznicii!

Merseră pînă la faleză; în hala veche se auzeau ciocanele şi bubuitul tablei; cala, slab luminată, dormea sub zăpadă — somn chinuit poate, pe dedesubt o rodeau apele. Matei simţi în inimă o

pulsaţie mai rece care îi trimise în trup un val trecător de gheaţă. Chipul lui deveni îngîndurat şi aspru.

— Ce zici, o să scăpăm cu faţa curată?

— Asta ştiţi dumneavoastră! Eu sînt cu administraţia! răspunse Ilie Conţu, circumspect, dar nu din laşitate.

Se simţea stăpîn pe el în clipa aceasta; plimbarea prin şantier, noaptea, parcă avusese darul să-l spele de toate păcatele şi să-l aducă la o realitate care-i era dragă, fiindcă se număra şi el printre cei ce o creaseră...

Aşa se sfîrşi idila lui Ilie Conţu, fulgerător, cu o zgîlţîitură de umeri — nici nu-i venea să creadă, îşi simţea inima uşoară... Să fi fost şi din cauza coniacului? Îşi duse mîna la gît; băutura continua să-l ardă... Toate i le-ar fi iertat vrăjitoarei, n-ar fi putut să şi-o scoată din suflet aşa, dintr-o dată: era revoltat că-l înşelase la cifre! Treizeci şi unu de ani! Îi luase pe necontrolate, cu ochii închişi, el care, cînd trebuia să semneze o chitanţă, o răsucea şi pe o parte, şi pe alta!

— Vă mulţumesc, tovarăşe Matei! zise deodată. Pe altul nu l-aş fi crezut, dar pe dumneavoastră... Eu, înainte de toate, nu pot să sufăr ce-i fals, fie că-i în inima omului, fie că-i în acte. Daţi-o afară, ispită mincinoasă!

— O dau; mîine dimineaţa nu mai intră pe poartă.

Ilie Conţu se înflăcără:

— Noi aici muncim, n-avem nevoie de muieri sulemenite, să ne îmbrobodească! Daţi-le afară pe toate, să le piară sămînţa, să nu ne mai ispitească, să rămînem numai noi, bărbaţii!

Matei începu să rîdă.

— Ei, nici aşa, nea Ilie!...

Tăcu, deodată. O stea mare, la sud, spre cotul Silvana, clipea pe bolta îngheţată, cu sclipiri mai albe şi mai limpezi decît ale briliantului. O privi fermecat, pînă ce ochii începură să-i lăcrimeze de atîta claritate.

A doua zi dimineaţa, îndată ce se trezi, Donos dădu perdeaua la o parte; cerul era curat, spre răsărit abia începea să se lumineze, deasupra colinelor albite de zăpadă.

Cocoş venise cu un tren de marfă la două noaptea şi dormea dus, de cîteva ceasuri. Dar simţi prin somn că Donos se pregăteşte să plece, şi mormăi, fără să-şi trezească glasul:

— Unde pleci aşa de dimineaţă?

— Să fac o plimbare pe Dunăre.

— Aiurea!... Îţi arde ţie să te plimbi, cum îi arde crapului prăjit să înoate!

Apoi Cocoş, dezmeticindu-se, avu o tresărire: plimbare pe Dunăre? Adică îşi bătea joc de el, îi ştia drumurile?

— Nu mergi cu mine? întrebă Donos, la uşă, îmbrăcîndu-ţi vesta de piele.

— Nu merg; azi e ziua mea liberă.

— Tocmai d-aia! Hai să-mi dai o mînă de ajutor!

— Una, cu plăcere, să nu-mi ceri două... Şi unde mă tîrăşti aşa, pînă-n ziuă?

— Nu ţi-am spus? Să ne plimbăm pe Dunăre!

— Tu glumeşti sau vrei să-ţi baţi joc de mine?

Donos nu mai stărui, nu avea vreme.

— Dacă nu vrei, la revedere!

Îndată ce auzi uşa închizîndu-se, Cocoş, zgîndărit, nu mai putu să rabde; degeaba făcuse fasoane — Donos nu părea să aibă chef de glumă. Sări de-a dreptul în haine — hai, Atanase! — şi îl ajunse la poarta şantierului. Nu mai zicea Margareta, avea altă vorbă, de la o vreme.

— Petrache, stai că merg cu tine!

— Du-te jos şi pregăteşte o barcă; ia două rînduri de rame.

Barca era armată, gata de plecare, cînd veni Dorfos, cu un flăcău după el, Firicel, tîmplarul.

— Unde mergem, Petrache, de-ai mobilizat detectivul? Şi ce înseamnă tot utilajul ăsta?

— Ai mîncat ceva de dimineaţă?

— Cînd era să mănînc, dacă m-ai luat cu zorul?

— Atunci ţine-ţi gura, să n-o oboseşti de pomană!

— Am înţeles! E mister! Bine... Dar ce vrei să pescuieşti cu undiţa asta? Balene?

Firicel ducea la spinare un ancorot cu trei gheare, Donos o sondă de lemn, de vreo şase metri lungime, un maldăr de flotoare mici, de plută, cum folosesc pescarii ca să ţină năvoadele, şi un colac de saulă subţire, trecut peste gît, atîrnîndu-i pe umeri. Un al treilea om venea după el, împingînd o roabă cu cărămizi, vreo cincisprezece bucăţi, pe care le descărca în barcă, pe panouri.

— Îţi mulţumesc, tovarăşe Predoiu! Du-te la ale dumitale! îi spuse Donos la urmă.

Fără alt cuvînt, cei trei rămaşi se urcară în barcă şi porniră la vale, cu patru rame, alunecînd repede pe firul Dunării. Oricît era de curios şi oricît de ciudată i se părea expediţia matinală, Cocoş nu mai întrebă nimic; ştia că din moment ce pornise spre mister, o să se dezvăluie el, mai curînd sau mai tîrziu, dar în orice caz, astăzi, nu mîine. Nu vorbea nimeni; Firicel trăgea la vîsle icnind, cu lacăt la gură.

Lăsară repede în urmă Agenţia, apoi Căpitănia portului, docurile, pescăria şi ajunseră la gardul depozitului de carburanţi, cu rezervoarele înşirate pe mal, în linie.

— Trage la stînga! comandă Donos.

Barca se apropie de ţărm şi se opri cu botul în mîl, lîngă o punte de scînduri putrede, un mic debarcader improvizat şi lăsat în părăsire. În jur se mai vedeau cîteva bărci, fără furcheţi şi fără rame, legate de ţăruşi, sau trase pe uscat pînă la jumătate, cu pupa legănîndu-se pe apă, ca nişte raţe leneşe.

— Aici e? întrebă Firicel.

— Aici! răspunse Donos.

— Cine să fie, măi fraţilor? Spuneţi-mi şi mie!

Cocoş nu mai avea răbdare; aşteptase liniştit o jumătate de oră, cît durase drumul, dar acum îi plesnea inima să ştie. Donos răspunse, preocupat, fără ca în acest fel să-i dea vreo lămurire:

— Ai să vezi singur; ia, lăsaţi ramele!

Ramele fură trase înăuntru, Firicel împinse în mal, cu piciorul, şi barca porni la vale, singură, purtată de curentul Dunării. Nu era vînt — vreme cam rece, dar senină şi liniştită; pe apă nu se vedeau anafore. Plutiră domol în voia fluviului, nu prea departe de ţărm — să fi întins mîna ar fi putut să se agaţe de ramurile sălciilor, ursuze în pragul iernii. Din cînd în cînd, Firicel, la prova, încerca fundul cu sonda: mîl, trei-patru metri adîncime. După un timp barca fu purtată mai în afară, îşi iuţi mersul, gata să alunece către firul Dunării, dar pe urmă curentul îşi schimbă direcţia şi începu s-o apropie de ţărm; o sută de

metri mai jos, era un pîlc de sălcii aplecate pe apă, şi ramurile lor încîlcite le tăiau drumul.

— Asta este! zise Donos.

— Altfel nici nu se putea! adăugă tîmplarul. Curentul nu se schimbă de la o zi la alta şi nu-i nici vînt, să te fure.

— Acum hai înapoi! Pune mîna pe rame, Cocean! Nu te mai uita aşa la mine.

Cocoş se uita la unul şi la altul, fierbînd, pînă ce deodată se lumină şi zise, mulţumit de sine:

— Nu vreţi să spuneţi, dar am înţeles: adică faceţi reconstituirea crimei...

— Ce crimă?

— Aşa scria pe vremuri în ziare, la „întîmplări din Capitală“.

— Mai bine taci din gură!

În timp ce însoţitorii săi vîsleau ducînd barca la deal, spre locul de unde îşi dăduseră drumul adineaori, Donos se apucă să taie saula subţire, în bucăţi de vreo cinci metri — adîncimea Dunării plus o rezervă de făcut legăturile. Odată acostaţi, flotoarele fură legate cu un cap al saulei, la capul celălalt legară cîte o cărămidă.

— Balize! observă Cocoş. Ei, drăcia dracului! Ce pui tu la cale, tovarăşe Donos?

— Ţine-ţi gura!

Barca porni încă o dată la vale, urmîndu-şi cu credinţă vechea urmă; din loc în loc, Donos arunca o baliză, cărămizile se duceau la fund, flotorul rămînea deasupra, legănîndu-se pe valuri. Cînd se opriră, drumul parcurs se vedea punctat limpede în urmă.

— Ce faceţi aici, tovarăşi? se interesă un pescar, care trecea pe mal, cu o desagă la spinare.

— Facem un metrou pe sub apă şi am venit să-i luăm măsura! răspunse Cocoş, cu un fel de ciudă, fiindcă nici el nu ştia mai mult decît străinul.

De întrebat renunţase să mai întrebe, simţea că nu i-ar fi răspuns nimeni — sau vroiau să-l fiarbă, sau le era mintea aiurea. Dar acum misterul nu mai putea fi departe, trebuia să-şi frămînte puţin mintea şi să-şi aţîţe închipuirea ca să-l descopere singur, nu să i-l dea ceilalţi, mură în gură, cum se dă răspunsul la ghicitori, scris de-a-ndoaselea, în cărţile de citire.

— Ce-ai în desagă, unchiule? întrebă Donos.

— Mălai, tovarăşe!

— Atunci du-te fuga acasă că te-or fi aşteptînd copiii cu mămăliga!

Pescarul se duse, şi după el nu mai veni nimeni.

— Ei, acum, Cocean, pune mîna pe rame şi ascultă comanda la mine! încet înainte! Stop! Ţine aşa, în pană!

— Ce-mi dai tu comenzi ca la marină? Faci pe amiralul cu mine?

— Ţine barca pe loc, vezi să nu te ducă la vale!

Donos şi tîmplarul aruncară ancorotul la pupa, filară parîma, apoi, în timp ce Cocoş ţinea barca pe loc, mişcînd uşor din rame, începură să-l tragă înapoi, răscolind mîlul de pe fundul Dunării. Aşa făcură, la tot locul, în lungul balizelor, aruncînd de nenumărate ori ancorotul şi neizbutind să agaţe decît răgălii negre împotmolite pe fund de decenii.

Misterul tot nu se dezlega — Cocoş urmărea explorarea, atent la fiecare manevră a ancorotului, dezamăgit cînd îi vedea ghearele goale, sau agăţate în barba încîlcită a răgăliilor. Zadarnic îşi frămînta mintea şi îşi aţîţa închipuirea! Pînă acum nu ajunsese la nici o lămurire. Să fi căutat vreo comoară de veniseră pe furiş şi făceau atîta taină?...

Trecu aproape un ceas pînă să ajungă la locul de plecare; Donos se uită plictisit în urmă.

— Aţi îngheţat?... Mai haideţi o dată!

Urmărea ceva, cu încăpăţînare, nu-i păsa că mîinile ude de la parîmă îl usturau şi i se făcuseră vinete ca pipota de găină.

Porniră iar, de data asta la vale; Cocoş nu avea decît de ţinut frîna, cu ramele — şi grăpară fundul ceva mai într-o parte decît prima oară.

— Hai încă o dată! stărui Donos.

Sfîrşindu-se şi-al treilea drum, zadarnic, ca primele, Donos se lăsă păgubaş. Dar în loc să pară dezamăgit, zise, cu un fel de satisfacţie, inexplicabilă după ce se chinuise atîtea ore:

— Nu e!

— Nu se ştie! îşi dădu părerea Cocoş, deşi nu înţelegea mai mult, decît că tovarăşii săi căutau ceva, orbeşte, pe fundul nămolos, în întunericul Dunării. Aici e ca la Wassermann: eşti sigur numai dacă iese pozitiv!... Poate am trecut cu ancorotul pe alături!

Pe lîngă ce?... Se uită iscoditor în ochii celorlalţi doi, pe rînd.

Donos clătină din cap.

— Nu!

— Nu cred nici eu! adăugă Firicel. După cum bate apa aici, nu putea să-i scoată de la fund aşa curînd; ar fi rămas prinşi în răgălii şi i-am fi găsit... Trebuie să fie cum ai bănuit dumneata de la început!

— Uite ce, mă fraţilor, interveni Cocoş, eu mă dau învins! Nu ghicesc, dar spuneţi-mi măcar acum: ce vreţi să agăţaţi aici? Sarcofagul lui Tutankamon?

— Nu! Pe Marchidan! răspunse Donos, posomorît.

— Care Marchidan? Inginerul nostru?

— Da!

— Şi ce să caute aici?

— Dumneata nu ştii? se miră Firicel.

— Ce să ştiu?

— Aşa e, că ai lipsit! (Tîmplarul se uită în lungul balizelor şi îl lămuri, neconvins:) S-a aruncat în Dunăre!

— Cînd?

— Acu două nopţi!

— Poate vreţi să glumiţi cu mine! zise Cocoş, oţărît.

Şi iar se uită la ceilalţi doi, pe rînd; nu păreau să aibă chef de glumit.

— Nu, zău, Petrache, spune-mi, ce căutaţi aici?

— Ţi-am mai spus. Îi căutăm pe Marchidan şi pe nevastă-sa; s-au sinucis!

— Aia şchioapă?

— Da.

— Acu două nopţi? Adică miercuri spre joi?

— Da.

Cocoş îi mai privi o dată, apoi izbucni în rîs. Rîdea, bătîndu-se cu palmele pe genunchi, uitîndu-se la ei ca la nişte măscărici.

— D-aia v-aţi ostenit atîta?

— D-aia! Şi tu de ce rîzi?

— Fiindcă l-am văzut pe Marchidan astă-noapte!...

Se opri, se uită năuc în jur — o clipă i se păru că nu ştie ce-i cu el, că are năluciri — pe urmă se puse iarăşi pe rîs:

— Halal detectivi!... Dar poate, mai ştii, o fi fost doar fantoma lui!

★

Cocoş îl zărise pe Marchidan noaptea, pe la două şi jumătate, cînd venea de la gară, străbătînd pe jos străzile pustii, pline de zloată, sub

lapoviţa care continua să cadă. Nu era nimeni pe-afară, nici om, nici cîine, nici altă vietate. Casele dormeau, cu ferestrele posomorite; becurile rare din stradă, legănate de vînt, aruncau cîte o pală de lumină pe faţade, făcîndu-le să apară mai mici, mai ude, ca şi cînd din vîrful stîlpului ar fi căzut pe ziduri găleţi cu apă lăptoasă.

Nu l-ar fi recunoscut pe inginer, fiindcă nu mai avea pe el scurta ştiută de tot oraşul, ci un palton, un fel de manta, cu gulerul mare, ridicat, acoperindu-i pînă şi şapca, de părea un om fără cap; dar o recunoscuse pe şchioapă, care se tîra speriată în urma lui, la un pas, şi datorită ei îşi dăduse seama cine-i bărbatul — Marchidan, fără îndoială, cu vioara sub braţ. Chiar se gîndea să-l iscodească astăzi unde fusese să cînte pînă la o oră aşa de tîrzie din noapte. Să nu-l fi însoţit nevasta, ar fi zis că vine, pe furiş, de la o amantă.

— Pe unde era? întrebă Donos.

— Nu ştiu cum se cheamă strada, dar pot s-o recunosc; a treia de la piaţă; a trecut pe la colţ, prin faţa mea; traversa bulevardul.

— Mergea către gară?

— Da de unde! Ne-am fi întîlnit nas în nas!

— Atunci, spre port?

— Poate; nu ştiu bine cum cotesc străzile astea.

— A treia stradă care taie bulevardul de la piaţă, zise Firicel, e strada Apeductului; duce la Dunăre, la Malul Galben, unde-s antrepozitele.

Donos se uită la ceas.

— Ar mai fi timp. Lăsăm barca aici şi haideţi să facem o plimbare!

Cocoş se învoi, bucuros; nu mai simţea oboseala.

— Mergem! Hai, Atanase!

Urcară tustrei în oraş, ajunseră la bulevard, dincoace de piaţă.

— Pe-aici a trecut?

— Da; venea dinspre dreapta.

— Ia să vedem unde putea să meargă!

Porniră pe strada Apeductului, îngustă, bolovănoasă. Ce să vezi? Case! Se uitau pe la ferestre, îşi aruncau ochii în curţi, peste garduri. Ce să descoperi? Cîte o grămadă de lemne, un cărucior fără o roată, un curcan înfoindu-şi pieptul şi scuturîndu-şi mărgelele, un porc în coteţul din fund, grohăind după mîncare sau după apă.

— Căutăm acul în carul cu fîn! zise Cocoş, începînd să caşte.

Peste un sfert de ceas, Dunărea apăru în faţă, jos, sub faleza înaltă. Un barcaz stătea la ancoră; i se vedea, printre două magazii, numai partea din faţă, iar peste acoperişuri, catargul.

Firicel făcu ochii mari.

— Ăsta-i Sfîntu Andrei! Barcazul lui Panait Lalachi!

— Mi se pare că aşa faptele încep să se lămurească, zise Donos. Haideţi!

— Hai, Atanase!

Poliţia fu vestită numaidecît, dar abia după-amiază se făcu descinderea la barcaz.

Nimeni nu vroia să creadă, toată povestea părea închipuirea unui om beat, deşi Cocoş nu bea niciodată. Cum să umble morţii pe stradă?

Dar, în sfîrşit, chestorul poliţiei dădu dispoziţii, zîmbind neîncrezător pe sub mustaţă...

Vasul nu era mare — într-o oră fu cercetat, panourile din magazie se dădură la o parte, se ciocăniră pereţii, se demontară paturile cu lăzi, prinse de fodra care căptuşea bordajul, se cotrobăi prin toate ungherele; degeaba!

— Pot să jur că el era! zise Cocoş, roşu în obraz.

Comisarul care făcea cercetările zîmbi, îngăduitor şi ironic, bătîndu-l pe umăr, amical.

— Lasă, tovarăşe, nu-i nici o supărare! Se mai întîmplă uneori ca omul să greşească!

Întorcîndu-se spre şantier cu barca şi trăgînd greu la rame, împotriva apei, Cocoş spumega.

— Şi tu crezi că eram beat? îl întrebă pe Donos, cu destul arţag.

— Nu.

— Şi dumneata?

Firicel negă din cap.

— Tot ce nu înţeleg eu, zise tîmplarul după aceea, e unde se ducea. Că doar nu ieşise să ia aer în oraş!

— Şi-a schimbat bîrlogul, dintr-un motiv sau din altul! fu părerea lui Donos. Dar pînă la urmă, o să ajungă în port, la barcaz.

— Dacă fuge prin altă parte?

— Nu! Oriunde s-ar duce, tot l-ar încolţi odată. Sînt sigur că gîndul lui e să plece cu Panait Lalachi!

— Şi de ce să plece, fraţilor? întrebă Cocoş, arătîndu-şi cu întîrziere mirarea firească. Mă frecaţi de azi-dimineaţă! Ce-l supăra? N-avea

post bun, nu era mare leafa? Să fi dispărut singur, aş fi zis că a vrut să scape de nevastă!

— O fi avînd el ceva de care vrea să scape! răspunse Donos cam acru.

— Adică ştii, şi nu vrei să-mi spui! Faci pe grozavul!

— Nu ştiu nimic!

— Aiurea!... Uiţi că fără mine l-aţi mai fi căutat în Dunăre şi la ora asta!... Şi de ce să se ascundă? Era om cumsecade!

— Asta o să se vadă mai tîrziu. În Dunăre l-am căutat numai ca să am conştiinţa împăcată...

Aproape de şantier, Donos lăsă ramele. Noiembrie: cădea curînd noaptea.

— Ascultă aici, Firicel! Grija ta trebuie să fie barcazul!

Tîmplarul încuviinţă din cap; se şi gîndea cum să înceapă pînda, îndată — poliţia nu lua în serios cazul; se ocupa îndeosebi cu borfaşii.

Donos adăugă mai mult pentru Cocoş, pe care îl ştia gură-spartă:

— Şi nu bateţi toba! Rămîne că s-a înecat, şi gata!

Astfel se aşternu tăcere asupra dispariţiei lui Marchidan — nimeni nu-i mai contestă moartea. Se aştepta ca într-o bună zi, Dunărea să dea confirmarea supremă, scoţîndu-i leşul la suprafaţă...

Rar se întîmplă ca un înecat să piară fără urmă, sub ape; mai curînd sau mai tîrziu, cineva îl găseşte, aruncat pe mal, sau prins într-o răgălie, departe.

A doua zi nu veni nici o veste, nici a treia, nici mai tîrziu — nici chiar cînd începură să curgă sloiuri pe Dunăre, zdrobind peisajul şi făcînd aşteptarea zadarnică.

Sloiurile începură să curgă devreme iarna aceea; fusese ger în decembrie, primele zile, barbar, năprasnic, neîndurător, făcînd văzduhul să ţiuie, să trosnească stînca la munte şi pămîntul crăpat în cîmpie, amorţind fiarele în bîrloguri şi subţiind sîngele omului, storcîndu-i vlaga din vine, arzîndu-i pielea, întunecîndu-i privirile. Ca de zilele Bobotezei, cum zic bătrînii. Dar Boboteaza cădea peste trei săptămîni!... Pe urmă, vremea se îndulci şi rămase blîndă pînă spre sfîrşitul anului.

În schimb, sloiurile, odată pornite, nu se mai opriră.

Veneau de sus, rupte parcă dintr-o banchiză, lespezi de toate formele şi mărimile, figuri neprevăzute de nici o geometrie, de un alb-albăstrui care, sub pînza norilor, umplea luncile de lumină; pe timp senin, răsfrîngeau razele soarelui în mii de unghiuri, reflectîndu-l în toate ascunzişurile, desfiinţînd umbrele obişnuite ale naturii, modificînd relieful, denaturîndu-i dimensiunile.

Uneori corbi negri, zgribuliţi şi melancolici, călătoreau la vale cu ele, într-o migraţiune lentă şi fără ţel — păsări care nu caută locuri mai calde în lume, ca rîndunelele, sau cocorii, ci hoinăresc alene, vagabondîndu-şi doliul şi prostul renume. Un pîlc de sălcii desfrunzite, proiectate întristător pe cerul iernii, le atrăgea privirile la un cot al Dunării; atunci făceau sfat, se consultau cu croncănituri sparte, răguşite, ca trosnetele vreascurilor călcate în picioare şi îşi luau zborul în stoluri greoaie, sinistre, continuînd să se cheme, să se întrebe, să se certe întunecînd cerul şi umplîndu-l de injurii; o uriaşă flotă de nave aeriene n-ar fi zgîlţîit mai mult atmosfera, dacă toate sutele ei de motoare ar fi funcţionat cu rateuri.

După ce tulburau astfel pacea ţărmului, dînd tîrcoale unor hoituri imaginare, căutau alt grup de sloiuri, se aşezau pe ele cu larmă şi îşi continuau călătoria.

Cîteodată, privite în zare, sloiurile păreau o turmă de oi albe, ducîndu-se la cîmpie; un plop stingher, mergînd parcă o dată cu ele şi cu depărtările, întruchipa ciobanul singuratic, cu sarica pe umeri, cîntîndu-le din fluier...

În unele clipe, lumina de sus se răsfrîngea în gheaţă la un cot al Dunării, ca în prismele unui aparat optic de dimensiuni gigantice, şi împrăştia în aer toate culorile spectrului; atunci fluviul, arcuit sub bolta de iarnă, părea un curcubeu prăbuşit la pămînt...

Alteori, în mişcarea lor, sloiurile se îmbinau, alcătuind desene uimitoare, o mirifică floră şi faună albă — elefanţi, reptile, coborînd

parcă din epoca glacială a scoarţei, urşi polari, placizi şi singuratici, sau arbori, flori şi plante, ferigi pudrate, crini, trandafiri, narcise, nuferi, toate mărite monstruos şi cristalizate.

Dar, în afara clipelor cînd închipuirea le dădea aceste înţelesuri fantastice, ele se înfăţişau, cel mai adesea, în dimensiunile lor adevărate — gheaţă dusă la vale de ape, într-o defilare continuă care părea că n-o să se termine niciodată, ilustrînd cu o pregnanţă definitivă şi adîncă străvechea constatare a filozofilor despre mişcarea lucrurilor în natura aparent statică...

Nimeni din şantier nu avea, în acele zile, timp pentru contemplaţie. Sloiurile treceau prin faţă fără ca oamenii să le vadă, fără să le audă freamătul; ochii le erau aţintiţi pe unelte, urechile ascultau bătaia ceasului. Mai erau numai două luni pînă la termenul cînd şlepurile trebuiau să fie gata...

În ziua cînd Dutchievici apăru pe cală, muncitorii printre care trecea îl salutară cu simpatie; ştiau că fusese bolnav şi că venea voluntar în linia întîi, în loc să stea, ferit, la postul de comandă. Trei zile, inginerul nu intră în ghereta unde i se aranjase biroul, decît pentru a-şi orîndui hîrtiile; astfel, îşi petrecu timpul între sala de trasaj, cazangerie şi cală, punîndu-se la curent cu mersul lucrului practic.

În prima zi şi în prima oră, inginerul Staicu îl întîmpină şi-i prezentă, afabil, respectul şi omagiile.

— Nu pot să vă spun ce bine-mi pare să lucrez cu un om ca dumneavoastră!... Adică ştiţi ce vreau să spun; sînt sătul de ignoranţă şi de temperamentele astea aventuroase!

Dutchievici trecu mai departe.

— Cu dumneavoastră o să mă înţeleg altfel!

— Poate!

Pînă în prînz, inginerul Staicu primi o notă semnată de directorul tehnic şi grăind astfel:

„Vi se pune în vedere că de azi înainte orice defect de fabricaţie veţi constata, mi-l veţi aduce la cunoştinţă mie direct şi nemijlocit. Conducerea lucrului şi calitatea lui privind şantierul, vă interzic să aplicaţi soluţii proprii, atunci cînd constataţi o eventuală abatere de la norme.“

Îndată ce primi această notă, inginerul Staicu se făcu nevăzut şi nu mai apăru în şantier pînă a doua zi dimineaţa.

După-masă, Dutchievici se pomeni cu maistrul Golgota tăindu-i drumul; mirosea a băutură. La început, şeful calei îl luă cu binişorul:

salută militărește, ducîndu-şi mîna la cozorocul şepcii şi pocnind din călcîie:

— Să trăiţi, domnule inginer!

— Bună ziua!

— Aş vrea să vă spun o vorbă.

— Spune!

— Dar nu aici; haideţi mai bine la birou; ne aud oamenii!

Dutchievici, fiind în drum spre ghereta făcută de dimineaţă, căreia tocmai i se puseseră geamurile, nu se împotrivi, ci merse mai departe, impasibil, ca totdeauna. Înăuntru era tot aşa de frig ca afară — nu se adusese încă soba — atît că nu bătea vîntul; nefiind nici un scaun, rămaseră în picioare.

— Domnule inginer, începu Golgota, după ce închise precaut uşa în urmă, nu faceţi bine!

Întîlnind privirea rece şi întrebătoare a inginerului, continuă, arătîndu-şi respectul şi supunerea:

— Eu, faţă de dumneavoastră, ştiţi, încă din timpul domnului Năsturaş, ştiţi... Am spus la toată lumea: om ca domnul inginer Dutchievici nu găseşti, să tai pămîntul bucăţele şi să-l dai la ciur, palmă cu palmă. Eu, domnule inginer, pentru dumneavoastră... Eu, dacă ar fi după mine, pe dumneavoastră v-aş ţine numai în puf, dumneavoastră nu se cuvine să...

— Spune-mi, te rog, ce te aduce la mine? îl întrerupse Dutchievici, ca şi cînd n-ar fi auzit introducerea.

— Uite ce vroiam să vă spun, domnule inginer, cu tot respectul şi cu toată cuviinţa; sînteţi mai învăţat decît noi, ştiţi mai multe, dar ascultaţi o vorbă şi de la mine: nu vă legaţi de domnul inginer Staicu!

— Altceva?

— Dînsul nu-şi face decît datoria; are ordin. Cine l-a trimis aici a ştiut de ce l-a ales, i-a dat şi instrucţiuni; are multă putere. Nu vă puneţi cu ministerul; tovarăşul director poate să plece, azi, mîine, ori peste o lună, dar ministerul rămîne, şi dumneavoastră ar fi mai bine...

Dutchievici asculta în tăcere, uitîndu-se pe geamurile care îngăduiau să vadă aproape toată cala. Peste noapte încetase să ningă, termometrul arăta cîteva grade deasupra lui zero, nu se bănuia încă gerul, şi dacă zăpada căzută zilele din urmă nu s-ar fi prefăcut în zloată, înmuind iar malul Dunării, n-ar fi fost mai greu de lucrat decît peste vară. Prelatele fuseseră date la o parte, muncitorii stăteau în soare, îi primeau căldura în ceafă, în umeri, şi-o înmagazinau ca pe o

hrană, să fie. Unii îşi lepădaseră veşmintele grele, lucrau în cămăşi, cu braţele goale. Revenise iar voia bună, se auzeau iar strigăte, chiote, îndemnuri, care lipsiseră atîta timp, sărăcind ampla polifonie a calei: glasurile omeneşti amestecate cu sunetele zecilor şi sutelor de unelte în funcţiune.

Şi acest furnicar de oameni care se întreceau pe minute, pe ore, pe zile, nu era mînat de nimeni, nu se vedea nici un vătaf în spatele lor, să-i îmboldească, să le cîntărească mişcările — să-i atingă cu pintenii, sau cu cravaşa pe cei rămaşi în urmă. Erau mulţi rămaşi în urmă, graficele arătau că în medie se pierduseră pînă acum şase zile, întîrziere alarmantă, cînd mai rămîneau numai şaizeci pînă la termen; iar piedicile de care se loviseră, ploile, ninsoarea, aveau să fie şi mai mari de aici încolo.

Totuşi, nu părea descurajat nimeni; uitîndu-se că se aflau în întrecere unii cu alţii, şi fiecare echipă, fiecare brigadă ar fi dorit să fie prima, trecea o vorbă, o lozincă peste tot şantierul: „Să cîştigăm timpul pierdut acum, cît e vremea bună!“

Dutchievici înţelegea rezervele ministerului şi excesul de zel al inginerului Staicu: fenomenul care se petrecea aici era imposibil de înţeles, dacă nu simţeai celălalt fenomen, petrecut cu oamenii. Inginerul-şef îl înţelesese mai tîrziu, cu acea încetineală de a percepe realitatea specifică omului singuratic. În timpul ploilor, cînd la sfîrşitul săptămînii constata, după grafice, întîrzieri importante, ştiind că nici o întîrziere nu putea fi admisă şi socotind absurdă speranţa de a fi recuperată, începuse să se teamă că pînă la primăvară vasele n-au să fie gata. Dar chiar în acel timp, prin ceea ce firea lui avea romantic, nu se desolidarizase de strădania obştească. Oricare ar fi fost rezultatul, socotea că încercarea nu era zadarnică şi, raportată la un alt cîştig, pierderea, privită într-o perspectivă largă, rămînea fără importanţă. Se pierdeau două, patru, şase, poate chiar mai multe din cele zece şlepuri — rămînea în schimb un şantier şi-o echipă încercată în focul cel mai aspru.

Cu acest sentiment venise în mijlocul oamenilor, abia ridicat de pe boală, hotărît să rămînă cu ei pînă la urmă, chiar dacă între timp îşi forma un înlocuitor pe care să se bizuie; pe lîngă contribuţia tehnică, simţea datoria unei contribuţii sentimentale...

Iar acum, după primele ore petrecute în vijelia calei, pe care o simţea mai rar înainte, se trezise în el o altă convingere; strigătele oamenilor, glumele, voia bună, după ce trecuseră printr-o încercare

grea, îi redaseră speranţa izbînzii depline, şi fiinţa lui se schimbase cu totul din clipa aceea; nu mai avea, faţă de muncitori, solidaritatea elegantă şi melancolică a celui care rămîne cu învinşii pînă la urmă, ci solidaritatea robustă, eroică, triumfală a învingătorilor. Pentru el, care nu fusese niciodată învingător, această stare, necunoscută, surprinzătoare, însemna naşterea tîrzie la o viaţă nouă. Şi dacă nu-i mai rămîneau decît puţini ani să trăiască, era tulburat de gîndul că viaţa îi oferea o prelungire nesperată, în clipa cînd socotea că îşi încheiase socotelile cu lumea. Sentimentul amar al ratării, purtat cu el aproape de la începutul carierei, dispăruse într-o oră şi, cu toată oboseala, cu toată slăbiciunea care-i făcea mersul şovăitor, în suflet se simţea tînăr. Şi-abia acum vedea, cu o tristeţe molcomă, că tinereţea lui adevărată fusese bătrînă...

Maistrul Golgota nu-i înţelegea tăcerea.

— Domnule inginer, zise, luînd un ton confidenţial, tot ce v-am spus rămîne între noi; dacă nu v-aş fi cunoscut, nu deschideam gura.

— *Dumneata* mă cunoşti *pe mine*?

— Apăi sigur, nu sînteţi în şantier de o zi-două!

Dutchievici vru să-l mai întrebe ceva, pe urmă renunţă: şi-aşa îşi călcase firea. Convorbirea aceasta, chiar neprelungită, i se părea o degradare. Totuşi se stăpîni şi zise, cu tot calmul:

— Ascultă, Golgota, părerea mea, tot aşa, între noi, dar o dată pentru totdeauna: de azi înainte să nu-mi mai dai bună ziua! Şi-acum, ieşi afară!

Maistrul încercă să-l înfrunte; schimbă tonul:

— Tovarăşe inginer, nu vă puneţi cu mine!

— Ieşi afară!

Pe urmă începură să vină oameni, şi pînă seara Dutchievici nu mai avu odihnă; o serie de table, la consolele şlepurilor, nu se potriveau — aici formele sînt capricioase, şi la trasaj ies erori care de obicei nu se rezolvă altfel decît prin tatonare. Marchidan, cu tot zelul lui, nu se străduise, sau nu avusese timp, sau nu-i dăduse prin minte să caute o metodă de proiectare mai bună. Pentru lucrul în serie era indispensabilă, dar nici Dutchievici nu căutase o soluţie, fiindcă nu se izbise de ea pînă acuma. La un vas, chiar dacă nu din cele mai mari, cum erau aceste şlepuri de o mie de tone, detaliile de construcţie sînt cu miile, cu toată forma simplă sub care ele se înfăţişează la urmă. Acum constata că lucrul nu fusese pregătit în aşa fel ca să nu frîneze

ritmul echipelor de montaj, dar greu ar fi găsit cuiva vreo vină; nu se lucra nicăierea cu această repeziciune.

Din păcate, problema nu se mai putea rezolva radical acum; o dată începută o acţiune nu trebuie să schimbi planul pe drum. Totuşi, serviciul tehnic, condus de el, rămînea în urma muncitorilor... Simţămîntul acesta îl apăsă multă vreme.

Matei, care jumătate din zi şi-o petrecu pe cală şi prin ateliere, nu veni să-i vorbească decît o dată, înaintea prînzului:

— La ora unu aveţi maşina la dispoziţie, să vă ducă şi să vă aducă înapoi de acasă.

— Mulţumesc, dar am să rămîn aici, cel puţin astăzi.

— Şi cum faceţi cu masa?

— De ani de zile mănînc numai dimineaţa şi seara; la prînz nu beau decît un ceai, pe care mi l-am adus în termos.

— Nu ştiu dacă-i un obicei bun.

— Pentru alţii poate că nu; eu am rămas cu el de pe vremea cînd eram student şi... Da, cred că trebuia să fac economie.

— Dacă vreţi, vi s-ar putea aranja masa la cantină; şi eu mănînc aici, mîncarea este uneori foarte bună.

— Nu; dacă vreţi să mă simt bine, nu încercaţi să-mi schimbaţi obiceiurile... Diseară la şase aş vrea să stăm de vorbă; am de făcut propuneri.

Seara la şase, pe măsuţa dintre fotolii, în locul coniacului pe care în ultima vreme Dutchievici îl refuza fără explicaţie, aburea o ceaşcă mare de ceai, risipindu-şi aroma în tot biroul.

— Azi n-a fost prea frig, dar o băutură fierbinte o să vă facă bine.

— Mulţumesc; de altfel aceasta era şi prima mea propunere. Pentru zilele de viscol şi ger, care pot să vină oricînd de acum încolo, trebuie să li se asigure ceai fierbinte muncitorilor de pe cală.

— De acord; am să dau dispoziţii.

— De obicei, urmă Dutchievici, în toate şantierele se încetează lucrul pe viscol sau pe ger mare; în orice caz, nituitul de la minus cinci grade în jos nu este îngăduit de norme. Noi sîntem în situaţia de a merge obligatoriu înainte, oricare ar fi vremea.

— Asta s-a stabilit de la început; ştiu toţi oamenii!

— Da; însă lucrul trebuie organizat în aşa fel, încît pe ger să se facă numai operaţiunile preliminarii, montatul tablelor şi alezatul găurilor, iar la nituit să se procedeze prin eforturi concentrate, în orele de la prînz, cînd creşte temperatura. În plus, propun să se confecţioneze

panouri de lemn, transportabile, care să se poată monta cu repeziciune unde ar fi nevoie; la adăpostul lor, temperatura mai creşte cu cîteva grade, iar pe viscol...

— Ştiu! Se vor pune în lucru chiar mîine.

— Să se confecţioneze coşuri de fier în care să ardă cărbuni şi care să se aşeze în locuri cît mai dese pe cală... Pe lîngă ceai fierbinte, să se dea muncitorilor, între mese, o gustare substanţială, îndeobşte grăsimi, de pildă slănină prăjită, ca să fie şi caldă; celor mai mulţi le place slănina.

— Şi mie!

Dutchievici şovăi puţin şi continuă cu oarecare stînjenire:

— Ar fi bine ca acestea să nu fie puse în socoteala muncitorilor. Cred că direcţia va găsi un fond, de unde să poată...

Matei îl întrerupse:

— Îl şi are! Mulţumesc pentru propuneri; cred că tovarăşul Conţu s-a şi gîndit la cîte ceva. A adus, de pildă, pîslari şi mănuşi de pînză impermeabilă, îmblănite.

— Tocmai vroiam să vă pomenesc de ele; dar totul trebuie pregătit şi organizat în aşa fel, încît să intre în funcţiune imediat ce va fi nevoie.

Matei îl privi lung, apoi începu să rîdă.

— Tovarăşe Dutchievici, mă bucur să constat că vocabularele noastre sînt foarte asemănătoare!

— Vocabularele?

— Dacă aţi uitat, cu atît mai bine!... Şi-acum, în orice caz, folosiţi-vă de maşină!

Îndată după convorbirea cu Dutchievici, maistrul Golgota ieşise pe poartă, fără să vestească pe nimeni, şi băuse în cîrciuma de la tramvai, pînă seara, luptîndu-se în gînd cu duşmanii. Beţie stăpînită şi rece, fiindcă nu-şi pierdu capul — şi la ora şase seara se ridică, respectîndu-şi o anumită hotărîre: trebuia să-l întîmpine pe directorul tehnic, să-l momească, să şi-l apropie, să-l poftească la masă, să-l aşeze lîngă Antoaneta, bazîndu-se că ea va putea să-i schimbe firea... Sau să-i pună mîna în piept şi să-i spună: „Ascultă, tovarăşe, cu mine să nu faci pe nebunul!“... Sau să nu-i spună nimic, ci să-i dea un pumn în măsele, knock-out, trîntindu-l în şanţul drumului.

Întîlnea muncitori, mergînd repede spre tramvai — îi dădeau bună seara, fără să observe, în întuneric, chipul lui înrăit de băutură. Cîte unul se oprea, avea să-i spună o vorbă:

— Nene Atanasie...

Golgota îl dădea în lături şi îşi continua drumul, cu paşi rari şi siguri, ca de santinelă. Aproape de şantier se opri, aşteptă, se întoarse pînă la tramvai, trăgînd cu ochiul în urmă... Aşa patrulă pînă la o oră tîrzie, încă nehotărît asupra felului cum trebuia să se desfăşoare scena. La un timp, întîlni maşina şantierului, care îl orbi cu farurile; n-avea de unde să ştie cine era înăuntru: directorul, Ilie Conţu, sau Mititelu? „Ce-o să mai mergeţi voi pe jos, fraţilor, cînd v-o veni ziua! V-aţi boierit, las c-o să vă vindec eu de boierie!“ Află abia cînd maşina se întoarse; în timp ce portarul deschidea poarta, îl interogă pe şofer:

— Unde-ai fost, Alexe?

— În oraş.

— Pe cine-ai dus?

— Pe tovarăşul inginer Dutchievici.

Îl pierduse; pocni din măsele.

— Ia fă stînga-mprejur, să mă duci şi pe mine!

N-avea nici un zor, nu ştia unde să se ducă, nu-l aştepta nimeni, dar turba dacă nu se urca în maşină. Pe drum, cît era întuneric, scuipă fără zgomot, întîi pe covoraşul de la picioare, apoi pe canapea, unde se lăfăiau boierii; ar fi făcut şi altceva, mai cu seamă că şi simţea nevoia, ca după băutură, dar îi fu teamă că-l simte şoferul.

Coborî în centru, trecu prin faţa cafenelei; Dutchievici nu era înăuntru, deşi ar fi fost ora. Trecu prin faţa casei lui, văzu lumină în spatele jaluzelelor; vru să arunce cu un bolovan — se răzgîndi, putea să-l vadă lumea, şi un geam spart nu-i o răzbunare.

Ajunse acasă pe la unsprezece, treaz pe deplin, însă duhnind a băutură. Antoaneta nu-i cunoscuse această meteahnă; bărbatul se schimbase de cîteva zile...

— Nu te-ai întîlnit cu domnul Staicu? Te-a aşteptat pînă acuma.

— Ei, ai dracului! Parc-aţi avea radar, să mă simţiţi de departe! Pleacă tocmai la vreme!

— Atanasie!

— Ia slăbeşte-mă cu giugiuleala! Treci la masă şi scrie!

Femeia se supuse, mulţumită că scapă de scărmăneală. Ştia despre ce-i vorba. Luă hîrtie şi ascuţi creionul, ca o şcolăriţă silitoare. Nu folosea toc şi cerneală — peniţa trădează mai uşor scrisul omului. Maistrul Golgota începu să dicteze, plimbîndu-se prin odaie:

„Tovarăşe redactor, sînt o funcţionară modestă la şantierul naval Victoria. Muncesc de dimineaţă pînă seara, ca să cîştig o pîine şi să

contribui cu puterile mele la înflorirea Patriei noastre, Republica Populară Română. Dar mi se umple inima de revoltă cînd văd că, în ochii noştri, femei cinstite şi muncitoare, mame de familie, tovarăşul director îşi face mendrele cu o rămăşiţă ruşinoasă a lumii burgheze...“

În continuare maistrul Golgota făcu biografia Anei Odeta în cuvinte grosolane şi insultătoare.

„Această situaţie care contravine moralei proletare şi se petrece fără ruşine în ochii muncitorilor, am adus-o la cunoştinţă ziarului local Viaţa Nouă, în două rînduri, fiindcă am socotit că îmi fac datoria, dar fără nici un rezultat. Ziarul nu a găsit cu cale să facă nimic; a publicat un articol despre corespondenţii voluntari din întreprinderi, spunînd că orice corespondenţă va fi bine primită, dar că sesizările anonime nu se vor lua în consideraţie... Tovarăşe redactor, mă adresez dumneavoastră, ziarul central al partidului, care vegheaţi şi daţi semnal la toate ziarele din ţară, şi vă spun că aşa n-o să scrie nimeni adevărul, fiindcă fiecare se teme. Daţi-vă osteneala şi faceţi un drum, sau trimiteţi pe cineva şi veţi constata că reclamaţia mea nu cuprinde nici pe jumătate din ceea ce ştie toată lumea. Dacă nu, nemulţumirea noastră, a muncitorilor, are să crească într-una şi n-are să fie bine. Noi cerem să constataţi şi să luaţi măsuri ca să se termine odată cu dezmăţul, fiindcă nu mai sîntem pe vremea patronilor...“

Maistrul Golgota făcu o pauză — părea nemulţumit, nu-şi vărsase toată fierea, dar socotea că nu e bine să se citească printre rînduri o ranchiună personală. După ce pocni de cîteva ori din măsele, se opri în faţa mesei şi privi hîrtia.

— Scrie: „Trăiască Republica Populară Română!“ Iscăleşte: „O funcţionară cinstită de la şantierul naval Victoria“... Pune-o în plic... Ia altă hîrtie!

— Încă una?! Să nu bată la ochi, Atanasie! Chiar şi la poştă pot să bage de seamă.

— Tu ascultă ce-ţi spun eu şi scrie: „Tovarăşi...“

În seara aceea, maistrul Golgota era în mare vervă epistolară. Pe Antoaneta începură s-o usture degetele care ţineau creionul; mai scrisese şi altă dată, de două, de trei ori pe lună. De data asta, plîngerile anonime se făcură teanc: şapte. La comitetul judeţean de partid („şantierul se duce de rîpă, şi tovarăşul director Matei Mironescu, pe lîngă nepricepere, neglijenţă, aroganţă, pe lîngă aerele pe care şi le dă, mai are şi un păcat grav, tovarăşi... “). La Controlul de Stat („cu ce bani şi în ce scop s-au cumpărat cincizeci (!?) de sticle

de coniac? Acesta este rostul fondului directorial? Noi, muncitorii, ce să spunem atunci, tovarăşi?...“). La minister („de ce, cînd, şi în ce împrejurări şi-a făcut inginerul Dutchievici Adrian studiile în Germania.? Sîntem datori să fim vigilenţi, tovarăşi, fiindcă altfel duşmanii poporului...“).

Ultima scrisoare însă nu era anonimă; semna Iancu Alexe, şofer la şantierul naval Victoria, şi glăsuia astfel: „Vă rog să cercetaţi cine foloseşte maşina şantierului, la ce ore şi pentru ce drumuri. Vreau să fiu chemat la cercetări şi să spun adevărul, ca să se termine cu domnia bunului plac. Sînt şi eu muncitor şi dacă tovarăşul director mă opreşte peste orele de program, ca să-l duc la domiciliu pe tov. ing. Dutchievici, nu înţeleg de ce nu l-aş duce pe tov. Arici, sau pe alţii, care muncesc mai mult şi mai cu folos. Rog să fiu cercetat de urgenţă şi cu asprime...“

Plicuri felurite: albe, albastre, galbene; adresele cu scris prefăcut, cînd drept, cînd culcat, cînd cu litere stîngace de tipar.

— Mîine să le pui la cutie, dar nu pe toate în acelaşi loc.

— Ştiu.

Terminînd cu instrucţiunile, maistrul Golgota mai privi o dată plicurile de pe masă, apoi se culcă îmbrăcat; îşi scoase doar cizmele, ca la război. Nu era liniştit, toată fiinţa lui rămînea în alarmă, gata să se apere sau să atace. Mai tîrziu veni şi Antoaneta lîngă el, în cămaşă decoltată; tresări speriat cînd îi simţi sînii mari apăsîndu-l în spate.

Ca la o demonstraţie meteorologică, vremea îşi arătă pe rînd toate feţele. După ploi şi lapoviţă, termometrul scăzu dintr-o dată, într-o singură noapte, de la plus trei, la minus douăzeci şi cinci de grade. Venită pe neaşteptate, schimbarea de temperatură găsi trupurile omeneşti nepregătite şi fără apărare; în primele ore ale dimineţii, gerul fu insuportabil — activitatea pe cală aproape paralizată. Interzis să se bată un nit astăzi! Se pregăteşte materialul pentru zilele celelalte, se montează table, prinse provizoriu în şuruburi, se alezează găurile — în cazangerie se asamblează piesele care pot fi apoi transportate. Nu adia vîntul, nu clintea nici o ramură. Dunărea curgea la vale vînătă, valurile parcă se uitau în urmă, cuprinse de groază.

La şapte şi un sfert se aprinseră cărbuni în coşuri de fier, înşirate printre tachelaje...

La zece, fetele de la cantină, înfofolite ca eschimoasele, numai cu ochii afară din broboade, veniră cu tăvi fumegînde, aducînd muncitorilor slănină fiartă — nu în batjocură, ci după regulile bucătarilor, cu piper, cu foi de dafin. Pînă s-o iei, s-o duci la gură, era îngheţată. Pîinea, s-o fărîmi cu ciocanul; în alcătuirea ei pufoasă se vedeau limpede cristale albe; de ce n-o fi aşa pe arşiţă, să-ţi răcorească stomacul?

Patru cazane de ceai scoteau aburi în cele patru colţuri ale calei, ca nişte locomotive deraiate. Veneai, puneai cana sub robinet —, ţîşnea apă fiartă! După trei înghiţituri o simţeai rece.

— Ia uite colea, frate-miu!

Te uitai şi nu-ţi venea a crede. Ultima înghiţitură îngheţa în ceaşcă.

— Cîte grade or fi, măi fraţilor?

— Uite termometrul colea; ieftin, numai douăzeci şi şase de grade!

Alcoolul albastru din termometru mai avea doar două degete pînă la măciulia de la bază.

— Măi tovarăşi, dacă-i aşa acum, ce-o fi cînd coboară la patruzeci, ori mai departe?

— Aşa ceva nu se pomeneşte în ţara noastră.

— Dar în alte părţi? Acolo nu trăiesc tot oameni?

— Sînt deprinşi; au altfel de sînge.

— Am citit într-o carte că unii au întîlnit, la pol, geruri de minus optzeci de grade.

— Aşa e! Cînd răsufli, dacă nu eşti cu băgare de seamă îţi crapă pieptul.

— Cum să crape?

— Uite-aşa, cum crapă sticla cu apă.

— Mă, oameni buni, dar mai vorbiţi şi de altele! Spuneţi mai bine cum e la ecuator, prin ţările calde.

— Aolică, de ce nu m-a născut mama în Africa?

— Vezi-ţi de treabă! Tot mai bine prin părţile noastre; că-i şi iarnă, şi vară, şi flori, şi zăpadă — de toate!

— O fi, da cum e azi, un ceas numai să stai afară, te faci ţurţur de gheaţă!

— Ei ho, că n-o s-o ţie aşa tot anul!

— Topor zicea că o să avem o iarnă blîndă.

— Care Topor? Al nostru?

— Nu, ăla care face vremea la radio.

— Dacă a zis el aşa...

— Aşa e! Să ştii că le nimereşte!

— Cum le nimereşte, mă, că mie mi-au îngheţat şi ficaţii?

— Ei, se mai întîmplă. Poate la Bucureşti o fi cald, s-o plimba lumea în haină.

— Pe dracu!...

— Cînd eram la Paris, prin ‘27...

— Care eşti ăla, mă, cu Parisu?

— Socrate! Ia uitaţi-vă la el cum îi tremură coatele!

— Tremur dinadins; faceţi şi voi la fel, să vedeţi cum vi se încălzesc oasele! Asta am învăţat de la unul care fusese mulţi ani în Alaska — negustor de blănuri; şase luni pe an dormea în zăpadă.

Socrate era marinar, fără vapor, din cei plasaţi de sindicat pe la şantierele navale, în 1944. Întîi lucrase cu raşcheta şi cu pensula. Om isteţ şi cu ceva ştiinţă de carte, decît că nu-l mai ţineau balamalele: patruzeci şi opt de ani, vîrstă înaintată pentru unul care şi-a dus din greu viaţa. Acum era normator, făcuse trei luni şcoală, umbla cu servietă, iar buzunarul de la piept îi era ornat de şase creioane colorate. I se mai zicea şi Gogoaşă.

— Cînd eram la Paris...

— Cu ce-ai ajuns acolo?

— Cu trenul.

— În excursie?

— Nu, la studii superioare. Şase luni am prevestit vremea la o gazetă, adică făceam buletinul meteorologic, la cel mai mare ziar din Franţa, „Le matin“, cum ar fi la noi „Universul“. Dacă azi ploua, scriam pentru mîine „vreme instabilă“. Dacă era soare, scriam: „Zi senină“.

Din zece buletine, opt se nimereau întocmai. „Straşnic!“ zicea toată lumea. Cînd o scrînteam, aveam apărare: „Mda, s-a produs un decalaj de douăzeci şi patru de ore. Nu mai plouă, dar a plouat toată săptămîna“. — „Aşa e!...“ Peste două luni mă chemau la toate ziarele, oferte peste oferte, la redacţie veneau scrisori cu miile. Nu vă mai spun, m-am pomenit cu directorul meteorologiei, un profesor cu barbă. S-a uitat la mine, nu-i venea să creadă: „Cum faci, tovarăşe? Adică, domnule!“...

Am ridicat din umeri. „Ciudat! zice franţuzul. Noi avem o reţea imensă, un aparat de două mii de oameni, şi pronosticurile noastre nu se realizează decît într-o proporţie de treizeci la sută!“ — „A, păi stai atunci, zic eu, daţi-le de-a-ndoaselea, şi o să se realizeze şaptezeci la sută! E o diferenţă, colega! Nu, mulţumesc, nu-mi datoraţi nimic pentru consultaţie!“

Nu rîdea nimeni, oamenii aveau fălcile îngheţate, iar povestitorul dîrdîia de se auzea cum îi pocnesc ligamentele.

— Dacă te pricepi, spune cum o să fie vremea mîine?

— Ger, tovarăşe!

Vreme anapoda! La Turnu-Severin erau numai cinci grade sub zero, în Ungaria ploi torenţiale, în Germania zăpadă de un metru şi jumătate, cu ger de minus treizeci de grade — şi Dunărea le răbda pe toate.

În prima zi, muncitorii de afară se chinuiau o jumătate de oră la lucru, apoi se strîngeau în jurul focurilor, cu pielea obrazului albă, cu lacrimile îngheţate în ochi, cu degetele în mănuşi, vreascuri. În timp ce cărbunii încinşi îi încălzeau pe o parte, le degera alta. Cîte unii, mai slabi, cuprinşi de descurajare, fugeau la cazangerie, dar nu puteau să stea acolo cu orele — nu le făcea nimeni treaba afară, lăsată în părăsire. Era ger şi-n ateliere; sobele de fier, cu burlane lungi atîrnate de tavan, duduiau, dar căldura nu se ducea departe. La sala de trasaj, respiraţia oamenilor se prefăcea în gheaţă, ca nişte pete albe, cristalizate, pe planşeta care, cu reţeaua ei de linii curbe şi elansate, mai lucioasă ca niciodată, semăna cu un patinoar învăluit în ceţuri reci şi vîscoase.

Chiar şi-n birouri se simţea gerul; cerneala din călimări devenise cleioasă, clapele maşinilor de scris se mişcau greu, frînate de uleiul îngroşat; funcţionarii lucrau cu mănuşi în mîini, cu paltoanele în spinare; fumul de tutun nu se mai ridica la tavan, se aşeza pe

duşumele, în straturi; gheaţa de pe geamuri, groasă de un deget, lăsa să intre înăuntru o lumină nelimpede, cenuşie-albastră.

Pînă pe la zece, maistrul Golgota, care venise mult după ora şapte, inspectă şantierul începînd cu birourile: deschise uşile cu brutalitate, aruncă înăuntru priviri fioroase, fără să zică bună ziua, nici să arate ce caută.

În ultimul timp, cam după întîmplarea nenorocită cu Marchidan, umbla rătăcit de colo pînă colo. Să fi fost mustrare de cuget?... Să i se fi sfîrşit răbdarea?... În sine păstra credinţa că prăbuşirea tot are să se întîmple; nu-i rămînea decît să-şi pregătească terenul şi să se aţină. Dar ceva în sufletul lui nu mai stătea pe temelii bune, şi de-aici, nervii începeau să-i tremure, alungîndu-i liniştea peste ziuă, peste noapte, somnul.

La început, luase ca doctorie rachiul; fusese bun, o zi, două, pe urmă îi mărise zdruncinătura.

Umbla prin şantier şi-i sărea ţandăra din te miri ce, se răstea la oameni, le smucea ciocanul din mînă, să le arate el meseria, îi bruftuluia chiar şi pe prieteni, uitînd că şi-i crescuse ca să-i aibă lîngă el, la orice nevoie; inginerului Staicu nu-i mai zicea „fătul meu“, nici „bădie“; era un amorţit, se temea de Dutchievici, mototolul! Şi trecerea lui la minister, şi făgăduielile? Le văzuse astă-toamnă!

În fiecare zi aştepta să vină o nenorocire, să se rupă cablurile macaralei, şi tablele să cadă în capul oamenilor. „N-aţi luat măsuri de protecţie, criminalilor! Ia uitaţi-vă, de cîte ori nu v-am pus în vedere, căutaţi, scrie negru pe alb, pe hîrtie!!!“

Să ia foc hala veche a cazangeriei; umblau scînteile în trombe, pe sub căpriorii afumaţi să te miri că nu s-iau aprins pînă acuma... Să se prăbuşească zidurile, să vie un cutremur, o răzmeriţă, să răbufnească o furie, ori o molimă, ciumă, holeră, s-o aducă vapoarele.

Oamenii munceau, de parcă ar fi fost şantierul lor, mai făceau şi glume, tablele se montau cu zecile, niturile se băteau cu miile, în cazangeria nouă se sudau cuplurile motonavei — cînd le-o lua macaraua şi le-o înşira pe cală, zici că nu-i treabă omenească, ci minune. Ei, ajunge, ajunge, nebunilor!

În ziua aceea, plecînd de acasă, de la căldură, simţi că e ger, scîrţîiau castanii, dar nu-şi dădu seama de puterea lui decît în timpul drumului. Lume puţină, înfofolită, sîrmele pe sus învelite în chiciură, ici, colo, cîte o cioară încremenită, celelalte ascunse — unde se adăpostesc ciorile cînd le răzbeşte gerul? — nu le mai vede nimeni!

Fluierul vaporului, în port, fîşîie lung, icneşte, se îneacă, tremură, geme, plînge, pînă să scoată un sunet. O vrabie gălbejită încearcă să dizloce cu ciocul firul de pleavă, ovăz nedigerat, dintr-o balegă de cal, îngheţată în mijlocul caldarîmului, inertă şi dură ca fonta cenuşie...

Pînă la tramvai, urechile, fără nici o apărare, începuseră să-i ţiuie. Pe drum şi le luă în mîini şi-atunci simţi usturime, durere ascuţită, adîncă, ducîndu-se pe şira spinării în jos, la picioare.

— Ce-aţi păţit, tovarăşe preşedinte? îl întrebă portarul, ducîndu-şi mîna la gură, şi speriat, şi gata să rîdă.

— Ce să păţesc, mă? Ce te uiţi aşa la mine?

— Urechile!

Maistrul Golgota îşi duse mîna la urechi, nu le simţi ca pe urechile lui, ci ca pe două zgîrciuri străine, mai-mai să nu-i încapă în palme. Dădu fuga la infirmerie, se uită în oglindă şi nu se mai recunoscu: urechile îi creşteau văzînd cu ochii, aproape lubric, schimbîndu-i fizionomia. Îl cuprinse spaima că va rămîne desfigurat pentru totdeauna, cu urechi de măgar, ca în povestea cu mincinosul pedepsit de zîne. Înţelese: avea degerătură — nu simţea nimic, unde punea degetul rămînea pată albă, sîngele fugea, lăsînd carnea să moară, fărîmă cu fărîmă. Se sperie, o frică superstiţioasă îi cuprinse inima: dacă era o pedeapsă venită din ceruri?

— Ce fac, tovarăşă? întrebă în panică. Au să cadă, rămîn fără urechi, ca neoamenii.

Infirmiera îl linişti; era o degerătură de gradul întîi, nu lăsa urme. Îi puse vaselină camforată.

— Pînă mîine nu mai aveţi nimic, poate au să se cojească peste cîteva zile; dar să staţi la căldură.

O dată ce-i trecuse spaima, maistrul socoti să tragă numaidecît folos din această întîmplare — să-şi arate eroismul şi abnegaţia în faţa muncitorilor, şi chiar a direcţiunii.

— Eu sînt om să stau la căldură?! mugi, înfuriindu-se fără pricină. Du-te la magazie şi cere o căciulă!

Erau căciuli cu clape, pentru muncitorii de pe cală. Astfel protejat, mocnind o furie pe care n-ar fi înţeles-o nimeni — împotriva cui, din ce pricină? — porni să inspecteze şantierul. Oamenii lucrau cam cu frînă; îşi înăbuşeau suferinţa, stăteau la datorie, dar oricîtă voinţă ar fi avut, nu puteau îndura gerul, le îngheţau uneltele în mînă.

Maistrul Golgota merse la telefon, vorbi în cîteva locuri, apoi adună comitetul de întreprindere — şi, fără discuţie, în două cuvinte, îşi spuse hotărîrea: în asemenea condiţii lucrul nu putea să continue.

— Cum adică, tovarăşe Golgota?

— Cum am spus! Nici un om pe cală! Acasă toată lumea, la căldură!

Erau adunaţi unsprezece inşi, din treisprezece, cîţi număra comitetul de întreprindere. Şapte din ei tăcură — ceilalţi arătară împotrivire; erau şi ei prăpădiţi de frig, dar nu înţelegeau cum poate veni cineva cu o asemenea hotărîre.

— Să mergem să discutăm la direcţiune! zise Firicel, tîmplarul, cel mai tînăr.

— Direcţiunea n-are nici un amestec; numai sindicatul îşi spune cuvîntul, cînd e vorba de viaţa muncitorilor!

— Nu-i aşa, tovarăşe Golgota! Oamenii şi-au luat un angajament, sindicatul trebuie să-i îndemne şi să-i sprijine, ca să-l ţină.

— Am telefonat adineaori; nu se lucrează la nici un şantier, nu-i nicăieri picior de om afară.

— Chiar dacă ar fi aşa, ce ne priveşte pe noi? Măcar să-i întrebăm pe oameni, să vedem ce crede fiecare!

— Aici nu-i pe ce crede fiecare; ei or crede şi or vrea multe; datoria noastră este să-i ferim, să-i apărăm, că dacă i-o prăpădi gerul, cine o să mai lucreze mîine, cînd s-o îmblînzi vremea? Măi tovarăşi, voi nu înţelegeţi că sînt raţiuni superioare? Dacă direcţiunea vrea să nenorocească lumea, ca să-şi acopere greşelile, noi n-avem voie să stăm cu mîinile în sîn, noi reprezentăm muncitorii. Mîine, poimîine, direcţiunea poate să nu mai fie, dar muncitorii rămîn, pe ei se bizuie şantierul.

Cîţiva aprobară, cam cu îndoială.

— Aşa e! Dar tot trebuie să vorbim cu direcţiunea!

— Duceţi-vă la direcţiune, vă priveşte! Eu îmi fac datoria!

Lipsindu-se de consimţămîntul celorlalţi, maistrul Golgota dădu să plece, hotărît să ordone încetarea lucrului pe cală, cu putere de la sine. Firicel îi tăie drumul — aveau aceeaşi statură.

— Stai aici! Ai vorbit numai dumneata, mai au şi alţii un cuvînt de spus. Ori nu-ţi dai seama că faci anarhie?

— Anarhie, eu, fiindcă apăr muncitorii?! Şterge-te la nas, mucosule, cînd stai de vorbă cu mine!

Tînărul tîmplar ridică mîna, dar ceilalţi îl opriră. Golgota văzu roşu în faţă.

— Ridici mîna? Uiţi că eu te-am luat în comitet? Eu te-am făcut om!

— Om m-au făcut alţii!

— Apoi lasă, că om vedea ce om au făcut ăia din tine! Dă-te la o parte, nu-mi ţine drumul!

Intervenire mai multe glasuri:

— Stai, mă, tovarăşe Atanasie, să sfîrşim vorba în linişte. Ce vrei dumneata nu se poate, şi pace bună.

— Aşa?! V-aţi unit toţi împotriva muncitorilor?!

— Muncitori sîntem şi noi!

— Dacă sînteţi muncitori, fiţi alături de muncitori, nu de direcţiune!

— Dar direcţiunea a cui e? izbucni Firicel, cu mînie. Dac-ai fi dumneata director ce-ai zice acuma?

Maistrul Golgota se îmblînzi ca prin minune. Pe chipul lui, învineţit de ger şi de furie, se ivi un rînjet; urechile, amorţite pînă atunci, începură să simtă căldura căciulii.

— Aşa e! Toţi sîntem muncitori, şi d-aia v-am chemat, ca să ne sfătuim cum să dăm o mînă de ajutor muncitorilor, să-i încurajăm, să învingă gerul. Hai, spuneţi, cum să facem ca să meargă treaba bine?!

— Păi să ne rugăm lui Dumnezeu să vină căldura!

— Haide, măi Firicel, lasă gluma! Ţi-am spus o vorbă cam aspră, n-o pune la inimă! Tu ştii că ţin la tine. Haide, tovarăşi, fiecare la datorie, în linia întîi, în mijlocul muncitorilor!

Membrii comitetului de întreprindere se împrăştiară, cu destulă nedumerire. Dacă s-ar fi uitat la ceas, ar fi văzut că lipsiseră de la lucru, de pomană, aproape o oră.

Gerul crescu peste ziuă. După primul şoc, care îi prinsese urechile de dimineaţă, Golgota îl înfruntă cu tărie — avea în el puteri care îl chinuiau ca şi cînd nu ar fi fost ale lui, ci ale duşmanilor. Rămase pe cală pînă seara, mergînd de la o echipă la alta, încurajînd oamenii, îndemnîndu-i, cu un zel şi o voioşie care nu-i stăteau bine şi nu se potriveau împrejurării: de pe la ceasul unsprezece înainte, toate glumele îngheţaseră o dată cu inimile din piepturi şi cu sîngele din vine. S-ar fi spus că oamenii trăiau pe datorie, în contul unor zile viitoare. Dar sfatul, şi îndemnul, şi vorbele de îmbărbătare ale şefului de cală se auzeau pretutindeni:

— Un ceai fierbinte, băieţi, haide, că duduie cazanul! Şi fuga înapoi, pînă nu vă îngheaţă bormaşinile!

Aşa cum venea îndemnul şi cum era tonul, se înţelegea că el adusese ceai pe cală, prin grija lui clocotea cazanul.

— Tovarăşe Golgota, să-ţi dea Dumnezeu sănătate! ziceau unii. Ai avut o idee bună!

Veni şi Matei, în două rînduri, îmbrăcat subţire, să vadă ce fac muncitorii. Părea bine dispus, dar maistrul Golgota îi citea neliniştea sub veselia forţată de pe figură.

„Întinde coarda, tovarăşe! îşi zicea în gînd. Întinde-o tare, pînă-o plesni şi te-o lovi la moacă, să te lase mut pentru totdeauna!“

Oricît nu-l suferea, Matei se bucură să-l vadă la datorie. Trebuia să-şi învingă antipatia, poate omul nu era rău, avea numai o fire zburlită, încolo putea să fie cinstit, altfel n-ar fi fost de partea lui atîţia muncitori. Acum cîtva timp, Donos îl criticase cu asprime la şedinţa de partid, pentru faptele care se ştiu, şi, împotriva oricărei aşteptări, maistrul recunoscuse, pocăit: pierduse doar drumul, încolo era trup şi suflet alături de partid. „Tovarăşe Donos, îmi pare rău că nu mi-ai spus mai demult! Am atîtea în minte şi atîtea aş vrea să facem pentru binele şantierului, pentru muncitori şi pentru popor, încît tremură inima în mine să nu greşim...“ Era greu să nu-l crezi şi să nu-l ierţi — se ridicaseră glasuri pentru el. „Bine, tovarăşe Golgota — ai grijă ce faci în viitor.“

Matei îi strînse mîna, cu un zîmbet înţepenit de ger.

— Cum merge, tovarăşe Golgota?

— Greu, dar bine!

— Nu te-a înmuiat?

— Pe mine? Eu, tovarăşe director...

Pînă să mai spună o vorbă îi îngheţară măselele. Dar se ţinu bărbat, pînă seara. La prînz nici nu se duse acasă, mîncă la cantină. Pe la ceasurile patru, termometrul arăta minus douăzeci şi şapte de grade; buletinul meteorologic anunţa temperatura în scădere. La şase, adunare de partid, la cantină; ceilalţi muncitori se îndreptau spre poartă, aduşi de umeri, de parcă ar fi avut saci în spinare; aerul ţiuia, li se lipeau nările, şi, pe asemenea ger, nici acasă nu putea să-i aştepte mare căldură. Porniră pe şosea, spre tramvai, strînşi unii în alţii, fără vorbă şi fără glume. În spate era mai bine; cei din faţă, înfruntînd aerul rece, îl simţeau pătrunzîndu-le în ţeastă, ca în piftie. Din cînd în cînd, cîte unul rămînea în urmă şi altul îi lua locul, făcînd, fără o regulă stabilită dinainte, rotaţia cocorilor.

La tramvai era parcă mai cald — doar o amăgire: lumina oraşului, casele care, cînd vii de pe cîmp, te primesc cu prietenie. Unii merseră mai departe, ducîndu-se parcă în neştire, alţii se risipiră pe uliţele

mărginaşe, cîţiva se opriră să aştepte tramvaiul; un grup de vreo douăzeci de oameni intrară, ca şi cînd ar fi fost vorbiţi, în cîrciuma lui Temistocle, unde de obicei nu făceau haltă decît sîmbăta şi în zilele de chenzină.

Ardea o sobă de tuci înăuntru, fără putere, gheaţa tot astupa geamurile, dar oricum, era mai bine decît afară. După zece minute, cu ţuica fiartă în faţă, se dezmorţiră, deşi băutura n-avea tărie.

— Ce făcuşi, bre, domnule Temistocle?! Măcar cu gerul acesta s-o fi lăsat nebotezată!

— Boboteaza e abia peste trei săptămîni!

— Mă întreb unde mai găseşti apă; cişmeaua o văd îngheţată.

Cişmeaua de fontă, din faţa cîrciumii, era moartă, împresurată de gheaţă, care se ducea, ca o albie, pînă în rigolă.

— Dacă ţine tot aşa, ce ne facem, măi oameni, mîine?

— Eu unul nu viu!

— Cum să lipseşti fără învoire?

— Golgota s-a luptat să lăsăm lucrul.

— De unde ştii?

— E, ştie toată lumea; dar pe tine ce te doare? Stai la căldură!

— Căldură ca aia! Vino şi tu mîine, să vezi cum e!

— Las că n-o fi ca afară!

În sala cea nouă a cantinei era multă lumină, becuri strălucitoare, în schimb mai puţină căldură. Nu se făcuseră sobe de teracotă, nici nu se putea, fără coşuri — avea să fie calorifer, dar la vară; se băgaseră ţevi în ziduri, lipseau radiatoarele — şi uzina. Trei sobe de tablă, cu burlanele scoase pe ferestre, dogoreau, făcînd să transpire zidurile abia tencuite şi să iasă abur subţire; nu-l vedeai — îl simţeai pătrunzînd uşor în mădulare.

Comuniştii stăteau strînşi pe lîngă sobe, fără o ordine anume; cine avea ceva de spus spunea de la locul lui, nu era tribună. Şi nimeni nu părea mulţumit de sine. Venise pe neaşteptate gerul, mai aspru decît la începutul oricărei ierni, după cîte îşi aminteau bătrînii. Ce-avea să se întîmple mai tîrziu, dacă unii şovăiau de pe acum?

— Tovarăşe Golgota, e adevărat că ai propus comitetului de întreprindere să hotărască încetarea lucrului pe cală? întrebă Donos.

Părea mai mic, îl uscase gerul. Umbla tot în capul gol, cu vesta de piele, de parcă nu i-ar fi dat mîna să-şi cumpere îmbrăcăminte mai călduroasă.

În loc de răspuns, maistrul Golgota îşi scoase căciula.

— Uite urechile mele, tovarăşe!

Urechile erau albe şi umflate. Efectul nu fu întru totul cel aşteptat; fizionomia lui, mai degrabă grotescă, îi făcu pe unii să rîdă în ciuda atmosferei sumbre din sală. Maistrul Golgota nu avea aici decît un sprijinitor, Oreste, lansatorul; ceilalţi se aflau acum acasă.

— Eu am fost toată ziua între oameni, le-am ridicat moralul, poate să spună şi tovarăşul director! Nu-i aşa, tovarăşe?

— Răspunde la întrebarea mea! Ai adunat comitetul de întreprindere, azi la ora zece şi jumătate?

Să nege? Mai toţi din comitet erau aici, se uitau la el, nu putea să-i prostească.

— L-am adunat!

— În ce scop?

— Ca să vedem ce-i de făcut. Muncitorii şovăiau, unii vroiau să plece acasă.

— Şi-ai vrut să-i trimiţi pe toţi, simplu! Dumneata uiţi ce angajamente avem şi care-i datoria sindicatului?

Maistrul Golgota şovăi; pesemne anume pentru el făcuse Donos şedinţă chiar în seara aceasta. Era singur, ceilalţi depăşeau suta şi, luîndu-se unul după altul, aveau să tabere pe el, să-l strîngă de beregată. Îi rămînea să se supună, să zică: „Daţi, tovarăşi!“, sau să se roage: „Iertaţi-mă!“, cum mai făcuse o dată... Apăi nu! Dacă stai mereu să te lovească, îţi sparg capul!

— Care-i datoria sindicatului?! Sindicatul este cureaua de transmisiune...

Donos era nervos, îl simţea că vrea să scape cu vorbe umflate; îl opri, aspru:

— Lasă teoria, tovarăşe Golgota!

— Aşa va să zică! se năpusti maistrul. Învăţătura partidului dumneata o numeşti teorie, în batjocură. Aţi auzit, tovarăşi?!... Şi dacă nu vrei teorie, atunci să vedem, care din noi doi a făcut mai mult astăzi: dumneata, c-ai stat în cazangeria nouă şi-ai sudat nu ştiu ce, la nişte coaste, sau eu, c-am degerat afară, ajutîndu-i pe oameni, ridicîndu-le moralul, îndemnîndu-i: hai, mă fraţilor! Uitaţi-vă la urechile mele! Parcă adineaori aţi rîs, tovarăşi! Care-i datoria sindicatului? Eu ştiu mai bine, tovarăşe Donos, fiindcă eu am organizat sindicatul, eu m-am luptat cu patronul pentru drepturile oamenilor. Aţi uitat, tovarăşi? Care-i datoria sindicatului? Să termine şlepurile pînă la 15

februarie. Sindicatul le face, masa muncitorilor — şi eu trebuie să-i apăr! Da, am adunat comitetul, şi-am întrebat: ce facem, tovarăşi? Fiindcă eu am datoria să mă îngrijesc de sănătatea tovarăşilor. Asta face sindicatul! Eu duminica nu mă duc la meci, merg pe la oameni, din casă în casă, şi-i întreb: „Cum o duceţi cu viaţa, ce nevoi aveţi, tovarăşi?“ Ăsta-i sindicatul!

Oreste începu să aplaude, dar după două bătăi din palme îl opriră ceilalţi. Maistrul Golgota se uită vexat la oameni, apoi privirea i se opri asupra lui Matei şi ameninţătoare, şi acră.

— Eu pot să spun multe, ce face sindicatul şi ce fac alţii...

Firicel, pe care Donos îl chemase să fie de faţă, îl întrerupse, nemaiavînd răbdare să tacă:

— Ce-are de-a face meciul şi altele cu activitatea şantierului?

O dată cu el Matei ridică braţul.

— Tovarăşe Donos, dă-mi te rog cuvîntul!

Oamenii cunoşteau disciplina de partid, dar tot erau impresionaţi văzînd că directorul o respectă ca oricare altul.

— Tovarăşi, zise acesta, haide să nu mergem cu discuţia mai departe! Din ce a spus maistrul Golgota am reţinut o afirmaţie: datoria sindicatului este să termine şlepurile pînă la 15 februarie. Asta trebuie să ne intereseze: este ţelul nostru imediat şi grabnic, al şantierului, zic eu, el zice al sindicatului — e totuna, are dreptate! Lăsaţi la o parte neînţelegerile; dacă maistrul Golgota a făcut o greşeală, s-o judecăm, dar poate mai bine ar fi să ţinem seama de misiunea noastră. Atîta timp cît se străduieşte alături de noi să terminăm vasele, eu îi spun: Bine, tovarăşe!

Se făcu tăcere: ochii tuturora trecură pe rînd, de la Matei la Donos, apoi la Golgota, încărcaţi de mirare. Maistrul nu mai zise nimic; se aşeză, ferindu-se să-şi arate mulţumirea. În afară de acea încordare provocată de o situaţie gravă, pe chipul lui Matei se citeau inocenţă şi seninătate. Şi Donos, după ce rămase cîteva clipe tăcut, probabil mocnind în sine, cu fălcile încleştate, îl abandonă pe Golgota, nevoit să socotească discuţia încheiată.

— Tovarăşi, zise, am văzut cît e de grea situaţia. Astăzi, normele nu s-au îndeplinit nicăieri pe cală; cei mai mulţi au izbutit să facă abia jumătate. N-a dezertat nimeni, muncitorii au înfruntat gerul, dar nu cîştigăm nimic dacă stăm afară să degerăm şi nu facem treabă. Zilele sînt numărate; dacă mai pierdem mîine un ceas şi poimîine altul, nu le mai putem recupera niciodată. Asta este situaţia; starea vremii nu

depinde de noi, şi calorifer pe cală nu putem face. Dar de lucrat trebuie să lucrăm, chiar dacă gerul are să crească. Iată ce vă propun: acei dintre voi care lucrează la cazangerie, la îmbinarea coastelor şi la suprastructuri să iasă afară, să-i înlocuiască pe cei mai slabi, sau mai vîrstnici. Nu sînteţi prea mulţi, numai cincisprezece, dar destul ca să fiţi exemplu şi îndemn pentru alţii. Cine are ceva de spus la propunerea mea?

Primul care vru să ia cuvîntul fu maistrul Golgota; dădu să ridice mîna, apoi se răzgîndi: nu era bine să se arate iar în lumină. Şi-apoi, treaba lor, facă aşa cum i-o duce capul! Fu mulţumit să audă obiecţia lui în gura altuia:

— Se dezorganizează lucrul, tovarăşe Donos. Fiecare echipă îşi are rostul ei, nu e bine s-o muţi de la un loc la altul...

— Ştiu, tovarăşe Hristu, dar e mai rău să-i lăsăm pe cei slabi afară. Comuniştii, mulţi, puţini, trebuie să fie în linia întîi.

— Mergem, ce să mai lungim vorba!

Se ridicară, încuviinţînd, şi ceilalţi; unul singur, Antone, om de vreo patruzeci şi cinci de ani, tuns scurt şi cu faţa nerasă, încît pielea capului semăna cu a obrazului, încărunţită şi aspră, ceru voie să fie lăsat deoparte.

— Tovarăşe Donos şi tovarăşi, frumos ar fi să nu mă dau în lături, fiindcă nu m-am dat niciodată şi, vorba aia, ar fi cum scrie în cărţi: unanimitate! Dar am ieşit din spital abia alaltăieri...

— Am uitat! îl întrerupse Donos. Barem acum eşti sănătos?

— Sănătos; numai că trebuie să mă păzesc, mai cu seamă pe gerurile astea. Aş ieşi şi m-aş pricepe să zic: „Luaţi-vă după mine, tovarăşi!“ Dar mi-e c-aş ajunge iar la spital şi atunci, cum să-i iau după mine pe alţii?

Rîse, pe urmă socoti c-a făcut o glumă neizbutită, dacă nu rîdeau şi ceilalţi, şi se aşeză, roşu sub barba ţepoasă.

— Mai mare primejdie decît gerul sînt pentru noi cei care aruncă undiţa în apă tulbure, reluă Donos. Nu ştiu ce-or vrea să pescuiască, aici nu-i nimic de pescuit — să se înţeleagă! Altceva nu mai avem de discutat. Bună seara, tovarăşi!

Afară gerul părea că se mai înmuiase — senzaţie falsă: termometrul coborîse la minus douăzeci şi opt de grade.

Donos merse cu Matei înspre poartă, tot în capul gol şi cu vesta de piele; ai fi spus că bravează.

— De ce nu-ţi pui ceva pe tine? O să te ia dracu!

— Stau aproape.

— Cred că nu-i bine să faci pe fachirul! Să nu creadă oamenii că...

— Ştii ceva? izbucni Donos stînd locului şi privind la Matei cu severitate. Nu-mi da sfaturi! Mi-ajunge cum te-ai dat bătut astă-seară.

— M-am dat bătut?

Doi oameni trecură pe alături; rămăseseră să stingă focurile în sala de mese. Le scîrţîiau bocancii, înţepeniţi scoarţă.

— Nu ţi-e frig, tovarăşe Donos? întrebă unul, fără să micşoreze pasul.

— Ai văzut? zise Matei, pornind mai departe. Să nu crezi că te admiră! Ce înseamnă fanfaronada asta?

— Mîine am să-mi pun căciulă şi şubă, dacă îţi închipui că de aceea nu merge treaba!

— Nu ştiu din ce ţi-a sărit ţandăra!

— Mi-a sărit ţandăra? Fiindcă am avut slăbiciunea să tac, să ascult cum iei apărarea lui Golgota?

— Nu i-am luat apărarea; trecem printr-un moment greu şi am socotit că nu-i bine să mărim discordia. Acum nu mă interesează altceva decît să-şi facă datoria; ce-i în capul lui o să vedem altă dată.

— Sau mai degrabă ai vrut să-l liniştesti, să-i dai satisfacţie!

Peste arsura gerului, Matei îşi simţi obrazul dogorind, parcă biciuit de o flacără.

— Ce vrei să spui?

— Ştii foarte bine! Ai luat cuvîntul, ca să nu trăncănească?

— Nu înţeleg, ce să trăncănească?

Donos se opri iarăşi şi îl privi aspru; erau la doi paşi de poartă.

— Ţi-am mai spus o dată că dacă vrei să conduci, nu trebuie să ai nimic vulnerabil!

Matei înţelese abia acum, îşi aminti izbucnirea lui Golgota, vorbele lui agresive; în clipele acelea nici nu-i trecuse prin minte că ar putea să fie atacat, şi nu intervenise ca să se apere, ci ca să curme o situaţie încordată. În loc să vibreze de revoltă, zise, stăpînindu-şi glasul, nu şi amărăciunea care-l invadase:

— Donos, oare atît ne-am îndepărtat unul de altul, încît mă poţi crede capabil de laşitate?

Neprimind nici un răspuns, îşi apucă prietenul de braţ şi îl trase spre poartă.

— Haide, n-are rost să îngheţăm aici! Te duci acasă?

— Da.

Îl conduse şi intră cu el, fără invitaţie. Cocoş îşi pregătea cina, frigînd o bucată de slănină pe jăraticul din sobă; alături, la un încălzitor electric fierbea ceainicul. Văzîndu-l pe Matei, se întunecă deodată; nu spuse un cuvînt, uită de masă, îşi îmbrăcă laibărul şi ieşi pe uşă, cu ostentaţie.

— Unde te duci? îl întrebă Donos.

— La moaşă!

Avînd altă preocupare, Matei nu dădu prea multă importanţă plecării lui precipitate.

— Ce-i cu el? întrebă, într-o doară.

Donos luă ţepuşa de fier cu bucăţile de slănină care sfîrîiau pe jăratic şi o puse într-o tăviţă, pe masă. Parcă şi în tăcerea lui se citea ostentaţie.

— Sînteţi certaţi? stărui Matei.

— Nu.

— Atunci ce are?

— Nu ştiu, deocamdată.

Se auziră paşi afară — nu erau paşii lui Cocoş; unde putuse să plece, noaptea, pe ger năprasnic? Un om intră, strecurîndu-se repede pe uşă, de parcă ar fi păzit să nu intre o dată cu el altcineva — mişcare instinctivă: să nu lase frigul în casă. Avea obrazul roşu de ger; cînd îşi scoase căciula, fruntea se văzu albă, încît sau obrazul, sau fruntea păreau împrumutate.

— Ce-i, Firicel? îl întrebă Donos. N-ai plecat acasă?

— Ba da, dar m-am întors... Bună seara, tovarăşe Matei!

— Ai ceva urgent? continuă gazda, observînd o oarecare agitaţie în vorba noului venit.

Acesta înclină din cap.

— M-am întîlnit la tramvai cu Dimos, nu-l ştii, mecanicul de pe Sfîntu Andrei. Panait Lalachi s-a întors de la Bucureşti azi după-masă.

— Şi?

— Pleacă. Are actele.

Donos înghiţi repede bucata de slănină pe care o tot mesteca; o clipă, dumicatul i se opri în gît, făcîndu-l să se înroşească.

— Cînd pleacă?

— Zilele astea.

— Bine! Vorbim mîine dimineaţă.

După plecarea tîmplarului, Donos luă altă bucată de slănină şi îşi reîncepu mestecatul.

— Tot mai crezi în povestea aia? întrebă Matei.

— Da...

— La urma urmelor, s-ar putea să ai dreptate. Dar eu, în locul tău, l-aş lăsa dracului. Prea multă bătaie de cap pentru o secătură, sau pentru un nevropat. Să admitem că pui mîna pe el; cîştigi ceva?

— Poate!

— Ce?

— Am să-ţi spun altădată... Ia o înghiţitură de slănină; e grozavă!

— Bine, spune-mi cînd vrei, dar vreau să-ţi spun eu cîteva cuvinte în seara asta; de aceea am venit încoace. Ascultă, Donos, mie nu mi-e frică de Golgota şi de nimeni altul. Nici prin minte nu mi-a trecut să mă apăr; n-am de ce, conştiinţa mea e curată, şi tu ştii mai bine decît alţii. Pe mine mă interesează în primul rînd munca şantierului, şi dacă pentru asta ar trebui să înfrunt o mie de oameni ca Golgota, i-aş înfrunta pe toţi deodată; dacă ar trebui să-mi tai un braţ, l-aş tăia, dacă ar trebui să-mi scot inima din piept, mi-aş scoate-o. Şi aş face orice altceva ca să terminăm vasele. Dar nu înţeleg să fac nimic zadarnic!

Ieşi, trîntind uşa aşa de tare, încît se zgîlţîiră pereţii casei. Donos îşi continuă gînditor mestecatul...

Curînd Cocoş se întoarse; pesemne nu fusese departe, pîndise pe-afară să plece oaspetele pe care nu-l aşteptase. Nu spuse un cuvînt, şi Donos nu-l iscodi, dar înţelese deodată: *ştia* şi el, în sfîrşit — prea vorbea multă lume, ca să nu afle!

După trei zile de ger, aşadar, începură să curgă sloiuri, nu de aici — veneau de departe, unde iarna se arătase mai timpurie şi mai riguroasă. Bombele atomice, aruncate în Pacific, ziceau unii, schimbaseră vremea, o întorseseră de-a-ndoaselea. Se mai spunea că, în urma exploziilor, axa pămîntului se mutase, ca în povestirile fantastice — la poli o să fie cald, în schimb la ecuator au să îngheţe apele.

Sloiuri în decembrie se mai văzuseră, chiar mai devreme cîteodată — nemaipomenit era însă că, în acelaşi timp, Dunărea începuse să crească.

Veneau blocuri atît de mari, de dese, de grele şi de năvalnice, încît navigaţia încetase. Se ridicau pontoanele, vapoarele, şlepurile, remorcherele îşi căutau un adăpost în grabă, şi fluviul, pustiu, îşi îmbrăca haina de iarnă, ferfeniţită şi dezolantă.

Un singur vas rămăsese în port, dar departe, la Malul Galben. Stătea la chei, în dreptul antrepozitelor — Sfîntu Andrei, barcazul lui Panait Lalachi, al cărui pavilion grecesc, la pupa, atîrna ţeapăn pe baston, cu faldurile îngheţate. Echipajul, cinci oameni, înarmaţi cu cângi, se lupta cu gheţurile, ziua şi noaptea.

Panait Lalachi era gata de plecare, avea toate actele, îşi strămutase bagajul pe bord, numai să ridice ancora — cînd venise această calamitate. Era singur, îşi trimisese grosul familiei de cu vară, îl aşteptau, nerăbdători, în patrie, iar el zăbovea aici privind corbii care veneau cu sloiurile, aducînd presimţiri tot aşa de negre pe cît le erau penele. Umbla într-o şubă cenuşie ca fierul, n-o lepăda nici noaptea, dîrdîia de frig în cabină, afumat de o sobiţă cu petrol, al cărui miros i se îmbiba în haine, în păr, în piele, şi mai adînc parcă, pînă în mădulare. Nu se bărbierise de o săptămînă, şi o dată cu părul de pe obraz îi crescuseră parcă şi sprîncenele, umbrindu-i mai mult ochii, înfundaţi în orbitele ca tăciunii.

Îndată ce se făcea ziuă, începea să colinde cheiul, tot uitîndu-se în zarea Dunării, aşteptînd să se termine coşmarul, dar sloiurile şi corbii curgeau într-una. Pe urmă se ducea la Telefoane, unde aştepta multe ore, plimbîndu-se prin hol, frămîntîndu-şi bărbia, pînă i se dădeau legăturile: Orşova, Budapesta, Bratislava — Ce se aude? Cum e vremea?

O parte din timp şi-o petrecea la Papazian — altundeva nu se putea duce, nu mai avea prieteni, îşi desfăcuse legăturile. Bea ceai cu rom,

pahar după pahar, cu urechea la aparatul de radio, să nu piardă buletinele meteorologice şi cotele apelor Dunării.

După o săptămînă, în Apus gerul se înmuie, începură ploi şi lapoviţă, ca în noiembrie; Dunărea creştea, de parcă ar fi fost primăvară. Dacă vremea ţinea aşa zece zile, se curăţau sloiurile. La Orşova, apele erau libere, pe urmă se eliberară şi mai jos, la Turnu-Severin, la Calafat, spre cîmpie.

Dar aici dăinuia gerul — şi Panait Lalachi, în şuba lui de culoarea fierului, colindînd portul şi străzile, semăna cu corbii degeraţi care continuau să alunece la vale, pe bancurile de gheaţă, în călătoria lor sumbră şi bizară, placizi la înfăţişare, dar mînaţi pesemne şi ei de un neastîmpăr, greu să-l vadă şi să-l înţeleagă omul.

Puţin timp înaintea Crăciunului, sloiurile se răriră; o sută de kilometri mai sus, Dunărea era liberă, învolburată şi cenuşie. Inima lui Panait Lalachi, strînsă parcă şi ea de gheţuri pînă acuma, începu să palpite, între bucurie şi chinuri. Dar nu, degeaba îşi mai făcea griji, oricum s-ar fi schimbat iar vremea, îi rămînea destul timp să iasă în mare înainte de a se forma alte sloiuri.

Îndată începură ultimele pregătiri de plecare, întrerupte la venirea gerului; se îmbarcă motorină şi petrol, în butoaie, apă, merinde, doi porci vii, ca pentru un echipaj de o sută de oameni; armatorul îşi cheltuia ultimii lei, nu mai avea ce face cu ei de acum încolo. Apoi actele fură vizate, la Căpitănie, se făcu revizia vamală, şi un grănicer fu postat în capul schelei. Panait Lalachi stăruise să aibă gata toate formele, ca să poată pleca nestingherit, la orice oră, îndată ce s-ar fi dus primejdia sloiurilor.

Dar în afara grănicerului mai pîndeau şi alţii barcazul, încă dinaintea zilei cînd începuseră pregătirile de plecare; nu era un singur om, nimeni n-ar fi putut sta la pîndă atîta vreme — se schimbau tainic, şi locul de pîndă, neştiut de nimeni, se afla în biroul magaziilor. Magazionerul, care îngăduia această supraveghere şi ajuta păstrarea tainei, un om de vîrstă mijlocie, în toată puterea ai fi zis, după înfăţişare, îi era cunoscut lui Firicel tîmplarul; fusese şi el meseriaş, dogar la fabrica de bere, dar din război venise invalid, cu un picior tăiat de deasupra gleznei, neapt să-şi mai facă meseria. În schimb, ochii îi rămăseseră întregi şi mintea ageră, aşa că primise această slujbă, grija magaziilor.

Biroul lui, o despărţitură de scînduri în magazia centrală, se afla la ultima dană, şi pe fereastra care dădea spre Dunăre se vedea tot

cheiul. De peste două săptămîni, la acel geam stătea cineva de veghe într-una, doi tineri din şantier, tovarăşi cu Firicel la atelierul de tîmplărie, venind la ore hotărîte să-şi ia postul în primire, fără să-i simtă nimeni.

Nimănui nu i se păru ciudat că becurile de pe stîlpii de fontă din faţa magaziilor, dintre care, de la război, ardeau doar ici-acolo cîte unul, se aprinseră toate într-o seară, luminînd Dunărea ca de Ziua marinei. Acele lumini, revizuite ca din întîmplare, îi îngăduiau omului de veghe să vadă tot ce se întîmplă pe Sfîntu Andrei şi în preajmă; nimeni din cîţi se urcau pe punte nu putea rămîne nebăgat în seamă, chiar dacă ar fi fost ca vreunul să vină din baltă, sărind din sloi în sloi, ca păsările iernii.

Atît că treceau zilele şi nu se arăta nimeni să justifice această pîndă atît de stăruitoare; doar Panait Lalachi, echipajul şi slujbaşii Căpităniei sau vămii, poliţia şi grănicerii. Firicel îi ţinea în fiecare zi drumul lui Donos, raportîndu-i lipsa de roade a pîndei. Nici unul din ei nu era sigur că avea să se întîmple acel fapt pentru care vegheau de atîta vreme; în mintea lor nu era decît o bănuială, dar destul de puternică pentru a justifica osteneala.

De cînd sloiurile se răriseră, şi pe Sfîntu Andrei începuseră pregătirile de plecare, Firicel rămînea el însuşi de pîndă, de la şase seara pînă a doua zi dimineaţa, luptîndu-se cu somnul şi cu frigul din magazie. Acolo îl găsi şi noaptea cînd porni dezgheţul, fără să-l fi aşteptat nimeni. Peste ziuă fusese oarecare tevatură pe chei, veniseră căruţe, aducînd butoaiele cu motorină, hamalii le rostogoliseră în sus pe schelă, sub privegherea grănicerului, şi de atunci înainte încetase forfota; cîte un om din echipaj pleca în oraş, se întorcea cu o boccea în mînă, cu o sticlă în buzunar — grănicerul îi inspecta bagajul, îl controla pe sub haine — nimic de contrabandă, îi dădea drumul.

O dată cu căderea serii, se stinse orice mişcare, în afară de a Dunării...

Mişcarea Dunării în noaptea aceea îi depăşea firea; fluviul îşi rostogolea la vale apele înspumate, parcă fugărite din urmă. În apus era dezgheţ de o săptămînă, în Germania continua să plouă, în Austria începuse să ningă, pe o temperatură blajină, trîmbe de zăpadă care se topeau îndată ce atingeau solul şi curgeau în torente către lunca Dunării. La prînz, buletinul meteorologic anunţase dezgheţ în toată ţara. La Turnu-Severin apele crescuseră cu optzeci de centimetri numai în trei zile; un val uriaş venea la vale, gonind ultimele sloiuri.

Panait Lalachi se întoarse din oraş pe la unsprezece noaptea; Firicel îl văzu plimbîndu-se un timp pe puntea luminată ca ziua; privea Dunărea. Pe urmă deschise tambuchiul şi coborî în cabină.

La miezul nopţii, veni schimbul grănicerului, şi de atunci înainte nu se mai văzu nimeni. Peste un ceas porni să ningă, fulgi mari, pufoşi, umezi; îndată, gheaţa de pe geam, pe care Firicel o curăţa într-una, ca să aibă vedere afară, începu să se înmoaie şi să curgă încet în dîre...

Era dezgheţ — un val de căldură, venit brusc şi cu multă putere, aşa cum venise şi gerul. Acum barcazul nu mai putea să întîrzie, trebuia să plece, dacă nu mîine, atunci peste o zi, două. Şi cum îl privea, întrebîndu-se cînd avea să se întîmple faptul pe care-l pîndeau de atîtea zile, Firicel băgă de seamă, deodată, că parapetul barcazului se ridicase, pe nesimţite, cu două palme peste chei, arătîndu-se clar privirii. Apele Dunării creşteau de cîteva zile, cum rar se întîmplă iarna, dar niciodată nu se întîmplase să crească aşa de mult şi cu atîta repeziciune. Cînd plecase de la şantier era oarecare fierbere, valurile clipoceau în marginea calei; cu toată alarma provocată, nimeni nu se temea că ar putea creşte mai mult, ca sa fie dăunătoare.

Oamenii care au trăit de mici la Dunăre cunosc glasul apei, murmurul molcom, şoapta, vaierul, mugetul — înţeleg ce vorbeşte ea cu cerul, cu vîntul, cu sălciile, cu ţărmul...

În noaptea aceea, înainte de a începe ninsoarea, Ana Odeta se trezi într-o nelinişte ciudată şi nu mai putu să adoarmă, deşi era obosită şi închisese ochii abia de cîteva ceasuri. Era frig în cabină — făcea focul seara, în sobiţa de tuci, pînă ce se spăla şi se băga în pat; dimineaţa, apa din găleată avea crustă de gheaţă...

Cîtva timp ascultă clipocitul valurilor de-a lungul bordajului; locul era bine ales, sloiurile treceau pe departe. Dunărea avea un glas neliniştitor, o mîna ceva din urmă, şi ea se frămînta, nemulţumită şi supărată. Şcondrii, legaţi de punte şi înfipţi în mal, ca să ţină şlepul la distanţă, scîrţîiau altfel în această noapte, scoteau un scheunat mai des şi mai aspru, ca şi cum cablurile de sîrmă i-ar fi sugrumat, şi ei s-ar fi chinuit să scape.

Trecură aşa cîteva minute, pînă ce Ana Odeta să-şi dea seama ce o trezise în plină noapte; pe urmă auzi o trosnitură înăbuşită şi i se păru că şlepul se clatină. Sări din pat, dădu perdeaua la o parte; gheaţa se topea pe geam, începuse să ningă şi, datorită fulgilor de zăpadă, felinarul de ancoră îşi trimitea lumina mai vie şi mai departe. Ochii i se opriră pe şcondrul de la pupa, care scîrţîia sub fereastră; îşi dădu

seama dintr-o dată că avea altă înclinare, cablurile îl sugrumau, puntea se ridicase — Dunărea creştea năvalnic.

Nu mai simţi frigul; dintr-o singură bătaie a inimii trupul i se încinse şi i se făcu tot o apă. În cîteva clipe era îmbrăcată, fără să aprindă lampa. Cînd ieşi pe punte, văzu că se făcuse cald, dintr-o dată; zăpada se topea, curgea în şiroaie, şi tabla era alunecoasă.

Dincolo de lumina felinarului se simţea freamătul pădurii, foşnetul luncii, dar, cu toată pînza udă a fulgilor de zăpadă, noaptea rămînea întunecoasă. Pe la şlepurile celelalte se auzeau glasuri.

Ana Odeta sări în barcă şi nu trase decît o dată din vîsle — malul era aproape; ţăruşul de care lega de obicei lanţul abia se mai vedea, rămas numai cîteva degete deasupra apei. Porni prin lăstărişul de cătină, căutînd drumul cu braţele; simţea sub picioare pămîntul încă îngheţat, cu glodurile tari ca piatra, dar printre ele venea apă, strecurîndu-se în şuviţe subţiri peste lunca joasă. Pe alocuri o auzea susurînd, căutîndu-şi făgaşe, adunîndu-se în gropi, în şanţuri, înainte de a-şi strînge puteri şi a năvăli mai departe.

Noaptea, dimensiunile apar denaturate, închipuirea dă peisajului învăluit în întuneric contururi fantastice şi întîmplările par mai grave. După ce merse cîteva sute de paşi, pe Ana Odeta o cuprinse teama că la ora aceasta cala era inundată. Aseară, cînd plecase de la şantier, văzuse chipuri îngrijorate. Matei era jos, înconjurat de mai mulţi oameni; cercetau malul apei. Îl aşteptase în ger, pe faleză, nădăjduind că o să vină spre birou şi o s-o vadă, dar el urcă prin partea cealaltă, pe la cazangeria veche, şi îl pierdu din ochi; nu ştia unde se dusese — în vreun atelier, sau înspre poartă.

De două săptămîni nu-i mai fusese aproape; îl zărise doar, în treacăt, şi-i auzise glasul, adresat altora. Ştia cîte griji îl apasă, nu mai avea o noapte a lui, un ceas măcar, să i se destindă obrazul ars de ger şi să zîmbească. Nu putea să vină şi nu era nevoie s-o vestească — trăiau amîndoi aceeaşi viaţă; dar îl aşteptase în fiecare seară, fără a nădăjdui să-l vadă; două săptămîni, două luni, doi ani, l-ar fi aşteptat toată viaţa, şi dacă dragostea era o fericire, aşteptarea era şi ea o voluptate, un amestec ameţitor de chin şi speranţă.

În acest timp de iarnă timpurie şi nemaipomenit de aspră, trăia viaţa din şantier, iar restul, seara, noaptea, parcă nu existau, rămîneau suspendate, cu dreptul pentru ea, poate, de a le trăi altădată. Din clipa cînd ieşea pe poartă, de cele mai multe ori nu schimba un cuvînt cu nimeni pînă a doua zi dimineaţa. Căpitanul

Mihalis plecase la Băile Herculane, cu toate încheieturile trupului umflate şi dureroase. Ana Odeta se gîndea, mîhnită şi îngrijorată, că probabil era ultimul an cînd izbutea să-şi mai păstreze şlepul şi viaţa nomadă. La vară trebuia să se gîndească la un rost altundeva, să nu-l apuce altă iarnă pe apă. Iar ea, lipsită de acest adăpost precar, în care însă avea prinsă toată viaţa, trebuia să se mute într-o casă necunoscută astăzi şi i se părea, cu o teamă superstiţioasă, că plecînd de la Dunăre, îşi va uita amintirile, îşi va pierde dragostea.

Viaţa ei pe şlep nu era uşoară de cînd venise iarna; nimeni n-ar fi putut s-o pizmuiască, nimeni n-ar fi înţeles ce-o îndemnase să şi-o aleagă. Pleca pe întuneric dimineaţa, se întorcea după ce cădea noaptea — îşi vedea vecinii numai duminicile, cînd schimba cu ei cîte un cuvînt, în grabă; n-avea nici atunci răgaz — rămîneau multe de făcut, de peste săptămînă, într-o gospodărie, oricît ar fi fost ea de restrînsă şi de simplificată. Două ceasuri le pierdea în piaţă, două le petrecea la baia de aburi, acumulînd căldura în carne şi în oase, cu un nesaţ aproape vicios, lăsîndu-şi trupul să lenevească anonim în ceaţa fierbinte şi deasă, visînd tot ce nu avea timp să viseze în celelalte şase zile pe care iarna le făcea asemănătoare, legîndu-le între ele cu un lanţ aspru de gheaţă.

În sala de trasaj era frig, îi îngheţau genunchii şi podul palmei pe planşeta sticloasă, pe urmă, treptat, gerul o pătrundea pînă la oase; învăţase să îndure suferinţa fizică, aşa cum trupul omenesc învaţă să le îndure pe toate. Dimineaţa i se părea că ia un sac cu omăt pe umeri, şi oricît ar fi fost de greu, ştia că nu-i cu putinţă să-l lepede pînă seara. Dar uneori o cuprindea teama că aşa o să-şi ardă toată căldura femeiască, şi ziua dragostei o s-o găsească îngheţată... Ochii ei se îndreptau atunci spre uşă, cu dorinţa dureroasă de-a vedea intrînd omul pentru care îi bătea inima, ca prin prezenţa lui să-şi măsoare căldura, să aibă în el o mărturie şi-n sîngele ei o dovadă contrarie. Şi cînd se întîmplă să vină, avea dintr-o dată toate dovezile şi mărturiile.

El venea rar, atenţia îi era îndreptată acum spre cală, aici nu se mai trasa nimic, se scoteau şabloane pentru tablele şlepurilor şi pentru coastele motonavei. Puterea şantierului se încerca afară, lîngă muncitorii care ridicau tot mai sus bordajele, montînd tablă după tablă, încordaţi ca fierul etravelor, cu obrajii aspriţi, cu pielea arsă, muţi, păstrînd intactă o singură trăsătură omenească, voinţa să se învingă pe ei înşişi şi să meargă pînă la capăt.

În primele zile, mulţi se clătinaseră, fiindcă abia trecuseră prin alte încercări grele, fiindcă de la începutul toamnei munca lor era o continuă încercare. Fusese un moment cînd mulţi nu mai crezuseră în victorie, gîndiseră, descurajaţi, că strădania de pînă acum nu folosise nimănui — nimic nu dezarmează mai deplin inima omenească decît sentimentul zădărniciei. Veneau la lucru supunîndu-se disciplinei, încercau să-şi facă datoria, dar nu aşteptau decît acea hotărîre care să le confirme îndoiala: direcţia şantierului să se dea învinsă, să-i scoată de pe cală ca să nu-i macine de pomană; să rămînă întregi şi teferi pentru munca de primăvară...

Inimi şi unelte — iată viaţa şantierului în acea iarnă de pomină. Trupurile se mişcau fără identitate, putînd parcă să fie schimbate între ele, ca salopetele la magazie, dar în fiecare trup bătea o inimă, şi identitatea ei rămînea neştirbită, biruitoare şi vie: Arici Vasile, patruzeci şi doi de ani, un metru şi optzeci înălţime, gîtul scurt, faţa rotundă, bucălată în zilele bune, ca a copiilor, păr negru sub căciulă, ochi mici, ca boaba de cafea, un deget strivit, o rană din război în coapsa stîngă — iată prezenţa lui fizică. Nu contează! Obrazul ars de ger se scorojeşte, nu mai rabdă briciul decît o dată pe săptămînă, duminica, după ce se destinde la căldură, barba de şase zile îi schimbă fizionomia, i-o face sălbatică şi hîdă; îi scade statura, i se subţie grumazul, sub piele rămîn numai cabluri şi sîrme — degetul se umflă, obrinteşte, cicatricea de la coapsă s-a făcut vînătă. Ceva se păstrează neschimbat în această făptură: inima...

Ştirbu Tudor, treizeci şi opt de ani, un metru şaptezeci înălţime, cine are timp să-l privească? Se mişcă, scrîşneşte din dinţi, strîngînd bormaşina în mînă. Bine, îi bate inima! Mirea, Bandă Victor, Rogoz Petre, Hristu, Topor, Gică Spirea — inimi! Patru sute de oameni pe cală, în ger, patru sute de trupuri, anonime, cu patru sute de inimi, care îşi păstrează numele: inima lui Popic Saşiul, şi a lui Ghiţă Bîrgu, şi a lui Sima Gavrilă, şi-a tuturora...

Şi şlepurile creşteau, tablă cu tablă, montate trudnic pe coastele îngheţate, trei sute cincizeci de nituri fiecare, dar nu se pot bate azi; e gerul prea aspru, rămîn pe datorie — să vedem cum o fi vremea mîine... Oamenii erau cu ochii pe termometre — spre ora zece, mercurul începea să urce, nu putea să fie minciună, deşi trupurile îngheţate nu simţeau nici o uşurare. Atunci se aprindeau focurile la forje, cala se umplea de fum şi de vîjîitul ventilatoarelor. Opt grade, şapte, şase... Se aruncau nituri deasupra cărbunilor, se pregăteau

ciocanele, echipele se grupau pe lîngă schele, la adăpostul panourilor, pe sub copertine. Cinci grade, patru... Acum, gata, dă-i drumul!...

Un ceas, două, trei nu se oprea nimeni să-şi tragă răsuflarea, se auzea numai gîfîitul compresorului şi pîrîitul ciocanelor pneumatice, unelte reci care pulsau şi ele ca nişte inimi. Iar cînd termometrul cobora iarăşi, în liniştea care se lăsa asupra calei rămîneau să bată, neliniştite, prea vii şi prea calde, inimile oamenilor.

Şi Matei trăia în aceste zile prin puterea inimii, cu trupul abandonat, ducîndu-se la birou numai cînd îl chemau telefoanele, petrecîndu-şi timpul pe cală şi-n ateliere. Trebuia să înceapă montajul cîrmelor şi transmisiunilor, ansambluri grele şi complicate, ca nişte mici uzine. La cazangerie se montau pereţii suprastructurilor, să poată fi împreunaţi în cîteva zile; în atelierul de instalaţii se pregăteau caldarinele, radiatoarele, lavoarele, tubulatura; electricienii aveau gata reţeaua, firele în cămaşă de plumb tăiate la măsură, din doză în doză, numai să le prindă în cleme; grupurile electrogene, tablourile cu aparate şi toate accesoriile erau puse la punct, zece serii — într-o săptămînă cinci echipe le puteau da în funcţiune. Bărcile de salvare şi de serviciu se vopseau, la marangozerie, tîmplarii lustruiau mobila, tapiţerii terminau saltelele... Sute de lucruri mărunte, din care, la timpul hotărît, nu trebuia să lipsească nici unul. Şi toate, făcute după deviz şi după planuri, cereau lămuriri continuu. În atelierul lui, tapiţerul care făcea o saltea, de-o anumită formă, măsura stofa: un metru nouăzeci lungime, şaptezeci de santime la cap, cincizeci de santime la picioare — cuşetă care să economisească spaţiul — spaţiul se împarte cu zgîrcenie pe vapoare... Dar dungile stofei se taie pieziş, sau se pun de-a lungul unei laturi? Aşa nu mai cad perpendiculare la capăt! Iată nevoia de o lămurire — şi tapiţerul se ducea s-o ceară, la fel de exigent ca sudorul care asambla pana cîrmei.

Cine răspundea acestor întrebări — la fiecare minut cîte una? Şeful fabricaţiei, care supraveghea şi coordona lucrul atelierelor. Dutchievici avea acum un ajutor, un tînăr care terminase de un an Şcoala Politehnică, inginerul Ştefan Mărăcine, angajat abia de o lună; pe alt tehnician, mai încercat, nu-l putea lua de la locul lui fără să dezorganizeze serviciul, în împrejurări care nu îngăduiau nici cea mai mică rămînere în urmă.

Tînărul său ajutor, deşi fără practică, începuse să descifreze alfabetul şantierului din prima săptămînă; nu-i lipsea nici priceperea, nici spiritul tehnic, nici tragerea de inimă. În curînd, cea mai mare

parte din sarcini putea să rămînă pe umerii lui, şi cu siguranţă că într-un an i se putea da răspunderea fabricaţiei în întregime. Dar, după ce simţise din nou pulsaţia vie a şantierului, cu un gust de tinereţe pe care firea lui rece îl scosese de mult în afara amintirilor, Dutchievici se simţea legat de cală şi continua să rămînă printre muncitori, zicîndu-şi că îşi face o datorie, ponderat şi impasibil, ca un om de onoare, fără să-şi recunoască nici o pornire sentimentală...

Dutchievici Adrian, cincizeci şi şapte de ani, palid, uscat, adus puţin de umeri, cu vorba măsurată, dezamăgit de multe ori în viaţă, necomunicativ, politicos şi rezervat, avea şi el o inimă, ignorată, care bătea lîngă inimile celorlalţi şi-i dădea puterea să meargă de la un şlep la altul, să răspundă chemărilor care îl asaltau de la şapte dimineaţa, să-şi orînduiască în cap sutele de detalii de fabricaţie şi, la vîrsta lui, să îndure gerul, trei, patru, cinci ceasuri pe zi, aproape cu voluptate.

Matei îl întîlnea adesea, ar fi vrut să-i spună un cuvînt, îndemnîndu-l să-şi apere sănătatea, dar prefera să tacă; îi cunoştea acum firea bizară; ar fi îndurat rece, cu fălcile strînse, o observaţie, dar asemenea sfat putea să-l jignească.

Aşa trecuseră acele săptămîni de ger, cu inimile bătînd laolaltă, în faţa piedicilor pe care natura le arunca în faţă, firea omenească, generoasă prin naştere, îşi dezvăluia din plin forţa şi tenacitatea. Şi neastîmpărul şi inventivitatea: cînd urcă termometrul, la prînz nituim părţile dinspre sud ale vaselor, expuse la soare cîteodată — celelalte rămîn pentru zile mai calde. Nu-i mare lucru! Nu-i, dar mergem un pas mai departe!

Dacă fură în acel timp şoapte veninoase, blesteme surde, priviri de şarpe, slăbiciuni, ură, dezamăgire, nu li se văzu urmarea, rar lipsiră oameni, nu fugi nimeni la spital, sau acasă...

Şi Ana Odeta avea o inimă în acest ansamblu, bătînd lîngă a oamenilor de care se legase. Drumul i se lărgise; de cînd se terminase trasajul motonavei învăţase să scoată şabloane, croind scîndura subţire cum îşi croia bluzele acasă; era o îndeletnicire în aparenţă amuzantă, dar ea ştia că după aceste tipare se tăia fierul, se îndoia, ca să se împreuneze într-o construcţie gigantică. Acum orizontul ei îngloba nu doar sala de trasaj, ci şi cazangeria, unde muncitorii luau în primire şabloanele, întîmpinînd-o cu o simpatie reţinută şi serioasă, cerîndu-i lămuriri cîteodată: „Ce cotă are aici stelajul, tovărăşico dragă?“...

Inima ei, atît de răvăşită altădată, avea acum un echilibru statornic: o dată cu dragostea de mult aşteptată, îşi găsise un ţel în viaţă. Aceeaşi inimă, legată de toate cîte se întîmplau în şantier, ca în propria ei casă, o trezise din somn, neliniştită, în noaptea aceasta, făcînd-o să străbată singură, în întuneric, pădurea îngheţată, peste care năvăleau apele. Nu, cala era mai înaltă, nu putuse fi inundată, dar primejdia se afla aproape, o simţise de cu seara, şi, în asemenea clipe, deşi nu stătea în puterea ei să oprească năvala apei, nu avea linişte să rămînă departe.

Merse pe malul Dunării, nu ocoli pe la poartă. Cînd copacii se răriră, văzu luminile de pe cală aprinse, toate, auzi strigăte, glasuri agitate. Se strecură prin gardul de sîrmă — apa clipocea lovind malul, înaintase doar cîţiva metri, mai avea mult pînă la primele tachelaje, dar după toate semnele era pornită să crească.

Vreo cîteva zeci de oameni cărau pămînt, cu roabele, de la faleză, printre şlepuri, şi-l răsturnau lîngă apă; păreau nişte furnici, şi truda lor părea măruntă şi zadarnică pe lîngă Dunărea fără margini.

Ana Odeta nu înţelegea ce fac, probabil erau cazangiii din schimbul de noapte, nu ştia cine-i scosese afară, însă îşi dădea seama că sînt puţini în comparaţie cu întinderea spaţiului. N-o văzu nimeni şi ea merse mai departe, cu ochii în gol, ca lunaticii. Se făcuse cald, ninsoarea părea fierbinte — îşi descheie haina, îşi împinse căciula de lînă pe spate, dezgolindu-şi fruntea, boltită cu gingăşie feminină, dar întunecată ca a bărbaţilor.

Pe faleză, la trepte, erau cîţiva oameni — îl recunoscu pe Matei, de departe; şi el avea fruntea goală, udă de zăpadă, haina la piept descheiată. Donos era alături, în capul gol, cu vesta de piele lucind sub becul de deasupra capului; un electrician, prins cu gheare de fier pe stîlp, monta un reflector, cu focarul îndreptat asupra calei.

Mai erau şi alţii în acelaşi grup, încruntaţi, părînd că aşteaptă urmarea unei hotărîri — altfel nu ar fi stat degeaba. Un camion se auzi huruind la poartă. Toţi întoarseră capetele.

— Încep să vină! zise cineva, cu o voce aşezată, moldovenească.

Ana Odeta îl recunoscu, mai fusese aici în cîteva rînduri, astă-toamnă, cînd ministerul ordonase să înceteze lucrul şi să se demonteze şlepurile, un om robust, scund, cu faţa mare, îmbrăcat într-o manta de piele — şi el avea căciula dată pe spate, se făcuse cald dintr-o dată — primul secretar, Stoian, de la judeţeană.

Se opri la cîţiva paşi de dînşii, prea tîrziu — o văzuseră toţi, nu ştia ce să le spună: bună seara, sau bună dimineaţa — seara trecuse, dimineaţa nu se vestea încă. Şi dacă o întrebau ce caută, n-ar fi ştiut să răspundă: o adusese inima — cum să le mărturisească?

Matei o recunoscuse cum venea, de departe.

— Ce cauţi aici?

Ei glasul i se păru nedumerit, autoritar şi aspru — dar era glasul lui şi, auzindu-l, inima i se umplu de o bucurie năvalnică. Îl privi cu ochii mari — de mult nu-l mai văzuse aşa de aproape; îl privi cu sete, din toată alcătuirea ei fiind stăpînă numai pe privire — îi tremurau pe gene fulgi albi de zăpadă.

— Am venit...

Nu găsi alte cuvinte; venise să-şi facă doar datoria.

În seara aceea, maistrul Golgota ajunse acasă pe la ceasul nouă; pînă atunci întîrziase la şantier, se agitase şi el pe malul Dunării, împărtăşind neliniştea altora, privise ţăruşul înfipt în pămînt, pe care se marca nivelul apei: crescuse cincisprezece centimetri de la prînz pînă seara. Îi părea bine să vadă chipuri posomorîte, priviri pline de îngrijorare — îi lăsa să fiarbă aşa, în zeamă sălcie, nu spusese un cuvînt să-i liniştească, dar nu credea că se poate întîmplă vreo nenorocire. O toană trecătoare a firii; nu se pomenise niciodată ca Dunărea să se reverse în toiul iernii — se umfla o zi, două, pe urmă îi punea frîu gerul.

Veni acasă mulţumit, ca după o treabă făcută bine; neliniştea lăsată la şantier nu-i aducea deocamdată nici un cîştig, dar îi săra puţin inima.

— Eşti singură? întrebă, intrînd pe uşă.

Antoaneta îl privi cu teamă; nu-i mai cunoştea toanele, cînd sînt rele sau bune. În casă era cald, de la bucătărie venea miros de vanilie.

— Da cu cine să fiu?

— N-a fost pe-aici mototolul?

— Parcă i-ai spus să nu mai vină!

— Eu?! Şi ce, el nu ştie de glumă?

Îşi luase nădejdea că inginerul Staicu ar fi omul pe care să se bizuie, n-avea nici o putere; nădejdea era la Dumnezeu din ceruri, dar nu acum — la primăvară. Deocamdată, Dumnezeu îi dădea doar o arvună, bună şi ea — lasă-i să îngheţe pe malul Dunării, să tremure de teamă, dacă nu ştiu cum se trăieşte în lume!

Cum se vede, maistrul era astă-seară în toane bune. Îşi scoase cizmele la uşă, singur, ca la începutul căsătoriei; altfel o punea pe Antoaneta să i le tragă, neţinînd seama că avea mîna plăpîndă, cu pielea subţire.

— Hai, nu te mai uita aşa la mine, şi vino să te sărut, cîrno!

Nu era cîrnă, dar cu acest cuvînt alinta el toate femeile, cînd îşi punea ochii pe ele.

Nevasta se apropie, cam în silă; nu-l mai suporta cu plăcere.

— Eşti ţepos!

— Atunci ia briciul şi vino să mă faci ginere!

— Acu seara? Mi-e să nu te tai; lasă pe mîine!

— Hei, multe se mai pot întîmpla pînă mîine! zise Golgota, cu un timbru de bucurie.

Pe urmă reflectă, îşi judecă bucuria — prostii! — făcu un gest de silă. N-avea să fie nici o scofală — tămbălău mare, dar de pomană; cunoştea Dunărea!

Merse la bucătărie, se aşeză pe scaun, în faţa ligheanului pregătit din vreme, conform obiceiului, îşi sumese pantalonii şi îşi băgă picioarele în apă caldă, să gonească frigul din oase şi să-şi înmoaie bătăturile.

Antoaneta se apucă să-i săpunească obrazul — ea îi rădea barba, nu cu maşina, ci cu briciul „Doi gemeni“, ca bărbierii. Curînd, briciul începu să hîrşie ascuţit pe piele.

— Ce-ai în cuptor de miroase a vanilie?

— Am făcut o plăcintă cu brînză de vaci...

După o pauză, Antoaneta adăugă, ca o scuză:

— Cum îţi place ţie.

— Parcă numai mie îmi place!

Soţul ştia prea bine că plăcinta cu brînză de vaci, pufoasă, cu foaie subţire, îi plăcea lui Staicu, o lăuda cu gura plină... Dar nu de aceea îi pierise voia bună.

— Ţine-te mai dreaptă! Ce te laşi aşa pe mine?!

Aplecîndu-se să-l răzuie sub bărbie, Antoaneta îi încălecase umărul cu sînii. Îi simţea grei, duri, un dar generos al naturii — sîni ca ai ei nu mai avea nici o femeie, ştia şi putea să jure, albi, cu pielea străvezie, cu vîrfurile roz, ca în pictură — şi erau calzi, şi miroseau suav a vanilie, dar îi era lehamite — punea mîna pe ei şi nu simţea nimic, decît plictiseală, de parcă şi-ar fi pipăit propria lui piele.

După ce fu bărbierit se uită în oglindă; i se făcu silă, nu-i mai plăcea nimic — mîncă o bucată de plăcintă, era bună, dar ce folos? — tot într-un maţ se duce, la ce-i mai trebuie vanilie?

Căzu în somn îndată ce puse capul pe pernă, aşa cum adorm, mai repede decît osteniţii, oamenii doborîţi de plictiseală. Aproape de miezul nopţii, Antoaneta îl zgîlţîi de umeri.

— Atanasie, scoală!

— Cee?

— Bate la poartă. Cine să fie?

Tremura în capul oaselor; cămaşa de noapte îi alunecase pe o parte, dezgolindu-i un umăr.

Golgota simţi şi el un cleşte în inimă; o bătaie la poartă, în puterea nopţii, poate speria pe oricine. Dar repede îşi găsi stăpînirea de sine: avea un nume şi-o situaţie, nu trebuia să se teamă de nimeni. Se duse

în antreu şi deschise gemuleţul din uşa de la intrare; îl izbi alt aer decît aseară; se înmuiase gerul, mirosea umed.

— Cine-i acolo?

— Eu, nea Atanasie! Gavrilă!

— Ce-i, mă, cu tine?

— Să vii la şantier, în fuga mare!

— Dar de ce?

— Creşte Dunărea.

Omul gîfîia, venise în goană, pe jos, nu mai mergea tramvaiul, maşina avea de făcut alte drumuri la ora aceea.

— Şi ce, s-o opresc eu? mormăi Golgota, cu supărarea celui trezit în zor, la începutul somnului.

Nu era încă dezmeticit; bucuria, satisfacţia începură să se arate abia după aceea — şi-aveau să crească mereu, pînă la ziuă.

— Şi cu ce să viu? întrebă, păstrînd în glas prima mahmureală — şiretenie instinctivă şi puerilă. De ce n-ai venit cu maşina?

— Nu ştiu. Haide fuga! Eu mai am de mers, mă duc la domnul inginer Apostol şi la tovarăşul Balotă.

— Cine te-a trimis la mine?

— Dar parcă mai ştiu?

— Directorul e acolo?

— Este toată lumea.

— Şi ce-i cu apa? A venit mare?

— Vine... Nu întîrzia, nea Atanasie!... Uite că începe să ningă.

Maistrul Golgota se întoarse în odaie. Antoaneta aprinsese lampa de pe noptieră, cu lumina dulce, gălbuie. Şedea în mijlocul patului, rezemată de tăblie, îşi ţinea pumnii la gură, cu gestul de consternare al copilelor — şi-n ochii ei era o lumină copilărească, dar pe sub coate, sînii explozivi ţîşneau prin cămaşa subţire...

Maistrul Golgota se uita la ea şi părea că n-o vede; îl împresurau gînduri care îi aduceau un rînjet de mulţumire: „Aha, v-a ajuns cuţitul la os, v-a venit ceasul, acum trimiteţi după mine!“

Abia pe urmă îşi descoperi femeia şi-o privi ca şi cum o vedea prima oară; se aplecă, întinse mîna, îi trase cămaşa în jos de pe umăr — nici pielea umărului parcă n-o mai văzuse pînă acuma.

Antoaneta se feri, fără voie; de mult nu-i mai cunoscuse mîngîierea — pielea i se strînse, o străbătu un tremur de teamă şi de silă.

— Nu te duci?

Lui i se păru sfioasă, îmbujorată de surpriza care îi stîrnea paloarea, cu gingăşie. Încercă să-i tragă cămaşa mai departe, aproape că uitase gestul — şi cămaşa se împotrivea — n-o lăsau sînii.

— Să nu întîrzii, Atanasie!

Nu putea să-l alunge, şi văzu, îngrozită, că nu era doar o toană, el venea peste ea, într-o bărbăţie deplină, de unde îl crezuse adormit pentru totdeauna. Se supuse, fiindcă îi era soţie...

Şi maistrul Golgota o luă în stăpînire, cu o poftă sălbatică de a-ţi arăta puterea — nu ei, duşmanilor — şi la fiecare mişcare i se părea că le vîră pumnul în gură, cu o plăcere pe care nu i-o dăduse niciodată trupul femeii.

Un ceas şi jumătate mai devreme, Alexe şoferul claxona în faţa casei lui Dutchievici; înăuntru nu se vedea nici o lumină. Abia după cîteva minute se deschise o fereastră, în întuneric.

— Dumneavoastră sînteţi, domnule inginer?

— Da; ce s-a întîmplat, Alexe?

— Tovarăşul director vă roagă să veniţi la şantier chiar acuma.

— Cresc apele?

— Aşa se pare.

Creşteau, de aseară, dar, ca şi maistrul Golgota, Dutchievici nu se temea că ar putea să ajungă pe cală.

— Viu numaidecît; nu opri motorul.

Închise geamurile, trase storul şi aprinse lumina. Era îmbrăcat, cum venise de la şantier, cu cravata la gît, îşi scoase numai şuba şi fularul; orice om de afară, văzînd întuneric şi. ştiindu-l în casă, ar fi crezut că doarme. Pe spătarul fotoliului dintre ferestre era o pernă, în care rămăsese urma capului — stătuse prăbuşit pînă acuma...

Nu se simţea bine cînd venise acasă, acum două ore; nu avusese altă putere şi mai multă voinţă, decît să se aşeze în fotoliu, şi de atunci veghea, pe întuneric. În liniştea străzii pe care, iarna, de la nouă seara nu mai trecea nimeni, casa dormea, sumbră, nelocuită parcă de nimeni. Înăuntru se auzea numai tictacul slab al ceasornicului deşteptător de pe noptieră. Nu se vedea decît cadranul, fosforescent, semănînd cu un hublou de vapor, deschis spre bolta unui univers necunoscut astronomilor, cu douăsprezece constelaţii îndepărtate, pîlpîind palide în noaptea albastră şi pustie.

Din cînd în cînd, Dutchievici îşi lua capul de pe pernă şi, cu bărbia în piept, nemişcat, atent, părea că ascultă în sine. Era o nelinişte în această maşinărie, nu-l surprindea, o ştia de multă vreme — o urmărea calm, fără îngrijorare, mai degrabă curios, intrigat de mecanica misterioasă a inimii. Primăvara trecută fusese prima alarmă, nu aflase nimeni — infarct, simulase altă boală; acum recunoştea simptomele...

Se duse la oglindă, îşi privi obrazul palid, îl ştia de prea multă vreme, şi nu putea să şi-l schimbe ca pe haine. Îşi zîmbi — nu zîmbea niciodată între oameni — şi zîmbetul acesta firav, compătimitor, trist şi ironic îi aduse pe chip o căldură amară şi blîndă, pe care nu i-o cunoştea nimeni.

Apoi se scutură, îşi făcu în oglindă un semn de rămas bun, cu o cordialitate juvenilă, ca să aibă sentimentul că se desparte de cineva care îl va aştepta acasă la venire — îşi îmbrăcă şuba şi stinse lumina.

Era încă ger; cînd cobora treptele de la intrare, la prima inspiraţie a acestui aer înţepător, pe care îl uitase în cîteva ore, simţi o împunsătură în mijlocul pieptului — o cunoştea bine; durerea se duse în sus, pînă la maxilare, cu o ramificaţie pe braţul stîng, pînă la vîrful degetelor. Şovăi, căutînd un reazim cu mîna; dădu peste spinii trandafirului, şi înţepătura îl făcu să-şi recapete echilibrul — scoase din buzunar o mică pastilă albă, trinitrină, şi o băgă în gură, ca pe o bomboană, hrana obişnuită a inimii.

În maşină se simţi mai bine — doar cîte o împunsătură uşoară în stern, răsfrîntă pînă în umăr. Ceasornicul de pe tabloul de bord arăta ora zece şi jumătate, străzile erau pustii, în tramvaiele cu geamurile îngheţate nu se vedeau umbre omeneşti, păreau că circulă inutil şi în neştire.

Dutchievici se lăsă pe spate, îşi rezemă capul în spătarul canapelei şi închise ochii; nu se simţea nici slab, nici obosit, totuşi ceva în fiinţa lui cerea odihnă — poate sufletul, poate inima, o odihnă calmă şi prelungă, fără gînduri, definitivă. Trăise prea mult; încercă să facă o socoteală în gînd — i-ar fi fost mai uşor dacă scotea rigla de calcul din buzunar: de cîte ori îi pulsase inima, din clipa naşterii pînă acum? Optzeci de bătăi pe minut, patru mii opt sute într-o oră, peste o sută cincisprezece mii într-o zi, peste patruzeci de milioane într-un an, în cincizeci şi şapte de ani... Se opri, îl obosea cifra enormă. Toate se odihnesc în acest răstimp, în trup şi în natură, numai inimile fiinţelor vii bat într-una, fără oprire. Avu în ochi, pentru o clipă, imaginea anatomică a inimii, ca o maşină de laborator, atît de complexă şi de perfectă cum n-a putut construi nimeni, şi îl cuprinse o emoţie profundă, o teamă şi-o nedumerire, la gîndul că de cincizeci şi şapte de ani bătuse tainic, într-una, ascunsă privirilor. Simţi iar, mai puţin vie, durerea în stern — luă încă o pastilă de trinitrină.

O singură dragoste, nesigură, neclară, cunoscuse această inimă, şi-apoi peste ea căzuse o perdea cenuşie care se întunecase într-una cu anii, pînă la culoarea neagră a doliului şi-a desfiinţării — şi orice altă femeie, după prima, nu mai găsise pe unde să intre în viaţa lui, să îndepărteze linţoliul. N-o învinuia, era o făptură înceţoşată, de la mările Nordului, înaltă, subţire, cu pielea ca alabastrul, cu ochii cenuşii-albaştri, voalaţi şi stranii, în care el niciodată nu căutase să-şi

vadă imaginea — o iubea şi nu-i mărturisise niciodată, i se părea impudic să-i spună. Nu era vina ei în tot ce urmase, recunoscuse atunci, recunoştea şi mai bine astăzi, idealizase dragostea pînă la a o face abstractă, crezînd că trebuie să supravieţuiască prin ea însăşi, ca presupusele forme definitive din natură, care nu cunosc mutaţie; nu voise, sau nu ştiuse să coboare o treaptă, ca inimile lor să bată la temperatura trebuitoare vieţii, în loc să se ofilească la acele înălţimi unde aerul se rarefiază şi îngheaţă.

Iar cealaltă pasiune, pe care o avea în suflet de la vîrsta cea mai fragedă, rămăsese într-un fel tot abstractă, şi azi o ameninţa primejdia să nu se mai realizeze niciodată. Sub firea lui aşa de reţinută, ardea încet, neştiută de nimeni, dar statornică, dorinţa de a vedea plutind vasul proiectat de el, prima realizare întreagă din viaţă. Şi acum, dacă Dunărea ar fi rupt cala, dacă ar fi dizlocat cele zece paturi de construcţie, şlepurile se fărîmau, şantierul se prăbuşea, şi pe aceste ruine nu mai venea nimeni să construiască alt şantier, şi nici motonava.

Avea patru ani cînd văzuse prima oară o navă — misterul plutirii ei îl fascinase. Nu se mai îndepărtase pînă atunci de casă; cîinele Papistaş, care îi era singurul tovarăş de joacă, dintr-o rasă hoinară şi neastîmpărată, îi arătase drumul pe unde să evadeze, o spărtură în gardul grădinii — şi drumul, pe pajişti, pe sub duzi cu coroane gigantice, pînă la malul unui canal de abatere a apelor. Aşa descoperise acest element nou prin mişcarea lui perpetuă; apa nu era mai lată de doi metri — Papistaş sărea peste ea în joacă, cînd pe un mal, cînd pe altul, desigur, îndemnîndu-l să meargă mai departe. Dar copilului, canalul i se părea uriaş, iar descoperirea lui uimitoare. Şi deodată, văzu venind pe sub sălcii acea navă măiastră, o scîndură, nimic altceva, probabil scăpată de la un gater, fiindcă în susul apei erau multe gatere. Mergea la vale, ca o altă lume decît cea a tuturor zilelor, plutea şi se mişca prin însuşiri care copilului i se păreau fantastice, şi-avea chiar călători, doi fluturi cu aripile ude, uscîndu-se la soare după cine ştie ce naufragiu.

În ziua aceea se întoarse acasă abia pe la patru după prînz — merse doi kilometri pe malul canalului, urmărind navigaţia corăbiei minunate, fără să mai vadă altceva, pizmuind pe cei doi fluturaşi jalnici, pînă ce drumul fu închis de stăvilarul altui gater. Bineînţeles, Papistaş, vagabond din naştere, îl urmă, protestînd numai că nu grăbea pasul, şi datorită lui găsi drumul de întoarcere acasă. Fură

pedepsiţi amîndoi — cîinele pus în zgardă, iar copilul oprit, două zile, să iasă din casă. Suportară pedeapsa — şi la sfîrşitul ei porniră iarăşi.

La şase ani, construi prima navă, adevărată de data aceasta, o plută, din două trunchiuri de salcie care zăceau pe malul apei. Cuie, ciocan luă de acasă; patru bucăţi de scîndură căpătă de la gater, în schimbul sandalelor albe, şi cînd treaba fu gata, navigară, împreună cu Papistaş, ca doi exploratori vajnici, pînă ce iar îi opri stăvilarul. Zadarnic încercă să tragă pluta înapoi, la deal, să mai călătorească o dată — nu avea putere, o abandonă, încercînd, precoce, sentimentele naufragiatului...

La opt ani construi un vapor, de tablă, lung de ura metru, un transatlantic, intuind principiul lui Archimede înainte de a-l învăţa la şcoală, fiindcă abia era la sfîrşitul abecedarului.

— O să se ducă la fund! ziceau copiii cărora le împărtăşea planul. Cum o să stea? Ce, fierul e scîndură, să plutească?

Croi tabla — bineînţeles tablă subţire — cu foarfeca din casă; pe urmă nu mai fu bună pentru nici o treabă.

— Pe ce pui mîna strici! zicea maică-sa.

Sparse puşculiţa, avea strînşi trei fiorini, cu chipul lui Franz Jozef — îşi cumpără letcon, cositor, apă tare — văzuse cum lipea tinichigiul, la reparatul burlanelor.

Şi vaporul pluti, numai că merse de-a latul, pe mijlocul canalului, cum îl ducea apa. În vara următoare îi puse „motor“ — nu era o născocire, citise în almanahul revistei „Astra“. Desigur, redactorul modest, care luase şi el născocirea din altă parte şi o propunea copiilor, ca să se joace, nu ştia că în această jucărie se ascundea principiul motorului cu reacţie, de astăzi. Un ou mare, de gîscă, găurit cu acul la un capăt, conţinutul scos cu migală, în loc pusă apă, pînă la jumătate; foc dedesubt, cu spirtiera de cafea — se fac aburi, ţîşnesc pe orificiu şi recipientul improvizat reculează. Un ou era prea mic pentru acel transatlantic — copilul avea, fără învăţătură, simţul măsurilor — îl înlocui cu o cutie de conserve, şi vaporul merse, încotro îl îndrepta cîrma dinainte fixată.

Era singurul vapor construit în viaţă; de cînd îşi luase diploma, lucrase în multe şantiere, dar nimeni nu avusese nevoie de vreun proiect din zecile pe care le făcea, seara, după studii meticuloase şi gîndire îndelungată. La început fusese prea tînăr, neluat în seamă, bătrînii rutinaţi îi barau drumul, mai tîrziu îl împresurase sentimentul ratării — şi ceea ce îi rămăsese din vechea pasiune se consuma în

nopţi de visare, în faţa planşetei, făcînd proiecte care rămîneau pe hîrtie, pentru nimeni decît pentru sine.

Şi-această mică motonavă; de nouă sute de tone, concepută după principiile cele mai moderne, era tot un vis, cel mai recent dintre ele; împrejurări nebănuite şi nesperate făceau din el o realitate — exista un şantier care înfrînsese rutina cu puteri revoluţionare, rupsese tiparele vechi, tipicurile, şi-i adunase pe muncitori, şi pe el, inginerul din altă vîrstă şi din altă lume, sub un steag nou, al tinereţii şi al îndrăznelii.

Dar Dutchievici nu se simţea de loc tînăr în astă-seară, şi îndrăzneala proclamată armă de luptă îi stîrnea temeri; în el se trezea iar sentimentul nimicniciei; nu mai avea putere să spere, se avîntaseră prea repede la drum ca să ajungă cu bine...

Se făcuse ora unsprezece fără un sfert cînd intră în curtea şantierului. Cerul, senin pînă atunci, începea să se înnoreze, şi gerul nu mai avea tărie. Totuşi, coborînd şi respirînd aerul rece, simţi încă o dată durerea, în stern — inima îşi înteţea semnalele de alarmă, avea nevoie de căldură, de linişte şi de odihnă; o împăcă din nou cu o pastilă de trinitrină.

Deşi atît de tîrziu, era forfotă, se vedeau oameni alergînd între malul Dunării şi birouri. Merse de-a dreptul pe cală; situaţia era într-adevăr îngrijorătoare: apele creşteau cam cinci centimetri pe oră.

— Nu vă simţiţi bine? îl întrebă Matei, ieşindu-i în întîmpinare.

Ceilalţi rămaseră lîngă ţăruşul pe care se urmărea creşterea Dunării. Veniseră în fugă, sau poate nici nu plecaseră de aseară: inginerul Mărăcine, maiştrii Ignat şi Balotă şi alţi cîţiva — nu-i recunoştea în puţina lumină. Glasul lui Donos se auzea, strigînd pe cineva printre tachelaje, la celălalt capăt al calei.

Inginerul Dutchievici nu răspunse — probabil avea mersul nesigur, îi fu silă de el, dar nu-şi putea învinge durerea, care nu voia să contenească din clipa cînd coborîse din maşină. Merse pînă la apă — cei de acolo îl salutară, uitîndu-se la el cu priviri ciudate — pesemne criza prelungită îi schimba fizionomia.

— A crescut douăzeci de centimetri de aseară! zise inginerul Mărăcine.

Dutchievici privi ţăruşul — nu putea înţelege şi nu-i venea să creadă.

— E imposibil să continue!

Tocmai atunci, Ilie Conţu veni gîfîind, dinspre birouri: de la opt seara, el şi Cocoş, abia sosit de la drum în ziua aceea, stăteau de gardă în cabina telefonistei, care nu contenea apelurile; vorbiseră la Institutul Meteorologic de două ori pînă acum, nu găsiseră pe nimeni să le spună mai mult decît buletinul difuzat peste ziuă. Continua să plouă torenţial în Europa Centrală, în Ungaria se revărsau rîurile, un val de căldură venit dinspre apus aducea dezgheţ general în toată ţara; în munţii Olteniei, zăpada se topea de pe acum, născînd torente care se năpusteau la vale, săpînd albii noi peste dealuri.

— Am vorbit la Turnu-Severin! zise Ilie Conţu, cu obrazul roşu şi năduşit, de parcă ar fi fost vară. Creşte!... Şaptezeci de centimetri de ieri dimineaţă.

Se ştia, mai vorbiseră de cîteva ori peste zi cu toate porturile din susul Dunării — apa creştea pretutindeni, şi situaţia devenea din ceas în ceas mai îngrijorătoare. Dar Dutchievici tot nu putea crede într-o inundaţie de mari proporţii, în această perioadă a anului.

— E imposibil să crească prea mult! La Turnu-Severin e firesc, dar apele au să scadă, în cîmpie.

— Să mergem la birou, zise Matei, să discutăm în linişte ce s-ar putea face în caz de nevoie.

Începuse să se simtă umezeală în aer, şi trupurile tuturora, după ce înduraseră atîta timp gerul, slăbeau tocmai acum, cînd se înmuia vremea. Pe Dutchievici îl străbătu un fior; şuba atîrna greu şi nu mai avea căldură.

Pe drum se întîlniră cu Donos, care venea dinspre cazangerie. Matei îl apucă de braţ; rămaseră un pas în urmă.

— Donos, mi se pare că nu e bine!

— Ştiu... I-am telefonat tovarăşului Stoian, acasă.

— Cînd?

— Acum zece minute; tocmai venise.

— Nu trebuia să te grăbeşti!

— Nu l-am chemat pentru tine. Nu sîntem de capul nostru, trebuia să-i dăm de ştire.

La birou, Cocoş îi întîmpină ieşind din cabina telefonului; cei ce-l cunoşteau de mult timp îl vedeau prima oară abătut şi neliniştit, cu altă culoare în ochi decît a glumei. Nu-i fusese niciodată frică de nimic, ştia cum să-i îmblînzească pe oameni, iar natura îi era prietenă din copilărie, se avea bine cu ea, şi cu fiarele. Dar acum natura îşi schimba obiceiurile. Vorbise la Turnu-Măgurele, adineaori; Oltul se

revărsase, aducea copaci smulşi din rădăcină, vite înecate, cu sutele, case făcute fărîme — prăpădul lumii; Dunărea creştea, mai avea puţin să ajungă la nivelul cel mai înalt cunoscut pînă acuma.

Ştirea aceasta era cea mai gravă; dacă apele ajungeau să se umfle chiar şi-n cîmpie, atunci nu mai rămînea nici o nădejde — cala putea să fie inundată în cîteva zile.

Uşa cabinei se deschise.

— Vorbiţi cu Giurgiu!... Alo, Giurgiu? Da, Căpitănia!...

Matei se repezi şi luă receptorul; îl văzură făcîndu-se palid — într-o clipă fizionomia i se schimbă, păru mai bătrîn cu zece ani de zile, ochii i se adînciră în orbite, obrazul i se trase, lăsînd să se deseneze, apăsat, pomeţii şi maxilarele.

— Creşte un metru şi douăzeci; e primejdie să inunde cheiul!

Veneau mari toate rîurile din Cîmpia Dunării. Valul de căldură era tot aşa de neaşteptat pe cît fusese gerul; zăpezile se topeau pretutindeni, gheţurile începeau să se înmoaie. O dată cu căldura, dinspre apus se abăteau ploile; ploua cu lapoviţă în Ardeal şi-n Oltenia, se umflau Mureşul, Crişul şi Tisa — dădeau peste maluri.

În lumina becului de la intrare, se văzură fulgi de zăpadă...

Rămăseseră cu toţii în faţa cabinei telefonice. Matei privea în gol, undeva afară; vedea ninsoarea, şi dincolo de ea întunericul, şi i se părea că acel întuneric îl împresoară, pătrunzîndu-i pînă în creier. Izbîndise totdeauna pînă astăzi, nu bizuindu-se pe noroc, ci înfrîngînd piedici de toate felurile; căpătase credinţa că atunci cînd omul are voinţa nestrămutată să meargă înainte, nimic nu-l poate întoarce din cale. Greşise, nu se întrebase unde-i era limita puterilor; de data asta numai norocul putea să-l salveze, acel noroc pe care crezuse că şi-l fac oamenii. Poate pămîntul n-o să alunece, o să mai reziste o dată la inundaţii, cum rezistase anii din urmă şi lucrul o să continue, cu apa pînă la glezne, pînă la genunchi — ştia ce să le spună şi ce să le ceară muncitorilor. Dar nu acum; în noaptea asta nu mai avea nimic de făcut decît să urmărească, nivelul Dunării. Mîine, da, mîine în zorii zilei trebuia să înceapă bătălia: „Tovarăşi, prieteni, v-aţi angajat să mergeţi înainte, faceţi-vă datoria!...“ Vorbe, vorbe, le ştia pe dinafară, le spusese de atîtea ori, îi era lehamite de ele! Ar fi vrut să nu se mai gîndească la nimic, să fie undeva la căldură, să închidă ochii şi să doarmă pînă mîine.

Uşa cabinei se deschise iarăşi.

— Vorbiţi cu Zimnicea!

Rămase nemişcat — Ilie Conţu luă receptorul; ce să mai afli de la Zimnicea, cînd ştii situaţia la Turnu-Măgurele?

— Creşte!

— Şi ce, te-ai fi aşteptat să scadă?

— Nu...

Ilie Conţu se posomori: nu înţelegea cu ce greşise ca directorul să-i vorbească atît de batjocoritor, cînd inima lui se zvîrcolea, mai rău ca puhoaiele Dunării!

Urmă o tăcere; se auzea numai glasul telefonistei, vorbind la centrală; cerea iar Institutul Meteorologic. Matei ar fi vrut să-i strige, prin peretele de sticlă: „Lasă-i în pace! La ora asta doarme toată lumea!“

— Ei, şi ce facem?! izbucni deodată glasul lui Donos. Ce facem? De ce-am venit aici, să stăm cu degetul în gură?

Un Gaz cenuşiu, murdar de zloată pînă deasupra coviltirului, frînă brusc la intrare. Secretarul judeţenei, cu mantaua de piele desfăcută la piept, ca şi cum l-ar fi sufocat gulerul, urcă scările de piatră, cu doi însoţitori care veneau la un pas în urmă.

— Ce-i la voi, tovarăşi?

— Rău, tovarăşe Stoian! răspunse Donos.

Secretarul strînse mîna tuturora, fără să se uite la vreunul: ochii îi rămăseseră asupra lui Matei, pe care aproape nu-l recunoscuse la prima privire.

— Ce-i aia rău? Rea e numai boala şi moartea! De murit, văd că n-a murit nici unul din voi. Dar tu pari bolnav, Matei!... Numai pînă aici ţi-a fost vitejia?... Daţi-mi un scaun, că mă dor picioarele!

— Poftiţi în birou, la căldură!

Intrară; Stoian se aşeză, cu mantaua pe el, ceilalţi rămaseră în picioare — nu-i pofti să şadă. Matei îl luă pe Dutchievici de braţ şi-l duse la al doilea fotoliu.

— Şi-acum spuneţi-mi care-i situaţia! vorbi secretarul. Dar repede! Mai am şi alte treburi, nu mă dusesem la culcare.

Situaţia era limpede: apele Dunării creşteau, mîine puteau să ajungă la primele tachelaje, să împiedice lucrul — în cîteva zile aveau să acopere toată cala. Desigur, era o inundaţie trecătoare, cu toate proporţiile ei nemaicunoscute, dar chiar dacă nu ar fi luat malul, era primejdie să dea naştere la surpări, să deplaseze paturile de construcţie, producînd avarii vaselor sau compromiţîndu-le pentru totdeauna. Chiar admiţînd că solul rezista infiltraţiilor trecătoare,

lucrul tot nu putea să continue, şi-atunci şlepurile n-ar mai fi fost gata în nici un caz pînă la 15 februarie, ca să le lanseze înaintea marilor inundaţii de primăvară.

— Inundaţiile de primăvară, observă Dutchievici, nu mai pot în nici un caz să fie de proporţii ameninţătoare. Cu toate capriciile naturii, debitul de apă nu poate întrece o anumită limită; luînd chiar cifra cea mai mare, trebuie să admitem că o bună parte din precipitaţiile anuale se scurg acum. După mine, primejdioasă e situaţia prezentă, nu cea viitoare...

— E primejdioasă fiindcă-i aproape, tovarăşe! îl întrerupse secretarul judeţenei. Despre rest mai avem timp să discutăm mîine, poimîine. Să lăsăm naibii inundaţiile de primăvară. Ce facem cu inundaţiile de acuma?

Dutchievici se simţi vexat, fiindcă nu vorbea niciodată de prisos, dar, într-adevăr, nu era momentul de discutat situaţia viitoare; spiritul lui practic admitea observaţia secretarului, o respingea temperamentul academic. Tăcu, îşi duse mîna la piept, cu un gest mecanic, fruntea i se aburi de sudoare; suferea — luă a patra pastilă de trinitrină. Dintre cei aflaţi aici, nu bănuia nimeni ce i se întîmplă: inima fiecăruia era bolnavă acuma.

— Matei, ce măsuri ai socotit că trebuie luate? întrebă secretarul.

— Deocamdată am scos echipa de noapte de la cazangerie şi am pus să se adîncească şanţurile de drenare de pe cală.

— Altceva?

— Donos a fost de părere să aducem muncitorii. Am trimis curieri, să cheme cît mai mulţi din ei.

— Mi se pare că nu erai de aceeaşi părere!

— Tovarăşe Stoian, oamenii au muncit toată ziua în ger...

— Acum s-a înmuiat gerul.

— Dar mîine trebuie să fie odihniţi.

— Ce să facă, dacă or găsi apă pe cală?

— Poate că Dunărea n-o să crească atît! Şi-au să lucreze în apă, la nevoie.

— Ţi-ai pierdut capul, fiule! Vino-ţi în fire!

Secretarul îşi lăsă bărbia în piept, fălcile i se lăţiră peste guler; avu un moment de oboseală, se uită posomorit la fiecare, apoi vorbi liniştit, dar cu hotărîre, una din sentinţele lui definitive, cunoscute de unii:

— Apa nu trebuie să ajungă pe cală!

Cei care îl cunoşteau îşi comunicară neliniştea şi teama cu privirile; nu glumea, nici nu era timpul de glumă, şi hotărîrea lui, dacă o pronunţase, trebuia adusă la îndeplinire. Dar cum să opreşti creşterea Dunării?

— Sînteţi tehnicieni şi conducători, d-aia aţi fost numiţi aici, ca să găsiţi soluţii în momente grele!

Dutchievici se uită la Matei — acesta părea furios, îşi muşca buzele cu cruzime. Avea o idee, i se părea însă fantastică şi irealizabilă; să fi fost între patru ochi cu el, i-ar fi spus-o, ca pe o soluţie teoretică. Secretarul judeţenei, acest om greoi şi aspru, prăbuşit în fotoliu, poate nu îngăduia teoriile, poate nu visa niciodată, avea, era limpede, o minte robustă, de aceea dispreţuia speculaţiile, divagaţiile, arabescurile imaginaţiei — un om pe care nu-l interesau filigranele, ci fierul forjat, metal tare, bătut cu ciocanul.

— Dumneata eşti directorul tehnic?

De cîteva clipe, secretarul se uita la el stăruitor, ca şi cînd gîndurile lui i-ar fi atras privirea; îl mai cercetase o dată şi astă-toamnă, dar numai în treacăt. Dutchievici răspunse cu răceală:

— Da.

— Ce-ai făcut înainte?

— Şeful serviciului tehnic, de la înfiinţarea şantierului. Sînt inginer navalist, salariat din 1920; n-am fost patron niciodată!

Vorbea reţinut, rece, în privirea lui însă se citea mai mult, o uşoară ironie: „Cam asta vreţi să ştiţi despre mine; vă întrebaţi ce caut aici, între ceilalţi, pe care îi cunoaşteţi în altă lumină. Iată cine sînt! Dacă nu vă plac, scoateţi-mă la pensie, nu-mi trebuie altceva, am dreptul, muncesc de douăzeci şi opt de ani şi sufăr grav de inimă!“

Privirea secretarului îi îndrituia oarecum această gîndire. În ochii lui nu se citea simpatie, ci mai degrabă suspiciune. „Ştii să-ţi înnozi cravata, o porţi de multă vreme! părea să-i spună în gînd secretarul, în timp ce îl examina din cap pînă-n picioare. Ştii să stai în fotoliu, ştii cum să-ţi ţii mîinile; ai mîini albe, fine, n-ai lucrat niciodată cu ciocanul, şi porunceşti unor oameni care muncesc din copilărie. Cînd erai mic, maică-ta te împodobea cu funduliţe, cu guleraşe, te hrănea cu tapioca, pesemne, şi-ţi punea termometrul îndată ce i se părea că-ţi frige mînuţa. În sat la mine, femeile nu aveau termometru, credeau că dacă îl pui la subsuoară, acest instrument miraculos face să-ţi scadă căldurile... Ei, ia să vedem, pentru ce te-am pus noi în acest post mare?“

Matei interveni, ca şi cînd i-ar fi simţit gîndurile ostile:

— Tovarăşul Dutchievici a făcut proiectul motonavei.

— A, da, îmi aduc aminte!... Ai multă trecere la minister, tovarăşe!

— Nu am relaţii personale cu nimeni!

Răspunsul nu mai era reţinut; în glas se simţea aproape mînie.

— De trei săptămîni, continuă Matei, tovarăşul Dutchievici lucrează pe cală, în mijlocul muncitorilor, din proprie iniţiativă; a adus un mare ajutor şantierului.

— Da... Bine... Spune, care este ideea dumitale?

— Ideea mea?

— Ai vrut să spui ceva adineaori.

Pe chipul lui Dutchievici, aşa de imobil totdeauna, surpriza care se citi de data aceasta semăna cu stupoarea.

— Într-adevăr, mă gîndeam... Aveam o idee, dar nu-i în nici un caz soluţia care se cere.

— Dă-i drumul; nu putem pierde vremea.

— Dacă admitem că apele continuă să crească...

— Da, tovarăşe, continuă să crească! Spune!

— Teoretic ar putea fi împiedicate... (Dutchievici ezită.) Iertaţi-mă, v-am spus că nu-i o soluţie realizabilă...

Secretarul se lovi cu palma pe genunchi, şi izbucni scos din fire:

— Dar vorbeşte odată, pentru numele lui Dumnezeu! Nu sînt cucoană, să-mi spui vorbe dulci ca să te culci cu mine!

Dutchievici nu cunoştea asemenea limbaj, se simţi jignit, în schimb îi dispăruse timiditatea şi vorbi, agresiv, ca şi cum s-ar fi răzbunat cu această soluţie aberantă, care depăşea puterile oamenilor:

— Dacă s-ar face un dig pe toată lungimea ţărmului, pînă dincolo de gîrla Silvana.

Urmă o tăcere grea, arătînd, mai bine decît orice cuvînt, decît orice exclamaţie, surpriza tuturora. Singurul care nu părea mirat era secretarul.

— Un dig?! zise, pe gînduri, dîndu-şi capul pe spate şi privind tavanul.

Era oare clipa lui de visare? I se întîmplă să umble uneori în spaţiu cu închipuirea? Repetă, fără intonaţie, parcă avînd gîndul aiurea:

— Un dig!

— Da!... O soluţie irealizabilă, dar, după părerea mea, singura!

— Şi de ce n-ar fi realizabilă? întrebă Matei, însufleţindu-se deodată.

Da, de ce nu? Îl ridicau oamenii, şi gîndul la sutele, la miile de braţe care s-ar fi aşezat cu forţa lor unită în faţa Dunării îl făceau să se simtă puternic, de parcă ar fi avut adunată în propriile lui braţe tăria tuturora.

Dutchievici nu răspunse îndată; urmă o tăcere.

— Răspunde, tovarăşe! De ce n-ar fi realizabilă? întrebă secretarul, luîndu-şi deodată ochii din tavan şi fixîndu-l cu privirea.

— Fiindcă digul ar trebui făcut înainte ca apa să mai crească douăzeci de centimetri, adică pînă mîine dimineaţă; în cîteva ore. Altfel, s-ar nărui pe măsură ce l-am ridica. Muncă inutilă!

— Înţeleg!... Un dig... Da... Ce părere aveţi, tovarăşi?

Nu răspunse nimeni.

— Spune, Matei! De ce taci din gură?

— Mă gîndeam... Nu, n-ar fi imposibil. Tovarăşe Dutchievici, aş vrea să precizăm... Un dig de pămînt!

— Bineînţeles!

— Totuşi îi trebuie o armătură!

— Piloţi de lemn, dar numai în unele locuri, unde loveşte apa mai puternic; în rest, e de ajuns o împletitură de nuiele, ramuri de salcie, fascine.

Iar piloţi! — şi-atîta muncă — piramidele faraonilor!

— Pe-un kilometru şi jumătate lungime!

Dutchievici ridică din umeri!

— Admit că e o nebunie!

Stoian se uită la el aspru, apoi îşi ridică privirea spre Matei, întrebătoare.

— Da... zise acesta, repede, sub privirea pe care o simţea îmboldindu-l. Pămînt din faleză. La primăvară, cînd începem să tăiem malul, tot l-am fi aruncat în Dunăre. N-ar însemna să facem o muncă de pomană.

După primele lui cuvinte, secretarul îşi lăsase capul în jos, părea absent; mormăi, cu bărbia în piept:

— În nici un caz n-ar fi de pomană! Chiar dacă l-ai duce înapoi şi l-ai lipi la loc, cu mîna!

Se uită la ceas: miezul nopţii, începea o zi nouă: Era, fără îndoială, cea mai grea în scurta istorie a şantierului. Matei însă îşi recîştigase calmul. Luă un scaun şi se aşeză lîngă Dutchievici, aproape uitînd de prezenţa secretarului.

— Cîţi metri cubi de pămînt ar trebui? Să facem un calcul.

Inginerul-şef răspunse, fără nici o aşteptare — socotise în minte, mai adineaori, aşa cum pe drum încercase să socotească, inutil, de cîte ori îi bătuse inima.

— Nouă mii de metri cubi.

— Nu mă sperie!

— Atît că trebuie deplasaţi în cîteva ore!

— Da, avem nevoie de oameni!

Secretarul închisese ochii: părea că doarme.

— Cîţi oameni? întrebă, ca din altă parte, abia deschizînd gura.

— Numaidecît, tovarăşe Stoian!

Atmosfera în birou se schimbase: peste neliniştea care continua să stăruie trecea o înviorare, găsiseră o direcţie de pornire, chiar dacă nu ştiau limpede cum va fi drumul; nu-şi dădeau seama dacă era cu putinţă să se transporte această cantitate de pămînt în cinci ore, dar fiecare era gata să se repeadă afară, să pună mîna pe cazma, pe lopată, pe roabă, dinamizaţi de ideea salvării.

În cîteva minute, planul de acţiune, în linii mari, era gata; şapte sute de oameni la săpat pămîntul, nouă sute la transportat, şase sute la nivelare, trei sute la bătut piloţii, opt sute la făcut leasa — trebuiau să se răspîndească de-a lungul Dunării, să taie ramuri de salcie şi să le care.

Pe măsură ce se stabileau aceste cifre, maximum de mîini de lucru pe care le îngăduia spaţiul şi felul lucrărilor, chipurile se lungeau, speranţa începea să se destrame; abia acum înţelegeau îndoiala lui Dutchievici.

— Tovarăşe Stoian... Începu Matei, uitîndu-se uluit pe hîrtie.

De data asta, secretarul chiar adormise, cu bărbia în piept; se cunoştea după răsuflare. Dutchievici, căruia noaptea îi trebuiau ore întregi de aşteptare pînă să-i vină somnul, îl privea mirat, neştiind ce să înţeleagă: cum poate să adoarmă un om în cîteva minute, într-o poziţie aşa de incomodă şi mai cu seamă în clipe de extremă încordare?

Matei nu trebui să repete chemarea.

— Te ascult! răspunse Stoian, fără să deschidă ochii şi fără să se mişte în fotoliu.

— Ne trebuie cel puţin două mii de oameni, în afară de-ai noştri...

De unde să iei atîtea braţe, noaptea, într-o oră?

— Sper să pot aduce repede două-trei sute din muncitorii şantierului. Au fost trimişi curieri la cei care stau mai aproape. Pe ceilalţi e greu...

— Aşteaptă o clipă!

Secretarul nu mişcă decît gura, restul obrazului rămase adormit; părea că nu vrea să-şi întrerupă somnul.

— Tovarăşe Bumbaru, telefonează!

Era unul din oamenii cu care venise, activist la judeţeană. Puse mîna pe receptor şi aşteptă tonul.

— Cheamă garajul RATA şi vezi că directorul trebuie să fie acolo.

Înainte ca secretarul să sfîrşească, Bumbaru formase numărul, îl ştia pe dinafară, ştia toate telefoanele de care ar fi putut să fie nevoie. Nu făcu nici un comentariu; la această oră era mai bine ca pe directorul autobazei să-l caute acasă, dar îşi păstră părerea.

— Este, tovarăşe Stoian! răspunse îndată, cu uimire.

— Ştiam.

Ştia că la ora unsprezece luase foc o maşină în faţa garajului şi, fiindcă îl cunoştea pe directorul autobazei, era sigur că acum ancheta accidentul. Puse mîna pe receptor.

— Şurican? Da, eu sînt. Nu, nu-mi spune acuma. Cîte camioane ai în garaj?... Şi şoferi?... Bine! Trimite imediat zece din ele la şantierul Victoria. Vreau să fie aici într-un sfert de oră. Caută-ţi şoferii şi pregăteşte toate celelalte camioane; cîte poţi, treizeci, patruzeci... Nu, aşteaptă dispoziţiile mele! Să fie gata de plecare cînd primeşti telefonul!

Închise, se aşeză mai bine în fotoliu şi i se adresă lui Matei, în aceeaşi atitudine de delăsare:

— Au să vină zece camioane; pregăteşte-ţi zece oameni şi împarte-i pe sectoare, să meargă la muncitori, din casă în casă.

Matei întoarse capul spre Ilie Conţu, nu-i făcu decît un semn, acesta se ridică şi ieşi la iuţeală; nu-i trebuia nici o altă lămurire; avea în birou adresele întregului personal, mai trebuia să aleagă zece oameni, care cunoşteau bine oraşul, să găsească străzile şi pe întuneric; pînă atunci soseau camioanele.

— Cîţi ai spus că-ţi mai trebuie? întrebă secretarul, ca din pragul somnului.

— Încă două mii de oameni, ou lopeţi şi cazmale, cinci sute de roabe...

— Aşteaptă: Bumbaru; telefonează...

La acea oră din noapte, telefonul sună la Calea Ferată, la Direcţia Porturilor, la şantiere şi fabrici, la directori acasă, se puse în mişcare o reţea întreagă de comunicaţii: o dispoziţie telefonică se difuza prin gura a zeci de oameni, în stînga, în dreapta, pînă era găsit cel în cauză. Sub ninsoarea care se înteţea, prefăcîndu-se jos într-o zloată cenuşie, murdărind trotuarele şi caldarîmul, zeci de camioane străbăteau oraşul, împroşcînd udeala pînă în pereţii caselor.

Primul camion sosi la poartă înainte de ora unu şi jumătate; de atunci pînă la două veniră într-una, aducînd oameni cu lopeţi, cazmale şi roabe. Primii fură terasierii de la Calea Ferată, care dormeau în trenul de lucru, în gară, şi veniră grămadă; nu le trebui mult să înceapă săpatul, asta le era meseria, cu pămîntul se luptau tot anul.

Schele de lemn fură întinse, de sub faleză pînă la Dunăre, printre paturile de construcţie, iar dincolo de gard, printre sălcii, pînă la gîrla Silvana, unde structura solului se schimba, pămînt înalt şi ferm, peste care nu puteau trece apele. Prin arbori se trăgeau cabluri electrice, în manta groasă de cauciuc, şi se puneau reflectoare; pădurea fu inundată de lumini fantastice.

Pe schele, roabele se scurgeau în şiruri, fără pauze şi fără goluri.

Dincoace, macaraua intrase în funcţiune, rotindu-şi braţul scheletic pe deasupra calei, luînd piloţi de sus, şcondri, pe care-i scurtau şi-i ascuţeau la un capăt marangozii, tîmplarii, de-a valma — şi înşiruindu-i de-a lungul malului.

Un remorcher trase la ţărm, în lumina albă a reflectoarelor; cinci sonete de mînă, de la Direcţia Porturilor, fură descărcate şi puse în funcţiune. Oamenii trăgeau de odgon, ridicînd greutatea de lemn, buşteanul încercuit în fiare, pînă în vîrful trepiedului: hăi-rup, o dată, hăi-rup, două, hăi-rup, trei; şi-apoi îi dădeau drumul: vira! Dintr-o buşitură, pilotul intra o jumătate de metru în pămîntul înmuiat de valuri.

Mai la sud, alţi oameni, urcaţi pe capre, băteau piloţi cu mîinile — nu erau sonete destule. Alţii, strînşi pe echipe, pe brigăzi, cu topoare, intrară în luncă şi curînd pădurea de sălcii începu să pîrîie. Nu trebuiau multe lămuriri: erau oameni de la Dunăre. Nu trebuiau îndemnuri: fiecare vedea ce se întîmplă, auzeau apele umflîndu-se, ştiau primejdia care ameninţa şantierul. Doar cîte unul, muncind în rînd cu ceilalţi, împiedicat să rămînă în urmă, încerca să bombăne:

— Ce-avem noi cu şlepurile lor?! Dacă n-au avut cap, să plătească paguba! Nu să mă ia pe mine de la odihnă. Că mîine, aş vrea să ştiu, îmi dă cineva scutire?

Parcă nu-l auzea nimeni — le lipsea cheful să răspundă — vecinii îşi vedeau de lucru, gîfîind, cu sudoarea curgîndu-le gîrlă pe sub guler, laolaltă cu zăpada moale care se topea, păcătoasă, îndată ce dădea de piele.

Pămîntul era îngheţat, săpătorii trebuiau să-l fărîme cu tîrnăcopul, bulgări, dar deasupra începea să se înmoaie; lapoviţa îi prefăcea în clisă care se lipea de picioare. Schelele, înnoroiate, începură să alunece, cîte o roabă cădea — la o parte, răstoarn-o! — ceilalţi treceau înainte, nu era timp să dea ajutor, s-o ridice, ajunge cine poate, hai mai iute, nu te uita în urmă, nu destrăma şirul!

La poartă, camioanele continuau să sosească, unul după altul, cu radiatoarele fumegînd, stropind zloata cenuşie.

— De unde sînteţi?

— De la Industria Sîrmei...

— Aveţi cazmale?

— Nu!

— Luaţi de colea!

Maldăre de lopeţi, topoare, cazmale, roabe, tîrnăcoape erau descărcate în stînga biroului, lîngă panoul de onoare; nu privea nimeni panoul.

— Voi de unde sînteţi?

— De la Fabrica de bere!

— Veniţi încoa, să răscoliţi hameiul! Poate aici o să faceţi treabă mai bună!

— Cum adică?

Fabrica de bere n-avea nume bun, făcea o băutură leşinată şi amăruie, pe care n-o beai decît vara, la mare nevoie. Acum berarii săpau pămîntul şi îl cărau pe malul Dunării.

Camioanele plecau, se întorceau peste o jumătate de oră, cu zece oameni, cu cinci, chiar şi cu unu, cîţi puteau să adune, nu se drămuia benzina...

E greu să aduni două mii de oameni în toiul nopţii, pe o vreme să n-o îndure nici cîinii, să trimiţi curieri pe străzi îndepărtate, pline de hîrtoape şi fără felinare. Dar într-o oră, chemarea se întinse prin toate cartierele muncitorilor. Huruitul camioanelor îi trezea din somn, şi ei

ieşeau în porţi, neliniştiţi, de parcă ar fi fost alarmă. Nu se vedea cerul roşu, nu ardea nicăierea.

— Ce s-a întîmplat?

— Nu mai întreba şi urcă aici. Ai bocanci în picioare?

Noapte lungă, de decembrie — mai erau ceasuri pînă să vină zorile, şi Dunărea creştea într-una. Pe la ora două, Stoian, care stătuse de după miezul nopţii pe faleză, privind cala împînzită de reflectoare, se duse la birou şi se culcă în fotoliu.

— Să mă vestiţi din jumătate în jumătate de oră cum merge lucrul.

— Tovarăşe Stoian, zise Matei, însoţindu-l pe alee, au venit pînă acum o mie opt sute de oameni; poate c-ar fi mai bine să vă duceţi acasă; cred că n-o să mai fie nevoie de dumneavoastră.

— Aşa! Mă chemaţi cînd vă sfîrîie inima, şi pe urmă mă trimiteţi la culcare?

— M-am gîndit că mîine o să fiţi obosit.

— Toţi au să fie obosiţi mîine.

Se auzeau glasuri la poartă — sosea alt grup de oameni, se înghesuiau să-şi ia uneltele în primire, cazmaua, roaba, tîrnăcopul, toporul, fiecare ce credea că i se potriveşte mai bine. Un camion huruia, în depărtare; farurile lui, prost reglate, băteau în sus, luminînd plopii desfrunziţi din lungul şoselei.

— Vin mereu!... zise Matei, străbătut de un fior — frig umed, oboseală. Vă mulţumesc, tovarăşe Stoian! Acum chiar că mi s-a luat piatra de pe inimă!

— Mulţumeşte-le lor, nu mie! De unde sînteţi, tovarăşi?

Oamenii treceau pe alături, cu uneltele pe umeri — unii trăgeau, chinuindu-se, din cîte un capăt de ţigară, ud, ascuns în pumn, să-l apere de fulguială. Priveau înainte, spre hăul luminat care se căsca la capătul aleii.

Veneau, cîte cinci, cîte şapte, cîte zece, îmbarcaţi în camioane în grabă şi la nimereală, oameni de toate felurile, tineri, vîrstnici, cu bocanci, cu cizme în picioare, cu şepci, cu căciuli, cu pufoaice cenuşii pătrunse de udeală, cu mantăi de ploaie, îmbrăcăminte amestecată, care însă nu izbutea să-i despartă, să strice o unitate mai adîncă şi mai trainică decît a uniformei. Nu erau bucuroşi, nu rîdea nici unul, pe fiecare îl costa scump ora odihnei şi a somnului, dar mergeau laolaltă, şi chiar dacă nu aveau un steag, care să fîlfîie ca în fruntea oştilor, păşeau uniţi înainte, spre cîmpul de bătălie, cu o uriaşă şi nesecată rezervă de îndîrjire.

— De unde sînteţi?

— De la Şantierul 23 August.

Erau şi ei constructori de vapoare şi se aflau în întrecere cu cei de la Victoria, dar — li se explicase — dacă nu veneau acum, să-i scape din nevoie, ce rost mai avea întrecerea?

Veneau de pretutindeni, de la Fabrica de cuie, de la fabricile de biscuiţi şi de pîine, de la mori, din port, din docuri, echipajele vaselor trase la iernat, marinari, cîrmaci de şlepuri, mecanici de remorchere, din gară, acari, frînari, şefi de manevră — funcţionari de la prefectură, de la primărie, de la administraţia financiară, de la tribunal, de la Societatea de transport, oameni nedeprinşi cu munca afară — mai mulţi decît era necesar; nu mai încăpeau pe malul Dunării.

— Gata! S-a făcut numărul!

Însă maşinăria care suna apelul, o dată ce intrase în funcţiune, continua să adune oamenii, din toate colţurile oraşului; mergeau tramvaiele, trei vagoane, pe linia principală, din centru pînă la barieră — se urca oricine, fără bilet, tramvaiştii, sculaţi din somn, porniseră în afara programului. Să vedem ce-o să zică direcţia mîine! — N-o să zică nimic, că altfel e nasulie! Dă-i drumul, pînă la capul liniei! — N-am taxatoare! — Asta-i bună! Nu plăteşte bilet nimeni... Aşa o să fie odată, cînd o învinge comunismul în lume; nu mai umbli cu bani, să tot stai să-i socoteşti şi să-i numeri; ştii una şi bună: îţi faci munca, ai în schimb tot ce-ţi doreşte inima... Haide, ia cazmaua, de colea, mai e pînă atunci, deocamdată ne îneacă Dunărea!

Dunărea continua să crească, din întunericul nopţii, depăşindu-şi malurile, oarbă şi nesătulă, ca o făptură apocaliptică, făcută după alte măsuri şi legi decît cele cunoscute azi oamenilor. Telefonul aducea la fiecare sfert de ceas veşti rele; digurile aflate în lucru, de la Feteşti la Giurgiu, erau în primejdie să se surpe, şi apele să năvălească în cîmpie, prăpădind ogoarele, mii de hectare de arătură; între Brăila şi Galaţi, nu mai aveau mult să ajungă la calea ferată şi să-i mănînce taluzul — trenurile aşteptau în gări ca la bombardament, în timpul războiului. De sus continuau să cadă fulgi mari şi moi, prefăcîndu-se în apă, udînd toată ţara, de-a lungul şi de-a latul — şi rîurile, în mersul lor spre Dunăre, dădeau peste matcă, inundînd luncile şi izlazurile.

Ora trei din noapte — pe poarta şantierului tot mai intrau oameni... Se băteau piloţi, sonetele buşeau de tremura malul, sol nestabil, adus de ape, şi era dreptul apelor să-l ia, să-l ducă în altă parte. Nu mai găseai loc de roabe printre tachelaje, schelele se rupeau, dulgherii le

reparau îndată. Cine nu răzbea altfel, căra pămîntul cu targa, cu găleata — şiruri de oameni stropiţi de noroi pînă în albul ochilor, neoprindu-se să-şi şteargă sudoarea mîloasă, nici să schimbe o vorbă, să fumeze o ţigară în pace; nu-i silea nimeni de la spate, numai Dunărea, pe care o simţeau învolburîndu-se în faţă.

La ceasurile patru, malul de pămînt se înălţa de un metru, şi apa clipocea în taluz, făcînd spume murdare, mirată că nu putea trece mai departe. Pe alocuri, digul nebătut bine se surpa, alene, parcă în joacă, lucrare perfidă a apelor care mîncau pămîntul pe dedesubt şi se strecurau înainte cu o linişte nevinovată. Îndată se auzeau chemări, strigăte: „Leasă! Veniţi aici, fraţilor!“ Cete de oameni se năpusteau cu crosnii de salcie, pe care le aruncau în spărtură; alţii răsturnau deasupra roabe de pămînt, alţii se apucau să-l bată cu maiurile — şi dacă nu mai aveau încredere că vor învinge în lupta cu apa, şi dacă se gîndeau că fac o muncă zadarnică, nici unul nu întorcea spatele...

După ce înşirase piloţii în grămezi, de-a lungul malului, macaraua se oprise, acum stătea amuţită în mijlocul calei, cu braţul pierdut în ninsoarea deasă. Nu mergea nici o maşină, n-ar fi avut loc printre tachelaje, toată munca se făcea cu braţele, de parcă n-ar fi fost era mecanică. Fiecare om ştia că are o sarcină: să transporte pămîntul spre apă, cu ce mijloace putea, cum îl tăia capul, şi pămîntul se muta, pumn cu pumn, dram cu dram, ca într-o colonie de furnici uriaşe.

Cei ce conduceau această lucrare hazardată nu aveau de dat multe instrucţiuni, doar să îndrumeze echipele acolo unde situaţia părea mai primejdioasă: apa nu trebuia să se infiltreze pe cală, altfel toată munca ar fi fost de pomană. Arareori se auzeau glasuri, încolo doar buşiturile sonetelor, loviturile tîrnăcoapelor în malul tare ca gheaţa, gîfîitul unit al oamenilor, semănînd cu răsuflarea unei singure vietăţi, gigantice. Numai maistrul Golgota îşi vestea prezenţa, cînd într-o parte, cînd în alta, alergînd pe cală cu limba scoasă, dînd cu glas tare îndrumări şi sfaturi, arătîndu-se sub reflectoare ca artiştii la rampă, neferindu-se de noroi, bucuros să şi-l întindă pe cizme, pe pantaloni, pe haină, pînă la piept, ca pe nişte decoraţii...

Dimineaţa, cînd sunau sirenele fabricilor, cala şi pădurea, la adăpostul digului, erau împresurate de apă. Abia acum se vedea cît se lăţise Dunărea — trecea, întinsă şi cenuşie, peste toată balta.

Ninsoarea încetase, norii se duceau spre sud, eliberînd cerul şi lăsînd să se vadă zorile roşii, majestuoase; restul era cenuşiu, peisajul şi oamenii. Aceştia, clipind în lumina neaşteptată, păreau nişte

fantome scăpate de la înec, nişte umbre ude care nu-şi găseau locul sub o boltă aşa de curată. Abia acum se vedeau unii pe alţii, înmuiaţi în zloată, cu obrazuri ţepoase, înnoroiate, se recunoşteau şi îşi încercau glasurile, chemîndu-se pe nume, dîndu-şi bună dimineaţa.

— Tu erai, Năstase? Cînd ai venit?

— Pe la unu, frate-miu!

— Erai în schimbul de noapte?

— Nu, am aflat de-acasă.

Abia acum vedeau că se aflau şi femei printre dînşii, îmbrăcate ca bărbaţii, pline de noroi, istovite, dar erau femei, şi purtau cu ele tot ce le-a dat natura ca să fie dorite şi să placă. Unele aveau ochi frumoşi, pe care nu-i sluţeau cearcănele, altele pielea obrazului ca mătasea, dinţi albi, gene grele, guri pîrguite şi sănătoase. Cîte una, rezemată în coada cazmalei, îşi ştergea noroiul de pe faţă, îşi potrivea părul sub broboadă, aruncînd pe furiş cîte o privire flăcăilor de pe aproape — în dimineaţa asta ca în urmă cu veacuri...

O ambulanţă intră pe poartă... O targă... Un om era rănit, umblau şoapte, nu se ştia cine-i, dar se spunea că-i grav şi n-are să scape...

Stoian se ivi deasupra malului, cu mantaua desfăcută, posomorît, neras, cu cei doi însoţitori urmîndu-l de-aproape.

Maistrul Golgota îl zări primul, urcă scările în fugă şi, oprindu-se la trei paşi, îl salută, milităreşte, cu mîna la şapcă:

— Tovarăşe prim-secretar, muncitorii vă raportează că şi-au îndeplinit misiunea cu cinste şi cu abnegaţie: cala este salvată!

Nu credea — latura dinspre sud a digului, cea pe care o apăsau în plin apele, avea să cedeze pînă seara, pînă la noapte — să se înece ca şobolanii cei ce ar fi vrut să se mai împotrivească o dată!

Secretarul stătea pe mal, posomorit; lumina răsăritului îl izbea drept în faţă. Aşa rămase un timp, apoi porni spre poartă. În drum, fără să ridice ochii din pămînt, îl întrebă pe Matei, ai cărui paşi îi auzea aproape:

— Ce-ai aflat de la spital?

— Are coloana vertebrală fracturată.

— Trebuie să chemăm doctori, să aducem toată medicina românească, numai să-l scape. Altfel...

Nu-şi spuse gîndul mai departe, păşi în tăcere, pînă la maşina plină de glod.

— Acum aveţi grijă! zise, posomorît, punînd piciorul pe scara înaltă. Păziţi-vă de apă. Ne-a costat cam scump noaptea asta!

— S-au pus echipe de supraveghere. Se fac gropi de-a lungul digului, ca să se adune apa infiltrată. O s-o dăm afară cu pompele, pe măsură ce-o veni alta.

— Unde-i inginerul Dutchievici? întrebă secretarul, deodată.

— Jos, pe cală.

— Ia cheamă-l puţin încoace!

Dutchievici nu veni numaidecît; intrase în gheretă şi se lăsase pe scaun — nu era atît obosit, cît tulburat de toate cele întîmplate.

— E cam şubred! observă primul secretar, privindu-l cum venea şovăind, fantomatic în lumina soarelui, care îl învăluia din spate.

Cînd fu aproape, îi întinse mîna, o mînă mare, grea, cu degetele groase, şi-l întrebă, cu altă voce acum, blîndă şi aproape afectuoasă:

— Ce nu merge bine?

Dutchievici nu înţelese.

— Cîte bomboane ai ronţăit peste noapte?

Urmă o tăcere — se priviră faţă în faţă.

— Haide, urcă în maşină, să te las acasă!

— E imposibil! Jos se lucrează!

— Pune pe cineva să-ţi ţină locul.

— Nu, e greu deocamdată...

— Matei!

— Da, tovarăşe Stoian!

— Ai grijă şi trimite-l cît mai curînd să se odihnească!

Secretarul băgă mîna în buzunar, scoase o sticluţă plată şi i-o întinse lui Dutchievici.

— Uite, poate ţi-ai terminat raţia!

Dutchievici cunoştea ambalajul trinitrinei, din care luase peste zece pastile în cîteva ceasuri. Păru uimit.

— Le aveţi... pentru dumneavoastră?

— Ei, pe dracu!... Despre asta o să vorbim noi, altădată... Am vrut să-ţi spun altceva, de aceea te-am chemat încoace. Ai cincizeci şi cinci de ani?

— Cincizeci şi şapte.

— Ca mine!... Hai, mărturiseşte: n-ai crezut c-o să se poată face!

— Digul? Da, socoteam că-i o imposibilitate... (Dutchievici se însufleţi, i se coloră puţin obrazul.) N-am crezut, într-adevăr, dar sînt fericit că am asistat la acest act de solidaritate omenească.

— Muncitorească, tovarăşe!

— E altceva, aveţi dreptate! încuviinţă inginerul.

Cocoş ieşi în capul scărilor, rostogolindu-se, posesor al unei veşti importante:

— Am vorbit la Giurgiu! De la ora patru apele sînt staţionare!

— Asta-i întocmai ca la teatru!

— Acum degeaba! N-aveau decît să crească!

— Lasă că au crescut destul! zise, ca o concluzie, secretarul. O cam băgaserăţi pe mînecă astă-noapte!

Se luminase puţin la faţă. Matei îndrăzni să-l întrebe, privindu-l dintr-o parte:

— Şi dumneavoastră nu?

— Mă, Matei, tu mai bine ai tace! Dacă ieşea rău, tot eu trebuia să-mi bat capul!

— Vă mulţumesc din toată inima, tovarăşe Stoian! La un moment dat, mi-am cam pierdut judecata... Dar cred... cred că de azi înainte o s-o stăpînesc mai bine. Am învăţat foarte multe în ultima vreme, şi mai cu seamă în noaptea asta!

— Dacă-i adevărat ce spui, îmi plăteşti o bună parte din osteneală!

— Şi restul cine vă plăteşte?

— Ce întrebare! Uite, ei! răspunse secretarul, arătînd spre oamenii uzi, plini de noroi, istoviţi, care se îndreptau în grupuri mari spre poartă.

Ziua creştea, neaşteptat şi inexplicabil de frumoasă. În sus, apele se linişteau, aici însă continuau să vină mari şi învolburate...

Aceste fapte se petreceau într-una din ultimele zile ale anului, în acea iarnă pizmaşă şi capricioasă care se rostogolea anapoda, încurcînd rosturile pămîntului şi ale oamenilor.

Era nouă şi jumătate dimineaţa, timp primăvăratic; Firicel venise din port, să-l caute pe Donos, şi acum se afla lîngă el, în cazangerie, orbit de flacăra electrodului, aşteptîndu-l să termine de sudat un guseu, la îmbinarea unei traverse de punte, cu coasta...

Sfîntu Andrei urma să ridice ancora a doua zi dimineaţa; Panait Lalachi nu vroia să asculte de sfaturi, avea de gînd să plece pe apele furioase, printre răgăliile şi trunchiurile de salcie care veneau vraişte. În sus, rîurile făcuseră pagube mari, pluteau la vale turme de oi înecate, vite cu burţile în sus, gata să plesnească, apoi case întregi, care se fărîmau pe drum, risipindu-se în jur, acoperişul de o parte, pereţii de alta, cu cîte o găină agăţată de lucarne, cu cîte o mîţă zbîrlită, mieunînd jalnic.

În port se ridicaseră toate bărcile care puteau să plutească, se duceau la tren şi erau trimise grabnic spre Olteniţa, spre Corabia, în regiunile inundate, să se salveze oamenii rămaşi pe dîmburi, ca pe ostroave.

Deşi nu mai curgeau sloiuri de mult şi nici nu se anunţau altele, navigaţia nu fusese reluată; vasele stăteau la adăpost, în docuri sau pe canale, neputînd să înfrunte ruinile purtate de apă. Dar Sfîntu Andrei pleca, şi nici măcar nu avea un echipaj îndemînatic: un mecanic chior, un ungător, trei marinari cu livretele proaspăt scoase, toţi rude cu armatorul, îmbarcaţi fără leafă. Căpitan era chiar Panait Lalachi, care avea un brevet de cabotaj, de pe vremea cînd navigase în Arhipelag cu vase de pescuit şi cu barcazuri; secund, nevastă-sa — făcuse şi ea marinărie odată; un bătrîn de optzeci de ani, fost lumînărar la biserica grecească, era bucătarul vasului.

Această colonie prăpădită se pregătea acum să călătorească spre patrie, începîndu-şi navigaţia pe o Dunăre cum nu se mai văzuse vreodată...

— Ce se aude, Ionică? întrebă sudorul, fără să-şi ridice ochii din mască.

Firicel era agitat, dar nu fiindcă îl îngrijora soarta lui Panait Lalachi; se întîmplase altceva peste noapte.

— Vino să-ţi spun o vorbă! răspunse, frecîndu-şi bărbia nerasă.

— Aşteaptă; termin îndată.

Tînărul tîmplar stătea ca pe ghimpi, dar trebuia să aştepte, nu avea încotro; cîte o clipă începea să se îndoiască: oare nu era o părere, nu cumva căzuse în somn şi visase?

— Aţi avut de furcă astă-noapte!...

Cînd văzuse digul, nu-i venise să creadă; se uita de pe mal şi parcă simţea nevoia să se crucească, aşa cum fac babele.

— Şi cum, mă fraţilor, ăsta l-aţi ridicat într-o noapte?

Muncitorii, obosiţi, mai aveau putere să zîmbească pe sub mustaţă.

— Într-o noapte?... Abia de la ora două încoace.

Nu era unul să nu fi luat parte la această lucrare fantastică — şi acum erau cu toţii la treabă, un furnicar de oameni agitîndu-se pe cala clisoasă, ca într-un bazin secat, la mai bine de un metru sub nivelul apelor...

Donos purta electrodul cu o mişcare egală, netremurată; Firicel îl privea şi îşi dădea seama că e îndemînatic — nu îl mira, era unul din acei oameni care, cînd încep să facă un lucru, nu se opresc niciodată la jumătate.

— Şi asta o să ţină la fel ca niturile? întrebă, luptîndu-se din greu cu sine însuşi, ca să nu se uite la flacără.

O păţeau unii, gură-cască, şi pe urmă îi usturau ochii toată noaptea, puţin mai lipsea, poate, să şi orbească.

— Sigur c-o să ţină... Şi merge mai repede... Economisim şi fier... De aici încolo numai aşa o să construim vasele.

Electrodul se sfîrşi; Donos lăsă cleştele şi masca.

— Ia spune, Ionică!

Se traseră mai într-o parte, fără să scape de vuietul cazangeriei, atîtea zgomote învălmăşite: duduitul cuptorului unde se înroşeau cornierele, urletul tablelor, scrîşnetul poansonezei. ciocanele, strigătele oamenilor, peste care flăcările electrozilor aruncau necontenit fulgere albe.

Firicel îşi frămînta bărbia între degetele degerate. Donos îl asculta, cu o mare nedumerire pe faţă.

— De venit, nu l-a văzut nimeni venind, că doar am pîndit ziua şi noaptea; dar vioara am auzit-o!

— Să nu fi fost o părere!

— Nu! Tocmai deschisesem geamul, să văd ce-i afară, se înmuiase gerul deodată — şi atunci am auzit; nu era limpede, prindeam doar cîte un crîmpei, venea înăbuşit din cală, dar cunosc ce-i aia vioară, ce dracu!

Îi suna şi-acum în ureche melodia necunoscută, pornind de la coarda cea joasă, împletindu-se cu mugetul apelor, şi urcînd, din coardă în coardă, pînă la notele cele mai înalte, sfîşietoare la ora aceea din noapte, ca un plîns jalnic, ca ţipetele pescăruşilor din baltă.

— Poate cînta altcineva!

— Cine să cînte? Lalachi?! Sau mecanicul? Îi ştiu pe toţi... Nu le-ar arde lor să cînte din vioară la ora două noaptea! El e! Trebuie să fie ascuns pe undeva, prin vreun ungher al vasului!

— Am cotrobăit o dată!

Firicel rămase pe gînduri — nu mai ştia ce să creadă; la cercetări nu se găsise nici urmă de-a fugarului — şi dacă el nu se ascunsese acolo încă din prima noapte, pe urmă nici nu mai putuse să vină decît dacă avea putere să se prefacă în aburi.

— Să anunţăm poliţia! zise Donos, alegînd soluţia logică şi legală.

Dar nu credea că de data aceasta cercetările ar putea dezvălui mai mult decît prima dată. Şi pe ce să-ţi fundezi reclamaţia? Pe un cîntec de vioară, care poate fusese o închipuire, sau venea din altă parte? Firele de telegraf, întinse pe stîlpi, sună aşa de muzical cîteodată! După atîtea săptămîni de încordare, după noaptea trecută, care storsese din sufletul lui şi din trup ultimul dram de energie omenească, se simţea prea obosit să meargă cu gîndurile mai departe. O clipă i se păru că nu-l mai interesează soarta fugarului; treburile şantierului rămîneau singurele importante. Pe urmă îi reveniră alte gînduri: nu avea dreptul să cedeze, să obosească, trebuia să cerceteze totul, pînă la capăt, altfel conştiinţa lui rămînea neîmpăcată.

Şi nici conştiinţa lui Firicel nu vroia să se împace, dar în alt fel: dacă nu izbutea, şi pe urmă se afla în ce horă jucase, rîdea de el tot şantierul şi tot oraşul. Pocni din degete, într-o mişcare de ciudă:

— N-am visat! Nu ştiu... vasele astea au ascunzişuri pe care nu le cunosc decît şoarecii... (Tresări deodată şi se lumină la faţă.) Şoarecii! (începu să rîdă.) Ştiu cum să pun mîna pe el. Îl prind ca pe şoareci, fir-ar mama lui a dracului!...

★

Ziua se desfăşura strălucitoare de lumină, sub un soare care încălzea ca în martie. Nimeni nu plecase acasă; deşi obosiţi, oamenii se grăbeau să tragă folos, din plin, de pe urma unei zile cum poate nu

aveau să mai fie celelalte. Nu lipseau decît trei: un tîmplar căruia i se făcuse rău către dimineaţă, vărsase sînge, avea ulcer la stomac — perforase; îl duseseră pe braţe pînă la ambulanţă. Un ucenic, peste care se surpase malul; era la spital, fără nici o vătămătură, săriseră repede ceilalţi să-l dezgroape, dar nu-şi venea în fire, trebuia îngrijit, şocul îl dezechilibrase...

Al treilea, în schimb, avusese o soartă mai rea — puţine speranţe să scape: Gică Spirea, nituitor la şlepul numărul 6. Evidenţiat de cinci ori pînă astăzi, se evidenţiase şi noaptea aceasta, în chip tragic: un pilot căzut din lanţul macaralei îl lovise peste şale, trîntindu-l la pămînt şi rupîndu-i coloana vertebrală; rămăsese paralizat de la mijloc în jos, fără să-şi mai simtă picioarele.

La spital nu ştiau ce să-i facă — un avion sanitar fusese chemat, venise la ora nouă dimineaţa şi-l transportase la Bucureşti; două ceasuri mai tîrziu, după cum află la telefon Ilie Conţu, era în sala de operaţie.

— O să scape?

— Nu ştim deocamdată.

Oamenii munceau, ziua era senină, dăduseră o luptă amarnică, dar cei care îl cunoşteau pe Gică Spirea mai de aproape aveau feţele întunecate. Mama lui şi o soră mai mică plîngeau în biroul directorului adjunct; cînd suna telefonul, rămîneau ţepene, cu pumnii la gură, cu ochii plini de lacrimi; telefonul nu suna pentru ele, viaţa şantierului mergea mai departe, zeci de oameni aveau treabă cu administratorul.

Pe la prînz, Donos intră la director. Şi el, şi Matei, ca toată lumea, de altfel, erau cu hainele de peste noapte, pline de noroi uscat — nu apucaseră nici să se spele pe faţă.

— Ce veste de la Bucureşti? întrebă Donos, ducîndu-se drept la fereastră.

— Operaţia a reuşit, spun doctorii, dar o să se ştie abia mai tîrziu dacă nu rămîne cu picioarele paralizate... Cîţi ani are?

— Douăzeci şi patru.

— Ar fi o mare nenorocire.

— Este şi aşa!

— Vorbeşti de parcă eu aş fi vinovatul!

— Dar la urma urmelor, poţi să-mi spui cine răspunde de nenorocirea asta?

— Toţi răspundem, Donos!

— Teoretic!... Vreau să ştiu dacă s-a stabilit cine poartă vina.

— Dunărea. Fiindcă toţi ne-am repezit să ne luptăm cu ea. Cred că era prima datorie a noastră!

— Prima datorie era să protejăm muncitorii!

— În împrejurări anormale, sînt legi care se calcă. Au fost aici aproape trei mii de oameni — cine putea să aibă grija fiecăruia în parte? Puteam să cad eu, sau tu, sau amîndoi deodată.

— Ar fi fost mai bine!

— Alţii ar judeca altfel.

— În schimb, Golgota face agitaţie!

Matei bătu cu pumnul în masă.

— Iar Golgota? Deunăzi m-ai acuzat că-l apăr. Nu-l apăr şi nu l-am apărat niciodată. Tu m-ai sfătuit să-l rabd, de aceea l-am răbdat pînă astăzi. Dar acum nu mai vreau; asta-i slăbiciune şi imoralitate. Adă-l la judecată!

Între timp, Golgota anunţase adunarea sindicatului, chiar pentru ziua aceea, la ora şase; nu ştia că o să fie judecat, vroia să judece el pe alţii...

Nu crezuse că Dunărea o să crească — şi crescuse peste închipuirea cea mai vrăjmaşă. Pe urmă, cînd o văzuse crescînd, se născuse în el speranţa răzbunătoare că nimeni n-o s-o oprească, de aceea se agitase, strigînd, îndemnînd, arătîndu-şi abnegaţia mai mult decît nimeni altul, încredinţat că tot ce se făcea era zadarnic; de data asta conducerea şantierului trebuia să sufere consecinţele de atîta timp aşteptate!

Dar, pe măsură ce digul creştea, îi scădea entuziasmul, se posomora, se făcea mai acru. În primele ore ale dimineţii îi mai rămăsese o fărîmă de speranţă: să se surpe digul măcar într-o parte, nu era nevoie ca ruptura să fie mare; de-un metru, de-o şchioapă, restul făceau apele! Pe la zece, se destramă şi această speranţă — Dunărea nu mai creştea aşa de năvalnic ca peste noapte, apele se linişteau, şi dacă digul era ameninţat să se năruie, zeci de oameni se repezeau să-l apere, se puneau lease...

Abia acum îşi dădu seama Golgota cît de mari fuseseră nădejdile lui peste noapte. În loc să fie înfrîntă, conducerea şantierului obţinuse o victorie zgomotoasă: ziarul local se şi grăbise s-o vestească, pe ultima pagină, în cuvinte puţine, dar cu litere cît palma, să sară în ochi — se gîndea maistrul — să prostească lumea — agitaţie! Mîine aveau să urle ziarele din Capitală şi posturile de radio. Şi peste două luni, dacă

îşi apăra pielea cu aceeaşi îndîrjire de fiară, directorul avea să fie eroul zilei — de-atunci înainte nu mai putea să-l doboare nici dracu!

Într-un ceas, pe care şi-l petrecu umblînd de colo pînă colo de-a lungul digului, privind Dunărea ticăloasă şi amăgitoare, maistrul Golgota îşi pierdu ultimele resturi de raţiune. Nu-i păsa ce-o să mai fie cu el, nu mai visa la mărire, în schimb îi creştea ura, îl străbătu chiar gîndul crimei: să-i iasă în cale duşmanului noaptea, îi bănuia drumul, prin pădure, şi să-i dea una în cap, să-l culce la pămînt, să-l mănînce cîinii.

Pe urmă îşi alungă aceste gînduri de nebunie; tot l-ar fi prins pînă la urmă, ucigaşii sînt descoperiţi totdeauna — oricît ar fi de dibaci, lasă o urmă. Dar ura continua să-i ardă mădularele; dacă nu putea să-l doboare pe acel duşman care-i închisese drumul, măcar să-i sape sub temelie, să nu-i lase bucuria victoriei, să-l sîcîie, să-l scoată din fire, să nu creadă că el e cel mai mare şi mai puternic în lume. Dacă nu cu toporul, să-l lovească măcar cu custura!

Şi după atîta întîrziere, în maistrul Golgota se trezi deodată simţul datoriei: un om fusese accidentat grav — chiar dacă scăpa cu viaţă, rămînea olog pentru totdeauna.

Curînd se răspîndi zvonul că Gică Spirea e în comă — aşa spun doctorii, adică trage să moară. Nu se ştia cine vorbise la telefon cu spitalul, dar chiar dacă n-ar fi vorbit nimeni, la ce te poţi aştepta cînd e ruptă şira spinării? Cei mai mulţi din muncitori nu dormiseră peste noapte, erau obosiţi şi cu maţele goale, uşor să le trezeşti nemulţumirea...

Cîte unii, nu fiindcă ar fi avut inima de piatră, puneau împotrivire feluritelor vorbe rele. Protecţia muncii, da, se înţelege, fiecare cunoaşte instrucţiunile, sînt placarde pretutindeni, arătîndu-ţi cum să te fereşti de nenorocire; maiştrii, şefii de brigadă, de echipă, spun toată ziua: „Fiţi atenţi la schele, vedeţi cum ţineţi uneltele în mînă, cînd trece macaraua, la o parte toată lumea!...“ Astă-noapte a fost altceva... — „Ce altceva?! Viaţa omului tot scumpă rămîne!“ — „Bine, mă frate, cum se poate război şi să nu cadă nimeni?“ —„Da ce, aici e război? Uşor să vorbeşti, cînd ai oasele întregi! Ţi-ar conveni acum să fii în locul ăluia care trage să moară?“

Nu ştia nimeni ce se cerea anume: să fie pedepsiţi directorul şi inginerii? Apoi atunci de ce nu şi şeful calei? Pe cală s-a întîmplat nenorocirea... La aceste întrebări, fireşti şi clare, îndată săreau apărătorii — cîte unul ici-colo: „Adică vrei să spui de tovarăşul

Golgota, care ne-a luat apărarea totdeauna? Ce putere are el? Nu vedeţi că-l dau în lături fiindcă ţine cu noi, muncitorii? Să răspundă cei care nu-l iau în seamă!“

Văzînd fierberea, destul de mare, maistrul socoti că nu trebuie pierdut timpul; nu ştia cu ce o să se aleagă, dar oricum, conducerea n-avea să iasă bine. Convocă adunarea sindicatului pentru aceeaşi seară. Pînă la ora şase mai avea timp să-şi lămurească oamenii şi să-şi asigure sprijinitorii...

Pe la unsprezece, Firicel, cu moş Niculae Dorobanţu şi cu încă doi oameni se urcară într-o barcă şi porniră în josul Dunării, către Agenţie.

La unu şi jumătate sună telefonul, din port: să vină imediat tovarăşul Donos!

— Cine-l cheamă?

— Firicel! îl aştept la magazia centrală. E urgent! Să se urce numaidecît în maşină!

Maistrul Golgota îşi continua agitaţia în rîndurile muncitorilor, vorbind cu unul ici, cu altul la fierărie, cu al treilea pe cală... Cînd se întoarse, după două ore, Donos îi ştia pas cu pas toate mişcările, dar nu numai pe cele de azi, aflase şi multe altele, din urmă, ascunse şi nebănuite de nimeni...

— Nemaipomenită îndrăzneală şi neruşinare!

Stătea la fereastră, în biroul direcţiunii, şi privea afară, în curtea încă luminată de soare.

— Asta nu mai e neruşinare, ci duşmănie făţişă şi uneltire! izbucni Matei, după ce-l ascultase pînă la capăt pe Donos. Trebuie dat imediat pe mîna procurorului!

— Nu! E mai bine să-l judece întîi oamenii! Să se lămurească toţi, pînă la unul! Sînt încă destui gata să-l susţină!... Avusesem de gînd să-l scuturăm bine, nu să-l doborîm pentru totdeauna. Dar cine-ar fi bănuit pînă unde l-au împins ticăloşiile?

Donos se uită la ceas.

— Mă duc: trebuie să mai lucrez şi eu ceva; mi-am irosit toată ziua!

Înainte de a ieşi, adăugă, cu hotărîre:

— Să nu-l opreşti! Ne va acuza! Lasă-l să vorbească pînă la urmă!

— Nu ştiu de ce! Eu unul i-aş pune mîna în gît de pe acuma!

— Nu! E mai bine să se dezvăluie; dacă a vrut să facă teatru cu noi, barem să-i cadă în cap tot decorul!

Golgota continua să întărîte oamenii, mergînd de colo pînă colo. Donos ştia tot ce face, dar îl lăsa să-şi termine punerea în scenă; mai avea să-l rabde numai cîteva ore. Îl răbdă şi în clipa cînd îl văzu urcîndu-se la tribună, în cazangeria nouă, cu membrii comitetului de întreprindere; ştia că din aceştia doar doi se mai uitau în gura lui, mai din prostie, mai din răutatea pe care o aveau în inimă — nutreau şi ei nădejdi de mărire...

— Tovarăşi! începu maistrul Golgota, după ce descoperi, lîngă tribună, pe scaune, oamenii cu care trebuia să înceapă răfuiala. Sînt de trei ani şi jumătate preşedintele sindicatului, ales de două ori la rînd, cu toate că n-am rugat pe nimeni să mă voteze. Ce-am făcut în acest timp se ştie; dacă am greşit uneori în munca mea pentru binele şantierului, mi-am recunoscut greşeala şi m-am străduit s-o îndrept, să fie mulţumită toată lumea. Eu n-am avut odihnă, tovarăşi, şi n-am avut alt gînd în minte decît mulţumirea muncitorilor; asta mi-a fost datoria!

Prin mulţime trecu un freamăt de aprobare; Donos îşi muşcă buzele, cu ochii în pămînt, ca şi cînd s-ar fi temut să nu cadă şi el în mreaja vorbitorului. Să nu-l fi cunoscut atît de bine, să nu-i fi ştiut ambiţiile şi duşmănia, ar fi spus că maistrul Golgota e omul cel mai cinstit şi mai sincer din lume. Avea un dar, desigur, acela de a se face crezut, zăpăcind pe mulţi din mulţime — nu îl mira prea tare freamătul de simpatie care străbătea hala.

Matei strînse dinţii, abia stăpînindu-se să nu intervină. În clipa asta, pe viu, nu mai înţelegea tactica lui Donos: ce aştepta? Ca Golgota să înfierbînte adunarea? Lîngă el, Dutchievici, pe care îl vedea cu coada ochiului, era impasibil, pe chipul lui Ilie Conţu se citea neîncredere, pe-al lui Mititelu, mirare şi ironie — dar, mai departe, mulţi alţii păreau cîştigaţi de partea vorbitorului.

— Tovarăşi, continuă acesta, cine mă cunoaşte ştie că familia mea sînt muncitorii, şi casa mea şantierul.

Matei căută privirea lui Donos, dar n-o întîlni; Donos stătea nemişcat, cu ochii în jos, cu o mască rece pe figură.

Maistrul Golgota se simţea acum sigur pe sine, ţinea iar frîul — zăbala, pintenii, cravaşa erau bune, putea să-i dea drumul în galop, îndreptîndu-se unde i-ar fi fost voia. Un rictus arăta pe chipul lui satisfacţia primei victorii, amplificată bolnăvicios cu închipuirea: muncitorii erau cu el, îi avea în mînă.

Şi spuse, umflîndu-şi pieptul şi pocnind din măsele, cîte nopţi nu dormise pentru binele lor, în anii grei dinaintea naţionalizării, cum se luptase pentru economat, pentru cantină, cum se războise zilnic cu Năsturaş, se ştia doară!

— Apoi a venit clipa fericită, tovarăşi, cînd şantierul a intrat în stăpînirea poporului, şi-atunci a început în viaţa noastră o eră nouă; am chiuit cu toţii de bucurie, şi ca dovadă că şantierul era al nostru, director a fost pus un tovarăş dintre noi, un muncitor care pînă atunci a lucrat cu ciocanul.

— Să ne trăiască! strigă cineva din fundul halei.

Era un strigăt spontan şi firesc, care stîrni alte glasuri, pînă ce hala se umplu de freamăt, aplauze şi urale. Maistrul Golgota se opri, mirat, rozîndu-şi măselele; greşise fără să-şi dea seama, îl dusese gura la întîmplare, dînd naştere acestei explozii de simpatie de care n-avea nevoie mai ales acum. După ce se linişti, vru să ridice mîna, ca să facă tăcere, ceea ce ar fi fost o nouă şi mai mare greşeală, dar înaintea lui, Matei sări de pe scaun şi, cu toate că întîlni privirea lui Donos, reprobatoare, interveni, cu o mină severă:

— Nu ne-am adunat aici pentru manifestaţie! Nu sărbătorim pe nimeni!

Şi se aşeză, cu o cută neagră între sprîncene.

— Chiar aşa, tovarăşi! reluă maistrul Golgota, redresîndu-se şi folosind din prima clipă tăcerea nedumerită a muncitorilor. Nu e sărbătoare, ci, dimpotrivă, este zi de doliu. Unul din cei mai buni tovarăşi ai noştri, Gică Spirea, trage să moară, la spital, cu spinarea ruptă în două. Ne-am adunat ca să întrebăm a cui e vina, şi vinovaţii să răspundă mai întîi în faţa noastră, pe urmă să răspundă după lege, în faţa judecătorilor. Şantierul este al nostru, şi-l iubim, dar viaţa unui om valorează mai mult decît şantierul. Oare e bine să sacrificăm oamenii pentru ambiţia cutăruia sau cutăruia?

— A cui ambiţie, tovarăşe Golgota?

Întrebarea era a lui Donos, şi nu avea ton ameninţător, dimpotrivă, părea mai degrabă o îmbiere; mulţi din cei aflaţi acolo aşa o şi luară, ca un îndemn şi o încurajare. Dar maistrul Golgota nu se lăsă amăgit, simţi ce se ascunde sub liniştea lui Donos şi îşi dădu seama că, deşi pornise bine, avea să înfrunte mai multă împotrivire decît socotise. Dar oare îşi făcuse vreo socoteală, sau se repezise cu capul înainte, mînat de furie? Şi deodată îl cuprinse spaima că intrase într-o capcană pe care şi-o pusese singur. Cîteva clipe şovăi, aruncînd priviri repezi

într-o parte şi-n alta, ca şi cum şi-ar fi căutat sprijinitorii; erau destui, îi ştia bine, şi totuşi parcă nu mai vedea pe nici unul. Bucuros ar fi dat înapoi, şi n-ar fi fost greu să întoarcă vorba, mai avea vreme şi avea şi îndemînare, însă de astă-noapte încoace se petrecuse în fiinţa lui o prăbuşire, cu fiecare ceas îşi pierdea stăpînirea; asemeni şarpelui care iese în drum cînd i se urăşte cu binele, se aruncă înainte fără judecată, ca la beţie. A cui ambiţie? Ştie toată lumea!... Odată înfierbîntat, spuse tot ce avea pe inimă, chiar gîndurile neîmpărtăşite pînă acum nimănuia, ascunzînd numai unul, propria lui ambiţie şi dorinţă de mărire, selectat inconştient, fiindcă altfel de mult nu mai ştia ce-i spune gura.

Oamenii începură să-şi arunce priviri întrebătoare; se auzeau şoapte şi murmure — mulţi nu înţelegeau ce se întîmplă, dar simţeau mirosul războiului. De unde-i venea acest curaj vorbitorului? Va să zică, tot ce li se spusese pînă acum era prefăcătorie şi minciună? O mie de oameni ascultaseră de cuvîntul unuia, care nu urmărea altceva decît să-şi poleiască numele, să-şi ridice statuie cu sudoarea muncitorilor; maistrul Golgota lovea bine! Directorul a înşelat pe muncitori şi a înşelat partidul, care este al muncitorilor. Şlepurile, bunul poporului, n-au să fie gata la vreme, chiar dacă şi-ar rupe spinarea pentru ele încă o sută de oameni. Sfaturile cuminţi n-au fost ascultate, de aceea şantierul se află astăzi în faţa prăpastiei...

— Ne-aşteaptă o mare nenorocire, tovarăşi!...

Între oameni se născu tumult şi mişcare, murmurele crescuseră, confuzia era aproape deplină — orice s-ar fi întîmplat mai departe, maistrul Golgota îşi răcorise inima.

— Ai terminat? întrebă Donos, ridicîndu-se cu o mişcare domoală.

Nu era destul de înalt, şi cum stătea tocmai în faţă, lîngă tribună, îl vedea prea puţină lume. Mulţi nici nu-l auziră — în urechi le suna prevestirea neagră a şefului de cală. Dar maistrul Golgota îl auzi, cuvintele lui îl dezmeticiră. Ridică fîstîcit din umeri.

— Vorbeşte, dacă mai ai ce spune! continuă Donos. Ai acuzat, ai aruncat sămînţa neîncrederii între oameni, i-ai descurajat pe unii; bine! Dar dă-i drumul înainte, să se ştie tot ce mai ai pe inimă!

Din partea cealaltă a tribunei, Matei se uita la el, i se părea firav şi, cu toate că ridicase glasul, nu-l socotea destul de puternic să domine mulţimea. Nu mai aşteptă, sări la tribună şi izbucni, fără să ceară cuvîntul nimănuia:

— Ştiam toate acuzaţiile care au să mi se aducă şi, dacă vroiam, aş fi putut să le curm de la început cu o singură vorbă. Dar l-am lăsat pe maistrul Golgota să vorbească, anume ca să nu rămînă nimic ascuns, să afle gîndurile lui toată lumea, să le judecăm nu prin colţuri, ci pe faţă şi la lumină. Nu-i răspund lui acuma, fiindcă nu mai are nici un drept să stea aici, la tribună; vă răspund vouă, şi nu ca să mă apăr pe mine, ci ca să apăr şantierul. V-am spus de la început că munca noastră n-are să fie uşoară. Şi a fost grea, şi-o să fie mai grea de acum încolo. Nu mă interesează ce-o să se întîmple cu mine; mă interesează şlepurile şi vă spun că au să fie gata la vreme! Dacă le-aş face eu, cu mîinile mele, m-aş îndoi, dar le faceţi voi şi am ştiut de la început ce veţi fi în stare. Să spun că n-am fost descurajat niciodată, aş minţi — descurajarea e o boală molipsitoare. Acum sînt vindecat, poate pentru totdeauna; noaptea trecută a însemnat pentru mine cea mai puternică doctorie. Să nu fi fost martor la bătălia pe care aţi dat-o cu Dunărea, aş fi zis că s-a întîmplat o minune. N-am fost singuri, tot ce e suflare muncitorească în oraş a venit să ne ajute, şi, dacă ar fi fost nevoie, ar fi venit muncitori din toată ţara.

Păşi în faţă pînă la marginea tribunei.

— Aşa nu poate să ne doboare nimeni, nici natura, nici duşmanii, oricît de mare le-ar fi înverşunarea! Unul dintre noi a căzut — e o nenorocire; puteau să cadă zece, eram datori să mergem înainte, iar socoteala s-o dăm la urmă! Maistrul Golgota a decretat ziua de astăzi zi de doliu. Eu o socotesc zi de sărbătoare. Dacă are ceva împotriva mea, să lovească în mine, dar să nu pîngărească sărbătorile muncitorilor! M-a acuzat că sînt mînat de ambiţie; da, recunosc, am ambiţia să construim şantierul. Dar nu pot să-l construiesc cu mîinile mele, îl construim împreună, dintr-o ambiţie care trebuie să fie a tuturor. În schimb, eu îl acuz pe maistrul Golgota, căruia pînă astăzi i-am spus tovarăş, că ne este duşman! Nu duşmanul meu, ci al şantierului şi al muncitorilor!

După tăcerea care cuprinsese hala, se auzi un suflu adînc, de nedumerire. Un glas iritat puse capăt rumorii:

— Nu vă jucaţi cu vorbele! Tovarăşul Golgota a fost alături de noi în zile mai grele!

Se iscă tumult — ici-colo se auziră strigăte de aprobare. Un om îşi făcu loc în faţă, Corbu, negricios parcă anume ca să corespundă numelui — muncitor la instalaţii, certăreţ din fire, dar tăcut la

adunările şantierului; acum îl auzeau prima oară ridicînd glasul din mulţime:

— Pe tovarăşul Golgota noi l-am ales în comitetul de întreprindere, numai noi avem dreptul să-l judecăm. Pe tovarăşul director îl ascultăm cu dragă inimă cînd e vorba de lucru în şantier. Dar pe tovarăşul Golgota să-l lase în pace, altfel...

Se opri, şi tăcerea care urmă păru ameninţătoare.

— Altfel ce se întîmplă, tovarăşe Corbu? întrebă Donos, calm, urcîndu-se şi el la tribună.

Această vorbă şi mişcarea lui, stăpînită, domoală, atrase în chip deosebit atenţia muncitorilor. Cei ce-l aşteptaseră să vorbească, miraţi că-l lasă pe Golgota să turuie, îşi dădură seama că din liniştea lui avea să izbucnească un trăsnet. Şi ceilalţi simţiră că trebuie să urmeze o ciocnire; tăcerea lui Donos, atît de prelungită, li se păru abia acum împotriva firii.

Corbu nu mai răspunse nimic, se trase înapoi, după ce încercă să întîlnească privirea lui Golgota, încurajatoare. Dar maistrul Golgota, rămas în mijlocul tribunei, arunca altfel de priviri în juru-i. Se gîndi la început să continue, nu terminase tot ce-avea de spus, şi nimeni nu putea să-i ia cuvîntul, după regula democratică a adunării, dar nu mai avea putere şi nici nu mai ştia cum să înnoade firele. Îşi simţi capul fierbinte şi trupul moleşit, ca de boală; nu înţelegea ce se întîmplase cu el, de ce adunase oamenii, îl stăpînea doar presentimentul că îl aştepta o nenorocire. Ar fi luat-o la fugă, să nu-i fi lipsit chiar şi această putere. N-ar fi fost în stare să facă un pas, chiar dacă i s-ar fi pornit o răscoală în burtă; acolo ar fi rămas, ţeapăn, s-ar fi scăpat în izmene. O singură forţă avea în el, şi i-ar fi dar drumul: să ridice pumnii şi să-l pocnească pe Donos în creştet, doborîndu-l pe podeaua tribunei. Dar nu-şi pierduse chiar atît judecata, ca să săvîrşească gesturi de nebunie.

— Tovarăşi! începu Donos, lăsîndu-l în pace pe Corbu, cu intervenţia lui ameninţătoare. N-am convocat eu această adunare a şantierului, n-am socotit că era bine să vă răpesc timpul după o noapte grea şi o zi în care n-aţi cunoscut odihna. Maistrul Golgota s-a grăbit, avea ceva pe inimă, l-am ascultat pînă la urmă... Sau poate mai are ceva de spus, nu şi-a răcorit inima!

Se întoarse, şi întrebă, cu acelaşi calm care prevestea furtuna:

— Mai ai ceva de adăugat?

Maistrul Golgota pocni din măsele.

— Răspunde, să audă toţi muncitorii!

— Nu.

— Aţi auzit? Maistrul Golgota n-a fost împiedicat să vorbească, şi-a spus cuvîntul pînă la urmă. Daţi-mi voie să vorbesc eu acuma. A fost învinuită conducerea şantierului că ne duce de rîpă, că şlepurile n-au să fie terminate la vreme. Eu vă răspund cu dovezi şi cu fapte: cu toate piedicile, pe care le cunoaşteţi, ca să nu le amintesc deocamdată pe cele puse chiar de maistrul Golgota, fără să le ştie nimeni, am izbutit pînă în clipa de faţă să reducem zilele de întîrziere numai la două. Puteau să fie zece, şi tot nu era motiv să ne pierdem curajul. Aşa cum s-a îndeplinit planul nostru de lucru pînă astăzi, o să se îndeplinească şi de aici încolo, afară doar dacă nu ne-ar lovi pe toţi paralizia. Unde este motivul de spaimă? Tocmai acum să ne descurajăm, după ce astă-noapte am învins o piedică uriaşă, covîrşitoare, neprevăzută de nimeni? După o asemenea faptă, care a uimit oraşul şi va uimi ţara, mai trebuie să fie în noi urmă de teamă? Dunărea, care n-are minte să judece, a înţeles înaintea maistrului Golgota că pe noi nu ne poate întoarce nimeni din cale! De azi-dimineaţă, maistrul Golgota nu face altceva decît să agite spiritele, ţine predici prin colţuri, crezînd că nu-i ştie nimeni rostul şi urma. Nu de viaţa unui tovarăş al nostru îi pasă lui, ci de altele; am să vă spun acuma!...

Donos tăcu, aşteptînd să audă glasul apărătorilor; vroia să-i vadă dîndu-se în vileag singuri, să-i cunoască toţi muncitorii. Şi, într-adevăr, primul apărător nu întîrzie să iasă la lumină, Oreste, lansatorul de vase, renumit pe Dunăre, om de vreo patruzeci şi cinci de ani, cam prostănac la vorbă şi în faptele lui de toată ziua, dar sigur pe el în meserie, ceea ce-i dădea o îngîmfare continuă; se ştia căutat de toate şantierele, lui îi cereau sfatul în împrejurări grele. Lansarea unui vas trebuie făcută cu mare iscusinţă: cei care l-au construit se uită la tine şi le ticăie inima — într-un minut se poate alege praful de munca a sute de oameni.

— Va să zică, izbucni lansatorul, nu e bine să critici! Aşa e, tovarăşe Donos? Tovarăşul Golgota a spus ce avea pe suflet! Ca urmare şi drept răspuns, sări pe el şi-l faci aşa şi pe dincolo! Apăi nu merge aşa, tovarăşe! Despre tovarăşul Golgota, mie să-mi spui atît: munceşte, ori nu munceşte?... Aud? E priceput, sau nu-i priceput?... Aud?

Oreste se urcase pe o forjă, să fie văzut, şi, cu fiecare din aceste întrebări, îşi ducea o mînă la ureche, sigur că nu putea să-i dea nimeni un răspuns care să-i închidă gura.

— Îşi face, sau nu-şi face datoria?... Este, sau nu este alături de muncitori?... Aud? Asta să ne spui, nu vorbe, dă-le la dracu-ncolo!

Donos tăcea, de parcă avea limba moartă în gură. Întrebările lansatorului stîrniseră oarecare fierbere între oameni; maistrul Golgota rînjea, cam rătăcit, la tribună. Pînă să se liniştească adunarea, se arătă alt apărător, cu vorba blajină — om în vîrstă, maistrul Ionaş, şeful unuia din atelierele de sudură.

— Tovarăşi! interveni el, ridicînd braţul, un braţ lung, ca al macaralei, cu mîneca salopetei ciupită de scîntei, lăsînd să se vadă dedesubt cămaşa, sau pielea, cenuşie.

Glasul nu i se auzi, i se văzu gestul, şi glasurile încetară din respect pentru vîrstă şi pentru omul care nu vorbea toată ziua.

— Tovarăşi, zise maistrul Ionaş, cu o voce sfătoasă de unchiaş, ca în povestirile moldovene, tovarăşul Golgota nu mi-e naş, nici n-am băut, nici n-am petrecut împreună, şi, ca să vă spun drept, nici nu prea îl am la inimă. Dar daţi-o încolo, să-l faci duşman al şantierului fiindcă şi-a spus gîndurile şi a supărat pe unii? Adică nu s-ar putea să aibă vreo dreptate şi tovarăşul Golgota? Cine poate să ne dea răspunsul pînă la primăvară? Eu aş zice mai bine să judecăm vorbele lui, fără părtinire, decît să-l judecăm pe el, care nu ştiu ce vină are. Eu ştiu atît, că tovarăşul Golgota e un om harnic, munceşte de dimineaţă pînă noaptea şi a luat totdeauna apărarea noastră, a muncitorilor, şi pe vremea lui Năsturaş... şi mai pe urmă. Omul a criticat. Nu are voie? A greşit, n-a fost informat bine; pentru asta să-l faci duşman al poporului?! Răspunde-i, să afle omul adevărul, să-l aflăm şi noi, muncitorii. Dar decît să ne legăm aşa de tovarăşul Golgota, poate ar fi mai bine să ne căutăm de alte nevoi, dragă tovarăşe Donos!

De data asta Donos nu se mai putu înfrîna şi îşi călcă hotărîrea.

— Nu ştiu cît ţi-oi fi de drag! răspunse mînios, abia stăpînindu-se să nu dea drumul la cuvinte mai grele. Dar ştiu că nu te-ai ridicat să vorbeşti de dragul dreptăţii şi al adevărului. Oricît ai fi de bătrîn şi oricît te-ar cinsti alţii, eu îţi spun: să-ţi fie ruşine! Zi, tovarăşul Golgota nu ţi-e naş?!

— Nu mi-e! Şi măsoară-ţi cuvintele, tinerelule!

Maistrul Ionaş se uită în jur, aşteptînd o încurajare; nu se rosti nimeni.

— N-aţi băut şi n-aţi petrecut împreună?! continuă Donos.

— Nu! răspunse maistrul Ionaş, înfruntîndu-l cu tărie.

— Şi nici nu prea îl ai la inimă!

— Nu-l am! Am vorbit fără părtinire!

— Cum mă uit la dumneata, aproape că te-aş crede!

— Apoi să mă crezi, că eu un obraz am, nu două!

— Păcat de el şi păcat de bătrîneţea dumitale!... Tovarăşe Zaicu, ia ridică-te şi spune!

Un muncitor tînăr, flăcău cu obrajii supţi, din cei pe care viaţa i-a ros de timpuriu şi le trebuie ani ca să se înzdrăvenească, îşi făcu loc spre tribună. Ceilalţi nu prea îl cunoşteau, venise în şantier abia de cîteva zile.

— Vorbeşte de acolo! Te aude toată lumea! Maistrul Ionaş a spus adevărul?

— Nu, tovarăşe Donos! Atelierul din oraş...

— Nu mai am atelier! protestă maistrul Ionaş. L-am dat de un an, de la 1 ianuarie.

— Cui l-ai dat? Statului?

— Ce să facă statul cu magherniţa aia?

— L-a pus pe numele nevestei, e al ei, ea îl conduce, cum s-ar spune! vorbi tînărul.

Cunoştea situaţia, lucrase acolo pînă mai deunăzi, cînd se angajase la Şantierul Naval Victoria. Şi-apoi, cine nu credea n-avea decît să se intereseze la administraţia financiară. Era un atelier de turnat bronz şi fontă, afacere bunişoară — mai primea şi azi comenzi de la micile industrii care nu aveau turnătorie.

— Spune, tovarăşe Zaicu! Maistrul Golgota venea uneori pe acolo?

— În fiecare săptămînă, dar numai seara, tîrziu, după ce plecau lucrătorii; vine şi acuma.

— Şi ce fac cînd vine?

— Fac socoteli împreună.

— Să vă spun eu mai departe, vorbi Donos. Atelierul nu-i nici al lui Ionaş, nici al nevestei, decît pe hîrtie; de fapt proprietar e Golgota, el a dat banii, cîştigul se împarte pe din două...

Maistrul Ionaş se făcu roşu în obraz, Golgota pocni din măsele şi rămase cu fălcile aşa de ţeapăn strînse, încît se vedeau, zvîcnind, muşchii maxilarului; nu negă nici unul.

— Tovarăşe Mititelu, continuă Donos, spune ce ştii în această privinţă!

Contabilul-şef se ridică, mărunţel, aruncă o privire temătoare spre Golgota, alta spre Donos, ca şi cum l-ar fi întrebat: „Dar barem îi vii de hac, nu mă laşi în ghearele lui pe urmă?“ — şi în sfîrşit îşi luă inima în dinţii de aur:

— Săptămînă trecută, maistrul Golgota a venit la mine şi a stăruit să dăm comanda hublourilor de bronz la atelierul Dunărea...

— Adică atelierul lui! preciză Donos. Mai departe, tovarăşe Mititelu!

— Mi-a oferit un comision de şapte la sută, plus jumătate din diferenţă, dacă izbutesc să măresc preţul cu doi lei la kilogram...

Se auziră murmure, exclamaţii, se stîrni freamăt, rumoare; Donos le curmă, ridicînd mîna.

— Preşedintele comitetului de întreprindere, patron şi afacerist! Bună alegere am făcut!

— Îmi dau demisia! răcni deodată maistrul Golgota, de parcă ar fi rostit o ameninţare.

Izbucnirea lui fusese aşa de neaşteptată, încît se făcu linişte deplină, ca şi cînd, într-adevăr, oamenii ar fi fost speriaţi de gîndul că n-au să mai aibă sprijinul de pînă acuma.

— Nu merge aşa! replică Donos. Să vedem ce zic muncitorii! Ei te-au ales, ei trebuie să decidă!

Răspunsul veni pe loc, într-un amestec de strigăte, huiduieli şi şuierături, cărora zadarnic încercau unii răzleţi să le pună împotrivire:

— Jos!... Afară!... Să-i fie ruşine!

Şi nu era un ceas de cînd maistrul credea că se bucură de respectul tuturora! Se uita amuţit asupra mulţimii şi nu-şi mai dădea seama cum începuse prăbuşirea. Stătea înţepenit la tribună, cu fălcile strînse, fără să facă un gest, fără să spună o vorbă de apărare, primind huiduielile într-o tăcere inexplicabilă faţă de firea lui pătimaşă. Se socotea învins pe deplin şi aştepta pedeapsa, neputincios, ca o rîmă, sau pregătea o izbucnire? Şi deodată, pe chipul lui mare se aşternu o mască îndurerată, din ochi începură să-i curgă lacrimi, gîrlă. Plîngea, în tăcere, în faţa a o mie de oameni — aceasta-i era apărarea, neaşteptată şi subtilă, fiindcă un anumit efect avea asupra multora, fie măcar că le stîrnea sila. Chiar Donos avu un moment de şovăială — se aşteptase la altceva — oricît ai fi de dîrz, nu-ţi vine să mai dai în omul care plînge. Şi-n clipa lui de slăbiciune şi nedumerire, se auzi glasul maistrului Golgota, firav, întretăiat de suspine, dar ajungînd pînă în fundul halei:

— Tovarăşi, am greşit, nu ştiu nici eu cum. Gîndul meu n-a fost decît la binele muncitorilor, uite, asta mi-e crucea, mă jur cu mîna pe inimă!

Se închină, cu un gest repede, apoi îşi apăsă pumnul pe piept şi rămase ţeapăn — numai lacrimile continuau să-i curgă şiroaie.

Unii rîseră, alţii strigară, în batjocoră:

— N-ai alte dovezi, mai bune? Noi nu prea mergem la biserică!

Însă strigătele lor şi rîsetele răsunară penibil — omul dezarmat, care continua să plîngă, nu mai stîrnea decît milă, sau scîrbă; îţi venea să-i spui: „Dă-te jos de acolo şi du-te cu Dumnezeu, lasă-ne să-ţi uităm de nume!“

— Tovarăşi, reîncepu Donos, făcînd o sforţare să-şi regăsească glasul potrivit împrejurării, nu trebuie să ne lăsăm înmuiaţi de nici o văicăreală! Firea lui Golgota e alta, nu cea pe care încearcă să şi-o arate acuma. Nu-i un om care a greşit o dată, de două ori, de nouă, şi căruia, dacă se căieşte, i se mai cuvine iertarea!

Şi Donos, în faţa muncitorilor amuţiţi, începu să înşire faptele duşmănoase ale maistrului Golgota, pe care la timpul lor nu le văzuse în adevărata lumină: dificultăţile făcute de el la recepţia pescadoarelor, confuzia şi neîncrederea semănate neîntrerupt între oameni... Arătă în ce chip se folosise de tinereţea şi naivitatea inginerului Staicu, instigîndu-l să şicaneze, să enerveze şi să descurajeze pe muncitorii care lucrau în condiţii nespus de grele.

— Astea nu mai sînt greşeli, ci acţiuni criminale! Golgota este duşmanul şantierului, duşmanul poporului, şi-al vostru, al muncitorilor!

— Te credem, tovarăşe Donos! izbucni Oreste. Fă-l oricum vrei, numai nu-l face duşmanul nostru! Dacă a greşit faţă de şantier, sau de oricine, faţă de muncitori n-a greşit, fiindcă a fost cu noi la tot greul!

Din nou se treziră glasuri de apărare, oameni cu mintea scurtă şi cu inima plăpîndă, care nu-i puteau tăgădui maistrului Golgota acest merit.

— Trei ani de zile a fost cu mîna în gîtul lui Năsturaş! Fără el, ne prăpădeam pielea! strigă unul.

O parte din oameni rîseră, în batjocoră — nu mai credeau nimic — dar se auziră şi murmure de aprobare:

— El ne-a făcut economatul!...

— Şi ce-am avut de la economat? Boia de ardei şi arpacaş?

— Ba a fost şi ulei, şi făină, dar numai pentru unii!...

Disputa se fărîmiţa, pe grupuri, oamenii se certau între dînşii fără rost, îndepărtîndu-se de adevărata vină. Şi Donos, şi Matei, şi alţii îşi dădeau seama că o bună parte din ei încă nu înţelegeau gravitatea întîmplărilor, îi stăpînea indiferenţa sau nepăsarea, iar unii păreau şi acum înclinaţi să judece faptele lui Golgota într-o lumină iertătoare.

— A stat cu mîna în gîtul lui Năsturaş! izbucni Donos, la capătul indignării. Nu! A stat cu mîna în buzunarul lui! N-a fost apărătorul muncitorilor decît de ochii lumii, în realitate a fost unealta patronului!

Murmurele încetară, tăcerea deveni deplină, îngheţată, ameninţătoare. O asemenea acuzaţie depăşea închipuirile, îi trezi chiar pe cei care pînă atunci se arătaseră indiferenţi sau neîncrezători, îi tulbură pe cei înclinaţi să ierte; dintre ultimii partizani ai lui Golgota, doar Oreste se învrăjbi, convins în mintea lui îngustă că nu putea fi decît o calomnie.

— Şi ce dovezi ai? întrebă, agresiv şi ironic. Ce înseamnă că a fost unealta lui Năsturaş? Noi ştim că s-a luptat cu Năsturaş şi a scos de la el ce n-ar fi putut să scoată alţii, care fac gălăgie de pomană! Ce dovezi ai, tovarăşe Donos?

Fu linişte; dovezi aşteptau toţi, chiar cei care nu aveau îndoială.

— Tovarăşe Dorobanţu! strigă Donos.

Glasul lui moş Niculae răspunse prompt, de lîngă uşa metalică:

— Prezent!

— Să vină!

Întîi se ivi Firicel, atît de înalt, încît îl vedea toată lumea; la cîţiva paşi de el venea Petre Iepuroi, destul de înalt la rîndu-i ca să atragă atenţia mulţimii. Între ei mergea, şovăind, un om mai mic de statură, pe care doar îl ghiceau, fără să-l poată distinge cu ochii decît cei din apropiere. Dar chiar şi aceştia nu îl recunoscură decît mai pe urmă, şi atunci rămaseră zgîiţi, crezînd că văd o fantomă.

Omul avea un palton, sau o şubă mare, făcută pe altă măsură, ale cărei poale măturau lespezile de beton din hală. Gulerul, ridicat, depăşea căciula de astrahan, fumurie, trasă pe ochi şi acoperind sprîncenele. El merse astfel între cei doi însoţitori care îi făceau loc printre oameni şi ajunse în faţa tribunei.

— Urcă aici! îl îndemnă Donos.

Firicel îi ajută să se urce pe scară, şi abia cîteva clipe mai tîrziu, cînd ciudata apariţie se arătă sus, în lumină, o recunoscură. După un murmur colectiv şi o scurtă învolburare, arătînd surpriza şi nedumerirea mulţimii, toţi amuţiră.

— Du-te, Ionică! se adresă Donos tîmplarului.

Apoi tare:

— Îl recunoaşteţi?

Nu răspunse nimeni — dar îl recunoşteau: Marchidan întors de pe cea lume — şi, întocmai ca morţii sculaţi din morminte, era atît de slab, de palid, încît sub pielea obrazului i se desena craniul.

— Inginerul Marchidan a fost dat mort din greşeală, vorbi Donos în tăcerea încremenită a adunării. El trăieşte, după cum vede toată lumea, şi a venit aici, liber, nesilit de nimeni să depună mărturie!

Cine ar fi avut ochi în clipa aceea să se uite la maistrul Golgota, care rămăsese ţeapăn, retras spre marginea din spate a tribunei, l-ar fi văzut că tremură, mărunt, dar fără stăpînire, devenit parcă mai mic de statură. Iar obrazul lui rumen, mare, cu trăsăturile îndesate, ale omului puternic şi sigur pe sine, se subţiase şi era mai străveziu decît al fantomei.

— Spune! vorbi Donos, adresîndu-se lui Marchidan. Ce ştii despre raporturile maistrului Golgota cu patronul?

Inginerul răspunse cu un glas pierdut, care părea că vine, într-adevăr, de pe altă lume:

— Maistrul Golgota primea leafă de la Năsturaş; în lei vechi cincizeci de milioane pe lună...

Spre surpriza tuturor, maistrul avu glas să protesteze, destul de tare:

— Nu era leafă; era un cadou. Îmi trimitea banii acasă, nu l-a rugat nimeni!

Unii huiduiră, puţini — cei mai mulţi erau încremeniţi de uimire şi indignare.

— E totuna! vorbi Donos. Şi-n ce scop i se dădeau aceşti bani? Spune!

Înainte ca Marchidan să răspundă, glasul maistrului Golgota se auzi încă o dată, hîrîit, într-un amestec de răutate şi neruşinare:

— Să spună mai întîi de unde ştie, tovarăşi! Hai, iudă, vorbeşte, dacă-ţi dă mîna!

Inginerul îşi aplecă umerii, ca şi cînd s-ar fi aşteptat la o lovitură din spate, nu din faţă, unde erau judecătorii.

— Am luat şi eu... Au luat şi alţii...

— Aşa vezi, fătul meu! rînji maistrul, cu o inexplicabilă mulţumire.

Acum însă izbucniră glasuri, pline de furie:

— Cine sînt ăia? Vrem să ştim cine-s vînduţii. Să le spună numele!

Donos ridică mîna.

— Liniştiţi-vă! Unu-i Alexiu, altul Potop, altul Patraulea, dar nu-i căutaţi degeaba, fiindcă în clipa asta se află închişi la chestură.

Patraulea era paznic pe cală, un oarecare, la urma urmei; Potop de asemeni, lăcătuş fără cine ştie ce renume; dar Alexiu făcea parte din comitetul de întreprindere, printre cei aleşi a doua oară.

— Să spună inginerul Marchidan, continuă Donos, ce ştie despre gîndurile maistrului Golgota în legătură cu şantierul!

În tăcerea care urmă întrebării, se auzi limpede glasul inginerului:

— Maistrul Golgota urmărea să împiedice lucrul pe cală, ca şlepurile să se piardă şi...

Cu un muget, maistrul Golgota se năpusti asupra lui şi ridică pumnii, uriaşi printr-un efect al luminii care venea de sus şi al perspectivei — grei ca nişte maiuri. Dar înainte de a-şi sfîrşi mişcarea, Firicel se repezi de jos şi îi căzu în spinare.

Hala încremeni într-o linişte nefirească, de parcă tuturora deodată le-ar fi pierit glasul. Clipele următoare, înainte de a izbucni vacarmul, nu se auziră decît icniturile maistrului Golgota şi gîfîitul lui Firicel, care se lupta să-l ţină.

De dimineaţă, pe cînd mergeau cu barca spre Antrepozite, tînărul tîmplar nu bănuia ce întorsătură aveau să ia faptele. Îl urmăreau, neclar, sunetele viorii de peste noapte şi, într-un fel, expediţia lui i se părea romantică. I se părea chiar ciudată prezenţa celorlalţi, a lui moş Dorobanţu mai cu seamă, care, inspectîndu-şi fumegătoarele, îşi atesta misiunea precisă şi destul de brutală. Fusese agent sanitar înainte de a ieşi la pensie, în port la Constanţa, la serviciul deratizării vapoarelor, şi, fiindcă îl ţineau încă puterile, intrase în slujba şantierului, ca portar de noapte.

— Mă taică, zicea acum, răsucindu-şi mustaţa, cu o mîndrie oarecum sinistră, ştii tu cîţi şobolani am omorît în viaţă?

— Cîţi, moş Niculae?

— Milioane! N-am avut timp să-i număr! Miliarde, ce mai!

— Vezi că astăzi nu trebuie să omori nici unul!

Barca înainta anevoie pe Dunărea învolburată şi plină de mîluri, măcar că mergea la vale; dar trebuia schimbat mersul într-una, ca să-şi facă loc printre trunchiuri de copaci, răgălii şi ruine plutitoare. Pe

drum, toţi patru, fiindcă în afară de Firicel, de moş Dorobanţu şi de Petre Iepuroi mai era încă unul, îşi puseră cîte o bandă galbenă la mînecă, luîndu-şi cu acest semn al echipelor sanitare o înfăţişare mai oficială.

Aşa ajunseră la Malul Galben şi acostară barcazul, la adăpost, pe partea dinspre chei, dedesubtul schelei. Într-o clipă fură pe punte, cu fumegătoarele. Alţi cinci muncitori de la şantier aşteptau pe uscat, să dea ajutor dacă s-ar fi împotrivit echipajul...

Panait Lalachi ieşi nedumerit în faţa oaspeţilor.

— Cine sînteţi? Ce vreţi?

— Serviciul sanitar! Am venit să deratizăm vasul!

Se împotrivi, începu să urle, să dea cu pumnii, spumegînd ca turbaţii — era gata de plecare, avea toate actele... Îl luară de piept şi-i făcură vînt pe schelă, unde aşteptau ceilalţi; echipajul fu debarcat îndată.

— Staţi acolo, că altfel vă afumăm ca pe şoareci!

Şi fumegătoarele, aprinse în cală de moş Dorobanţii, începură să-şi împrăştie otrava prin toate ungherele barcazului; dar nu era otravă, cum putea să se creadă, ci rumeguş ud, cu puţin gaz şi puţină smoală. Panait Lalachi, în şuba cenuşie, stătea ţeapăn pe chei — nu-i mişcau decît sprîncenele şi falca, dezarticulată, clămpănind, în timp ce ochii aruncau priviri ucigătoare oamenilor din echipaj, strînşi toţi laolaltă. Nevasta, cu părul cărunt semănînd cu cenuşa răvăşită de vînt, cu ochii mici, sticloşi, cu nasul arcuit, cu buzele strînse, hidoasă în tot ceea ce poate odată avusese frumos şi femeiesc, părea şi mai fioroasă decît bărbatul. Oamenii din echipaj nu scoteau o vorbă, stăteau nemişcaţi, dar se topeau, li se arcuia spinarea de groază... Pînă ce bătrînul bucătar, fostul lumînărar la biserica grecească, se prăbuşi în genunchi, tremurînd, cu mîinile împreunate pe piept şi strigă — un strigăt pe care Firicel îl mai avea în ureche şi-n clipa aceasta, amestecat cu icniturile maistrului Golgota şi cu sunetele viorii de peste noapte:

— Nu vă faceţi păcat! Sînt în tancul de motorină! Scoateţi-i de acolo, că se asfixiază!

Cocoş nu avusese halucinaţii, şi vioara auzită de Firicel nu fusese o închipuire: după ce stătuseră ascunşi douăzeci şi patru de ore la Panait Lalachi, noaptea următoare soţii Marchidan se furişaseră prin oraş şi se îmbarcaseră, la o oră cînd credeau că n-o să-i vadă nimeni — şi nici nu-i văzuse altcineva decît Cocoş, cu totul din întîmplare.

Ziua stăteau ascunşi în rezervorul de fier, cu ştiinţa întregului echipaj. Rezervorul avea pereţi dubli, făcuţi în alte scopuri, nu pentru adăpostirea fugarilor; spaţiul dintre ei era plin cu motorină, ca să nu sune a gol, iar compartimentul interior se închidea cu capac prins în şuruburi — nimănui nu i-ar fi dat prin gînd să-l deschidă... Noaptea îi scoteau, să respire, în magazie.

Aşa stăteau de aproape două luni, murdari, ţepeni de frig, orbiţi, sufocaţi; femeia avea crize de nebunie, îşi smulgea părul, îşi dădea cu pumnii în cap; se liniştea numai noaptea, la sunetele viorii — şi Marchidan cînta în surdină, ore în şir, cu degetele îngheţate, aşezat pe un sac cu cartofi, în mijlocul magaziei, lîngă o sobiţă cu gaz, înconjurat de oamenii din echipaj; bătrînul lumînărar se închina şi făcea mătănii...

Pe femeie o găsiră legată şi cu cîrpe în gură, fiindcă altfel scotea strigăte care se puteau auzi pînă la chei, pe unde treceau oameni şi patrulau grănicerii. Cînd văzu lumina zilei, se trînti la pămînt şi începu să plîngă, tăvălindu-se prin zloată. Bărbatul venea după dînsa, ţinînd cutia viorii în braţe. Femeia striga:

— Trăiesc!... Uite cerul, uite Dunărea! Şi mama mă crede moartă!

Un zîmbet rătăcit se vedea pe chipul lui Marchidan.

— Sîntem morţi!... Înţelege şi împacă-te!

Nimeni din cei care îl cunoşteau n-ar fi bănuit că în ochii lui inexpresivi şi fără culoare, ca apa, s-ar fi putut citi vreodată atîta deznădejde omenească.

Îi duseră în biroul magaziei — nu era lume prin preajmă, nu se manipulau mărfuri, fiindcă nu se reluase încă navigaţia. Femeia adormi îndată ce o întinseră pe patul magazionerului; dormea, prăbuşită pe salteaua de paie, tare şi gloduroasă, şi întreg trupul ei, atît de firav, era chinuit de spasmuri.

Marchidan şedea pe un scaun, lîngă fereastră, cu vioara în braţe. Aşa îl găsi Donos, care veni mai tîrziu; ieşiră toţi, nu mai rămase înăuntru decît Firicel, obosit, cu ochii duşi în fundul capului.

Inginerul era acum liniştit, împăcat cu el însuşi, după luni întregi de frămîntări, pe chipul lui se citea poate chiar o anumită satisfacţie, ciudată şi inexplicabilă. Văzîndu-l pe Donos, avu o mişcare de teamă, dar pe urmă se linişti iarăşi, şi în ochi îi licări o lumină nouă, deşi puţin bolnavă, gălbuie şi tremurată.

— Tovarăşe Donos, zise, cu mîinile pe vioară, a trecut Crăciunul şi nu m-am spovedit după datina creştinească... Vreau să spun tot ce mă apasă... Dar nu aştept iertarea păcatelor...

Şi Marchidan, cu vioara în braţe, ca un simbol intraductibil în clipa aceasta, îşi povesti viaţa, fără emoţie, cu vocea albă şi străină, ca şi cînd ar fi fost mort într-adevăr şi o povestea cuiva de pe lumea cealaltă: clovn la circ în 1935, la şaisprezece ani, fugit de acasă...

— Tatăl meu adevărat e mort din 1927. Mama s-a remăritat, tatăl meu vitreg era crupier la Cazinoul din Sinaia...

— Îţi făcea necazuri?

— Nu are importanţă; am fugit de acasă...

Măturător la Ford, în Floreasca, ajutor de şofer pe camion, fochist la uzina electrică din Călăraşi, achizitor al Societăţii de Asigurări Dacia, cantaragiu la fabrica de uleiuri a lui Panait Lalachi...

— Cînd am intrat la el, nu ştiam că îl cunoscuse pe tata; m-a ajutat să merg la şcoală, din bunătate...

— Nu cred că din bunătate!

— Nu ştiu, nu m-am gîndit niciodată!

— Ai prilejul să te gîndeşti de astăzi înainte; la el, şi la alţii. Orice-ar fi făcut, oriunde te-ar fi dus, ar fi rămas stăpînul, şi dumneata ai fi muncit pentru el.

Marchidan îşi lăsă capul pe umăr şi zise, uşor încălzit, prima intonaţie mai vibrantă:

— Vioara... El mi-a cumpărat-o!... El m-a cununat...

— Nevasta dumitale este din Timişoara?

— Da...

O cunoscuse în anii cînd urma Şcoala Politehnică, student sărac, cu haine cam ponosite, nu prea înzestrat să placă femeilor. Fată frumoasă, dar ocolită — şi fără zestre, şi şchioapă: ostiomielită la femurul stîng, cu coapsa măcelărită de operaţii — şi nici măcar vindecată. El stătea în gazdă la familia ei, cînta din vioară, învăţa, nu bătea străzile şi localurile ca mulţi din ceilalţi. Ea venea în cameră, să-l asculte, şedea pe scaun, lîngă uşă, cuminte şi sfioasă; îi zîmbea... Şi o luase de nevastă în anul cînd termina şcoala, şi apoi muncise, şi se luptase din răsputeri s-o poată îngriji, s-o facă sănătoasă... Dar astăzi femeia îi era străină, şi-o scosese din suflet, o ura, fiindcă din cauza ei îşi nenorocise viaţa.

— De ce? întrebă Donos. Fiindcă te-a urmat, ţi-a dat prilejul să ai un cămin, ţi-a fost credincioasă şi n-a pregetat să te urmeze chiar în aventura asta nenorocită, care i-a zdruncinat şi mai rău sănătatea?

Inginerul clătină din cap.

— Sănătatea mea e mai zdruncinată. Dacă n-ar fi fost ea, n-aş fi luat...

În 1945, cînd era iarna aceea grea şi lipseau toate, şi leul îşi pierdea valoarea de la o zi la alta, nevasta se afla în spital — încă o operaţie. El nu mai putea să se descurce cu leafa... Şi atunci a venit maistrul Golgota, ca un arhanghel, cu un teanc de bani, şi i-a spus: „Ia-i!“ — „De unde?“ — „De la domnul inginer Baciu!“ — „Dar de ce?“ — „Ca să-ţi îngrijeşti nevasta. Iscăleşte colea o chitanţă!“...

O sută de mii de lei; leafa era douăzeci şi cinci, un sfert cît gratificaţia. I-a mai dat în două rînduri sume mai mari, scădea banul: cinci sute de mii la Paşti, două milioane în august— contra chitanţă. Dar chitanţele nu erau în buzunarul inginerului Baciu, nici la contabilitate — le ţinea maistrul, avea banii pe mînă şi îi împărţea cum socotea el nimerit, la unii, la alţii.

— Pînă în 1948 nu mi-a spus nimic. După naţionalizare a început să fiarbă; mă căuta seara acasă, era furios, se aşteptase să fie numit directorul şantierului... Nu ştiam ce vrea, dar îmi era teamă, într-o zi mi-a spus : „Ai la mine nişte chitanţe!“

Din ziua aceea, Marchidan a început să-şi piardă capul; tremura noaptea, ziua muncea din răsputeri, să uite, să-şi plătească greşeala.

— Nu mi-a spus de la început gîndul, deschis. Abia în august, cînd a văzut că se pun şlepurile pe cală, am aflat ce plănuieşte: „Ascultă aici, astea n-au să fie niciodată gata!“ Mai tîrziu mi-a cerut să încurc numerotarea şabloanelor...

Era ziua cînd inginerul fugise din şantier şi se ascunsese în curtea fabricii de ciment, jos, la Dunăre, între grămezile de piatră.

— Am vrut să mă înec...

Ridică ochii, plini de panica renăscută a acelor ore groaznice.

— N-am avut curaj, tovarăşe Donos! Ar fi fost mai bine!

— De ce n-ai spus nimănui? De ce n-ai venit la mine?

— Am încercat, în cîteva rînduri; n-am avut curaj...

Îşi lăsă ochii în jos şi mărturisi, obosit, stors, străin de noţiunea ruşinii:

— Sînt un om fricos!...

— Ai schimbat numerotarea şabloanelor?

— Nu!

— Ce te-a oprit?

— Frica. M-am gîndit că dacă într-o zi se află, mă omoară muncitorii!

— Muncitorii nu sînt ucigaşi! Dar de ura lor n-ai fi scăpat nici dacă fugeai la capătul lumii. Cine a încurcat numărătoarea şabloanelor?

— Maistrul Golgota!

— Şi ai tăcut!... Spune mai departe!

Furia maistrului Golgota creştea pe măsură ce se adăugau table la şlepurile de pe cală. Spunea: „Ori o să fiu eu mai mare, ori arunc şantierul pe Dunăre!“ Cînd au început ploile, l-a pus pe Patraulea, paznic de noapte pe cală, să astupe drenurile cu pămînt, ca apa să se infiltreze prin crăpături; dimineaţa le îndrepta, să nu se bage de seamă. Cu ce preţ făcea paznicul această ticăloşie? Golgota îl înfierbînta cu minciuni, cu făgăduieli — omul n-avea nici cap prea bun, nici tărie de inimă. I-a dat şi bani în cîteva rînduri, cîte zece mii de lei, uşor să prostească pe unul căruia nu-i ajungea leafa pentru băutură...

— De unde avea maistrul Golgota atîţia bani?

Prima oară pe chipul inginerului se citi ezitarea, care nu scăpă privirii lui Donos.

— Nu ascunde nimic!

— Nu ascund; acum e totuna: îi aducea doamna Năsturaş; venea de la Bucureşti!

— Doamna Năsturaş?! De unde ştii? Îţi dai seama ce gravă e afirmaţia dumitale?

— Da!... Mi-am dat seama de-atunci... Am înţeles că mă fac complice... Mă ţinea în mînă...

Doamna Năsturaş îşi vindea bijuteriile şi-i aducea bani lui Golgota, ca să-i păzească averea. Zicea că bărbatul o să fie scos de la închisoare şi-o să i se dea înapoi şantierul...

„Oare pot să fie oameni atît de proşti ca să nu înţeleagă ce se întîmplă cu lumea? se întreba Donos. Nu, nu sînt proşti, ci orbiţi, şi orbiţi au să rămînă pînă şi-or da ultima răsuflare!“

Maistrul Golgota lua banii, săruta mîna, dădea asigurări de devotament şi supunere, apoi rînjea, făcînd cu ochiul, şiret şi sigur pe sine: „De păzit îl păzesc, dar nu pentru el, ci pentru mine, că nu el, ci eu am stat aici, să mă lupt cu tîlharii! Ţine-te pe lîngă mine, dragă Iani, fă ce-ţi spun şi-o să ai de pe urma mea pîine bună!...“

— Mi-am pus în gînd să fug, încă din toamnă, tovarăşe Donos. Naşul mi-a făgăduit că o să-mi facă un rost, afară; cu meseria de inginer, spunea, găseşti de lucru oriunde. Aşteptam primăvara... Dar cînd maistrul Golgota a venit cu doamna Năsturaş la mine...

N-a putut să-i dea afară şi a fost martor la toată convorbirea.

— Ştii că tăcerea dumitale se cheamă tăinuire?

— Ştiu! N-am avut curaj să spun. Mi s-a părut mai uşor să mă arunc în Dunăre. Noaptea următoare am fugit de acasă; eram hotărîţi, şi eu, şi Cornelia, să ne punem capăt zilelor...

— Vrei să spui că n-a fost de la început o înscenare?

— N-a fost!... Adică... nu mai ştiu nimic! Aşa aveam de gînd cînd am lăsat scrisorile... Dar de ce-am luat vioara cu mine?... Am mers, şi nu ştiam ce-o să fie... Cînd am dezlegat barca, nevastă-mea a început să plîngă; era frig, apa rece... N-am avut curaj, tovarăşe Donos!...

— Da... Şi-aţi stat ascunşi... Îmi închipui cît de grea a fost aşteptarea! Ce te gîndeai să faci?

— Nu ştiu; să dispar, să se uite de mine...

— Păcat! zise Donos, stăpînindu-şi o anumită pornire. Dacă veneai să mărturiseşti, noi ţi-am fi dat o pedeapsă mult mai blîndă decît expatrierea!

— Sînt vinovat!... Oricare o fi pedeapsa, acum tot e mai bine!

Pe geam se vedea Dunărea, miloasă, curgînd înspumată la vale. Femeia gemu prin somn; inginerul se uita în jos, fără să vadă nimic, cu ochii în cutia viorii.

— Ionică!

— Da, tovarăşe Donos.

— Ea trebuie dusă la spital; telefonează să vină o ambulanţă.

Cînd Firicel se întoarse, după cîteva minute, Donos şedea în acelaşi loc şi-n aceeaşi tăcere pe care tînărul tîmplar o lăsase în clipa plecării.

— Nu ştiu cum pedepsesc legile această greşeală, vorbi Donos după altă tăcere. Se va avea în vedere mărturisirea dumitale; păcat că n-a venit mai devreme...

Inginerul întrebă, cu sfială:

— După... după aceea, am... să mă întorc la şantier?

— Nu!...

Aceasta fusese relatarea lui Marchidan; la îndemnul lui Donos, el o repetă în faţa muncitorilor:

— Maistrul Golgota urmărea să compromită conducerea şantierului. Spunea că dacă peste tot s-ar face la fel, ar fi chemaţi înapoi patronii.

Acuzaţia lui, pe care furia maistrului o confirma, făcînd inutilă altă dovadă sau mărturie, dădu naştere, după cîteva momente de împietrire, unei explozii de revoltă, de indignare, de furie, un amestec de huiduieli, şuierături şi strigăte. Sute de braţe se roteau ameninţătoare în aer. De teamă ca muncitorii să nu se repeadă asupra tribunei, Donos ieşi în faţă şi ridică amîndouă mîinile, încercînd să acopere cu glasul lui vociferarea mulţimii:

— Tovarăşi!...

Tumultul se linişti anevoie — se mai auzeau strigăte nestăpînite, ici-colo:

— Afară!... La puşcărie!...

— Plec singur! răcni maistrul Golgota deodată, cu o îndrăzneală care nu dovedea curaj, ci aroganţă şi nesimţire, poate pe treapta din faţa nebuniei.

Se smulse din strînsoare şi veni pînă în marginea tribunei. Mişcările lui erau acum liniştite, nu mai ameninţa cu pumnii pe nimeni, doar în ochii roşii, rătăciţi, îi scînteia ura. După un moment de descumpănire, Firicel vru să se repeadă la el; nu-şi dădea seama cum îi scăpase din mînă. Donos îi făcu un semn:

— Lasă-l!

Maistrul Golgota îşi plimbă privirile peste oameni — părea fără judecată, nu vedea o mie de capete, ci numai unul, cît toată hala, şi se adresă aceluia, ameninţînd cu pumnul:

— Plec, nu mai urlaţi ca nebunii! N-am nevoie de şantierul vostru, n-am nevoie de voi; spălaţi-vă pe cap fără mine!

Ultimele strigăte încetară, înăbuşite în stupoare şi nedumerire; îndrăzneala lui depăşea închipuirea.

— Şi ce credeţi că o să cîştigaţi dacă aţi sărit pe mine? răcni el, plimbîndu-şi privirile furioase pe deasupra oamenilor. Degeaba vă spetiţi! Şlepurile tot n-au să fie gata pînă la primăvară!...

Era de neînţeles cum de nu se repezea nimeni să-i astupe gura; poate credeau c-a înnebunit, că nu mai ştie ce spune. De altfel, ieşirea aceasta dementă fusese fulgerătoare, nu lăsase nimănui timp de dezmeticire. Numai Donos, care era alături, îl asculta liniştit; ai fi zis că prevăzuse şi aşteptase izbucnirea, ca făcînd parte din ordinea de zi a adunării. Şi dacă maistrul Golgota ar fi continuat încă mult timp să urle, părea decis să-i lase slobodă gura, să-l asculte pînă la urmă, socotind că învinuitul îşi desăvîrşea singur actul de acuzare.

Matei însă, alt temperament, izbucni primul, o clipă înainte de a izbucni toată hala:

— L-aţi auzit? Acum ajunge, şi-a dat arama pe faţă! Cred că nu mai e nevoie de nici o lămurire!

Muncitorii se unduiră, începutul unei mişcări care putea să-i prăvălească peste tribună; în momentul următor, maistrul Golgota putea să fie prefăcut în fărîme. Dar el mai avu timp pentru o ultimă izbucnire. Ochii roşii şi rătăciţi se opriră asupra lui Matei, cel mai mare duşman, după Donos, cel care îi mîncase zilele şi-l adusese în starea disperată de astă-seară. Nu putuse să-l dărîme — nu-i rămînea decît să-l insulte, să-l acopere cu venin, într-o ultimă şi furibundă explozie de ură:

— Vezi-ţi de păcatele tale, puşlama de vapor, vîntură-lume! Asmuţi oamenii pe mine, fiindcă nu i-am asmuţit eu la vreme! Ai adus în şantier curva oraşului şi trăieşti cu ea în văzul muncitorilor!...

Aceste cuvinte, împroşcate dintr-o singură răsuflare, izbiră atît de neaşteptat timpanele, încît se făcu tăcere. Nimeni nu mişca, nu spunea o vorbă, încremenise toată lumea, paralizată de brutalitatea insultei, de ferocitatea urii. Cîţiva rînjiră... Firicel păli, vru să ridice pumnii, dar nu avu putere; se uită spre colţul unde o văzuse pe Ana Odeta mai devreme. Era în acelaşi loc, cu obrazul alb şi mort, ca petalele florilor de hîrtie; nu vedea pe nimeni, nu simţea nimic decît bătăile inimii, rare, aspre, precise şi dure, trezind în ea o umilinţă şi o ruşine amplificate de o mie de ori, prin prezenţa celor o mie de martori care-i erau şi judecătorii. Indiferent prin a cui gură, acuzaţia fusese rostită — şi-n umilinţa ei, în suflet i se trezeau atîta revoltă şi atîta trufie, încît nu mai vroia nici să se apere, nici să aştepte cruţare...

Matei, mai izbit decît ea şi decît oricine, îşi strîngea pumnii, incapabil de alt gest, neînţelegînd nici el cum de stătea astfel, în loc să se arunce în gîtul lui Golgota şi să-l sugrume. Doar Donos, din acea mie de oameni, făcu o mişcare, împotriva regulilor şi împotriva firii lui stăpînite: ridică mîna... Tocmai atunci, un muncitor, venit în goană de jos, de pe cală, se năpusti pe uşa de fier din colţul halei şi strigă, speriat, în spatele oamenilor:

— Tovarăşi!...

Capetele se întoarseră: era un strigăt de alarmă. Omul se stăpîni, înţelese, prea tîrziu, că nu trebuie să sperie lumea, îşi făcu loc spre

tribună şi zise, gîfîind, uitîndu-se cînd la Matei, cînd la Dutchievici, cînd la Ilie Conţu, care întîmplător erau împreună:

— Tovarăşe inginer... Tovarăşe director... Veniţi fuga!... Şlepul nr. 3 se înclină!

Primul care se repezi afară fu Firicel, cu firea iute a tînărului. Deşi nu auziseră decît cei din faţă, alarma trecu fulgerător din gură în gură. Oamenii se năpustiră spre ieşire, uriaşele uşi rulante se traseră în lături, hala se goli din această năvală inutilă; nu era nevoie de două mii de braţe, de două mii de umeri, dar fiecare vroia să ajungă acolo, de parcă ar fi putut opri înclinarea şlepului cu braţele lor, şi cu umerii.

— Staţi pe loc! striga Donos.

Nu-l auzi nimeni. Doar Ana Odeta stătea nemişcată, izbită de muncitorii care treceau pe lîngă ea, în talazuri, îmbulzindu-se să iasă, vrînd s-o ia unii înaintea altora, în aceeaşi năvală instinctivă, şi pentru fiecare din ei legitimă. Maistrul Golgota, rămas la tribună, n-o văzu, nu-l văzu nici pe Marchidan, singurii în hala golită de lume. Se uită rătăcit de jur împrejur şi parcă abia acum începea să-şi dea seama ce se întîmplase cu sine; în privirea lui se răspîndi groaza, cu sclipiri negre, ca de cărbune; numai după cîteva clipe descoperi liniştea din jur — nu-l păzea nimeni. Se răsuci, adus de umeri, disimulîndu-şi fără voie statura, se aruncă jos, cu alte mişcări decît cele fireşti omului, scoţînd din gît chiţcăituri de şobolan încolţit, şi dispăru pe mica uşă din fundul halei...

Toate acestea se împliniră cu o mare repeziciune şi fără o intenţie prestabilită, deci fără gînd şi fără raţiune; dacă îşi pierduse judecata treptat în lunile din urmă, fără să se bage de seamă, astăzi în mintea lui se produsese o prăbuşire, desăvîrşită cînd văzuse că se ridică împotriva lui toţi muncitorii. Ajuns afară, sub bolta înstelată a cerului, în creier i se făcu puţină lumină, destulă spre a înţelege că îl aşteaptă judecata şi închisoarea. Nu-i rămînea de făcut altceva decît să fugă, în deltă, în munţi, să caute undeva un drum ca sa scape în lume. Picioarele îl duceau spre acel loc al salvării, fără ca mintea să le spună unde l-ar putea găsi — era o neînţelegere între trupul lui şi creier.

Instinctul îl duse din prima clipă către întuneric, ferindu-l să se arate la lumină şi în calea oamenilor; nu putea să iasă pe poartă: trebuia să sară gardul şi să piară în pădure. În drum, mîinile luară de jos o cazma — abia mai tîrziu mintea fumurie lămuri această mişcare, şi chipul fugarului se descompuse de spaimă: era dator să se apere, să lovească din răsputeri la nevoie, dar cum să înfrunte o mie de oameni, pe care parcă îi auzea venindu-i pe urmă?

Aşa ajunse maistrul Golgota la gard — îl sări, besmetic, sfîşiindu-şi hainele şi pielea în ghimpii de sîrmă — apoi umbra i se pierdu în pădure...

În urma lui, cele două fiinţe rămase în hală stăteau nemişcate, continuînd să se simtă stinghere şi inutile.

Marchidan, într-un colţ al tribunei, pierdut în şuba prea mare, tras la faţă, alb, abia răsuflînd, se uita halucinat pe uşile largi, dincolo de care se vedeau muncitorii forfotind pe cala luminată ca ziua. Nu îndrăznea să se mişte, deşi nu-l păzea nimeni; ar fi vrut să alerge afară, nu ca să fugă de oameni, ci spre a-şi oferi ajutorul, dar aştepta o încuviinţare — să-şi aducă aminte cineva de el şi să-l cheme. Treceau minutele, nu venea nimeni. Şi aşa rămase, îndurînd cu resemnare această pedeapsă a părăsirii...

În faţa lui, singură pe lespezile reci şi goale, Ana Odeta şovăi mult pînă să facă prima mişcare. Simţea forfota de afară, auzea strigătele muncitorilor, s-ar fi dus între ei, oricît de mic îi putea fi ajutorul... Apucă alt drum, după ce-şi învinse nehotărîrea: ieşi şi se îndreptă spre gardul de sîrmă. Nu ştia unde va merge de mîine, dar îşi dădea seama că este silită să-şi caute un alt loc în lume, undeva în părţile de sus ale Dunării, să-şi înceapă viaţa de la cap, neajutată şi neştiută de nimeni...

Se strecură printre sîrme, nu privi salcia sub care îşi lăsa barca pe vară, îşi căută poteca de toate zilele; trosnetele vreascurilor călcate în picioare acopereau murmurul Dunării şi foşnetul nocturn al pădurii. Printre ramurile desfrunzite se vedea cerul, plin de stele, trimiţînd jos o lumină vagă, albăstruie, destulă spre a se desluşi drumul. Aproape de gîrla Silvana, în locul unde ghereta motopompei punea o pată geometrică, precisă, stridentă pe fundalul estompat al decorului, Ana Odeta se opri deodată, cu pumnii la gură. Un trup omenesc, prăbuşit în potecă, îi tăia calea.

★

Cîteva zile mai tîrziu, în infirmeria închisorii, cînd putu să răspundă la cercetări, maistrul Golgota declară că nu ştie limpede cum se petrecuseră faptele, dar că în mintea lui nu fusese gîndul crimei... De altfel, victima, paznic de noapte la zăgazul gîrlei Silvana, îşi veni în simţiri după două ore; lovitura de cazma, amortizată de căciulă, nu provocase nici fractură, nici rană, ci numai comoţia cerebrală, care-l făcuse să cadă, fără un gest de apărare şi înainte de a putea scoate un strigăt ca să dea alarma.

În seara aceea, moş Hîncu Gheorghe, om de cincizeci şi nouă de ani, îşi luă postul în primire la ceasul şapte, pe întuneric, la timpul cînd întreg personalul şantierului era adunat în cazangerie, unde intrase şi el şi zăbovise cam o jumătate de oră. Avea însărcinarea să supravegheze zăgazul care închidea gîrla Silvana, iar din astă-seară i se mai dăduse în grijă şi digul nou construit, pe partea lui din pădure.

Îşi făcea a doua oară rondul, cercetînd taluzul cu felinarul în mînă, cînd din josul Dunării se ivi o umbră, orbecăind prin pădure şi mergînd drept înspre gîrlă. Nu ştia cine poate fi acea matahală şi nici nu-i atribuia gînduri rele, dar socoti că, dacă nu-l opreşte, o să cadă în albia secată, împotmolindu-se în mîlul moale care ajungea pînă la şalele omului.

— Stai! strigă, ridicînd felinarul.

Lumina se răsfrînse în ochiurile de apă rămase din loc în loc pe fundul gîrlei. După cum mărturisi mai tîrziu agresorul, în spaima lui, acele lumini i se părură zeci de felinare, oameni puşi să-l întîmpine şi să-i taie drumul. Între timp, paznicul, nedumerit, îi venea în întîmpinare şi, o dată cu mişcarea lui, se agitau toate felinarele. Fără să judece şi fără să ştie care ar mai putea să-i fie scăparea, maistrul Golgota lovi din răsputeri cu cazmaua. Felinarul căzu jos, se stinse, şi o dată cu el se stinseră toate luminile din pădure...

Mai departe, mărturisirea apărea foarte neclară; după părerea judecătorului de instrucţie, maistrul simula nebunia, dar poate într-adevăr raţiunea îl părăsise la un moment dat, în seara aceea.

— Ce-ai făcut după ce-ai lovit în paznic?

— Am fugit.

— Aveai cazmaua în mînă?

— Da... Nu... Cazmaua? Nu ştiu.

— Pînă unde ai mers?

— Pînă pe lumea cealaltă...

— Cum era pe lumea cealaltă? Ia gîndeşte-te bine! Nu te-ai oprit pe zăgaz?

— Nu ştiu!

— N-ai încercat să sapi malul?

— Malul? De ce să-l sap?

— Ca să năvălească apa în gîrlă.

— Nu ştiu; nu ţin minte. Am fugit, am alunecat şi-am căzut în Dunăre...

Aici se oprea mărturisirea. Dar Ana Odeta îl văzuse, aplecat pe cazma, scurmînd pămîntul cu furie. Îngenunchease îngrozită lîngă bătrînul paznic, îl cunoştea, el îşi avea postul aici încă din toamnă, cînd fusese secată gîrla Silvana; seara, în drum spre casă, se oprea să-l întrebe de sănătate, apoi moş Hîncu o însoţea o sută de paşi, de-a lungul Dunării, înainte de a-i ura noapte bună. Îi purta prietenie bătrînul, o socotea vitează, dacă mergea singură noaptea prin pădure, oricum ar fi fost vremea. Acum ea îl credea mort, fără să înţeleagă pricina; nu-şi dădea seama că încă respiră. Un trismus violent al gurii făcea înspăimîntător chipul bătrînului. Ochii întredeschişi sticleau în lumina stelelor...

Stăpînindu-şi spaima, Ana Odeta se ridică şi căută cu ochii în întuneric stîlpul cu clopotul de alarmă...

★

După cîteva minute de panică, pe cală se făcuse ordine, cînd din pădure se auzi clopotul, vestind o altă primejdie, care putea fi mult mai grea decît prima. Un pîlc de oameni se repeziră într-acolo, cu lopeţi şi cazmale, ştiind ce înţeles avea acest fel de alarmă...

Cîţiva se întoarseră după un sfert de oră, aducîndu-l pe bătrînul paznic, în nesimţire. Alţii o sprijineau pe Ana Odeta, care, stăpînită încă de spaimă, abia putea să se mişte, tremurînd nervos, privind în neştire, parcă fără să vadă pe nimeni...

Maistrul Golgota izbutise să iasă singur din Dunăre, mai la vale, şi căzuse drept în mîinile celor porniţi pe mal, să-l caute; veniră şi cu el după o jumătate de oră. Altă primejdie nu mai era într-acolo...

Acum, pe cală se lucra calm şi metodic la salvarea şlepului care se înclinase. Rămăseseră vreo optzeci de oameni, restul fuseseră trimişi acasă; cea mai mare parte din ei munciseră, aproape fără întrerupere, două zile şi-o noapte...

Soseau vinciuri mari, de la calea ferată — de sus se aduceau tacheţi, să se restabilească poziţia patului de construcţie...

Dar fuseseră minute lungi de zăpăceală, mai toţi îşi pierduseră capul, nu ştiau dacă mai pot salva vasul, se uitau speriaţi la celelalte, cu teama că au să alunece toate; iar pe deasupra picase şi alarma cealaltă...

Prea multe încercări, una după alta! Forţa trupului se istoveşte, elanul se macină...

Aceşti oameni erau tineri în marea lor parte, şi şantierul încă mai tînăr decît fiecare. Sufletele fragede se leagă uşor între ele, cu o sudură trainică — sudura tehnică a unei asemenea întreprinderi, fără experienţă, fără tradiţie este mai anevoioasă...

Din cîţi ingineri avea şantierul, nici unul în afară de Dutchievici nu construise pînă azi vase; experienţa lor însemna doar cîteva luni de practică. Nimeni nu văzuse o cală dizlocată, un vas înclinat peste zece grade, în primejdie să alunece de pe tachelaje — îndoit la mijloc, făcînd o săgeată de zece centimetri, gata să se rupă de la jumătate.

Cei care ajunseră primii în faţa acestui dezastru rămaseră stane de piatră. Veniseră să ajute, dar îşi dădeau seama că nu aveau ce face: greşeala era mai veche — se ştia, disputa nu se terminase nici astăzi. Cei mai cu minte spuseseră de la început: vasele trebuie demontate, oricare ar fi paguba!

Matei îşi făcu loc cu greu printre oamenii care înconjurau şlepul, sute de muncitori, consternaţi, ţepeni, cu umerii aduşi, pămîntii la faţă.

— Ce staţi aşa?!

Nu răspunse nimeni. Matei simţea privirile muncitorilor în ceafă; era răspunzător de soarta lor şi de soarta vasului, şi trebuia să-l salveze, cu orice mijloace.

Maistrul Balotă venea, de-a lungul şlepului, inspectîndu-l, cu aceeaşi privire sfîrşită cu care mecanicul îşi inspectează locomotiva deraiată.

— Ce facem, moş Balotă?

Era cel mai bătrîn tehnician, lucrase treizeci de ani în şantierul naval de la Galaţi, după ce alţi douăzeci fusese cazangiu la calea ferată. Îşi muşcă posac mustaţa stufoasă, albă.

— O să se rupă.

Se stăpîni să nu-l apuce de piept şi să-l zgîlţîie, ca pe un rătăcit care dezertează; un şlep pierdut însemna zaua fărîmată care făcea să se destrame lanţul — viitorul şantierului zdruncinat şi sacrificiile zadarnice!

Întoarse capul spre Dunăre; digul îl împiedica s-o vadă. Spusese în glumă că dacă nu izbuteşte, se îneacă. Îi fu silă de el că putuse măcar să glumească...

În jur se strînseseră tehnicienii, inginerii, maiştrii, şefii echipelor care îşi pierdeau vasul; nu se luase nici o hotărîre, iar maistrul Balotă le explica, onest, că nici nu mai au ce să facă.

— Nu se poate! izbucni Matei, deodată.

Capetele se întoarseră spre el; maistrul Balotă ridică din umeri, cu o îngîndurare macabră.

— Tovarăşe director, scaleurile de la mijloc se lasă; fundul o să se rupă pînă mîine dimineaţă!

— Nu se poate! repetă Matei, mai încet, dar mai stăruitor de data aceasta.

Şi se uită în jur, căutînd pe rînd ochii fiecăruia, ca şi cum, neavînd puterea să-i convingă pe toţi în masă, încerca să le transmită încrederea unuia cîte unuia, în parte.

Donos răsări lîngă el, venind de la o extremitate a vasului. Văzuse şi el situaţia, aflase şi părerea maistrului Balotă, împărtăşită de toată lumea, în afară de cîţiva care propuneau să se încerce îndreptarea patului. Ideea era a tînărului inginer Mărăcine; o exprimase mai mult ca o întrebare adresată celor cu practică îndelungată.

— Ai făcut dumneata vreodată o asemenea operaţie?

Inginerul Mărăcine terminase Şcoala Politehnică vara trecută — a-i lua în consideraţie propunerea însemna să se piardă timpul degeaba, după părerea bătrînului maistru.

— Nu te pripi, tovarăşe Balotă! interveni Matei, cu vocea aspră. Vom face orice, chiar dacă nu s-a mai făcut altădată; numai că întîi trebuie să judecăm bine cu capul!

— Unde-i tovarăşul Dutchievici? întrebă Donos.

Bineînţeles, înainte de toate era nevoie de directorul tehnic, fiindcă el trebuia să hotărască. Dar acesta sosi cu o întîrziere inexplicabilă, şovăind — nu băgă nimeni de seamă cît se făcuse de palid. Matei îl întîmpină cu o enervare nedreaptă:

— Dar haide odată, tovarăşe Dutchievici!

Inginerul trecu pe lîngă el fără să răspundă şi parcă fără să-l vadă, făcîndu-şi loc printre oameni; privirile lui erau fixate asupra vasului. Aşa merse, tăcut şi palid, aplecîndu-se din cînd în cînd şi privind printre tachelaje. În unele locuri, fundul şlepului nu mai stătea pe scaleuri — trebuiau puse pene, îndată. Era prima măsură de luat — se întoarse şi o spuse calm, parcă fără să vadă neliniştea din ochii celorlalţi.

— La ce să mai punem pene, domnule inginer? întrebă maistrul Balotă, cu o voce arţăgoasă. E cum ai pune ventuze mortului, daţi-le dracului!

— Ne trebuie vinciuri şi tacheţi! continuă Dutchievici, fără să-l audă, fără să-l vadă. Să rămînă numai o sută de oameni, restul să plece acasă.

Făcea impresia că hotărîse toate măsurile care trebuiau luate.

— Ce credeţi că se poate face? îl întrebă Matei, venind mai aproape.

Abia acum văzu cît era Dutchievici de palid; o grimasă dureroasă îi crispa din cînd în cînd obrazul.

— Mărăcine crede că s-ar putea îndrepta patul, continuă Matei, privindu-l în faţă.

Dutchievici înclină din cap.

— Altceva nici nu ne e permis să facem!

— Credeţi că o să izbutim?

— Fără doar şi poate!

— Aţi mai întîlnit vreodată asemenea cazuri?

— Destule! Dar n-are absolut nici o importanţă!

Aceste cuvinte, rostite simplu, cu o linişte spectrală, avură darul să-i liniştească pe toţi ceilalţi...

Acum dispoziţiunile inginerului se executau repede, într-o ordine deplină, şi el le supraveghea în tăcere, stînd palid deoparte. Lucrul era simplu, lipsise numai curajul şi încrederea într-o manevră uşor de imaginat, dar pe care n-o mai executase nimeni pînă astăzi. Vasul avea să se îndrepte, ridicîndu-se cu vinciuri, cu pene, punîndu-se tacheţi dedesubt, adăugîndu-se scaleuri suplimentare.

— Şi dacă pămîntul are să cedeze din nou? întrebă Matei.

— E posibil! răspunse Dutchievici. Va trebui să fim atenţi în continuare. Trebuie supravegheată toată cala; s-ar putea să se mai lase şi-n alte locuri; desigur că s-a produs o infiltraţie. Trebuia mai cu seamă supravegheată zona de sud, pînă la cotul Silvana, pe unde se pot strecura apele. În clipa de faţă e singurul punct de unde poate să vină pericolul asupra calei. Restul s-a simplificat: Dunărea scade...

Se opri, parcă atent la ceva dinlăuntrul lui, trase aer în piept, încet, cu teamă.

— Ce aveţi? întrebă Matei, observîndu-i crisparea dureroasă.

— Bătrîneţea...

— Nu sînteţi bătrîn de loc! Şi-apoi, chiar dacă ar fi aşa, uneori şi bătrîneţea e bună... Mă refer la experienţa pe care-o aduc anii. Îmi pare rău că noi, ceştilalţi, sîntem aşa de tineri!

— Dacă-i vorba de experienţă, zise Dutchievici, cu glasul alb, împrejurările în care s-a lucrat aici au prilejuit o încercare aşa de completă, încît peste un an o să fiţi toţi destul de versaţi, ca să nu mai aveţi nevoie de mine.

Se linişti — efectul pastilei de trinitrină; luase cincizeci în ultimele două zile. Vru să zîmbească, nu izbuti, zîmbetul se deschise înlăuntrul lui, cu o nuanţă de melancolie.

O placă de bronz dreptunghiulară, nu mai mare decît palma: „Construit în Şantierul Naval Victoria — 1949“. Dutchievici o ţinea în mînă; n-avea mai mult de cinci sute de grame, dar greutatea ei i se părea enormă. Nu-i plăceau manifestările sentimentale, totuşi trebui să se supună: urcă scara de lemn, trecu peste parapet, păşi pe punte, şovăi; vreo sută de oameni erau strînşi roată, alţii veneau fuga, căţărîndu-se pe schele, pe cabluri, pe şpraiţuri, nechemaţi de nimeni — nu se vestise nimic, dar simţiseră pregătirile şi vroiau să fie de faţă la această ceremonie.

Dutchievici se opri sub puntea de comandă, care radia căldura unui blînd sfîrşit de aprilie. Ridică mîna stîngă şi potrivi placa pe peretele suprastructurii; simţi o durere ascuţită în claviculă. Cineva îi întinse şurubelniţa, o luă şi strînse pe rînd cele patru şuruburi cu capul rotund, de alamă. Se auziră aplauze; muncitorii nu puteau rămîne indiferenţi la acest act, împlinit în tăcere de zece ori pînă acuma. Era în ei o sete de solemnitate şi sărbătorire pe care n-o mai puteau stăpîni, cînd se fixa a unsprezecea carte de vizită a şantierului.

Cele zece şlepuri se lansaseră fără ceremonia tradiţională, la cîteva zile unul după altul, începînd din februarie, cu o grabă şi într-o încordare continuă, ca totul să fie gata înainte de creşterea Dunării.

După manifestările brutale de la început, urmate de neaşteptatul şi bizarul dezgheţ din decembrie, după lapoviţa şi ploile care umflaseră apele făcîndu-le să dea peste mal împotriva previziunilor, iarna se aşternuse din nou, de data aceasta temeinic, generoasă şi constantă în asprimea ei, aşa cum şi-o aminteau bătrînii.

Ninsese toată luna ianuarie, săptămîni în şir viscolul nu contenise — de unde puteau să vină şi unde să se ducă atîtea valuri de aer nu mai înţelegea nimeni, după cum era de neînţeles cîtă zăpadă putea să toarne cerul. Ningea în tot lungul Dunării, după cum anunţa meteorul, şi, în ciuda revărsării premature, se aşteptau revărsări şi mai mari primăvara.

Deocamdată apele scăzuseră şi se duceau posomorite, numai ele cenuşii în restul decorului alb de ninsoare. Pe urmă, iar începură să curgă sloiuri, goale acuma, se terminaseră călătorii, nu mai erau corbi migratori nicăierea, cine ştie pe unde îşi lepădau penele, zăpăciţi de revenirea iernii şi de haosul calendarului, socotind poate din vreme la cît să-şi mărească, primăvara viitoare, numărul ouălor.

În schimb, pe lespezile de gheaţă plutitoare se aşternea zăpada, schimbîndu-le relieful şi înfăţişarea, făcîndu-le să semene cu nişte

căpiţe de colilie, atîtea cîte nu s-ar fi găsit în toate stepele secetoase din lume. Uneori, după cîteva zile liniştite în care înălţimea lor ajungea enormă, viscolul le prindea la un cot al Dunării şi le scărmăna cu furie, de parcă ar fi jumulit miliarde de orătănii. Nemaiavînd unde să-i ducă pe un pămînt săturat de ninsoare, vîntul ridica fulgii înapoi, în văzduh, vrînd parcă să-i restituie cerului; zăpada nouă se lupta cu zăpada veche, cum se luptă lumile tinere cu lumile îmbătrînite, care nu vor să piară.

De la un timp, între urletele viscolului începură să se audă tunete surde şi grele; sloiurile se înmulţeau, nu mai aveau loc între maluri, începeau să se încaiere, să se ciocnească, încercînd să se fărîme, se îmbulzeau în faţa ostroavelor, încălecau unele peste altele cu scrîşnetul cremenei, într-un tumult care făcea să se zgîlţîie, nevăzută în înălţime, bolta cerului.

Mişcarea sloiurilor era tot mai anevoioasă, şi cu cît ele îşi găseau mai greu drumul, cu atît le creştea furia, cu atît devenea mai îndîrjită încăierarea, mai anarhic profilul, mai aspră scrîşnirea, mai îndelungi şi mai profunde tunetele, ca şi cînd gheaţa n-ar fi fost alcătuită dintr-o materie efemeră, ci ar fi făcut parte din rocile definitive ale solului, supuse unei strămutări geologice, unui cutremur prelung care urma să schimbe forma continentului şi a lumii.

Apoi veni ziua exacerbării, cînd pămîntul trebuia să se rupă în două; cîteva ceasuri, ţărmurile gemură şi tremurară, pînă ce deodată tumultul se stinse şi sloiurile se opriră, cu mişcarea greoaie şi legănată a vapoarelor împovărate care se lipesc de-a lungul cheiului. Cîteva spasmuri întîrziate şi inutile mai zgîlţîiră spinarea acestui animal crescut parcă în veacuri, apoi gheţurile încremeniră.

Ninse peste ele o săptămînă, zăpadă grea, aşchiată; un vînt statornic, fără rafale, o netezi, umplînd golurile — natura lucra de data aceasta calm şi cu chibzuială; două zile ieşi soarele, la prînz ninsorile se înmuiară, se tasară, iar gerul care urmă se rostogoli peste ele, netezindu-le sub apăsarea lui constantă şi egală. Faţa Dunării apăru albă, uniformă, scînteind în lumină, ca o autostradă polară.

Sub această carapace, fluviul amuţi, ai fi zis potolit pe vecie, şi o dată cu nemişcarea lui, încremeni întreagă natura.

Într-un asemenea decor, cum şi-l pot închipui astronomii pe faţa nevăzută a lunii, mişcarea oamenilor părea nefirească şi inutilă. La şantier se lucrase toate zilele, chiar atunci cînd viscolul arunca tone de zăpadă în spatele muncitorilor; nu mai foloseau la nimic uneori nici

paravanele, nici copertinele. Se montau tablele, pe orice vreme, iar în orele de răgaz ale gerului, cînd temperatura urca peste minus cinci grade, se băteau niturile, ramase în urmă. Fuseseră zile de nelinişte, de teamă, cînd se înzăpeziseră trenurile; nu mai venea fier, nu mai ştia nimeni de Cocoş, aflat la Reşiţa, fără să dea o veste — nu mai mergea nici telefonul.

Cinci tractoare cu şenile străbăteau oraşul în care parcă murise toată lumea, aduceau table pe remorci grele, împrumuturi obţinute în grabă de la celelalte şantiere. Dar nici tractoarele nu puteau să învingă nămeţii totdeauna — echipe de ajutor le însoţeau, lopeţile aruncau zăpada pe trotuarele invizibile, neumblate de nimeni, şi, metru cu metru, deschideau drumul.

De multe ori trecuse descurajarea peste oameni, cum trecuse într-o vreme stolul de corbi negri la vale. Ce vroia de la ei iarna, de-i încerca de atîta timp şi în atîtea feluri, fără să le arate cruţare?

Nu era greu să pătrundă îndoiala chiar în inimile cinstite, dar fără armură.

— Mînia cerului, măi fraţilor!

— Ia mai du-te dracului cu cerul tău, cobe! Lasă-l în grija astronomilor!

Cu asemenea răspunsuri, scăpate la mînie, nu puteai să lecuieşti îndoiala. Comuniştii se adunau seara, cîte un minut, cîte două, uneori zăboveau şi o oră, în sala cantinei — ca şi cînd nu le ajungea istoveala de peste ziuă. Strînşi pe lîngă sobele a căror căldură metalică, vie, le înmuia oasele îngheţate şi trezea în ei nevoia odihnei, a păcii, a somnului, a vieţii cumpănite şi line, mai greu de învins decît gerul, ei îşi făceau planul de lucru pentru zilele următoare; nu planul tehnic, aceasta era grija inginerilor, ci cum să susţină încrederea oamenilor...

Maistrul Golgota nu mai era, să bage zîzanie. Dar o comisie sindicală veni să cerceteze condiţiunile de lucru la Şantierul Victoria. Fără nici o duşmănie.

— Nu vrem să vă punem piedici; ştim care vă este angajamentul, v-am susţinut din toate puterile, rămînem alături de voi la orice nevoie, numai că, aşa nu se mai poate! Istoviţi oamenii!

Comisia propunea să nu se mai lucreze pe cală în zilele de viscol, cînd temperatura cobora dincolo de douăzeci de grade sub zero. Pe asemenea vreme, orice ajutor, orice mijloace de protecţie erau inutile.

— Oamenii noştri nu sînt domnişoare! În decembrie au lucrat la minus treizeci de grade, şi n-a pierit nici unul!

— Dumneata, tovarăşe director, cîte ore pe zi stai afară?

— Cît stau afară? izbucni Matei. Douăzeci şi patru de ore pe zi, tovarăşi! Mai mult; o sută de ore, nu le număr, două sute, cinci sute, mă împart în mii de fărîme!

Donos se apropie şi-l apăsă calm pe umăr, silindu-l să se aşeze şi să-şi înfrîneze furia. Dutchievici se uită la el cu o privire ciudată, în care se amestecau neliniştea, mila şi simpatia: beţia cifrelor, simptom de schizofrenie! Nu, îl cunoştea cum poate nu cunoscuse pe nimeni: era excedat, în unele clipe nu-şi mai putea stăpîni firea, dar izbucnirile lui nu erau semne de nebunie.

— O să hotărască tovarăşul Stoian! zise Matei la urmă.

Secretarul judeţenei putea să-şi asume multe răspunderi, dar nu pe aceasta; apelînd la el într-o asemenea situaţie însemna să calci principii fundamentale.

— Nu! se împotrivi Donos. Au să hotărască muncitorii!

Şi el muncea afară, la montajul motonavei, sus, unde, fără adăpostul malului, vîntul şi gerul bîntuiau mai cu furie. Îl ştiau toţi — şi cei proşti se mirau de stăruinţa lui, fiindcă prea uşor şi cu destule motive ar fi putut să aibă scutire.

Muncitorii se adunară de faţă cu delegaţii, Donos le aminti angajamentul luat astă-toamnă: nu vom întrerupe lucrul nici o zi, oricare ar fi vremea! Şi muncitorii răspunseră:

— Nu-l vom întrerupe! N-o să ne dăm învinşi tocmai la urmă!

Înfruntară mai departe gerul, care se întări după aceea, şi la sfîrşitul lui februarie şlepurile începură să fie lansate, unul cîte unul...

Numai că lucrurile pe pămînt nu se fac ca în basme; nu le fac zînele bune, ci oamenii, care n-au putere să săvîrşească miracole. Nu sufli asupra fierului, ca el să se îndoaie, să se îmbine — nu construieşti palate de cleştar, pe fundul mării, fermecătoare jocuri ale închipuirii, ci îl tai, îi dai forma cu ciocanul, îl găureşti cu bormaşina, îl ridici cu umerii, bucată cu bucată, trudnic, lăsîndu-ţi pe el aburii plămînului prefăcuţi în gheaţă, şi pielea de pe buricul degetelor — îţi sînt numai răni mîinile...

Într-o noapte, tîrziu, pe la unsprezece, cînd în oraşul îngheţat adormise de mult toată lumea, Donos venea împreună cu Matei de la judeţeană; fusese ultima încercare de a mai găsi ceva tablă pe la alte şantiere: inutil, nu mai avea nimeni! Era o săptămînă de cînd Cocoş anunţase că vagoanele sînt gata de plecare, pe urmă se înzăpezise linia...

Matei mergea posomorit în urma lui Donos; nu aveau loc pe pîrtie, să fie umăr lîngă umăr; nu circulau tramvaiele, încetase viscolul de cîteva zile, în schimb se înteţise gerul. Dar nu-l mai simţea, se deprinsese cu el, poate i-ar fi fost mai greu dacă venea un val de căldură.

— Donos, mi se pare că de data asta nu mai avem scăpare! zise deodată, descurajat brusc, pe la jumătatea drumului.

De săptămîni de zile nu mai cunoştea o seară de odihnă; dormea un ceas-două în birou, sau în odaia lui Donos.

Acesta nu răspunse — şi aştepta de la el un cuvînt de încurajare. Tăcerea lui îl făcu să continue:

— Şi chiar dacă am izbuti, de ce a trebuit să ne chinuim atîta, şi să chinuim oamenii? Ca să construim zece şlepuri?

— Da! răspunse Donos. Dar acele şlepuri nu sînt tablă goală! Ele au să însemne, mai tîrziu, o viaţă mai bună pentru zeci de mii, pentru sute de mii şi milioane de oameni — ştii şi tu foarte bine!... Şi nu-i numai atît... Nu construim numai vasele — construim şantierul care va rămîne aici pe vecie...

Se opri, se întoarse.

— Şi ne construim pe noi! Fiindcă, uite, n-avem destulă putere!

Tonul lui îl făcu pe Matei să-l învăluie într-o privire mirată şi iscoditoare.

— Ţi-ai pierdut şi tu curajul!

— Da, mi l-am pierdut!

Era o noapte înspăimîntător de geroasă — mijlocul lui ianuarie. Iar Donos adăugă:

— Important e să nu ştie nimeni!

„Da, să nu ştie nimeni! se gîndea Matei. Poate asta-i tăria care le rămîne învingătorilor, în momentele lor de slăbiciune!...“

La fereastră se vedea lumină; Cocoş sosise de o oră, fierbea ţuică şi frigea slănină. Matei răcni la el, fără stăpînire:

— Unde-ai întîrziat atîtea zile?

— La Bucureşti! răspunse Cocoş, adulmecînd mirosul slăninei. Am stat să-mi fac manichiura.

Era rebegit, murdar, nebărbierit de o săptămînă.

— Unde-s vagoanele?

— În gară.

— Tîlharule! exclamă Matei, cuprinzîndu-l în braţe şi sărutîndu-i amîndoi obrajii, ţepoşi şi îmbîcsiţi de fumul cărbunelui. Mă prăjeşti ca pe slănină!

Apoi se trînti în pat şi adormi în clipa următoare, fără voluptate, doborît ca de boală.

Cocoş se uită la el; o undă de duioşie îi trecu prin ochii mari şi negri, pe urmă se bosumflă şi bombăni, luînd farfuria cu slănină caldă:

— Mai bine! Ne rămîne numai nouă slănina, pe săturate! Hai de mănîncă, Petrache!

La ziuă, cînd vagoanele intrau pe poarta şantierului, Matei dormea încă, în aceeaşi poziţie în care căzuse, continuîndu-şi parcă nu somnul, ci boala. Dar Cocoş şi Donos, care îl cruţaseră, nu închiseseră ochii o clipă; trebuia deszăpezită linia de garaj, trebuiau mişcaţi impiegaţii în gară, locomotiva de manevră ţinută sub presiune...

Nu, spună oricine, şi nebunii, şi visătorii, lucrurile pe pămînt nu se fac sub puterea miracolului, ca în basme, ci sub puterea omului care uneori arată mai multă forţă în trup şi tărie în inimă decît i-a dat natura.

Fusese o muncă istovitoare, încordată şi continuă, o bătălie care multora le părea zadarnică şi absurdă. Ger, zăpadă şi viscol pe o cală care ameninţa să se surpe, nimicind în cîteva ore lucrul a sute de oameni. Şlepul înclinat fusese adus în poziţie după o trudă de patru zile. Bizară imagine; optzeci de oameni lucrau cu vinciurile, puneau dedesubt tacheţi şi pene, iar zece echipe de cazangii, căţăraţi deasupra, montau tablele punţii, ca nişte chirurgi care continuă să coase ţesuturile unui muribund, în timp ce alţii îi fac autopsia... Şi în faţa scepticilor, se petrecuse, în coordonate reale, miracolul învierii: construcţia încă neterminată rezistă la toate mişcările, la toate flexiunile, şi şlepul Nr. 3 fu lansat primul, în ziua de 26 februarie 1949, la numai o săptămînă după dezgheţ, înainte de a se fi terminat scurgerea sloiurilor. Zile în şir după aceea fu apărat cu cangile; o sută de muncitori, care lucraseră la montajul lui, se împărţiră în trei schimburi şi îl păziră, noaptea şi ziua.

Dezgheţul veni timpuriu primăvara aceea, ultimul capriciu al unei ierni care nu respectase nici tradiţia, nici previziunile — aspru, şiret, stupid şi înşelător dar al naturii. Capricioasă sau laşă, iarna fugi pe neaşteptate din faţa învingătorilor, derutîndu-i o ultimă dată, silindu-i să termine repede pregătirile de lansare.

Oreste, şeful lansator, sprijinitorul şi unealta inconştientă a lui Golgota, fusese exclus din partid; în aceeaşi zi, conducerea îl concedie din şantier, şi toţi socotiră că măsura luată era bună.

Dar acum se cerea un om care să organizeze şi să conducă lansarea şlepurilor în condiţiuni anormale şi nespus de grele. Dutchievici, consultat, propuse să fie adus înapoi Oreste.

— Îl vom aduce! zise Donos, după plecarea inginerului.

Lui Matei nu-i venea a crede.

— Să chemăm înapoi un om care ne-a arătat duşmănie? Şi-atunci cum rămîne cu teoria?

—Teoria cere să nu periclităm şlepurile la lansare, fiindcă sînt un bun al poporului şi-au muncit la ele sute de oameni. Restul socotelilor o să le facem pe urmă. Dar dacă e nevoie, pentru binele şantierului, îl aducem şi pe patriarh, şi pe papa de la Roma!

Iar după o pauză, Donos adăugă, întorcînd capul de la fereastră, locul lui obişnuit, de unde vedea curtea şantierului:

— Şi-apoi e un muncitor; nu ne poate fi duşman decît din prostie! E vina noastră că l-am lăsat în mrejele lui Golgota. Cheamă-l!

Oreste veni, arogant, cu un zîmbet batjocoritor pe figură şi nu vru să se angajeze altfel decît „cu bucata“. Cerea douăzeci de mii de lei pentru fiecare şlep, uitîndu-se în ochii lui Matei cu neruşinare.

Cu greu se stăpîni acesta să nu-l ia de piept şi să-l arunce afară.

— Dumneata ştii cît cîştigă pe lună un muncitor de la noi?

— Cîştigă fiecare cît poate şi cît merită.

— Crezi că eu sînt patron, ca să te tocmeşti cu mine?

— Nu mă tocmesc; am cerut; dacă vă convine plătiţi, dacă nu — sănătate bună!

— Ce-au să zică tovarăşii dumitale?

— Eu n-am tovarăşi aici! M-aţi dat afară!

— De aceea vrei să te răzbuni? Sau aştepţi să-ţi cerem iertare?

Lui Oreste directorul i se păru spăşit, în clipa cînd acesta strîngea mai tare pumnii, să nu se repeadă la el, să-l sugrume Nu fuseseră destule greutăţi, mai trebuia să îndure una, să rabde pe acest om care îi punea nervii la o atît de grea încercare.

— N-am de ce să mă răzbun, tovarăşe director; nu-i paguba mea că m-aţi dat afară. E răspundere, ştiţi doară!

Se întîmplă uneori să se producă avarii grave vaselor, în clipa lansării, dar în nici un caz Oreste n-ar fi avut cu ce plăti paguba — riscul rămînea tot al şantierului.

— Cu ce răspunzi dumneata dacă se întîmplă un accident?

— Cu numele meu! Pînă azi n-am păţit o asemenea ruşine; ştie toată Dunărea!

În glasul lui Oreste nu mai era aroganţă, ci mîndrie, şi, oricît ar fi fost de furios, Matei se uită la el cu un început de admiraţie pe care nu şi-o putea reţine. Avea în faţă un om stăpîn pe meserie, şi mai cu seamă conştient de aceea ce era în stare. Îl costa cam mult să cedeze, dar în clipa cînd înţelegerea fu încheiată, simţi că i se ia o piatră de pe inimă...

A doua zi digul începu să fie dărîmat, cala rămase liberă, pînă la Dunăre, se pregătiră săniile de lansare, şi şlepurile fură date la apă, pe rînd, fără stricăciune, chiar dacă multe inimi băteau speriate în clipa cînd Oreste făcea semn să se taie parîmele. Nouă oameni aşteptau, cu ochii la el, cu toporul în mînă — o secundă să fi întîrziat unul, şlepul pornea strîmb, se punea oblic pe sanie, intra în apă cu pupa, sau cu prova, curentul îl răsucea la vale, strîmbîndu-l sau rupîndu-i cusăturile...

Nu se făcuse sărbătoare, nu era vreme, şi nimeni n-avea linişte în faţa apelor care nu se liberaseră bine de sloiuri că şi începeau să se umfle, cu repeziciune. Sărbătoarea avea să se facă pentru toate zece odată, la urmă.

Iar astăzi, în ultima zi a lunii aprilie, era aproape gata şi corpul motonavei — al unsprezecelea vas care avea să părăsească şantierul...

Dutchievici rămase cu ochii pironiţi pe placa de bronz prinsă sub puntea de comandă, pe peretele metalic al suprastructurii. Tabla cenuşie, încă nevopsită, începu deodată să se încline, puntea se legănă — o nouă izbitură în inimă se răsfrînse, cu o durere sfîşietoare, peste claviculă, în umăr şi în braţ, pînă la încheietura mîinii. „Nu se poate! îşi zise, muşcîndu-şi buzele. Trebuie să mai rezist o jumătate de oră!“

Ridică braţul drept, încercînd să facă un gest de mulţumire; muncitorii îl aplaudau pe el, şi nu ştiau că în starea lui, freamătul, mişcarea din jur, zgomotul îi prăpădeau inima.

Era într-o sîmbătă, spre seară. Peste o jumătate de ceas suna sirena... Trebuia să mai reziste acea jumătate de oră, cu preţul de a nu se mai ridica niciodată, numai să-şi ascundă decăderea fizică, mai pudic decît şi-ar fi ascuns goliciunea.

— Gata, tovarăşi! strigă Matei, adresîndu-se muncitorilor.

Nu se aşteptase la această manifestaţie, nu chemase alţi oameni decît pe constructorii motonavei, fără solemnitate; dar aplauzele continuau, nu le putea opri nimeni. Se întoarse spre Ilie Conţu, care era lîngă el, cu o cutie de carton în mînă: insigne comandate la Bucureşti şi aduse de Cocoş, sosit abia de o oră. Prima din ele o prinse cu agrafa pe reverul hainei lui Dutchievici, sub butonieră: nu o decoraţie, nici o răsplată, ci o amintire, pentru cei care lucraseră direct şi în chip deosebit la construcţia vaselor. Era o mică placă de metal galben, cu emblema şantierului...

Trecu pe rînd la ceilalţi strînşi în jur, trasatori, cazangii, sudori, instalatori, lăcătuşi, mecanici, ştemuitori. Cu mîinile lor fusese ridicată motonava, de la prima tablă a chilei...

— Gata! Acum toată lumea la lucru! Azi nu e sărbătoare!

Muncitorii se risipiră; la fabrica de ciment suna sirena...

Matei merse cu Dutchievici pînă la scară; cînd să coboare, acesta se opri, cu mîna pe balustradă. Nu mai vedea nici cala, nici Dunărea; niciodată nu îl chinuise inima cu o durere atît de vie. „E ultima oară!“ îşi zise. Dar pe urmă se împotrivi slăbiciunii şi luă, pe furiş, încă o pastilă. Vorbi şi îşi auzi glasul ca venind din santină:

— Eu mai rămîn puţin, dacă îmi daţi voie...

Ar fi vrut să se descheie la gît, dar pînă acuma nu se arătase nimănui fără cravată. Matei îl vedea tulburat — credea că trece printr-o criză sentimentală; ar mai fi rămas cu el, dacă nu avea treabă. Seara trecută, după ce plecase toată lumea, venise pe cală, se aşezase pe un şcondru şi privise motonava pînă la apusul lunii. Avea să fie albă şi să se numească Albatros, aşa cum se gîndise din ziua cînd avusese anteproiectul în mînă; confrunta imaginea ei de-atunci, de pe hîrtie, cu cea reală, şi-ar fi stat aşa, pînă la ziuă, scăldat într-o fericire calmă, simţămîntul pe care nu ţi-l poate da decît prezenţa unei femei dăruită ţie pentru totdeauna, cu toate garanţiile unei inimi constante şi bune... Exista undeva o asemenea femeie?... Plecase de lîngă el, se închisese în sine. Nu o apărase de insulte, fusese de faţă şi nu scosese o vorbă cînd ar fi avut datoria să spună o mie; avea toată vina. De-atunci încercase zadarnic orice apropiere — bătuse de multe ori drumul pînă la locul de iernare, dar ea nu-i mai deschisese niciodată uşa cabinei. O cunoştea destul ca să înţeleagă că ea nu urmărea să se răzbune, sau să-şi facă altă viaţă şi alt nume, ci era rănită şi vroia să-şi lingă rănile în tăcere.

Trecuse prin faţa ei astăzi, săvîrşise încă o nedreptate — nu-i dăduse insigna; ar fi trebuit să i-o prindă el, deasupra sînului, şi-i fusese teamă să nu-i simtă, sub salopetă, căldura. Nu-i întîlnise privirile...

— Vă las singuri! zise, zîmbindu-i inginerului cu o complicitate subtilă.

Motonava era a lui şi-a tuturora, şi sentimentele pe care ea le provoca în sufletul fiecăruia nu puteau să stîrnească gelozia nimănui; erau uniţi printr-o dragoste colectivă, egală şi neinvidioasă pentru acest produs al minţii lor, şi-al mîinilor.

— Dacă vreţi, treceţi pe la birou, să bem un păhărel de coniac împreună! mai adăugă Matei de pe ultima treaptă a scării.

Dutchievici auzi, dar nu răspunse: nu mai băuse coniac dinaintea Crăciunului — îi era interzisă această desfătare străveche, care îi popula serile lungi de singurătate şi de tăcere.

„Acum haide, nu ne mai vede nimeni!“ îi spuse în gînd inimii, ca unei fiinţe cu identitate proprie, de parcă n-ar fi purtat-o cu sine, n-ar fi făcut parte, indestructibil, din mizerabila lui anatomie.

Totuşi inima nu vroia încă odihna, continua să bată şi să-l chinuie, trimiţîndu-i dureri surde spre claviculă şi-n umăr. Păşi pe tablele punţii legate cu sudură.

„Nu, n-au să se rupă!“ îşi zise, ca şi cum ar fi răspuns unui nou junghi al inimii.

Asemenea fel de construcţie abia îşi căuta metodele şi drumul; erau primii ani cînd se experimenta în ţară sudura la vapoare. Îndrăznise s-o folosească în acest mic şantier de la Dunăre, şi se găsise cineva să creadă în el şi să-şi însuşească îndrăzneala. Dar avea să ţină — degeaba îl chinuia inima!

Ajunse la prova, se rezemă cu spatele de parapet şi privi puntea, în toată lungimea, cu suprastructurile robuste, dar atît de armonios desenate încît păreau fragile. Soarele apunea în spate, făcînd să lucească alămurile. Muncitorii se îndreptau spre poartă în şiruri — a doua zi era duminică — pentru mulţi din ei prima zi de odihnă după o încordare care ţinuse din toamnă pînă acuma.

Nu-l vedea nimeni — Dutchievici se uită după ei, cu privirile înceţoşate, cum se îndepărtau, risipindu-se; ar fi vrut să-i ajungă din urmă, să le strîngă mîinile, acele mîini care dăduseră viaţă viselor lui puse pe hîrtie, să le mulţumească şi să-şi ia rămas bun pentru totdeauna.

Venise şi ziua lui de odihnă, era prea obosit, nu mai putea să reziste, şi în scepticismul pe care-l purta cu el de atîta vreme simţea mulţumirea neaşteptată că izbutise să se ţină pe picioare pînă la urmă. Rezistase, cu o tărie inexplicabilă, într-o tensiune continuă, împrăştiindu-şi răsuflarea greoaie şi bătăile inimii în toate punctele calei, înfruntînd umezeala, frigul, gerul şi mai cu seamă oboseala, cea mai mare primejdie în anghina pectorală, apărîndu-se cu trinitrină, ca să amîne infarctul care trebuia să vină. Venea acuma, îl simţea apropiindu-se ca o umbră, din spaţii, tot mai aproape, aterizînd şi păşind fără zgomot pe puntea cusută cu sudură...

O clipă se gîndi că o asemenea moarte, prevăzută şi aşteptată cu luciditatea cea mai deplină, era o sinucidere... Se scutură; sinucigaşii găsesc metode mai bune. Soldaţii care pornesc la atac ştiind c-au să moară nu se sinucid — îşi fac datoria...

Pe chipul lui, crispat pînă atunci, se aşternu o lumină clară; parcă se liniştea durerea din inimă. Simţi, trecător, gustul fericirii în care nu crezuse decît pînă la vîrstă cînd nu-i cunoştea numele. O simţea seara, după ce-şi termina lecţiile şi punea capul pe pernă, cu gîndul că îşi făcuse datoria zilei. Datoria zilei, datoria vieţii — singurul izvor al fericirii.

Viaţa lui singuratică, nenorocoasă şi sterilă devenea legitimă abia acuma — şi era fericit că rezistase, ca să-şi facă datoria.

★

Pe la ora unsprezece noaptea, ridicîndu-se de la birou, Matei văzu sticla de coniac pusă pe măsuţă, din vreme. Uitase de Dutchievici, dar se miră că el nu venise măcar să-i spună bună seara. La poartă află că nu plecase pînă la ora aceea. Îl căută pretutindeni, întîi intrigat, apoi cu teamă, cu o anumită presimţire care îl stăpînise obscur tot timpul, fără să-i dea importanţă; înfăţişarea lui Dutchievici, cînd se despărţiseră, era bizară...

Îl găsi pe puntea motonavei, la prova, inert, cu răsuflarea greoaie, cu ochii mari, nespus de vii şi de limpezi, privind luna.

— Ce s-a întîmplat?

Dutchievici răspunse în şoaptă, liniştit şi senin, mişcînd uşor buzele, ferindu-se de orice mişcare:

— Trebuia să mor astă-seară... Rămîne pe altădată.

— Dar ce aveţi? Ce vă doare?

— Nimic... Mi se pare că am făcut o călătorie în jurul lumii.

Căzuse pe spate, într-o mişcare prevăzută şi deliberată, fiindcă avusese timp să-şi smulgă cravata şi să se sprijine de vinciul ancorei, ca să nu se lovească. Apoi aşteptase, îndurînd durerea din inimă, chinul tiranic care venise din nou şi nu vroia să se sfîrşească. Era lucid şi aştepta moartea — şi pe urmă, cu aceeaşi luciditate, auzi motoarele pornind, glasuri pe puntea de comandă, sirena, vinciul, lîngă el, trăgînd ancora, îi simţea trepidaţia — ştia că-i încă viu şi nu visează... Privi cu ochii mari bolta înstelată, care începea să se legene în tangajul motonavei... Şi-aşa călători, cu mintea trează, printre constelaţii; le recunoştea, ca pe o hartă celestă: Riegel, Beteljeuza, Aldebaran, Alcion, Algol, Perseu, Casiopeia, Lebăda, Lira, Vulturul, Antares — stelele nopţilor noastre boreale, de vis şi de contemplaţie, pînă ce căzură la orizont şi apărură Centaurul, Canopus, Eridam — luminile din emisfera cealaltă.

Vedea numai cerul, dar recunoştea sub el mările şi oceanele pe care nu navigase niciodată, cu meridianele şi paralelele numerotate scolastic, ca pe globul terestru lîngă care medita adesea acasă. În Antile întîlni ciclonul lui Hughes, iar în mările Chinei taifunul lui Conrad — şi motonava trecu prin ele fără să se clatine. Sirenele cîntau sub bordaje, dar nu melodiile care să o piardă, ci cîntece tonic ritmate, în onoarea vasului. Tritonii ciocăneau tabla şi vorbeau între ei cu glasurile uimite:

— Sudură? N-am mai întîlnit pînă astăzi. O să ţină oare?...

Nu erau tritoni — se auzeau paşi pe puntea metalică. Chipul lui Matei se arătă, neliniştit, între ochii lui şi constelaţii — şi totuşi motonova continua să se legene, străbătînd spaţiul.

— O să ţină! şopti Dutchievici. Aş vrea...

Îşi aminti că nu mai avea cravată şi se sperie cum nu-l speria moartea. Inima i se zvîrcoli iarăşi, răspîndindu-i în piept o durere paralizantă. Se resemnă; n-ar fi putut mişca braţul.

— Sînt fără cravată! bîigui, astral de palid sub bolta cu aştri.

Durerea trecu, o urmări cu ochii, depărtîndu-se de el, bătînd din aripi, din ce în ce mai slab, pînă ce se pierdu în spaţii. Ochii i se limpeziră iarăşi.

— V-aş ruga... Aş vrea să nu afle nimeni. Duceţi-mă acasă, nu la spital... Ştiu să mă îngrijesc singur, am nevoie de odihnă; în cîteva zile o să-mi treacă.

Matei dădu să se ridice. Dutchievici înţelese că vroia să cheme pe cineva în ajutor; îl opri, cu vocea slabă:

— Telefonaţi să vină o ambulanţă... N-aş vrea să mă vadă cineva din şantier în starea asta!

Apoi închise ochii, liniştit, cu o mulţumire inexplicabilă; se îndestulase de lumina lunii şi a stelelor sub care navigase. Dar chiar după ce avu întuneric în faţă, legănarea nu se opri, şi el continuă să călătorească, lucid, peste distanţe, în prelungirea unei fericiri care îl umplea de mirare, fiindcă nu crezuse în ea şi nu o sperase.

Discuţia cu Ilie Conţu fu spinoasă — nu în ceea ce privea mîncarea, nici cum să se aranjeze masa, treabă complicată, fiindcă aveau să fie o mie o sută de oameni, dacă adunai muncitorii şi oaspeţii. Neînţelegerea se ivi la băutură — o şi comandase la fabrică, din proprie iniţiativă, bere, ca la orice reuniune tovărăşească — trei mii de sticle, să ajungă la toată lumea, pe săturate. Matei se opuse:

— Nu, nea Ilie! Nu vreau să ne batem joc de oameni tocmai într-o asemenea ocazie.

Ilie Conţu clipi din ochi şi se uită la el nedumerit, cu o privire nevinovată.

— Păi aşa se obişnuieşte. Berea...

— E proastă!

— Şi atunci ce facem? Fără băutură nu se poate.

— Vin! Trimite camionul la deal, chiar astă-seară, să fie înapoi mîine dimineaţă.

Directorul administrativ intră în panică.

— Cît vin?

— Cîte un kilogram de fiecare; chiar un kilogram şi jumătate.

— Au să se ameţească.

— Trece în cîteva ceasuri. Şi la început, ţuică!

— Ţuică?... E tare!

— Ai gustat-o vreodată?

— Numai atunci, la dumneavoastră.

— Era coniac. Ţuica e mai slabă.

— Şi... Cîtă să fie?

— Cîte o sticlă la zece oameni.

— Adică o sută de grame! Şi p-ormă vinul... Au să se îmbete!

— Las că nu-i duci dumneata acasă! Se trezesc pînă luni dimineaţă.

Ilie Conţu se ridică, roşu în obraz, contrariat — niciodată nu i se păruse mai anevoioasă sarcina administraţiei — şi, slavă Domnului, fusese destul de grea şi pînă astăzi!

— L-aş fi rugat pe tovarăşul Cocoş să se ducă el după băutura asta, dar îl văd cam...

— Nu-l trimite! Pleacă de la noi.

— Va să zică e adevărat!

Matei se întunecă puţin la faţă.

— Da! Se îmbarcă pe motonavă. I-a venit angajamentul astăzi.

Administratorul ridică din umeri, încurcat — nu îndrăznea să ofteze.

— Nu poţi să-l opreşti! zise, cu o părere de rău greu înfrînată. E marinar, i-o fi dor să umble pe mare, îl trage aţa... Tare mult o să ne lipsească!... Şi-atunci pe cine să trimit la vin?

Era atît de încurcat, încît lui Matei îi veni să zîmbească, peste îngîndurarea care îi apăruse pe faţă.

— Ei, drăcia dracului! exclamă, lovind uşor cu palma în masă. Conduci de un an administraţia şantierului şi-mi ceri sfatul pentru o treabă ca asta? Atunci cum ai izbutit să le descurci pe celelalte?

— Vedeţi, pentru mine e o problemă nouă, tovarăşe director... Şi tare gingaşă. Să nu fie scump, să nu fie acru...

— Ai să găseşti un beţiv în tot şantierul! Trimite-l pe el, şi nu-ţi mai bate capul!

Ilie Conţu făcu o mină ofensată, dar nu plecă, mai avea o problemă, poate şi mai gingaşă.

— Tovarăşe director, v-aş cere o îngăduinţă... Nu ştiu dacă se cade... Mîine... pot să vin şi cu nevasta?

— Cea adevărată?

— Ferească Dumnezeu de alta! Una singură am, pe toată viaţa!

— I-ai făcut o rochie nouă?

— Două! Chiar ieri le-a luat de la croitoreasă.

— Atunci ad-o! Adă-ţi şi odraslele!... Şi spune-mi, nea Ilie, dumneata, om harnic, priceput, energic, plin de autoritate, ce naiba eşti aşa timid cîteodată?

— Timid?... Ştiu, cum nu! Să vedeţi, eu sînt... timid numai cu dumneavoastră.

— Dar eşti mai bătrîn decît mine! Şi ai văzut că nu mănînc oameni! De unde pînă unde sfiala asta?

— Fiindcă... fiindcă îmi cunoaşteţi păcatele!...

Administratorul ieşi, de-a-ndăratelea.

După el veni Oreste, cu obrazul ţepos, cam acru la faţă. În mînă avea un bilet de intrare, ca străinii, altfel portarul nu-l lăsase să treacă. Lui Matei nu-i făcu nici o plăcere să-l vadă.

— Ce-i cu dumneata? Tot nu ţi-ai luat banii?

— Banii i-am luat de mult; am venit pentru alte necazuri. (Şovăi, întinse biletul de intrare.) Vă rog, semnaţi-l. Portarul s-a făcut al dracului! Ce adică, nu mă mai cunoaşte?

— Aşa are ordin! Cine nu face parte din şantier trebuie să-şi lase buletinul la poartă.

— Şi adică eu nu fac parte din şantier?

— Nu!
— Pînă ieri, alaltăieri, intram ca la mine acasă.
— Ţi-a expirat contractul.
— Iată, tocmai pentru asta am venit la dumneavoastră. Aţi văzut că ştiu să fac treabă... Am greşit o dată, m-aţi dat afară; m-aţi chemat, am fost gata. Vă jucaţi cu mine cum se joacă băieţii cu mingea aia mică, albă, poc-poc, du-te, vino... Daţi-o naibi, asta nu-i treabă! În afar' de asta, toţi au căpătat cîte o decoraţie...
— Ce decoraţie?
— Aia de-o poartă în piept şi ucenicii.
— Nu-i decoraţie, ci emblema şantierului; şi n-au primit-o toţi, ci numai cei care au lucrat pe cală, la montajul vaselor.
— Iar eu, care le-am lansat pe toate...
— Ţi-ai luat plata!
Oreste clătină din cap, şi cu ciudă, şi cu admiraţie.
— Sînteţi omu dracului! Aide, bre, tovarăşe director, primiţi-mă înapoi, vreau să servesc sub ordinele dumneavoastră!
— Aici nu serveşte nimeni, ci muncim toţi! Şi de primit înapoi, n-am să te primesc, o dată cu capul!
— Adică nu mai construiţi nici un vas de azi încolo? întrebă Oreste, redevenind arogant şi privind ameninţător printre pleoape.
Matei îşi păstră calmul; discuţia începea chiar să i se pară amuzantă. Îl privi şi el printre pleoape.
— Ba da! În anul care vine o să avem gata douăzeci şi şase!
Oreste rîse încetişor, aplecîndu-se în faţă:
— Şi p-alea cine o să le lanseze?
Rîse şi Matei, imitind jocul lansatorului în timp ce lua un dosar, de alături, şi i-l desfăcea în faţă.
— Iată cine! „Dispozitiv de lansare, cu declanşare automată, cu alunecarea pe ghiduri, supravegheată...“
— Pe dracu! exclamă Oreste, privind neîncrezător planul. Cum adică... lansare automată?
— Electric! Apeşi pe buton, şi vasul pleacă.
— Pleacă, pleacă, dar dacă o ia strîmb?
— Nu se poate; alunecarea e supravegheată!
— Oare?... Cine a făcut născocirea asta?
— Cineva din cei o mie de oameni...
Fizionomia lui Oreste era din ce în ce mai neliniştită şi mai intrigată.
— Uite-al dracului!... Şi credeţi c-o să meargă?

— O să meargă! Ne mecanizăm, tovarăşe Oreste!

— Văd, asta-i pacostea!...

Lansatorul se scărpină în cap, fără să-şi ia ochii de la planurile vrăj-maşe, deşi nu înţelegea din ele mai mult decît mîţa care priveşte ceasul.

— Adică apeşi pe buton şi pleacă!... Uite ce e, tovarăşe Matei, eu n-am fost numai cu lansarea, doar ştiţi, că nu lansezi vase toată vremea... Ia puneţi mîna ici; se mai simte? Am bătut şi cu ciocanul!

Matei rămase neînduplecat.

— Noi nu te mai angajăm! Du-te în altă parte!

Era ora cinci după-amiază; în şantier se simţea parcă mai multă forfotă decît altădată, deşi lucrul încetase de la prînz — se făceau pregătiri pentru serbarea de a doua zi, şi pentru masă, agapă, cum zicea Topologu, casierul, însărcinat cu organizarea ei, în lipsa omului celui mai potrivit, Cocoş, care îşi dusese bagajul pe motonavă. De astăzi înainte făcea parte din echipajul vasului, ca şef mecanic, avînd însărcinarea să supravegheze montarea motorului şi să ia în primire instalaţiile.

Motonava stătea la ancoră, albă — în faţa calei vechi inundate — minusculă, dar robustă şi de o eleganţă cuceritoare, pe o Dunăre de mult trecută peste baltă şi părînd fără margini. Oamenii care alergau de colo pînă colo, ducînd mese, bănci, scaune, steaguri, împodobind stîlpii negri şi frontoanele halelor cu ramuri de salcie şi cu pavoazuri, se opreau din cînd în cînd s-o privească... Nu era gata; un asemenea vas, după lansare, comportă un finisaj migălos, desăvîrşirea interioarelor, instalaţiilor, montarea bigilor, vinciurilor, aparatajului. Dar planul de lucru, stabilit în toate detaliile, prevedea începerea probelor înainte de 1 august, dată la care urma să fie predată definitiv echipajului...

După ce dădu o raită prin şantier, stăpînit de aceeaşi febrilitate care-i stăpînea pe toţi oamenii, Matei se urcă în maşină şi se duse la Dutchievici acasă, într-o vizită neaşteptată.

Inginerul fusese internat în spital în luna mai, cu toată opunerea pe care o încercase — avea nevoie de o îngrijire severă; deşi brava, starea lui era de mult gravă. De o săptămînă revenise acasă, într-o convalescenţă care, după sfatul medicilor, trebuia să fie de lungă durată: linişte, repaus şi nici o emoţie mai cu seamă...

De cînd părăsise spitalul, Matei nu izbutise să-l vadă; se interesa de starea lui prin Alexe, şoferul, singurul om care ajungea pînă la

Dutchievici, făcînd schimb de mesagii. Se ştia că inginerul duce o viaţă retrasă, nu merge nicăieri în vizită şi nu primeşte oaspeţi, deprindere care, în perioada mondenă a oraşului, îl făcuse multora antipatic.

Dar acum era o împrejurare neobişnuită. Matei trebuia să-l vadă şi să-i vorbească, să nu aibă sentimentul că îl lasă în părăsire în ziua cînd sărbătoreau lansarea celor unsprezece vase, amînată intenţionat ca să coincidă cu aniversarea datei cînd şantierul intrase în stăpînirea statului — împrejurare solemnă, care încheia un an de activitate.

Locuinţa lui Dutchievici, o singură odaie, însă uriaşă, înaltă, cu tapete sumbre, de mătase vînăt-albastră, cu plafonul în stucatură, cu o magnifică sobă de faianţă, vestigiile epocii de opulenţă a bogătaşilor, făcea parte dintr-o veche casă boierească, aproape pustie astăzi, cu multe încăperi goale şi ruinate, în stăpînirea unei bătrîne care se retrăsese în atenanse şi nu se arăta niciodată, decît atunci cînd venea să-şi ia chiria, în zilele de leafă. Grădina din faţă, treptele de la intrare, cei doi leoparzi de piatră aşezaţi pe labe, de o parte şi de alta, uşa cu cîteva vitrouri sparte, holul gol şi plin de păianjeni dădeau casei un aer mortuar şi sălbatic.

În schimb, camera lui Dutchievici, de şapte metri pe zece, cu patru ferestre mari înspre stradă, era somptuoasă; cu toate cele patru ferestre, teii din faţă o întunecau, şi liniştea străzii o învăluia într-o tăcere care ar fi intimidat pe cel mai îndrăzneţ oaspete.

Intrînd, Matei se simţi într-adevăr intimidat, mai cu seamă că venea pe neaşteptate şi cunoştea ciudăţeniile gazdei. De cîte ori se anunţase pînă acum, Dutchievici se scuzase în grabă; Alexe nu interpreta în nici un fel refuzul, nu putea să-i dea nici o explicaţie — ar fi fost şi greu să înţeleagă că pe inginer ideea unei vizite îl umplea de panică — el nu bănuia existenţa unor oameni cu sufletul plin de asemenea complicaţii.

Se făcuse ora şase; printre ramurile teilor intra o rază de soare, pe singura fereastră cu storurile ridicate. Dutchievici, îmbrăcat ca şi cum s-ar fi pregătit să iasă, într-un costum de oraş pe care însă nu îl purta decît în casă, foarte îngrijit, dar dintr-o stofă cum nu se mai întîlnea astăzi, cu croiala demodată, cam din primul sfert al veacului, stătea la fereastră, tangent razei luminoase, într-un fotoliu englezesc, cu spătarul jumătate de metru mai înalt decît capul. Restul încăperii, în penumbră, părea de proporţii nemăsurate; într-un colţ, departe, în dreapta, patul se pierdea ca într-o altă cameră, parcă printr-un

artificiu arhitectonic de a desfiinţa zidurile şi glasvandurile, exagerînd spaţiile, metoda veche, fără intenţii rafinate, a locuinţelor preistorice din peşterile de piatră.

Îndată ce izbuti să se orienteze în încăperea întunecoasă, Matei se îndreptă spre fotoliul de la fereastră; surpriza acestei vizite, pe care o ştia indezirabilă, trebuia consumată dintr-o dată, înainte de a crea în inima convalescentă o emoţie mai gravă.

Totuşi, Dutchievici avu timp să se ridice, foarte alb la faţă. Oaspetele îl sili să şadă; ştia că medicii îi cereau să evite orice mişcare zadarnică. Se şi mira că bolnavul nu era în pat, cum se aşteptase. Pe măsuţa de lîngă fotoliu văzu o foaie de hîrtie. O recunoscu, era procesul-verbal încheiat de comisia ministerului, din care azi nu mai făcea parte inginerul Staicu, la recepţia provizorie, privind deocamdată corpul motonavei. Găsi în ea un prilej imediat să înceapă conversaţia, fără să se mai scuze că venise pe neaşteptate.

— Cred că sînteţi mulţumit! zise, arătînd spre hîrtie cu capul.

— Da, rezultatele sînt cele prevăzute.

— Ba eu cred că depăşesc aşteptările noastre! Nici un viciu, din santină pînă în vîrful catargului! Experţii au rămas cu gura căscată...

Matei îşi dădu seama că nu se exprima potrivit cu decorul aristocratic şi se simţi înciudat — îl enerva atmosfera camerei, după ce la început îl intimidase. „Ei, pe dracu! îşi zise. Am venit aici cu treabă, nu ca să fac conversaţie!“

Zîmbi, înseninîndu-se dintr-o dată.

— Acum un ceas am primit o telegramă de felicitare de la minister. Şi... (Ezită, privind nehotărît faţa palidă.) Cum vă simţiţi?

— Destul de bine.

— Medicii spun să vă feriţi de emoţii. Să-i ia naiba!...

N-avea îndemînare să vorbească bolnavilor, nu fusese soră de caritate. Îşi înfipse unghiile în podul palmei, privindu-l pe Dutchievici drept în faţă: „Cum să-ţi spun, fir-ar a dracului de treabă?!...“

— Îmi pare rău că nu puteţi face acum o călătorie la Bucureşti...

— De ce?

— Ca să semnăm un contract, o comandă nouă... Dar am să iau pe altcineva... Ei uite, nu ştiu cum să spun pe departe... Am îndurat multe de la minister, ne-au suspectat ca pe nişte puşlamale; tovarăşul Maximilian Ionescu şi alţii... Acum nu mai sînt ei, nu mai are cine să ne pună beţe în roate.

— Despre ce comandă e vorba?

— Patru motonave!

Dutchievici nu înţelese; dacă ştirea aceasta putea să-l tulbure şi să-i pericliteze inima, confuzia izbuti să-l apere mai bine decît precauţiunea lui Matei, lipsită de abilitate.

— Ce motonave?

Surpriza se consuma, diluată.

— Motonava noastră.

Matei scoase telegrama şi o potrivi sub lumină: „Felicitări călduroase muncitorilor, tehnicienilor, inginerilor şi conducerii Şantierului Victoria, pentru rezultatele obţinute la construcţia motonavei Dutchievici şi pentru lansarea ei la termen, potrivit planului...“

Inginerul îşi lăsă capul în speteaza fotoliului, închise ochii şi rămase impasibil, în timp ce Matei citea, mai departe: „Prezentaţi-vă luni la minister, împreună cu proiectantul...“

— Am telefonat şi-am aflat că e vorba de patru motonave; motoarele s-au şi comandat. Trebuie să fie gata pînă la anul, în octombrie, dar eu cred că o să le lansăm în august. Şi nu-i numai atît; ne aşteaptă alte comenzi...

Observă abia acum că inginerul nu făcea nici o mişcare; pe chipul lui nu se citea nici surpriză, nici bucurie, ci indiferenţă, sau o mare oboseală.

— Acum înţelegeţi de ce am venit; nu puteam să vă ascund bucuria.

— Vă mulţumesc! şopti Dutchievici.

Întinse mîna, luă telegrama, o privi; după acest moment de animare, închise din nou ochii şi rămase nemişcat, cu capul înfundat în spătarul fotoliului.

— Îmi pare bine! zise, la capătul cîtorva clipe de tăcere, care trecură greu în liniştea apăsătoare a încăperii.

Apoi deschise ochii, şi de aici înainte vorbi limpede, cu o fermitate deplină:

— Eu însă am să ies la pensie. Trebuie să încep demersurile chiar mîine.

— Imposibil! exclamă Matei, ridicîndu-se de pe scaun cu o mişcare energică, de loc potrivită cu calmul maladiv al decorului. În toamna asta punem în lucru o motonavă nouă, de două mii de tone. Cine o să facă proiectul?

Dutchievici întinse mîna şi luă un dosar de pe colţul biroului.

— Iată-l!

Matei rămase cîteva clipe tăcut, nu surprins, mai degrabă nervos şi contrariat. Spuse mai departe, fără să deschidă dosarul — în glasul lui vibra un amestec de febrilitate şi enervare:

— Peste cîţiva ani o să construim primul vas de patru mii cinci sute de tone. Nu-i o vorbă; am fost prevenit oficial, e pus în planul de perspectivă. Şi în 1960, s-ar putea să avem pe cală vase de opt mii de tone...

În ochii lui Dutchievici se aprinse o mică lumină, care apoi scăzu, rămînînd visătoare şi melancolică.

— Pe acelea au să le proiecteze alţii, mai tineri. De pildă, Kreis!

— Kreis abia a început şcoala.

— Pînă atunci o s-o termine!

— Dar e prea tînăr!

— O! suspină Dutchievici. Ce imens privilegiu e tinereţea! Dacă ar putea să mi-o dea mie!

Matei se uită în jur; simţi gheaţă pe umeri.

— Ar fi bine să vă mutaţi de aici... O casă luminoasă, modernă...

Privi încă o dată în jur pereţii acoperiţi cu rafturi de cărţi, în parte goale.

— Sînt numai cărţi tehnice, îl informă Dutchievici, văzîndu-i privirea.

Şi rafturile goale, care jigneau probabil în el simţul aristocratic al decorului, îl făcură să adauge:

— O parte din ele i le-am dat lui Kreis; au să fie în mîini bune. Restul am să le dăruiesc bibliotecii şantierului... E destul de goală.

Avea glasul trist; desigur, îşi iubea cărţile, îl emoţiona acest testament verbal. Pe urmă făcu un gest cu mîna.

— Îmi pare rău că pe cele mai interesante i le-am dat lui Marchidan, într-o vreme.

— Am impresia că aţi ştiut... spuse Matei, cu un ton de mustrare.

Dutchievici respinse, destul de surprins şi de mirat, bănuiala:

— Ce puteam să ştiu decît că e un caracter slab?! Asta putea să vadă oricine!

„Da, are dreptate!“ se gîndea Matei, amintindu-şi nenumărate scene din urmă, chipul lui Marchidan, ochii lui fără culoare, gesturile slugarnice, privirea încărcată de teamă. Nu bănuise nimic alarmant şi îşi recunoştea lipsa, cu o ciudă care îi dădea mîncărimi de piele. Mai avea să înveţe multe de acum încolo! îşi muşcă nervos colţul gurii.

— Domnule inginer...

Se opri, surprins că îi scăpase această formulă, pe care n-o adresa niciodată oamenilor apropiaţi şi colaboratorilor. Era semnul enervării? Recunoscu în sine, cu destulă contrariere, că îl dobora decorul aristocratic şi calmul lui Dutchievici, adaptat decorului. Urmă o tăcere lungă, stînjenitoare, după care pe chipul inginerului apăru un zîmbet uşor întristat. Apoi el întinse mîna, puţin febrilă, apucă mîna lui Matei, puţin îngheţată, i-o strînse uşor, transmiţîndu-i în acest gest reţinut, pe căi tainice, o căldură de o mare intensitate omenească, şi zise, aplecîndu-se în faţă, cu un glas necunoscut, patetic, deşi în şoaptă, ca într-o declaraţie de dragoste:

— Spune-mi, te rog, „tovarăşe“!

★

De la Dutchievici, Matei se întoarse la şantier cu un fel de grabă; motorul dinlăuntrul lui, ţinut timp îndelungat în plină sarcină, mergea acum în gol, umplîndu-i trupul de trepidaţii; uitase gustul odihnei, perspectiva ei i se părea nefirească şi întristătoare; poate tocmai aceasta era o dovadă de oboseală. În faţa treptelor se întîlni cu Donos, care, văzîndu-l că merge spre birouri, îi bară calea:

— Unde te duci?

— Mai am puţină treabă.

Nu-şi amintea să mai aibă ceva de făcut în astă-seară, răspunsul era însă un tic, nu o minciună. Totdeauna e ceva de făcut, nu există putinţa odihnei...

— Nu te mai băga înăuntru. Mai bine hai cu mine!

— Unde?

— La Dunăre...

— Nu merg! Mi-e lehamite!

— Şi mie mi-e lehamite de biroul tău. Vreau să-ţi spun ceva; vino!

Merseră pînă se văzu apa; faleza nu mai exista, malul fusese tăiat, în pantă; sus, pe pămîntul ferm, erau înşirate paturi de construcţie — săptămînă viitoare începea montajul celor zece şlepuri, care aveau pregătit întreg materialul, coastele şi tablele, bucată cu bucată, puse în stive şi numerotate.

Drept în faţă se profilau, ridicate pînă la cornişă, zidurile halei noi, a doua cazangerie, a cărei construcţie începuse în mai — se construiesc mai repede şi mai uşor casele decît navele! În stînga aleii, temeliile uzinei aveau cofrajele încă nescoase — aici lucrul întîrzia, fiindcă se

iviseră nevoi mai urgente în altă parte. Spre gardul fabricii de ciment se vedeau săpături — locul unde începuse să se toarne fundaţia la a treia cazangerie. Cazangeria veche, de scînduri, era acum dărîmată, utilajul se demontase şi se dusese sus, înainte de inundaţii. Se demontase şi calea ferată, macaraua fusese instalată pe cala nouă, şi silueta ei, dominînd şantierul de la altă înălţime, apărea mai impresionantă. Nu mai rămăsese nimic jos, unde pînă acum cîteva luni pulsase atîta viaţă; apa spălase pămîntul, îl rupsese în felii, acum îl măcina şi-l ducea departe; fosta cală se surpa, ca un simbol al lumii vechi, dărîmate, lăsînd să facă ţărm Dunării cala nouă, betonată, ca un simbol al lumii care lua naştere. Devale se mai vedeau cîţiva stîlpi de electricitate, aplecaţi pe o parte, de la vechea instalaţie, ca nişte repere, arătînd locul de unde se plecase. Nu trecuse decît un an, şi drumul străbătut părea fantastic.

Matei se simţi obosit deodată, oboseală fizică, de parcă ar fi făcut acum, în cîteva clipe, tot acest drum, cu pasul. Se abătu de pe alee şi se aşeză pe temelia uzinei, în căutarea unui reazim solid, care să nu se clatine. Donos se aşeză în spatele lui şi, fiindcă nu aveau rezemătoare, îşi proptiră spinarea unul de altul. Cu picioarele ridicate pe beton, cu genunchii cuprinşi în braţe, într-o poziţie simetrică şi confortabilă, păreau doi copii odihnindu-se după joacă.

Amurgise, se aprindeau luminile, luna trebuia să răsară curînd de peste baltă.

— Ce-a fost cu Oreste?

— D-aia m-ai tîrît încoace?

— Da; vroiam să ştiu de ce te-ai purtat cu el aşa de aspru.

— Naiba să te-nţeleagă! Cum era să mă port cu pramatia asta?

— Nu-i o pramatie, ci un zevzec; Golgota l-a jucat cum a vrut, ca pe o paiaţă. Oricît ar părea de şiret, să ştii că n-are o minte prea luminată... (Donos începu să rîdă.) Acum doi ani, cînd am iniţiat în şantier şcoala de alfabetizare...

— Să nu-mi spui că era neştiutor de carte!

— Ba da; nu ştia decît să se iscălească. Am uitat cum îl chema pe învăţător, era de aici, de la şcoala numărul 27. Ce şi-a mai bătut capul... Un om de ispravă! Odată l-a întrebat, să ştii că nu-i o glumă, am fost de faţă: „Tovarăşe Oreste, ce sărbătoare avem noi toamna?“ Vroia să scoată ceva din gura lui, cît de cît, măcar de nivelul abecedarului. Oreste s-a gîndit ce s-a gîndit, pe urmă a înclinat din cap, cu gravitate: „Ştiu, tovarăşe! Sfîntu Dumitru!“...

Matei rîse, reţinut — nu avea chef de glumă, şi întîmplarea i se părea aşa de îndepărtată!

— Ia dă-l dracului de prostănac! Mai bine întoarce capul: o să iasă luna îndată.

— Stai, că nu-i tot... „Nu! s-a împotrivit învăţătorul. Ia gîndeşte-te!“ — „Ştiu, sfîntul Mihail şi Gavril!“ — „Nu. O sărbătoare mare, a întregului popor, a muncitorilor din toată lumea!“ De data asta, Oreste s-a luminat la faţă: — „Culesul viilor, tovarăşe!“

— Şi ce-a căutat ăsta în partid? întrebă Matei, după ce rîse de începu să-l doară ceafa.

— Lucrăturile lui Golgota; l-a tras la grămadă, după 23 August... Dar altfel e un muncitor priceput. Trebuie să-l primim înapoi! Dacă o să avem grijă de el, o să devină un om de ispravă.

— Nu! Mi-a fript ficaţii cînd cu lansarea vaselor.

— E tot din vina altora! Să ştii că banii i-a băut, nu i-a pus deoparte. Şi nu i-a băut singur; şi-a cinstit tovarăşii, a fost un chef de pomină, a răsunat oraşul. Acum e pocăit, crede-mă!

— Nu se poate să-l primim înapoi! Chiar astă-seară i-am spus că nu-l mai angajăm o dată cu capul! Să-mi calc cuvîntul?

— Calcă-l, fiindcă l-ai spus fără judecată! Ia-ţi pedeapsa!

Donos întoarse capul; răsărise luna şi se ridica pe cer, forfota în şantier încetase, pregătirile de serbare erau terminate; în afară de paznici, se mai vedea cîte un om din cînd în cînd, alergînd între cală şi birouri, cu o misiune întîrziată.

— Ce mai ştii de Golgota? întrebă Matei după un timp, în continuarea unui gînd care încă nu se îndepărtase.

— Cred că o să ia zece ani; tentativă de omor, pe lîngă sabotaj şi instigaţie. Sentinţa se dă săptămînă viitoare.

— Are familie?

— Numai nevastă.

— A, o ştiu, aia pieptoasă! Am văzut-o la cinematograf, o dată; era în spatele meu, mi-a ţinut ţîţele pe umăr pînă la pauză.

— E o metodă pe care a folosit-o şi cu alţii.

— Acum ce-o să facă? întrebă Matei.

— Nu-i purta de grijă!

— Crezi c-o să-şi găsească vreo slujbă?

— Poate doică!... Dar n-are nevoie; se mărită cu inginerul Staicu!

— Cu cine?

— Doar nu l-ai uitat! Fostul delegat al ministerului. Şi pe el l-a dus de nas Golgota.

— Păi era şi ăsta un viţel!

— Acum cel puţin şi-a găsit staulul!...

Rămaseră mult timp acolo, miezul nopţii îi găsi pe temelia de beton, unde aveau să se ridice ziduri înalte... Altă strădanie, alte griji, mai mari poate; cine ar fi fost în stare să le prevadă de astăzi? Munca şi lupta se sfîrşesc oare vreodată?... Era un scurt răgaz seara aceasta — de luni începea altă etapă. Dar, cu toată oboseala, gîndindu-se la cîte încercări va duce ea iarăşi, Matei o aştepta aproape cu voluptate...

Se făcuse tîrziu, peste două-trei ceasuri avea să răsară Orion, constelaţia celor care veghează; s-ar fi părut că nu mai aveau ce să vorbească, dar nici unuia nu-i venea să plece acasă; era în ei o febrilitate identică, de prisos să şi-o mărturisească, o simţea unul pe-a celuilalt, printr-o vibraţie a inimii pe aceeaşi lungime de undă, perfect acordată. Se aflau în ajunul unei aniversări solemne şi importante, şi fiecare făcea în gînd bilanţul unui an, în care străbătuseră o cale uriaşă.

Matei simţea în spinare căldura lui Donos; gîndul i se duse mai departe, în urmă, la vremea cînd se ascundeau prin munţi şi dormeau alături, cîte cinci-şase, pe pămîntul rece, într-o rîpă stearpă, după un perete de stîncă, înghesuindu-se unul în altul, să se încălzească, îi trecură prin minte chipurile celorlalţi — din unsprezece, cîţi se adunaseră pînă în august 1944, erau aici trei, dar unul pleca zilele acestea, şi atitudinea lui din ultima vreme i se părea ciudată.

— Tu ştii ce se întîmplă cu Cocean? întrebă, ridicîndu-se şi trecînd în faţă.

— Ce să se întîmple?

— De ce pleacă?

— Trebuia să rămînă aici toată viaţa? E marinar, vroia să se îmbarce.

— Nu, simt că există şi-o altă cauză.

— Atunci caut-o!

— Tu o ştii?

— Poate!

— Nu vrei să mi-o spui?

— Am să ţi-o spun altădată.

— Donos, ar trebui să fii mai hotărît: cînd ai un gînd, ori îl spui pe loc, ori nu-l spui niciodată. Şovăiala ta nu se potriveşte cu secretarul organizaţiei de bază!

— Mult cunoşti tu oamenii dacă îţi închipui că am şovăit vreodată! Vrei să ştii de ce pleacă?... O fi îndrăgostit, băiatul!

— De cine să fie el îndrăgostit?!

Donos îşi îndreptă ochii, cu o privire uşor melancolică, uşor amuzată.

— Asta chiar că n-aş putea să-ţi spun!

— Foarte frumos! Discreţia bărbaţilor e lăudabilă! Dar tot n-am înţeles care-i cauza. Şi dacă-i îndrăgostit trebuie să plece?

— Da... Fiindcă ea... iubeşte pe altul!

— Să stăruie şi să aştepte! Oricare ar fi femeia asta, într-o zi tot o să-i treacă.

— Nu! zise Donos, clătinînd din cap, uitîndu-se la el cu aceeaşi privire amuzată, mai melancolică de data aceasta. Cred că n-are să-i treacă niciodată!

— Tu n-ai insigna? întrebă Matei, pe neaşteptate.

— Am dat-o altcuiva.

— Cui?

— N-are importanţă!... Şi de fapt nici n-o meritam; n-am lucrat tot timpul pe cală.

— Ai lucrat pretutindeni!

Matei se aşeză din nou, acum în faţa lui Donos; nu-l vedea bine, luna îl bătea din spate, dar îi simţea ochii, privindu-l cu o putere blîndă şi totuşi neînfrînată, şi ei alcătuiau, deplin şi pregnant, imaginea lui, fizică şi sufletească, întărind gîndul exprimat o clipă mai înainte, ducîndu-l pînă la ultima lui consecinţă. „Ai lucrat pretutindeni!“ nu era o afirmaţie, ci rezumatul unei lungi istorii — chiar istoria şantierului.

— În esenţă, continuă Matei după aceste clipe de gîndire, viaţa ta, şi-a mea la urma urmelor, şi-a altora n-au însemnat altceva într-un an decît şantierul.

— Atunci, viaţa noastră proprie cînd o să înceapă? întrebă Donos.

Matei se ridică şi se uită la Dunărea fără margini, argintată de lună. În mijlocul apelor se vedeau cele trei umbre ale şlepurilor Societăţii Franceze; nu îndrăznise să le privească pînă acuma.

— Viaţa noastră? zise, pe gînduri, uitîndu-şi ochii în luminiţa care pîlpîia la fereastra unei cabine.

Întoarse capul — cu o tresărire; se trezise în el, deodată, o bănuială — mai mult decît atît: o revelaţie, întreagă, deşi tîrzie.

— Donos, cui ai dat insigna?

— Cuiva care avea tot dreptul şi nu i-ai dat-o tu la vreme! A fost o nedreptate... Şi nu singura!

Se priviră; peste chipul lui Donos, Matei vedea luminiţa de la fereastra cabinei — şi acum pîlpîitul ei i se părea vorbitor, dar nu era o chemare, ci o învinuire.

— N-am ştiut s-o apăr! zise, cu o mare părere de rău, cu glasul aproape şoptit, ca pentru el însuşi. (Apoi, mai tare:) N-am ştiut s-o ridic pînă la mine!

Donos îl privi, puţin compătimitor, cu puţină revoltă, cu o urmă de ironie.

— Eşti cam încrezut!... E de mult la înălţimea ta, sau, dacă socoteşti ce drum a trebuit să facă, e de mult mai sus decît tine!

Anulînd sentimentele de mai înainte, întinse mîna, şi îl bătu, prietenos şi înţelept, pe umăr.

— Dar n-ai ridicat-o tu! S-a ridicat singură! Îi mai lipseşte ceva: conştiinţa deplină a ridicării ei. Ceilalţi oameni i-au acordat toată încrederea: i-am văzut, i-am urmărit, i-am auzit. Doar tu ai rămas în urmă; acordă-i-o!

Matei îl privi lung — nu înţelegea dintr-o dată — apoi, cînd înţelese, obrazul începu să-i ardă, mistuit şi de patimă, şi de regret, şi de ruşine. O clipă mai tîrziu, cu firea lui iute, îi veni să se repeadă jos, să ia o barcă şi să treacă Dunărea... „Nu! îşi zise, stăpînindu-se, împotriva firii. Are să mă alunge ca şi pînă acuma; e dreptul ei şi-i vina mea. Dar mîine, pe lumină, în văzul tuturora, am să merg la ea, să-i apuc mîinile, să ştie toată lumea!“

Văzu cu închipuirea acea clipă amînată atîta vreme — nedrept cu ea, nedrept cu sine — luînd-o de mînă şi pornind împreună, trecînd printre oameni, fără sfială, strecurîndu-se prin gardul de sîrmă şi ducîndu-se pe malul Dunării, umăr la umăr, pe sub sălciile bătrîne, întocmai ca în desenul ştiut, pe care îl mai păstra şi astăzi sub cristalul biroului.

Îşi simţi, bătînd viu şi clar, inima.

— Viaţa noastră? zise, întorcîndu-se la un gînd mai din urmă. N-o să înceapă în aceeaşi zi pentru toţi; a fiecăruia cînd îi va veni vremea... A mea, cred că mîine! Am mare nevoie de ea, Donos!...

Mica lumină pîlpîia la fereastra cabinei, într-o singurătate pe care Dunărea, revărsată pînă în zările bătute de lună, o făcea şi mai vorbitoare, şi mai deplină.